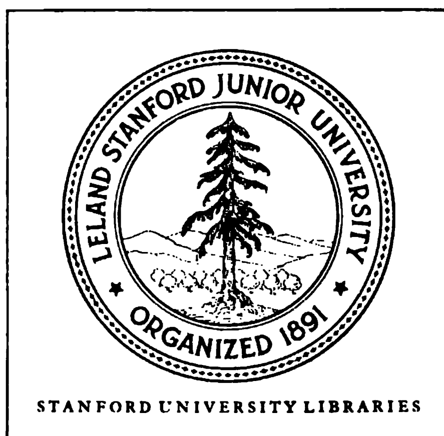

LELAND STANFORD JUNIOR UNIVERSITY
ORGANIZED 1891

SŁOWNIK GWAR POLSKICH

UŁOŻYŁ

JAN KARŁOWICZ.

TOM CZWARTY DO DRUKU PRZYGOTOWAŁ J. ŁOŚ.

P

KRAKÓW
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
DRUKARNIA C. K. UNIWERSYTETU JAGIELLOŃSKIEGO
pod zarządem Józefa Filipowskiego.
1906.

Pierwsze trzy arkusze przygotowali do druku: Hieronim Łopaciński i Wacław Taczanowski.

Po zgonie ś. p. Jana Karłowicza opracowaniem i przygotowaniem do druku rękopisu „Słownika“ zajęli się pp. Hieronim Łopaciński i Wacław Taczanowski. Wkrótce jednak po wykończeniu tomu III ś. p. Wacław Taczanowski, powołany na wojnę rosyjsko-japońską, zakończył życie wskutek ran, otrzymanych na polu bitwy. Dalszą pracę nad przygotowaniem do druku „Słownika“ objął prof. Jan Łoś, którego usiłowaniem było zachować w dalszym ciągu jednolity charakter całego dzieła.

Rękopis „Słownika gwar polskich“, ułożony przez ś. p. Jana Karłowicza, obejmuje na kilkudziesięciu tysiącach kartek spis wyrazów, mających wejść do „Słownika“, przyczem na każdej kartce oznaczono miejsce w źródłach, gdzie danego wyrazu szukać należy. Zrzadka tylko na kartkach zdarzają się i cytaty. Przygotowanie więc do druku rękopisu polega przedewszystkiem na wypisywaniu cytat według podanych wskazówek i na układaniu materyału słownikowego według odcieni znaczenia. Staraniem redaktora było nie pominąć ani jednej wskazówki, zaznaczonej na kartkach rękopisu, nie uronić nawet najmniejszej cząstki ze spuścizny duchowej ś. p. Jana Karłowicza.

»Pacha 1, w rolnictwie... oznacza nie cały sąsiek, a (tak!) część tylko: 'Jedną pachą w sąsieku mam owies, drugą siano' 2, na wiatraku oznacza 4 bale grube, tworzące kwadrat wpisany w koło młyńskie, a wsparte na 'ramionach'« Spr. IV, 368. || »Paszeczka«: »Wzięła ci go pod paszeczki« Maz. II, 85, n⁰ 193, zwr. 19.

Pachać = »wąchać« Pr. fil. IV, 853. »Páchać = wąchać«. Udz.

Pachać = »mieść. zgarniać« Zb. II, 9. || »Páhać = pracować ciężko: 'on páhá i páhá, ale on wypáhá (zaszkodzi sobie)« Rozpr. X, 293; XVII, 51. || »Pachać = broić, dokazywać« Pr. fil. III, 496. »Pachać = broić, psoty robić« O. »Pachać grzechy = popełniać grzechy« Pr. fil. V, 823. || »Pachać się o co = kusić się, wyciągać rękę, ocierać nią o co« Krak. IV, 316 p. w. Pazucha.

Pachara = »sprzeka, zuchwalec« Zb. IV, 192.

Pacharzyna p. Pęcherz.

Pachciarka: »Pachtárka = pachciarka, dzierżawczyni« Ram. 130.

Pachciarski: »Pachtarźki = pachciarski, dzierżawny« Ram. 130.

Pachciarstwo: »Pachtarztwô = pachciarstwo, dzierżawienie« Ram. 130.

Pachciarz: »Pakciarz« Krak. IV, 315. Kam. 22. »Pachtárz = pachciarz, dzierżawca« Ram. 130.

Pachciarzów: »Pachtarzów, pachtarzowy = pachciarzów« Ram. 130.

Pachnąć: »Ona odpowiada, że sobie życzy, żeby jej przywiózł taką różę, żeby zawsze pachła« Wisła VIII, 261. »Te róże były takie, co nigdy nie zwiędniały i zawsze pachły« ib. 263. »Pachnieć«: »O wodzie, co sidem mil pachniała« Chełch. II, 33. Imiesłów: »Pachnący«: »Na zielony łące Fijołki pachniące« Krak. II, 121, n⁰ 235, zwr. 3. »Na zielonéj łące Są kwiatki pachniące« Kiel. II, 71, n⁰ 226, zwr. 2. »Dam ja tobie rumianeckû jesce pachniącego« Pozn. IV, 4, n⁰ 3, zwr. 2. »Páchnące kwiaty« Zb. VII, 6. Stopień wyższy »Pachniętszy«: »Z pachniącego ziółka wianyski wijecie. Jesceby my, jesce z pachniętsego wiły« Kal. I, 166, n⁰ 160, zwr. 6—7. || »Póchać«: »Pócha = pachnie« Lub. II, 216, n⁰ 28. || »Pachnąć (myśl.) = cuchnąć, o mięsie ubitego zwierza, gły zaczyna się psuć i wydaje zapach nieprzyjemny« Pr. fil. V, 823.

Pachniączki: »Páchniącki« = gatunek jabłek Zb. XIV, 28.

Pachnieć p. Pachnąć.

Pachno = zapach: »Ją jeszcze pachnem wianek zalatuje« (= jeszcze czuje zapach wianka) Kam. 130 (autor objaśnia: powonienie). || »Pachność = zapach, woń przyjemna« Rozpr. III, 373. »Wróć się, dziewczyno, do ogrodu mego, Tam się napachasz ziela majowego. — Oj cóż mi przyjdzie z téj to pachności« Pauli 150, n⁰ 11.

Pachność p. Pachno.

Pachol p. Pachoł.

Pacholątko p. Pachoł.

Pacholczy: »Fojt pacholczy = starszy nad pachołkami« Pr. fil. V, 733. »Prawo pacholcze« = bractwa kościelne, złożone z dzieci i młodzieży. Aten. 1877, II, 119 (opis).

Pacholczyk p. Pachoł.

Pacholec p. Pachoł.

Pacholę p. Pachoł.

Pacholętko p. Pachoł.

Pacholica p. Pachołka.

Pacholiczak p. Pachoł.

Pacholiczek p. Pachoł.

Pacholik p. Pachoł.

Pacholina p. Pachoł.
Pacholisko p. Pachoł.
Pachoł i Pachol = chłopiec, młodzieniec: »Ach mój miły pachole« Maz. V, 298, nº 331, zwr. 4. »Na bogusławskiém polu Stoi dwóch pacholów« Kuj. II, 31, nº 161, zwr. 1. »Na sędzińskim polu Stoją dwa pacholu« (Id.) Kuj. II, 30, nº 160, zwr. 1. Zdrobnienia i zgrubienia: »Pacholę«: »Oj bo ciebie da uwiedła Tych pacholąt zdrada« (= młodzieńców) Kuj. II, 31, nº 160, zwr. 7. »Wyjechał starosta z chartami na pole, Zostawił przy dworze maleńkie pachole, Żeby dworu pilnował« Kiel. I, 169, nº 303, zwr. 1. »Jak się to pachole o tém dowiedziało, Konika siodłało, za panem jechało« ib. zwr. 2. || »Pacholątko«: 3 pp. lm. »Pacholątką« Rozpr. IX, 291. »Pacholątką na żałość, A tyn ubogin dzieweczką na radość« Aten. 1877, II, 629. »Przykryjcie mu, pacholątka, tabulowy stół« Zb. IX, 198, nº 83, zwr. 5. || »Pacholętko«: »Są tu pacholętka jak świéczki« Aten. 1877, II, 629. || »Pacholec«: »Laskowscy pacholcy« Rog. 229, nº 463. »Kozielscy pacholcy« ib. nº 464. »Pacholcy i dziéwki« Aten. 1877, II, 120. »Wasza siostra z pacholcami« Kolb. 249, nº 25 n, zwr. 7. »Przy grzesnym pacholcu« Zb. IV, 105, nº 37, zwr. 7. || »Pacholczyk«: »Magdalenkę pacholczyki niosą« Kolb. 76, nº 6 f, zwr. 21. 78, nº 6 g, zwr. 17. || »Pacholik« = 1, chłopak, chłopiec, młodzieniec 2, służący chłopiec: »Lulaj, lulaj, pacholiku, Zabili ci ojca w rynku« Wisła III, 251. »Pacholiku, rublów sešć Weź, senkarkę na noc weź« Maz. V, 299, nº 331, zwr. 10. »Napadło ją dwóch pacholików« Maz. II, 19, nº 48, zwr. 2. »Zjechało się sto pacholików« Sand. 77, nº 90, zwr. 3. »Trzebaby mi, trzeba siedmi pacholików« Sand. 158, nº 197, zwr. 1. »W Warszawie na ulicy hej pili piwko pacholicy« Maz. V, 299, nº 332. »Tam w Toruniu, w kamienicy Piją piwko pacholicy« Łys. 37. »Siedzi za stolikiem, Pije piwko z pacholikiem« Kolb. 241, nº 25 a, zwr. 12. 244, nº 25 d, zwr. 16. Nadm. 163. Toż Kal. I, 187, nº 212, zwr. 3. Toż Wisła III, 250. »Poślę ja pacholika, by mi z jeden (wianek) dała« Oles. 435, nº 313. »Pacholiku, na stoliku podaj mi zwierciadło« Oles. 436, nº 313. »Wyjdź-że, wyjdź-że, pacholiku, Za ten nowy dwór, Czy nie jedzie, czy nie jedzie Kochaneczek mój« Lub. I, 255, nº 407, zwr. 1. »Otwórzcie mu, pacholicy, syroko wrota« Kuj. II, 9, nº 112, zwr. 1. »Nakryjcie mu, pacholicy, cyprysowy stół« ib. zwr. 2. »Zaprzęgajcie, pacholicy, pojedziem daléj« ib. zwr. 6. »Karoliku, pacholiku, Siodłaj parę koni« Łys. 22. »Wsiądę na konika, Weznę z sobą pacholika, Jadę do domu« Rad. I, 151, nº 114. »Pacholik = sługa, parobek« Wrześ. 15 p. w. Pachołek. »Paholik« = sługa, parobek Spr. V, 388 p. w. Pachołek. || »Pacholiczek«: »Dyć ja jesce nie zbój, Nie zbój, nie zbójnicek, Dobry pacholicek« Zb. XII, 210, nº 1. »Ja sem nie zbójniczek, Sfornéj matki pacholiczek« Zejsz. 167, nº 119. »Paholiczek«: »Paholicek« Rozpr. X, 218. »Janicku, Janicku, sfórny paholicku, Hej ty wiés po borach o kazdym hodnicku« Rozpr. X, 218. Toż Zejsz. 169, nº 127. »Pacholiczek = sługa, parobek« Wrześ.

15 p. w. Pachołek. »Paholicek« = parobek, sługa Spr. V, 388 p. w. Pachołek. »Nie uważaj, dziewcze, że ja pacholiczek (= służący chłopak)« Zejsz. 55, nº 90 i ods. 1. »Jesceby óne (konie) Da piekniejse były, Zeby pacholicek nie był do nich zgniły. Kiedy pan gospodarz Pacholicka budzi, To sie pacholicek U dziewcyny chludzi« Kiel. I, 59, nº 12, zwr. 7 i 8. || »Pacholiczak«: »Jesceby óny (konie) i piékniéjse były, Ale pacholicak trocha do nich zgniły (leniwy)« Aten. 1877, II, 624. || »Pacholina«: »Idzie pacholina, Niesie kwárte wina« Zb. XII, 224, nº 142. || »Pacholisko«: »Jest tam pacholisko Kieby zyzna sowa, Ja do niego zagadam, Ón do mnie ni słowa« Kiel. II, 117, nº 382, zwr. 2. || »Pachołek = chłopak (używają tylko w bajkach)« Spr. V, 118. »Pachołek a. 'Parobek' = młodzieniec, chłopiec« Zb. I, 27. »Pachołek = młodzian« Rozpr. XII, 98. »Pachołek = dorosły młodzieniec, kawaler, starający się o pannę« Pr. fil. IV, 228. »Kej był pachołkiem, a ona dziewczyną« (= nieżonatym, kawalerem) Wójc. II, 189. 190. »Stare czasy nastáwają, Co pachołcy pyszni, Grejcareczka nie zarobi, Ożenić sie myśli« Zb. IX, 230, nº 173, zwr. 1. »Kożdy pod strofom (kara) obowiązany pachołek i dziéwka do procesyje w niedziela iść« Aten. 1877, II, 120. »Do noszenia trumny ofiarują się sąsiedni gazdowie, jeżeli nieboszczyk był gazdą lub gaździną, a pachołcy, jeżeli był dziewką lub pachołkiem« Wędr. XXVI, 147. »(Dziewczyna) Rośnie do pachołka, a nie do kołka« = dla chłopca, nie dla drzewa Cinc. 34. nº 749. || »Pachołek = parobek« Rozpr. XII, 98. Pr. fil. V, 823. Enc. roln. II, 818. »Pahołek = parobek« Rozpr. X, 218. »Pahołek = parobek« Spr. IV, 380. »Pachołek = służący« Spr. IV, 347. »Pachołek, pahołek = parobek, sługa, 'paholik, paholicek'« Spr. V, 388. »Pachołek, pacholik, pacholiczek = sługa, parobek« Wrześ. 15. »Pachołek plebański« Zb. XII, 150. »Jeden pachołek pasł konie w lesie« Aten. 1877, II, 659. »Jechał pachołek z pola, Zajon konisie do dwora« Zaw. 93, nº 71. »Pachołek zagnáł (= pognał) konie i pojecháł« Zb. V, 190. »Wyjrzyjcie pachołcy Za ten nowy dwór« Zb. II, 40, nº 7, zwr. 1. || »Pachołek = subjekt kupiecki, czeladnik« Wisła III, 88. || »Pachołek = terminator« Osip. || »Pachołek« = jeden z uczestników gry w 'liszki' Zb. XIII, 80, nº 8. || »Pachołek = zbójca« Goszcz. 131. || »Pachołek = w traczu, na korbie wodnego kółka osadzone drewno, na którem przymocowaną jest piła« Spr. IV, 309; V, 388. || »Pachołki = w kołowrotku dwa słupki, osadzone pionowo w 'stołku'« Pr. fil. IV, 853. »Prządka, chcąc szpulkę podwyższyć lub obniżyć, czyni to za pomocą 'śruby' i 'baby', na której są przytwierdzone 'pachołki' ze szpulką« Pr. fil. IV, 797 p. w. Baba. || »Pachołeczek«: »Wzieni mi wiánek Pachołeckowie« Fed. 92, nº 41.

Pachołeczek p. Pachoł.

Pachołek p. Pachoł.

Pachołka a »Pacholica = dziewka dworska« Zb. I, 27 p. w. Pachołek. »Pacholica« = służąca: »Postawcież mu, pacholice, kobierzec bez próg. Postawcież mu, pacholice, cyprysowy stół. Połóżcież mu, pacholice, bochenek chleba. Połóżcież mu, pacholice, kapłon warzony.

Postawcież mu, pacholice, śklenicę piwa« Pozn. IV, 9, nº 15, zwr. 3—7. Lip. 94—95.
Pachować = »rozpychać, rozdymać: 'Sić sie na wódzie páchuje'« Prac. (z nad jeziora Lubstowskiego).
Pacht: »Pachtu ni dajali szesdzesąt talarów« (= dzierżawnego) Hilf. 111. »Pachta« Bisk. 16. »Pachta = dzierżawa« Gazeta Olsztyńska 1886. nº 28. »Pachta = dzierżawa, pacht: 'Te niwŷ ůôjc wŷpuscł jemu w pachtã. Ůôni tu sedzą na pachce. Tę łączkã wzęłî w pachtã'« Ram. 130.
Pachta p. Pacht.
Pachtarczyn: »Pachtárczyn = należący do pachciarki« Ram. 130.
Pachtarka p. Pachciarka.
Pachtarz p. Pachciarz.
Pachtarzki p. Pachciarski.
Pachtarzowy p. Pachciarzów.
Pachtarzów p. Pachciarzów.
Pachtarztwo p. Pachciarstwo.
Pachtować: »Pachtowac = dzierżawić, arendować« Ram. 130. »Pachtować« Gazeta Olsztyńska 1886. nº 28.
Pacia = ćma w czarne i żółte cętki Ust. z Mazowsza.
Paciaczek p. Paciak.
Paciać a »Paćkać = nurzać w czemś rzadkiem, np. w błocie, ciaście« Spr. IV, 368. »Paćkać się = babrać, cedzić, maczać coś wielokrotnie w płynie jakim« Krak. IV, 315. »Nieskorne zydowsko paćka się długo z tym miodem i dopiéro niewiara posed utocyć« Wielogłowski, Franek pijanica. || »Paćkać = lepić z gliny« Mil. || »Paćkać = mazać« Rozpr. XI, 186. »Paćkać = walać, brudzić« Pr. fil. IV, 228. || »Paciać, paćkać = chciwie jeść, nabierając pełno na łyżkę« Święt. »Paćkać = dużo jeść« Rozpr. X, 293. Wrześ. Por. Peckać.
Paciak: »Paciák, paciácek = małe tłuste dziecko« Spr. IV, 28. || »Paciáki = prażone kluski« Święt.
Paciara = »zupa mączna na wodzie« Wisła VIII, 595. »Paciara = potrawa z mąki, zasypanej na wrzącą wodę, zamieszka, mieszanka« Udz. »'Paciarę' — mąkę zasypują na wrzącą wodę, mieszając równocześnie mątewką, aby się nie potworzyły kluski — jedzą z mlekiem, ze słoniną lub z masłem. Jedzą także z kwaśnem mlekiem paciarę wystudzoną, co wtedy nazywają 'papciuch'« Zb. XIV, 24, nº 9. »Paciara = na rzadko kluski z mąki zalane mlekiem« Prac. (Galicja). »Gaździna ujęła ją (mątewkę) w dłonie i kręciła nią, jakby robiła paciarę« Kukuczyn Obrazki i nowelle 33. »Paciara = 1, brajka, dziama 2, człowiek niezgrabny« Pr. fil. IV, 308.
Paciaty = ubranie szkarłatne (?): »We winiebym cię kąpała, W 'paciaty' cię obwijała« Wójc. Kl. I, 236 || »Paciejoty«: »We winiebym cię kąpała, W paciejoty powijała« Pauli 87.
Paciejoty p. Paciaty.
Paciep = »pole położone ku północy« Udz. »Pod paciép = od strony północnej: 'Pod paciép żyto zginęło od śniegu'« Pr. fil. IV, 233. »Na podpaciép to pole niedobre« ib.
Paciepno = »pochmurno, dżdżysto, mglisto« Święt. »Paciepno = wilgotno« Udz.
Paciepny = 1, »ciepławy« Rozpr. VIII, 175. || 2, »posępny, słotny« Rozpr. VIII, 231. || »Pole paciepne« = położone ku północy Udz.
Pacier p. Pacierz.
Pacierz i zdrobn. Paciorek: »Paciér = pacierz (Ojcze nasz). Chłop-

cy szkolni nazywają go także 'siedmią prośbami'« Zb. I, 31. »Wpadają gwizdy... do izby i wołają basem: 'do pacieru', chociaż zwykle tam mówią 'do pacierza'« Nadm. 70. »Páciérze z łátami = pacierze przekręcone, z niepotrzebnymi dodatkami« Spr. V, 389. »Djabelski pacierz« p. Djabelski. »Panie Jezusiczku, páciorki Ci polecám« (= pacierz Ci ofiaruję) Spr. V, 389. »Iść do pacierza a. na pacierze« = iść do księdza na egzamin z pacierza przed ogłoszeniem zapowiedzi: »Młodzi ze swemi ojcami idą do pacierza. Ten gdy zmówią, ojcowie dają na zapowiedzi« Rad. I, 205. »Młoda para udaje się do księdza 'do pacierza'« Was. 115. »Po paru dniach idą narzeczeni 'do pacierza'« Zb. XIV, 171. »Parobek, już zaręczony, nie chce pójść 'do pacierza' z narzeczoną« Zb. XIV, 148. »Pośli zaráz w sobotę na pácierze, a za trzy tydnie było wesele« Święt. 404. »Prowadzą do pacierza oboje młodych« Lub. I, 184. || »Pacierz« = czas potrzebny na zmówienie pacierza: »Ludzie w pare pacirzy wykopali on rów« Chełch. I, 199. »Nie wysło i páciérza, włazi Kaśka do izby« Święt. 487. »Ino pacierz« = krótko: »Zabawiłam się w karczmie ino pacierz (tak długo tylko, ile potrzeba na zmówienie pacierza)« Krak. IV, 300. »Przyjść do kogo 'na paciorek' = na krótko« Zb. VIII, 253. »Ja pójdę na paciorek, a ty páś dobrze« Zb. VIII, 304, nº 4. || »Pacierz« = paciorek od różańca: »Kupił białe pacierze« Gloger Pieśni ludu 97. »Co się we środku pacierza znajduje? — Dziura« (zagadka) Zb. VI, 28, nº 309. »Stoi panna na górze, opásaná w pácirze« (zagadka o beczce i obręczach) Wisła VII, 151. Toż Krak. IV, 243, nº 25. »Paciorz«: »Stoi dzieucha w komorze, opadły jo paciorze« (zagadka o beczce i obręczach) Fed. 380, nº 64. »Paciórek«: »Paciórki mowne = koronka, różaniec dla liczenia odmówionych pacierzy« Święt. »Paciórka«: »Oczko drobne jak paciórka« Mickiewicz Rybka. || »Paciórki = drobne koraliki« Mil. || »Pacierz« = kość pacierzowa: »Zepsucie pacierza. Na tę słabość u dzieci zalecają okłady« Święt. 621. || »Pacioryszek« Konopnicka Na drodze.

Pacierzować = »modlić się (gdy mowa o Żydach)« Osip.

Paciocha = »mięszanina, np. z grochu i kapusty« Zb. II, 9.

Paciorek p. Pacierz.

Paciorka = część międlicy do otłukiwania konopi: »'Miądlnice' ('łąka' z 'paciorką') do otłukiwania konopi« Fed. 8.

Pacioryszek p. Pacierz.

Paciorz p. Pacierz.

Paciórek p. Pacierz.

Paciórka p. Pacierz.

Paciuk = prosię Zb. V, 167. »Paciuk = prosię, świnia« Spr. IV, 28 p. w. Paciak. »Paciuk = podświnek« Roczn. 221. Zb. I, 73. »Paciuk = karmny wieprzek« Święt. »Paciuk = wieprz tuczony« Udz. Por. O.

Packa = 1. »pałka, np. do ubijania kapusty w beczce« Zb. I, 47. || 2, = »klapka do zabijania much« Przegląd lwowski 6. 9. 1892.

Pacnąć = uderzyć: »Jak mie tęn pán pacnął, tak az tu zaleciáł« Zb. VII, 63, nº 122. »To go jeno pacnął ręką, tak wielkolud zaraz rym jak długi« Bib. Warsz. 1864, I, 268. »Z lewice w rence pac-

nąć« Wisła III, 653. »Pacnąć = 1, uderzyć kogo w twarz 2, upaść na ziemię« Święt. Por. Pacać.

Pacok = czterofenigówka, dawna moneta pruska Pr. fil. III, 361 p. w. Bączk.

Pacuchy = pakuły: »Po wyczesaniu otrzymuje się len właściwy (przędzę), a na 'zelázkach' pozostają 'kłaki' czyli 'pacuchy' «Wisła VII, 80. || »Pacuszki«: »Pacuski = gorsze włókna lnu, pozostałe przy czesaniu na gęstej szczotce« Mil.

Pacuk p. Pac.

Pacuł = »zawiniątko«: »Przyniście 'pacu(ł)', To wás bede racu(ł)« Zb. XIV, 84, nº 2.

Pacuszki p. Pacuchy.

Pacwa = »licho: 'Tam do pacwy!'« O. »Cy cie pácwa nadała?« Spr. IV, 28. »Paczwa«: »A co to takiego jest 'Paczwa'? zapytałem. — Grzéch, była odpowiedź. — Jak to grzéch? — No... pokusa, niedobry duch« Tyg. il. 1, XII, 70. || »Pácwa = wyraz obelgi« Rozpr. XXVI, 388.

Pacwić się: »Pácwić sie = pastwić się« Spr. IV, 28.

Pacyna p. Pecyna.

Pacy rycy: »Przysed dwójniák, postawił trójniák; przysed czworák, przewrócił trójniák; przysed dwójniák, pacy rycy czworniáka, nie przewracáj trójniáka (zagadka) = przyszła kobieta, postawiła rynkę; przyszedł kot, przewrócił rynkę; przyszła kobieta, wybiła kota za to, że przewrócił rynkę« Zb. I, 132, nº 38.

Paczapka = »narzędzie do czepiania wiader z wodą, korzemiosło« O.

Paczek p. Paczka.

Paczesie p. Pacześ.

Paczesny p. Pacześny.

Pacześ = »kłaki lniane, lepsze od zgrzebi« Spr. IV, 309; V, 389. »Pacześ a. Pakop« = gatunek przędziwa średniej wartości Krak. I, 182 ods. (opis). »Pacześ a. Paczesie« = 1, przędziwo średniej wartości, otrzymywane z włókien lnu, znajdujących się pod 'kłakami' 2, średnie płótno, cieńsze od 'tłuścinnego', wyrabiane z przędziwa tej samej nazwy« Zb. VIII, 261. »Grube, zgrzebne płótno zowie się paczesne, pacześ« Pozn. I, 98. || »Paczoski = poplątane włókna lnu, otrzymywane przy czesaniu takowego« Osip. || »Pacześnina = gruba tkanina z paczosek« Osip. »Paceśnina = grube płótno, używane na ścierki, płachty, wyrabiane z pacuszków« Mil. »Przy czesaniu lnu na ręcznej szczotce wyczesują się 'paczesie', z których przędą grubsze nici i wyrabiają z nich 'paceśninę'« Pr. fil. IV, 853. »Pacześnica« = płótno grubsze od kużelu, a cieńsze od pakulnicy Ust. z Litwy.

Pacześkowy: »Płótno pacześkowe = cieńsze od płótna pacześnego, zgrzebnego« Parcz.

Pacześnica p. Pacześ.

Pacześnina p. Pacześ.

Pacześny i Paczesny: »Płótno pacześne = robione z paczesi, tj. kłaków lnianych, lepszych od zgrzebi« Spr. IV, 309; V, 389. »Pakuły czeszą się osobno i otrzymuje się z nich jeszcze dwa gatunki włókien: jedne 'paczesne', drugie zaś 'zgrzebne'. Z pierwszych robi się później paczesne płótno, z drugich zgrzebne« Zb. X, 209. »Paceśne płótno = zgorszego lnu« Udz. »Paceśne płótno = grubsze i rzadsze, niż konopne, a cieńsze i gęstsze, niż zgrzebne« Święt. p. w. Paceśny. »Paceśny = (o płótnie) gruby« Rozpr.

IX, 211; XI, 186. »Grube, zgrzebne płótno zowie się paczesne, pacześ« Pozn. I, 98. »Jakąześ mi chustkę dała, Z pacesną łatką« Pozn. II, 258, nº 99, zwr. 8. »Pacześny (= z październy) fartuszek« Kuj. I, 306, nº 82, zwr. 8. »Páczesny« (autor pisze 'poczesny') Pr. fil. IV, 804 p. w. Cecha. || »Czasem przenośnie mówią 'paceśná' o dziewce lepszej i zamożniejszej, np. piosenka weselna: 'Hejze ino, hejze ś niom, S tom dziwcynom paceśnom, Coby była sceśliwá, Jako kura nieśliwá'« Spr. V, 389.

Paczka: »Paczek = paczka« Rozpr. XII, 20 i 46. »Z kieszeni dobył mały paczek« Chodźko Pam. kwest. (wyd. 1894 r.) str. 28. || »Paczki a. 'pekele' (z żydowska) = towary przemycane« Osip. || »Paczki = pnie jodłowe porznięte w kawałki długości zwykłych gontów« Spr IV, 359.

Paczkarz = »trudniący się przenoszeniem towarów defraudowánych, defraudant, kontrabandzista« Osip. || »Paczkowóz = kontrabandzista, który 'paczki' wozi« Roczn. 221.

Paczkowóz p. Paczkarz.

Paczoski p. Pacześ.

Paczta p. Poczta.

Paczwa p. Pacwa.

Paczyna = »wiosło duże« Pobł. 61. »Paczÿna = wiosło duże (tratwowe)« Ram. 130. »Paczyna« (⏑⏑⏑) Hilf. 174 p. w. Pájczina. »Pajczyna (⏑⏑⏑), pajczÿna (⏑⏑⏑)« = wiosło Hilf. 174.

Paczyna p. Pecyna.

Paczynka?: »Paczynek pełno naprzędzione wrzeciono« Zbigniew, Niecnota 224.

Paćka p. Paca.

Paćkać p. Paciać.

Pada p. Patek.

Padaczka = »wielka choroba, kaduk« Osip. || »Padlica«: »Ś. Walenty, patron chorób i padlicy« Krak. IV, 284, nº 1024.

Padać: 3 os. lp. czasu teraźniejszego »Padze« Rozpr. XII, 67. »Deszcz padze« List. od J. Bystronia. Archiv 474, nº 21. Nieosobowo: »Nieraz się przytrafia, co... ani pada; ani pogoda, jeno smarce« Kam. 26—27. »O deszczu mówią nieosobowo 'pada' a. 'padze'« Tyg. il. 2, XIV, 185. »Jak padze na Boży stąpieni, to je drogi końśki pierdzeni (= trudno o konie do polnej roboty)« Rozpr. XII, 78. »Na cały las padze, a na sztyry jedliczki ni« (zagadka o wymieniu krowy) Rozpr. XII, 84, nº 7. || »Padać« = wypadać: »Wtedy jednako pada niedobrém panu, jakby i chłopu« (= na złe wychodzi) Kam. 48. »Im zajedno na to pada« (= tak wypada) Kam. 85. || »Padować«: »Król Sobiecki kázáł wszystkiému wojsku krzyżem padować« Cisz. I, 15, nº 13. »Padują liście na wszystkie strony« Wisła V, 934, nº 1. || »Padać a. Padać się« = dostawać krost, wrzodów, ropieć, jątrzyć się: »Padać się = pękać, odpadać: 'Ciało lub skóra pada się, czyli psuje, pęka, odpada wskutek ran, chorób, odleżenia« Pr. fil. IV, 853. »Wymiona parszywieją, wymiona padają, tj. krosty się jej (krowie) robią po wymionach i cyckach« Zb. V, 119, nº 121. »Dotknięcie padalca sprawia, że ciało 'pada się' czyli jątrzy« Zb. I, 105. »Jeżeli niedźwiadek uroni mocz swój na ciało ludzkie, to będzie się ono 'padać' czyli jątrzyć« ib. 106. »Ciało się pada, gdy (padalec) ukąsi« Pobł. 61 p. w. Padalc. || »Padać się« = boleć: »(Kto po raz pierwszy na

wiosnę zobaczy bociana, powinien) usiąść na nogach, aby się w lecie nie padały« Zb. V, 108, nº 14

Padać p. Powiedzieć.

Padalec = »gatunek żmii pospolitej, najmniejszy« Pr. fil. IV, 853. »Padáwiec« Wisła VIII, 360. Cer. »Padawice« = padalce Rozpr. IX, 202. 221. || »Padawiec, padawica = złośnik, gwałtowny człowiek: 'ej to wściekłá padawica, taka náremná, co biéda do nij przystąpić« Spr. V, 389.

Padalenia p. Padaleniec.

Padaleniec i Padalenia: »A przede dworem jest kamiń, Padalenia siedzi na nim. Przyszed do nij padaleniec I zapytał się o wieniec« Kuj. I, 260, nº 24, zwr. 2 (zap. zepsucie zam. Podoleniec, Podolanka). Por. Madaleniec.

Padalica = »wszystko, co wyrasta z nasion samosiewnych« Roczn. 221. »Padalica = żyto, które samo wypada z kłosów, wschodzi i dojrzewa« O. »Padalica = owoc niedojrzały, spadły z drzewa« Petr.

Padaliczny: »Nie jest to mak zwyczajny, ale samosiejny, padaliczny« Zb. III, 97, nº 17. »Na Pobereżu i Podolu często na drugi rok zbierają drugi plon z wysypanego ziarna, zwany padalicznym« Krasz. Wsp. Woł. II, 91. || »Dzieci z nieprawego łoża zowią się 'padalicznemi'« Roczn. 221 p. w. Padalica.

Padanki = jagody, które same opadły Ust. od Święcian.

Padawica p. Padalec.

Padawiec p. Padalec.

Pad'ku mój! = »wykrzyknik w razie nagłego odebrania wieści nieszczęśliwej o pożarze, śmierci czyjej itp.« Roczn. 221.

Padlica p. Padaczka.

Padło = »ścierwo« Osip. »Padło wietrząc, wilk gdzieś wyje« Pol, Pieśń o ziemi.

Padna p. Panna.

Padol p. Padół.

Padół = dolina, nizina, wąwóz: »Przy jednym padole, Przy jednéj dolince Siedzi tam landwera« Rog. 9, nº 16. »Nie bójta się pana, Bo go podzióbała Na padole kania« Wisła VII, 190. »Padol«: »Na padolu świata błąkający się« Wisła VIII, 486. »Pądoł = wądoł, wąwóz, padół« Rozpr. XVII, 92. »Pądół = padół, wąwóz« Święt. »Zagnali w pądoły« Święt. 394. »Przysed w wielkie pądoły, co w nich było bajóro« Święt. 387. »Zapędził się za tą świnią aż w dalekie pola, dopóki mu nie znikła w pądołach« Święt. 458. || »Padół a. Dół = mała studzienka, której wody używają tylko do pojenia bydła« Rozpr. X, 275 p. w. Dół. || »Padół, podół, podołek = miejsce na przyjęcie ciężaru w podniesionym fartuchu« Kolb. słown. »Nabrałabym go (złota) choćby dwa padoły, Gdyby mnie matula puściła do swéj komory« Wójc. I, 79. || »Padol« = nazwa psa Zb. XIV, 27.

Paduch = »złodziej« Zb. II, 9. por. O.

Padź = »słodka substancja, która się w kwiatach znajduje, a którą pszczoły na robienie miodu zbierają, miodowica« O.

Pafnąć = uderzyć: »Czarna krówka w nos mnie pafnęła« Wilkoński Ramotki V, 305.

Pagac p. Pajac.

Pagaj = »chleb, i wogóle zakalcowate pieczywo« Spr. V, 139.

Pagorek p. Pagór.

Pagować = »na kogo uwziąść (tak zam. uwziąć) się, instygować, ząb na kogo zaostrzyć, np. 'pagował go przed panem, żeby go zgubić'«

Kuj. II, 274; Bib. Warsz. 1860, IV, 628.

Pagór = »pagórek« Pr. fil. IV, 228; V, 823. »Przydę na pagór za wsią« Krak. IV, 108. »Ty rudawski dworze, Stoisz na pagórze« Rud. 132, n⁰ 30. || »Pagorek«: »Przyjechał pod pagorek, konie nie mogły wyciągnąć« Święt. 447.

Pagródka p. Pogródka.

Paiczyna p. Pajęczyna.

Paj = »podział łupu, zdobyczy« O. || »Paj« p. Pajda.

Paja = »pysk« Rozpr. IX, 211. »Paja = (rub.) gęba, usta« Święt. »Paja = gęba« Udz.

Pajac: »Pagac« Spr. IV, 380.

Pajączek p. Pająk.

Pająk: »Pajk« Pobł. 61. Ram. 130. Hilf. 138. || »Pajączek«: »Zajęce uszka (konwalje) czyli pającki« = wzór na pisankach Wisła VIII, 363.

Pajcu-bajcu: »Pajcu-bajcu robić = aby zbyć, aby aby« Pr. fil. V, 823.

Pajczy p. Pajęczy.

Pajczyna p. Paczyna.

Pajczyna p. Pajęczyna.

Pajd p. Pajda.

Pajda = »kawał chleba« Spr. V, 118. Zb. II, 9. Pr. fil. IV, 228. Pleszcz. 40. Krak. IV, 310 p. w. Kromka. »Pajda, chleba pajda = kawał chleba; wyraz stosowany tylko, gdy mowa o chlebie« Parcz. »Pajda chleba = kawał chleba, glei.« Krasn. 306. »Pajda = kawał: 'Taki pajdy chleba toby i pies nie zjád, a cóz dopiro pán'« Pr. fil. III, 311. »Pajda = spory kawałek ukrojonego (z bochenka) chleba« Kolb. rękop. »Pajda = wielka kromka chleba« Święt. »Pájda (autor pisze 'pojda') = wielka kromka chleba« Udz. »Wynieśli chleba pajdę i do tego cztéry grosze« Dygasiński Beldonek 39. || »Bajda«: »Duży kawał odkrajanego chleba ma tu nazwę: bajda, pajda« Chełm. I, 60. Zdr. »Bajdeczka« Bar. 145. || »Paj, pajd« Pobł. 17 p. w. Fajt. Por. Fajt.

Pajdować = »spory kawałek chleba sobie ukroić« Kolb. rękop.

Pajerki = »dójniczki (= doniczki) do kwiatów« Zb. II, 9.

Pajęcza p. Pajęczyna.

Pajęczy: »Pajczy: 'Pajczá nitka. W pajczých secach'« Ram. 130.

Pajęczyna: »Pajęcza«: »Gdym meble już wyprzedał, pajęczę mam z gołych ścian« Pozn. V, 75, n⁰ 130, zwr. 2. »Pajiczýna« Ram. 130. »Pajiczýna« (⏑⏑⏑) Hilf. 138. 174. »Pajczyna« Hilf. 174. »Paiczyna« Hilf. 138. 174. || »Pajęczyna« (myśl.) = rodzaj sieci Prz. ludu VI, 126. || »Pajęczyna« (złodziejs.) = 1, bielizna 2, płótno.

Pajk p. Pająk.

Pajkus p. Pańkus.

Pajować = »krzyczeć, wymyślać« Święt.

Pajować się = »zdobycz między sobą dzielić« O.

Pajski p. Pański.

Pajskie p. Pańskie.

Pajstwo p. Państwo.

Pajszczyna p. Pańszczyzna.

Pajta = »bróg« Spr. IV, 28. Rozpr. XVII, 24. »Pajta = szopa na polu« Rozpr. XVII, 24.

Pajtas p. Pajtasz.

Pajtasiek p. Pajtasz.

Pajtasik p. Pajtasz.

Pajtaska p. Pajtasz.

Pajtasz = »towarzysz« Rozpr. XVII, 24. || »Pajtasz a. Pajtas = 1, pogardl. dziecko 2, mający krzywe nogi Pr. fil. IV, 228; V, 823. Rozpr. XVII, 82. || »Pajtas = mówią o niewielkim chłopaku« Spr. V, 389. »Pajtaś = chłopak«

Wrześ. 15. »Pajtaś = chłopiec, który pierwszy raz spodnie wdzieje« Udz. »Pajtaś, pajtasi, pajtaśki = małe chłopaki« Rozpr. X. 293; XVII, 24. »Juhasi, pajtasi, złá nowina na wás« Rozpr. X, 262, n⁰ 26. Zdrobn. »Pajtasik = mały chłopak, trzymający się jeszcze matulinej kiecki« Spr. V, 139. || »Pajtasz = pajac, komicznie wyglądający« Kolb. rękop. || »Pajtaś = przezwisko mieszczanina, nicpoń« Święt. || »Pajtaska = towarzyszka« Cer.

Pajtaszyć = »kamracić się« Rozpr. XVII, 24. Por. Spajtaszyć.

Pajtaś p. Pajtasz.

Pajtuś = połajanka: »Szelma Węgrzyn, ajtuś, pajtuś« Wisła VI, 569.

Pak = smoła: »Przylepiuł do dna kawał paku« Chełch. II, 20. »Paka« List. od J. Sembrzyckiego. »Pach« Wisła III, 88. List. od J. Sembrzyckiego. »Pach = szewska smoła« Krasn. 306.

Pak p. Paka.

Paka: »Pak«: »Wiązkę rzeczy, a. też skrzynię do rzeczy, nazywają w Królestwie 'paką' w rodzaju żeńskim, na Litwie zaś 'pakiem' w rodzaju męskim« Wal. 61 (wyd. 1). »Nim się przez komorę Z pakiem grzechów mych przebiorę« Odyniec, Mój kardynał. || »Paka a. Hela = skrzynia do wożenia kartofli« Kuj. II, 271 p. w. Hela. »Paki na kapustę i zboże« Krak. I, 156.

Paka p. Pak.

Pakaś p. Pakaż.

Pakatela = bagatela Rozpr. XII, 41.

Pakazie p. Pakaż.

Pakaż = »bagaż« Rozpr. XII, 41. »Pakaś = bagaż« Rękop. I. Kopernickiego. »Pakazie = towary« Rozpr. XVII, 92. »Pakazie (lekc.) = towary, pakunki« Święt.

Pakciarz p. Pachciarz.

Pakczyć się: »Pakcyć się = gromadzić się, zbijać się w kupę (o owcach)« Wrześ. 16. Toż Spr. V, 389. »Owce się pakcą, jak jes gorąc (= gromadzą się dla wypoczynku)« Rozpr. X, 294 p. w. Pakcyć sie.

Paklak p. Pakłak.

Paklakowy p. Pakłakowy.

Paklepie lp. i lm. = »odpady lnu« Nadm. 150. »Sedzy kukla pôd paklepiem« ib. »Paklepie = najgorsze włókna, spadające przy klepaniu lnu« Mil. »Paklepie = pakuły, czyli to, co odchodzi przy 'klepaniu' konopi, a nawet lnu« Pr. fil. IV, 853. »Paklepie a. 'pakuły, pakule' = kłaki wyczesane ze lnu i konopi« ib. p. w. Pakuły. »Z paklepi, jako niezdatnych do żadnej przędzy, kręcą tylko postronki do uwiązywania bydła« ib. p. w. Paklepie. || »Poklepie = resztki, pozostałe po oklepaniu lnu« Chełch. II, 150. »Dała jy takich poklepi, takigo świństwa ze lnu« ib. 71. »Kazała jy..., zeby te poklepia sprzędła« ib.

Pakłak »a. Paklak = 1, grube suknisko, proste sukno a. płótno 2, odchód od lnu a. konopi, 'osmyczyny'« O. »Suknia z pakłaku« Wójc. II, 367. »Paklak = gruba tkanina z pakuł na worki« Osip.

Pakłakowy: »Paklakowy = pakłakowy, parciany« Pr. fil. V, 823.

Pakłopie p. Pakop.

Pakolka = kobiece ubranie głowy: »Na głowie pakolka ustrojona kwiatami« Maz. V, 39.

Pakop a. »Pacześ« = gatunek przędziwa średniej wartości Krak. I, 182 ods. »Pakop m., pakopie n. = włókno poślednie z przędziwa« Krak. IV, 315. »Pakłopie«: »Wzięna wsyćkie te pakłopie, co miała z nich prząść, i wpakowała do cebra« Krak. IV, 219.

Pakość = »złość, coś złego, przykrość: 'a ten Twardoski ciągle im robi takie pakoście'« Pr. fil. V, 823. »Aby mu ten drugi prepinator nie robił pakości (= na złość)« Kam. 91—92. »Na pakość robić = robić na złość« Pr. fil. V, 823.

Pakośnik = »psotnik« Petr. || »Pakośnik a. Paskudnik = choroba krowy, odęcie« Zb. VIII, 253 p. w. Paskudnik. »Pakośnik = odęcie z białą lub czarną krostą na boku« (może raczej 'na oku'?) Zb. V, 123, nº 174. »Krowa ma 'pakośnik', tj. odęcie i do tego na oku białą, twardą krostę« Zb. VI, 297. »Pakośnik = choroba oczów u bydła« Zb. X, 253 ods. »Pocierają bydłu oczy miodem, żeby 'pakośnika nie zarywało'« Zb. X, 213. »Krzyżownik dla bydła — 'jeżeli pakośnik ma, to odpływa'« Wisła II, 606, nº 25. »Pasterze, kiedy się bydło gzi, wołają: Siedzi żaba na ogonie, Pakośnika załapuje« Zb. X, 253.

Pakować = »jeść« Rozpr. XI, 186. Ust. z różnych stron.

Pakula i Pakule p. Pakuły.

Pakulak: »Pakulák = powróz z pakuł« Pr. fil. V, 823. || »Pakulak = mający włosy rozczochrane, do pakuł podobne« Osip.

Pakularz = przezwisko szlachcica wieluńskiego Łęcz. 9, ods.

Pakule = »duże polne myszy« Maz. V, 53.

Pakulić się = strzępić się: »Gdy nitka po zerwaniu jej 'pakuli się', to (jest) wełna« Wisła VII, 80.

Pakulnica = płótno najgrubsze Ust. z Litwy.

Pakulny = »pakułowy«: »Koszula pakulna« Zb. XI, 247 i 248.

Pakuły a. »Pakule, Paklepie = kłaki wyczesane ze lnu i konopi« Pr. fil. IV, 853. »Pákuły = krótkie kłaki przy międleniu odchodzące« Rozpr. XX, 432. »Jak mu się (buty) rozlézą, to je ściąga zajedno, póki nie pójdą w pakuły« (= nie zedrą się) Kam. 20. »Pakule« Petr. Ust. z Litwy. »Nalazła w pościeli żabę ususzoną i schowała, w pakule zawinąwszy, w świronku« Juc. 73. »Pakula« (lp.) Petr.

Pakura = suszarnia Ust. ze Żmudzi.

Pal: »Pál = paliwo, palenie: 'drzewo na pál'« Rozpr. XXVI, 388. Spr. IV, 326. || »Pál = w staroświeckim piecu bieganym miejsce, gdzie się ogień kładzie« Spr. V, 389.

Pal: »Porwáł za pál (= kół) i śmisnął (= rzucił) nim jednęm machęm ŭo tego drába« Zb. VII, 59, nº 120. »Pala« O.

Pala p. Pal.

Palacz: »Pálacz wápna« Ust. z Jaworza 1891.

Palać p. Palić.

Palamenter p. Palamęter.

Palamęter (z Parlamentarz) = »człowiek przemyślny, przebiegły« Spr. IV, 326. Rozpr. XVII, 51. || »Palamenter = zdolny, ale próżniak, urwisz« Udz. »Palamenter = włóczęga, rozpustnik, lekkomyślny« Święt.

Palanica: »Palanica (Podole), Palanyca, Palenica (Ukr.) = placek z żytniej mąki, podpłomyk: 'Częstuje wódeczką, daje świeżutką palanicę'« Sowiński. »Palenica = placek« O. »Obchodzi się pole z palanicą lub pirogiem« Zb. XIII, 193, nº 210. »Każdy gospodarz obowiązany dać (kolędnikom) po dwie palanice« Zb. V, 67. Por. Palonka.

Palanka p. Palenka.

Palantować = »bić« Bib. Warsz. 1898, III, 437. »Przed nią stoją

pokorni słudzy, a ona ich palantuje« Gliń. III, 67—68. »Palentować = policzkować lub kijem kogo okładać« Osip. || »Palantować = hałasować, krzyczeć w niebogłosy« O.

Palanyca p. Palanica.

Palarnia = »gorzelnia« O. Pr. fil. IV, 285. »W znaczeniu przenośnym o pijaku: 'To też je palarnia'« Pr. fil. IV, 285. || »Palarnia« = pokój do palenia tytoniu, fajczarnia Ust. z Warszawy 1899 r.

Palarus p. Paraliż.

Palarusz p. Paraliż.

Palarz: »Palárz = 1, palacz 2, (obelż.) zasmolony, zabrukany, niechluj« Święt. »Chodzi, jak palárz« Święt. 671, n⁰ 275.

Palączka: »Pálącka = rana dotkliwa« Święt. »Wsyćkimem se podarunki dała: Jednemu páląckę na rąckę...« Święt. 206, n⁰ 42.

Pałąsek p. Palec.

Palca p. Palica.

Palcant p. Palcat.

Palcat: »Palcánt = kij« Rozpr. XXVI, 388.

Palcaty p. Palczasty.

Palczasty: »Palcaty« Spr. IV, 326.

Palczatka = rękawiczka o pięciu palcach Chełm. I, 49, ods. 4; II, 241. O. Ust. z Litwy, Ukrainy. »Palczatki = rękawiczki z palcami« Pr. fil. V, 823. »Palcatki = rękawice z palcami« Pr. fil. IV, 277.

Palczyk p. Palec.

Palczysko p. Palec.

Palec: »Palec na twa gęba. Palec na twa cnota« (pogardliwy sposób mówienia) Archiv VIII, 472. »Palec na twą gębę, Palec na twą cnotę, Nie będę ci wierzyć, Aż będzie ogłoska (= zapowiedź)« Rog. 93, n⁰ 167. »Trzepáł paciérz na palcak« (= w braku koronki rachował pacierze na palcach) Zb. VII, 65. || »Palic« Rozpr. VIII, 75. Pr. fil. V, 823. Chełch. I, 18. »Ten palic prys (= prysł) pod twoje łózko« Chełch. I, 20. »Twoich ojców znum, jak swój palic« Chełch. I, 141. »(Sygnet) wetchnoł na palic« Kuj. I, 141. 2 pp. lp.: »Palica« Rozpr. IX, 151; X, 246. Zb. V, 190, n⁰ 2; VIII, 312, n⁰ 10. Święt. 335. Krak. IV, 70. Kuj. I. 138. 141; II, 283, n⁰ 47. Kozł. 355. Chełch. I, 18. 20. »Pàlica« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. 6 pp. lp. »Palicem« Rozpr. IX, 151. Kuj. I, 192. Chełch. I, 18. 20. »Kiwa palicem na niego« Krak. IV, 70. »Nie popychała igły średniém palicem, jéno insym« Cisz. I, 126. (Obok tego: »Mám nawet palec jei ze sygnetem« Cisz. I, 126). »Pàlicem« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. 7 pp lp.: »Na palicu« Zb. X, 309, n⁰ 264, zwr. 2. Cisz. I, 282. Święt. 371. 417. Chełch. II, 97. Kuj. I, 130. »W palicu« Rozpr. IX, 151. »W pàlicu« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. »Nie taraś mi pūô palicu« Rozpr. IX, 193. 1 pp. lm. »Palice« Bib. Warsz. 1860, IV, 628. Rozpr. IX, 151; X, 246. Spr. V, 389. Zb. VIII, 253. Sand. 264. Kuj. II, 274. Fed. 404. Mil. Parcz. Udz. »Pàlice« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. Spr. IV, 28. 4 pp. lm.: »Ŭobetnijcie palice« Rozpr. IX, 196. »Poobcinały se palice w nogak« Zb. V, 232, n⁰ 35. »Niechze wyzują prawe buty, cy óni mają wszystkie palice« Cisz. I, 193—194. »Ze złości jaz palice gryzie« Chełch. I. 288. »Wzion w palice igłe« Chełch. I, 63. »Obieśmy z Kaśką palice pourabiały, nogi zachodziły« Sewer. 2 pp. lm. »Paliców« Rozpr. IX, 151. »Paliców u ręki nie załuj« Sand. 29. »Śtérech braci mają po dwanáście pa-

liców« (zagadka o kołach i sprychach) Cisz. I, 337, nº 136. 3 pp. lm. »Palicom« Rozpr. IX, 151. »Pålicom« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. 6 pp. lm. »Palicami« Rozpr. IX, 151. Wisła VIII, 272. »Pålicami« (⏑⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. »Palicami wytykają« Kozł. 85, nº 14. »Coby i ciebie we wsi nie wytykali palicami« Kam. 114. »Co ojciec stracił, to syn odrobi. Czem? odezwał się żałośnie, temi dziesięcioma palicami?« Sewer. »Rękawicki z palicami« Kozł. 123, nº 53. 7 pp. lm.: »W palicach« Rozpr. IX, 151. »W pålicach« (⏑⏑⏑) Rozpr. VIII, 184. »Poszła cichuchno na palicach« Kuj. I, 120. »Poszła za niém na palicach« Cisz. I, 83. || »Czarci palec« p. Czarci. Por. Djabli paluszek. || »Sznurówka... zapinana na tak zwane palce, tj. podługowate kliniki« Pozn. I, 72. || »Palec« = część stępy nożnej: »Liwar (stępy nożnej) oparty jest na palcach« Lub. I, 85. || »Palec = ząb drewniany u koła w maneżu lub młynie, zwykle z drzewa grabowego« Pr. fil. IV, 854. »Palce = grabowe zęby w kole młyńskiem, obracające cewie« Spr. V, 139. || »Palice = części pługa, inaczej 'rozsochy, sochy pługowe, rękojeści, klęki, rogacze'« Pr. fil. IV, 229. || Zdrobn. »Palczyk« Ust. z Litwy. »Żona twoja miała syna i sama go zjadła, tylko kawałek palczyka odebrałam« Zb. XII, 58, nº 84. || »Paluszek«: »Palusiek«: »A ja do niéj na paluśkach« Rog. 247, nº 500. »Pałąsek«: »Zabij nam, panie, i gąski, Bośmy sobie pokaléczyły pałąski« Wójc. II, 380. || »Paluszek« = imię bajecznego chłopca, małego jak palec: »O Paluszku, co go krowa zjadła« Cisz. I, 176. || »Djabli paluszek« p. Djabli. Por. Czarci palec. || »Paluszki = kluski małe podługowate bez maku« Zb. XIV, 24. »Paluszki = kluski z makiem« Wisła VI, 229. »Paluszki = kluski podługowate, osypane makiem« Wisła VII, 75. »Paluszki z ciasta z makiem« Zb. XIV, 39. P. jeszcze: Wisła II, 815. Por. Śliżyki. || »Paluski« = odmiana gruszek Zb. XIV, 28. || »Paluszki = odmiana kartofli tak zwana dla swego długiego kształtu« Pr. fil. V, 974. »Paluski« = odmiana ziemniaków Zb. XIV, 26. || »Paluski« = jakaś roślina Was. 14. || »Palc(z)ysko = zgr. palec: 'wtyká swoje brudne palcyska w jego złotą tabakierkã« Pr. fil. V, 823. || »Paluch = duży palec w rękawicy« Krak. III, 10.

Palecznik = »naparstek« Pobł. 62. Ram. 130. Hilf. 176 p. w. Polc.

Paleczny = przym. od »Palec« (= ząb w kole młyńskim): »Palecne koło, we młynie pod 'pójdem' = koło nabite kołkami, które wprawiają w ruch 'cewi', osadzone na wrzecionie, obracającem kamień młyński« Spr. IV, 309; V, 389.

Paledran p. Palendron.

Palegraf p. Paragraf.

Palele = »kapelusz (do dzieci)« Spr. IV, 28.

Palendron = suknia księża: »Przyszło mu raz do głowy... ubrać się po kanonicku. Przedzierzgnął się tedy w palendrony, mucety, rokiety« Bar. 63. »Palendron« Pr. fil. V, 974. || »Paledran = rodzaj sukni księżej, sutanny bez guzików, noszonej na innej lekkiej jedwabnej sutannie« Pr. fil. V, 974.

Palendryka = jakaś roślina:

»Wiję wianki z ruteczki I z drobnéj palendryki« Sien. 270, nº 13. Por. Kolędra.

Paleneczka p. Palenka.

Palenica p. Palanica.

Palenisko: »Pálenisko = 1, nalepa w kuźni 2, miejsce, w którem ognie palono« Święt. »Pálenisko (w kuźni) = nalepa do rozżarzenia węgli za pomocą miecha, który na nią wystaje« Święt. 32. || »Palenisko = miejsce, na którym ogień się pali przy gotowaniu i na którym jeść gotują 'na kominie'« Osip. »Palowisko«: »Piec chlebowy, przed nim palowisko zwykle (czyli kuchnia), z którego dym rozchodzi się po całej izbie« Zb. I, 109 (ale dalej 'palenisko').

Palenka = gorzałka, wódka O. Goszcz. 132. Rozpr. X, 218; XVII, 51. Wrześ. T. 44. »Daj palenki, zydu, dobry chłopcy psydą (idą), Jak nie das palenki to cię trapić budą« Goszcz. 275. Wrześ. T. 44. »Pije palenkę jeden do drugiego« Zejsz. 100, nº 388. »Baryłkę z palenką nade mną powieście« Zejsz. 170. »Tam będę palenkę co chwila popijał« ib. »Pálenka« Rozpr. X, 232. 294. Spr. V, 389 »Dáj pálenki, zydu, Dobre chłopcy idu« Spr. V, 389. »Paleńka = gorzałka (wyraz w śpiewkach używany)« Wrześ. 16. »Zakiel se Janiczek paleńki napije« Zejsz. 137, nº 53. P. także ib. 105, nº 423. »Palanka« O. Zdrobn. »Palénecka« Rozpr. X, 218. »Palineczka« Zejsz. 105, nº 421. »Palineczkę pijać« Zejsz. 68, nº 180.

Palentować p. Palantować.

Paleń: »Páleń = dwa drzewa równolegle obok siebie biegnące w izbie dymnej, pod powałą; służą do suszenia drzewa, lnu, owoców« Rozpr. IX, 211. »Ponad piecem piekarskim umieszczone bywają pod powałą drążki na końcach do tragarzów zapomocą wici przymocowane lub wpuszczone w przeciwległe ściany, na których kładzie się drzewo, aby wyschło, suszą też tam cebulę, len itp. Drążki te zowią się... 'páleń'« Zb. XIV, 10. »Nad kominem przez całą szerokość izby poniżej tragarza ciągną się dwa drągi, na których dosuszają się drewka. Ten... przyrząd nazywa się paleń« Tyg. il. 1, XII, 6. »Páleń = żerdka, zawieszona w izbie u tragarzy« Rozpr. VIII, 231. »Mam pieniędzy rzomnie, Wisom pod paleniom« Zb. XII, 154, nº 487. Rozpr. III, 373—4. »Kurás wyskocył na páleń na grzędę« Zb. XV, 41, nº 19. »Ik kot nie znál, to sie ik bál, postrahál sie i wyskocył na páleń« Zb. XV, 35. Inne przykłady Zb. XIV, 111. Rozpr. VIII, 225. || »Poleń« w rodzaju męsk. i żeń.: »Poleń (rodz. żeń.) = dwa stragarze przymocowane obok siebie pod powałą, wzdłuż jednej ściany, na które zazwyczaj kładą drzewo, aby schło« Rozpr. X, 296. »Poleń = pod powałą izby dwie żerdki wzdłuż ściany, na których kładą drewna dla przesuszenia« Spr. V, 397. »Poleń = żerdka pod powałą wzdłuż ściany, zwykle do nakładania drew« Wrześ. 17. »Poleń = rusztowanie nad nalepą« Udz. »Niżej (powały), nad oknami ułożone znajdują się 'polenie', niby przegrody z desek na umieszczenie lnu, gontów i drzewa do suszenia« Hoff 70. »Dym, służący niby do suszenia lnu i innych materjałów, ułożonych na 'poleniach'« ib. »Młócą (len) z siemienia i układają na poleniu, tj.

pod powałą« ib. 71. »Drzewo z polenia rzucał na ziemię« ib. 64. || »Polęń = dwie belki wprawione tuż obok siebie przy jednej ścianie niżej od powały i idące przez całą długość izby« Zb. VII, 65 ods. »Na polęni suszą zwykle drzewo, a czasem składają inne rzeczy jak na półce« ib. || »Poląń«: »Wyskocył na poląń i ciuchutko legnął tam« Zb. V, 204. »Legła na łązku, które było pod poląnią« ib. »Pachołek na poląni na korycie leżáł« ib. »Spadła z poląnie na łązko« ib. »Schowáł list w chałpcątku na poląni w dziurce« ib. 214, n⁰ 21. Por. Polednia.

Paleńczuch: »Páleńcuch a. Spáleńcuch = pog. tak nazywają dzieci chłopa, który podpalił swoją chatę« Pr. fil. IV, 229.

Paleńka p. Palenka.

Palestra = kij, używany w grze w 'plizgę' i w 'kickę' Zb. X, 79; XIV, 223, n⁰ 15.

Palet = »polecenie na piśmie« Pleszcz. 39.

Paleta: »Paletra« Ust. z Litwy. »Przenosimy podróżną paletrę na ten odległy Rusi południowej kraniec« Kłosy V, 8.

Paletra p. Paleta.

Paletrować p. Penetrować.

Palic p. Palec.

Palica = »gruba laska. kół« Święt. »Palica = kij, pałka« Wrześ. T. 29, ods. 3. »Palica = laska« Del. 142, n⁰ 18. »Palica = kij używany przez lud nasz w miejsce laski« Enc. Org. tom 20 (wyd. 1865 r.) str. 282. »Palĩca = laska« Ram. 130. Pobł. 62. Hilf. 174. »Palicã« (4 pp. lp.) Hilf. 102. »Paljáca. Palca« Hilf. 174. »Palicóm« (6 pp. lp.) Rozpr. IX, 357. U Kaszubów puckich wybrana do tego baba obchodzi domy z białą 'palĩcą' leszczynową, zapraszając na pogrzeb Hilf. 62. »Zròbił kòło palĩcą na grobie« Hilf. 130. »Naznęlĩ ŭoni sobie grabowŷch kijów ĩ palĩc« Cen. 85—86. »Wyciął sobie w lesie tęgą palicę« Bar. 32. »Palicę noszą też i pieszo, zdaje się dla stromych ścieżek« Witw. 89. »Bez palicy hody im po chałupie trepnąć (= trudno mu przez izbę bez laski postąpić)« Kam. 211. »Stoi jak palica« Wrześ. T. 30. »Taki sztybny, jakby palicę łyknął« Kam. 120. »Mąż tedy do swojej palicy« Bar. 32. »Porwie za palicę« Del. 106. »Nie chodź po pszenicy, Bo ta wyjdzie chłop z palicą, to cie ŭokalicy« Zb. XV, 172, n⁰ 113. »Tańcuj, Jásiu, tańcuj, a koniki kwiczą, Przyjdzie tu po ciebie tatunio z palicą« Zb. XIII, 157, n⁰ 1. »Hajduk leci z palicom« Wisła VI, 144. »Bili ją palicą i miotłą« Bar. 98, ods. 12. »Ze złości uderzył palicą ten szkielet« Bar. 152. »Bier palice i rznij tym huncfutom« Wisła VI, 144. »Wnet ja cię naucę, Jak cię z przodu, jak cię z tyłu tą palicą zmłócę« Krak. I, 212. Zdrobn. »Paliczka« Rozpr. IX, 296. 354. Hilf. 130. »Palĩczka = zdrobn. od palĩca, laseczka« Ram. 130. »Kronikarz z parasolem i 'paliczką', tj. laską, którą mu gazda ofiarował« Tyg. il. 1, XII, 26. »Uderzając palicką — kawałkiem kija bukowego w bublią...« Święt. 97. »Młócą dzieci paliczkami snop zboża« Zb. VI, 213. »Widzą, że człowiek niesie cztery okrutne dęby. Co ty robisz? Ja jestem siła, niesę sobie te cztery paliczki dla zabawki« Bar. 69. »Jak mu sypnie... 25 paliczek, tak poczuł, że żona jego wcale nie należy do słabych« Bar. 30. Por. Pała.

Kitajka. Nasiek. Siekaniec. || »Pálica i palica = głowa« Spr. IV, 28.

Palica = »rękawica o jednym lub więcej palcach« Pobł. 137.

Palica p. Polica.

Paliczka p. Palica.

Palić: »Palać«: »Kiej my tam świécema nie palamy« Lub. II, 215. »Jewo barzo pálało« Hilf. 135 (= paliło, piekło). »Páliwać = palać, palić często« Pr. fil. V, 824. || »Palić kogo« = podpalać czyj dom: »Naprzód pálę wójta, potém przysięznego« Święt. 179, n⁰ 15. || W przekleństwach: »Pal« = niech porwie, niech porwą: »Pal cię kaci« Zb. X, 289, n⁰ 188, zwr. 6, 8, 10, 12, 14. 16 i 18. »Pal cię psi!« Zb. VIII, 255. »Pal go kolka« ib. »Pal sześć, umrę, bo umrę, ale powiem!« Rud. 104. || »Palić się«: (Pieniądze zakopane) »palą się« Was. 97 (o błędnym ogniku). »Palić się czarnym płomieniem = nie palić się« Pr. fil. V, 823. || »Palić się« = czerwienieć: »Páli mi się, páli Stązka u koráli« Rud. 202, n⁰ 148. || »Palić się = coire (o klaczy)« Pr. fil. V, 824.

Palikopa = »dzień św. Piotra w okowach (1 sierpnia)« Pleszcz. 39. »Palikopa, od palenia się kop zboża, zdarzającego się w tym dniu od piorunów« ib. ods. »Na św. Palikopy (św. Piotr w okowach) grom popali kopy« Zb. VI, 175. »Do św. Palikopy nie twoje w polu snopy« ib. »Jest podczas żniw dzień zwany 'Palikopa', w który zboża nie zwożą, bo sprowadziłoby to piorun, który spaliłby cały zbiór« Wisła VI, 986. || »Palikopa« = burza piorunowa w sierpniu: »Lato nie przechodzi u nas zwolna ku jesieni, ale przejście to charakteryzują nawalne piorunowe burze, które zwykle pod koniec żniw przypadają... Osobne nazwisko tym piorunowym burzom dano, nazywając je 'palikopy'« Tyg. il. 1, XIV, 160.

†Palisada: »Balsada = płot wysoki, sztachety« Pr. fil. IV, 181. Toż Rozpr. XVII, 75 (z palisada, z przystosowaniem do balasy, bal).

Palisantrować = »łobuzować się: 'chłopák palisantruje dzień cały'« Pr. fil. V, 824.

Palisko: »Pálisko = drzewo na opał« Rozpr. X, 294. »Pálisko = drewna na opał« Spr. V, 389.

Palistrant = »postrzelony człowiek« Pr. fil. V, 824.

Palito p. Palto.

Paliwać p. Palić.

Paliwoda = »kłamca, łgarz« Krak. IV, 315. »Paliwoda = blagier« Mil. || »Paliwoda = raptus, człowiek porywczy i bez zastanowienia« Osip. »Między szlachtą był jeden wielki paliwoda, kłótnik, Jacek Soplica« Mickiewicz Pan Tadeusz. || »Páliwoda = włóczęga, awanturnik, marnotrawca« Święt.

Paljaca p. Palica.

Palkotać p. Parkotać.

Palma = »wić czyli rózga wierzbowa, malinowa, niekiedy porzeczkowa, ucięta podczas wielkiego postu i włożona do wody. Gdy się rozwinie, ustrojona wstążkami, nazywa się 'palmą' i niesioną jest z każdego domu do kościoła w Kwietnią czyli Palmową niedzielę dla poświęcenia« Pr. fil. IV, 854. »Bazie na gałązkach wierzbowych w 'palmie', święconej w Kwietnią niedzielę« Wisła IV, 867, n⁰ 53. »Pod jaja gęsie podkładają pączki z palmy (kwietniowej)« Zb. III, 25, n⁰ 16. || »Palma« = tatarak pospolity (Acorus Calamus): »(Tatarak) zowią także

palmą, używają go bowiem do różdżek wielkanocnych« Zb. VI, 216. »Przed niedzielą Kwietnią chłopcy lub pastuchy zbierają młode, piękne, opępione gałązki wierzby iwy, które wraz z palmą tj. tatarakiem związują batogiem« Zb. VI, 288. || »Palma = rózga weselna, 'wianek', 'marszałka'« Pr. fil. IV, 229. »(Starościna oddaje) starszemu drużbie palmę czyli rózgę, mocą której otrzymuje on władzę przewodniczenia w czasie uroczystości« Zb. IV, 114. || »Palma« = zielona wiecha, umieszczana przez cieślów na budynku przy założeniu pierwszych krokwi Zb. III, 24, n⁰ 5. || »Palmy a. Rózgi« = wzór do pisania jaj Zb. XIV, 71 (opis).

Palmować się = »bić w Niedzielę Palmową palmą, mówiąc: 'Palma bije, nie zabije, od dziś za tydzień będziem mieli wielki dzień' a.: 'Nie ja biję, palma bije, nie zabije, wielki dzień za tydzień' a.: 'Wielki dzień za tydzień. Palma bije, nie ja biję. Rano wstawaj, bydłu (a. świniom) dawaj« Pr. fil. IV, 229.

Palmowy: »Naprzód (przed drużyną weselną) jedzie na koniach dwóch swatów, z których jeden 'rózgowy' czyli 'palmowy' trzyma rózgę« Zb. XIV, 95. »Swaciá palmowi« Rozpr. VIII, 225.

Palnąć: »Pálnąć = uderzyć silnie« Spr. IV, 28. »Pálnąć = 1, wywołać silny łoskot, huk 2, strzelić 3, uderzyć 4, wypić duszkiem« Święt. »Okropnie ją palło za plecy« Wisła VIII, 112.

Palograf p. Paragraf.

Palonka = »placek przaśny nieco podłużny« Chełm. I, 60, ods. 1. »Gospodynie dają im za to po kawałku palonki« Chełm. I, 121, n⁰ 6. Por. Palanica.

Palony: »Palona wódka« = gorzałka Pozn. II, 30.

Palować = »przywiązać do pala, np. konie na wiązaniu« Święt.

Palowisko p. Palenisko.

Palto: »Palito«: »Jakem wrócił, tak już i palito, i spodnie, i krawat w pierwszej stancji leżały na łóżku« Konopnicka. »Palton« Hemp. »Stroją się w surduty, paltony i kurtki« Pleszcz. 19.

Palton p. Palto.

Paluch p. Palec.

Palus = »włóczęga, próżniak, marnotrawca, awanturnik« Święt. »Polus = awanturnik, urwisz, niezawsze szkodliwy« Pr. fil. IV, 308.

Palusiek p. Palec.

Palusować = »prowadzić próżniacze życie« Święt.

Paluszek p. Palec.

Paluszkować = digitum in vulvam immittere Ust. z Litwy. »Paluszkować się« = digitum sibi in vulvam immittere ib.

Paluszkowy: »Pewnego razu dawała Paluszkowa matka krowom jeść« (= chłopca Paluszka) Cisz. I, 176. || »Paluszkowy plaster od bolączki« = diachylum Pleszcz. 148, n⁰ 12.

Pał = upał, znój, skwar Ust. z Litwy.

Pała i zdrobn. Pałka = 1, kij: »Pałka = kij ze zgrubieniem na jednym końcu« Czark. »Páła = pałka, laska do wartowania« Pr. fil. V, 824. »Stróżów nocnych... godłem jest gruba 'páła' dębowa lub bukowa, zwana 'kulą'« Święt. 126. »Buch jeden pało w matke« Chełch. I, 92. »Tociec z pałom do ziecia« Wisła IX, 247. »Spała, lalki wiła, A mnie pałą w plecy biła« Cisz. I, 307, n⁰ 255. »Spał, w karty grał, A mnie pałką prał« ib. »Wy równo do páły i tak go z wiérszchu huk!« Lub. II,

215, nº 14. »Wziąn páły i jak zacnie nią okładać djábłów« Święt. 322. »Jak nie wyjmie se kija, jak nie zacnie rznąć, to rznuł i rznuł pałą« Święt. 584, nº 15. »Parobek go biuł páląm« Święt. 446, nº 76. »Tyn chłop powiadá: 'z pálami'. Jak wypadli, jak wezmom rżnońć« Zb. XI, 111, nº 18. »Wybijają kliny pálami« Święt. 30. »Uobzirám sie, cy mie ta chto z pálą nie goni« Zb. XIV, 47. »Ci są chłopcy, ci są, Co sabelki nosą, Nie te grubijany, Co chodzą z pálami« Zb. X, 128, nº 34. || 2, »Pała« = część warsztatu tkackiego Lub. I, 90. || 3, »Pała« = łeb, głowa: »Wymierza srogi morderca prosto burmistrzowi w pałę« Wisła (według notat F. Czepielińskiego). »Zalawszy pałę gorzałką, w najlepszą chrapisz« Pozn. VI, 147. »Kiej ja sobie w pałę wleję, Z całego się świata śmieję« Kuj. II, 58, nº 237, zwr. 2 »Łysa pała wyskakuje« Zb. VI, 137, nº 95, zwr. 1. »Pałka = łeb, głowa: 'ogolom ci pałkę za pańską gorzałkę'« Rozpr. III, 374. »Uwaliłek bestyją mocnie w pálkę« Zb. VII, 54, nº 115. »Dajcież nam gorzałki, Wlejemy do pałki« Wisła II, 118. »Kiedy w pálke wleje, Podskákuje do powały« Zb. XII, 213, nº 26. || 4, »Pała a. pałka« = nazwa krowy bez rogów Krak. I, 178. »Páła« = nazwa krowy, mającej zbity róg Święt. 21. || 5, »Páła = pog. ksiądz« Pr. fil. V, 824. || Pałka: 1, »Pálka = pniak dębowy, osadzony na toporzysku« Święt. 16. || 2, »Pałka« = tłuczek w stępie ręcznej Lub. I, 85. || 3, »Pałka« = grubszy koniec wrzeciona w kądzieli Lub. I, 86. || 4, »Pálka« = główka gwoździa Święt. 13, nº 7. || 5, »Pálka« = część lona, wystająca nad koniec osi Święt. 10. || 6, »Pałka = nierozwinięte pióro u ptaka: 'Pisklęta jeszcze w pałkach'« Spr. V, 139. »Pałka = nierozwinięte pióro u młodych ptaków, jeszcze bez chorągiewki: 'gołębie jesce w pálkach' = nie dostały jeszcze pierza« Pr. fil. V, 824. »Pałki = niedorosłe pióra u ptaków« Chełm. II, 241. »(Pisklęta) jeszcze w pałkach na gnieździe, lub już upiérzone« Tyg. il. 1, XIV, 52. »Sześć poduszek samych pálek« (autor pisze 'połek') Kuj. II, 248. Kolberg objaśnia: »Połki = pałki, beżki (bez pierzy) niewypchane« ib. (zap. błąd: pałki użyto tu w przeciwieństwie do pierzy) || 7, »Pałka = cała noga gęsi, indyka itd. ze zgrubieniem u góry« Pr. fil. V, 824. »Pałka = nogi upieczonego ptaka« Spr. V, 139. »Pałka = »część mięsa od nogi (ptaka)« Kuj. I, 61. »Kucharz jeden zjadł od pieczonej gęsi pałkę i podając gęś panu, gdy ten się upominał o brakującą drugą pałkę, powiedział, że gęś ta miała tylko jedną pałkę« Kuj. I, 61. »Podałem pałkę od nogi« ib. || 8, »Pálka« = główka kwiatowa a. nasienna rośliny: »Pokosy koniczyny przewracają lekko, by się 'pálki' nie otłukły« Święt. 3. »Mak w pálkach« Święt. 114. »Wyrywając len, układają go w snopki, które się pod samemi pálkami przepasuje powrósłem« Święt. 5. »Po wymłóceniu z siemienia 'pálek' głowatek (= konopi żeńskich)...« Święt. 4. || 9, »Pałka a. Orzypałka« = roślina rogoża szerokolistna (typha latifolia) Pleszcz. 126. »Pałka wodna« = rogoża szeroko- i wązkolistna (typha latifolia et angustifolia) Zb. VI, 303. »Pałki a. rogoża rośnie po stawach« Wisła VIII, 141. ||

10, »Pałka = jedność, jako ocenienie postępów ucznia (szk.)« Pr. fil. V, 824. || 11, »Gra w pałki« = sztos Ust.

Pałac: »Pałacz« Kuj. I, 140. »Niech pojadę, niech zobaczę jego pałacze!« Wisła VII, 701. || Zgrub. »Pałaczysko« Zacharjasiewicz Opinja parafjalna 42. || »Pałacysko« = miejsce, gdzie stał pałac Ust. z Lubelskiego.

Pałachcieć = »(o świecy) gdy świeca wydaje rażące światło wskutek wielkiego nosa (knota), mówią, że pałachcieje« Kolb. rękop.

Pałacysko p. Pałac.

Pałacz p. Pałac.

Pałaczysko p. Pałac.

Pałać = »oczyszczać z plew« Pr. fil. V, 836 p. w. Płóć. »Połać = oczyszczać z plew, 'opołać'« ib. 842. Por. Płóć.

Pałamar = »dzwonnik« Przem. 97. »Pałamar = posługacz cerkiewny, zakrystjan« Roczn. 221 p. w. Pałamarować.

Pałamarować = »robić bardzo gorliwie niepotrzebne, lub do robiącego nie należące, lub od niego nie wymagane przez nikogo rzeczy« Roczn. 221. Por. Połomarować.

Pałanie = oczyszczanie z plew: »Nieczułki... służą do 'pałania' krup« Chełm. I, 83.

Pałasina p. Pałasz.

Pałasz: zdrobn. »Pałasina«: »Bierze pałasine starę ze ściany« Zb. XV, 11. 14.

Pałaszować = »jeść chciwie, z apetytem« Pr. fil. V, 824.

Pałata = izba, biuro: »'Kazienna pałata' = izba skarbowa. 'Kontrolna pałata' = izba obrachunkowa« Wal. 62 (wyd. 1).

Pałatać = »mówić komu prawdę w oczy: 'ona mu pałatá jak psu w koryto'« Pr. fil. V, 824.

Pałazajta p. Kołanica.

Pałączek p. Pałąk.

Pałąg p. Pałąk.

Pałąk = »pręt, kij wygięty w łuk, czyli w kabłąk« Pr. fil. IV, 854. »W kłomli rybackiej jest pałąk« ib. »Pałąk« u brony Was. 56. »Chłopi... z ręcami w pałąk (= na krzyż)« Kam. 188. Zdrobn. »Pałączek«: »Przy drążku (biegana) wdłubany jest na wysokość dziecka pałączek w kółko się obracający. Pałączek ten zakłada się dziecku pod paszki, aby, gdy zechce, biegać mogło naokoło drążka« Pozn. II, 76. »Pałąg = kabłąk, pałąk, ucho przy cebrze itp.« Ram. 130. »Pałąg« = kabłąk u sieci Hilf. 174. »Pałągi« w saku na ryby Hilf. 123. »Jak pałąǵe sā zgarbł̊ł̊ŷ, bo ju bŷł̊ŷ stare« Derd. 65. »Pałążk = zdrobn. od 'pałąg', kabłączek, mały pałąk« Ram. 130. || »Pałąk, pałąki = nizina, niziny zarosłe trawą, a znajdujące się między gruntami obsianymi zbożem« Zb. II, 251. Por. Pałęga.

Pałąkowaty: »Pałāgôwaty = kabłąkowaty, zakrzywiony« Ram. 130.

Pałążek p. Pałąk.

Pałchonić = »pakować, tkać (jadło) w usta, jeść z pośpiechem« Kolb. rękop.

Pałczasty: »Koniczynę pałcastą zwieziono« (= mającą pałki tj. główki kwiatowe) Święt. 5.

Pałczysty = »gruby i twardy, jak pałka« Pr. fil. V, 824.

Pałdykować = jeść z wielkim smakiem Ust. z Żabna.

Pałen p. Pełny.

Pałędać się = »wałęsać się, włóczyć się po świecie« Rozpr. XVII, 82. »Pałędać się = wałęsać się, kołatać się np. po świecie« Pr. fil. IV, 229. »Pałędać się = włó-

czyć się, szwędać się« Pr. fil. V, 824. Por. Pelętać się, Belątać się, Belędać się, Łatyndać się, Tałędać się, Tałyndać się, Telętać się.

Pałęga = »miejsce niezarosłe w ogrodzie« Spr. IV, 338. Por. Pałąk.

Pałęgowaty p. Pałąkowaty.

Pałgowiec: »Pałgowiec = jedna z przemian żaby« (= kijanka?) Rozpr. XXVI, 388.

Pałka p. Pała.

Pałkasz (myśl.) = »wosk jary święcony« Prac. (z Galicji).

Pałkować = »pałaszować, jeść z apetytem« Pr. fil. V, 824.

Pałosz = ryba pancerno-wargowa (Cottus gobio), inaczej 'głowacz' Prac.

Pałuba = 1, »buda na bryce lub saniach« Pr. fil. IV, 854. || 2, »Pałuba = przykrycie ula z pnia drzewnego« Pr. fil. V, 824. »Pałuba = czapka drewniana, czerepiana lub słomiana, którą się ul nakrywa« Roczn. 222. || 3, »Pałuba« = wiecheć do zatykania komina Krak. IV, 303 p. w. Baba. || 4, »Pałuba = chustka na głowie kobiety, niezgrabnie związana« Święt. || 5, »Pałuba = lalka« Pr. fil. IV, 229. »Pałuba (rub.) = lalka« Święt. »Ze lnu porobiła gulki, zawinęła szmatkami, omotała przędziwem, kieby były podane na głowę, na ręce, na brzuch i na nogi, i dopiér z tego postykała na trzy pałuby« Kam. 172. || 6, »Pałuba a. 'brzydka pałuba', 'brzydźka pałuba'« = boginka: »Bogienki są to... 'brzydźkie pałuby'... rodzaj djablic« Krak. III, 45. »(Mamuny) przedstawiają się chłopu jako brzydkie 'pałuby'« Wisła VII, 104. »Nie zastali już chorej prawdziwej, tylko bogienkę, która przybrawszy jej postać, leżała w łóżku, i nikt ani się domyślał, żeby to była pałuba« Krak. III, 47. || »Pałuba = kobieta stara, brzydka, gderliwa, złośliwa, słowem coś djabelskiego w sobie mająca« Roczn. 222. Zb. I, 73. »Pałuba a. Łuba = stara baba, kobieta rozczochrana, szkaradna, czarownica« Krak. IV, 315. »Pałuba a. Łuba = stare babsko, zgrzęda« ib. 311 p. w. Łuba. »Pod Krakowem dotąd jeszcze niezgrabną i brzydką babę, czarownicę, nazywają 'łuba, pałuba'« Krak. III, 187. n°3. »Pałuba = stara baba« Rozpr. X, 294. »Pałuba = (pogardl.) wysoka, niezgrabna stara kobieta« Pr. fil. IV, 229. »Pałuba« = pogardl. baba, kobieta List. od Zygmunta Wierzchowskiego. »Za piérszej nieboszki Jadłem z syrem piérożki, A za drugiéj pałuby Barszczowiny i huby« Pr. fil. IV, 229. »A wie! babo pałubo, już ty zdechniesz niedługo« Pr. fil. V, 824. »Ciąg-ze babo, pałubo« Lub. II, 46, n° 133, zwr. 2. »Dopiero była Káśka pénną, Just teráz pałuba« Zb. XIV, 178. »Młodziuchnej pałubie Chłop jej w d.... dłubie, Wydłubuje zaralce. Oblizuje palce« (zagadka o ulu) Zb. XIV, 251, n° 70. || »Pałuba = (obelż.) kobieta lekkomyślna, leniwa do pracy« Święt. || »Pałuba« = niezdara, jołop, głupiec, niewiedzący, co robi Ust. od Opola Lub.

Pałuszyć: »Pałusyć = bić« Udz.

Pałyda p. Pałyga.

Pałyga = »1, pałka 2. przezwisko żart.: 'oj ty pałygo!'« Pr. fil. V, 824. »Pałyda = pałka« ib.

Pałyga = wzgórze Wisła V, 649. »Tak chciwy na rolę, Mikołaj Dąbek zgłupiał formalnie, kiedy obejrzał te pałygi w górach, mające być własnością po nieskoń-

czenie wielkim trudzie wykarczowania dziewiczego lasu« Dygasiński. Por. Pałąk. Pałęga.

Pambóczek p. Pan Bóg.

Pambóg p. Pan Bóg.

† Pamfi. = dama (w kartach) O. »Fi: pamfi.) rachuje się (w grze w 'bardy') trzema okami« Krak. I. 328 n° 11. 1. »Fil a. Dupnik« Wisła III. 605. n° 1.

Pamiątka p. Maronja.

Pamięć: »Nie da mi się to w pamięć = nie pamiętam tego, nie mogę sobie przypomnieć« Pr. fil. V. 824.

Pamiętać. »Pamiętaj o me dzieci« Rad. II. 56. n° 114. zwr. 14. Wisła II. 139. n° 8. zwr. 13.

Pamiętliwość = »zapamiętałość« Pr. fil. III. 496.

Pamiętliwy = »mający dobrą pamięć« Udz. »Pâmietliwy« Rozpr. VIII. 93. 95. »Bądź na mnie pamiętliwa. Jeśli łaska twoja« Wójc. I. 119.

Pamiętne: »Dać komu pamiętne« = ukarać kogo tak, żeby pamiętał Pozn. VI. 291. Chełch. I. 185.

Pamiętnik = »ten, co pamięta, w wyrażeniu: 'pamiętnika niéma'« Rozpr. VIII. 210. 231. »Za jakiegoś króla, o którym już i pamiętnika niema, i najstarsi zapomnieli, jak się nazywał« Rad. I. 70—71. »Pamiętnik = pamięć: 'nie ma pamiętnika, jak stary« Pieszcz 40. »Pâmietnik« Rozpr. VIII. 93. 123. 175. »Nie brak pâmietnika, jak Napolijon sed« Rozpr. VIII. 123.

Pamiętny: »Pamiętne kostki« = 1. kostki przy krzyżu na polędwicach wieprza 2. u kury, ostatnia mała kostka w skrzydle Ust.

Pamłoka = »1. mgła 2. czarna chmura: 'Taka pamłoka, że na kilka kroków nie widać. Oko zasło mi pamłoką. Niebo zasło wielką pamłoką i zrobiło się ciemno, kieby w nocy'« Święt. || »Kurza pamłoka« p. Kurzy. Por. Młaka.

Pamper p. Bambry.

Pamprzyca p. Paprzyca.

Pampuch = »rodzaj ciasta z mąki pszennej, czyli pączków smażonych w zapusty na szmalcu wieprzowym, a w czasie postu na oleju mianym« Pr. fil. IV. 854. »Pampuchy = ciasto z pszennej mąki na drożdżach rozczynione, pieczone na słoninie w rondlu lub na patelni w kształcie grzybka tj. płaskich pączków« Maz. V, 78. »Pampuchy = pączki na oleju« Udz. »Pampuchy = duże kluski, niby pączki, smażone na oleju konopnym« Zb. XIV. 24, n° 14; ib. 39. »Pępuchy a. pępuszki = racuchy, recuchy z mąki pszennej smażone na smalcu« Pr. fil. V, 829. || »Pampuszka a. Pępuszka« Ust. z Litwy. »Tłusty jak pampuszka« ib. »Pampuszka = postna bułeczka z roztartym czosnkiem« Roczn. 222. || »Pańtuch = placek« Derd. 137. »Czŷ to pańtuch, czŷ smażone jaja ze szperkami« Derd. 45. »Smacznie tam kobjetŷ umnią piec pańtuchŷ« Derd. 23. »Będą (na weselu) kuchŷ i pańtuchŷ« Derd. 81. Patrz także Derd. 132. »Pańkuk« = placek Bisk. 12.

Pampuszka p. Pampuch.

Pamputo = pantofel (? K.): »Ja mały maiuta Pogubiłem pamputa« Pauli 28, n° 2 i ods. O.

Pampuż = chodak plśniowy a. inny Krasn. 306.

Pamrok = »zmrok« Wisła III, 324. Czark. »Pamrok = zmrok, zmierzch: 'Pamrok pada' = zmierzcha się« Osip.

Pamrów = »pędrak« Mil.

Pamuła = »potrawa z mąki i owo-

ców« Rozpr. XVII, 87. Pr. fil. IV, 308. »Pamuła = polewka z rozgotowanych owoców« Zb. XIV, 24, n⁰ 7. 28. »Pamuła = polewka owocowa« Rozpr. VIII, 231. Zb. XV, 165, n⁰ 63. »Pámuła« Rozpr. XX, 432. Patrz Chamuła i Famuła.

Pamuła = »strzecha« Pr. fil. V, 155. »Pamuła = ta część dachu, gdzie się krokwy schodzą z płatwami« Dyg. »Uciék na góre pod pamułe« Cisz. I, 89.

Pan: Formy: »Pen« Pozn. IV, 331. »Pén« Rozpr. XX, 432. Zb. XIV, 222. »Pón« Wisła V, 916. 3 pp. lp. »Panowi« Święt. 343. Was. 178, n⁰ 106. Pleszcz. 217, n⁰ 34. Ram. 140 p. w. Pon. »Panoju« Maz. V, 58. 7 pp. lp.: »O panie« Kiel. II, 105, n⁰ 344, zwr. 2. Święt. 365, n⁰ 30. Chełch. I, 21. 50. »W panie nasem całá nádźba« Rozpr. VIII, 214, ale obok: »W Panu Bogu nádzieja« ib. 1 i 5 pp. lm.: »Panoje« Chełch. I, 15. 77. 79. 80. 135. »Pany« Chełch. I, 73. »Påny« Rozpr. VIII, 165. »Pania«: »Rozmaici sie paniá tráfiali« Cisz. I, 173. n⁰ 127. 6 pp. lm.: »Daj... między pany zgody« Zb. IV, 85, n⁰ 3, zwr. 17. || Znaczenia: »Pana grać = stawiać się, nadymać się« Jastrz. »Ludzie mieszkający 'pod panem'« = chłopi mieszkający w budynkach dworskich i zobowiązani kontraktem do pracy u szlachcica Wisła III, 720. »Pán dworski« = dziedzic Święt. 423, n⁰ 49. »Pán szkólny = nauczyciel« Ram. 140 p. w. Pon. »Pán tatulek = ksiądz, pastor« Pr. fil. V, 825. Wędr. XXVI, 87. || »Pan ojciec a. pań-ojciec« = 1, grzeczny sposób mówienia do ojca: »Dzieci gburskie odzywają się do swych rodziców 'panie ojcze' lub 'pani matko'« Wisła III, 721. »Prosiémy, panie ojcze, pani matko, o koniki, o wóz« Pozn. III, 78. »Bogosław-ze nam, panie ojce, jesce« Krak. II, 41, n⁰ 70, zwr. 1—2. »Pobłogosławciez nas, Wy pań-matko, panie ojce« Pozn. II, 241. »Przysłał mnie tu panojciec i pani matka« Maz. I, 266. »Ja was witam od pana-ojca i od pani-matki« Pozn. II, 306. »Uchyćze pana ojca, panią matkę za nogi« Kon. 46. »Mnie wywianują pani matka końmi, a pan ojciec wozem« Krak. II, 435, n⁰ 698, zwr. 7—8. »Pan ojciec jéj wianecka Nie przyjmuje« Maz. I, 267, n⁰ 164, zwr. 2. »Mówię do was, panowie ojcowie, i do was, panie matki« Pozn. II, 241. »Panowie ojcowie, dajcie dzieciom błogosławieństwo święte« ib. »Wy, młode-państwo, panom ojcom i pań-matkom do nóg upadnijcie« ib. »Pany ojcowie z pań-matkami« Pozn. II, 104. »Pań-ojciec«: »Potoc-ze się (wianku) do pań-ojca po stole« Maz. I, 267, n⁰ 164, zwr. 1. »Talarami brząka, ale nie swojemi, tylko pana ojcowemi« Pozn. IV, 23, n⁰ 52, zwr. 2. || »Pan-ojciec (grzecznie) = ojczym lub ojciec mej żony lub mego męża« Krak. IV, 315. »Pan ojciec, pani matka, mówi mąż o żoninych, żona o mężowskich rodzicach« Pobł. 137. »Pan-ojciec = teść« Kaspr. 9. »Pán ociec = teść« Pr. fil. IV, 229. »Pan ojciec = ojciec panny młodej dla jej męża; ojciec pana młodego dla jego żony« Doman. »Panie ojcze, miéjcie litość nade mną, jako jestem waszym zięciem« Kaspr. 66. || »Młody-pan« = pan młody: »Bo się temu młodemupanu czas kródzi« Pozn. III, 78. »Dobry pan a. dobry mąż« =

swat, dziewosłąb Zb. II, 30. || »Pan Michał« = djabeł Pobł. 137. || »Pan« w grze w 'zająca' Zb. II, 33. »Pan« w grze w zajączka Rud. 116. 121. »Pan« w grze w zajączki Zb. XIV, 222. 223. || »Pany = odmiana kartofli białych, gładkich i smacznych« Pr. fil. V, 974. || Zdrobn.: »Panek«: »Dwa panki do jednégo krzácka ciepają« (zagadka o cyckach i szkopku) Cisz. I, 329. nº 34. »Śtérech panków pod jednom cápkom stojom« (zagadka o nogach u stołu) Cisz. I, 342. nº 206. »Dwa panki przez wysoką sie miedze sięgają, a niémogą sie dostać« (zagadka o oczach i nosie) Cisz. I, 342. nº 209. || »Panuś«: »Idzie se do dwora, do swojego kochanego panusia« Kam. 127. || »Panusiek« Kam. 132. || »Panulo«: »Panulu« Kolb. I, 239, nº 24 e, zwr. 2—6. || »Panuleczek«: »Bóg ci wielki zapłać, mój panulecku« Chełch. I, 227. || »Panásek« Zb. V, 190; VII, 62. Święt. 374. Cisz. I, 337. »Panosek« Święt. 385, 708. Zaw. 61, nº 9. »Panosku« Wisła I, 27. 28. Zb. III, 18, zwr. 23; VII, 27. Stęcz. 45 i ind. »Śtyrech panosków ciągle się gonią, a nigdy nie mogą się dogonić« (zagadka o kołach u wozu) Rud. 252, nº 6. || »Panosiczek« Aten. 1877, II, 630. || »Panáczek« Pr. fil. IV, 291. »Panácek w cárnem odzieniu« Zb. V, 190. »Panácku« Zb. VII, 33. »Panoczek«:» Do wyższych od siebie, żonatych powie: 'panoczek, panuchna'« Tyg. il. 2, V, 70. »Panoczku« Pozn. IV, 331. Rud. 228. Zb. XI, 85. 86. 290. »Panocek« Malin. 42. Rozpr. IX, 177. Zb. V, 190. »Panocku« Cisz. I, 251, nº 201. Kiel. I. 57, nº 7. Zb. XV, 24. 25. Zaw. 61, nº 9. »Óna sie śmiała z pánockami« Zb. XV, 26, nº 9. »Nie pódé za pana, Tylko za panocka« Zb. IV, 234, nº 153. || »Panoczuszek«: »Panocusek po izbetce depcóm« Aten. 1877, II, 627. || »Panieniek«: »Wracaj, panieńku, są u pani goście« Kolb. 112, nº 7 aa, zwr. 3. || »Panuszek«: »Panůszk« Pobł. 62. Ram. 131. || »Paneczko«: »Nasz paneczko jużе za nimi dognał« Kam. 118. »Jakie łóżeczko Miało Paneczko« (Pan Jezus) Łęcz. 23, nº 11, zwr. 3. || »Paneńko« Kam. 19. Lub. I, 125, nº 13, zwr. 1. 11. Wisła VI, 864, nº 36. || Zgr. »Panisko«: »Przelok sie pånisko« Rozpr. VIII, 165. »Był sobie panisko jedęn taki« Zb. VII, 28, nº 78. »Temu paniskowi« ib. II, 172, nº 20.

Panachać = »drzeć w drobne kawałki, rozszarpywać« Kolb. rękop.

Panaczek p. Pan.

Panagabog p. Pomaga Bóg.

Panajezusowy p. Jezus i dodaj: »Půôd Panajezusowo męke« Rozpr IX, 192.

Panasek p. Pan.

Panbóczek p. Pan Bóg.

Pan Bóg: »Pambóg« Ust. z Litwy. »Pámbóg zapłáć« Rozpr. X, 240. »Pámbuóg wszyćkiéch ůobrzymuów nie wygubiéł« Archiv V, 636. »Můocni jak sám Pámbuóg« ib. »Niech Pámbuóg brůoni« Rozpr. VIII, 164. »Zeby cie Pámbuóg chůowáł« ib. 81. »Pámbuóg kázáł mu iść do piekła« ib. 164. Zdr. »Pambóczek«: »Kieby dáł Pambóczek« Ust. z Jaworza. »Pámbóczek wám zapłać!« Pr. fil. V, 824. »Pánbóczek« Rozpr. XII, 31. »Pán Bóczek upominá« ib. || »Panu Bogu« = powitanie Kuj. I, 288, nº 54, zwr. 2.

Panc p. Panicz.

Pancer p. Spencer.

Pancerz: »Spancerz«: »Bierzcie broń w ręce i spancerze« Wisła VI, 582. »Pancerz psi na piersiach od dzika« (myśl.) Prz. ludu VI, 110.

Pancerzowy: »Na nasyn gáyicku pancyrzowe pasy« (?) Aten. 1877, II, 627.

Pancerzyć się: »Pancérzyć się = łuszczyć się, łuskami się pokryć« Krak. IV, 315.

Pandrak p. Pędrak.

Paneczka p. Pani.

Paneczko p. Pan.

Panek p. Pan.

Paneńko p. Pan.

Panew = patelnia Huc 523. 656.

Paneweczka p. Panewka.

Panewka: »Pánewka = 1, (we młynie wodnym) przytwierdzony do 'walnicy' czworograniasty kawałek stali z dziurą okrągłą, w której się obraca dolnym końcem 'wrzeciono' 2, (w olejarni) duży żelazny rondel, do prażenia mąki siemiennej. przed włożeniem takowej do 'lisicy'« Spr. V, 389. »Panewka = naczynie głębokie, kruszcowe, osadzone w piecu olejni, w którem się ogrzewa materjał do robienia oleju służący« Roczn. 222. || »Pánewki, pánewecki = rodzaj patelni na trzech nogach« Spr. V, 389. || »Paneweczka = rondelek do topienia masła lub słoniny« Wrześ. 16. Toż »Pánewecka« Rozpr X, 294. || »Panewki = dziury w progu, w których się obracają bieguny (w stodole)« Dyg.

Pani: 4 pp. lp. »Panię«: »Wygnáł samą panię paść té koze« Zb. XV. 26. »'Påni' obok 'pånio': 'Widziałem te påni przedwcoraj« Rozpr. VIII, 130, § 85. »Bedą pani m(ł)odą cepić« Wisła VII, 302. 1 pp. lm. »Pani«: »Baba jego nie wstydziła sie tak, jak to inse pani, roboty« Zb. VII, 73, n⁰ 114. || »Pani matka« = grzeczny sposób mówienia do matki: »Dzieci gburskie odzywają się do swych rodziców 'panie ojcze' lub 'pani matko'« Wisła III, 721. »Mówię do was, panowie ojcowie, i do was, panie matki« Pozn. II, 241. »Ja was witam od panaojca i od pani-matki« ib. 306. »Uchyćze pana ojca, panią matkę za nogi« Kon. 46. »Tak ci tez bedzie, dziewcyno, od pani matki idący« Krak. II, 41, n⁰ 69. »Mnie wywianują... Pani matka końmi, A pan ojciec wozem« Krak. II, 435, n⁰ 698, zwr. 7 i 8. »Przyjechał do pani matki w podwórze« Maz. III, 115, n⁰ 75, zwr. 1. »Djabły nazywają panią matką śmierć« Wisła VIII, 101. »Pańmatka«: »Do was, pany ojcowie z pań-matkami« Pozn. II, 104. »Wy ojcowie z pań-matkami pójdziecie za nami« ib. 306. »Pieczcie, pań-matko, chleby i kołacze, kiedy wy mnie już za żołnierza dacie« Pozn. IV, 100, n⁰ 194, zwr. 10. »Nie bij mnie, pań-matko, oj kijem za plecy, Nie pójdę za Jasia, niepodobne rzecy« Kiel. II, 46, n⁰ 135. »Lala gąski, lala Z wysokiego gaja, Bo mi was pań-matka Chować nie kazała« Krak. II, 431, n⁰ 692, zwr. 2. Kon. 23, n⁰ 140. Patrz także Pozn. II. 241. Maz. I. 267, n⁰ 164, zwr. 2. Krak. II, 435, n⁰ 699, zwr. 2. Kon. 13, n⁰ 74; 14, n⁰ 79; 19, n⁰ 119; ib. 46. Zb. X, 123, n⁰ 16. »Pani matula a. Pań-matula«: »Powieście go (wianek) u pani matuli W sieni nade drwioma« Maz. III, 115, n⁰ 75, zwr. 7. »Dajze nam, pańmatulu, jeść i pić« Maz. III, 156, n⁰ 156, zwr. 4. »Pani matuleńka«:

»Kłaniam, kłaniam pani-matuleńce W tym nowym dworze« Maz. III, 115, n⁰ 75, zwr. 2. »Będzie chodzić pani matuleńka furtami« ib. zwr. 8. »Dobrze było pani matuleńce Słuchać muzyki (W karty grać)« ib. 116, n⁰ 75, zwr. 9—10. || »Pani matka = macocha lub matka mej żony lub mego męża« Krak. IV, 315. »Pan ojciec, pani matka, mówi mąż o żoninych, żona o mężowskich rodzicach« Pobł. 137. »Pani matka = matka pana młodego dla jego żony, matka panny młodej dla jej męża« Doman. »Pani matka = świekra« Pr. fil. IV, 229. »Moja pań-matko, sanujcie téż zięcia, zebym wam nie bijał wasego dziecięcia« Krak. II, 60, n⁰ 119, zwr. 1. Kon. 59. »Ledwie się pań-matka o syna nie wściece« Krak. II, 475—476, n⁰ 787, zwr. 1. || »Pani matka« = jedna z kobiet, należących do orszaku weselnego: »W czasie wieczérzy 'pani-matka' (urząd dożywotni bezpłatny) na cześć nowożeńców śpiewa pieśni« Pozn. II, 322, n⁰ 16. || »Pani mamulka = żona pastora, pani pastorowa« Pr. fil. V, 825. Wędr. XXVI, 87. || »Pań-matka« = popadja Zb. IV, 33. || »Pani młoda a. Pań-młoda«: »Wybierajze się, pań-młoda, do ślubu« Krak. II. 41, n⁰ 70, zwr. 1. || »Pani stara« = rodzaj gospodyni, ochmistrzyni: »Obowiązkiem pani starej... było odbierać od dworek wszystko, co one przygotowały, i rozporządzić tem według potrzeby« Pozn. I, 300. || Zdrobn. »Panisia«: »Marysia grzeczna panisia« Krak. I, 194, n⁰ 7. 234, n⁰ 42. || »Paniczka«: »Dajże, Panie Boże, Żeby się zdarzyła (pszenica), Iżby nas paniczka Na żniwo prosiła« Rog. 206, n⁰ 422. »Jużcić paniczka Kluczykami szczerka« ib. P. także Pr. fil. IV, 291. || »Paniczka« = panna, panienka: »Ja kawaler z paniczkami, A ty wdowa z dzieciątkami« Wisła VI, 862, n⁰ 20. »Do wyższych od siebie, żonatych powie: 'panoczek, panuchna': do kawalera i panny: 'paniczek, paniczka'« Tyg. il. 2, V, 70. || »Paneczka«: »Oj pani, pani, paneczka, czyli to twoja córeczka?« Kolb. 218, n⁰ 20 b, zwr. 6. || »Paniuchna«: »Dzękuję paniuchnie!« Derd. 96. || »Panuchna«: »Do wyższych od siebie, żonatych powie: 'panoczek, panuchna'« Tyg. il. 2, V, 70. »Sóm tu panuchna jako rózá« Aten. 1877, II, 624. || »Panuchniczka«: »Siedzą panuchnicka na róg stoła« Aten. 1877, II. 627. »Są tu panuchniczka jako kwiat« ib. 629. »Siedzą panuchniczka przy okieneczku« ib. 630. || »Panůszka« Pobł. 62. Ram. 131. »Panůszka« = panna Hilf. 95. || »Paniuńcia« = boginka: »'Paniuńcie', tj. takie 'krasne kobiety', które czyhają, by porwać dziecinę z łona jeszcze matki« Wisła IV, 786.

P a n i a n k a p. P a n n a.

P a n i c p. P a n i c z.

P a n i c h i d a = nabożeństwo żałobne Zb. XII, 228.

P a n i c z = 1, mężczyzna nieżonaty, kawaler 2, młody pan, grzeczny sposób mówienia do mężczyzny nieżonatego: »Przyjechał panicz Z dalekich granic, Chciał się ożenić, A sam nié miał nic« Pozn. V, 112, n⁰ 230, zwr. 1. »Puści mnie, panicu« Kiel. II, 121, n⁰ 395, zwr. 2 i 3. »Panic«: »Jeszcze mogłam być Po dziś panienką, Ja panienką, A ty panicem« Rog. 73, n⁰ 131. »Posłuchajcie, panny, Bali wy panicy« Rog. 65, n⁰ 117. »Tańcowały sztyry pan-

ny, sztyrze panicy« Zb. IX, 198, nº 82, zwr. 1. Toż Rog. 60, nº 110. Zb. IX, 198, nº 83, zwr. 1. »Panicy przy boku Za mną pójdą« Rog. 117, nº 222. »Wyszywali go (fartuszek) panicy« Pozn. IV, 23, nº 51, zwr. 3. »Pańc« Pobł. 62. »Panc« Ram. 131. »Paniec« Ram. 131 p. w. Panc. »Ôt teho poczliweho pańca nowożeńca« Hilf. 125, nº 26. || Zdrobn. »Paniczek«: »Do wyższych od siebie żonatych powie: 'panoczek, panuchna', do kawalera i panny: 'paniczek, paniczka'« Tyg. il. 2, V, 70. »Paniczkowie« Hilf. 143. »Wŷnûkała z dwora precz paniczka« Derd. 125. »Pan, pani i kura, to troje; panicek, panienka i kura, to troje» Chełch. I, 193. »Gonił mnie panicek« Kiel. II, 121, nº 395, zwr. 1. || »Paniczuchna«: »Zdrobniale chcąc mówić do panicza, odzywają się: 'paniczuchno'« Kuj. II, 280, nº 10. »Paniczuchnu« (5 pp.) Pr. fil. V, 825. || »Panicz, paniczek« o żonatym panu Kolb. 109, nº 7 x, zwr. 5—7. »Paniczek« o panu: »Słuchaj, Maćku — rzekł pan do niego — słyszałem, żeś wykopał pieniądze.— Gdzież tam, paniczku« Pozn. VI, 279. Patrz także Pozn. VI, 162. 280. Pleszcz. 193, nº 12.

Paniczek p. Panicz.

Paniczka p. Pani.

Paniczuchna p. Panicz.

Paniec p. Panicz.

Panieneczka p. Panna.

Panienieczka p. Panna.

Panieniek p. Pan.

Panienka p. Panna.

Panieński: »Jakci mnie przywiedli Przed panieńską bronę. Kazali mi se obrać, Którą chcę szwadronę« (?) Rog. 8, nº 13. »Panieński swateczek« = nazwa jednego z czterech swatów Wisła VII, 688.

Paniezus p. Jezus i dodaj Mát. 5.

Panię = panicz, kawaler: »W życium ci nie widziała Takiego panięcia« Kuj. II, 11, nº 118, zwr. 4. Toż Łęcz. 88, nº 127, zwr. 4. »Na cóż ja mam słuchać pięknych paniąt głosu, Gdy zawsze doświadczam przeciwnego losu« Oles. 135, nº 267. »Jedzie ci hań książe panie, książe panie« Wisła VI, 143.

Panin = do pani należący Ram. 131. Ust. z różnych stron.

Paniować = udawać panią: »Kiedy paniuje, to niech ludziom uczciwie się choć wypłaca« Zapolska.

Panisia p. Pani.

Paniski p. Pański.

Panisko p. Pan.

Paniuchna p. Pani.

Paniuńcia p. Pani.

Pankować = »mówić przez pan« Rozpr. XXVI, 388.

Panna: »Padna« Rozpr. IX, 221. »Panny popysznieli« Wisła VI, 855, nº 11. »Stoi panna w oknie, warkocyk ji moknie« (zagadka o igle z nicią) Wisła VI, 316. Zdrobn. »Panienka«: »Paninki sie namáwiają« Zb. X, 123, nº 17. »Pénienka« Rozpr. XX, 432. Zb. XIV, 163, nº 6. »Panianka« Zb. VIII, 280, nº 47. || »Młoda panna« = panna młoda: »Młoda panna się raduje« Pozn. III, 78. || »Panna młoda = rodzaj begonji« Wisła II, 756. || »Panna = zakonnica« Pr. fil. V, 825. Rozpr. XII, 98. || »Panna = lalka« Rozpr. XII, 98. || »Panna = źrenica« Wisła I, 318. »Czarownica nie ma w swych oczach 'panien', tylko 'kozły'« Kuj. I, 101, nº 24. »Panienka = źrenica« Rozpr. XII, 98. Pr. fil. IV, 229. Mil. Parcz. »Panienki w oczach« Pr. fil. IV, 229. »Zamiast

'panienek' w oczach ma ona (czarownica) w źrenicy oka 'koziełki'« Pozn. VII, 107. »Spotykająca... ciotę osoba... nie ujrzy w jej oku... postaci swej własnej, t. j. owej niewinnej postaci, którą panienką zowią« ib. || »W panny« = wzór na pisankach Wisła V, 704. || »Panna = duży młot kowalski« Hemp. || »Panna = płaski słupek u wózka do przędzenia« Święt. Patrz także Święt. 17. || »Panny« = odmiana gruszek Zb. XIV, 28. »Gruszki panianki« Zb. VIII, 257. || »Panny« = gatunek grzybów Lud I, 178. || »Panny = mydlnica lekarska, saponaria officinalis« Wisła VI, 316. || »Panienki« = jakaś roślina Hilf. 77 ods. || »Panienki = kopki zboża na polu po 6 lub 7 snopków ułożone« Pr. fil. V, 825. || Gra w 'panienkę' Maz. II, 26 ods. || »Panienecka = owad biedronka« Spr. V, 389. || Zdrobnienia i zgrubienia: »Pannunia«: »Przenajświętsza Pannunia« Kam. 210. || »Panniczka«: »Panienki, panniczki, fałdujcie spódniczki« Pozn. III, 78. || »Panienieczka«: »Najświentsá Panieniecko« Zb. IV, 254, n⁰ 241, zwr. 2. || »Panniocha = zgr. panna« Pr. fil. IV, 229.

Pannica = »1, panna 2, dorosła dziewczyna mająca wyjść za mąż« Pr. fil. IV, 229.

Panniczka p. Panna.

Pannin: »Jak panna złapie to jabłusko, to bedzie pannine« Cisz. I, 80. 81. »Pannina góra« (nazwa miejscowości) Nadm. 44.

Panniocha p. Panna.

Pannunia p. Panna.

Panoczek p. Pan.

Panoczuszek p. Pan.

Panogrynować p. Peregrynować.

Panorama: »Paromena« Rozpr. XXVI. 388.

Panosek p. Pan.

Panosiczek p. Pan.

Panoszeć: »Panoszec = panoszeć, hardzieć, robić się panem« Ram. 130. »Panoszec« = nadymać się, przybierać postawę sztucznie poważną Hilf. 174.

Panowa = żona pana, pani: »Nie była moja matka panową« Wójc. I, 95. »Pytał się pani: 'panowa, Czy to córeczka rodzona?« Kolb. 218, n⁰ 20 a, zwr. 6.

Panować: »Ojce niebieski, tkóry panujes niebem i ziemią« Zb. II, 241.

Panowanie = »władanie majątkiem, dziedziczenie« Pr. fil. IV, 854.

Panowniczka = »władczyni, monarchini« Ram. 131.

Panownik = »władca, monarcha, panujący« Ram. 131.

Panów = do pana należący Ram. 131. »Koń panów« Fed. 202. »Weznę panową láskę« Święt. 338. »Panowe odzienie« Rękopis I. Kopernickiego. »Pánowe (odzienie) kostuje wielgie piniãndze« Zb. XV, 6. »Panowe łoże« Kolb. 99, n⁰ 79, zwr. 11. »Panowe łózko« Chełch. I, 134. »Jédzta kluski Z panowéj kłóski« Kuj. I 290. »Dziéwki dają te kwiaty dla panowy pani« Kam. 138. »Która cienka, panowa« Wisła VII. 191. »Jakem zirgnął po personie panowy« Kam. 185. »Panowa wola« Fed. 359. »Ucuje dziś potęge dni moich, panowych« Zb. XIV, 60.

Pansury: »Zaprzęgajcie cztéry tury, pojedziemy do matury, gdzie biją pansury« (zagadka o kościele i dzwonach) Zb. VI, 27, n⁰ 305.

Pantak: »Panták = duża siekiera« Rozpr. XII, 98. »Pantok = ciężka siekiera« Rozpr. XVII, 51.

Pantalik p. Pantałyk.
Pantałyk: »Zbić z pantałyku = z tropu, przeszkodzić wykonaniu zamiaru« Roczn. 222. »Pantalik«: »Zbić z pantaliku« Orzeszkowa. Ust. z Litwy.
Pantarka p. Panterka.
Pantelka p. Pętla.
Panterka = »perlica« Czark. Maz. V, 57. »Pantarka = perlica« Pr. fil. IV, 229. »Pantarki« Chełm. I. 295, nº 247. »Pantarki kury« Zb. VIII, 251 p. w. Kochajki. »Gdy pantarki krzyczą, dészcz wykrzyczą« Zb. VI, 191.
Pantok p. Pantak.
Pantować p. Pątować.
Pantówka = »kartofel« O. Kuj. II, 274. »Pantówki = kartofle« Kuj. II, 274. Mil. »Pantówki = ziemniaki« Zb. I, 35. Pozn. VI, 96. »Pantówki = odmiana kartofli« Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628. »Pętówki = kartofle« Pr. fil. V, 830. Kaspr. 63. »Pantówki skrobała« Kuj. I, 253 (ale ib. 263 »kartofle«). »Pantówek nie skrobiész« ib. 208. »Ugotowałać óna trochę pantówków« Kuj. I, 155. »Wyniese wám też szklanice, A jeśli piwa nie będzie, to pantówek dónicę« Pozn. V, 202. »Panienka nieusznurowana, pantówka nieugotowana« Spr. V, 140.
Pantroszyć p. Patroszyć.
Pantrować p. Penetrować.
Panuchna p. Pani.
Panuchniczka p. Pani.
Panugabóg p. Pomaga Bóg.
Panuleczek p. Pan.
Panulo p. Pan.
Panusiek p. Pan.
Panuszek p. Pan.
Panuszka p. Pani.
Panuś p. Pan.
Pańc p. Panicz.
Pańdrak p. Pędrak.
Pańdroż p. Pędrak.
Pańka = »zięba« Zb. I, 47.
Pańkać: »Pańkać se = mówić komu panie: 'Ty mi nie pańkáj'« Spr. V, 389.
Pańkuk p. Pampuch.
Pańkus »(czy Pajkus?) = gzik, gzica, twaróg ze szczypiorem« Spr. V, 139.
Pańmatczyn = do pań-matki należący: »Chrusce zając, chrusce w pańmatcyny grusce« Krak. II, 57, nº 108.
Pań-matka p. Pani.
Pań-matula p. Pani.
Pań-młoda p. Pani.
Pań-ojciec p. Pan.
Pańpuch p. Pępuch.
Pańska p. Pańskie.
Pański: »Paniski«: »Do paniske kate = do pańskiej chaty« Bisk. 41. »Paniske katŷ« = pańskie chaty Hilf. 111, nº 13. »Pajski«: »Pajskie suknie« Święt. 374. || »Mówić po pańsku a. 'bez zęby' = mówić językiem poprawnym, książkowym« Spr. IV, 301 p. w. Bez. || »Pański« = do dworu należący, dworski: »Ludzie pańscy« Pozn. II, 175. || »Kożuch pański« = żółty Święt. 45.
Pańskie = 1, (dawniej) pańszczyzna, praca obowiązkowa dla dworu 2, (obecnie) praca zarobkowa we dworze: »Na pańskie chodziła = na pańszczyznę, obecnie na zarobek do (szlachcica) dworu« Fed. 58. »Na pańskie chodzić = chodzić na robotę do dworu« Spr. IV, 26. »Dziewczęta plebańskie, Wychodźta na pańskie« Fed. 221, nº 158. »Poszłaby na pańskie, Toby zarabiała« Wisła IV, 773. »Jeździł porządnym zaprzęgiem na pańskie« Bar. 42. »Já na pańskie nie pojadę« Święt. 301, nº 452. »Cym na pańskie nie posłał?« Kiel. II, 152, nº 460, zwr. 5. »Chłop na pańskie,

a baba do karczmy« Kam. 81. »Tatusiowi nosiła dwójniakami na pańskie jeść« Kam. 171. »Przysed z pańskiégo« Cisz. I. 211. »Było pańskie, i był taki chłop, co nie chciał robić pańskiégo« Cisz. I. 265. »Nie będzieta robić pańskiego z waszego pola« Kam. 18. »Odrabiali pańskie do dwora« Kam. 171. »Nie boję się pana ani ekonoma, Odrobiłem pańskie, będę siedział doma« Wójc. II, 216, n⁰ 18. Toż Kolb. 381, n⁰ 237. Zb. XV, 58. Oles. 55, n⁰ 1. »Odrabiając zaciąg na pańskiem, z przesilenia i choroby wkrótce po sobie umarli« Pozn. VI, 212. »Gospodarz był na pańskiem« Ossol. Wiecz. Bad. 31. »Robić jak na pańskiem = robić powoli« Spr. IV, 26. »Zbywá (robotę), jak na pańskiém« Święt. 684, n⁰ 765. »Będą chłopi robić... więcej, jak robiwali za pańskie« Kam. 53. »Daruje ci pańskie do samy śmierci« Zb. XI, 111. »Más tyle i tyle folg pańskiego« ib. 10. »Polowy dworski, co był wzięty ze wsi za pańskie do pilnowania pańszczyzny« Kam. 53. »Jeden pan posłał za pańskie... dwóch chłopów ze zbożem do Krakowa« Krak. IV, 206. »Kazać na pańskie« = wezwać do odrabiania pańszczyzny Wisła II, 103. Kiel. 100. »Nie wiemy, co na pańskie kazą« Rad. I, 209, n⁰ 265. »Nie wiemy, Z cem na pańskie kazom« Zb. IV, 235, n⁰ 163, zwr. 1. »Nie mas ci to jak owcarzom, Na pańskie im nie rozkazą« Kiel. I, 175. n⁰ 318, zwr. 6. Toż Zb. IV, 227. »Nam kazali Na pańskie orać« Kiel. I, 132, n⁰ 219, zwr. 4. »Zobaczysz-ci, moje dziewczę, wszystkiego, ino na cię zawołają: pańskiego!« Pozn. III, 183—184, n⁰ 71, zwr. 4. »Na zajutrz rano miał na pańskie orać« Święt. 343. Patrz także Aten. 1877, II, 657. Bar. 42. Cisz. I, 169 170. 211. 266. Pozn. VI, 63. Święt. 318. Zb. IV, 197; V, 238; XI, 111. 197; XII, 221. Zejsz. 53, n⁰ 79. »Peńskie = pańszczyzna« Rozpr. XX, 432. »Pajskie«: »Gospodárz kazał mu iść na pajskie« Wisła VI, 313. »Pańska«: »Wtedyk chłop nie pódzie do pański, choćby mu i śtéry razy tyle dawał, co wartuje jego robota« Kam. 36. || »Pańskie« = grunta dworskie: »Pewien chłop, dosyć ubogi gospodarz, orał na pańskiem (polu)« Krak. IV, 169.

Państwi p. Państwo.

Państwo: »Jedne państwo mnieli jedne córke« Chełch. I, 15. »Siedem świec spaliło, Niżeli się owo państwo Do siebie przyznało« Kolb. 236, n⁰ 24 a, zwr. 6. »Na tém weselu było bardzo duzo państwa bogatego« Święt. 384. »Dobry wieczór państwom« Wisła VII, 519. »Państwi« Pr. fil. IV, 291. »Państwi, 2 pp. państwiá« Rozpr. XII, 48. »Pajstwo«: »Powychodzili pajstwo« Wisła VI, 308. »Zajechał do tych pajstwa« ib. »Było jedno pajstwo« ib. »Pájstwo« ib. IX, 226 ods. »U państwa« = we dworze Ust. z Jaworza 1891. || »Państwo młodzi« p. Młody i dodaj: »Wy, młode państwo, panom ojcom i pańmatkom do nóg upadnijcie« Pozn. II, 241. || »Państwo« = majątek, dobra Wrześ. 2. Wrześ. T. 17. || »Państwo« = panieństwo, dziewictwo: »Ja juz nie panienka, juzem państwo dała Swojemu mężowi« Święt. 152.

Państwować = być państwem: »Postawili sobie dwór, namówili lokaja i pokojówke i państwowali sobie« Chełch. II, 55.

P a ń s z c z a r z: »Pańszczárz = chodzący do dworu na robotę, 'na pańskie'« Rozpr. XXVI, 388. || »Pańszczárz = zarobnik pracujący leniwo« Udz.

P a ń s z c z y z n a: »Pajscyna« Pr. fil. IV, 228. »Odrobi mi tę dużą pańscyznę« Rad. I, 209, n⁰ 265, zwr. 3. »Do 'ochoty' zgoła nikt na wsi nie ma pociągu i, jeżeli się bawi, to 'jak za pańszczyznę'« (= niechętnie, zmuszając się) Wisła III, 66. || »Pańscyzna = robota we dworze« Chełch. II, 150. »Pańscyzna = 1, robota dworska 2, najem folwarczny« Mil. || »Pańscyzna = robotnicy najemni« Chełch. II, 150. »Pańscyzna« = ludzie pańscy, robotnicy w polu, służba dworska ib. 118. || »Pańszczyzna« = ziemia pańska, nie królewska Wisła II, 591.

P a ń s z c z y ź n i a k = chłop pańszczyźniany: »Teraz na czterech pańszczyźniaków przybywa jeden za najem« Kam. 55.

P a ń t u c h p. P a m p u c h.

P a p a = (rub.) usta, gęba: »Rozdziawiacie na nas papy« Pozn. V, 103. »Słuchali i ůozdziérali papy« Zb. VII, 61 (= otwierali gęby). »Wetkáł mu w papę te giwery« Pozn. VI, 196. »Dać w papę« Ust. z różnych stron. || »Papa« = pysk (krowy): »Na pakośnik... trą krowie papę marunką i solą« Zb. V, 123. Toż Zb. VI, 297.

P a p a = smolona bibulasta tektura Pozn. I, 90. »Papisko = dektura« Zb. I, 7. »Papa a. papisko, papińsko = dach tekturowy« Zb. I, 21. »Dach u bogatszych pod papą lub dachówką« Pozn. II, 176.

P a p a p. P a p u.

P a p a = »patrzy« Pozn. VI, 95.

P a p a ć = »jeść (dziec.)« Rozpr. XII, 108. Pr. fil. IV, 281 p. w. Babrać. »Na to sie dá gębie papać, aby mógła dobrze kłapać« Cinc. 24, n⁰ 513. Toż Rozpr. XII, 78. Fed. 354.

P a p a j k a = usta (w zagadce) Zb. I, 123. Święt. 653, n⁰ 16.

P a p a n i e = jedzenie (dziec.): »Szukając po mieście... dobrego winka i smacznego papania« Bałucki Pańskie dziady 149.

P a p a r a c h a a. »Patarucha, Żarty« = potrawa z mąki rozczynionej w ukropie i uprażonej na węglach ze słoniną, 'lemięszka, prażucha, prażona mąka' Maz. III, 36, n⁰ 16.

P a p a r c p. P a p r o ć.

P a p c i a k: »Papciák« = jakaś potrawa Zb. XIV, 23. Por. P a p c i u c h.

P a p c i e a. »Kapcie = papucie, pantofle« Zb. I, 21. »Musiała... dać jéj spódnik, grube pończochy, papcie na nogi« Pozn. VI, 270. »Nima baba papci, Jéno stare chodaje« Pozn. V, 111, n⁰ 224, zwr. 2. »Biorę papcie, — teraz mnie łapcie« Pozn. II, 191. || Zgrub. w lp. »Papcisko«: »Czém się przykryją? — Murawski łaciskiem, brat jego papciskiem« Pozn. IV, 39, n⁰ 84, zwr. 4. Por. K a p e ć.

P a p c i s k o p. P a p c i e.

P a p c i u c h = paciara wystudzona z kwaśnym mlekiem Zb. XIV, 24. Por. P a p c i a k.

P a p c o ń = »człowiek niezgrabny« Rozpr. X, 294. »Papcoń = kapcan« ib. XVII, 51. Por. K a p c a n.

P a p e r p. P a u p e r.

P a p e r k a p. P a u p e r.

P a p ę z i a k p. P a p ę ź n i a k.

P a p ę z i ć = »robić niedbale« Święt. Por. S p a p ę z i ć s i ę.

P a p ę z i o ł = »niechluj« Święt.

Papęźniak p. Papężniak.

Papężniak = »1, dziecko kachetyczne z dużym brzuchem 2, charłak 3, karłowate drzewo« Wrześ. 16. Patrz także ib. 25. »Papęźniák, papęziák = 1, niedołęga, cherlak, dziecko chorowite, z dużym brzuchem 2, niewyrośnięte drzewo« Spr. V, 389. »Papęziák = dziecko kachetyczne« Cer. Por. Papęzić, Spapęzić się, Zapapęzić.

Papier: 2 pp. lp. »Papiera« Wisła VIII, 67. »Papiór« Kuj. II, 279. Rozpr. IX, 112. Mil. Ram. 131. »Nie wiem, co to papiór Ani ołówek« Pozn. V, 29, n⁰ 49, zwr. 2. »Papior« (? K) Kuj. I, 299, n⁰ 70, zwr. 9. »Barzo grûbą pakę papiorów zapłacîc« Cen. 78. || Zdrobn. »Papiórek« Malin. 2. »Papiórkę« (7 pp. lp.) Rozpr. IX, 333. »Kto buduje, ma wiórki; kto się pienia, ma papiórki« (przysłowie) Kuj. I, 199. »Ustroją rozmajtemi papiórkami« Pozn. II, 64. »Zrobią wieniec z papiorków« (tak!) ib. »Papiórk« Ram. 131. »Papiereczek«: »Onać mu odpisała na papiéreczku« Rog. 82, n⁰ 143. »Papierczątko« Wisła I. 27. »Papierzyna = pog. od papier: 'Napisał do mie na papirzynie, zebym pognała za niego świnie'« Pr. fil. V, 825. || »Papier« = złoty reński: »Kolende dáje: papira« Zb. XIV, 163, n⁰ 6. »Papierek« = złoty reński papierowy Wrześ. T. 44 ods. 5. »Papirek« = gulden w bilecie bankowym Rozpr. X, 199. »Papiérek = dawny 1 złr.« Rozpr. XXVI, 388. »Papierek = złoty reński, chociażby w srebrnej lub złotej monecie« Wrześ. 16. »Papiérek = jeden złoty reński, moneta: 'Dáł mi śrybnego papiérka'« Spr. V, 390. »Pápirki = złote reńskie« Rozpr. XX, 432. »Papierki« = pieniądze Wrześ. T. 44 i ods. 5. Patrz także Krak. I, 141. Rozpr. VIII, 212. Święt. 363. 490. Zb. V, 195; VII, 5. 25. 26; XIV, 163, n⁰ 5. || »Papiry« = gatunek jabłek Zb. XIV, 28.

Papierczątko p. Papier.

Papiereczek p. Papier.

Papierek p. Papier.

Papieros: »Papiérus« Piątk. »Pápierusy« Rozpr. XX, 432. »Papierusów nie má« Święt. 232. »Papierusek«: »Gdy się zejdą na papiéruska...« Mát. Szczep. 3. »Papieruś« Hemp. »Papierosa a. Papieroska« Ust. z Litwy.

Papierosa p. Papieros.

Papieroska p. Papieros.

Papierośnica, Papierośnik = »osoba lekkomyślna, która, zamiast pracy poważnej, pali papierosy« Pr. fil. V, 825.

Papierośnik p. Papierośnica.

Papierowy: »Papiorowy« Ram. 131. »Papiórowy«: »Czapka papiórowa« Łęcz 240, n⁰ 521. »Miáł papiórowych piéniędzy przy sobie dość« Pozn. VI, 269. || »Jabłka papierowe« = gatunek jabłek Zb. VIII, 257.

Papierus p. Papieros.

Papierusek p. Papieros.

Papieruś p. Papieros.

Papierz p. Papież.

Papierzany = »papierowy« Pr. fil. III, 496.

Papierzyna p. Papier.

Papież: »Pápiez, 2 pp. pápiéza« Spr. IV, 380. »Papiérz« Zb. V, 199.

Papińsko p. Papa.

Papiorowy p. Papierowy.

Papiór p. Papier.

Papiórek p. Papier.

Papiórowy p. Papierowy.

Papisko p. Papa.

Papka = ojciec Pozn. VI, 104. »Papko« = ojcze ib. 103.

Papka = usta: »Za tę gadkę nalezy się papki najadkę« Fed. 343. »Gęba papka« (żart.) Kon. 54.

Papkać = »jeść powoli« Zb. II, 9.

Papku p. Papu.

Papla = »gaduła, nieumiejący dochować sekretu« Osip.

Paplacz a. »Paplak, Paplała, Papluga = gaduła« Wrześ. 16. »Paplac, paplák, paplała, papluga = 1, człowiek, który coś poplami 2, gaduła« Rozpr. X, 294.

Paplać = »mówić niedorzeczności, bredzić« Święt. Tryb. rozkaz. »Papl« Rozpr. VIII, 86. || »Paplać się« = babrać się: »Gołębie paplają się w wodzie« Zb. V, 128 n⁰ 15 »Wlaz w garczek i paple się w nim« Lub. II, 184.

Paplak p. Paplacz.

Paplała p. Paplacz.

Paplot = gaduła: »Nie dla ciebie mnie tu Matka wychowała, ty Łęcycki paplocie« Kal. I, 173, n⁰ 180, zwr. 4. Por. Paplacz.

Papluga p. Paplacz.

Papraczka: »Papracka = czas dżdżysty i błotnisty« Wrześ. 16. Rozpr. X, 294. Spr. V, 389.

Paprać = »babrać« Krak. IV, 294 n⁰ 8. 316. Zb. II, 228. »Paprać = grzebać na misce« Udz. »Paprać = babrać, walać« Spr. IV, 326. »Paprać a. Babrać = bazgrać, paskudzić, smarować nieczysto« Krak. IV, 303 p. w. Babrać »Paprać = zanieczyszczać, robić niedbale, nieporządnie« Święt. »Paprać = robić leniwie, źle« Pobł. 137. || »Paprać stę« Spr. IV, 326 p. w. Paprám. »Paprać się« = grzebać: »Kury w prochu paprzące się (= grzebiące)« Zb. VI, 189. || »Paprać się = iść bardzo powolnie: 'Berlinka ledwie się paprze'« Pobł. 137. Por. Paplać.

Paprajstwo = »gromada dzieciaków, rybek, stado prosiąt, wogóle zbiorowisko drobnych stworzeń« Spr. V, 139.

Paprak: »Paprák = ten, co się wala, babrze« Spr. IV, 327. »Paprák = 1, dziecko, które się przy jedzeniu lub zabawie zwykle powala 2, człowiek dorosły, który nie jest biegły w swoim zawodzie, np. murarz, malarz, adwokat i t. p.« Spr. IV, 28. || »Papraki = kluski miękko zagniecione i roztarte« Mil.

Paprała a. »Babrała = ten, co babrze« Krak. IV, 316.

Paprochy = »okruchy z siana« Pr. fil. IV, 854. »Paprochy = patrochy« Rozpr. XVII, 51. 94. »Naparzanie z paprochów siana« Zb. IV, 193 n⁰ 12. »Okłady... z paprochów z pod siana« Pleszcz. 125. || »Paprochy = okruszyny: 'Paprochy wyrzuć kurcakom'« Spr. V, 118. »Paprochy = okruchy« Mil. || »Paprochy = prochy, okruchy, nieczystości w postaci prochu, np. w płynie« Pr. fil. V, 825. || »Paprochy = wnętrzności z zabitego zwierzęcia lub ptaka« Zb. II, 9.

Paprocina: »Paprocỹna = łodyga paproci« Ram. 131.

Paprocki: »Rusin, przemówiwszy się z Mazurem, odsyła go do wszystkich djabłów, mianując ich: pan Łoziński, Bzowski, Paprocki i t. d.« Chełm. II, 128 ods.

Paproć: »Paparc« Ram. 131. »Paparc« = nazwa roślin aspidium filix mas i polypodium vulgare Pam. fizj. V, dział IV, str. 12. »Parpac« Ram. 132. »Parparc« = paproć Hilf. 174. 85. || »Dębowa paproć = rad. polypodii« Ciesz. 19. || »Paprotka = poly-

podium vulgare« Spr. IV. 309: V. 389. Podanie »o paprotce« Zb. VII. 118. Patrz także Zb. VI. 253 nº 42. || »Paproć = nazwa rośliny wodnej w Narwi« Pr. fil.

Paproć = »łupież w głowie« Mil. IV. 854.

Paprosić p. Paproszyć.

Paproszyć: »Paproszyć = wydobywać wnętrzności« Pleszcz. 40. »Paprosyć = wyjmować wnętrzności (o ptakach)« Rozpr. XI. 186. »Paprosyć = oczyszczać zwierzę z flaków: 'Kucharka paprosy jendora'« Spr. V. 118. »Paprosić = oprawiać kurczę« Udz. || »Paprószyć się = iść na stronę« Udz.

Paprotać: »Paprotac = papląć, byle co gadać« Ram. 131. Hilf. 174.

Paprotka p. Paproć.

Paprószyć się p. Paproszyć.

Paprykа = »papranina: 'Dużo z tym papryki'« Pr. fil. V. 825.

Paprza = miejsce siedzenia ptaków (myśl.) Prz. ludu VI. 126. »Paprza = miejsce, gdzie padły ptaki (myśl.)« Pr. fil. V. 825.

Paprzyca a. »Pamprzyca = poziome pod kamieniem młyńskim żelazo, w którym obraca się 'wrzeciono' czyli pionowy żelazny czop, stanowiący oś kamienia« Pr. fil. IV. 854. »Paprzyca = żelazo wbite wpoprzek otworu kamienia młyńskiego, w które wkłada się 'wrzeciono', poruszane za pomocą 'cewi', tj. sześciu drążków« Wrześ. 16. »Paprzyca = 4-o graniasta sztaba żelazna, wprawiona w wierzchni kamień młyński, w środku ma 4-o graniastą dziurę, w której umocowane jest 'wrzeciono'« Spr. V. 389. »Paprzyca = biegun w młynie« Pleszcz. 40. »Paprzyca« = płaskie żelazko osadzone w kamieniu żarnowym Wisła VI. 429. »Spód duey (w kamieniu żarnowym) przecina zadłubana w kamień i tworząca z nim jedną równię 'paprzyca' z rowkiem, w który zachodzące wrzeciono podnosi i podtrzymuje płaski kamień« Święt. 14. »Paprzyca = płyta drewniana lub żelazna od żaren« Święt. »Pápsyca (może raczej 'Páprzyca'?) = listewka z drzewa w kamieniu żarnowym« Rozpr. XX. 432. »Poprzyca« (w żarnach) Lub. I. 85. »Pomprycа a. poprycа = żelazo pionowe w żarnach« Osip. »Młynarzu, młynarzu, dobrze ci się miele: koło ci się połamało, paprzyca się chwieje« Zb. XII. 169. nº 64. »Gonił djabeł djabilicę, chciał jej porwać paprzycę« Krak. II. 493. nº 828. Patrz także Kuj. I. 226. Łęcz. 122. nº 203. zwr. 46. Pleszcz. 22 i ods. Zb. I. 125: IV. 227. nº 89 i ods. || »Paprzyca = otwór w kamieniu żarnowym, do którego się wsypuje ziarno« Rozpr. X. 294. »Paprzyca = otwór w kamieniu, w który się wkłada 'żarnówka'« Dyg.

Papu = »chleb i wszelkie jedzenie w języku dzieci« Pr. fil. V. 825. »Papu = jeść« (dziec.) Wisła III. 739. »Jedno woła: 'Tatu, tatu!' Drugie woła: 'Daj mi papu!' Trzecie mówi: 'Daj mi chleba'« Wójc. II. 352. Toż Pauli 186. Maz. III. 273. nº 384. zwr. 2. »Chlipu, chlipu — papu nie« (przysłowie) Zb. VII. 101. »Papa«: »Dajże, tatu, papa (= jeść)« Maz. V. 321. nº 375. zwr. 7. »Papku« = jeść (dziec.) Nadm. 149.

Papulaty = »bardzo na twarzy tłusty« Pr. fil. IV. 285.

Papura = »pysk (pogardl.)« Rozpr. X. 294.

Papusiak = »niekrajany tytoń węgierski« Wrześ. 16.

Papuża = wiązka tytoniu Ust. z Litwy. »Papużka = wiązka liścia tytuniowego, przesuszonego i związanego w korzonku, najczęściej pokrywą liściastą strąka kukurudzowego« Roczn. 222. »Tytuń ten sprzedawał się na papużki (= miara kilkudziesięciu liści za złp. 1)« Chełm. I, 101.

Papużka p. Papuża.

Par = »parność, gorące, duszne powietrze« Pr. fil. IV, 854. »Pár a. Spár = upał« Rozpr. XXVI, 388. »Pojechali... do kąpieli, bo par był wielki« Krak. IV, 102.

Par = zorane pole Ust. z Rawskiego. »Orać na par = orać latem na ozíminę (w końcu maja i w czerwcu)« Roczn. 222. Por. Popar. || »Par = trawa puszczająca się na zoranej roli« Wisła III, 746.

Par: »Hor-par, do par?« = zapytanie wyrzucającego kamyki w grze w blirki, zwracane do innych uczestników gry, czy liczba kamyków wyrzuconych est parzysta Kuj. I, 228, nº 14.

Par p. Patrzeć.

Para = 1, »wapór gorący« Krak. IV, 316. »Bez parę fiukać (= skakać)« = coś niepodobnego wykonać: »Musis piérw bez parę fiukać, niźli się pán z tobą ozyni« Zb. VIII, 317. »Niech se bez parę fiuka, niźli Frankę dostanie = ręka Franki będzie odmówiona kawalerowi, który robił o to starania« Zb. VIII, 256. 2, »Para« = dech, oddech: »Lezáł (w beczce) do góry gémbom, co se spontem puscáł pare (= oddychał)« Cisz. I, 108. »Wzion pare (= oddech) zatrzymáł i umarłym sie zrobiéł« Cisz. I, 250. »Królewnie kázáł odeść na bok, zeby jom paro smok do siebie nie wciągnoł« Zb. XV, 11. »Do pary się bił = bił się do ostatniego tchu« Zb. II, 236. »Leżał cichutko tak, że i pary z siebie nie wypuszczał« Zb. XIII, 114. »Pary z ust nie puścić« = nie powiedzieć ani słowa: »Abyś do nich nie gádáł i páry (= tchu, słowa) żebyś do tych czartów nie wypuścił« Pozn. VI, 84. »Lepiéj nam było tę parę Na gorzką kaszę schować, Niżeliśmy wam tu mieli Tak pięknie kolędować« (śpiewają, gdy nic nie dostaną) Rog. 215, nº 437. || »Para« = tchnienie ożywiające, duch: »Djoboł chciáł se stworzyć ludzi, ale nie miáł do tego pary« Wisła IX, 75 (w źródle objaśniono: 'siły') || »Para« = dusza zwierzęca: »Z bydlęcia 'wychodzi para'« Pleszcz. 49. »U chłopa wiara, Jako u psa para« Łęcz. 99, nº 151, zwr. 15. || »Psiá para« = przekleństwo (por. psia dusza) Zb. IV, 192, nº 10; XIV, 34. Rozpr. XXVI, 391. Święt. 549. Lub. II, 212. »Wokomon psia para« Krak. II, 100, nº 182, zwr. 16. Kon. 84, nº 7. »To ta psia para szynkarka nie spała!« Zmor. 174. »Para sobacza = przekleństwo: 'Ty paro sobacza'« Pr. fil. V, 825. »Berdyjá pára = przezwisko lub żartobliwy wykrzyknik radości lub zdziwienia« Spr. IV, 319. »Para« (jako przekleństwo): W żartach używają chłopi: 'oj ty, ty paro jakaś!' w złości: 'ty paro przeklęta, nieczesna!« Kam. 130 ods. 272. »To dopir para ten Jantek!« ib. 64. »Te pary inksze, co filutne, ... kęsa się nie wypukną od śmiéchu« ib. 68. »Te pary nasze chłopy nie lubują, jak nowa modła na jaką robotę nastanie« ib. 57. »Te pary parobki« ib. 130. »Ta para Nastka« ib. 136. »Dziéwki pary, to jedna bez drugą do niego po na-

sionka« ib. 131. »Te inksze pary (dziéwki) w śmiech« ib. 131. »Wowcarcyk, to para takoż zmyśny« ib. 140. »Ten prepinator, co bywał kowalem, a para, jak było okuł bryczkę, abo i co, to kieby oblał« ib. 96. »Pary nieczesne« (o babach pijaczkach) ib. 82. »Idź ty, paro nieczesna« ib. 143. || »Para = wódka« Krak. IV, 316. Pr. fil. V, 825. Udz. »Para = gorzałka« Spr. IV, 28. »Pijcie ino téj pary« Krak. II, 9 ods. »Parę chlął bez miary« Kiel. II, 261, zwr. 51. »Para = błoto, oparzelisko« Zb. II, 9. Por. Parka.

Para = liczba z dwóch jedności złożona. »Para znaczy dwa tylko« Roczn. 222. »Zaprzęgajcie para konie« Lub. I, 273, nº 440, zwr. 6. »Obsiodłane pare koni wrone« Kolb. 111, nº 7 aa, zwr. 1. »Góni jedén pán w powozie paroma końmi« Zb. XV, 25. »Orął paru bydlęty« Zb. IV, 97, nº 23, zwr. 2. »Was Pan Bóg skarze, Da złego po parze« Rog. 111, nº 207. »Na nas kazdego po dwa pary odrachowali« Kętrz. 71. || »Para« = jedność brakująca do pary: »Siodmá (drużka) dobiérá sobie z innych na páre« (= do pary) Wisła IX, 232. »Ani mnie nie rocek, ani nie półtora, Ani já se, chłopce, nie ku tobie pára« Wisła VIII, 222, nº 32. »Nie sieją ani sadzą w ostatnim dniu miesiąca bez 'pary' (tj. 31-go)« Święt. 559. || »Para« = kilka: »Páru chłopów« Rozpr. VIII, 214. »Pare wianeczki ze złota, To mojej Kasi robota« Wisła VI, 859, nº 14. »Pare wianeczki uwiła« Wisła ib. Toż Wisła VI, 860, nº 17. »Miął żone i pare dzieci« Pozn. VI, 167, nº 37. »Na stawie we wsi bedo pływały kacki, to sobie złapis z pare na obiad« Chełch. I, 87. »Para dni przed śmiercią go widział« Nadm. 129. »Ůobdaruj mie téz pároma grosami« Zb. VII, 20. »Pojechali se na polowanie z párom żołmiérzy« Cisz. I, 35. »Po paruch rokach« Święt. 396. »W páru kwiłkach juz béło půo niém« Rozpr. VIII, 214. »Parę czasów« = pewien czas: »Za páre casów« Zb. XI, 111. »Wysło páre casów, ten kupiec ceká i ceká« ib. 79. »Było páre czásów tak, aże ten syn dorós« ib. 61. || »Para = spodnica i kaftanik z jednej materji« Udz. || Zdr. »Parka«: »Jak rodziła dzieci, to zawdy miała parke« Chełch. II, 141. »Parka w kłosach zboża« (= parzysta liczba ziarn) Wisła III, 509. || »Parzyczka«: »Rosły w parzyczce dwie róże« Pozn. V, 20, nº 33, zwr. 1.

Paraban p. Parawan.

Parachwija p. Parafja.

Parać = »pruć« Święt. || »Parać« = robić źle, partolić: »(Niedołęga) chodził ůod rogu do rogu a párął co móg« Zb. VII, 56.

Parada: »Jednego ojca, nie jednej matki, Stoją w paradzie jak w polu kwiatki« Rog. 251, nº 511. »Wiela słomy, tyla kłosiá W jęncmiennym snopku, Tyla zálu i parady W kázdym parobku« Zb. IV, 217. || »Ba! Parada!« (ironicznie) rzecz paradna, masz tobie, do licha! Aleksander Fredro. Bib. Warsz. 146, str. 17. »Niech go parada!« = paraliż, licho Ust. z Litwy. || »Parada« = przezwisko obelżywe: »Anim cię, parado, nie poznała« Zb. IV, 212, nº 16, zwr. 4. Toż Rog. 101, nº 185. »Ty, parado, z cudzéj strony, Nie będziesz ty miał ze mnie żony« ib.

Paradnik = jakaś roślina Zb. VI, 203.

Paradusznie = »paradnie, doskonale, śmiesznie« Pr. fil. V, 825.

Paradzić się: »Baby sie paradzom = mówi się o strojeniu się kobiet« Spr. V, 350 p. w. Cyzyć sie.

Parafij p. **Parafja.**

Parafijołek = fijołek: »Uwije wianek z drobnych fijołków... Ja nie chcę wianka z parafijołków« Krak. II, 107, nº 199.

Parafja: »Parachwija« Parcz. »Parachwijá« Pr. fil. V, 825. »Ślub u św. Marcina w parachwii« Pozn. I, 200 ods. »W żadnéj parachwii się to nie dzieje« Kaspr. 118. »Parafij«: »Nasá parafij« Wisła IX, 241.

Parafjak: »Parafiják = parafjanin« Pr. fil. IV, 229.

Paragan p. **Parkan.**

Paragraf: »Palegraf« Pr. fil. IV, 229. »Palogrof« Udz.

Paraliż: »Paraliżm« Pr. fil. V, 825. »Paralusz« Pr. fil. IV, 229. Hemp. Parcz. »Paralus« Pleszcz. 40. Pr. fil. IV, 229. Czark. »Paralus a. Trącenie wiatru« Pleszcz. 134. »Paraluz od serca« Święt. 487. »Palarusz« O. Osip. »Palarus« Pr. fil. IV, 229 p. w. Paralus. Spr. V, 118. »Polarusz« Ust. z Litwy. »Wszystkim zdawało się, że ją paralusz naruszył« Bar. 169. »Palarusem zarażony« Kal. II, 135. »Niech go paralus ruszy« Pr. fil. IV, 229. »Bodaj cie paralus narusył« Pleszcz. 105. »Wynoś sie do palarusa« Spr. V, 118. »Palarus = paraliż, przekleństwo: 'Do palarusa byś poszła'« Pr. fil. V, 823. »Do palarusa« = przekleństwo Zb. II, 257. »Do palarusa a. do wściurnaska = do djabła: 'Idź do palarusa = niech cię wściurnasek bierze'« Zb. II, 251.

Paraliżm p. **Paraliż.**

Paralus p. **Paraliż.**

Paralusz p. **Paraliż.**

Parasal p. **Parasol.**

Parasol: »Parasal« Zb. I, 11. »Parason« Ust. z Litwy. »Paryzol« Rozpr. XII, 8. Pr. fil. V, 826. || »Parasol = gatunek oszczepu nakształt parasola« Pr. fil. V, 825.

Parasolik = parasolka Wal. (wyd. 2) 156. Ust. z Litwy.

Parason p. **Parasol.**

Parastas = modlitwa czytana w cerkwi przez sześć niedziel po pogrzebie Kłosy XVII, 184. »Parastas = nabożeństwo za dusze zmarłe, z objadem u fundującego: 'Parastas sprawić'« Roczn. 222. Zb. I, 73. »Parastas = obiad, wydawany na pamiątkę pogrzebanego nieboszczyka« Zb. XII, 228. »Najmuje mszy i parastasy« Bar. 84.

Parawan: »Paraban« Krak. IV, 163. Por. L.

Parcela = »dział gruntu« Krak. IV, 316. Nadm. 45 i Ust. z różnych stron.

Parcelant = właściciel parceli: »Sprzedał na parcele i tak jedna włóka przykupili do Watachowa, a 4 parcelętów... pobudowali sobie cztery zagrody« Nadm. 45.

Parch: »Parchy = choroba skórna« Osip. || »Parch = (obelż.) Żyd« Święt. Spr. V, 118. Zb. XIV, 17. Osip. Parcz. Udz. || »Parch = szlachcic« Zb. II, 9. »Parch = drobny szlachcic, mieszczanin» Kuj. II, 274. Bib. Warsz. 1860, tom 80, str. 628. »Parch = pogardl. przezwisko, nadawane szlachcie zagonowej przez chłopów« Pr. fil. IV, 277. »Parch = tym wyrazem przezywają włościanie drobną szlachtę« Pr. fil. V, 825. »Drobną szlachtę lekceważą sobie, zwąc ją 'parchami'« Wisła II, 127; VII, 378. »Parch = roślina pasorzytna, zwłaszcza na lnie«

Pr. fil. IV, 854. »Parchy a. Ogórki a. Capy = śliwki zepsute bez pestek« Spr. IV, 375 p. w. Capy.

Parchacizna = parch (choroba skórna). »Hajline oczy parchacizna toczy« Maz. V, 312, n° 354, zwr. 13.

Parchacz = wapno kopalne Ust. z Janowskiego (gub. Lubelska).

Parchacz, Parchal = przezwisko obelżywe: »Ty parcháczu« Pozn. I, 50. »Ty parcholu« ib.

Parchać = parskać Ust. z Litwy.

Parchać się p. Parkać się.

Parchal p Parchacz.

Parchan p. Parkan.

Parchatki = »barki, orzydle: 'Jak cie złapie za parchatki, to nie uwidzis swoi matki'« Spr. V, 390.

Parchatość: »Parchatosc = parszywość« Ram. 131.

Parchaty = »parszywy« Ram. 131. »Parchate nogi« Zb. II, 35. »Parchata żaba = ropucha« Nadm. 47. »Parchatá żába« = ropucha Hilf. 174.

Parchawica: »Párchawica = 1, purchawka 2, człowiek nikły i słaby« Spr. V, 390.

Parchoł?: »Miała baba trzy syny... Jeden robiuł parchoły, Drugi posed do skoły« Sand. 151, n° 184, zwr. 3.

Parchowaty = »parszywy« Was' 245. Pr. fil. V, 825.

Parchownia a. »Żydownia = (pogardl.) żydowstwo« Zb. I, 79 p. w. Żydownia.

Parchówka p. Parchula.

Parchula a. »Parchówka = (pogardliwie) Żydówka« Zb. I, 73.

Parchulka = »szlachcianka (z pogardą)« Spr V, 118 Pr. fil. IV, 277.

Parciak = gatunek materjału na ubranie włościańskie Bibl. Warsz. 1892, III, 541. || »Parciak = siermięga« Wisła III, 88. Bib. Warsz. 1892, III, 541. || »Parciák = spodnica z płótna domowej roboty w pasy kolorowe« Pr. fil. IV, 229. || »Parciaki = spodnie zgrzebne« Sand. 18. »Parciaki = spodnie letnie ze zgrzebnego płótna« Fed. 404. »Mają na sobie koszulę zgrzebną, takież 'parciaki' i modrą sukienną kamizelę« Fed. 16. || »Parciaki« = przezwisko włościan, chodzących w parciaku Bib. Warsz. 1892, III, 541.

Parcianciarz: »Parciánciárz = tak przezywają włościan lubelskich, chodzących w parciankach« Pr. fil. IV, 230. »Parcienciarz« = włościanin chodzący w parciance Bib. Warsz. 1892, III, 541.

Parcianka = »kaftan długi za kolana« z płótna domowej roboty. Lub. I, 38 n° 5. »Parcianki = białe zgrzebne kapoty« ib. »Parcianka« pana młodego ubogiego z białego płótna Lub. I, 184. »Parcianki = odzienie z najgrubszego płótna uszyte« Gluz. 419. Lub. I, 35. »Párciánki« = płótnianki Zb. XIV, 150. »Párciánka = płócianka« Rozpr. XX, 432. || »Parcianki a. portki« = spodnie z partu Pleszcz. 16. »Parcianki = portki, spodnie z grubego płótna lnianego« Pr. fil. IV, 854. || »Parcianka = szmat płócienny do obwijania nogi zamiast pończochy używany« O.

Parciany = »z płótna grubego domowej roboty« Parcz. »Przędza parciana z pakuł, płótno parciane« Mil. »Portki parciane« Dyg. »Buty parciane« Kętrz. 70. »Parcany = płótniany: 'Parcaná szlachta' = zagonowa szlachta« Pobł. 62. Toż Ram. 131.

Parciany = »kwarciany: 'Zołmirz

ci já, matko, Z parcianego wojska'« Pr. fil. IV, 229.
Parcica = »otwór w kamieniu młyńskim« Spr. IV, 359. Por. Paprzyca.
Parcie p. Patrzeć.
Parcieć = »tracić jędrność, utracać soczystość, smak: 'Parcieją wszystkie gatunki rzepy'« O.
Parcienciarz p. Parcianciarz.
Parcienina = »zła parcianka« Pr. fil. IV, 230 p. w. Parciánciárz.
Parczyk p. Parszczyk.
Parć p. Przeć.
Pardać się = »wałęsać się« Spr. IV, 338. »Pardać się = włóczyć się« Mst.
Pardon: »Lepi w domu cepem buchać, Niz na wojnie pardon słuchać« Kozł. 133, nº 2. »Przyleciáł pardon od rychtára wsiowego, aby go nie wiesali« Zb. XV, 6. »Pardun»: Będą tam grali pardun, pardun« Kal. I, 192.
Pardun p. Pardon.
Paręcz p. Poręcz.
Paręka p. Poręka.
Parfors-strzelec = »strzelec, który zwierzę konno dopóty ściga, póki ono nie upadnie, a. póki od psów nie będzie złowione (myśl.)« Pr. fil. V, 825.
Pargan p. Parkan.
Parganek p. Parkan.
Parja = »przepaść, wąwóz, szczelina« O. »Parya = dolina wązka, wąwóz« Udz. »Paryja = dół naturalny ze stromemi brzegami, przez który płynie strumyk« Pr. fil. IV, 308. »Paryjá = kałuża, moczara« Święt. »Paryje = topiele, miejsca zarosłe trzciną« Spr. IV, 338. »Z paryjów = topielisk« Zb. VII, 111. »Chcesz się ukłaść spać, ale niema gdzie. Płaszni ani kawałeczka, tylko parje i parje« Tyg. il. 1, XII, 70. »Koło... potoczyło się na dół w paryją« Mát. Odb. 12. »Koło... potoczyło się na dół w paryję« Wisła VII, 109. Szli.... przez potoki, bagna, paryje i pagórki« ib. VIII, 232.
Parjacy p. Patrzeć.
Parka = »kluski prażone, prażucha« Sand. 264. »Parka = prażucha, lemieszka« Rad. I, 61. »Parka = prażucha« Pr. fil. V, 826. Sand. 142. »Parka = mąka na wrzącej wodzie« Wisła VIII, 595. »(Młynarczanka) jak się objé parki, leży jak nieżywa« Sand. 142. || »Parka = krew ludzka« Pr. fil. IV, 230. Por. Para w znaczeniu »dech«.
Parka p. Para.
Parkać się = »parzyć się (o owcach)« Spr. V, 139. »Parkać się = (o zającach) coire« Hemp. »Párchać sie = copulari« Rozpr. XXVI, 388. »Parchać sie, oparchać się = parzyć się (o królikach)« Rozpr. XVII, 82. Pr. fil. IV, 229. »Párchać sie = suka okazuje popęd płciowy« Rozpr. XX, 432. »Suka 'parchá się' i 'szczeni się'« Zb. XIV, 158. »Suka i kocica się párchają« Święt. 23. »Koza i owca parcha się« Rud. 24. »Barkać się = mieć popęd płciowy (u królików)« Rozpr. XVII, 25.
Parkan: »Pargan« Kuj. II, 272 p. w. Krukać. Ust. z Warszawy. Zdr. »Parganek: 'Skocuł Jasio bez parganek'« Pr. fil. IV, 230. »Parchán« Rozpr. XXVI, 388. »Ogromny parchán kole kamienice« Święt. 330. »Walą się juz parchany« Zb. IV, 184. »Paragan«: »Chodząc kole ściany, Podpiram mur, paragany« Kuj. II, 30, nº 158, zwr. 3. || »Parkan« = rodzaj sieci (myśl.) Przyj. ludu VI, 126. || »Parkan = siatki dłu-

gie do tamowania rybom przechodu« Prac.

Parkan p. Barchan.

Parkocić się p. Parkotać.

Parkot = »chłopiec« Tyg. il. 2, XIV, 185.

Parkotać a. »Tarkotać = toczyć się (o cieczy gęstej)« Zb. I, 32. »Z nosa mu parkoce« Maz. III, 83, nº 33, zwr. 4. »Palkotać: 'On jedzie na sroce, w d... mu palkoce« Pr. fil. V, 824. || »Parkotać = gotować się głośno: 'Aż parkocze, tak się gotuje'« Parcz. Parkocić się = gotować się głośno: 'Strawa się parkoci'« Pr. fil. IV, 230. »Parkotać = parskać« Pr. fil. IV, 230.

Parkotnąć = »trzepnąć, uderzyć: 'Kukáwka parkotnena w to okno'« Pr. fil. V, 826.

Parlić: »Pårlïc = siać, sadzić gęsto; ladajako uprawiać rolę« Pobł. 63. || »Parlić się = warzyć się, gotować się źle, licho« Pobł. 156.

Parnik = gatunek wołu Enc. roln. II, 827.

Parnik = »w warzelni soli rura drewniana, za pomocą której para do góry odchodzi« Pr. fil. IV, 230.

Parnik = »20 pasm przędzy« Pozn. VI, 181 ods. 3. »Pasm 20 daje parnik ze lnu« Pozn. I, 108. »Parnik a. párnik = sztuka grubszej przędzy po 20 nici w każdem paśmie, cieńszej przędzy po 40 nici« ib. 98. Parnik = 60 pasem, zwiniętych na motowidle« Mil. »Poŭrnik = 40 pasm przędzy« Rozpr. IX, 140. »Párnik nici« Pozn. VI, 16. »Nie będziecie przędzy motać, parników zwijać, pasem rachować« Konopnicka Na drodze. || Parnik = $1^1/_2$ funta sieci« Prac. (z Kaliskiego).

Parnisty = »dobrany do pary (o koniach)« Spr. V, 390.

Paroba = poprzeczne nici w płótnie, nici idące wpoprzek osnowy Lub. I, 320.

Parobas p. Parobek.

Parobczycha = »żona parobka« Pr. fil. IV, 230. »Parobczycha = córka parobka« ib. V, 826.

Parobczyć = »być parobkiem, nie żenić się, chodzić do dziewek w zaloty« Spr. IV, 309; V, 390.

Parobczysko p. Parobek.

Parobecki = przym. od Parobek: »Parobecka ordynarja« Ust. z Litwy. || »Parobski«: »Parobskie śpiewki« Wisła VII, 120.

Parobek: 3 pp. lp. »Parobkoju« Wisła VII, 750. »Kázáł jednému parobku« Zb. V, 238. »Parobek« = 1, kawaler 2, służący dworski Zb. III, 16 ods. »Parobek = nieżonaty, kawaler« Spr. V, 390. »Parobek = młodzieniec, elegant« Sab. 134 || »Parobek« = drużba Pozn. II, 311. || Zdr. »Parobyszek«: Parobyszkowie młodzi« Pozn. II, 298. »Skądeś ty, parobyszku?« Zb. VIII, 106, nº 212. || Zgr. »Parobczysko«: »Dworskie parobcysko« Sand. 52, zwr. 7. || »Parób«: »Tobie zasie, Szelmo parobie« Maz. V, 237, nº 205, zwr. 9. || »Parobas« pogardl. o parobku Ust. z Warszawy.

Parobski p. Parobecki.

Parobyszek p. Parobek.

Paroch: »Ks. paroch, grzecznie, zamiast 'pop'« Roczn. 210.

Paroić się: »Paroic sę = wypuszczać, wydawać parój« Pobł. 62. »Paroic sã = wydawać parój« Ram. 131.

Parol: »Wydać parol« = dać słowo, obiecać, przyrzec: »Jużem powiedziała I parol wydała, Że ci jutro na kobiercu będę ślubowała« Kuj. II, 28, nº 155, zwr. 2. »Wydali sobie parol bez trzy dni, że mieli znowu przyjść do pana« Pozn. VI, 308.

Paromena p. Panorama.
Parostnik = »las młody, zagajnik« Petr.
Paroś = »nadzwyczaj drobny deszczyk« Petr.
Paroślak = »pręt, latorośl, pęd jednoroczny, gałąź bezlistna z krzaku lub drzewa, patyk« Chełm. II, 241. || »Paroślak, paroślina = klocki krzywe z drzewa liściastego« Czark. Por. Poroślak.
Paroślina p. Paroślak.
Parowa p. Parów.
Parować = rachować parami: »Koły (w płocie) parują, to jest rachują parami od prawej ręki ku lewej« Zb. III, 120. || »Parować się« = (o dudku i kukułce) coire Chełm. II, 177.
Parować = »orać w ugór« Pleszcz. 40.
Parowy »Gospodarz parowy« = ten, który posiadał 'ciągło', a zatem był obowiązany odrabiać pańszczyznę parą koni Tyg. il. 1, IX, 50. »Parowy pług... odnosi się do włościan, którzy grunt włoczny trzymają, z całym pługiem o sześciu wołach wychodzą na pańszczyznę, której dzień za dwa dni zwyczajne im się zalicza« O.
Parowyca = pole 15-morgowe (po 5 morgów w zmianie) Ust z Ukrainy.
Paròb p. Parobek.
Parój = »młody rój wydany przez pszczoły tegoż jeszcze lata, którego się same wyroiły« Pobł. 62. »Parój = rój drugorzędny, wtórny« Ram. 132.
Parów = »wąwóz« Spr. V, 118. || »Parów = duża kałuża« Osip. »Porów = parów« Pr. fil. IV, 235. || »Parowa = parów« Wisła III, 84 Pobł. 137. »Parowa = parów, jar« Wisła I, 318. »Parowa = 1, rów, przez wodę wyrobiony, wązka, głęboka, stroma dolina 2, błoto« O. »Parowa = miejsce grzązkie do przejechania« Pr. fil. IV, 854. »Dumy przegóny (= zrobimy rowy), to sie obsusy ta parowa« Chełch. II, 110.
Parówka = »lokomobila« Wisła I, 318.
Parówka = »młoda delikatna trawa, rosnąca w jesieni na podoranem ściernisku, ulubiona przez bydło; jest to trawa od ziarna weszłego, a wykruszonego przy sprzęcie, żniwie« Spr. IV, 367.
Parówka: »Párówka« = wóz parokonny: »Biere się 300 cegieł na párówkę« Ust. z Jaworza. »Parówka = wóz siana na dwa konie« Święt.
Parpac p. Paproć.
Parpać = »grzebać jak kura, nieporządnie ziemię kopać« Roczn. 222. Zb. I, 73. »Porpać« Zb. I, 73.
Parparc p. Paproć.
Parpie: »Dostanie parpi (= łupieży na głowie)« Zb. X, 94, n° 173, »Porple = łuska z nadskórni na głowie między włosami« Roczn. 227. »Porple a. Parple« Zb. I, 74.
Parple p. Parpie.
Parpora (‾◡◡) = złota rybka Hilf. 174.
Parsak = »młode a wysmukłe chojaki, dobre już na żerdzie, na krokwie« Spr. IV, 368.
Parsiuczek p. Prosię.
Parsiuk p. Prosię.
Parsk a. »Persk = dół na kartofle« Kuj. II, 274. »Parsk« = dół a. sklep do ziemniaków Zb. I, 19 p. w. Kopiec. »Parsk a. Kopiec a. Wądół« = dół na ziemniaki Maz. V, 50. »Parsk = dół do kartofli w ziemi kopany« Wisła I, 318. »Parsk = dół drzewem wyłożony, przyrzucony ziemią i słomą, do przechowania

kartofli służący« Kuj. I, 81. »Parsk« = sklep do przechowywania kartofli, zbudowany z ziemi i drzewa Aten. 1879, I, 224. »Parsk a. Wądoł a. Łażony dół = dół koło domu na przechowanie kartofli wygrzebany i drzwiczkami przywarty Pozn. III, 131. »Parsk« = piwniczka na kartofle pod dachem Maz. III, 46. »Parsk = piwnica w ziemi poza podwórzem na kartofle i warzywa« Wisła III, 746. Patrz także Pobł. 65 p. w. Plaga.

Parskać: »Parzkać« Święt. »Parzkać = parskać, bryzgać« Kolb. rękop. »Prosemy... na te bászce, co kucharce po kuchni párzce« Mát. Ust. 6.

Parskać czy Parszczyć? »Trzeba zasmarować koniowi ranę, bo muchy parszczą« Spr. V, 139.

Parsknąć = prysnąć, bryznąć: »Wezmę w gębe wody, parsknę« Łęcz. 96, nº 144, zwr. 5.

Parskoń = »człowiek, który mówiąc ślini się, pijak« Święt. 708 (Świętek ma błędnie wydrukowane 'pastekoń'). »Witájze ty pijáku, Ty parskoniu, ty łajdáku« Święt. 225, nº 73.

Parsuma p. Persona.

Parsz a. »Parszydło, Tawuła = spirea ulmaria« Pleszcz. 133.

Parszczyk = woźnica powożący parą koni Ust. z Litwy. »Parczyk«: »Przejeżdżali ciągle parczyki, od kolei podróżnych wiozące« Zapolska (z Wołynia).

Parszeć = »swiędzić, świerzbić: 'Nogi mi parszeją' = świerzbią« Kolb. rękop.

Parszuk p. Prosię.

Parszydło p. Parsz.

Parszywina = parszywość: »Jest taká pani parsywá, jak zaba, i dałaby furą piniądzów, kieby ją kto wylecył z te parsywiny« Zb. V, 212.

Parszywka = pogardliwe przezwisko człowieka z parszywą głową: »Nazwali go parszywką, bez to ze nie chciał pokazać włosów« Krak. IV, 54.

Parszywy: »Paszywy« Rozpr. IX, 138. »Parsywá główka« = imię bohatera bajki Cisz. I, 180. »Jak uźrała głowe parsywą, tak go chciała otruć« ib.

Part = »płótno« Wisła III, 88. Pr. fil. V, 826. Kętrz. 91. »Part« = płótno lniane Pleszcz. 26. »Part« = gatunek płótna z lnu, 'płótno tłuścienne' Wisła VII, 80. »Part = grube płótno« Pleszcz. 40. Spr. V, 118. »Part = grube płótno na bieliznę włościańską« Osip. »Part« = płótno zgrzebne Maz. V, 50. »Part = ogólna nazwa wszelkiego gatunku grubszego płótna« ib. 58. Tyg. il. 1, X, 294. »Spodnie... z 'partu' zowią się 'parciankami v. portkami'« Pleszcz. 16. Por. Port.

Part = »część, dział« Ram. 132. »Do partu = do współki: 'Pracować do partu = pracować razem za jedną zapłatę'« Mil.

Parta = »partja«: Te dwie party ostały na dworze, a téj trzeciéj kázali wnijść do sklepu« Pozn. VI, 81. »Parta« = partja, strona w grze w 'dzikie gęsi' i w 'czarnego człowieka' Pozn. II, 122.

Partała = »partacz« Parcz.

Partes = »nuty kościelne do śpiewu: 'śpiéwa jåk z partesu!'« Wisła I, 154. || »Partesy = poważność przesadna« Pobł. 62. »Partesÿ = przesadna powaga, nadętość; etykietalność; fochy« Ram. 132.

Partesny = »pełen partesów« Pobł. 62. »Partesny = przesadnie poważny, etykietalny, nadęty, pełen wymagań dla siebie« Ram. 132.

Parteśnica: »Partesnica = kobieta fochów pełna« Pobł. 62. »Partesnica = kobieta przesadnie poważna, wymagająca, pełna fochów lub dumy nieuzasadnionej, ceremonjantka« Ram. 132.

Parteśnik: »Partesnik = człowiek nad miarę poważny, na wszystko bardzo zważający, więc łatwo obraźliwy« Pobł. 62. »Partesnik = człowiek przesadnie poważny, nadęty, wymagający, ceremonjant« Ram. 132.

Partęsić się?: »Gęsiarz pasie gęsi, Tył mu się partęsi« Pozn. IV, 46, n⁰ 96, zwr. 2.

Party: »Párty = czerwone powieki u cietrzewia« Spr. V, 390.

Partyka = »kawał spory, duża część: 'Partyka chleba'» Kuj. II, 274. Por. Pajda.

Parucha = »wódka« Krak. IV, 316 p. w. Para. »Parucha = prosta, śmierdząca wódka« Kolb. rękop. »Parucha = wódka z pogardą« Zb. I, 73. Por. Para.

Paruka p. Peruka.

Parusek = szmat, gałgan: »(Macocha) swoim dziatkom podusecki ściele, A mnie sieroteckę parózkem odzieje« Święt. 258, n⁰ 167.

Parusina = »płótno grube fabryczne, part« O.

Parustwo = »prażenie« Pr. fil. V, 826.

Paruszek = »proszek, źdźbło« Mil.

Paruździć p. Paździerzyć.

Parużyć = »prażyć« Pr. fil. V, 826.

Pary = »szpary w ścianie« Pleszcz. 40.

Paryja p. Parja.

Paryzol p. Parasol.

Paryż: »I w Paryzu nie zrobią z owsa ryzu« Święt. 665. »Scéry — za centemby do Paryza poleciał« Święt. 681 n⁰ 627.

Parza = karm parzona dla zwierząt domowych: »Plewy a. zgoniny zaparzone gorącą woda i zadawane jako párzá dla świń i krów« Hemp.

† Parzać = często parzyć« Pr. fil. V, 826. »Iskierki na niom padały, Bez kosulke jom parzały« Zb, XII, 197, n⁰ 102. Toż Sand. 129 n⁰ 148, zwr. 5 i Krak. II, 125, n⁰ 247, zwr. 2. »Kaze iść do doma, kiéj nas słońce parza« Kon. 84, n⁰ 6. Toż Krak. II, 100, n⁰ 182, zwr. 15. »Nie parzaj rącek« Kon. 107, n⁰ 6. »Párzać« Rozpr. VIII, 189; IX, 155.

Parzać się p. Parzyć.

Parządka p. Parzęć.

Parzątka p. Parzęć.

Parzelak: »Parzelák = kij« Udz.

Parzelina?: »Bedzie suche kárpiele gryzła... i parzelinę jadła« Zb. X, 185.

Parzelny: »Parzelne koryto = do oparzenia zabítej świni« Święt. 709. 42. Patrz także Święt. 106. 482. 638.

Parzenica = 1, »forma drewniana do syrów, rzeźbiona ozdobnie w kształcie serca« Spr. V, 390; IV, 309. || 2, »Parzenica = syry w takichże formach odciśnięte (dawano je zwykle w podarunku dziewczynom)« ib. »Parzenica = ser ugnieciony w kształcie serca« Rozpr. X, 294. Wrześ. 16. Enc. roln. II, 820. Por. Oszczepek pod Oszczep. Brus. Plecienica. || 3, »Parzenica = jakaś potrawa, może z ciasta: 'Nawarzyła, napiekła, Dla kumotra, dla Pietra, Ani Pietra, ani nic, Skoda moik parzenic« Spr. V, 390. || 4, »Parzenica = pewien rodzaj wyszycia zabarwioną wełną na spodniach góralskich« (w kształcie formy do syra) Spr. IV, 309. »Parzenica = wyszycie włócz-

kowe, zwłaszcza na spodniach« Wrześ. 16. »Parzenica a. Krzesiwo = pewien rodzaj wyszycia zabarwianą wełną na spodniach góralskich« Spr. V, 390. Por. Krzesiwo. || 5, »Parzenica = herbata, także sieczka, zalana wrzącą wodą dla bydła« Udz.

Parzenina = »leżenie odłogiem ziemi, oranie i bronowanie, ale bez zasiewu« Cz. VI, 85.

Parzęć a. »Parzątka = szczypiórek« Spr. V, 390. »Zagony sie zazieleniły kieby parzęć« Wisła VI, 144 (może mylnie zam. 'pażęć'?). »Parzątka = szczypiórek« Rozpr. X, 294. Wisła VIII, 360. »Parządka = czosnek allium fallax i inne gatunki« Wrześ. 16. Por. Pażęć. Pożytka.

Parzk = »miejsce zaduszne i gorące: 'Ach jakiż tu parzk!'« Spr. IV, 367. »Parzk (autor pisze 'paszk') = miejsce zaduszne, zamknięte i ciepłe; 'o izbie ciasnej i zadusznej mówią: 'jak w parzku'« Spr. V, 139. »Parzk (autor pisze 'paszk') = zaduch, gaz z żarzących się węgli« Bib. Warsz. 1860, tom 80, str. 628.

Parzkać p. Parskać.

Parzno p. Patrzeć.

Parznów: »Parznůów = miejsce błotniste wśród lasu, pokryte trzciną i zaroślami« Rozpr. VIII, 175.

Parzonka = »sieczka sparzona« Mátyás Wilja 10.

Parzybok = kożuch (złodziejs.).

Parzybroda = »kapusta parzona« Pr. fil. IV, 230. »Pazibroda a. Pazicha« = potrawa z główek kapusty pokrajanych w plastry, ugotowanych we wrzącej wodzie, którą się odlewa, i zalanych mlekiem Wisła VII, 76, n⁰ 17. »Parzybroga (może błędnie zam. Parzybroda?) = kapusta na słodko ze słodkiem mlekiem« Zb. X, 196. »Parzybroda = kapusta słodka w przeciwieństwie do kwaszonej« Pobł. 137. || »Parzybroda = makaron w rosole« Pr. fil. V, 826.

Parzybroga p. Parzybroda.

Parzyczka p. Para.

Parzyć = »gotować, tak zawsze o mleku« Pr. fil. V. 826. || »Parzyć się = wygrzewać się« Zb. XIV, 129, n⁰ 67.

Parzyć: »Parzyć pana = bawić się w pana, ubierać się w ciemne suknie« Święt. || »Parzyć się« = podwajać się: »Niecħ wam się wszystko darzy i parzy (a. w dwójnasób kojarzy)« Lub. I, 180. || »Parzyć się = mieć stosunek płciowy (o ptakach)« Pr. fil. III, 311. »Parzyć się = o kotach, coire« Pr. fil. V, 826. »Po świętej Barbarze żadne się bydło na trawie nie parzé (= goni)« przysł. Zb. III, 32. »Párzać sie = copulari« Rozpr. XXVI, 388.

Parzyć = »rzucać« Ram. 132 p. w. Parzéc. || »Parzÿc = sypać, rozsypywać, rozprószać (o rzeczach sypkich, osobliwie słomie, sianie, plewach)« Pobł. 62. || »Parzÿc sã = sypać się, rozsypywać się, rozpraszać się« Ram. 132. »Parzÿc sã = sypać się, rozlatywać się: 'Snopy niemocno związane parzą się; ograbiają fury siana, zboża, by się nie parzyło przy wożeniu« Pobł. 62.

Parzydło = jakaś roślina Was. 14. »Parzydło = agrimonia eupatoria« Wisła III, 91.

Parzygnat = »(żartob.) kucharz« Osip. »Parzygnat = (pogardl.) kucharz, kucharka, sługa« Pr. fil. V, 826.

Parzykrupa = »nieumiejętny kucharz lub prosta kucharka, która umie tylko kaszę ugotować« Pr. fil. IV, 854.

Parzyłatka = »(lekc.) mieszcza-

nin. bawiący się w pana, 'ni to pan, ni to chłop, ni to zyd', nicpoń« Święt.

Parzyty = parzysty Zb. I, 7.

Pas: 2 pp. »Pasu« Pauli 183, n⁰ 14. »Pas kowany« = pas z grubej białej kręconej skóry, zdobny z wierzchu w cztery, pięć lub sześć rzędów centek mosiężnych, wśród których wiją się zielone rzemyczki Święt. 45. »Pas kowany a. Racławski« Dyg. || »Ufarbuję sobie Fartuszek u pasu« Zb. X, 323, n⁰ 346, zwr. 1. »Pochwycił mnie w pas« = objął Kaspr. 68. »Jednym niży, drugim wyży, Trzecim w pas« Wisła VIII, 497. || »Pas = rzemień w uprzęży końskiej, idący przez grzbiet na poprzek« Spr. IV, 367. || »Pas = powrósło, do wiązania zboża w snopy« Spr. V, 139. Maz. V, 53. »Kręcić pasy = skręcać powrósła ze słomy do wiązania snopów« Pr. fil. IV, 833 p. w. Kręcić. || »Pas« = część koła Święt. 10. || »Pas a. Kozieł« = trzy a. cztery przęsła drzewa budulcowego, uczepione jedno za drugiem Wisła II, 83. »Pas = tratwa drzewa klocowego, spławianego po Narwi i Supraśli, złożona z kilku lub kilkunastu przęseł, a każde przęsło z kilku kloców czyli kłód« Pr. fil. IV, 854. »Pas« = tratwa Pr. fil. IV, 813 p. w. Drygawka. Wisła VI, 13. Chełm. I, 8 ods. »Być na pasach = prowadzić tratwę (w gwarze flis.)« Pr. fil. V, 826. || »Pasy« = wzór na pisankach Wisła VIII, 363. || »Niedźwiedź wodzi za pasy« (myśl.) = boryka się Prz. ludu VI, 111. || Zdr.: 1, »Pasek«: »Rejze (= podróży) mniał ju po sąm pásek« = dość, po szyję Derd. 118. (Matka mówi o nagich dzieciach:) »Niech se paski przewietrzą, będzie sie im iepi jadło« Wisła I, 35. || »Buty na pasku a. na paskach« = o podwójnej podeszwie, 'buty pasowe' Ust. z Litwy. || »Pasek św. Jana a. Kulibaba a. Widłak babi-mór = lycopodium clavatum« Lub. II, 160, n⁰ 16. || 2, »Pasik« O. Hoff 41. »Pasik z białej skóry« Wójc. II, 202. »Pasiki na sukienki opasujcie« Pozn. II, 298. »Przedał butki, kupił pasik« Zb. XII, 165, n⁰ 15. Toż ib. VI, 157. Wisła VIII, 691, n⁰ 35. »Dziesięć kolusecek U pasika mego« Zb. XV, 60, n⁰ 51, zwr. 1. || »Pasik« = dyszelek u pługa Zb. IV, 191. || 3, »Pasiczek«: »Pasiczek z białej skóry« Oles. 108. »Pasiczek czerwony« Kozł. 189. »Stroi sie w pasicek w modrzusieńkie koła« ib. 195.

Pasać p. Paść.

Pasamany = »szlaki wzorzyste, czerwone z niebieskiem, naszywane u dołu spodnic« Chełm. II, 241. »Basamuny«: »Póde ja ci za nim w turecki spodnicy, Basamuny na krzyz« Wisła III, 327, n⁰ 2.

Pasanie = »stan«: »Kaftániki mają z krótkiem pasaniem« Pozn. I, 77. Por. Pas.

Pasanie = »czynność pilnowania krów na pastwisku« Wrześ. T. 37.

Pasażer: »Pasisier« Pr. fil. V, 826.

Pascha a. »Paska = rodzaj bułki wielkanocnej« Pr. fil. IV, 230. »Paska« pieczywo wielkanocne Bar. 150. Witw. 102. »Z mąki pozostałej od 'paski' wielkanocnej« Zb. III, 111. »Spożywają paskę i resztę, co tam Bóg dał« Kłosy XVII, 223. »Aby zgaga człowieka nie dręczyła, należy wraz z paską oświęcić pokrzywę...« (nieobj.) Zb. VI, 304, n⁰ 199. 5. || »Paska

wielkanocna« = święcone Kalendarz Jaworskiego 1867 str. 55. || »Paska = mięso wieprzowe na Wielkanoc przygotowane« Pr. fil. IV, 230.

Paschał: »Paskał« Krak. III, 83 nº 171. 99 nº 217.

Pasek p. Pas i Paska.

Pasenkować p. Pasynkować.

Paserować = »stać, dziać się« Rog. 21 ods. 2. »Bo to jeden nie wie, Co to paseruje, Kiedy się młodzieniec Z panienką miłuje« Rog. 21, nº 41.

Pasia p. Paśń.

Pasiaty = »paskowany, w paski« Wrześ. 16. »Pasiaty = mający po sobie pasy: 'Pasiate portki'« Rozpr. X, 294. »Pasiaty = w pasy: 'Pasiatá chustka'« Rozpr. XXVI, 388. »Pasiaty a. Smuźniaty = w pasy: 'Zapaska pasiatá, pasiate portki'« Spr. V, 390. »Pasiáty, co má tákie páski« Wisła VIII, 360. »Pasiaty = kratkowany« Cer.

Pasiczek p. Pas.

Pasidło = pasza: »Bydło moje, bydło Poszło na pasidło, Z pasidła na łąki, Przyszło jako bąki« Zb. X, 308, nº 259, zwr. 2.

Pasieka: »Pasięka = pasieka« Pr. fil. IV, 230. || »Pasieka = płot upleciony z jałowcu« Zb. II, 251. || »Pasieka = kawał pola zarosłego nizkiemi drzewami lub krzakami, zwykle na górze lub też na pochyłości góry« Spr. IV, 347. || »Pasieka = pastwisko« Wrześ. 16. Spr. V, 390. Rozpr. X, 294. || »Pasieka = pasanie bydła« Pleszcz. 40.

*Pasiekier: »Pasiker« = wielki młot Hilf. 174 (Pa+Siekiera).

Pasielaki: »Pasielaki mam dzieci = takie, które ciągle należy karmić« Spr. IV, 338.

Pasienie: »Moje bydełeczko dobrego nasienia, Będziesz żałowało mojego pasienia« Skrz. 9. Toż Kiel. II, 106, nº 349, zwr. 3. Wisła VII, 119, zwr. 3. Zb. X, 129, nº 40; XV, 149, nº 50. »Gospodyni wygnała, krowie ogon urwała, zawiesiła na ścianie: 'Takie moje pasienie!'« Wisła VII, 120. »Paszenie«: »Parobcy jezdzą z koniami na pasenie« Święt. 369. »Wyzwoliłam dzieci od pasenia gęsi« Zb. II, 255 p. w. Wyzwolić. »A owiecki, owiecki drobnego nasienia, oj będziecie płakały da mojego pasenia« Kiel. I, 177, nº 323. || »Paszenie świnki« = gra (opis) Nadm. 98. || »Paszenie psów a. Siedzenie na psią wiarę« = stosunek nieślubny z kobietą zamężną Rud. 52.

Pasierb: »Pasierzb« Ust. z Litwy. »Iść na pasiérby = wyjść za mąż za wdowca dzietnego« Pr. fil. V, 826. Zdr. »Pasierbię«: »A te pasierbięta gorsze jak szczenięta« Lip. 177. Pozn. II, 41, nº 89, zwr. 3. Rad. II, 16, nº 28, zwr. 8. Por. Poślubięta. || »Pasierb = podszyt leśny, młody zagajnik przyduszony« Pr. fil. V, 155. »Ojcymy w lesie to dusą 'pasierba', małe drzéwko tak, ze sie chylá, chylá i usychá« ib. p. w. Ojczym.

Pasierbica: »Pasierzbica« Ust. z Litwy. »Pasi(é)rzbica« Chełch. II, 70.

Pasierbię p. Pasierb.

Pasierzb p. Pasierb.

Pasierzbica p. Pasierbica.

Pasięka p. Pasieka.

Pasik p. Pas.

Pasiker p. Pasiekier.

Pasinóżka?: »Kokoska pasinózka« Kozł. 159—160, nº 9.

Pasionek = »pastwisko« Hoff 41.

Pasionka = »pasienie« Chełch. II, 150. »Pasionka = paster-

stwo« Mil. »Ojciec uznawszy go za niezdolnego do pasionki...« Kuj. I, 158. Patrz także Chełch. II, 70.

Pasirok = »pasek« Wisła I, 318.

Pasisier p. Pasażer.

Pasiwody = młyny wodne Tyg. il. 2, III, 64.

Pasja = krzyż: »Ksiądz i organista zaraz przybieżeli, Stuły i pasyi z sobą zapomnieli« Zb. II, 40, nº 6. Zdr. »Pasyjka = krzyż« Wisła VII, 373. »Pasyjka = krucyfiks« Lub. II, 198. Pr. fil. V, 826. »Pasyjka = figura Chrystusa« Pr. fil. III, 306. Wisła I, 154. »Pasyjka = krzyżyk (z podstawką) z Męką Pańską« Mil. »Ksiądz zastąpiuł (mu) drógę we drzwiach i przezegnął pasyjką« Święt. 500. Patrz także Wisła VIII, 819. || »Pasje« = nabożeństwo po nieszporach w wielkim poście Pozn. II, 63. »Na kolanach odmawiała domową pasją« ib. »Paszija = pasja, opowiadanie o męce Zbawiciela, wyjęte z ewangielistów, a czytane w Wielki Piątek w kościołach ewang.« Rozpr. XII, 34.

Pasjant: »Pasyjant = złośnik« Udz.

Paska = pasek: »(Miała) Paskę śrebną wyzłocaną« Lip. 45. »Dajcie nam kiełbaskę, włożemy pod paskę« Kozł. 185 (z pieśni kolędowej).

Paska p. Pascha.

Paskał p. Paschał.

Paskowany: »Paskowany drużba na weselu = opasany pasem z kółkami« Mst.

Paskud = ropa, materja Ust. z Krynicy. »Paskud a. Pluch = materja ciekła, ropa (osobliwie u zwierząt)« Zb. I, 21.

Paskuda = 1, rzecz brzydka, paskudztwo: »Koło uda jest paskuda, W ty paskudzie grzebią ludzie« (zagadka o kieszeni) Cisz. I, 336, nº 121. || 2, »Paskuda« = potwór: »Kupcowi było okropnie nieprzyjemnie taką paskude całować« Wisła VIII, 263. || 3, »Paskuda = szkoda« O. »Jacy się słonko zaonacyło, bojemy się jakiéj paskudy (= szkody)« Del. 47. || 4, »Robić na paskudę = popełnić sprosność w moralnem znaczeniu« Zb. I, 48. »Ón to na paskudę zrobił?« ib. II, 227. »Bardzo ją lubióła, a ty drugi wyrządzała paskudą (= dokuczała)« ib. VII, 79, nº 137. || 5, »Paskuda = słota, niepogoda« Pr. fil. V, 826. »Paskuda = pluta, szaruga« Kolb. rękop. || 6, »Paskuda = człowiek wyrządzający szkodę« Rozpr. XII, 98. || 7, »Paskuda = złodziej« Rozpr. IX, 212. || 8, »Paskuda = pieczeniarz« Święt. || 9, »Paskuda« = djabeł Pauli 76 ods. || 10, »Paskudy = śmieci: 'Jakieś paskudy som w zacierce'« Rozpr. IX, 212.

Paskuderować p. Paskudować.

Paskudki = »łakocie« Pr. fil. V, 826.

Paskudnica = czarownica Pozn. VII, 121, nº 4.

Paskudnik = »człowiek wstrętny« Osip. »Paskudnik = brzydak« Zb. II, 239, nº 9. || »Paskudnik = chciwiec, łakomy na jedzenie« Święt. || »Paskudnik = złodziej« Pr. fil. V, 826. || »Paskudnik a. Pakośnik = choroba krowy, odęcie« Zb. VIII, 253. »Paskudnik = odęcie u krowy« Święt. »Paskudnik = wzdęcie u bydła« Udz. »Paskudnik = odęcie« Fed. 270. 405. »Paskudnik = choroba krów« Mil. »Paskudnik = nazwa pewnego rodzaju choroby w bydlęciu« Zb. II, 239,

nº 9. »Paskudnik = choroba u bydła, rodzaj odmy: 'Paskudnik krowę tłucze'« Spr. V, 139. »Paskudnik pochyci krowę w polu« Święt. 637, nº 11. »Paskudnik na oczach = choroba« Dyg. »Paskudnik jest zawłoką na oku i wzdymaniem na ciele« Zb. V, 124, nº 179. »Paskudnik = choroba końska« Osip. »Paskudnika dostają konie, gdy zdrożone opiją się wody« Spr. V, 139. »Paskudniki« Pozn. VII, 116 ods. 1. »Paskudnik = nazwa choroby bydląt, leczonej przez zabobonne 'zdejmowanie paskudnika', rodzaj operacji na oku« Pr. fil. IV, 854. »Paskudnika a. napaśnika zdejmowanie = operacja konowałów wiejskich: przebicie igłą jednego z mięśni ocznych, wyciągnięcie na zewnątrz i obcięcie« Hemp. »Zdzierają ‚paskudnika' z oczu igłą, przebijając jakąś błonę, najpewniej normalną łącznicę« Spr. V, 139. »Paskudnik = choroba krów: 'Já tam do waju zarzię i, jezeli wasa jałówka má paskudnika, to go złupię« Pr. fil. V, 974. »Rzynanie paskudnika« Święt. 638. »Paskudnik bydlęcy to samo znaczy według zabobonu włościan, co 'Urok' u ludzi« Gluz. 462. »Zażegnywanie paskudnika« Zb. III, 52, nº 4. Patrz także Pozn. VII, 283. Krak. III, 93, ods. 3. Wisła VII, 228. Zb. VI, 297, nº 185. Fed. 270. Rud. 27. Święt. 107. 637, nº 11. Kurjer Warsz. 1892, nº 287. Gaz. Olsztyń. 1887. nº 6.

Paskudny = 1, »brzydki« Rozpr. IX, 212; XXVI, 388. Udz. »Paśkudny«: »Nie udała sie królowi, bo była straśnie paśkudna« Chełch. I, 158. »Paśkudne ptacysko« ib. II, 13. || 2, »Paskudny = łakomy« Udz. »Paskudny = łakomy; podchodzący jadło: 'Kot paskudny'« Zb. I, 48. »Paskudny = łakomy, żądny: 'On na to paskudny' = ma na to apetyt, jest na to łakomy« Pr. fil. V, 826. »Paskudny = robiący szkodę przez łakomstwo, np. dziecko, które z szafy wyjada, kot, krowa, która wejdzie w zboże lub w koniczynę, i t. p.« Rozpr. XXVI, 388. »Kobieta brzemienna może jeść wszystkie potrawy, byle tylko uważała na ich czystość i nie spożywała ich z chciwością; inaczej byłoby jej dziecko paskudne« Święt. 600. || 3, »Paskudny pies = wściekły« Pr. fil. V, 826.

Paskudować = »paskudzić, psuć« Was. 245. || »Paskudować« = przewracać, bonować: »Jak se gołąbek pojadł, jak zacnie gruchać, tańcować, carksiężnica woła: 'Wyzeń tego gołąbka, bo mi paskuduje'« Krak. IV, 34. »Ogrzéjcie się ta, dziadku, ino zebyście mi ta nie paskudowali po garkach« Krak. IV, 77. »Paskudować = 1, robić szkodę, np. do krowy, która weszła w koniczynę, odzywa się pasterz: 'Nie pódzie na drógę, ino tu bedzie paskudować' 2, kraść drobne rzeczy« Rozpr. XXVI, 388. »Mają brzydki nałóg włóczyć się nocami po cudzych sadach, obrywają owoce nawet niedojrzałe jeszcze, łamią gałęzie, słowem niszczą wszystko, czyli według miejscowego wyrażenia 'paskudują'« Rud. 41. »Paskudować a. Paskudzić = kraść, wynosić, przeszkadzać: 'Nie paskuduj grusek z ogrodu'« Krak. IV, 316 p. w. Paskudziarz. »Paskudůwać = brać cudzą własność ukradkiem« Rozpr. IX, 154. || »Paskuderować = ściągać, kraść drobne rzeczy« Pr. fil. III, 496.

Paskudzenie: »Paskudzenie

pszczół« = urzekanie ich w tym celu, żeby nie robiły wo-ku« Krak. III, 117.

Paskudziarka = licha czarownica: »Czarownica 'dubeltowa' (= prawdziwa, co się zowie), a nie żadna 'paskudziarka'« Krak. III, 78.

Paskudziarz = »złodziej drobnych rzeczy« Krak. I, 118 ods. 1; IV, 316. Kłosy XIII, 43.

Paskudzić = »oczernić kogoś« Pr. fil. III, 496. || »Paskudzić a. Paskudować = kraść, wynosić, przeszkadzać« Krak. IV, 316 p. w. Paskudziarz. »Paskudzić = brać coś ukradkiem« Rozpr. IX, 212. || »Paskudzić się na co = łakomić się na co« Zb. I, 48. || »Paskudzić sie = o popędzie płciowym u psów« Spr. V, 118.

Paskudztwo: »Paskustwo« Ust. z Warszawy. »Paśkustwo« (o Żydzie) Kiel. II, 261. || »Paskustůô = choroba członka wstydliwego« Rozpr. IX, 212.

Paskustwo p. Paskudztwo.

Pasmo = »czterdzieści nitek oddzielnie przewiązanych« Osip. »Pasmo = 60 nitek« Mil.

Pasmuga = smuga, pas: »Słońce, wschodząc, wypuści naprzód siebie czerwone pasmugi (żyły)...« Zb. VI, 195 »Przy zachodzie słońca powstaną czerwone pasmugi przed i poza słońcem...« ib. »Pasmuga« = pas drzew, zarośli: »Kukułecka kuka w zielonej pasmudze« Kiel. II, 72, n⁰ 232, zwr. 3. Rad. II, 126, n⁰ 310. zwr. 1. »Zieleń mi sie, zieleń, zielona pasmugo« Zb. XV, 146.

Pasoka = »tłuszcz zebrany z rosołu« Zb. II, 9.

Pasoń: »Pásoń = wół zapewne pasiasty« Zb. XV, 28, n⁰ 11.

Pasować = uważać, pilnować: »Lew słucha, passuje (= uważa)« Pozn. VI, 315. »Poszed tam do ty góry, gdzie smok był, a tam passuje (= czatuje)« Pozn. VI, 17. »Zîma nastaje, rŷbák muszy pasowac, co na prawy czas jadra uczyni« (= pilnować się) Hilf. 122. Por. Upasować.

Pasować: »pasuje = przystoi: 'Študantowi nie pasuje tak robić'« Rozpr. XXVI, 388; »pasuje = jest do twarzy: 'pasuje ci ta chustka'« ib.

Pasować p. Paść.

Pasowisko = »pastwisko« Pr. fil. IV, 230. »Nie dawał ni lasu, ni pasowiska« Kam. 16. »Z pasowiska wraca stado« W. Pol 35. P. także Kam. 13, 14, 18. W. Pol 35. Por. Pastwisko.

Pasowy: »Buty o podwójnej podeszwie pasowemi zwańe« Gluz. 417. »Buty passowe (o podwójnej podeszwie)« Krak. I, 128. Lub. I, 34. Kłosy XIII, 44. »Miał sobie porządny kożuch i pasowe buty« Matusiak Kw. 21. Toż Rozpr. VIII, 163, n⁰ 1.

Paspal = obszycie, wypustka Sab. 139 p. w. 'Záścypka'; (fr. passepoil).

Past p. Paść.

Pasteczka p. Paść.

Paster p. Pasterz.

Pasterałka p. Pastorał.

Pastereczek p. Pasterz.

Pasterek p. Pasterz.

Pasterka. »Pasturka = pasterka, mała dziewczyna, pasąca gęsi, owce i t. d.« Pr. fil. IV, 855. »Juże była pasturką« Kam. 171. »Pasturka = pasterka« Ram. 132. »Pastorka a. pastucha = pasterka, strzegąca bydła« Zb. II, 251. Zdr. »Pastureczka« Ram. 132. »Moja ty pasturecko pomoge ci trzody« Maz. II, 88, n⁰ 198. || »Pasturka« = żona pasterza Hilf. 175 p. w. 'pasturz'. || »Pastérka = kołek wbity w polu do ziemi, do

którego przywiązuje się krowę lub konia.« Rozpr. X, 294. Toż Spr. IV, 309; V, 390. || »Pasterka = obrączka żelazna, służąca do połączenia dwóch postronków i nie dopuszczająca skręcania ich« Wrześ. 16. »Pastérka = witka żelazna, służąca do połączenia dwóch powrozów« Rozpr. X, 294. || »Czasem 'pasterką' nazywają niesłusznie 'zwyrtlik'« Spr. IV, 309; V, 390. || Wieczór wigilji Bożego Narodzenia: »Gdy Pasterka jasna, to kumórka ciasna« Zb. VI, 182. || »Pastérka a. pastuszek = pliszka«. Zb. V, 155, n° 57; 120, n° 135.

Pasterliczek p. Pasternik.

Pasterma = mięso wędzone na słońcu Jéż, Urocza.

Pasternaczek p. Pasternak.

Pasternak: »Persternak« Maz. III, 198. »Pesternák« Ram. 133. Zdr. »Pasternaczek«: »Włoże nóżki do pietruszki, w pasternácek głowe« Wisła VIII, 691, n° 36. || »Pasternaki = kije do układania stosu sobótkowego służące« Pr. fil. V, 826.

Pasternia: »Wiejska pasternia = obora gromadzka« Bib. Warsz. 1892, IV, 86. Por. Pasturnia.

Pasterniczek p. Pasternik.

Pasternik — »pastwisko, pastewnik« Sand. 264. Fed. 405. Pr. fil. IV, 230. Kud. »Pasternik = mały kawałek pastwiska przy wsi« Rozpr. VIII, 175. »Pastérnik = ugór, miejsce paszy« Święt. »Pasternik = pastwisko dla gęsi pode dworem« Rozpr. VIII, 231. »Pasternik« = łąka ogrodzona płotem (opis) Święt. 23—24. »Pasternik« = nazwa gruntów, leżących pod miastem pow. Chrzanowem w W. Ks. Krakowskiem (dawniej pastwisko) Wisła V, 430. »Przy chałupie mieli mały pasternik, na którym pasali trzynaście krów« Krak. IV, 93. »Jeden ksiądz miał duzo wieprzków i kazał je wypędzać na pasternik« Rad. II, 205, n° 20. »Zaorać spory kęs tego pasternika, co na nim pasają swoje bydło wespół z gadziną dziedziców« Dygasiński. »O chmielu! chmielu! o rozbójniku! Rozbiłeś dziewczynę na pasterniku« Wójc. II, 4. Toż Pozn. I, 195, n° 50, zwr. 2. Rad. I, 228, n° 332. Sand. 38, n° 30, zwr. 2. Lub I, 224, n° 295. 208, n° 240, zwr. 5. Wisła VIII, 708. Zb. VIII, 280, n° 47; XIV, 106, n° 104. || »Pastérnik = miejsce przy wodzie, wysokiemi drzewami szpilkowemi zarosłe« Spr. IV, 347. || Zdr. »Pasterniczek« Pr fil. IV, 230. »Mój koniczek jest niewolniczek, podeptał, pokopał mój pasterniczek« Pozn. IV, 160, n° 298, zwr. 4. »Swego konika, Swego wronego, Na pasternicek puścił« Rad. I, 212, n° 271, zwr. 1. »Pasterliczek«: »Mój kónicek krzywolicek, Przeskocyłem pasterlicek. I kobyła taka była, Z pasterlicka wyskocyła« Kiel. II, 164, n° 502.

Pasternik: »Guziczki, zegarki; pasterniki cukierki; krązecki cukierniki od robaków = Pastillae santunini« Pleszcz. 143.

Pasterny p. Pastewny.

Pasterski: »Pasturzki« Ram. 132. || »Noc pasterska« noc przed Bożem Narodzeniem Krak I, 196, n° 2. || »Pasterski« = taniec Pozn. V, 154, n° 360.

Pasterstwo: »Pasturztwô« Ram. 132.

Pasterz: »Pasterz u ludu w Szczuczyńskiem = na Mazowszu pastuch« Spr. V, 139. »Pastyrz« Rozpr. XII, 23. »Pastér« Pr. fil. V, 826. »Pastórz = pasterz«, Krasn. 306. »Pasturz« Pobł. 63.

Ram. 132. Hilf. 175. »Pastuż = pasterz, owczarz« Kuj II. 274. »Pasturz = pasterz do bydła, pastucha« ib. I, 58. »Pasturz, oryginalna forma używana na Kujawach« Spr. V, 139. »Pędzi pastuż bydło« Pozn. VI, 235. »Pasturze na górze, a bÿdełko we wsi« Nadm. 87. »Natrafili wjele pasturzy, co dobÿtk pasli« Cen. 86. »Zalicał się pastuż krowie« Kuj. II, 147—148. »Same owce jadły i pastuża do siebie nie potrzebowały« ib. I, 153, n⁰ 20. »Poszed za pastuża« ib. 178. »Jeji rodzice, pastuże starzy« ib. 121. Patrz także: Kuj. I, 120. Rad. II, 36, n⁰ 70. Zb. II, 56, n⁰ 42; II, 147. Zdr. Pasterek: »Śpiewa pastereczka, Choćby przepióreczka, A pasterek za nią« Rog. 46, n⁰ 81. »Pastéreczek do niej. Ona mu się broni« Zb. II, 59, n⁰ 51. »Pasturek« = pastuszek Kuj. II, 274, p. w. 'Pastuż' Spr. V, 139. »Pasturk« Hilf. 149, n⁰ 57. Ram. 132. »Pasturk a. pastuch« = pastuszek Hilf. 175. »Zalicał się pastuż krowie, A pasturek jałowicy« Kuj. II, 147—148. »Pasła pasterecka W polu jagniątecka, Oj i pasturek ją goni« Maz. II, 87, n⁰ 198. »Pasturki pasą wołki« Hilf. 147, n⁰ 55. »Obrócił go na pasturka świń« Zb. II, 148 Patrz także: Pozn. I. 140. Nadm. 113. || »Pastuż« w grze w świnię Kuj. I, 226. »Pasturek« w grze w świnię Zb. II, 31, n⁰ 4. || Pasterek = nazwa tańca. Maz. II, 226, n⁰ 612.

Pasterzów = do pasterza należący: »Gadzina pastérzowa «Święt. 423, n⁰ 49.

Pastewnik: »Pástewnik = małe pastwisko« Rozpr. XX. 432. Pastownik: »Rozbiłeś dziewczo na pastowniku« Pozn. I, 237, n⁰ 95. Por. Pasternik.

Pastewny: »a. Paśliwy = chętny do jadła, niewybredny, 'żarty', np. koń, krowa« Wrześ. 16. »Pástewny a. paśliwy = niewybredny w jedzeniu (o bydle), 'zérny'« Rozpr. X, 294. Pasterny: »Pasterná krowa = krowa, która wszystko je« Spr. IV, 380. »Aby bydło zaraz paść się zaczęło i prędko się napasło, czyli aby bydło było pasterne« Zb. V, 115, n⁰ 59. Por. Paśliwy.

Pastka p. Paść.

Pastkwić się = »pastwić się« Pozn. IV, 273, n⁰ 529, zwr. 3.

Pastorał: »Pustyráł« Cisz. I, 238, n⁰ 187. »Pastérałka« Cisz. I, 68.

Pastorka p. Pasterka.

Pastować = »napastować« Pr. fil. V, 826.

Pastownik p. Pastewnik.

Pastórz p. Pasterz.

Pastrak p. Bastrak.

Pastrug = »rów, wądoł: 'Za pastrugiem pasie« Pr. fil. V, 155.

Pastrzyć p. Pstrzyć.

Pastuch: »Pastusi lub właściciele bydła« Chełm. I, 65. »Krowa bardzo rycy, Usłyseliby pastusi« Zb. IV, 184, n⁰ 414. || »Pastuch a. Pasturk« Hilf. 175, p. w. Pasturz. || »Pastuszek« = taniec Kiel. II, 88, n⁰ 288. Łęcz. 241, n⁰ 526, a. || »Pastuszek a. Pasterka = pliszka« Zb. V. 155.

Pastucha = »pastuch« Rozpr. VIII, 175. Ust. z Jaworza. Rozpr. XX, 432. List od Bystronia. »Pastucha« a. »Pastuch« Rozpr. IX, 141. »Był jeden pastucha i pas(ł) bydło... Wzión ón pastucha«... Lub. II. 201. »Stary pastucha« Was. 92, n⁰ 5. »Oprowadzają... chłopca, zwykle pastuchę« Pozn. II. 69, n⁰ 10. »Wyganiali bydło do pa-

stuchy dworskiego« Zb. III. 37. »Pastucha gnał bydło« Zb. V. 230. »Pastucha wołów« Zb. I. 31. p. w. Skotarz. »Owce dworskie pasie 'owczarz', czy 'owczarek', krowy 'skotarz', woły 'wolarz', świnie 'świniarz', w ogóle wszelkie bydło i trzodę 'pastucha'« Pozn I. 95. »Pastucha = pasterz do bydła« Kuj. I. 58. p. w. Pasturz. »Za pan brat świnia z pastuchą« Krak. IV. 271. nº 720. Rad. II. 189. Malin. 22. Rozpr. IX. 296; ib. 105. || »Pastucha = pasterka« Malin. 42 Zb. II. 251. || Zdr. »Ja mały pastuszka« Zb VIII. 69, nº 15. »Pole nieogrodzone, bydło niezliczone, pastuszka rogaty« = niebo, gwiazdy, księżyc Fed. 373, nº 14. »Pastuchůwna« Rozpr. VIII. 124.

Pastuchowina p. Pastucha.

Pasturka p. Pasterka.

Pasturnia: »Pasturniá = chata dla pasterza« Pokł. 63. Toż Ram. 132

Pasturzki p. Pasterski.

Pasturztwo p. Pasterstwo.

Pasturz, Pastuż p. Pasterz.

Pastuszek p. Pasterka. Pasterz.

Pastuszenie: »Pastusenie, lada pastusenie = byle pastuszek, nazwa mniej zdrobniała od pastuszątko, do dzieci pasących bywa stosowana« Pr. fil. IV. 855.

Pastuszeniec: »Pastuszéniec« = mieszkanie 'pastuchy' Ust. z Jaworza.

Pastuszka p. Pastucha.

Pastuszy: »Pastusza trawa a. Strzelica = capsella bursa pastoris« Pleszcz. 127.

Pastuszyna = żona pastucha: »Zdziwił się pastuch i pastuszyna« Bal. 147.

Pastwa = »pasza« Kuj. II, 274. Wrześ. 16. »Pastwa = pasza, paszenie« Zb. I. 35. »Pastwa = pasza, którą bydlę, żując, traci kątami pyska« Spr. V. 390.

Pastwisko: »Paswisko« Rozpr. VIII. 105; X. 184. Spr. IV. 348. Wrześ. 16 »Paświsko« Rozpr. VIII. 205. § 24. Zb. XIV. 33. Przem. 228. Święt. 373. »Páświsko« Pr. fil. V. 827. »Paświskůô« Rozpr. IX. 171. »Pastwiszcze« Ram. 132 Hof. 175. Por. Pasowisko.

Pastwiszcze p Pastwisko.

Pasula = nazwa krowy Rozpr. XII. 76.

Paswisko p. Pastwisko.

Pasyjka p. Pasja.

Pasynek = »pasierb« O. || »Pasynek = odrostek roślinny« O. p. w. Pasynkowany. || »Pasynek = odrostek rogów u łosia: 'Łoś ze trzema pasynkami' = łoś mający trzy lata (myśl.)« Pr. fil. V, 826.

Pasynkować: »Pasenkować... kukurudzę, tytoń, winograd = odejmować odrostki, między liściami wyrastające, dla uszlachetnienia i przysporzenia siły rodzajnej głównej łodydze lub latorośli« Roczn. 222. Ust. z Litwy. »Pasynkowany a. Opasynkowany = z którego pasynki, odrostki oderwano« O.

Pasywać p. Paść.

Pasza (myśl.) = »1. knieja 2, miejsce, dokąd zając na żer wychodzi« Pr. fil. V. 826.

Paszać p. Paść.

Paszcza: »Dajcie ůodpór piekielny paszce« Zb. XIV. 60. || »Paszcza = pysk charta (myśl.)« Pr. fil. V, 826.

Paszczać p. Pościć.

Paszczeka p. Paszczęka.

Paszczekować = »mówić wiele i w gniewie (pogardl.) Zb. I, 73.

Paszczelisko = bagno Zb. IX, 53.

Paszczęka = »pysk, morda u zwierząt« Osip. »Paszczeka a. pasceka« Pr. fil. V, 827. »Pasceki« Rozpr. IX, 277. »Leśnym zwirzam i psam wściekłym zamykaj pasceki« Pr. fil. V, 827. »Zamknij bůôrowemu psu (= wilkowi) i bůôrowy suce (= wilczycy) pasceke« Rozpr. IX, 192. »Otwórz paszczekę« (o wilku) Bar. 219. »Paszczeka węża« Pauli 3. ods. »(Ryba) plusk swój w paszczekę włożyła« Bar. 18 Pogardliwie: »Paszczeka« = usta: »Zazdrzáł do paszczeki, Baba zębów nimiała« Zb. IX, 231, nº 176. »Má paszczeke, żeby go sto psów nie przeszczekało« Cinc 23, nº 479.

Paszczyska = »miejsca wśród lasu, pokryte błotem« Spr. IV. 338.

Paszeczka p. Pacha.

Paszenie p. Pasienie.

Paszja p. Pasja.

Paszk p. Parzk.

Paszkot = (myśl.) drozd Prz. ludu VI, 112.

Paszkowianin = mieszkaniec Paszkówki, par. Pobiedr, pow. Wadowicki: »Krótkie włosy mámy, a tem Paskowianom dobrze wytargamy« Wisła VII, 126.

Paszkwil: »Paszkwile = nazwa części zamku, na którą zmyka się klucz ze sprężyny« Pr. fil. V, 827.

Paszłótko p. Pozłotko.

Pasznia = »grunta orne wraz z łąkami. należące do jednego właściciela« Osip. »Paśnia a. Pasznia = łan pola należący do jednego właściciela i zasiany jednego gatunku zbożem« Maz. V, 51, ods. 2. »Pasznia = każde pole. na które się zwykle grunta folwarczne dzielą« O. »Paśnia = pole orne« Pr. fil. IV, 855. »Paśnia = łan« Czark. »Nie tracić paśnie« (?) Rozpr. X, 188.

Pasznie a. »Rufy, Kozły, Pieniki = paśniki dla owiec do zakładania im paszy« O.

Pasznik = »przejście, ulica w oborze, po której chodzi się zadawać jadło bydłu« Petr.

Pasznisty = obfitujący w 'pasznie': »(W maju) Daniele i sarny wychodzą na paszniste, rzadsze lasy« Tyg. il. 1, XIV, 40.

Paszny p. Paśny.

Paszor = »pasza zimowa, sucha pasza« Osip.

Paszport: »Paśport« Wisła VII, 305. »Praśport« Pr. fil. IV, 237.

Paszpotowy: Świeca paszpotowa = paschał: »Nálepse na cary jest to, co upadnie ze świéce paszpotowe te wielgie, co we wielgą sobotę świécą« Wisła VII, 144.

Pasztuga = »fartuch« Krak. I, 122 ods.

Paszura = »skład na paszę« Osip.

Paszywy p. Parszywy.

Paś p. Paśń.

Paści, **Paście** p. Paść.

Paść = »pułapka« Wrześ. 16. Toż: Krak. IV, 296, nº 38; ib. 316. Pr. fil. V, 827. Spr. V, 390. Spr. IV, 313 p. w. Słopki. »Uwija się, jak tchórz w paści« Krak. IV, 269, nº 665. || »Paści l. mn. = łapka na myszy«, lub szczury Zb. I, 117, nº 11; ib. III, 374; ib. VIII, 231; ib. IX, 211. Rozpr. XX, 432; Krak. I, 187; ib. IV, 243; ib. IV, 316; Święt. 531; Cinc. 24, nº 514. || »Paście = łapki na myszy« Rozpr. XII, 98. Toż Tyg. il. 1, XIII, 193. || »Past = łapka na myszy« O. || Zdr. Pastka: Krak. IV, 296; Pr. fil. V, 827; Spr. V, 390. Pr. fil. IV, 854; Petr. Osip. Roczn. 237 p. w. Stępica. Wal. 158. Pan Tadeusz. || Pasteczka. Petr.

Paść: »Paść do nogi a. pod nogi« = paść do nóg: »Padnij matuli

do nogi« Wójc. II, 48. 89. »Padnij raz i drugi Rodzicom do nogi« ib. 68. »Jejmość padła mu do nogi« ib. I, 69. »Teraz państwo młodzi, padnijcie pod rodzicielskie nogi« ib. II, 53. »Na to pole nie padnie wcale wrona, gawron, ani też żadne inne ptastwo« Święt. 132. »Ni siadszy, ni patrzszy (t. j. padszy) = ni stąd ni zowąd, nagle a niespodziąnie i niewłaściwie« Krak. IV, 316 p. w. Patrzeć się. || »Paść« trafić, natrafić: »Padł na jednego dobrego (konia)« Cisz. I, 157, n⁰ 112. »Ja padła na biédacka, ledwie ci mi dał trojacka« Kiel. I, 96, n⁰ 112. »Która za mnie pódzie, ta na bide pádnie« Zb. XII, 141. »Zaklena, padła na te złą godzine« Cisz. I, 145, n⁰ 106. || »Paść« = zdarzyć się, trafić się, przypaść, wypaść, przyjść: »Gdyby co złego padło, to mie zawołejcie «Zb. XIV, 61. »Niechaj padnie, co paść musi, Byle człek się nie obwinił« W. Pol 43. »Co padło, to przepadło, juz mu nie nie zrobiem« = co się stało, nie odstanie Chełch. I, 83. »Jak padnie, to padnie« Wisła IX, 226. »Cóż to u was padło, poświąt, wesele, krzciny, abo może i pogrzeb?« Kam. 107. »Niechno padnie pogrzeb bogatego chłopa..« ib. 109. »Jak padnie wesele...« ib. 110. »Padły krzciny u Jędrucha« ib. 142. »Padnie odpust na Magdalanę« ib. 21. »Niedługo padła zatrząska« ib. 173. »Kieby to teraz taka wokazja padła...« ib. 194. »Jak ci padnie ochota..., to se zrób z nimi uciechę« ib. 67. »Padło mu = przypadło na niego« Sand. 264. »Hej, coze temu padnie, Hej, co owiecki kradnie? Hej, cozeby mu padło? Hej, stryczek na gardło!« Goszcz. 273. Toż Wrześ. T. 46. »Matuskowi padło (nieść tacę) już do wósmego stołka« Kam. 177. »Padło niejednemu kiela tego klasztora... przechodzić« ib. 21. »(Trzeba dziecko) okrzcić, bo mu żyć nie padło« ib. 100. »Człek... nie wié co robić, jak mu nowością co padnie« = coś nowego mu się zdarzy ib. 34. »Sece tą ju razą padły mu do smaci« = przypadły mu do smaku Derd. 127. »Zle padło na kowala,... że go wzięli do kryminału« Kam. 97. »Schlibiała swoimu panu, aże na nią padło, że się zawiła (= miała dziecko, będąc dziewką) piérwszym Józefkiem« ib. 173. »Jakby na to padło« = gdyby do tego przyszło, gdyby się zdarzyło ib. 16. »Ale gdy już padło na to, Trzeba mi zapłacić za to« Oles. 423. »Z tego padło, że juże u nas we wsi niema prepinatora« = wynikło Kam. 127. »Jak padnie kiedy, że niemóż radki dać w zagrabieniu siana...« ib. 69. »Kiedy tak padło, co już chłopi nie będą robić pańskiego za swoje pola, to niechże robią pańszczyznę za las i za pasowisko« ib. 23. »Jak padło, co się nierychło kto pokwapił do nich, to i oni nic nie robili« ib. 52. »Będzieta przychodzili... w każdym casie,... czy to świtaniem, czy od śniadania, czy na odwieczerz, kiedy padnie« ib. 26. »Nie tykać (zboża), aż mu padnie do stodoły« = aż czas będzie ib. 65. »Niech tamto (zboże) stoi, jeśli już tak padnie z jaki przeszkody« ib. 66. »Kęsa nie padło, coby i panicza razem nie pochować, tak go żałością złapiło« = ledwie nie zdarzyło się ib. 12. »O jaki złoty na garcu tani padnie« = wypadnie ib. 85. »Chyba, że ci tak z ładu padnie« = z porządku wypadnie ib. 69. »Nie da

gorzałki, jeno po trojaku, po dwa, abo jak padnie ład, to i po trzy« = jak się zdarzy czasem ib. 58. »Tobym... pchnął choćby parobka, jeśliby mi samemu nie w ład padło (= nie miał czasu)« ib. 104. Por. Padać.

Paść: Imiesłów nieod. »Pasząc«: »Pasząc swe owcy, grają« Witw. 99. »Paść tej kozy, obok tę kozę« Kopernicki rękopis. »A pasie wám sie tu dobrze? — A pasie sie ta nienájgorzéj« Cisz. I, 182, n° 133. || »Paść co« = paść się czym: »Aby tak psi trawę paśli« Zb. I, 63 p. w. Aby. || »Paść świnie« w grze w metra Zb. XIII, 80, n° 911. || »Paść z kim koty = żyć w niezgodzie« Pawł. »Paść psy = meretricari« Pr. fil. V, 827. Toż Spr. IV, 311. Pleszcz. 48; Zb. XIV, 167; Pobł. 74. || »Paść sie = opierać się: 'Jesce sie sznura pasie o ściane'« Pr. fil. III, 496. || Formy częstotliwe: »Dzie sie to podziało, co mie to pásało?« Wisła VII, 119, zwr. 3. »Pasujewa swoją chudobę na dworskiém« Kam. 16. »Nie mała swojego pasowiska dla swojéj chudoby, jeno pasujeta na dworskiém« ib. 24. »Parobki pasują roboczą chudobę kawał w noc« ib. 70. »Pasujes świnie« Zb. XII, 168, n° 51. Paszać: »Paść, paszać bydło (paszę, paszesz, pasze)« Zb. I, 16.

Paśkawa = żart, złość, dokuczenie Spr. V, 350 p. w. Despet.

Paśkudny p. Paskudny.

Paśkustwo p. Paskudztwo.

Paśliwy a. »Pastewny = chętny do jadła, niewybredny, 'żarty', np. koń, krowa« Wrześ. 16. Toż Spr. V, 390. Por. Pastewny. Pasterny.

Paśmica = sznurek z przędzy do przewiązywania nici namotanych Pozn. I, 108. Por. Paśmik.

Paśmik = nić do wiązania pasem w 'łokietku'« Spr. V, 390. Por. Paśmica.

Paśnia p. Pasznia.

Paśnica = »pas żelazny, który wbija się na piastę z obu stron sprych« Pr. fil. IV, 308.

Paśniczek p. Paśnik.

Paśnik = »pastwisko«. Pr. fil. IV, 230. Toż ib. IV, 855; Gaz. Warsz. 1872 n° 183, str. 2. Spr. IV, 368; Chełch. II, 105; Kuj. I, 99; Zb. II, 169; ib. II, 24; Pleszcz. 96; Pobł. 63; Ram. 140; Nadm. 122. »Tablica paśników lub wycinek« Niwa 1877, XI, po str. 172. Patrz jeszcze: Aten. 1879, I, 225; Kuj. I, 226, n° 12; Zb. II, 22 i 117; Zb. VI, 156; Zdr. Paśniczek: »Mój koniczek swywolniczek poleciał mi na paśniczek« Zb. VI, 156.

Paśny = »spaśny, upasiony, tłusty« Pr. fil. V, 827. Toż: Rozpr. VIII, 231; ib. IX, 212; ib. XX, 432; ib. XXVI, 388; Wisła II, 180; Zb. XIV, 84, n° 2. || Paszny: »Prosimy na wieprza tucnygo, Trzy lata pasnygo« Wisła VIII, 487. || Paszny = pożywny: »(Bydło), wyszarpując co paszniejsze wiązki mierzwy« Tyg. il. 1. IX, 70.

Paśń »a. Paś = pasza« Maz. V, 49. »Pasia zam. Pasza: tego wyrazu używają w Mazowszu dla oznaczenia wieku bydła: 'Wół w trzeciej pasi', tj. roku« O.

Paśport p. Paszport.

Paświsko p. Pastwisko.

Patać = »machać, trzepotać skrzydłami« O. (Orzeł) »skrzydełkami pata« Maz. III, 284, n° 405, zwr. 4.

Patala p. Batalja.

Patalijon = bataljon Rozpr. XII, 41.

Patałacha = »1, kobieta roztrzepana, 2, dziewczyna źle się prowadząca« Pr. fil. IV, 230. Rozpr. XVII, 82. Por. Bandałacha.

Patany p. Patynki.

Pata, pata = niby głos wydawany przez raka Zb. II, 169.

Pataractwo = »bieda, nędza: 'Dostał krowinę w zapomogę na swoje pataractwo'« Kuj. II, 274. Bib. Warsz. 1860, tom 80, str. 628.

Patarak = »chudziak, ubożuchny« Kuj. II, 274. Bib. Warsz. 1860, tom 80, str. 628. »Paterak = biedak« Wisła III, 88. »Paterak = chudy pachoł, chudzina, biedak, mizerak« Mrong. Niem.-pol. p. w. Schmalhanns. »Patyrak = biedak« Zb. II, 149. »Patyrak = człek sterany niedolą« Mil. Por. Poterak.

Patarocza = »osoba niezgrabna, czupiradło, poczwara: 'Siedzi jak patarocza'« Pr. fil. V, 827. »Patarocza = straszydło, czupiradło, dziwoląg« Wal. (2 wyd.) 158. »Potorocze = poczwara, pokraka, niezdara, niezgrabijasz, coś niezdarnego, niezgrabnego: 'Ty przebrzydłe potorocze' = wymyślanie w gniewie« List. H. Łopacińskiego (pow. Radzyński i Siedlecki). Por. Potorok. || »Potorocze« = niemowlę zmarłe bez chrzu lub nieżywe, urodzone przedwcześnie Zb. XII, 229. || »Potyrcze = 1, poronieniec, dziecię przed czasem nieżywo urodzone, lub bez chrztu zmarłe; 2, mówi się o mężczyźnie lub o kobiecie małego wzrostu, wątłej, suchej budowy ciała, a potwornych przytem kształtów; o ludziach jednem słowem, o których powiadają, że się miał djabeł urodzić, ale kur zapiał i potyrcze się urodziło« Roczn. 222. »Potyrcze a. Latawiec a. Ptak chrztu« = tułająca się pod postacią czarnego ptaka dusza dziecięcia, które matka zaraz po narodzeniu pozbawiwszy życia, zakopała pod figurą Zb. V, 159, nº 11. »Potércze = malec, kurdupel« Kolb. rękop.

Pataroczny = »niezgrabny, np. człowiek, sprzęt« Pr. fil. V, 827. »Patoręczny«: »Patoręcny = niezgrabny« Rozpr. X, 294. »Patoroczny«: »Nie patorocne trzewicki« Rad. II, 98, nº 195, zwr. 3. Por. Patorny.

Patarucha p. Paparacha.

Patek: »Pátek = ojciec chrzestny« Spr. IV, 358. »Pátek = chrzestny« Zb. I, 27. »Potek = chrzestny ojciec« Spr. IV, 29. »Potek = kum, ojciec chrzestny« Pr. fil. V, 848. || »Putek = chrzestny ojciec« Spr. IV, 29. »Putek = kum« Rozpr. XVII, 57. »Putek = kmotr, kum, ojciec chrzestny« O. »Putkowie« = kmotrzy Del. 38. || »Páda« = ojciec chrzestny Bisk. 44. »Jinÿch pádów« = innych rodziców chrzestnych Hilf. 110. »Poda = chrzestny« Pr. fil. III, 592, 594. Toż Bisk. 44. Nadm. 55. Por. Patka.

Patela p. Patelnia.

Patelica p. Potylica.

Patelka = »mała krypa z dopływów Wisły (flis.)« Pr. fil. V, 827.

Patelnia: »Patela«: »Łyżki i patele« Pozn. II, 240. »Paternia« Rozpr. XXVI, 388. || »Patelnia = (pog.) kucharka« Pr. fil. V, 827.

Pater = ksiądz, zakonnik: »Szedłbym ja do klasztora Uczyć się za patera« Rog. 130, nº 247. || »Pater = mistrz, zdatny do czego człowiek: 'On do tego nie pater'« Roczn. 222. || »Powiedzieć komu dobry 'pater noster' = sfukać kogo ostro« Roczn. 222. Zb. I, 73. || Zdrobn. »Paterek«: »Oj to

godny paterek« (ironicznie o księdzu) Ust. z Litwy.
Patera = »fuszer, partacz« Maz. V, 36.
Paterać = »robić niedokładnie, po partacku« Maz. V, 36. »Patyrać = niedołężnie co robić« Pleszcz. 40. Por. Poterać.
Paterak p. Patarak.
Paterek p. Pater.
Paternia p. Patelnia.
Paternie = »widocznie« Rozpr. XVII, 50.
Pater noster p. Pater.
Patka = »matka chrzestna« Rozpr. IX, 343. »Pátka« Rozpr. IX, 347. »Potka = chrzestna matka« Spr. IV, 29 p. w. Potek. »Potka = kuma, matka chrzestna« Pr. fil. V, 848. »Putka = chrzestna matka« Spr. IV, 29; ib. 358. »Putka = kuma« Rozpr. XVII, 57 p. w. Putek. Por. Patek.
Patla p. Pętla.
Patłaszany »a. Patłażany = solanum melangena v. esculentum Linnei, potrawa z owoców tej rośliny, przyrządza się, nadziewając ją kaszą z mięsem tłustem wymięszaną« Roczn. 223.
Patłaty a. »Pełechaty = człowiek z długiemi włosami, w nieładzie utrzymywanemi« Roczn. 223.
Patłażany p. Patłaszany.
Patok a. »Debra = parów z wodą na dnie« Pr. fil. IV, 230.
Patoka = »miód czysty, oddzielony od wosku i pszczół« Roczn. 223. Zb. I, 73. Ust. z Litwy.
Patołęcz (rodz. żeń.) = »długi kij: 'Stary ja se stary, nie chcą mnie dziewczęta, wezmę patołęczy, popędze cielęta'« Pr. fil. V, 827.
Patopielnik = »istota powstała z topielca, całkiem temu tylko oddana, żeby topić ludzi« Roczn. 223.
Patoręczny p. Pataroczny.
Patorny = zap. obmierzły: »Pockaj, macocho, ty patorny gidzie« Del. 43. Por. Pataroczny.
Patoroczny p. Pataroczny.
Patra = »miejsce wzniesione dla patrzenia na okolicę« Zb. II, 9.
Patraj = oczy w zagadce Zb. VII, 141, n° 72.
Patrak = »śmieć« Pr. fil. IV, 308. || »Patrák = człowiek niechlujny« ib. || »Patrak = mak polny (papaver erraticum)« Wisła IV, 880. »Patrak a. ślepy mak« ib. VI, 229. || »Patrzak« = gatunek maku Zb. X, 205. || »Patroch = mak dziki, którego makówki dojrzałe otwierają się same i przez dziurki wysypują nasienie« Chełm. II, 244 p. w. Wydiah. »Patroch = drobny mak wysypujący się z makówek« Pr. fil. IV, 855 || »Patruch a Widuk = mak siwy, prosty, którego makówki już na pniu się otwierają« () »Patruch = makówka polna, w której po dojrzeniu otwierają się dziurki — oczka, któremi wytrząsają się ziarenka« Spr. V, 139. || »Patruch« = gatunek lnu, prosty len Zb. VIII, 257. »Prosty len, który nazywają patruch, dlatego że ziarnka wysypują się z niego jak z maku« ib. || Patroch = »pyłek, drobne okruchy« Rozpr. VIII, 231. »Pátroch = okruchy« ib. XX, 432. || »Patrochy« = wnętrzności (myś!) Prz ludu VI, 111. »Z patrochami poczciwy« Ust. Por. Patrucha, Paproch.
Patraki = »oczy« Zb. II, 251. Por. Patry.
Patrentasz p. Patrontasz.
Patrjota = »mający dobre 'patry' do upatrywania zwierzyny w polu« Ust. z Podlasia. »Patrjota = myśliwy, polujący 'na upatrzonego'« Osip.

Patroch p. Patrak.
Patrol rodz. żeń.: »Za tom patrolom znowu drugá patrol, cůóby te pierso widziała« Zb VII, 13. »Niescęśliwá patrol, co mie nasła... I na wojenkę odesłała« Święt. 229.
Patroi p. Patron.
Patron a. Patrol = nabój »Trzy patrole (patrony) wystrzelają« Zb. VI, 135, n⁰ 88, zwr. 4.
Patroneczka p. Patronka.
Patronka = »biedronka« Udz. Pawł. »Patronka i zdr. patroneczka = owad, biedrunka: 'Patroneczko, idź do nieba, przynieś mi kromeczkę chleba'« Zb. I. 48.
Patrontasz = ładownica: »Na ramieniu karabinek, Przy boku patrontasz« Rog. 26, n⁰ 49. »Wziąn żołnierz patrontaś« Rad. II, 55, n⁰ 112, zwr. 14. Patrontasza: »Zamiast patrontasz Druty nabrali« Rog. 9, n⁰ 16. Patrentasz: »Zamiast patrentászów druty nabrali« Zb. XV, 129. »Patrentos: 'Hurma wráz, hurma wráz, Bierzcie z sobom patrentos, Napominám wás'« (zapewne = patrentás(z) Pr. fil. IV, 230. »Potretwas: 'Ura chłopcy, ura wráz, Bierzcie szable, potretwas'« ib. p. w. Patrentos.
Patrontasza p. Patrontasz.
Patrosyn = przezwisko znalezionego w lesie dziecka Chełm. II, 95.
Patroszyć: »Pantrosyć a. Pitwać = patroszyć, wybebeszyć« Spr. V, 389.
Patruch p. Patrak.
Patrucha = drobne starte cząstki słomy, siana i nasienia traw, oddzielające się przy trzęsieniu lub zostające na miejscu, gdzie siano leżało« O. || »Potrucha = pokruszone siano« Petr. »Potrucha = coś pokruszonego, potartego« Petr. Por. Patrak. Poterucha, Poteruchy.

Patry = oczy w zagadce Wisła VI, 315, n⁰ 5. || »Patry = luneta« Hemp. || »Kurze patry a. kurza ślépota = choroba ócz u ludzi, gdy chory przy zmierzchu zapadłym nic nie widzi« Zb. IX, 47, n⁰ 11. Por. Patraki.
Patryja = »żerdki wbijane na szczytach wysokich gór w celach mierniczych« Spr. V, 390. »Patryja = znak trjangulacyjny« Wrześ. 16. »Patryjá = wieża trjangulacyjna« Pr. fil. V, 155. »Patryja a. patryła = trjangulacyjne znaki, powystawiane na wzgórzach« Bib. Warsz. 1860, tom 80, str. 628.
Patryła p. Patryja.
Patrywać p. Patrzeć.
Patyrak p. Patarak.
Patrz: »Má kurzy patrz = ma kurzą ślepotę« Pr. fil. V, 827. Por. Kurek p. w. Kur. Por. Patry.
Patrzacz = wyraz improwizowany o oku: »Miała krowa oczy, ale to nie oczy, tylko patrzacze« (w żartobliwem kazaniu) Zb. X, 333, n⁰ 388, zwr. 6. »Dwa štycháce, dwa patrzáce, Štéry podpiéráce, Jeden sajdák« (zagadka o krowie) Święt. 658, n⁰ 60. || »Patrzacz« = dozorca, stróż: »Najmuje 'patrzáca', który ma stróżować i bronić sadu od szkody« Zb. XIV, 31.
Patrzać p. Patrzeć.
Patrzak p. Patrak.
Patrzeć i Patrzyć: Formy: »Par = patrz« Rozpr. XII, 62. Zb. VII, 62; ib. 88, n⁰ 71. »Kiedyś je myśliwiec, par se swego lasu« Zb. IX, 268. »Parzno, parjacy = patrzajno« Spr. IV, 359. »Parcie = patrzcie« Zb. VII, 62. Rozpr. XII, 62. || »Patrzyć się = patrzyć: 'Patrzcie się, co tu wyrabiają'« O. || »Patrzać« Ust. z Litwy. Zacharjasiewicz Opinja parafjalna. »Na swego najmilsego Okieneckiem

patrzać« Maz. II, 17, nº 41, zwr. 4. »Na kochanka Z okienecka patrza« ib. 16, nº 40, zwr. 5. »Oczy moje oczy, co wzajem patrzacie« Oles. 139, nº 303. »Patrzajno, jaka tamój woda piekna« Chełch. II, 146. Imiesłów nieodm. »Patrzający a. Patrzajęcy«: »Furman patrzający nie wi, co z niem zrobić« Chełch. I, 288. »Za nim panny wyśpiewują, Patrzający dziurą« Maz. V, 243, nº 223, zwr. 6. »Małom z chóru nie spad, Na cię patrzający« ib. III, 217, nº 262, zwr. 5. »Mnie żal, żal wielgi, Na was patrzający« ib. V, 226, nº 184, zwr. 5. »Mnie oczy bolą, Na cię patrzający« Rud. 147, nº 132. Toż Wisła VII, 124, zwr. 11. Zb. XII, 216. »Sieje, sieje, nie siejący, Za chłopcami patrzajęcy« Wisła VII, 149. »Patrzający dostajuje = dojrzewa w oczach, szybko: 'Zyto patrzający dostajuje się, dośpiewa'« Pr. fil. IV, 855. || Czasownik częstotliwy »Patrywać«: »Niech nie patruje, kędy ja jadę« Maz. III, 216, nº 261, zwr. 3. Toż Święt. 201, nº 34. || Przykłady i znaczenia: »Trzeci ráz-ech cie widziáł W kościele klęczącą; Ni mógech sie Bogu modlić Na ciebie patrzącą« Zb. IX, 208. nº 114. zwr. 7. »Ocy, moje ocy, co ja zrobie z wamy, Kiedy nie patsycie, tylo za chłopcami« (może raczej 'patrzycie'?) Was. 155, nº 50. »Patrzy tylko na jedno oko, bo mu drugie całkiem zapuchło« Beld. 95. »Straśnie kce mi sie spać, bo nimozem na ůocy patrzéć« Wisła I, 311. »Jaskrawo patrzeć = zezować« Wisła III, 87. Toż Mrong. Niem. pol. 647 p. w. Schel sehen. »Dyć go tu jeno patrzeć za chwilkę« = lada chwila przybędzie Pozn. VI, 183. »Dawaj mi w skok do ubrania, bo jedno patrzéć, jak się zaczną goście zjeżdżać« Kam. 177. || »Aby go było na czem patrzeć« = aby było widać, że coś ma, posiada Enc. roln. II, 819. »Jest wás na czém patrzéć« = macie fundusz, jest dosyć hipoteki Kaspr. 55. (»Wójt) Musi mieć znaczniejszy kawałek gruntu, zeby go na cym było patrzyć« Święt. 124. || »Patrzać = doglądać« Zb. XIV, 31. »Patrzeć« = wyglądać, wydawać się: »Gdyćby to patrzało, ześwa ją radzi z domu pozbyć« Krak. II, 12. »To tak piknie patrzy, jak te łáchy weselne ciśnie a ůubierze sie po drábsku« Mátyás Z ust ludu 12. »Patrzeć na co = wyglądać na twarzy: 'Patrzy na poćciwego człowieka' = zdaje się być poczciwym człowiekiem; 'patrzy na złego, źle mu z ocu patrzy' = wygląda (z oczów) na złego człowieka« Sand. 269. »On patrzy na zbója« Spr. V, 390. »Patrzeć na co, na kogo = być podobnym do czego, do kogo« Wrześ. 16. || »Patrzeć do czego« = należeć do czego: »Góra Bocheniec 'patrzy' na Jadownik« Mát. Szczep. 14. »Do wesela nie patrzą = do wesela nie należą« Wisła VII, 303. »Ci, co do wesela nie patrzą« = ci, co przypatrują się uroczystości weselnej Spr. IV, 323 p. w. Krakowiak. »Zwołá wszyćkich obcych, co to do wesela nie patrzą« Mátyás Z ust ludu 13. || »Patrzeć = należeć się« Sab. 134. »Patrzyć = należeć: 'Dzieciom patrzy chodzić do szkoły'« Hoff 41. »Jeszcze mu patrzało kilanaście lat trzymać prepinacyją« = wypadało, przypadało Kam. 76. »Juże daleko więcyk wytrzymali, jak im patrzało z pisanego kartelusza« = należało według umowy ib. 88.

»Nie opuścić tej pory na robotę, jaka której patrzy« ib. 66. »Po dwadzieścia i siedm złotych kwartałowego, to jakoś na rok patrzy po złotych sto ośm« = wypada ib. 15. »Ta ojcyzna na mnie patrzy = ten spadek po ojcu mnie się należy« Krak. IV, 316. »Patrzeć się = należeć się: 'Patrzy się mi u niego jeszcze 5 złr.'« Udz. »Patrzyć się = należeć się: 'Patrzy mi się jeszcze 4 zł.' = należy mi się jeszcze« Zb. I, 48. »Patrzy sie = (nieos.) należy się« Święt. »Patrzy sie komu = należy się komu« Rozpr. IX, 212; VIII, 231. »Pácy (= patrzy) sie komu = należy się komu« ib. XX, 432. »Mnie sie jesce szóstka patrzy = należy mi się jeszcze dziesiątak« Zb. XIV. 34. Udz. »Mie się także z tego patrzy costka« Rozpr VIII, 107. »Pátrzy mi sie ćwierć« Zb. XIV. 210. »Pàtrzyć się = należeć się: 'Patrzy mi się od was zapłata'« Spr. IV. 359. »Uogrodnikowi sie (kwiat) nie patrzi, jéno tému, cúó go naprawiół« Zb. VII. 76. »Ona sie teráz mnie patrzi« ib. »Patrzyć się = należeć: 'To się mnie patrzy'« O. »Oracyna z matki (= grunt orny po matce), co się nam dziewkom patrzy« Del. 123. »Ta wieś... teraz mnie się po nich patrzy« Kam. 17. »Nie może oddać morga pola, abo i łąki za dziesięć złotych, kiedy mu się patrzy więcej z porachowania« ib. 49. »Jemu sie juz nie patrzyło chodzić po świecie« Spr. V, 390. »Patrzy sie nowy piec stawić, ten jakisi głuhy« ib. Niechby sie ino odwázuł ten złodziéj tu przyś, toby ón wiedziáł, co mu sie patrzy« Święt. 415. »Patrzy się = godzi się« Rozpr. VIII, 105. »Jak ůobiecáł, tak musi dać, Bo sie księdzu nie patrzy łgać« Zb. XV. 141, nº 19. »Jak się patrzy = jak się należy« O. Toż Del. 124. Zb. I, 48. »Patrzić = należeć: 'Jak sie patrzi'« Rozpr. XII, 98. »Patrzeć się = należeć się, być jak należy, jak wypada, jak powinno: 'Owoc ten dościgły jak się patrzy. Dobra droga jak się patrzy'« Krak. IV, 316. »Jak się patrzy = jak się należy, jak przystało, co się zowie: 'Na mnie ta funta misa niema, ale chłop jak się patrzy'« Wrześ. 16. »On je chłop jak sie patrzy« Spr. V, 390. »Robie jak sie patrzy« ib. IV, 359. »Nie frasuj sie, bedzie wszyćko jak się patrzy« Zb. XI, 93. »Stoi śtyry kónie opatrzone jak sie patrzy« ib. 101, nº 13. »Na pisaném sie wyznáł, jak sie patrzy« Święt. 374. »Ludzie wsyćcy sanować was będą jak się patrzy« Kal. I, 133. || »Patrzać a. Spatrzać = spróbować« Rozpr. VIII, 231. || »Patrzyć — pragnąć: 'Kázdy patrzy mieć dobrze'« Rozpr. XXVI. 388.

P a t r z e n i e: »Patrzenie dalekie = rozległy krajobraz« Osip.

P a t y c z e k = »zapałka« Cer. »Patyczki = zapałki« Krak. IV, 316 p. w. Patyk. Wrześ. 16. Kolb. rękop. »Patycki = zapałki« Święt. Spr. V, 390. Zb. V, 234, nº 39. Zb. V, 247. || »Patyczek« = część warsztatu tkackiego Lub. I, 91.

P a t y c z u ś p. P a t y k.

P a t y c z y ć s i ę: »Patycyć sie = chcieć się pokazać« Spr. V, 390.

P a t y k = »drzewo lub krzew ścięty, nieobrobiony, czy to na budowę czy na opał« Krak. IV, 316. »Do lasa na patyki« = po gałęzie Ust. z Jaworza. Toż Zb. V, 248, nº 52 Cisz. I, 178. Zdr. Patyczuś: »Brzozowy patycuś« Zb. X, 134, nº 89. || »Patyk

a. Posmyk« = cienka listewka, łącząca dwa skrajne słupki brony Chełm. I, 105. || »Patyk« = zagródka na źrebięta i cielęta w stajniach i oborach Kuj. I, 83. »Patyk = 1, kojec, 2, ogrodzenie dla cieląt lub źrebiąt w oborach i stajniach« Kuj. II, 274. »Patyki« = oddzielne przegrody dla cieląt i drobiazgu w owczarniach Pozn. I, 95. »Patyk = miejsce, rodzaj obory dla cieląt« Parcz. »A do patyka!« = wołanie przy spędzaniu cieląt ib. »Patyk = chlewik na świnie« Zb. I, 31. »Patyk = 1. chlewik dla trzody 2, obórka dla cieląt 3, kurnik, kojec dla kur« Pr. fil. V, 827. »Ciągną byka do patyka« Łęcz. 244, n⁰ 537, zwrotka 4. || »Patyk« = część teatru z ławkami nienumerowanemi, poza krzesłami, oddzielona barjerą List z Ciechocinka od K. Krynickiego.

Patylica p. Potylica.

Patyna = zap. pokrywka: »Zabij węża zielonego, Ugotuj go pod patyną« Kiel. II, 151, n⁰ 456, zwr. 7—8. Toż Rad. II, 56, n⁰ 114, zwr. 7—8. Lub. I, 291, n⁰ 475, zwr. 7—8.

Patynki = trzewiki skórzane, przypominające pantofle, trepki Pozn. III, 125. Ust. z Litwy. || »Patany« = trzewiki skórzane Pozn. III, 124. »Patany a. Drepy, Drepki = patynki, trepki« Zb. I, 35.

Patyrać p. Paterać.

Patyrak p. Paterak.

Patys = batyst Rozpr. XII, 41.

Patystowy = »batystowy« Wisła VI, 492.

Pau: »Påŭ, påŭ!« = wołanie na pawie Ust. z Litwy.

Paukier = dobosz do kotłów Mrong. Pol.-niem. 380.

Pauper: »Paper = dziad w szopce, pauper« Pr. fil. IV, 229. || »Paper = malec« Pr. fil. V, 974. »Paper = mały chłopiec niesforny, ulicznik swawolny: paperka = takaż dziewczyna« Krak. IV, 315 i 316.

Pauzować p Pozować.

Paw: lm. »Pawy« Pr. fil. IV, 855. »Páw, 2 pp. pawa, lm. páwy« Pr. fil. V, 827. »Pasła panna prześlicznego pawa« Kuj. I, 270, n⁰ 32, zwr. 1 ale obok: »Pięknie z pawiem rozmawiała« ib. i »Przestąpisz-ci pawiowi od lasa« ib. zwr. 3. »Pawa« Kuj. I, 318, n⁰ 102. »Pasła dzieweczka pawa« Zb. IX, 181, n⁰ 27, zwr. 1. »Ujrzysz kobietę, jakbyś widział pawa« Wędr. XXVI, 173, n⁰ 27. »(Ksiądz) páwy sobie chowá« Kaspr. 85. || Zdr. »Páwek« Pr. fil. V, 827. »Pódzi páwku« Kozł. 108, n⁰ 32. »Szak tam jeszcze jedná piórko, Ż tego páwka leży« Zb. IX, 207, n⁰ 112, zwr. 3. »Pasła panna bielutkiego pawka« Łęcz. 76, n⁰ 100, zwr. 1. Toż Rog. 49, n⁰ 88 i 89. »Pasła panna bieluchnego páwka« Kozł. 107, n⁰ 32. Toż Zb. IX, 207, n⁰ 112, zwr. 1. »Pasie tam panienka prześlicnego pŭáwka« Zb. XV, 86, n⁰ 38. || »Pawik« Lip. 88 Pozn. III, 182 - 183, n⁰ 70, zwr. 1 - 3. Kuj. I, 270, n⁰ 32, zwr. 3. Łęcz. 92, n⁰ 136, zwr. 4; n⁰ 137, zwr. 3. Rud. 181, n⁰ 63. »Pawikowie lecą« Krak. I, 194. »Páwiki pásała« Święt. 83, n⁰ 15. || Paweczek: »Jeścić ten páweczek Bardzo rozpieszczony« Zb. IX, 207, n⁰ 112, zwr. 2. || »Pawiczek« Kuj. I, 270, n⁰ 32, zwr. 2. »Pawicek« Pr. fil. V, 828. Łęcz. 76, n⁰ 100, zwr. 6; ib. 92, n⁰ 137, zwr. 6. Rud. 181, n⁰ 63. || Pawiczuś: »Pŭawicuś« Zb. XV, 86, n⁰ 38. »Pŭáwicuś« ib

Pawa = pawica: »Ożenił się wróbel z pawą« Zb. II, 115, n⁰ 211. »Jest

na morzu pawa, To nasa potrawa« Kętrz. 68, n⁰ 31.

Pawąz: 2 pp. »Pawęza« Rozpr. VIII, 195. »Pawąz a. Rubel = drąg do przyciskania siana na wozie« Pleszcz. 42 p. w. Rubel. Toż J. Łoś. »Pawąz = przypona, drąg do przygniatania siana na wozie« Rozpr. XVII. 51. Pr. fil. IV, 308. Pozn. III, 138. Rozpr. VIII, 231; XI. 187; XXVI. 388. Rud. 18. Święt. (słownik); Święt. 3; ib. 16. Was. 245. || »Powąz a. Rubel« (). »Powąz = drąg, którym przymocowują snopki lub siano na wozie« Rozpr. XX, 433. »Pŭowoz, 2 pp. pŭoweza = drąg do przywięzywania siana na furze« Rozpr. VIII, 98. || »Pawęz« Rozpr. IX, 166. Spr. IV, 327. Fed. 405. »Pawęz a. powęz« Osip. »Páwęz« Spr. V, 139. »Pawęż« Krak. IV, 316. Chełm. I. 104. »Powąż a. Pawęż« Zb. IV, 190. »Ten wielgolud... miał nos jak pawąz« Zb. XI, 3. »(Król wężów) Jest długi jak pawęz« Zb. IX. 72.

Pawązka p. Powązka.

Paweczek p. Paw.

Pawek p. Paw.

Pawele a. »Zimoluchy« = jakaś roślina Zb. II, 258 p. w. Zimoluchy.

Pawełczyna = żona Pawełka: »Pawełcyná juz zeniatá Święt. 247.

Pawenta = »pająk« Pr. fil. III, 311.

Pawęz p. Pawąz.

Pawęzić = »przyciskać siano lub snopki pawęzem« Pr. fil. IV, 308.

Pawęźnica p. Pawężnik.

Pawęż p. Pawąz.

Pawężnica p. Pawężnik.

Pawężnik = »linka do przywiązania pawęża« Krak. IV. 316 p. w. Pawęż. »Pawęźnica = długa lina, która zawdziana na pawąz na obu jego końcach i przywiązana do dyszla i rozwory, ściąga ładunek siana lub zboża na wozie« Święt. 16. »Przymocowawszy furę pawęzem i pawęźnicą...« Święt. 3.

Pawężny: »Wóz pawężny« = z pawązem Tyg. il. 1, XIV, 136.

Pawiak = więzienie poprawcze w Warszawie na ulicy Pawiej Ust. z Warszawy. Por. Zamek.

Pawiczek p. Paw.

Pawiczuś p. Paw.

Pawić się = nadymać się: »Kiedy prepinatorka iszła ze swoją panną córką bez wieś, to się pawiły odęte« Kam. 80. »Pawi się jak siekiéra pod ławą (na pysznego, a niezamożnego)« przysłowie Kuj. I, 200, n⁰ 67.

Pawieka p. Powieka.

Pawik p. Paw.

Pawikowy = »do pawika należący: 'Pawikowe pióro po Dunaju się snuło'« Pr. fil. V, 828.

Pawin = pawi: »Pawin wieniec = wieniec dziewiczy z piór pawich« Pr. fil. IV, 855.

Pawlacz = »rodzaj półek w rodzaju galerji, często w warsztatach rzemieślniczych« Pr. fil. V, 828. »Pawlacz a. Pablacz« = drugi pułap w warsztacie stolarskim do suszenia desek ib. 974. Kurjer Warsz. 18. 5. 1887 pod Lokale. Por. Pawłacz.

Pawlik = gatunek owsa Rud. 16.

Pawlina = »Paulina« Tyg. il. 2, V, 70.

Pawłacz = »chór w kościele« Pr. fil. V, 828. »Pawłacz = galerja w kościele« Rozpr XII, 17. »Na pawłaczach« = na chórze kościelnym Prz. ludu 1891, 111. »Pawłacza«: »Na pawłaczę« ib. »Lég na pawłaczy« (nieobj.) Zb. IX, 238, n⁰ 212. Por. Pawlacz.

Pawłacza p. Pawłacz.

Pawnie p. Południe.

Pawonia p. **Piwonja**.

Pawronek (czy **Pawronka**?): »Zdybią się pawronki (= kawałki pola), co i garść pszenicy ciśnie« Kam. 15.

Pawrot = słupek oddzielający jedno okno od drugiego Zb. XIV, 11.

Paza = »nut, podłużne wyżłobienie, szeroka szpara, np. wzdłuż 'łątki'« Pr. fil. IV, 855; p. **Nut**.

Pazana = »nazwa źródła« Pr. fil. V, 155.

Pazdor, Pazdór p. **Pazur**.

Pazdrawy a. »**Pazgrawy** = łakomy« Rozpr. X, 294; XVII, 51 Wrześ. 16. »Pazdrawy = łakomy na co, 'paskudny'« Zb. I, 48. »Pazdrawy = więcej niż chytry, łakomca paskudny« Cer. »Pazdrawy = żarłoczny« Spr. IV, 380.

Pazdur p. **Pazur**.

Pazdurek p. **Pazur**.

Pazdzior p. **Paździerz**.

Pazera = »człowiek lubiący kląć« Spr. IV, 28. || »Pazyra = baba kłótnica« Udz. Por. **Pazerować**.

Pazernik = »człowiek chciwy, przebiegły« Pr. fil. V, 828.

Pazerny = chciwy, łakomy« Sand. 264. Spr. V, 139. O. Pleszcz. 40. »Pazérny = chciwy« Pr. fil. V, 828. »Pazyrny = chciwy« Jastrz. »Pazerny, Pazyrny, Pażerny, Pożerny = chciwy, łakomy, żarłoczny, drapieżny, np. zwierz, ogień, 'dziad pazerny na grosz'« Ust. z Warszawy. »Pazerny = obżartuch« Spr. IV, 338.

Pazerować = »kląć, złorzeczyć« Spr. IV, 28. Rozpr. XXVI, 388. »Pazerować = wygadywać« Rozpr. XX, 432. »Pazyrować = kłócić się« Udz. Zb. I, 48. »Pazyrować = krzyk robić« Rozpr. VIII, 231. »Pazurować = przezywać, przeklinać, kłócić się, przycinać« Udz.

Pazgać = »nacierać«: »Poczęni tą wodą pazgać po tej ranie« Pozn. VI, 91.

Pazgrawy p. **Pazdrawy**.

Pazibroda p. **Parzybroda**.

Pazicha p. **Parzybroda**.

Pazłocie. »Wieniec... wygląda, jak korona, i ma na wierzchu jabłko, a między kłosami zboża pazłocie czyli Świecidka«. Pozn. II, 209; por. **Pozłotko**.

Pazłotka p. **Pozłotko**.

Pazłotko p. **Pozłotko**.

Pazłótek p. **Pozłotko**.

Pazłótko p. **Pozłotko**.

Paznogietek p. **Nogietek**.

Paznoty = »paznokcie« Zb. XIV, 65.

Pazor p. **Pazur**.

Pazu! paż, paż, paż! = wołanie na pawie Cen. 78.

Pazucha = 1, »zanadrze« Czark. Spr. V, 118. »Pazucha = zanadrze czyli przestrzeń na piersiach pod kożuchem lub inną suknią: 'Schowaj rękę za pazuchę', 'przyjmij do pazuchi'« Pr. fil. IV, 855. »Nosić co 'za pazuchom' a. 'pod cyckiem'« Spr. V, 391. Por.: Kam. 81. Wójc. Kl. I, 107. Bar. 124. || »Pazucha = podramię, pacha« Święt. »Pazucha a. pacha = słabizna, miejsce pod ramieniem ludzkiem« Krak. IV, 316. »Pazúcha: 'pod pazúchą' = pod pachą« Hilf. 175. »Pod pazuchę kogo wziąść = pod rękę kogo wziąć« Zb. I, 48. Krak. III, 46. Zb. V, 247. »Noszą cukier pod pazuchą« Zb. III, 30, n° 65. || »Pazucha = każdy kąt w budowli, utworzony dwoma (tak!) stykającemi się ścianami: 'Budárz' bierze miarę długości krokwi dla budynku z'między pazuch szczytowych', a mianowicie, długość krokwi typowej chaty góralskiej ma się równać długości z między pazuch szczytowych, zmniejszonej o piątą część

tej długości. oraz pewnym, dającym się wymiarkować kawałkiem, obliczonym na 'piętkę' krokwi« Spr. V, 391.

Pazur: Formy i przykłady: »Pazor« Pr. fil. IV, 230. »Pazdur« Spr. IV, 309; V, 390. Rozpr. X. 294. Wrześ. 16. »Pazdury = pazury« Kopernicki rękop. »Stál sie ŭorłem, porwál te panne w pazdury« Zb. V, 255. »Odpowiadá niedźwiedź:... W pazdurak ik rozedrę« Zb. XV, 43. »Pazdor«: »Skrobać pazdorami po głowie« Zb. V, 196. »Pazura« Krasn. 306. »Pisze, jak kura pazurą« Zb. II, 177, nº 195. »(Poznała djabła) po ty ostry pazurze« Wisła II, 143, nº 12. zwr. 7. || Znaczenia: »Na książki swoje wzgląda. Cóż na nich dobrego ujźrzała? Pasyją, pazury« (? K) Zb. III, 60. || »Pazury = paznogcie« Rozpr. VIII, 231; IX, 212; XI, 186. Osip Udz. »Pázury = paznogcie« Rozpr. XX, 432. »Z pod pazura wydobyć« = wyrwać tajemnicę) Ust. z Litwy. »Pazury mić do siebie. a nie od siebie = pamiętać o swej korzyści« Rozpr. XI, 186. »Pazurek«: »Gospodarzu, zawlec tę rolę pazurkami« Zb. III, 5. Toż ib. III, 11, nº 46 »Pazdur«: »U nas bardzo duzo jest mysy, toby wám poodgryzały pazdury w nocy« Zb. XV, 33. »Ziemi sie hyce pazdurami« Wisła VI, 145. »Pazura«: »Z moich pazur wypuszczona« Wisła VI, 585. || »Pazura = pogardl. ręka niezgrabna« Krasn. 306. || »Pazur = kopyto u bydła« Pr. fil. V, 828. »(Wołowi) pazur się załamał« Kam. 39. || »Pazor = 1, wół 2, parobek orzący wołami« Pr. fil. IV, 230. || »Pazur = przezwisko człowieka chciwego« Pr. fil. IV, 230. »Pazur = chciwiec« Rozpr. XVII, 83. || W Krakowie pazurowie zakłopocą dziecku w głowie« (? K.) Maz. II, 83, nº 188, zwr. 3 (mowa tu o nauce szkolnej, może chciwi nauczyciele?). || »Pazurki a. Fijoły« = wzór na pisankach Wisła VIII, 364. || »Pazdurki = 1, pewien rodzaj wyszycia zabarwioną wełną na ubraniu góralskiem 2, rysunek ten powtarza się także w rzeźbie, przy ozdabianiu sprzętów: opieradła stołków zakończone są często 'pazdurami', a dachy staroświeckich domów zawsze są niemi z dwóch końców ozdobione« Spr. IV, 309; V, 390. || »Pazdury = pewien gatunek grzyba: z jednego korzenia wyrasta mnóstwo cienkich wyrostków« Spr. IV, 309; V, 390. || »Pazurki = clavaria flava« Zb. X, 224, nº 15; XI, 52, nº 35; VI, 244, nº 64. »Pazurki = aquilegia« Spr. V, 139.

Pazura p. Pazur.

Pazurek p. Pazur.

Pazurnik = »drapieżny człowiek« Kuj. II, 274. »Pazurnik = łakomiec, 'przeliwacz'« Krak. IV, 316. »Chłopi nazywają przekupniów miejskich: cabany, łyki, pazurniki, kółdóny i krztanie« ib. »Jednę gałąź Wojnaroskich zwią pazurnikami, że chciwi« Rozpr. VIII, 218.

Pazurować p. Pazerować.

Pazyra p. Pazera.

Pazyrny p. Pazerny.

Pazyrować p. Pazerować.

Paździebia = »len z paździorami, [podklepy]« Wisła III, 746.

Październy = »z paździerzy (?) zrobiony: 'Koszulisko mają z październego worka'« Pr. fil. V, 828. (Zapewne toż co »zgrzebny«). || »Miesiąc październy« = październik: »Miesiąc październy, Marca obraz wierny« Krak. IV, 287,

n⁰ 1064. Zb. VI, 177. Star. przysł. 61.

Paździery p. Paździerz.

Paździerz: »Pazdzior = paździerz« Krak. IV, 316. »Pazdziery = paździerze« ib. »Paździury«: »Len... idzie pod 'klepadło', żeby paździury wypadły« Wisła VII, 80. »Paździoro«: »Paździora z konopi« Zb. XIV, 154. »Wylegać się, jak pies na paździorach« Wisła III, 748. »Paździórko = paździerz drobny. paździorek, odrobina, maleństwo: 'Kręci się, jak paździórko w przerębli; spokojny, jak paździórko w przerębli'« Pr. fil. V, 828. »Paździerze« lp. (zbiorowo): »Paździérze lezało s kónopi« Cisz. I, 308.

Paździerzać = »zdzierać wierzchnie włókna« Pozn. IV, 331. Por. Paździerzyć.

Paździerze p. Paździerz.

Paździerznik = »Październik« Bisk. 41.

Paździerzyca = »wyrobiony len« O.

Paździerzyć a. »Napaździerzyć, Paruździć = śmiecić« Spr. V, 391. Por. Paździerzać.

Paździor p. Paździerz.

Paździoro p. Paździerz.

Paździórko p. Paździerz.

Paździury p. Paździerz.

Paża = »pacha« Rozpr. XVII, 51.

Pażec p. Pażęć.

Pażerny p. Pazerny.

Pażęć: »Pażęc = murawa« Pobł. 63. »Pażec« = murawa Hilf. 175. »Pażýc = łąka, trawnik« Ram. 132. »Pażýca = trawnik, łąka, sianożęć« ib. »Pażyce a. pężyce = łączki« Nadm. 28.

Pażyc p. Pażęć.

Pażyca p. Pażęć.

Pãkierz p. Pęcherz.

Pąch p. Pęch.

Pąchać a. »Pąszyć = wąchać, wietrzyć, węchem dochodzić (mówiąc o psach)« O. »Pochać = wąchać« Udz. || »Pąchać« = oddychać: »Jak poczęli (chłopi) pąchać, to kiela człeku niby w gorzelni było słychno gorzałkę (= porównanie do bydlęcego oddechu)« Kam. 130.' »Pąchnąć = oddychać« Pleszcz. 40. || »Pochać« = pachnąć: »Złapała na palce, niucha (wącha), pócha (pachnie), a-la Boga dobre!« Lub. II, 216. || »Pąchać się« = gzić się, brykać (o bydle) Krak. IV, 316. Por. Pęszyć, Popuchać.

Pąchnąć p. Pąchać.

Pącz p. Pęcz.

Pączek p. Pąk.

Pąć = »droga« Zb. II, 9. »Pąć, chodzić po pąciach (= po drogach)« Rozpr. IX, 280. »Pąć = droga, podróż: 'pąć do Częstochowy'« Rozpr. XVII, 52. »Pąć = droga do świętego miejsca, pielgrzymka: 'odbyć pąć do Częstochowy'« Pr. fil. V, 828. »Pąć« = pielgrzymka Huc 155. 313. 317. || Pątka = ścieżka« Rozpr. XVII, 52. »Pętka a. Putka = wydeptana drożyna, ścieżka« Zb. I, 35.

Pądół p. Padół.

Pądórek = »wązka miedza« Święt.

Pągawica a. Pągwica p. Pęgwica.

Pąk: »Pączek« = węzełek, supełek: »Zawiąże się na sznurku lub nitce tyle pączków (= wązłów czyli supełków), ile razy febra ogroziła« Kuj. I, 96, n⁰ 30. Por. Pęk. || »Pąki a. pączki = placuszki pszenne lub żytnie upieczone w popiele« Lub. I, 322. »Pączki = prażona mąka, zalana wrzącą wodą« Wisła VIII, 595. »Pączk« = blin Hilf. 175. »Wyniesie nam dwa jajeczka, Dwa jajeczka, kwartę mąki, Będziem sobie piekli pąki« Pozn. III, 42, n⁰ 5, zwr. 8. »Pąki = kluski z kartofli, które trą na

masę, robią z tego gałki i dodają do nich mąki« Maz. III, 37, n° 20. »Pączki a. Bęcáły = kluski z kartofli« Pr. fil. V, 828. || »Pokówki = pączki« Jastrz.

Pąkiem p. Pęch.

Pąknąć: »Pąknąc = mocno uderzyć« Hilf. 175. || »Pąknąć = posunąć« Spr. IV, 348.

Pąkowie = »pączki na kwiat na owocowych drzewach« Spr. V, 140.

Pąksowy »a. Pęksowy = ponsowy« Święt. 709.

Pąno p. Pono.

Pąpa = usta (w zagadce) Zb. VI, 14, n° 112.

Pąpawina = »czysta trawa« Rozpr. XVII, 52. »Pępawina = czysta trawa« Spr. IV, 309. »Pępowina, pępawica = czysta trawa« ib. V, 391. »Pępawica = czysta trawa« Rozpr. X, 295. Wrześ. 16.

Pąpek p. Pęp.

Pąszyć p. Pąchać.

Pątka p. Pąć.

Pątować = »podróżować, odbywać pielgrzymkę do miejsca świętego: 'pątujmy, pątnicy, do tej Matki Bożej; proszę za wszystkich pątników, co tu pątowali'« Pr. fil. V, 828. »Wspomnijma na Najświętszą Pannę Częstochowską, Do której my pontujemy Z tą łaską Boską« Kal. I, 239, n° 244, zwr. 1. Toż ib. zwr. 2 i zwr. 33. »Pantować = wędrować« Rozpr. XVII, 50. || »Pontować = łazić, gonić: 'On pontuje od rana do wieczora'« Hoff 41.

Pątowanie = »pielgrzymka: 'Gdy się dopełni godzina mego pątowania'« Pr. fil. V, 828.

Pązlec p. Pęzleć.

Pcha p. Pchła.

Pchać p. Pchnąć.

Pchanie = kłócie, przebijanie: »Bôdarzŷ na wągorza pchanie« Hilf. 122. »Chcáłbŷ pchaniá nŷch pekąnów rád kąseczk sprobowac« Derd. 106. || Kłócie, kolki, ból: »Ŭôna má pchanié w pirsach« Ram. 134.

Pchła: »Pcha« Rozpr. X, 22. »Pha« Spr. IV, 380. »Błecha« Rozpr. XII, 11. »Błycha« Kolb. rękop. »Blecha a. Błecha = pchła, wesz« Pr. fil. III, 363. »Nigdo konia puszczá, a błeche (= pchłę) chytá« Cinc. 28, n° 608. 2 pp. lm.: »Pkieł« Kal. I, 88. »Pchów« Zb. VII, 73, n° 115. »Płów a. płech« Rozpr. IX, 180. »Płech« ib. X, 22. Toż Ust. z Litwy. || »Pchła« = używany w pewnej grze ('odbijanie pchły') okrągły 4—5 cali długi kawałek drzewa, który z obu końców jest w stożek ścięty, a skoro się uderzy na jeden ze ściętych końców, podskakuje w górę Nadm. 98.

Pchnąć: »Pichnąć«: »On go pichnół nożem« Pr. fil. IV, 285. »Pichać« ib. || »Pchac = kłóć (przebijać). Rŷbácŷ pchają wãgôrze bôdárzami (= rybacy łowią węgorze, kłując je ościeniami)« Ram. 134. »Pchalî so pekąnŷ puckî tam rŷbácŷ Bodárzami« Derd. 106. »Pchła mnie słomka pod kolanka« Rog. 144, n° 279. || Pchać = kłóć, boleć: »Tak barzo mie pcha, jak ga bŷ czyste jegłe w mi głowie taczały« Hilf. 116. »Mnie pchá w bôku« Ram. 134. || »Pchnąć« = posłać, wysłać Ust. z różnych stron. »Tobym tu do jegomości pchnął choćby parobka« Kam. 104. »Padnie (= wypadnie, zdarzy się), że się i do karczmy pchnie z jaką cierepą po kwaterkę« Kam. 127. || »Pchnąć = sprzedać tanio« Udz. || »Pchać = schodzić, przenosić się na dół« Cer.

Pconoki = »persaki« Święt. 709.

Prciąsek p. Krzciuk (zapewne Pałąsek).

Pczoła p. Pszczoła.
Pczonóg p. Pszczonóg.
Pebyk a. »Bajbarak« = serdak bez klinów Kłosy XV, 324. Por. Petyk.
Pec = półimperjał Ust. z Urainy. Korzeniowski X, 9. »Pec = (tryw. półimperjał, złoty pieniądz wartości 5-ciu rubli srebrem i 15 kopiejek« Roczn. 223. »Pecyk: »2000 przegranych pecyków w djabełka« Wilk Ram. V, 192.
Peca p. Paca.
Pecek p. Pecka.
Pecen = »bochen« Rozpr. XVII, 52. »Pecen chleba (trochę mniejszy zowią 'bochenek')« List od Cinciały. »Jak nie szanujesz pierszygo pecna chleba, ostatnigo nie uszanujesz« Cinc. 16, n⁰ 315 (= »trzeba na początku oszczędzać, bo ku końcowi nie oszczędzisz« List od Cinciały). »Odwaga pół chleba, abo cały pecen precz« Cinc. 29, n⁰ 633 (= »kto nie ma odwagi, nie dorobi się (bochenka) chleba; już sama odwaga daje pół bochenka« list od Cinciały). »Peceń = bochenek« Wędr. XXVI, 146. »Pecenek = bochenek chleba« Rozpr. XII, 98. »Pecynek = bochenek chleba« Pr. fil. III, 306. »Pecenek, pecynek = bochenek chleba« Pr. fil. V, 829. »Dwie pecenki chleba «Aten. 1877, II, 633. Peceneczek: »Gąska biáłá peceneczki wálá Zb. IX, 271, n⁰ 347. .
Peceneczek p. Pecen.
Pecenek p. Pecen.
Pech = »nieszczęście« Udz. Ust. z Warszawy.
Pecherzyna p. Pęcherz.
Pecherzynka p. Pęcherz.
Pecię = penis: »Miała matka zięcia Krótkiego pecięcia; Kupowali śnury, Naciągać pecięcia« Zb. XII, 167, n⁰ 40. Toż Rozpr. III, 374. »Pycię a. Pyciurka«: »Miáłek ci já zięcia, Co nié miáł pycięcia; Trza kupować snurki Naciągać pyciurki« Ust. od Traczyka 1891. »Pecior = penis« Wrześ. rękopis. Pr. fil. V, 829. Por. Pyciura.
Pecio = »djabeł, licho, złe« Kolb. rękop.
Pecior p. Pecię.
Peciu: »Heciu peciu, dylu, dylu, dylu« = przyśpiew Maz. II, 22, n⁰ 56.
Pecka = »kamień jako fundament pod węgłem budynku« Spr. IV, 348. Toż Spr. V, 391. Rozpr. X, 294. Wrześ. 16. »Pecka = kamień lub kloc, który podkłada się pod przycieś« Pr. fil. IV, 308. »Pecka = pnie z twardego drzewa, na których dom spoczywa« Rozpr. XII, 98. »Pecki = pnie dębowe na 4 rogach domu wkopane; na nich jak na podmurowaniu spoczywa dom« Rozpr. VIII, 231. »Pecki« = podmurowanie Hoff 70. »Pecki« = kamienie, fundamenta Cer. »Pecek = słupek: 'Dom na peckach postawili'« Pr. fil. V, 155. »Pęcka = pniak lub kamień pod przyciesią domu« Święt. »Pencki = pniaki, na których budowa spoczywa« Rozpr. XV, 432. »Pęcki« = klocki tworzące podwyższenie, na którem spoczywa dom Święt. 34. »Przyciesie dębowe na dębowych pęckach lub ciosowych kamieniach ułożone, podtrzymują zrąb« ib. 39. »Zakładając fundamenta pod dom,... na 'pęcki' kładą święcone ziele« Święt. 120. || »Pecka = kamień położony umyślnie na miedzy« Rozpr. X, 294.
Pecka = »pestka« Rozpr. XII, 98. »Pęcka = pestka« Pr. fil. V, 829.
Peckać = brudzić, walać Wal. (wyd. 2) 158—159. »Bedźgać« Ust. z Łomżyńskiego. || »Peckać = fuszerować« Osip. »Peckać,

pyćkać = klecić, partolić, długo gotować« Kolb. rękop. || »Peckać się« = 1, walać się, brudzić się 2, gmerać się, guzdrać się Wal. (wyd. 2) 158—159. Por. Paciać.

Peckanie rzecz. od Peckać Wal. (wyd. 2) 158—159. »Peckanie się« rzecz. od Peckać się Ust. z Litwy.

Peckiel = lichy malarz Wal. (wyd. 2) 158—159. || »Peckiel = fuszer, partacz« Osip.

Pecnąć = »uderzyć zlekka« Spr. IV, 348. Por. Pacnąć, Pacać.

Pecula = nazwa krowy Rozpr. XII, 76.

Pecyk p. Pec.

Pecyna a. Pacyna = materjał budowlany z gliny i słomy, lepianka: »Domy budowane w drzewo w strychulec, pacyny z gliny i ze słomy i t. d.« Pozn. II, 50. || »Pecyna = rumowisko z gliny piecowej, kamienia wapna i t. d.« Rad. II, 143. »Peczyna, Pecyna, Paczyna, Pieczyna, Peczynka, Pecynka, Paczynka, Pieczynka = glina z pieca, z ogniska odkruszona, gruz z muru, zlepek gliny« O. »Stłuczenie leczą przykładaniem gorących 'pecyn' z komina albo z trzonu« Wisła IV, 882. »Pacyna« = glina z pieca chlebowego Krak. III, 159. »Narośle i gruczoły leczą, kreśląc je pacyną wypalonej gliny, która wypadnie z pieca« Zb. XI, 56, n° 59. »Pacyna = glina, odpadająca z polepionych ścian« Udz. »Pacyna = okruch ściany, muru« Mil. »Paczyna = glina odpadająca kawałkami z polepionych ścian« Zb. I, 47. || »Pecyna = kawał cegły a. ziemi« Spr. V, 118. »Pecyna = gruda ziemi« Pr. fil. IV, 291. »Pecyna a. Pęcyna = gruda ziemi« Rozpr. XII, 98. »Pęcyna = bryła ziemi, gliny: 'dzieci biły się pęcynami z ziemi'« Zb. II, 251. »Pęczyna«: »Ziemia rozpryśnie się na miliony pęczyn (= kawałków)« ib. 210. »Pęczynka«: »Podniósł pęczynkę ziemi« (= grudkę) ib. VII, 115, n° 26. || »Pęcynka = okruch, okruszek: 'wziąłem pęcynkę soli somsiadowi'« Zb. II, 251. || »Pecyna = sadze zlane w jedną masę (na Malborskiem)« List. od Łęgowskiego. »Pecyna = sadze rozmiękczone parą« Nadm. 107. || »Pęcyna« = węgle z pieca Zb. III, 58, n° 30.

Pecynek p. Pecen.

Pecynka, Peczyna, Peczynka p. Pecyna.

Peczysko = »pogorzelisko, plac pusty, do wzniesienia budynków zdatny« Wisła III, 88. || »Pecyska = niedopalone resztki z ogniska« Chełch. II, 150. Toż Mil. »Ogarnijcie te pecyska, coby sie spaliło do cysta« Chełch. II, 103.

Pećkać p. Peckać.

Peda: »Gędziara = peda« Pobł. 131.

Pedać p. Pedzieć.

Pedały: »Dziatwa... nazywa... nogi pedałami« Wisła IV, 843. || Pedały, czyli podnóżki w warsztacie tkackim. Lub. I, 321. »Podnóżki, podnóże, pedały, stopnie, są to deski, przymocowane u samej ziemi do nicionek i służą do przebierania nogami« (przy tkaniu) Wisła VII, 291.

Pederens p. Peterens.

Pednąć = powiedzieć Spr. IV, 28. Por. Pedzieć.

Pedy = »sądy« Mrong. »'Pedy' lub 'nosidła' — drążek do noszenia wody wiadrami na ramionach« Pr. fil. IV, 855. Toż Pr. fil. V, 829. Toż Osip. »Pydy — drewniane wieszadło na ramiona do noszenia wody« Mil. »Pydy = sądy

do noszenia wody« Pr. fil. IV, 278. »Pydy = nosidła do wody« ib. V, 862. Toż: Wisła III, 72. Spr. V, 120.

Pedzieć = »ściągnięte z 'powiedzieć', podobnie jak 'pedać' powstało z 'powiedać'; używa sie tylko w praeteritum: pedział, pedzieli i t. d.« Zb. I, 48. »Pedać, pedzieć = powiadać, powiedzieć« Krak. IV, 316. »On pedziáł, iż nie zginie« Rog. 16, nº 31. A nie padaj tego żadnemu« ib. 35, nº 63 »Braciskowi pedziała« ib. Toż Kolb. 224. »Jeden z nich p'adał« Rog. 78, nº 137. »Wolę ci p'edzieć« ib. 84, nº 146. »Ja ci już dawno p'adał« ib. 110, nº 203. »Będą ludzie p'adać« ib. 122, nº 232. »Trzeci mi musi p'adać, którą nogę przódy stawiać« ib. 191, nº 408. »Wczora mi pedział« ib. 191, nº 389. »Jeszcze tak pedziała« Wójc. II, 194. Toż Oles. 168. »A jo nie chcioł, halem pedoł...« Pauli 195. »Razem ci pedziała« Kon. 18, nº 78. »Pádám, -ás, pedzieć — ściągnięte z 'powiedzieć'« Spr. IV, 327. P. jeszcze: pedzieć, pedać Pr fil. V, 829. Spr. IV, 28. Rozpr. XXVI, 388. Udz. Święt. 709. »Pédać = powiadać, mówić« Rozpr. XX, 432. »Pejdać = powiadać«. »Siostra pejda, co ji tamój nie było« Spr. V, 118. »Kazał pejdać sobie takie przepowiastki niegłupiemu chłopoju, Ale un chłop pejda« Chełch. I, 50. »Pejdać = powiadać« Pr. fil. V, 829. »Pan na wszystko, co já powiem, musi pejdzieć, ze to práwda« Chełch. I, 51.

Pejdać p. Pedzieć.

Pejdzieć p. Pedzieć.

Pejka a. »Prukwa = kleszcz« Zb. II, 9 »Pejka a. Purchwa a. Ropucha« = wesz owiec Pobł 80 p. w. Ropucha. »Pejki = robactwo, trapiące owce« Ust. z Kujaw. »Pejka = kleszcz, pasorzyt, żyjący na owocach« (może raczej na owcach?) Pr. fil. V, 829.

Pejsachówka p. Pejsakówka.

Pejsak = przezwisko Żyda Wisła III, 559.

Pejsakówka a. Pejsachówka = wódka ze śliwek, śliwowica: »W Węgrowie przyrządzają śliwowicę czyli wódkę ze śliwek, zwaną pejsakówką, zapewne dlatego, że ją pędzą i sprzedają żydzi« Maz. III, 37—38. »Dam ci chały i pejsachówki« Gliń. IV, 156.

Pejsisko p. Pejsy.

Pejsować = »jęczmienne ziarna, po wymłóceniu z kłosów, bić cepami dla oczyszczenia z ości pozostałych przy ziarnie« O.

Pejsy = grzywka u dziewcząt wiejskich nad czołem« Rozpr. XX, 432. Zb. XIV, 147. || »Pejsisko«: »Aj waj moje pejsisko« Pozn V, 140, nº 310, zwr. 3.

Pek: »Pék = pika, dzida« Ram. 133. || »Pek = koniec skrzydła od drugiego zgięcia do końca« Nadm. 153. Toż Ram. 133. || »Pék a. Pékus = dziewczyna wysoka, chuda« Pobł. 63. »Pék = człowiek chudy a. wysoki« Ram. 133.

Pekan p. Pykon.

Pekąnk p. Pykon.

Pekele = »kontrabanda« Maz. V, 60. »Pekele a. Paczki = towary przemycane« Osip.

Pekner = »chałupnik« Kaspr. 42.

Peknerka = »chudoba« Kaspr. 35.

Pékus p. Pek.

Pele p. Koło i dodaj: »Pele = podle: 'mieszka pele'« Parcz. »Pele = koło: 'juz já wasy córki nie chce, pele insy depce« Pr. fil. V, 829.

Pele, pele! = wołanie na małe gąski Pozn. II, 52. »Peluśka, pe-

luśka! = wabienie gęsi« Pobł. 156. »Pèlusia, pèlusia! Pèluśka, peluśka« = nawoływanie gęsi Wisła III, 740. Por. Pile, Pyl.

Pelętać się = »plątać się« Rozpr. VIII, 231.

Pelinie = pielenie: »Co to mi tam za robota ten pelinie lén« Pozn. IV, 14.

Pelniuśki p. Pełny.

Pelniuśko p. Pełno.

Pelniutko p. Pełno.

Pelnuśko p. Pełno.

Pelnutko p. Pełno.

Pelny p. Pełny.

Pelusia p. Pele pele.

Peluść a. »Peluście = koniec koryta lub żłobu, w którym znajduje się przyczółkowana ściana« Chełm. I, 71.

Peluśka p. Pele pele.

Peluśki = »groch« Wisła III, 741.

Pelzem = »hurtem, bez miary, wagi i liczby: 'Sprzedał owoc pelzem'« Rozpr. XVII, 52.

Pełać = pleć(?): »Urodzi wom się — modry kwiat... Będą go panny — pełały« Kuj. II, 51.

Pełć = »tratwa« Wrześ. 16. Zejsz. 25. Siem. 110, n⁰ 108. »Pełć = tratew (na Morskiem Oku), z grubych kloców zbitych, opatrzona poręczami« Rozpr. X, 218. »Pełć = tratew z grubych kloców razem ze sobą mocno powiązanych, opatrzona mocnemi poręczami« Stęcz. 100 ods. 56. Por. Pełt.

Pełechaty = »o długich zaniedbanych włosach« Kolb. rękop. »Pełechaty = z długiemi rozczochranemi włosami człowiek (pogardl.)« Zb. I, 73 p. w. Pełechy. »Pełechaty a. Patłaty = człowiek z długiemi włosami, w nieładzie utrzymywanemi« Roczn. 223 p. w. Patłaty.

Pełechy = »kudły, długie w nieładzie będące włosy« Kolb. rękop. »Pełechy = pogardl. włosy« Zb. I, 73.

Pełek = nazwa jeziorka, »gdyż jazda Świętopełka w niem konie poić miała« Pozn. III, 10.

Pełen p. Pełny.

Pełgać = »migotać, gdy mowa o chwiejącym się płomieniu palącej się świecy: 'Świeca pełga'« Osip. Por. Pyłgać.

Pełgnąć »a. Pyłgnąć, Pełzgnąć = palić się bez płomienia, nie zostawiając żaru« Petr.

Pełn p. Pełny.

Pełnia: »Połnia« Rozpr. IX, 112. »Ku pełni« = drugi tydzień miesiąca księżycowego Spr. IV, 315 p. w. Wietek. »Po pełni« = trzeci tydzień miesiąca księżycowego ib.

Pełniaczek: »Pełniácek = dziecko jasnowłose z pełną, okrągłą twarzą« Spr. IV, 327.

Pełnić = napełnić: »Skądeś tyle wzión pinięndzy,ześ az całą ćwierć dukatami pełnił?« Lub. II, 200. || »Pełnić się« = wypełniać się, sprawdzać się: »Którem słowa wypowiedział, Będą ci się pełnić« Pauli 106.

Pełnie p. Południe.

Pełniowy = »południowy« Ram. 134.

Pełniućki p. Pełny.

Pełniusinki p. Pełny.

Pełniusinko p. Pełno.

Pełno: »Połno«: »Wszystkiego połno ma« Pozn. VI, 226. »Połno, półno« Spr. IV, 327. »Pewno« ib. || »Jeno se pomaluśku miarkuj, nie pełno na to, co tam w nadrukowanem stoi, ale przyścibiaj dobrze do tego, co się i w życiu ludzkiem praktykuje« Kam. 19. || »Jak będziesz syt, będziesz miał już dosyć, to powiedz: 'pełno!'« Kozł. 332. Toż 334. 335. || Zdrobnienia: »Pełniuśko«: »Pelniuśko kruków« Zb. XI, 60. »Pelniutko«:

»Nasypał pelniutko« Chełch. II, 109. »Pelnuśko«: »Patrzy do faski, a tu mąki pelnuśko« Zb. VII, 41, n⁰ 101, b. »Pelnutko«: »Pelnutko scurów we młęnie« Zb. VII, 45, n⁰ 108. »Pełniusinko«: »Nasypał pełniusinko« Wisła IX, 76.

Pełnomocny = zarozumiały, pyszny: »Był król Winieleus; ten był taki pełnomocny, taki podufały, taki pyszały, ze ino ón jeden i Pan Bóg na świecie« Krak. IV, 102.

Pełność: »Pełnoś — 'do pełności nalać = nalać do pełna« Rozpr. XXVI, 388.

Pełny: »Pelny« Rozpr. XII, 37. »Połny« Rozpr. IX, 112. Wisła VII, 144. »Pólny«: »Łąka półna jest tráwy« Pozn. VI, 3. »Polen, polna, pełn, pełna« Hilf. 176. »Półén alkirz piniędzy« Pozn. VI, 194. »Pałen, pôłen, połn« Zb. I, 9. || »My twemu kochankowi, Naszemu dobrodziejowi. Służyć gotowi, Pókiśmy zdrowi, Po pełny mu się złożymy« Oles. 87. »Spotkać z pełném« (nieobj.) Ust. z Litwy. »Wejźdrzáł na nią pôłnem okiem« Pozn. VI, 74. »Pełen« w 4 pp. lp. jako przydawka: »Nabrał sobie ludorów pełen worek« Pozn. VI, 138. »Pinięddzy pełen sklep nasypie« Kuj. I, 146. »Która najpierw uzbiera pełen koszyczek malin, z tą ja się ożenię« Kozł. 299. »Zobaczyły u najmłodszej pełen koszyk« ib. Ale w rodz. żeńs. deklinacja złożona: »Ja nie chcę więcy (pieniędzy), tylko pełną piastę od koła« Kuj. I, 180. »Nasypał pełną piastę« ib. »Masz teraz pełną« ib. || »Pełniućki« Pr. fil. V, 829. »Pelniuśki«: »Dół pelniuśki krwie« Zb. XI, 126. »Pelniuśki pokój samych złotych piniyndzy« ib. »Nazbiyrali pelniuśkom skrzynie głazi« ib. 77. »Przyniesła... jaj pelniuśką tynkę« Derd. 26. »Pełniusinki«: »Łyżki pełniusinkie z czubem« Pozn. II, 309.

Pełt = »1, tratwa: 'my sie wieźli bez wode na pełcie' 2, pełty = drzewa ścięte w lesie« Spr. V, 391. »Nie cholątaj pełtem, bo wpadnieme do wody« ib. 347. Por. Pełć.

Pełzacz = rodzaj szankra łażącego, odzywającego się coraz. Ust. z Warszawy 1902.

Pełzać = »czołgać się« Osip. Por. Plozać.

Pełzgnąć p. Pełgnąć.

Pełznąć: »Pełzną włosy = wypadają włosy. Pełzną kolory = blakną barwy« Osip.

Pen p. Pan.

Pencák p. Pęcak.

Pencki p. Pecka.

Pendele = wisiorki: »Pendele błyszczącą frendzlą ozdabiały piersi, długie kolce spadały na ramiona« K. Gliński.

Pender p. Pęder.

Pendrak p. Pędrak.

Pendrowaty p. Pędrowaty.

Pendry p. Pęder.

Penetrant = »przebiegły, umiejący sobie radzić« Sand. 269.

Penetrować, »a. Panetrować, Spenetrować i Przepenetrować = przejrzeć« Wisła III, 746. »Penetrować, obmyślać, przepatrywać, dociekać« Sand. 269. »Penetrować = przeszukiwać, badać« Święt. »Penetrować = przewracać, szukać: 'penetruje po izbie cały Bozy dzień, a noza ni moge znaleźć« Spr. V, 118. »Paletrować« = przeglądać gdzie lepiej: »Nieraz bywało, jak se pan nasz zmyślił (= przypomniał) o tych chłopach, co tak paletrowali, i chciał z nimi co począć« Kam. 33. »Pantrować = pilnować czego, starać się około czego, wypatry-

wać, śledzić« Roczn. 222. Zb. I, 73.

Penienka p. Panna.

Penka: »Pénka = gwóździk, ćwiek« Pobł. 63.

Penkować: »Pénkować = bić zlekka młotem na kowadło, pracować w kuźni i zajmować się drobniejszą robotą kowalską« Pobł. 63.

Penksja p. Pensja.

Pensja: »Penzja« Ust. z Jaworza 1891. »Penksya« Święt. 432. »Penksyjá« Rozpr. XXVI, 388.

Penzeł p. Pęzel.

Penzja p. Pensja.

Peńskie p. Pańskie.

Pepa = »wargi« Pr. fil. IV, 230. || »Pépa = papla, świegot« Pobł. 63. »Pÿpa = papla, gaduła« Ram. 134.

Pepać: »Pépac = paplać« Pobł. 63. Ram. 134.

Pepera = »niedołęga, niemowa« Pobł. 137.

Peperusek = »zap. to, co gdzieindziej w tejże pieśni 'bębełuszek': 'A trza jéj dać na gárnysek, bo jéj słuce peperusek'« Pr. fil. V, 829.

Peplać = pluskać: »Coś (tj. duch)... wodą peple = pluska« Krak. III, 56. »Peplać się« = maczać się, nurzać się, pluskać się w wodzie ib. IV, 323 p. w. Taplać się. »Peple się = babrze się w błocie« Zb. VIII, 253. »Pepłać się«: »Kaczuszki... przy wodzie, gdzie się pepłały« Pozn. I, 107 ods. || »Peplać = 1. paplać 2, peckać, gwańdać« Pobł. 156. || »Pepłać = mówić od rzeczy lub niewyraźnie, szeplenić« Święt.

Pepłać p. Peplać.

Pera = członek »Pera = Glied« Mrong. 352. Por. Pyra.

Perać = »gawędzić« Pobł. 63.

Perak: »Peraki czyli 'gozdki' do przybijania różnych części sochy« Pleszcz. 24.

Peranie a. »Perowanie = gawędzenie« Pobł. 63.

Perciej: »Perciéj = stromiej, przykrzej« Rozpr. X, 198. 203. »Perciéj = stromiej, pochylej, przykrzej (o drodze)« ib. 218.

Perciuha = papryka?: »Nakrajał feferonów czyli perciuhy« Bar. 36.

Perczaki = »groch polny (pisum arvense)« Spr. IV, 338.

Perczany = kartoflany: »Mąka perczana = farina solani« Ciesz. 56. »Mączka perczana = amylum solani« ib. 55. »Perczanny«: »Guziki czarne z masy perczannéj (= kartoflanéj)« Pozn. II, 37.

Perczanny p. Perczany.

Perczeć: »Pérceć = wrzeć« Święt. »Pyrczeć = gotować się« Udz.

Perć = »ścieżka« Aten. 1877, IV, 483. Wrześ. T. 32. »Péré a. Chodnik = ścieżka« Spr. V, 347 p. w. 'Chodnik'. »Perć = ścieżka w górach« Rozpr. XVII, 12. »Perć = ścieżka w górach skalistych« Wrześ. 16. »Perć = ścieżka do góry prowadząca« Spr. IV, 358. »Perć, lm. perci = zwykle ścieżka przykra, ścieżyna stroma po bokach gór« Rozpr. X, 218. »Percie = ścieżki po bokach gór wyniosłych, wydeptane przez owce i kozy« Stęcz. 33 ods. 1. Toż Zej-z. 20. »Perć = zaułek, strome przejście« Rozpr. X, 203. »Perć przykrá« Rozpr. X, 172. »Maciej stał na 'perci' (ścieżce)« Wrześ. T. 32. »Owieczki idą dołem, percią walą« Zejsz. 159, n⁰ 80. »Idą se owieczki tą Stawiańską percią« ib. 134, n⁰ 34. »Pyrć = perć« Wrześ. 19. »Pyrć = ścieżka w górach« Rozpr. XVII, 12. »Pyrć = ścieżka wązka w Tatrach« Spr. IV, 349. »Pyrć = ścieżka w Tatrach wydeptana przez owce«

Rozpr. X, 298. »Pyrć, pyrtecka = ścieżka w polu albo w górach« Spr. V, 391. »Perść = ścieżka w górach między zaroślami« O. Goszcz. 132.

Perda = świnia Ust. z Kujaw. Pyrda: »Nie miała baba kłopotu, kupiła sobie prosię; to prosię nazywało się pyrda« Wisła IV, 75. »Mniała jedna baba świnke, nazywała sie pyrda« Chełch. I, 129.

Perdać p. Pertać.

Perdoty »Setzeier« (jaja sadzone) Mrong. 693.

Perdulka = stara gadatliwa dziewka« Pr. fil. V, 829.

Perdykoza = »nurek czubaty, colymbus cristatus (myśl.)« Pr. fil. V, 829. »Pernykoza« = ptak nurek Ust. z Ukrainy. »Są kaczki na ukraińskich wodach, zwane nurkami, przez lud zaś prosty pernykozami, które tylko latają i pływają, a chodzić nie umieją« Bykowski.

Perebenda = »przybysz« Zb. I, 73.

Perebendiować = »żartować wtenczas, kiedyby należało mówić na serjo« Roczn. 223. »Perebendowanie«: »Cóż tak na perebendowaniu życie stracić?« Kraszewski.

Perebendowanie p. Prebendiować.

Perebuszki = zwyczaj pożywania i rozdawania ubogim za dusze zmarłych poświęconych tatarczuch w dzień zaduszny; 'Kalendarz rodzinny' Jaworskiego 1879, str. 60.

Perechapki p. Prychapcy.

Peredrantus a. »Pereleta = obszarpaniec, obdartus, co nigdzie miejsca nie zagrzeje« Roczn. 223.

Peregrynować: »Panogrynować«: »Nie chodzili do dwora na robotę..., tylo se panogrynowali« Kam. 33.

Perekicki = na łeb, przewracając koziołki Roczn. 223. »Perekiecki« Zb. I, 73.

Perekidczyk p. Perekińczyk.

Perekiecki p. Perekicki.

Perekińczyk, »Przekińczyk a. Perekidczyk = przeniewierca, który się na drugą stronę przerzucił, zbiegł« O. »Pierekińczyk = to samo« Ust. z Litwy.

Perekita = »przeniewierzenie się, niewierność« O.

Perekoty pole = »bodiaczek (eryngium)« Roczn. 208 p. w. 'Kocić się'. »Perekotipole = roślina mikołajek polny (eryngium campestre) Zb. VI, 251.

Perełestnik: »Ki czort? rzekł do siebie — jak u perełestnyka« Zapolska.

Perełeta p. Peredrantus.

Peremitka = ubranie głowy u wieśniaczek na Polesiu i Rusi O. p. w. Namiotka (opis). »Peremitka = namitka, rantuch« Roczn. 223. »Mężatki noszą do cerkwi białe peremitki« Witw. 88. »Mężatki obwijają głowę białemi peremitkami od wielkiego stroju na nabożeństwo« Kłosy XV, 324.

Perepeta = »deska przy oknie« O.

Pererwa p. Perezwa.

Peresud = »(w Statucie lit.) wydatki procederowe« O. (zapewne: procedurowe).

Peretyczki = »chleb, bułki, słowem wszelkie pieczywo, ofiarowane w dzień zaduszny księdzu, organiście i dziadom« Wisła VIII, 150. Toż Zb. II, 9.

Peretyk = piec (w zagadce) Wisła VII. 151.

Peretyka = łóżko (w zagadce) Święt. 661, n⁰ 91.

Perewerty: »Przewracanie ze swawoli wszystkiego mówi się: 'perewerty sprawiać' lub 'wyprawiać'« Roczn. 223. Toż Zb. I, 73.

Perewiaska a. »Perewiza, Pere-

wizka« = gatunek tchórza (putorius sarmaticus) O.

Perewiza p. Perewiaska.

Perewizka p. Perewiaska.

Perezwa = jakaś roślina Zb. VI, 206. Ale obok: »Pererwa« ib.

Perfumy: »Perfon a. Perfony = perfumy« Rozpr. XXVI, 388. »Perfuny = woda kolońska« Wisła VI, 912.

Pergnąć = smyknąć, smyrgnąć: »huschen« Mrong.

Perha p. Pierzga.

Peristy (wół) = »cały jednej maści, a tylko przepasany barwą odmienną, taki zowie się zwykle 'pryjań'« Roczn. 223.

Perk = mały śledź Hilf. 175. »Pŷrk (pyrk) = śledź mały« Pobł. 63. Toż Ram. 133.

Perka: »Perki = kartofle« Pr. fil. III, 306. Rozpr. XVII, 87. Tyg. il. 2, V, n⁰ 110. Prz. ludu VI, 91. »Perki = ziemniaki« Zb. I, 21. »Pérki = kartofle« Pozn. III, 127. Wisła III, 279. »Pérki a. Pantówki = kartofle« Kuj. II, 274. »Pérki a. Sasaki = kartofle« Kal. I, 41. »Perki a. pyrki = kartofle« Pozn. I, 80 Pobł. 63. »Pyrka = nazwanie kartofli w niektórych okolicach nad Szląskiem« O. »Pyrki« Kuj. I, 163. »Łodygi perek« Pobł. 2 p. w. Bączál. »Na lekkich swych gruntach produkuje Mazur perki, tatarkę, len i żyto« Kętrz. 9. »Perki dobrze zeszły« Pozn. II, 331. »Wyjadły wam pérki świnie« ib. 248. »Obok zebranych już z pola perek (= kartofli)« Pozn. I, 95. »Po wykopaniu pyrków (= kartofli)« Pozn. I, 158. »Wziąn ci torbę pyrek« Zb. VIII, 100, n⁰ 171. »Pyrki dłubać« Kuj. I, 330. »Pyrki skrobać« ib. II, 178, n⁰ 362, zwr. 4. »Piekł perki w popiele« Pozn. VI, 302. »Ugotować pérek w mundurach« ib. 352. »Dosmażył swoich pérek« Zmor. 184. »Perki rozcierane« Pozn. III, 28. »Żur z perkami« ib. Toż ib. II, 173. »Pierwsze śniadanie z polewki i perek złożone« ib. »Polewka z pérek« = zupa kartoflana ib. 43. »Kapusta z okrasą a. grochem lub perkami« ib. 174. »Żebym miał tutaj kapustę i pyrki, tobym sie najad« Kuj. I, 140. || »Pyrczyska«: »Trochę żuru ze zgniłemy pyrczyskamy« Kuj. I, 169. || »Péry = kartofle« Pr. fil. V, 829. || »Czarna perka = solanum nigrum« Ciesz. 18.

Perkać = »warzyć, gotować« Zb. II, 251.

Perkaty = »o zadartym do góry nosie, 'perkonos' Kolb. rękop. »Pérkaty a. Pérkonosy = z zadartym do góry nosem« Zb. I, 73. P. Perkonosy.

Perkonos p. Perkaty.

Perkonosy = »mający nos w końcu gruby i zadarty« Roczn. 223. »Pérkonosy a. Pérkaty = z zadartym do góry nosem« Zb. I, 73. P. Perkaty.

Perlak = »młyn do mielenia krup« Pr. fil. V, 829.

Perlarz: »Perlárz = 1, narząd w młynie do robienia kaszy jęczmiennej, perłówki 2, maszyna, którą płanetnicy wyrabiają grad w chmurach« Święt. 709. »Na perlárzu« ib. 512. »Kłaść na perlárz« ib. 514.

Perlica p. Perliczka.

Perliczka: »Perliczka a. Perlica = ptak z rzędu kur« O. || »Za stodołą pszeniczka, za pszeniczką perliczka, za perliczką Magdusia, woła swego Walusia« Pozn. V, 131, n⁰ 281.

Perlik = »młotek« Rozpr. XII, 98. »Perlik = młot do tłuczenia kamieni« Krak. IV, 316. Spr. IV,

28. »Perlik = młot do rozbijania kamieni« Udz. »Perlik = rodzaj młota ciężkiego, z powierzchnią pociętą w zęby, do obrabiania kamieni młyńskich używany« Spr. IV, 367. »Pyrlik = młotek duży« Pr. fil. III, 497. »Pyrlik« = młotek duży górników Tyg. il. 2, V, nº 110. »Pyrlik = młot żelazny, który jedną ręką lub oburącz poruszyć można« List Cinciały. »Robotnik, jak z g...a pérlik« Wisła VIII, 794, nº 1271. »Twardy, jak z g...a pyrlik« Cinc. 38, nº 852.

Perło: »Miesiąc świeci, jak perło« Zb. VIII. 253.

Perłowy: »Obrus perłowy« Lub. I, 255, nº 406 zwr. 3 i 4.

Permoda a. »Fermoda = moda, zwyczaj: 'jak się upije, to śpiéwa, taka jego fermoda« Kuj. II, 270 p. w. Fermoda. Toż Bib. Warsz. 1860, LXXX, 622, Kuj. II, 274. 279.

Pernica = »perz, triticum repens« Wrześ. 16. »Pyrnica = perz (triticum repens)« Spr. V, 391. »Mąkę mléli z pérnicy i siecki owsianéj« ib. IV, 315 p. w. Warmóz. Por. Pyrnik.

Pernykoza p. Perdykoza.

Perować: »Perowac = pędzić, gnać szybko« Ram. 133.

Perowanie p. Peranie.

Perpendyk = »perpendykuł, wahadło zegarowe« Pr. fil. IV, 230.

Persak a. Prusak = »owad podłużny, cynamonowego koloru, gnieżdżący się w mieszkaniach po kominach i szparach ściennych« Ust. z Warszawy. Toż Petr.

Persewacja p. Perswazja.

Persk p. Parsk.

Persona = osoba, postać: »Djabeł pokazał mu się we własnej personie« Pleszcz. 152. »Miał takućką personę, co i brat, udał się za brata« ib. 149. »Bo mi się z pierwotku zdało, jakem zirgnął (= spojrzał) po personie panowy (= po osobie, postawie, z powagi pańskiej), co i pan takoż ma swoją właściwą wieś« Kam. 185. »Wié kużdego z persony (= zna z osoby)« ib. 162. || »Oni zgubili personę = mówią o kimś, kto z ciała spadł, schudł« Zb. VIII, 253. || »Parsuma = twarz, oblicze« Rozpr. XII, 15. »Personka«: »Kapelusz strącił na samą personkę (= twarz)« Mát. Odb. 13. || »Personka = pociąg osobowy« Wisła I, 35. Por. Giemiśka.

Personat = okazały postawą« Sand. 269.

Personka p. Persona.

Persowy: »Siedzi w sadeczku, W zielonym persowym« Kuj. II, 26, nº 150 zwr. 6.

Perspektywa: »Beśpekta, Reśpekta, Iśpartyka = perspektywa« Spr. V, 342 p. w. Beśpekta.

Persternak p. Pasternak.

Perstnik = roślina doctylocterium« O.

Perswada p. Perswazja.

Perswadować: »Perswedować« Ust. z Litwy. »Perświadować«: »Perświaduje mu« Kuj. I, 155. »Perświaduje mu, coby jy powiedział, bez co je taki smutny« Chełch. I, 71. »Ona mu perświaduje« ib. 224. »Matka mu perświaduje« ib. 242. »Przeświadować«: »Przeświadują mu, żeby ij nie bił« Kuj. I. 125.

Perswadunek = perswadowanie, perswazja Kam. 62.

Perswazja: »Perswada«: »Nie słuchałam matki, Ni perswady brata« Pozn. IV, 273, nº 528, zwr. 4. »Persewacja«: »Bez żadnej persewacyi (= tłómaczenia) na śmierć ją skazują« Krak. IV, 117.

Perswedować p. Perswadować.

Perść p. Perć.
Perświadować p. Perswadować.
Pertać: »Pértać = biegać drobnym krokiem« Wisła III, 746. »Perdać a. pertać = drobno stąpać, drepcić« Pobł. 156.
Pertać p. Pertnąć.
Pertek = »1, człowiek drobno chodzący 2, człowiek drobny« Pobł. 156.
Pertnąć: »Pértnąć = trącić« Pr. fil. III, 496. »Ujek by móg pyrtnońć kogo« Cisz. 118. »Pértać«: »Nie pértaj, bo źle napise« ib.
Peruka: »Paruka« Krasn. 306.
Pery p. Perka.
Perz: »Pesz (perz) = kurz« Derd. 137 »Pesz (pérz) = kurzawa« List. od Derdowskiego »Z wszŷściego je (konie) peszu wŷczesáł do zdzebła« Derd. 29. Por. Pyrnik.
Perzaki a. Pyrzaki = kartofle: »Perzaki »nazwa dawana pewnemu gatunkowi kartofli« O. »Pyrzaki = kartofle« Pr. fil. V, 862. »Siwki a. modrzaki. pyrzaki = kartofle wczesne, modre pod skórką zwierzchnią« Kuj. II, 276 p. w. Siwki. »Pyrzoki a. Pyroki« Wisła I, 148 odsył.
Perzga p. Pierzga.
Perżić: »Pér-zić = biec drobnym krokiem« Święt. »Cosik ni to kret, ni to mys wielgá, od wiérzby pér-zi kole wody« ib. 487.
Perzeneczkę p. Perzyna.
Perzówka — trawa perzu« Pr. fil. IV, 855. »Pierzówka = pyrzówka« ib. IV, 285.
Perzyć się = »zachwaszczać się, mieć obfitość perzu« Pr. fil. V, 829.
Perzyna = »korzenie i łodygi perzu wyorane i wybronowane z roli i zaniechane na przydrożu« Osip.
Perzyna: »Pŷrzna, pŷrzynka, pŷrzylinka = odrobina; pŷrznę, pŷrzynkę = trochę; do pŷrzynki = do ostatniej odrobiny« Hilf. 175. »Pŷrzŷna, pŷrzŷnę, pŷrzynk, perzynko = trochę« Pobł. 64. »Pŷrznę, pŷrzynkę« Cen. 38. »Pŷrzna = trocha, szczypta« Ram. 133. »Pŷrznã = trochę, nieco« ib. »Pŷrzynka = troszeczka, odrobinka. Do pŷrzynki = do ostatka, do ostatniej kruszynki« ib. »Pŷrzynkã = trochę, troszeczkę« ib. »Pŷrzŷneczkã = troszeczkę, odrobineczkę« ib. »Perzŷnę = trochę« Derd. 137. »Tu przewrócił szkolny kartę i ucîch perzŷnę« ib. 19. »Jemu le perzŷnkę widac bŷło pŷska« ib. 29. »Więc go pucki burmistrz kázáł skárac perzeneczkę« ib. 103. Por. Pyrzyny.
Perzynko p. Perzyna.
Pes p. Ham.
Peskłać = »pluskać się w wodzie« Mrong. Pol.-Niem. (wyd. 1835) 325. || »Peskłać sie = bawić się w wodzie: 'nie peskłajta sie w wodzie, bo sie zamoruchata« Spr. V, 118. Toż Rozpr. XVII, 52.
Pesternak p. Pasternak.
Pesz p. Perz.
Peść = »pestka« Krak. IV, 296.
Péta = »łapa« Krasn. 306.
Petarakowizna = »hultajstwo, liehota« Pobł. 64.
Pètelj = »motyl« Hilf. 175.
Petelka p. Pętla.
Peterens = piec w zagadce Cisz. I, 358, n⁰ 417. »Pederens« ib. n⁰ 418.
Peternelki = »robaczki końskie, dokuczliwe« Zb. I, 35.
Petla p. Pętla.
Petlica p. Pętlica.
Petra = »duża łyżka drewniana do kładzenia jedzenia na miskę» Spr. V, 118. Toż Mil.
Petriwka p. Piotrówka.
Petroleum: »Petryoléj« Rozpr. IX,

111. »Pétryola«: »Wioł (= wziął) on halbę pétryoli = nafty« Wisła III. 562. »Petrulka = nafta« Pr. fil. IV, 277. »Petrucha = petroleum« Pobł. 137.

Petrucha p. Petroleum.

Petrulka p. Petroleum.

»Petryna« = Piotr? Tyg. il. 2, V, 110.

Petryola p. Petroleum.

Petryolej p. Petroleum.

Petyk: »Bajbarak a. Petyk = sardak zwykły ale bez klinów« Witw. 91. Por. Pebyk.

Pewien p. Pewny.

Pewnicki = napewno, z pewnością: »On was pewnicki wysłuchá« Święt. 420.

Pewnie p. Południe.

Pewniczno p. Pewnikiem.

Pewnikiem = »z pewnością, bez żadnej wątpliwości, niezawodnie« Osip. Fed. 405. Krak. III, 33. Zb. II, 173. ib. VI, 87. Kaspr. 10. || »Pewnikiem a. pewnicno = pewno, zapewne« Sand. 264. Wilk. Ramotki V. 303. Kuj. I, 312.

Pewnikowy: »Pewnikowa gra« = niezawodna, o pewnej wygranej Wilkoński, Ramotki V, 196.

Pewno p. Pełno.

Pewnok = pewno, zapewne: »Pewnok wita« (= wiecie) Kam. 92.

Pewny, Pewien = upewniony: »Życia swego nie pewien« Pozn. VI, 16. || Pewny = niejaki: »Pewny pan« Bar. 88, 116. »Pewen rycerz młody« Pozn. VI, 262. »Pewny rycerz« ib. || Pewny = niezawodny: »To za pewne macie« Rog. 225, n⁰ 453.

Peza = »potrawa, będąca masą ciasta z drożdżami, w gotowaniu wyrosłego« Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628. »Pyza = rodzaj potrawy, budynu« O. »Pyza« = legumina z mąki pszennej, mleka i jaj Szumlańska, Skrzętna gospodyni 125. || »Pyza = duże kluski kartoflane kształtu gomółek« Spr. V, 141. »Jadają tu często pezę (pyzę) z ciasta, z gryczanej mąki ugniecioną i omaszczoną smalcem wieprzowym lub gęsim« Maz. V, 45. »(Matka) jednego razu jedząc pyzę, umarła« Bal. 61. »Tumek resztę pyzy spucował« ib. »Pyzia« (dziec.) Gluz. 532 ods. »Pyzy = kluski kartoflane« Pr. fil. V, 863. »Pyzy = kluski« O. »Kluski grube z mlekiem, które pyzami w Mazowszu zowią« Gluz. 532 ods. »Pyzy z gryczanej mąki umielonej w żarnach, rozczynione drożdżami; gdy ciasto wyrośnie, robią z niego kulki i na wodę rzucają, poczem kładą to na donicę i oblewają słoniną (robią to w zapusty, w ostatki)» Maz. III. 37. || »Pyza = człowiek mający dużą i tłustą twarz« Spr. V, 120 »Pyza, pyzaty = człowiek tłustych policzków« Zb. I. 75. »Pyza a. Puza = dziecię o dużej rumianej twarzy« Zb. II, 10. »Pyza« = tłuste dziecko Spr. V, 141. || »Pyza« = pysk: »Na deszcz lub tajanie krowy liżą żłób. albo sobie pyzę oblizują« Zb. V, 115. n⁰ 68.

Pézać (pyskać) = grzebiąc w potrawie, szukać na spodzie lepszej jej części Bib. Warsz. 1860. LXXX, 628.

Pezak = »gwóźdź drewniany« Pleszcz. 40. Por. Gozdek.

Pezgać, Pezgnąć = »kopać, kopnąć; brykać, bryknąć: Ostrożnie, bo ten wół pezga« O.

Pezgnąć p. Pezgać.

Peż = »kołek u przodu sochy i radła oraz u wozu, służy do zakładania wici od jarzma« Chełm. II, 241.

Pęc = »wykrzyknik oznaczający szybkie zręczne uderzenie po czem. lub nagłe upadnięcie, zrzucenie

czego, klaśnięcie lub pęknięcie czego« O. »Za taką zuchwałość wojewoda pęc go w policzek« Gliń. I, 182.

Pęcać: »Pęcac = pękać, pukać« Pobł. 64. »Pācac = pukać, trzaskać« Ram. 132.

Pęcaj = brzuch w zagadce Zb. VII, 141, nº 72.

Pęcak: »Pęcák = jęczmień« Spr. IV, 28. || »Pęcak = kasza« Krak. IV, 316. »Pęcak = kasza domowa« ib. I, 192. »Pęcak = kasza jęczmienna« ib. I, 133. 154. »Pęcák = jęczmień otłuczony w stępce« Rozpr. IX, 212. »Pęcák« Rozpr. IX, 156. Zb. XIV, 24, nº 5. »Pęcak = kasza jęczmienna tłuczona w stępie« Zb. X, 196. »Pęcak = krupa perłowa« Petr. »Pęcák = gruba kasza perłowa« Rozpr. VIII, 231. »Pencák = gruba kasza jęczmienna« ib. XX, 432. »Pancak« Maz. III, 159, nº 165. »Pęcok = rodzaj krup« Wisła V, 915, nº 4, 1. »Pęcoki«: »Nie mogła jeść pęcoków (= kasza wiejska tłuczona w stępie)« Pauli 183, nº 14 i ods. »Pęsak a. Pęczak« Jucewicz, Litwa 358. »Pęczak« Was. 103. »Pęczak = ziarno jęczmienne otłuczone ze skóry w stępie« Pozn. II, 44. »Pęczak = krupy jęczmienne« ib. 174. Maz. V, 44. »Pęczak = = rodzaj grubej kaszy jęczmiennej« Cisz. I, 142. »Stępa = przyrząd do tłuczenia pęczaku« Was. 58. »Pęcak a. Pęczak = jęczmień otłuczony, używany zam. krup do gotowania potrawy, która jeśli jest rzadka, nazywa się też pęcakiem, jeśli zaś gęsta, przybiera imię kucji« O. »Pęcak = jęczmień otłuczony stęporem w stępie z łuski zewnętrznej, na podobieństwo krup perłowych, używa się z omastą na kaszę, lub z dodaniem nieco kartofli na polewkę; lecz pęcak, ugotowany na gęsto i zaprawny makiem i miodem, niezbędny jest na kucji, t. j. podczas wieczerzy wigilji Bożego Narodzenia« Osip. || »Pęcak = potrawa z orkiszu gotowanego« Spr. V, 118.

Pęcawka: »Pęcáwka a. Pękawka = narzędzie chłopców do pukania« Pobł. 64. 137. || »Pācáwka = pukawka, zabawka dziecinna do trzaskania« Ram. 132.

Pęceł a. Pęteł = »węzeł« Pr. fil. IV, 230. Por. Pęcoł.

Pęceł p. Pęzel.

Pęch = »węch« Kuj. II, 274. »Pęch = węch: 'Ma psi pęch' (przysłowie)« Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628. »Ma psi węch a. pęch = wszystko wszędzie wywącha« (przysłowie) Kuj. I, 199, nº 47. »Pąch = wąch, wąchanie, powonienie (u psów): 'Skrada się cichym pęchem' = obwąchywając cicho« O. »Cichem pęchem = po cichu, potajemnie« (na Malborskiem) List. od Łęgowskiego. »Pąkiem a. cihem = cicho« Spr. IV, 380.

Pęcherz: »Pęcherzyk« = naczyńko, flaszeczka z pęcherza: »Kruk z wodą w trzech pęcherzykach przylata« Gliń. I, 32. || »Pākierz« = bąbel na wodzie Hilf. 175. || »Pęcherzyna«: »Leci zając po miedzynie, Niesie dzieci w pęcherzynie« Zb. X, 138. »Pecherzyna i Pecherzynka«: »Pecherzynka się, ot, taka widzi, co to dmuchnąć i tyla!« Konopnicka, Moi znajomi 261. »Pacharzyna = pęcherz« Rozpr. XII, 98; XVII, 50. »Bacharzyna«: »W bacharzynie buła tego, A nik nie wié, wiela tego« (zagadka o maku) Zb. VII, 85, nº 43. Por. Macharzyna.

Pęcherzyk p. Pęcherz.

Pęcherzyna p. Pęcherz.

Pęchtać = węszyć: »Przychodzi

syn, a pęchcąc po izbie, zawołał« Pozn. VI, 198.

Pęcka = »małe pękate dziecko, przezwisko dziewczynki małej« Pr. fil. IV, 230.

Pęcka p. **Pecka**.

Pęcok, Pęcoki p. **Pęcak**.

Pęcoł = »węzeł« Pr. fil. V, 829. Por. **Pęceł**.

Pęcołka = rodzaj kwiatka« Pr. fil. IV, 230.

Pęcwały = »pączki« Pr. fil. V, 829.

Pęcyna p. **Pecyna**.

Pęcynka p. **Pecyna**.

Pęcz = »zbiorowa nazwa pączków wiosennych na drzewach owocowych: 'pęc pomarz' = pączki zmarzły, 'pęc rozkściewa' = pączki kwiatowe rozwijają się« Pr. fil. IV, 855. Pącz: »Na zielonej łące rozkwitają pącze« Zb. X, 323, nº 345.

Pęczak p. **Pęcak**.

Pęczek = »zawiniątko« Pozn. VI, 82. »Te korónę, okrycie i te trzewiki pozbirał i w pęczek sobie powiózał w białóm chustkę« Pozn. VI, 106.

Pęczk p. **Pęk**.

Pęczkowaty: »kwiat pęczkowaty« Pozn. II, 67.

Pęcznieć: »Pęcnić = wskutek wilgoci powiększać objętość (groch w wodzie pęcnieje)« Mil.

Pęczowanie p. **Guz**.

Pęczyć: »Pęcyć = uwypuklać się« Mil. || »Pęcyć = wydobywać się. 'Woda pęcy' = wydobywa się na wierzch z ponika« Pr. fil. V, 155.

Pęczyna p. **Pecyna**.

Pęczynka p. **Pecyna**.

Pęd: »Pod = pęd: 'leciáłem co pod = co mi sił starczyło', 'ŭod wsi jaze do miastá leciáł podem po dochtŭora« Rozpr. VIII, 103. »Pedem: 'Kŭonie biegły pedem, leciáłem pedem« ib. »Leci nazád tém pędem do pana« Pozn. VI, 315. »W pãndy pojechâł« Zb. VIII, 302. »Powraca w te pedy do doma« Sand. 275. »Tyla pędy iść! = tak daleko trzeba iść« Krak. IV, 324 p. w. Tyla. || »Pęd = ślad zwierząt (myśl.)« Pr. fil. V, 829. Prz. ludu VI, 111.

Pęder = »1, wrzód na ustach 2, wrzód na grzbiecie u bydląt« Rozpr. X, 294; XVII, 52. »Pęder = wrzód na grzbiecie u bydląt, powstały skutkiem obecności pod skórą pędraka tj. gąsienicy gza« Wrześ. 16. »Pęder, pender = wrzód spowodowany usadowieniem się pod skórą bydlęcia tz. pędraka« Spr. V, 391. || »Pendry« = węgry na twarzy ludzkiej Spr. V, 391. Por. **Pędrak**.

Pędraczek = »węzełek« Pr. fil. V, 829.

Pędrak = »robak niszczący zboże« Tyg. il 1, XII, 58. »Pędrak = gąsienica chrabąszcza« Spr. V, 118. »Pendrak = poczwarka... chrząszcza lub jelonka« Roczn. 223. Zb. I, 73. »Pandrak« Rozpr. XII, 98. »Pańdrok« Wisła V, 915, nº 4, 1. || »Pędrák = giez bydlęcy« Święt. || Pędrak = dziecko: Roczn. 223. Zb. I, 73. Wisła V, 915, nº 4. 1. Parcz. || »Pędrak = pogardliwa nazwa, nadawana mieszczanom Rakowa przez włościan okolicznych« Pr. fil. V, 829. Por. jeszcze: Sand. 427, nº 400; ib. słown. »Pędrok« Wisła V, 645, nº 30.

Pędrok p. **Pędrak**.

Pędrowaty: »Pendrowaty = mający 'pędry' Spr. V, 391 p. w. Pęder.

Pędzać: »Kaczki ludzie pędzają = mówią, gdy spotykają idących ulicą ludzi pijanych« Pr. fil. III, 501. || »Pędzać się« = uganiać się, upędzać się: »Pędzają się, pędzają, i dziadek swego koguta,

a babka swojej kurki złapać nie mogą« Gliń. II. 192. || »Krowa sie pędzá = objawia popęd płciowy« Rozpr. XXVI, 388.

Pędziałek p. Poniedziałek.

Pędzicha »a. Gonicha = nierządnica Zb. I, 48. »Pędzicha = nierządnica« Udz.

Pędzić: »Pędzić filary = wydobywać węgiel z filarów« Pr. fil. III, 496.

Pędziocha = »cielę, urodzone w poniedziałek« Wisła V, 922.

Pędzium = »pięć (w mętowaniu)« Fed. 388.

Pędziwiatr = »wietrznik« Osip.

Pęga = »siniec, znak podłużny na ciele, krwią nabiegły, wywołany przez uderzenie rózgą, sznurkiem lub przez ukąszenie owadu« Święt.

Pęgwica = »guzik« Hilf. 175. »Pągawica a. Pągwica nieuż. = guzik skórzany u kożucha« O.

Pęk = »pęknięcie, rozpuk. 'Śmiać się do pęku = do rozpuku« Pr. fil. V, 829. Wrześ. rękop. Wisła VIII, 114. || Pęk = węzeł »(Chusty) z przodu raz na pęk zawiązują« Pozn. I, 73, n⁰ 3. »Wszędzie zawiązuje pęk« Wisła VIII, 138. || »Pęk = snop słomy« Hilf. 175 p. w. Pąk. »Pęczk = pączek, poduszeczka do igieł, pęczek słomy« ib. || »Pęk = miejsce największej średnicy czyli szerokości jakiegoś naczynia, stąd mówią: 'garnek pękaty'« Pr. fil. IV, 855. || »Pęk = garb« Spr. IV, 28. Por. jeszcze: »Na pęk zawiązać sznurkiem = na głucho, bez kokardki, pętelki« Ust. z Warszawy r. 1897. »Pęk z pękiem ledwie związać mogę = tak mi krucho, kuso« Ust. z Warszawy r. 1894. »Sęk, pęk okuty, Dziesięć nóg a trzy d...« (zagadka o chłopie i parze koni) Cisz. I, 338, n⁰ 147.

Pękacina = »jagoda porzeczki czarnej« O. Ust. z Warszawy 1890. »Pãkacina a. Bździuch« = czarne porzeczki Zb. VIII, 257.

Pękać p. Pęknąć.

Pękal: »Pękál = 1, bolak na ciele 2. człowiek mały, gruby« Spr. IV, 327. || »Gdy kota w garnku ujrzą, wołają: 'trzeszcz pękolu!'« Nadm. 148.

Pękanie = trzaskanie: »Pękanie z batów« Wisła VIII, 495.

Pękatka = stępa (w zagadce): »Üojciec łysy byk, matka pękatka, a dzieci jagniątka« Zb. X, 140, n⁰ 51 a.: »Matka pękatka, Ojciec łysy byk, Dzieciaki trzęsiaki« ib. XIV, 251, n⁰ 69. »Matka pękatka, ociec cubác, a dzieci gołosięta« Święt. 655, n⁰ 36 (zagadka o stęporze, stępie i kaszy).

Pękaty = »gruby, otyły, krępy« Święt. »Pękaty = najedzony, gruby« Udz. || »Pękaty = garbaty« Spr. IV, 28.

Pękawka = »wstążka u końca bata« Wisła III, 746. »Przywiązują do batogów świeżą 'pękawkę' tj. kawałek węgorzyny (= skóry z węgorza), lub wstążki jedwabnej i hukają« Wisła III, 733. »Bat z pękawką« Zb. II, 27. »Pękawka = zakończenie czwórkowego bata (z jedwabnej tasiemki albo włosieni) wywołujące trzaskanie« Mil. »W Wielkopolsce nazywają 'trzaskawka', a używane też do batów owczarskich« Karł.

Pękawka p. Pęcawka.

Pękierz p. Pęcherz.

Pęknąć: »Pękać = trzaskać: 'pęka po lesie'« Zb. I, 35. »Zaczęnł wszyscy streszkę walić, że le pęká« Derd. 110. »Pękać z bata = trzaskać« Zb. I, 21. »Pękać z bata = trzaskać z bata« Wisła I, 318. »Furman pęknoł z bata« Chełch. I, 15. »Pęknoł bacikiem« Chełch.

II, 134. »Bicami pękajo« Kętrz. 45. »Wacho pęknął z bieza« Bliziński. »Kupię sobie kawał bicza, Będę pękał, będę hukał« Zb. VI, 152, nº 138. »Trzymając potężny bat z 'pękawką' i 'pękając' (= trzaskając) ustawicznie z niego« Zb. II, 27. »Nosili baty owczarskie i ciągle z nich przez drogę 'pękali'« Wisła VIII, 484. »Pęknąc, pynknąc = puknąć, uderzyć« Zb. I, 21. »Jak go peknie w łeb« Pozn. IV, 233, nº 448, zwr. 3—5. Por. Puknąć.

Pęksa = »dziewczyna nizka, tęga« Mil.

Pęksowy p. Pąksowy.

Pęp i zdrobn. Pępek, Pępuszek: »Jak dziecko ciągle płacze, to sobie 'pępek wypłacze'« Zb. XIII, 67, nº 13. »Natychmiast po pierwszej kąpieli babka lub ciotka nowo-rodka doręcza akuszerce rubla za 'pępuszek'« Wisła IV, 834. || »Pępek« = żołądek u ptaków Wal. (2 wyd.) 179. || »Pępek« = brzuszek rybi solony: »Powrócił z miasta z mąką, masłem i pępkami; one jedzą się, jak śledzie« Adam Szymański. || »Pąpek u gruszki« (nieobj.) Ust. z Jaworza 1891. || »Pępek = pączek« Udz. »Pępek = pączek: 'Ta róża ma dużo pępków'« Zb. I, 48. »Pępuszek«: »Na gałązkach, na gałązkach, wino, wino, pępuski, na pępuskach, na pępuskach, wino, wino, kwiatecki« Zb. X, 131, nº 47. || »Pępki« = gatunek grzybów Zb. II, 14. »Pępki« = grzyby maślaki Wisła VI, 679, nº 20. »Maśluk lub pępki = boletus luteus« Pleszcz. 140. || »Pępek = kępka niedożętego zboża« Pr. fil. IV, 231. »Pępek = pęczek kłosów zostawianych na pniu, ubranych polnemi kwiatkami na zakończenie żniwa« Spr. V, 140. »Pęp« = ostatnia garść zżętego zboża Töp. 95. »Pęp a. Pępek« = ostatnia garść zżętego zboża Kuj. I, 232. »Pępek = ossatnia garść zboża przy żniwach« ib. II, 274. »Pępek = ostatnia garść zboża użęta w czasie żniwa, co nazywają 'urznąć pępek'« Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628. »Pępek urznąć = ostatni snop zboża zżąć« Maz. V, 100 ods. »A mój miły pępie! Chtóż cię dziś uchrępie? (= urznie)« Kuj. I, 232. »Pępek« = ostatnie kłosy używane na stajanku Zb. III, 13. »Pęp a. pępek = ostatni snop każdego rodzaju zboża« Pr. fil. III, 362 p. w. Běks. »Po każdym zosobna sprzęcie przynoszą do dworu pępek« Pozn. III, 46. »Pęp a. Pępek« = garstka kłosów, wyjęta z ostatniego snopa zżętego zboża, zdobiona w kwiaty, przepasywana wstążką i zanoszona w darze do pana Pozn. I, 157—158. Patrz także ib. 102. Zb. VIII, 71 ods. 3. »Pępek = bukiet o trzech odnogach z ostatniej garści zboża zrobiony, przewiązany tasiemką różową lub innokolorową w środku, w odnogach i na wierzchu, umajony kwiatami polnemi« Pozn. III, 149. »Pępek = bukiet z ostatniej garści zboża uwity z kilku polowemi kwiatkami« (opis) Pozn. II, 70. Toż ib. 206. 209. »Pępek« = bukiet dożynkowy Wisła V, 748. || »Pępek a. Pępkowe« = zabawa po wręczeniu panu pępka Pozn. III, 149. || »Pępek« = zakończenie tarcia lnu: »Jak skończą wytarcie lnu i zejdą się po raz ostatni na zabawę, mówią, że to pępek, że już pępek zrobiły« Pozn. I, 108. || »Pępuszki« = waleczki skórzane do zapinania kożucha Lub. I, 40. »Wiela pępusków, tyla ciełusków. Wiela pętlicek, tyla cie-

licek« Zawiliński, Z etnogr. krajowej 2.

Pępawica p. Pąpawina.

Pępawina p. Pąpawina.

Pępek p. Pęp.

Pępel a. »Bąbel = 1, na ciele odstanie skóry 2, na wodzie bańka powietrzna« Pr. fil. IV, 801 p. w. Bombel.

Pępić się = »marudzić, nie móc zdążyć« Mil.

Pępkowe: = »Oblewać pępkowe« = pić za zdrowie nowonarodzonego Wisła IV, 834. || »Pępkowe« = zwyczaj, zachowywany przy zżynaniu ostatniej garści zboża Kuj. I, 231—232. »Pępkowe = dożynki« ib. II, 274. »Pępkowe = dożynki, uroczystość przez pana kmieciom wyprawiana, którą także 'wieńcowem' zowią Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628. »Pępkowe a. Pępek« w temże znaczeniu Pozn. III, 149.

Pępkowie = pępowina: »Wywódka wtyka w ołtarz pępkowie swego dziecka, aby się jej dobrze chowało« Zb. XIV, 191, nº 10.

Pępkowny p. Pępkowy.

Pępkowy: »Wódka pępkowa a. 'pępkówka'« = wódka z miodem a. cukrem a. masłem i słoniną, pita na chrzcinach Maz. V, 117. »Wódka pępkowa« = pita przy oczepinach Pozn. I, 218. »Pępkowny«: »Wódka pępkowna a. 'pępkówka'« = przepalanka, pita na weselu Wisła VII, 366. Por. Pępkówka.

Pępkówka = wódka z solą i z krwią z pępowiny, dawana położnicy Wisła VII, 166. »Pępkówka« = wódka, pita po narodzinach dziecka ib. IV, 834. »Pępkówka a. 'wódka pępkowa' = wódka z miodem a. cukrem a. masłem i słoniną, pita na chrzcinach Maz. V, 117. »Pępkówka a. 'wódka pępkowna'« = przepalanka, pita na weselu Wisła VII, 366. Por. Pępkowy.

Pęple p. Pętla.

Pępowina p. Pąpawina.

Pępuch a. »Pańpuch = bąbel, pęcherz napełniony czemś płynnem« Spr. IV, 367 p. w. Pańpuch.

Pępuch p. Pampuch.

Pępuszek p. Pęp.

Pępuszek p. Pampuch.

Pępuszka p. Pampuch.

Pęsak p. Pęcak.

Pęszyć = »węszyć« Bib. Warsz. 1860, LXXX, 628 p. w. Pęch. »Pęszyć = węszyć, wąchać, wietrzyć« Kuj. II, 274 p. w. Pęch. Por. Pąchać.

Pętelka p. Pętla.

Pęteł p. Pęceł.

Pętka p. Pąć.

Pętla: »Petla« O. Ust. z Litwy. »Petelka ze sznureczka u sochy« Pleszcz. 24 ods. »Patla, lm. patli, np. u chobotni rybackiej są 'dwie patli'« Pr. fil. IV, 855. || »Pętle, pętelki = kokardy« Pozn. I, 61. »Pętle a. pęple = wstążki w karby lub kokardki« ib. II, 225. || »Pantelki = wałeczki drewniane, służące do zapinania (np. kożucha) zamiast guzików« Pr. fil. V, 825. || »Pętlineczka«: »Bardzoch sie cie zlękła, Aż mi pętlineczka u fartuszka pękła« Zb. IX, 267, nº 337, zwr. 3.

Pętlać się = plątać się Ust. z Radom.

Pętlica: »Petlica = zawięź w oku z włosów końskich zrobionym (myśl.)« Pr. fil. V, 829 || »Pętlica = (w jęz. flisów) kiełbasa« Pr. fil. V, 830. || »Pętliczka«: »Wiela pępusków, tyla cielusków, Wiela pętlicek, tyla cielicek« Zawiliń. Z etnogr. kraj. 2 (= guzików i pętelek).

Pętliczka p. Pętlica.

Pętlić = »pętać« Zb. I, 31.

Pętlik = »pętlica do wiązania« Rozpr. XVII, 12.

Pętlina = »pęcina u konia« Ust. od K. Krynickiego. »Pętlinka«: »Grzywki im (koniom) wyczeszcie, pętlinki im wystrzeszcie (= wystrzyżcie)« Pozn. V, 202.

Pętlineczka p. Pętla.

Pętlinka p. Pętlina.

Pęto = więzy: »Jak ci go ujęto W to żelazne pęto« Maz. III, 275, nº 386, zwr. 31. || »Pęto = wstążka czerwona, którą obwiązują pręty rózgi weselnej« Pr. fil. V, 830. || »Pęta« = łozy: »Śperała cosik w pętach = szukała czegoś w łozach« Lub. II, 212 p. w. Śperać.

Pętówka p. Pantówka.

Pętywać = »pętać często: 'Nadobny Symuś kónie petywá' (z zatraceniem dźwięku nosowego)« Pr. fil. V. 830. »Pentywáć« Wisła V, 162. »Parobecek Janek konie pętywa« Sand. 116, nº 139, zwr. 1. Toż zwr. 2, 3 i 4. »Dworski parobecek Konie pętywał« ib. 122, nº 144, zwr. 1. »Od Sałaka parobecek konie pętywa« Rad. I, 113, nº 53, zwr. 2.

Pęzel: »Penzel« Rozpr. XI, 187. »Pęceł« Lub. II, 210. || »Pęzel = 1, ogon dzika 2, penis kozła (myśl.)« Pr. fil. V, 830.

Pęzioł = »mały człowiek, karzeł« Święt.

Pężleć = »niszczeć, marnieć. 'Dobytek źle żywiony pężleje« Pobł. 64. »Pązlec = nędznieć, biednieć, marnieć, chudnąć« Ram. 133.

Pężyce p. Pążęć.

Pfy: »Pfy, co tu tak śmierdzi?« Wrześ. T. 47.

Pha p. Pchła.

Piach = »piasek« Rozpr. VIII, 175. Krasn. 306. Mil. O. »Piách = piasek« Rozpr. XI, 186; XX, 432. Wisła V, 916. Kozł. 363. || »Piach = duży głęboki piasek« Czark. »Piách, piáchy = wielkie piaski« Rozpr. XXVI, 391. »Piachy = piaski lotne, wydmy piaszczyste« Osip. »Piách = pole piaszczyste« Ust. od Olkusza. Por. jeszcze: Kuj. I, 50. Zb. XI, 109.

Piać: »Piáć = piać, śpiewać; kur puoje = kogut pieje; pione = śpiewano; poje = śpiewa« Hilf. 175. »Pojcie« Wisła VIII, 66.

Piana: »Oj moja dziewcyno, da moja złota piano« Sand. 207, nº 260. »Pijana«: »Jak wzión jeździć, aże pijany (z konia) kapały« Zb. XI, 109.

Pianny: »W piannej wodzie« Kolb. 201, nº 16, zwr. 15.

Piard: »Piárd = pierdel: 'Kręci sā, jak piárd w rzýci« Ram. 137. »Pierd«: »On już nie ma, jeny trzy pierdy do śmierci« Wisła VIII, 793, nº 1262.

Piarg: »Piargi = żwirowe usypiska z odłamów skał, u stóp gór nagromadzone« Rozpr. X, 218 »Piargi = usypiska kamieni rozmaicie grubych« Wrześ. 16. »Piárgi = usypiska kamieni w górach, bywają 'drobne piárgi' i 'hrube piárgi'« Spr. V, 391. »Piazga« Aten. 1877, VI, 505 (zapewne zam. 'piarga').

Piarżysty = obfitujący w piargi: »Piarżysta droga« Ust. z Zakopanego 1892. »Piarzystá dolina« Spr. V, 391.

Piasecki: »Jestem sobie pan Piasecki z rodziny szlacheckiej« Wisła VI, 565 (osoba z szopki).

Piaseczniki = »deski pokrywające końce belek pod dachem« Ust. od Lidy.

Piaskaor = wzgardliwie o piaskarzu, lub człowiek bez wychowania, prostak, łobuz (Karł.).

Piasta = »środkowa część koła« Rozpr. XI, 186. »Piasta, Piazda,

Baran = część środkowa koła, w której umocowane są szpice, a przez którą przechodzi oś« Pozn. II, 53. »W środku koła jest baran (piazda)« Pozn. III, 138. »Piazda« = otwór w baranie koła na oś Pozn. I, 110. »Piazda = piasta« Kuj. I, 84. »Piázda = piasta« Wisła V, 916. »Piazda = piasta w kole u osi« Zb. I, 35. »Piazda, piauzda = piasta od wozu« ib. 31. »Piaźda od koła« Prz. ludu VI, 261. || »Piasta = nazwa kapelusza, zwężającego się ku górze« Pr. fil. V, 830.

Piastun: »Ksiądz, piastun Boski« Krak. III, 72. »Boski piastun« = ksiądz Wisła VII, 135. || »Piastun = kołek dla podpory młodym drzewkom dawany« Pobł. 137. || »Piastun« = młody niedźwiedź (myśl.) Prz. ludu VI, 111. »Piastun (łow.) = młody niedźwiedź, póki przy matce zostaje« Roczn. 223.

Piastuneczka p. Piastunka.

Piastunka i zdrobn. Piastuneczka = niańka: »Dam ja mojej piastuneczce Dwa bite, To mi weźmie dzieciąteczko Powite Dam ja mojej piastuneczce Kęs złota, Nie wrzucić mi dzieciąteczka Do błota« Rog. 181, nº 368. »Weznę ja se piastuneczkę albo dwie« ib 10 nº 18.

Piaszczasty p Piaszczaty.

Piaszczaty = »piaszczysty« Zb. I. 21. »Piáscasty = piaszczysty« Pr. fil. V, 830.

Piauzda p. Piasta.

Piazda p. Piasta.

Piazga p Piarg.

Piącha: »gwiazda jak piącha« od Płocka, z pow. konkurs. Gaz. Świąt. r. 1888. Por. Pięść.

Piąć: »Pnoć« Rozpr. XII, 63, § 131. Imiesłów przeszły czynny: »Pion, piena, pieno, pieni a.: pnół, pnóła, pnóło« Rozpr. XII, 64, § 135 a.: »Pnon, pnena, pneno i pion« Rozpr. VIII, 147. »Oj wino, wino Zielone było, Oj do góry sie piéno« Rad. I, 149, nº 105, zwr. 1. Imiesłów zaprzeszły czynny: »Pnowszy sie« Rozpr. VIII, 147. Imiesłów przeszły bierny: »Zapiety, zapniety« ib. || »Pjić sã = piąć się, wspinać się« Ram. 137.

Piądlenie p. Piądlić.

Piądlić: »Piądlić, piądlenie = rozpinanie skóry, żeby wyschła« Spr. V, 391.

Piądze p. Pieniądz.

Piątak = pieniądz wartości pięciu monet najdrobniejszych, np. pięciogroszowy: »Krakowiaczek jeden miał piątaków siedem, Było to wszystkiego półtora złotego« Oles. 138, nº 293. »Porzućcie jej piątaka« Maz. III, 153, nº 150, zwr. 8. || »Piątak« = gatunek miodu Ust. z Litwy. Por. Piętak.

Piątem = za piątym razem: »Wociec niebieski zlituje się nad nami i da nam piątém chłopaka« (= za piątym połogiem) Kam. 145. »Chłopisko... rozradował się, co piątém będą juże mieli chłopaka« ib. 146.

Piątka: »Wzięli po piątce w policyi« (= po pięć razów, rózeg) Krak. IV, 176. || »Piątka = pięć złotych reńskich« Rozpr. XIII, 37, nº 7. Wrześ. T. 48. »Piątka = bilet pięcioguldenowy« Rozpr. X, 199. »Pobiera rocznie piątkę na buty« Święt. 125. »Sprzedám, jak mi dácie dziesięć korcy piątek« ib. 433. || »W piątkę = rodzaj gry w karty« Pr. fil. V, 830.

Piątka p. Piętka.

Piątkowy: »W północy piątkowej dała Nawtka swojemu dziedzicowi to razem wypić« Kam. 173.

Piątniki = »dwuletni zarybek« Prac.

Piątocha = »nazwa krowy« Zb. IV, 27. Wisła VII, 387, n⁰ 6.

Piątula = »krowa urodzona w piątek« Krak. I, 178.

Piąty: »'Piąci' lm.« Zb. V, 195. »Piónty« Rozpr. IX, 267.

Pic: »Karczmarzowa mało robi, Rechlorowa nic; A księdzowa po wsi chodzi, Poszkrabuje... nos« Wędr. XXVI, 1888, n⁰ 23.

Picha = wykrzyknik, używany w celu popędzenia koni Wisła II, 176—177. »Piicha! iichasa! = na lewo« (wołanie na konie) Fed. 358, n⁰ 4.

Pichacki: »Wsie pichackie« Wisła II, 176. »Zwyczaj pichacki« ib. 177. Por. Picha, Pichacz.

Pichacz = nazwa pogardliwa mieszkańca pasa ziemi między Olkuszem i Godkowicami Wisła II, 176—178. Por. Picha.

Pichacz = »chłopiec używany do popychania wózków w kopalniach« Pr. fil. V, 830.

Pichaczczyzna = właściwości pichaczów Wisła II, 178.

Pichać p. Pchnąć.

Pichcić = »gotować« Udz.

Pichnąć p. Pchnąć.

Picie = »napój« Rękopis J. Kopernickiego. »Miała picie, jadło i co tylko jest na świecie« Kozł. 301. »Bedzies mniał jakie bedzies chciał jeście i picie« Chełch. I, 226. »Przyniós tyla jádła, piciá i pieceniá« Święt. 442.

Picuś = »ryba: Blicca björkna. L.« Prac.

Piczny = »tłusty, zwłaszcza o przepiórkach« Roczn. 223. »Piczna kuropatwa = tłusta«. Przyj. Ludu VI, 111 (myśl).

Pić: »Na, pij bracie to piwo, któreś nie pił jak żywo« Wójc. I, 290. || »Pić do kogo = przymawiać, przytyk robić« Zb. I, 73.

Pidło = »mnich, stawidło, przez które woda ze stawu wychodzi« Pr. fil. V, 155. Rozpr. XVII, 52. || »Pidło = dziura w polu, w którą ścieka woda« Rozpr. XII, 98.

Pidpadjakać: »(o przepiórce) = głos wydawać« O.

Pidpadjakanie = »głos przepiórki; wydawanie głosu przepiórki« O.

Piec: »Piec« r. żeńs. Ust. z Litwy. Wal. 160. Pleszcz. 31. || »Piec = piec chlebowy« Hilf. 175. Ram. 135. || »Pieck = piec pokojowy« Hilf. 175. Ram. 135. Derd. 109. Cen. 67. || »Piecek, 2 pp. piecku = piecyk« Pr. fil. V, 830. Pozn. VI, 64 Wisła IV, 810; VII, 136. || »Głuchy piec = piec służący do gotowania, a nie do ogrzewania« Rozpr. X, 279.

Piec: »Piekemy = pieczemy« Zb. I, 5. 8. »Pieką i pieczę = piekę« Hilf. 175. »Ona ji piekała, jei dziewucha, dzieci« Cisz. I, 77.

Piecek p. Piec.

Piecem: »Piecem przechodzić z klasy do klasy = o uczniach słabych, nie zasługujących na promocję« Pr. fil. V, 830. Por. Fuks.

Piechociarz: = »groch zwany piechotnym« Krak. I, 174. »Piechociárz = (groch) fasola« Święt. 709. »Groch piechociárz = fasola« Święt. 5. 52. Por. Piechotny.

Piechora = »owca w języku złodziejskim« Pobł. 137.

Piechota: »Pończochy i skarpetki nazywają piechotą« Parcz. || »Piechota = groch, fasola« Ust. z Litwy; por. Piechociarz.

Piechotka: »Sli na piechotkę oboje« Pozn. VI, 115.

Piechotny = »pieszy« Pr. fil. V, 830. || »Piechotny groch = fasola« Rozpr. XXVI, 391. »Groch sadzą piechotny i tyczny« Zb. XIV, 26. Święt. 559. Por. Piechociarz, Piechota.

Piechowisko = »drążek drewniany, na którym osadzona jest ość rybacka« Pr. fil. IV, 855.

Piechtami p. Piechty.

Piechtą p. Piechty.

Piechtę p. Piechty.

Piechto p. Piechty.

Piechty = »pieszo« Pr. fil. V, 830. Krasn. 306. Patrz jeszcze: Kam. 9. Krak. II, 187. Myszk. 17. Derd. 64. Pozn. VI, 306. Zb. X, 212; XI, 74; XI, 87. Kaspr. 8. || »Piechtą« Pauli 183. Pr. fil. IV, 231 i 855. || »Piechto« Osip || »Na piechte« Pr. fil. IV, 231. || »Piechtami = pieszo, gdy idzie kilka osób« Pr. fil. IV, 231.

Piecicek = mały piec Rozpr. X, 244.

Piecina: »pięć piecin chleba = pięć wypieków chleba« Opol. 42.

Pieck p. Piec.

Piecki = »suszone śliwki i grusze« Pr. fil. V, 155.

Piecora = »głębina w rzece, bywająca zwykle przy zakrętach pod buchtą« Pr. fil. IV, 856. || »Piecorka = otwór pod piecem« Pr. fil. IV, 231.

Piecorka p. Piecora.

Piecowisko: »Często na polach wiejskich wystające pagórki bywają nazywane piecowiskami, że niby w tych miejscach miały być chałupy z piecami wielkoludów, początkowych mieszkańców ziemskich« Krak. III, 10.

Piecowy: »Górnicy (w Wieliczce) dzielą się na piecowych co wyrabiają piece czyli chodniki...« Krak. I, 59.

Piecuch = piec: »Będziecie drzymały pod piecuchem« Rog. 257, n⁰ 526. || »Piecuch = leniuch, próżniak« Pr. fil. III, 306. Zb. II, 147. Pozn. VI, 51. Święt. 355 »Piecuch = niedołęga« Osip. || »Piecuch = gatunek gołębia« Pr. fil. V, 830.

Piecuszek: »Kto przechowa piecuszka Ma na lato pastuszka« Gluz. 565.

Piecuszka = »ptak muchołówka (muscicapa)« Hemp.

Piecychno = »piecyk: latała Marychna wedle piecychna« Pr. fil. V, 830.

Piecyk: »Komornicy... mają... prawo do zbierania w lesie gałęzi a w ziemi do wykopywania piecyków« Krak. I, 344.

Pieczarki: »Piecárki = gruszki suszone« Pr. fil. V, 830. »Pieczarki = owoce suszone« O.

Pieczenia = pieczeń: »Moja pieczenia« Bar. 116. »Na pieczenię« Bar. 147. Podobnie ib. 151. 162. 188. »Pieceniá« Rozpr. VIII, 122; IX, 177. Maz. III, 127. »Pjeczeniá« Ram. 136. »Pieczenia zam. pieczeń, tylna część cielęca, wołowa i t. p.« Petr. »Kraj piecenią« Sand. 80. »Zjadła pjecenią« Krak. II, 67. »Zbójczyni piekła pieczenią« Krak. IV, 180. »Kaž upiec pieczenia. Weźmiemy w kieszenia« Rog. 217, n⁰ 440, zwr. 5.

Pieczenie: »Zaźreli do pieca: jes piecenie« Zb. V, 231. »Przyniós drugi pies ozmajtego piciá i pieceniá« Święt. 346.

Pieczewko = pieczywo: »Na pieczewko chleba« Pozn. II, 91.

Pieczka = »ulęgałka, suszy się w piecu; bywają 'gruszczane' i z jabłek« Ust. z Jaworza 1891. »Dziesiąta woda z pieczek = dziesiąta woda po kisielu« Udzielone przez J. Bystronia. »Chudy jak pieczka« Cinc. 7. »Pieczorki, pieczki = owoce suszone« Spr. IV, 359. || Pieczka = piec: »Ławki i pieczki« Ust. z Litwy.

Pieczliwy p. Piekliwy.

Pieczolunda = »ptaszek mały, robi wiszące gniazdko« Ust. z Litwy.

Pieczonaki: »Pieconaki, scodraki, powiadali nam« Rad. I, 90. Por. Szczodraki.

Pieczoneczka p. Pieczonka.

Pieczonka = »pieczeń« Hoff 41. Rog. 15, n⁰ 29, zwr. 6; 219, n⁰ 443, zwr. 4; 253, n⁰ 514, zwr. 3; 256, n⁰ 521, zwr. 4. »Paweł obracał pieconke, a Gaweł ją zjádł« Cinc. 30. »Pieconka« Rog. 24, n⁰ 46, zw. 3. Rozpr. VIII, 99 i 175; ib. IX, 212; ib. XX, 432. »Pieconka = pieczeń, lub przypieczone ziemniaki na maśle« Święt. 709. »Piecząnka« List od Bystronia. Toż Wędr. XXVI, 111. »Pieczoneczka z psa« Rog. 15, n⁰ 28, zwr. 10 || »Pieczonka = wątroba: »Wątrobę lub pieczonkę i słodzonkę lub trzustkę znają« Pleszcz. 107. »Wygryźć komu pieczonkę (wątrobę) t. j. dojeść komu do żywego« Zb. I, 63.

Pieczony rak = »taniec bezwstydny cygański« Roczn. 224.

Pieczorki p. Pieczka.

Pieczura »a. Pieczurka = framuga w piecu« Zb. II, 9. »Piecura« = jamurka przy kominie na popiół i żar« Pr. fil. IV, 856. »Pieczurka = rodzaj piecyka. cyganek, szabaśnik« Pr. fil. V, 830.

Pieczurka p. Pieczura.

Pieczy-biéda = »człowiek natrętny, natręt« Zb. I, 21.

Pieczyna p. Pecyna.

Pieczynka p. Pecyna.

Pieczysko »a. Piecysko = piec i komin murowany, sterczący po pogorzeli domu« Kiel. I, 40. »Piecysko = nazwa miejsca, gdzie stoją piece, kominy, piekarniki i szczątki tychże w domu spalonym lub rozebranym« Pr. fil. IV, 856. »Ano to se ta siedź pod tym piecyskiem« Wisła VIII, 257. »Pieczysko, miejsce gdzie były piece wapienne« Aten. 1879, I, 495.

Pieczyste: »Do pieczystych frykasów przynieśli różne sałaty« Bal. 157. »Złapał dwie rybki i mówi: jedna bedzie na pieczyte (pieczyste), a druga na warzyte (warzyste)« Pozn. VI, 51. »Żeby inksze miéso wzioł na pieczyte i na warzyte« ib. 80.

Pieczyte p. Pieczyste.

Pieg p. Piega.

Piega: »Pieg, -u m. Piega, -i ż. = 1, okrągła plama na białej sierci 2, w l. mn. (ephelides) med. wysypka plamista O. »Jak mi lata miną i piegi mi zginą« Zb. XV, 82, n⁰ 10. »Pięga = piega«. Kuj. II, 282, n⁰ 39; ib. 283, n⁰ 51. »Pingi = piegi« Parcz.

Piegaty: »Nie uwáżáj na to, chodziem já piegatá« Zb. XV, 82, n⁰ 10.

Piegowaty: »Pięgowaty (piegowaty)« Kuj II, 282, n⁰ 39. »Pingowata = piegowata« Parcz.

Piegza = »zięba« Rozpr. XII, 98; ib. XXVI, 391. || »Piegza = koza« Pr. fil. III, 496.

Piejak = »kogut« Wójc. Kl. I, 165, Toż: Rozpr. XVII, 52. Spr. V, 118. Pr. fil. V, 830. »Pieják = kogut« Zb. II, 9.

Piejądze p. Pieniądz.

Piejstrzeń p. Pierścień.

Piekać: »Pan często chléb piékáw« Rozpr. IX, 198. »Piekarz kupi mączki będzie piekał pączki« Pozn. IV, 46. »Krzyżáczka mały chléb piká« Zb. XIII, 65. »Gdzie ta baba się podziała, co placki piekała?« Pleszcz. 89. »Chleba nie piékają« Święt. 152.

Piekarczyn: »Pjekárczin, przym = do piekarki należący« Ram. 136.

Piekarnia = główna izba mie-

szkalna w wiejskich chatach dlatego, że tam zazwyczaj jest piec do pieczenia chleba« Zb. I, 48. Toż: Udz. Rud. 38. Krak. I, 154. Spr. IV, 327. »Piekarnia = izba czeladna« Osip.

Piekarniák = »piec chlebowy« Pr. fil. V, 830.

Piekarnik: »Obok tej sieni, idącej na przestrzał domu, w szczycie chaty były dwie izby, większa i mniejsza, gdzie stał wielki piec, piekarnik i komin i gdzie mieszkały dwie rodziny: gospodarza i jego parobka« Wisła II, 268. »Przy pieczeniu chleba wkłada się obok do piekarnika kukiełki dla dzieci« Wisła III, 724.

Piekielnica: »Otwórzciez nam okiennice, Przywieźliśmy wam piekielnicę« Pleszcz. 68.

Piekielnik = »wielki złośnik« Osip.

Piekielny: »W uniesieniu wołają: ...piekielna otrznogo...« Pleszcz. 105.

Piekiełko: »Posed krawiec do piekiełek, Wziął troje widełek« Kon. 158. || »A już ugotowane, stoji w piekiełku (na blasze)« Krak. IV, 64. || »Piekełko = wyżłobienie przed warsztatem tkackim, w którym się zbiera puch (kwap) z bawełny, służący do wyrobu waty« Rozpr. XII, 98.

Pieklárka p. Pieklárz.

Pieklárz, pieklárka: »używane przy wymyślaniu« Spr. V, 391.

Pieklisko: »Posedł krawiec do piekiełek, Wziął troje widełek, Pożgał, pomłócił, W niwec pieklisko obrócił« Kon. 158.

Piekliwy: »Wychowanie piekliwe czyni dzieci złośliwe, słabe i leniwe« Star. przysł. 6. O. ma Pieczliwy.

Piekło: »Umarł, pogrzebion i do piekłów zstąpił« Łęcz. 165. »Djabeł mówi: przyniesę ja zaporę od piekła« Kuj. I, 178. || Piekło = dołek w grze: »Wykopują wspólnie dość spory dołek, który nazywa się piekłem« Zb. II, 31. Por. jeszcze: Zb. X, 83. || »Piekło = przegrana w grze w piłkę np. w palancie: być na piekle w przeciwstawieniu do: być w niebie« Pr. fil. V, 830. || »Piekło = pogrzebowisko (w Sieradz. na Szląsku)« Bandtkie: Hist. prawodaw. polsk.

Piekniaki: »subst. plur = spodnie sukienne chłopskie (w Galicyi)« Bib. Warsz. LXXX, 628.

Piékno p. Pięknie.

Piekota = »spiekota, upał, gorąco« Pr. fil. V, 831.

Piekut: »Kogut, pietuch, kur« O. Krak. I, 365. || »Piekut = nazwa bekasa stąd, że, siedząc na ziemi, wydaje głos: pieku, pieku!« O. Por. Pikut.

Piekutor = »dokucznik, zapiekacz« Mst.

Pielaczka: »Ma moja matka takowe pielacki, Co wyrywajo lelujowe kwiatki« Kętrz. 43 »Pójdan na pole, pielaczki pielun« Pr. fil. V, 831. »A ktoz nám go (len) opiele, pielacek mám nie wiele« ib. Por. Piełaczka.

Pielarka = »kobieta pieląca, do pielenia« Mierzyński, Źródła do Mitol. lit. I, 57.

Pielasy = »pstrokaty« Petr.

Pielech: »zwykle w plur. pielechy = 1, pościel 2, suknie w nieładzie i nieporządku, brudy« Zb. I, 48.

Pielecha = »pielucha« Hilf. 175.

Pielegować p. Pielęgnować.

Pielek = »nazwisko psa« Pr. fil. IV, 856.

Pieleso p. Pielesz.

Pielesz: »Pieles = posłanie« Udz. »Pieles = legowisko np. psa;

przenośnie: pierzyna licho wypchana« Rozpr. XVII, 92. Toż Święt. 709. »Pielesz = 1, miejsce, gdzie się owoce ulęgają; 2, ustronie zaciszne« Rozpr. XVII, 52. »Zależą się gruszki w pieleszu« Cinc. 41. »Pieleso = barłóg w chlewie, na którym świnia zwykła leżeć« Spr. V, 391.

Pieletruna = »roślina pachnąca, używana do kiszek, szałtanosów« Ust. z Kowna.

Pielęgnacja: »Pielęgnacyja = pielęgnowanie: 'Matka wselkich przestróg i pielęgnacyj w młodzieńcym wieku nie załowała« Pr. fil. IV, 231. »Pielengnacyjá = pielęgnowanie« Parcz.

Pielęgnować: »We wszystkich wsiach miasta blizkich pielęgnują i ogrody« Pozn. I, 100. »Żebyś ty nie śiemą lęgowało, nie pielegowało a przyniesło mi co zjeś« Zb. VII, 79. »Pielęgować, pielęzić = pielęgnować« Zb. I, 31.

Pielęgować p. Pielęgnować.

Pielęzić p. Pielęgnować.

Pielgrzym = »przezwisko« Rozpr. X, 294.

Pielgrzymować: »Pilgrzym pilgrzymował bez rok cały«. Chełch. II, 128.

Pielnować p. Pilnować.

Pielonka = »pielenie, plewidło, czyszczenie z chwastów; także kobiéta tém się trudniąca« Zb. I, 21.

Pieluszki: »Gatunek grochu o modrawych liściach kwiatowych, których ogonki są czerwone, nazywają Kaszubi pieluszki (licz. mn.): jest on zbliżony do wyki, a udaje się na ziemi lekkiej« Kk. 13.

Pielac(z)ka = »kobieta piełąca, pielacka; pójdę na pole, pielacki piołą« Pr. fil. V, 831. Por. Pielaczka.

Pielun = »piołun« Pr. fil. V, 831.

Pielyn = »piołun« Mil.

Pieniażki p. Pieniądz.

Pieniążek p. Pieniądz.

Piemontuzy: »Moze i zá morze poleciáł do Italie, moze go tam Piemontuzy postrzélali« Święt. 138.

Pieniaszek: »Mrówko, ty rada siedzisz w piniaszku (pniu)« Pozn. VI, 14.

Pieniawo = »opornie, robota pieniawo idzie, z trudem, niesporo idzie« Roczn. 224.

Pieniądz: »Pjenądz, pjeniądz« Ram. 136. »Piniądz« Rozpr. VIII, 79. »Pijądz« Krasn. 306; l. mn.: »Piéniądze« Rozpr. IX, 279. »Pieniędze« Wisła III, 88. Kolb. 347. »Piéniędze« Rozpr. IX, 279. »Piéniędzy« Rog. 253, n⁰ 515, zwr. 3. »Piniądze« Jastrz. »Pniędze« Chełch. I, 50; ib. II, 52; ib. II, 55. »Piejądze, pijądze« Pr. fil. V, 830. »Pjądze« Ram. 137. »Piądze« Hilf. 101. »Piondze« ib. 175; 2 pp. l. mn.: »Piéniéndzy« Rozpr. IX, 279. »Piniędzy« Zb. V, 200. »Pniendzy« Rozpr. IX, 286. »Piniędzi« Zb. VII, 23. »Piniędzéj« Pozn. VI, 8. »Piniędzów« Zb. V, 200. »Pieniądzy« Rozpr. IX, 286. »Pieniądzi« Zb. V, 189. »Nimá pieniądze« Bisk. 53. »Piniądzy« Rozpr. IX, 286; 6 pp. l. mn.: »Pieniądzmi« Święt. 378. »Piéniadzmi« Cisz. I, 219; ib. I, 231, 261. Zb. II, 164. »Piniądzmi« Wisła VII, 108. Jastrz. Zb. VIII, 311. »Pieniądzami« Kam. 36; ib. 187. Kolb. 339. »Piéniądzami« Zaw. 54. Rog. 211, n⁰ 428, zwr. 2. »Piniądzami« Rozpr. XII, 52. Zb. XV, 88. || Pieniądz zbiorowo = pieniądze: »Piniądz oboje, ona z Bartkiem, zarobili« Pozn. VI, 54. || »Dostać co po piniądzach« = tanio Cinc. 11. Zdr. Pieniądzek: »Pieniądzków« Rog. 149, n⁰ 287, zwr. 5. »Pieniądzki« Kętrz. 76. Pieniążek: »Piéniążki« Rog.

150, n⁰ 290, zwr. 4. »Piéniążkami« ib. zwr. 3. »Pieniażki« Wrześ. T. 45. || »Pieniążek na oku... zażegnują też znawcy« Święt. 622.

Pieniądzki p. Pieniądz.

Pieniek = ul: »Siedmdziesiąt pieńków pscół« Zb. VIII, 299. »I pscół ctery pienki« Krak. II, 507. || »Pieniek = kula strzelna stożkowa« (nie podano skąd).

Pienięstwo: »Pienesztwo = pieniądze coll.« Hilf. 175. »Pjeniãstwô = pieniądze, zasób pieniędzy« Ram. 136.

Pieniężnik p. Pieniężuk.

Pieniężny: »A kiedyś ty pan piéniężny« Zb. II, 70.

Pieniężuk: »Bażanowiec pieniężuk = tojeść (Lysymachia nummularis)« Przem. 235. »Pieniężnik łączny leczy wrzody etc.« Wisła VIII, 141.

Pieniki: »lm. = rufy, kozły, pasznie dla owiec« O.

Pieniuszek: »Usiadła sobie na pieniuszku« Kozł. 305.

Pientro: »Dwa zapola czyli »zásieki« po obu stronach boiska, wyłożone chróstem lub żerdziami, co nazywają 'pientrem'« Zb. XIV, 153

Pień: »W pień przekliná Jadam swoję« Zb. II, 236. || »Pocoście mnie dali za takiégo piénia?« Wisła VIII, 221.

Pieńka = »pliszka, Matacilla« Wrześ. 16. Toż Spr. V. 391 żółtá i białá (M. flava, M. alba). || Pieńka = włókno konopiane« Petr.

Pieńkowe = »opłata, którą się płaci gajowemu od drzewa zrąbanego« Pr. fil. IV, 231. Toż Pr. fil. V, 831.

Piepiérzica = »kurka wodna« Hilf. 175.

Pieprznik = »rodzaj piernika tylko pieprznego« Petr.

Pieprzowe ziele: Wisła VIII, 812.

Pieprzuchy a. Wieprzuchy = »porzeczka czarna (Ribes nigrum)« Pleszcz. 128.

Pieprzyć się = »coire« Pr. fil. IV, 231.

Pieráczka: »Pjeráczka = praczka« Ram. 136.

Pierać: »Pierałam ja chusty na cię« Maz. I, 287. »Moja dziewcyno piérajze jom części« Zb. XII, 137. »Pierają w nocy pieluchy« Święt. 473.

Pieralka = »praczka« Hilf. 175.

Piérceć (o płynach) = »burzyć się, tryskać« Święt. 709.

Piérchać = »pierzchać, konie mi sie spiérchały« Spr. V, 391.

Piercionek p. Pierścionek.

Pierd p. Piard.

Piérdek a. Piérdka = »małe dziecko, malec« Pr. fil. V, 831.

Pierdel: »Pytała sie kropicha (mysz) pierdela (psa)« Święt. 657.

Pierdelowy »Dziesiąci hłopów ciągną drzewo na pierdelową górę = 10 palców u ręki pociągają spodnie do góry« Zb. I, 121.

Piérdka p. Piérdek.

Pierdków: »Dziesięciu bracisków ciągnie bróg na pierdków« Zb. X, 136. Por. Pierdoń.

Pierdnąć: »A óna kichła, pierdnęła, a do mnie się uśmiechnęła« Łęcz. 153.

Pierdolić = »pleść głupstwa, mówić od rzeczy, zmyślać; dźwigać ciężary z trudnością; mieć stosunek z kobietą« Święt. 709. »On nigdy nie mówi, a 'pierdoli' (jak w Poznańskim mawiają)« Wisła VI, 875. Por. Komedja o Wawrzku z r. 1612, A_2 v.: »proszę o maluczkie z Waścią pierdolenie« = rozmowę; »a potem rozpierdolisz o tym twoim synie« ib. A_2 r. = opowiesz. || »Wędrujący nóżki

bolą. Ożenić się to pierdolą« Zb. I, 117.

Pierdołka = »u'ęgałka, gruszka polna« Spr. V, 140.

Pierdoły: »Chłopi te przebierania kobiet w ostatki i popielcową zabawę zowią pogardliwie: 'babskie pierdoły'« Pozn. I, 127. || »Pirdoły = plotki« Piątk. »W pierdołach chodzić = w obmowie chodzić, być obgadanym« Pr. fil. V, 831. || »Piérdóła = bajarz, lichy robotnik« Święt. 709.

Piérdóła p. Pierdoły.

Piérdółka = »licha robota; stosunek z kobietą« Święt. 709.

Pierdoń: »Dziesięciu chłopów ciągnie wór na pierdąń w grąń = palce u rąk przy wdziéwaniu spodni« Zb. VII, 87. Por. Pierdków, Pierdelowy.

Pierdzigryczka »a. Pierdzimączka = stworzenie niedołężne, ślamazarne, niedołęga« Pr. fil. V, 831.

Pierdzimączka p. Pierdzigryczka.

Pierdziocha p. Dziad.

Pierekińczyk p. Perekińczyk.

Piere-wtere = »od czasu do czasu, zrzadka, czasem nibyto, kiedyś-niekiedyś np. ón ta tylko piere-wtere kieliszek wypije« Krak. IV, 316. »Ale dziad pire wtere (od czasu do czasu) hlip z garka (hlipnął)« Krak. IV, 77. »Pire-wtere = kiedy niekiedy« Pr. fil. V, 832. »Mój tatusinek... polecieli do księdza i piere wtere wsyćko opedzieli« Krak. III, 57. Por. Tere fere.

Piernastka = »piérwiastka, krowa przy piórwszem cielęciu« Bib. Warsz 1860, LXXX, 628. Toż Kuj. II, 274. Por. Pierwiastka.

Piernaty = »pościel wszelka (pogardliwie)« Zb. I, 21.

Piernąć: »Piernuł« Rozpr. IX, 306.

Piernikarnia = »podex« Pr. fil. V, 831.

Piernik: »Natkał jy pełne gębe pirników i syra« Chełch. I, 57. || »Pjerznik = piernik« Ram. 136. »Pjerzniczk = pierniczek« Ram. 136. || »Pierniki wąchać = siedzieć w miejscu ustępowem« Pr. fil. V, 831.

Piróg = ciasto: »Posłała mu bułkę piroga (= ciasta) Zb. XII, 33. || Potrawa z ciasta: »Pirogów nie jémy« Gliń. IV, 214. »Pieczcie nam pirogi« Lub. I, 128. »Piερóg z kapusty« Zb. VIII, 263 »Dziewięć piérogów ze serem« Święt. 53. »Pierog = piróg« Czark. »Bedziemy jedli pirogi« Was. 111. || »Chleb żytni, podługowaty, zwany piróg« Chełm. I, 115; ib. 143. »Dobre lato, daj nam Panie piérόg za to« ib. I, 121. Zdr. »Piérożki« Zb. III, 121. »Pierożki« »Lub. II, 21. »Pirożki« Lub. I, 308.

Pieron p. Piorun.

Pierοński p. Pieruński.

Piersi p. Pierś.

Piersiczki: »Dasz mi te piersiczki białe jako mléczki« Kolb. 9.

Piersiejszy p. Pierwszy.

Piersiopławka = »Seejungfer« Mrong. 685.

Piersiowy: »Prócz tych dwóch wałów, jest jeszcze trzeci, piersiowym lub brzusznym nazwany, wyżej niż wał, na który się zwija zrobione już płótno, umieszczony, przy którym też piersiami się o niego opierając siedzi tkacz« Lub. I, 320. »Pirsowy = piersiowy« Ram. 134.

Piersnik = »1. półgęsek 2, część śli na piersi konia spoczywająca = napierśnik« Pobł. 64. »Pirsnik = 1. część uprzęży, rzemień napierśny 2. półgęsek« Ram. 134.

Pierso = »po raz pierwszy, np.

pierso widzę, pierso słysę, czyli widzę, słyszę po raz pierwszy« Pr. fil. IV, 856.

Pierstrzanecek, Pierstrzanek p. Pierścionek.

Pierstrzeń p. Pierścień.

Pierstrzonek p. Pierścionek.

Piersz: »Na piersz = najsamprzód, najpierwej« Ust. z Litwy.

Pierś: »Pirs = pierś, sutka kobieca« Ram. 134. || »Pierś = część krokwi, wychodząca za belkę pod okapem« J. Łoś. || »Piersi = gruba część belki, spoczywająca na ścianie« Spr. IV, 367. || »'Piersi' deski = wązki brzeg deski: oprzyj deszcke piersiami« Pr. fil. V, 831.

Pierścianek p. Pierścionek.

Pierścieniec = »pierścień« Pr. fil. V. 831. Kal. 131. Kiel. I, 127. Pozn. IV, 7. Zb. VI, 108. Lip. 20. »Pierścieńca« (2 pp. l. poj.). Kolb. 222. Kozł. 32. »Pierścieńcem« (6 pp l. poj.). Wójc. I, 243. Kętrz. 43. »Pierścieńce« (l. mn.) Wójc. I, 80; ib. 114. Pr. fil. IV, 856. Kolb. 29. Lip. 92. Zb. II, 78. Was. 187. »Piestrzeniec« Zb. IV, 210. Fed. I, 54. »Piestrzeńca (= pierścienia)« Pozn. IV, 60. »W Piestrzeńcu« (nazwa miejscowości) Kiel. I 3. »Dwa piestrzeńce« Pozn. II, 285. »Zdyjon te białe pirzcieńce« Wisła II. 132. Por. Pierścień.

Pierścienik = pierścionek: »Nawieszałaś koralików i na palcach pierścieników« Zb. VIII. 82.

Pierścień: »Ona (dzieweczka) pierścień nie chciała« Rog. 62, n⁰ 113, zwr. 3. »A pierścienie (dałam) na dzwony ib. 76. n⁰ 134, zwr. 12. || »W kosie jest kosisko, kulka, klin i pierścień« Zb. VIII. 261. »Pat (kosa właściwa) zakłada się jednym końcem zagiętym, pręcikiem. w pierścień« Was. 57. »Tylna część kosy, zwana pięta, jest żelaznym pierścieniem i klinem połączona z kosiskiem« Lub. I, 84. »Kosa: składa się z kosy czyli samego ostrza, piestrzenia (pierścienia), który ją utrzymuje na kosisku, t. j. trzonie« Zb. X, 208. »Piestrzeń: obręcz żelazna, przytrzymująca kosę do kosiska« Rozpr. X, 294. || Gra w pierścień: »Proszę u tego pierścienia złotego« Wisła III. 64. Zb. XIII, 79. || Formy: »Pierściun« Zb. XIII, 79. »O pierściunie« Zb. XIII, 79. »Pierstrzeń« Kolb. 303. »Pierściyniem« Rud. 168. »Pierzcień« Kolb. 236. Krak. IV. 79. Rad. I, 183. Rad. II, 61. Pozn. IV, 231. »Já sie stane pierzciéniém« Zb. V, 255. »Pieszczeń« Spr. IV, 327. Rozpr. XVII, 52. »Pieszczéń« Cisz. 121; ib. 253. 267. »S pieszczéniém« Cisz. 125. »Pieszczéniem« ib. 282. »Pieszczyń« Rud. 172. »W moim pieszczyniu« ib. 172. »Piestrzeń« Rozpr. X, 294. Zb. I, 21. Zb. V, 257. Zb. XII, 220. Spr. V, 391. Pr. fil. V, 832. Opol. 39. Wrześ. 16. Rozpr. III, 374. Fed. 183; ib. 405. Tyg. il. 1, XIV, 126. Parcz. Rog. 33, n⁰ 60; ib. 48, n⁰ 85; ib. 73, n⁰ 131; 105, n⁰ 194; 131, n⁰ 250; 142, n⁰ 273; 146, n⁰ 281 (trzy razy); 146, n⁰ 282. »Piestrzenia« (2 pp. l. poj.) Zb. X, 208. Rog. 74, n⁰ 132. »Piestrzenie« (4 pp. l. mn.) Rog. 72, n⁰ 129. P. jeszcze: Rog. 132, n⁰ 251. »Piestrzéń« Cisz. 282. »Jesce więci piestrzéni« Zb. VII, 9. »Piestrzyń« Zb. XI, 80. Mil. »Piestrzynim« (6 pp. l poj.) Wisła VIII. 276. »Piestrzynie« (4 pp. l. mn.) Zb. XI, 72. »Pieścień« Kuj. I, 133. Zb. XV, 113. Cisz. 192; ib. 256. »Pieścienie« (l. mn.) Święt. 85. »Pieściéń« Kuj. I, 120.

»Piejstrzeń« Pozn. IV, 224. »Piestrzęj« Zb. VII, 9. »Piestrzej« Zb. VII, 7. »Pierztrzéj« Zb. VII, 16. »Pirszczeu« Hilf. 175. »Pirzceń« Ram. 134. »Pirzcień« Chełch. I, 18; ib. 281. »Prześcień« Pr. fil. IV, 238 Por. Pierścieniec, Pierścienik, Pierścionek, Pierściunica.

Pierścionek: »Nie kupuj mi pierciónka« Lip. 138 i t. d. p. niżej, gdzie podane formy. || (Przy żarnach) »do ściany wbitą jest kołatajka, czyli suka drewniana: w niej jest żarnówka (mielak), na której dolnym końcu (służącym do obracania kamienia) jest góźdź żelazny i pierścionek« Lub. I, 85. || »Pierścionek = otwór zewnętrzny kiszki odchodowej« Pr. fil. IV, 856. »Śniło się Janiczkowi dziwacznie, Jakby miał swój pierścionek opacznie« Rog. 71, nº 128, zwr. 3. || »Pierścionki = zaręczyny« Bib. Warsz. 1860, XLVIII, 628. »Pierścionki = zrękowiny« Wisła VI, 79. »Zmówiny, zdawiny, pierścionki« Pozn. III, 166. »Zaręczyny, rękowiny... na Kujawach 'zdawiny, pierścionki i pierścianki'« Zb. I, 95. Kuj. I, 280. Kuj. II, 274. »Kupił tych ryb na pieścionki (zaręczyny) Kuj. I, 138. »Po ja już z jedném (chłopcem) mam pieścionki« (t. j. zaręczona jestem) Kuj. I, 138. »Pierścionki czyli zaręczyny« Łęcz. 45. »Pieścionki = zaręczyny« Łęcz. 56. || »Gra w pierścionek« Zb. II, 33. Wisła V, 24. || Formy: »Piercionka« (2 pp. l. poj.) Lip. 138. »Pierstrzonek« Pozn. VI, 51. »Pierstrzanek« Rog. 177, nº 358, zwr. 2 (2 razy). »Pierscianek« Kuj. I, 151. »Pierścianek« Pleszcz. 30. Pr. fil. IV, 231. »Pierścianki« (l. mn.) Zb. I, 95. Kuj. I, 296. »Pierzcianek« Kuj. II, 285, nº 67. »Pierzcionek« Rozpr. X, 241. »Pierzciónki« (l. mn.) Pozn. IV, 105. »Pierztrzánek« Zb. VII, 15. »Pierztrząnek« Zb. VII. 12. »Piestrząnek« Zb. V, 209. Zb. VII, 12. »Piestrzanek« Pr. fil. IV, 231: ib. V, 832. Parcz. Rog. 57, nº 107: 165. nº 327: 178, nº 363; 260, nº 537. »Piestrzanka« (2 pp. l. poj.). Rog. 86, nº 150; 184, nº 375. »Piestrzonek« Rozpr. III, 374. Rozpr. IX, 176. Rozpr. IX, 189. Spr. V, 391. Wisła II, 18. Pr. fil. IV, 231. ib. V, 832. Zb. I, 31. Zb. IV, 192. Zb. V, 259. Zb. XI, 100. Cisz. 296. Opol. 39. Wrześ. 16. »Piestrzonka« (2 pp. l. poj.) Zb. IV, 210. Zb. XV. 38. Kal. I. 128. Kiel. I, 126. »Piestrzonkię« (6 pp. l. poj.) Rozpr. IX, 272. »Piestrzonki« (l. mn.) Zb. XV, 18. Pozn. II, 276. »Piestrzonków« (2 pp. l. mn.) Zb. V, 259. Pozn. I, 225. »Piestrzónek« Pr. fil. IV, 231. Krak. II, 179, nº 355. b. »Z piestrzónkiem« Pozn. IV, 159. »Piestrzunki« Pozn. I, 67. »Pieszczonek« Pr. fil. III, 306. Cisz. 267. »Piescianek« Kuj. I, 130. »Pieścianek« Pr. fil. IV, 231. Kuj. I. 120; ib. 133. 134. »Pieścionek« Zb. XV, 90. »Pieścionki« (l. mn.) Kuj. I, 138 (2 razy). Łęcz. 56. »Pirzcionka« (2 pp. l. poj.) Chełch. I, 20. »Przyścianek, pirzcianek, pirścianek = pierścionek« Mil. || Zdrobniałe: »Pierścioneczek« Pozn. IV, 130. »Pierstrzaneczek« Pr. fil. V, 831. »Pierszczoneczek« Rud. 187. »Pierzcioneczek« Rozpr. VIII, 124. »Pierzcioneczka« 2 pp. l. poj.) Pozn. IV, 241. »Piestrzoneczek« Rozpr. III, 374. Zb. X. 261, nº 74, zwr. 5. »Piestrzoneczek« Kal. I, 128. Rozpr. IX, 177. Zb. XII, 137. Pr. fil. V, 832. »Piestrzoneczka« (2 pp. l. poj.) Kiel. I, 147. »Złotym piestrzone-

ckiem« Zb. IV, 243. »Piestrzonecki« (l. mn.) Kal. I, 116. »Piestrzunecek z ockiem« Wisła VIII, 219. »Pieścioneczkiem« (6 pp. l. poj.) Kuj. I, 138. || »Pierścionuszek zdr. od pierścionek« Pr. fil. V, 831. Por. Pierścień.

Pierścionecek, Pierścionuszek, Pierśczonecek p. Pierścionek.

Pierściun, Pierśczyn p. Pierścień.

Pierściunica: »Gadu-gadu-gadulica, jest tu moja pierściunica, radaby já wiedziała, o pierściunie gadała, wy-wy-wywijáj, złoty pierściun oddawáj« (gra w gadulicę czyli w pierścień) Zb. XIII, 79. Por. Pierścień.

Pierun p. Piorun.

Pieronek = »miodunka, anchusa« Pawł.

Pieroński: »używa się głównie w zwrocie: 'pierońska robota' = przeklęta robota« Zb. I, 48. Toż Udz. »Pierońská!« = przekleństwo« Dyg.

Pierunki p. Piorunki.

Pierw = wpierw, pierwej: »Jak pierw, tak i teraz była prawdziwą królową« Kozł. 304. »Idźcie wy pirw« Zb. VIII, 310. »Ty pirw wliź« Chełch. II, 41. »Musis mi piyrw dać tyn kij« Zb. XI, 107. »Siedziała jesce pirw nich w ławce« Wisła VIII, 795. »Musis piérw bez parę finkać, niźli się pán z tobą ozyni« Zb. VIII, 317.

Pierwej = wprzód: »Nie puszczę ja ciebie pierwej, póki mi nie przysiężesz« Choc. 114. »Pierwiej« Narbut: Dzieje Nar. Lit. I, 453. Bar. 84, n° 6. Petr. »Pierwej, pierwój = dawniej« Wisła III, 88. »Pierwoj« Zb. VI, 115. »Pierwój« Maz. II, 42. »Pirwa = pierwej« Pr. fil. III, 306. »Pirwój« Chełch. II, 99. »Pirwu = wpierw« Pr. fil. III, 311. »Pırwuj« Chełch. I, 90. »Pirvy = pierwej« Ram. 134. »Wójt skocył nájpierwi« Zb. V, 211.

Pierwejszy = dawniejszy: »Wpiérwéjséch casach cesciéj chłůopa ůobácěł w chůodákach, jak w bůótach« Rozpr. VIII, 126.

Pierwianek = »pierwiosnek« O.

Pierwiastka = »krowa raz pierwszy zacielona, z pierwszem cielęciem: kobieta w pierwszej ciąży, przy pierwszym połogu« Pr. fil. IV, 856. »Pierwiastka = krowa z pierwszem cielęciem« Ust. z Litwy. »Pierwiostka = krowa po pierwszem ocieleniu« Święt. 709. Toż ib. 635. Arch. I, 432. Por. »Piernastka, Pierzniastka.

Pierwiastkowanie: »Na Rusi kiedy się pierwsze dziecię urodzi, chodzą po wsi odbierając podarki od innych jako to: jaja, drób, co piérwiastkowaniem zowią« Krak. III, 149, uw. 1.

Pierwiej p. Pierwej.

Pierwina p. Pierwszyna.

Pierwiosnka = »pierwiosnek« Linde.

Pierwiotek p. Pierwotek.

Pierwoczas: »Pirwocas: powiedźcie mi pirwocasu, kie sie mám stawić« Spr. V, 391.

Pierwosny »a. Pierwospy = pora pierwszego snu« Roczn. 227. »Pierwospy = początek nocy, czas pomiędzy wieczorem a północą, pierwsze godziny snu« Pr. fil. IV, 856. || »Pierwospy = pierwszy sen, sen zaraz po udaniu się na spoczynek z wieczora« Pr. fil. V, 831.

Pierwospy p. Pierwosny.

Pierwoświecie: »Od pierwoświecia, z pierwoświecia = od początku świata« Pr. fil. IV, 277. »Z pirwoświecia = na (od) początku świata« Pr. fil. V, 832.

Pierwotek: »Pirwotek = początek odnośnie do czasu, np. tośmy zrobili na samym pierwotku, albo przed pirwotkiem, já tu przysed na pirwotku« Spr. V, 391. »Z pierwotku = z początku« Kam. 30. Toż ib. 33, 34, 54 et passim. »Z pierwotka = z pierwoświatu« Lub. II, 209. »W pierwiotku adwentu« Zb. VI, 181. »Na pierwotku« Kam. 34.

Pierwotny = zap. pierwszy, główny: »Daleko w Halandyi miáł tęn piérwotny herśt swój pałac« Zb. VII, 50.

Pierwój p. Pierwej.

Pierwszy: »A jak sie mos męzu pirszy!« Kozł. 36. »Piészy = pierwszy« Rozpr. IX, 122. »Do chtóryj żony ma się pójść, czy do ty pirszyj, czy do ty drugij?« Kuj. I, 123. || »A pijze, Kasiu, piérsego Do swego Jasia miłego« Zaw. 94. »Wszak to nie jest piérszy« (t j. raz) Rog. 52, nº 95, zwr. 6. »On tu o Dziduchowéj gada: taże ona piérszém i to chłopaka miała« (= po raz pierwszy) Kam. 144. »Dziduchowa pierszém, a juże chłopaka ma, a ty czwartém i to dziewkę« ib. Por. ib. 142. »Padło na nią, że się zawiła piérwszym Józefkiem, po tym drugim, aże i trzecim chłopakiem« ib. 173. || Pierwszy = następny, najbliższy: »Na pjirszi pôniedzełk« Hilf. 141. || »Pierwsze = po pierwsze, najprzód« Ust. z Litwy. »Pierwsze słyszę« = po raz pierwszy: Bliziński: »Pan Damazy«. || Pierwszy = dostojniejszy: »Já jezdem jego żona, to já pirszá siostry« Wisła IX, 104. »Pan Bóg jes pirszy, jak wszystko« Pozn. VI, 138. || »Piersy = pierworodny (syn) Was. 245. || Najpierwszy = najlepszy: »Dali ónym pustelnikom śniadanie jak najpirsze« Kuj. I, 154. || »Rozpoczynają tu niekiedy, acz rzadko zabawę tańcem weselnym polskim, który zowią pierwszym (może pieszym) tańcem« Krak. II, 46. || »Od comparat. adj. piérsy tworzy gwara brzezińska nowy comparat. piérsiejsy« Rozpr. VIII, 211.

Pierwszyna: »Czy to mnie pierszyna!« Ust. z Litwy. »Pirsyna = pierwszyna, pierwszy raz, początek« Sand. 264. »Piersyna a. pierwina = raz pierwszy np. abo mnie to piersyna jechać do Warsiawy« Pr. fil. IV, 856. »Pirsizna = pierwszy raz« Zb. VIII, 253.

Pierwszyzna p. Pierwszyna.

Piérwuj p. Pierwej.

Pierwuk p. Pierwej.

Pierwy = pierwszy: »Siéjmy jęcmiej społu, któ piérwi ráz zarznie, tó se sićko zeznie« Zb. V, 247. »Te (dzieci) paciérz zapomniały, bo nauki nie miały od macochy będące(j), o dziatki nie dbające(j). Z tą piérwą (t. j. matką) tak umiały, bo i(ej) w życiu mawiały« Kiel. II, 144.

Pierwyk p. Pierwej.

Pierzacz: »Piérzac = żyd, skupujący pierze« Rozpr. XXVI, 391.

Pierzaja p. Pierzeja.

Pierzanka = »skrzydło gęsie, służące jako wycieraczka« Wisła III, 88. Por. Skrzydlak.

Pierzaty = pierzasty Zb. I, 7. »Przy kokosce jarzębiatéj podskakuje kur pierzaty« Maz. II, 185.

Pierzch = »łupież w głowie« Pobł. 64. »Pjerzch = łupież w głowie« Ram. 136.

Pierzchliwy: »Piérzchliwą mám zonę, nikomu nie daje spokoju = (niespokojną mam żonę)« Zb. II, 236. »Pierzchliwy = skłonny. 'Mój mąz pierzchliwy do klęcia'« Spr. IV, 338.

Pierzchnice l. m. »podwłosne (li-

chen pilaris) = wysypka osiadająca w cebulce włosa« O. Pobł. 64.

Pierzcianek p. Pierścionek.

Pierzcień p. Pierścień.

Pierzcionecek, Pierzcionek, Pierztrzanek, Pierztrząnek p. Pierścionek.

Pierze: »Pirze« Sand. 267. »Una... wlazła do becki do piérzy« Zb. V, 258. »Żona porwała kwárte piérzy i udźwigała sie« Zb. VII, 24. »Potym wsadził ją (babę) w worek pierzy« Zb. VIII, 300. »Stoi dwie becki: jedna ze smoło, druga z pirzamy« Chełch. I, 89. || Pierze = pióra: »Służyli jej słudzy wszyscy pod pierzami (a. pioramy)« Zb. VI, 101, t. j. ubrani w pióra. || »Pod pierzem szczwać = polować z ptakiem drapieżnym« Prz. ludu VI, 126.

Pierzeja: »Piérzeja = ulica« Pr. fil. IV, 231. Rozpr. XVII, 83. »Dziś ma ono (miasto Sambor) 4 dzielnice (po dawnemu pierzeje)« Przem. 6. || »Pierzeja a. Pierzaja = kołek na pasie skórzanym, na którym się wiesza rozmaita odzież w mieszkaniach górali tatrzańskich« O.

Pierzga: »Perzga = Bienenbrot« Mrong. 171. »'Perha' = za-klep pszczół, wiąz, skorzyk, pierzga, ulicznik, przedmieście, grube, dzienie koło dziur ulowych, smoła, którą pszczoły zatykają szpary ulów« O. pod wyrazem 'Zasklep'. || »Perha = pyłek kwiatowy, w komórkach plastrowych na sucho utrzymywany« Roczn. 223.

Pierzniastka = »jałówka przy pierwszém cielęciu« Kam. 101. Por. Pierwiastka.

Pierzniczek p. Piernik.

Pierzniczkowy: »Pjerzniczkôwy = pierniczkowy« Ram. 136.

Pierznik p. Piernik.

Pierzny: »Piérzny mech = puch« Święt. 703.

Piérzówka p. Perzówka.

Pierzyć się: »Na święty Jerzy, Trawa się pierzy« Star. przysł. 44.

Pierzyneczka p. Pierzyna.

Pierzynka = »podkładka pod chomąto« Hoff 71.

Pierzysty: »U sokoła ogon pierzysty« Maz. III, 241.

Pies: Formy: »Stworzył Pan Bóg piesa« Wisła IV, 74 (z bajki dziecinnej). 3 pp. l. p. Psowi: Zb. XV, 41. Święt. 339; ib. 439. Psu: Kam. 66. »Psi obok Psy: ɛhůodzićła siérotka po wsi, ůobsiadły jo dwa psi« Rozpr. VIII, 131; ib. 166; ib. IX, 182. Kuj. II, 67. Lub. I, 110. Zb. VIII, 286 (wszędzie tu rymuje z 'wsi'). »Chodziła siérotecka do wsi, Spotkało ją dwóch psi« Zb. IV, 92. »Porwał wilczek barana, a owieczkę psi, psi, psi« Wisła IX, 134. Toż Kuj. II, 63. Formę »psi« p. jeszcze: Kolb. 362. Kiel. II, 145. Krak. I, 264. Łęcz. 137. Maz. III, 267. Święt. 669, 676, 680. Wisła II, 312. Zb. VII, 101; ib. VIII, 69; ib. 286. 4 pp. l. mn. »Wzion zara trzech psów« Chełch. I, 87. Zdr. »Piesuś« Rozpr. X, 244. || »Pies brzydki = pies wściekły« Pr. fil. IV, 231. || »Pies = lis (t. j. lis zwany psem)« Prz. ludu VI, 111. || Borowy pies = wilk: »Święty Mikołaju, zamknij bůorowemu psu... pasceke« Rozpr. IX, 192. || »Pies ziemny = chomik (cricetus)« Hemp. Toż: Pr. fil. V, 832. Święt. 580. Zb. XIV, 202; ib. 129. Zb. V, 125. »Piesek ziemny = chomik« Zb. XIV, 129. O. p. w. Chomik. »Pies ziemny = suseł« Zb. II, 9. || »Piesek Pana Jezusa = czerwiec (owad)« Wisła I, 318. || »Przechodzący pionowo przez otwór w desce (w kobylicy do

strugania i obrabiania drzewa) drewniany piesek ruchomy wraz z przybitym przy dolnej części swojej podnóżkiem służą do przytrzymania statków (materjału) przy obrobieniu« Lub. I, 84. || »W ladzie (do sieczki)... pies, także kij węższy« (rysunek) Krak. I, 164. »Wapka a. pies (w skrzynce rzezalnej) = maleńka deszczułeczka przytwierdzona u przodu do grządki, co noga na niem siedzi, co sie nogom spirá na niem, to przycynia siuły« Spr. IV, 334. »Piesk (piesek) = rodzaj kołowrotu« Pobł. 64. || »Furmanek a. piesek żelazny do zakładania bark dla przednich koni« Zb. IV, 189. || »Ruch nawoju (w warsztacie tkackim) z płótnem tamuje piesek, nawoju z nićmi — sucka; są to kawałki drewna, zachodzące w zęby kółek« Was. 57. || »Pies = płużek u skrzypek, do którego przywiązane są struny« Pr. fil. V, 831. || »Bukse, okucie osi z drzewa; zob. poduski, pieski« Rozpr. X, 272 (obu tych wyrazów niema) || »Przypuśnica nie leży wprost na płatwi, ale jest jeszcze kawałkiem klocka, zwanego pieskiem, podparta« (ciesielskie) Krak. I, 151. || »Tak zwany piesek a. psik jest stołkiem samorodnym« Spr. IV, 312. »Piesek, psik = mały stołeczek o 3 nogach t. zw. samorodnych, t. j. niewprawionych, ale z deską do siedzenia jeden kawał drewna stanowiących, używa się w szałasie pod puciorę« Spr. V, 391 || »Piesek a. Pieski = pewien rodzaj wyszycia zabarwioną wełną na ubraniu góralskiem, w kształcie zepsutej lilji burbońskiej« Spr. V, 391. || »Wszystko u ludu, mówiąc o czemś złem lub nieprzyjemnem, jest: 'kiej pies': zły, chudy, twardy i t. d. kiej pies; szczczeka (dużo gada), pije, łże kiej pies; wreszcie zimno, głodno, gorąco, ciemno, deszcz pada kiej pies, a nawet: boli kiej pies. O złym jeźdźcu mówi się, że siedzi kiej pies na płocie« Kuj. II, 280. || »Wymyślania, podły psie: zakamieniały psie! ta pies carownica! psie judasie! psie pokolenie, psi narodzie, pieski gatunku! psie zgniły!« Doman. »Klątwy: Ty zapowietrzony, wściekły psie!« Pr. fil. III, 312. »Czekaj psie ultaju, pudę ja do pana!« Was. 180. || »A ta druga juz na psa posła, bo była carownicą« (zmarniała, przepadła) Krak. III, 80. || »Psy paść = prowadzić życie rozpustne, rozwiązłe« Spr. IV, 311. »Psy paść = utrzymywać stosunek z obcą kobietą, mając własną żonę« Hemp. || »Na psie chodzić = na czworakach« Rozpr. XXVI, 391. »Człowiek... jak się urodzi, to chodzi 'na psach' Święt. 663 (= na czworakach). »Capnąć na piesku = stanąć na czworaku« Kopern. || Psy w grze: »Te dzieci, których nazwy ptaków Mać odgadnie, biegają za nią i nazywają się psy« Zb. XIV, 136. »Jedna połowa jest psami, druga zającami« Święt. 651. Por. Borowy, Furmanek, Na psach, Poduszka, Sucka, Suka, Wapka.

Piesecki: »Ty baja piesecká = ty kłamco!« Rozpr. XXVI, 370 p. w. Baja.

Piesek p. Pies.

Piesenka p. Pieśń.

Piesionka p. Pieśń.

Piesk p. Pies.

Pieski = psi: »Modre ocki, modre, Do kochania dobre, A ocki niebieskie do kochania pieskie« Zb. VIII, 279. »Pieski duchu!« Kuj. I, 52. »Pieski gatonku« Doman. (wymyślania), p. Pies.

Pieskowaty: »Pieskowata, licha ziemia« Lub. I, 71.
Pieskowy = należący do pieska: »Odtąd ludzie żywią się z kotkowej i pieskowej części« Was. 98.
Piesneczka p. Pieśń.
Piestrak = »gatunek trufli« Spr. IV, 309. Toż: Spr. V, 391. O. »Grzyb piestrzak = Tuber cibarium« Ciesz. 30 p. w. Grzyb. »Grzyby... piestrzáki« Wisła VIII, 360.
Piestrzak p. Piestrak.
Piestrzanek, Piestrząnek, Piestrzonecek, Piestrzonek, Piestrzunecek, Piestrzunek p. Pierścionek.
Piestrzej, Piestrzęj, Piestrzeń, Piestrzyń p. Pierścień.
Piestrzeniec p. Pierścieniec.
Piestunka = »niedorosła dziewczyna, niańcząca małe dzieci« Pr. fil. IV, 856.
Piesuś p. Pies.
Pieszak = »chłop, który odbywał pieszą pańszczyznę, nie 'parowy'« Tyg. il. 1, IX, 50. Por. Parowy.
Pieszczeń, Pieszczyń p. Pierścień.
Pieszczocha: »Przywiózłbym se sochę, to by mi orała; Wezmę se piescochę, będzie mi płakała« Pleszcz. 213. || »Piescocha = nazwa krowy« Wisła VII, 748. »Pieściocha = nazwa krowy obłaskawionej« Spr. IV, 28.
Pieszczonek p. Pierścionek.
Pieszczula = »pieszczocha« Kow.
Pieszek: »Polonez ten jednak, zwany tu pieszkiem albo wielkim, inaczej się nieco tańczy, niż w zgromadzeniach szlacheckich« Rad. I, 179.
Pieszy: »Bogacz też się niepomału zdziwił, że (ubogi kmieć) za jeden dzień całe piesze pole mógł wyorać« Zb. III, 99. || »Jedzą chłopi biały groch (pieszy)« Pozn. II, 44. || »Pieszy taniec = polonez« Zb. I, 89 p. w. Polonez. »Rodzinnemi naszemi tańcami są: Polonez, dawniej wielkim, pieszym lub polskim zwany« Maz. II, 284.
Pieścianek, Pieścioneczek, Pieścionek p Pierścionek.
Pieścić: »Sę pieszczył z rodzycami sẏnek« Derd. 131. || »Pieścić a. ściskać = dusić (o niedźwiedziu)« Pr. fil. V, 832. Toż: Prz. ludu VI, 111.
Pieścidełeczko: »Jeść mu nagotuję, W rączki ucałuję. Pościelę łóżeczko, Jak pieścidełeczko« Wójc. II, 178. »Uścielę łóżeczko, jak pieścidełeczko« Oles. 427 (n° 300). »Ja swemu Jasiowi pościelę łózecko, sama się położę jak pieścidełecko« Kiel. I, 112.
Pieścień p. Pierścień.
Pieściocha p. Pieszczocha.
Pieściradło p. Prześcieradło.
Pieślak = »stary grzyb« Petr.
Pieśma p. Pieśń.
Pieśnia = »drąg żelazny do wyrąbywania przerębli w lodzie, czyli łom« Osip. »Pieśnia = drąg z ostrzem żelaznym, łom« Pr. fil. IV, 856. Por. Piśla.
Pieśnia p. Pieśń.
Pieśniwy: »Pesniwe lısty = modlitewnik« Hilf. 175
Pieśń: »Religijne, nabożne (piosnki) zowią pieśniami« Wisła VII, 386. »Pieśnia = piosenka« Osip. »Siostra tę pieśnią śpiewała« Maz. III, 230. »Śpiwać święte pieśnie« Chełch. II, 11. »Pjesnia = pieśń« Hilf. 175. Toż ib. 17. »Jagatka ju do kuńca piesnią wẏspiewała« Derd. 85. »Pieśma = pieśń: on aby jedne pieśme kościelną umié« Pr. fil. V, 832 || Zdr. »Piesenka = piosenka« Mil. »Piesionka = piosenka« Osip. »Piesneczka« Kuj. II, 285. Mil. »W Radomskim: światowe, polne, śpiwanki, piesnecki«

Wisła VII, 386. »Czy to nie umiéta jakiej innej piesneczki« Kaspr. 80. »Pieśniczka = pieśń nabożna« Pr. fil. V, 832. »Pieśniczka = piosnka« Tyg. il. 1, XII, 26. Pr. fil. IV, 291. »Już koniec pieśniczki wyśpiewują« Rog. 117, n⁰ 222, zwr. 9. »Pioska ślonska długa a wonzka« Wisła VII, 368. »Piostkę śpiéwáj« Święt. 677.

Pieter p. Piotr.

Pietoszyć się = kwapić się, śpieszyć się« Kolb. rękop.

Pietr p. Piotr.

Pietrasić = »przyrządzać jedzenie« Zb. II, 9. »Pietrasić a. Pitrasić = gotować, przyrządzać jedzenie« Pr. fil. IV, 231. »Pietraszyć = kuchmarzyć (licho gotować)« Ust. z Warszawy.

Pietraszyć p. Pietrasić.

Pietrek p. Piotr.

Pietrków: »A Pietrkowemu (chłopcu dałam) pokój malowany« Święt. 248.

Pietrów p. Piotrów.

Pietrówczany dzień p. Piotrówka.

Pietrucha: »Mniał ten ksiądz suke Pietruche« Chełch. I, 47. Toż ib. 49.

Pietruszka: »Kazał mu ksiądz włożyć pietruski (do rosołu)« Chełch. I, 49. »Pjotreszka = pietruszka« Ram. 137. || »Przysłała mie pani po pietruszke« (w grze) Zb. XIII, 81. Toż Zb. X, 250. Por. Pietruziele.

Pietruziele: »Pietruzieli = pietruszka« Rozpr. XII, 98. »Zná sie, jak świnia na pietruzielu« Cinc. 41, n⁰ 927. Por. Pietruszka.

Pietrz p. Piotr.

Pietuch = »kogut« Petr. »Pietuch = kogut, samiec kury« Pr. fil. IV, 836 p. w. Kur. »Pietuch z przestrachu zapomniał głosu« Wójc. Kl. I, 182.

Piewun = »kogut« Petr.

Pięcioreczko p. Pięcioro.

Pięcioreńskówka = sztuka 5 złotych reńskich Kłosy XIX, 339.

Pięciorgo p. Pięcioro.

Pięciorka = »cierlica« Pr. fil. IV, 231.

Pięciorniczek: »Pięciornicek (bławat) Wisła VIII, 812.

Pięciornik: »Pięciornik, korzeń, leczy biegunkę, suchoty, ogniste oczy i rany« Wisła VIII, 141. »Wianki wiją dziewczęta z pięciorniku« Święt. 113.

Pięcioro: »A i tyś nie dziewecka, pięcior dzieciom matecka« Łęcz. 170, n⁰ 284, zwr. 6. »Z pięciorama dziatek« Rog. 89, n⁰ 157, zwr. 4. »Z pięciorgami dziatek« Rog. 88, n⁰ 156, zwr. 7. »Był tu pán zastrzał z panią zastrzałową, mieli dziewięcioro narodu. Od dziewięciorga, ośmiorgo; od ośmiorga, siedmiorgo; od siedmiorga, sześciorgo; od sześciorga, pięciorgo; od pięciorga, cworo; od cworga, trójgo; od trójga, dwójgo; od dwójga, jedno« Zb. III, 52. || »Za pomocą suf. -ecko tworzą się od tematów: troje, pięcioro — liczebniki: trojecko, pięciorecko« Rozpr. X, 246.

Pięciozłotni p. Pięciozłotny.

Pięciozłotny: »To się dlatego wzięno za nią (t. j. krowę) dwadzieścia i wośm pięciozłotnych« Kam. 112. »Poszło na jarmarku lepi jak śtéry pięciozłotne na litkup« ib. »Daj mu pięciozłotnego, złoty i śtéry trojaki« ib. 147. »Kieby mi i pięciozłotniego rubla dawał za dzień do grabi, to nie pójdę« ib. 188.

Pięciozłótka = pięciozłotówka, sztuka monety 5 złotych polskich Ust. z Litwy.

Pięcipaluszki: »Pięcipaluski a.

pięćpaluski Matki Boskiej = nazwa rośliny« Pr. fil. V, 832.

Pięć: formy: 1 pp. l. poj. »Pięć dwadzieścia« = 25 Kuj. II, 280, nº 9. »Pień dwadzieścia zamiast pięⁿć dwadzieścia« Opol. 39. »Pięczeskich obok pięć czeskich« Opol. 36. »Pieńczeskich« Rozpr. IX, 282. »Pięj centów« Święt. 488.— 2 pp. l. poj. »Piąci« Krak. IV, 294. Pozn. II, 97; ib. 239; ib. 287; ib. 303; ib. III, 54; ib. V, 145; ib. VI, 54. Kuj. II, 281, nº 15; ib. 283, nº 52. Rad. II, 113. Łęcz. 58. »Piąci kapeli« ib. 59. »Piąci« Zb. I, 8; ib. 122; ib. II, 229; ib. XV, 9; ib. 36. »Dziesięć braci: piąci siedzą pod strzechą« Cisz. I, 344. »Piąci« Rud. 200. »Pionci« Zb. XI, 116. »Piąⁿci« Rozpr. IX, 264. »Piąciu« Pozn. V, 200. Zb. IV, 97. Pr. fil. IV, 855. Kam. 55. »Pięci« Zb. I, 136; ib. IV, 85; ib. VII, 19; ib. 21; ib. XII, 156; ib. 176. Wisła III, 652. Cinc. 30. Rud. 147. Hemp. »Pięci kapeli« Kuj. I, 283. »Pięⁿci« Rozpr. VIII, 215; ib. XII, 78. »Pieⁿci« Rozpr. XII, 60. »Pięⁿci« Rozpr. IX, 353. »Pięciuch gruszkuch« = pięciu gruszek Pleszcz. 30.— 6 pp. »Pięcią palcy« Zb. VI, 275. »Pięcią palcem« Krak. III, 126. »Pięcioma« Pozn. II, 307. Zb. VII, 50. Kam. 175. »Pięnciema« Rozpr. IX, 353. »Piuncima palicami« Wisła VIII, 272. — 7 pp. »Piąci« Zb. II, 229. »Pieⁿci« Rozpr. XII, 60. »Na piąciu (t. j. na czworakach i na głowie)« Kuj. I, 218. »W piąciech koniach« Rozpr. IX, 181.

Pięćczeskowy: »Piąńćceskowy« Rozpr. IX, 264.

Pięćdziesiąt: »Pięćdziesiąt muzykantów« Kuj. I, 185. »Pięjdziesiąt« Święt. 428; ib. 653. »Piéjdziesiąt« Zb. VII, 45. »Piąjdziesiąt« Zb. VII, 75. »Pięndziesiątu = pięćdziesięciu« Krak. IV, 294.

Pięćdziestka: »Pjcdzestka = pięćdziesiątka« Ram. 135.

Pięćpaluszki p. Pięcipaluszki.

Pięćset: »Pięcset« Ust. z Litwy. Pieńcet« Rozpr. IX, 353. »Piećset« ib. »Piejcset« Święt. 358.

Pięćżyłka = »roślina, niem. Wegerich« Krasn. 306. »Pięćżyłki l. mn. = babka, Plantago kaszubs. pse języczki« Kk. 13.

Piędzia p. Piędź.

Piędź = »stopa (pes), miara« Lub. II, 212. »Piądź (piędź, stopa czyli miara, 2 pp. piędzi)« Krak. IV, 294. »Piądź = miara długości; stanowi ją odległość, jaką zajmują rozstawione na równej powierzchni dwa skrajne palce prawej ręki u dorosłego mężczyzny« Spr. V, 391. »Na piądź podkóweczka« Krak. II, 391. »Choćby mi się też taki chop trafiuł, coby go pięś (piędź, pięść) było, a na pół łokcia miał brody, tobym i za takiego posła« Krak. IV, 161. »A na pięś (piędź) mię, na pięś mię, na pół łokcia brody« ib. 162. »Piędzia« = piędź Mrong. 705.

Pięga p. Piega.

Piękło p. Piekło.

Pięgowaty p. Piegowaty.

Piękne: »Piekne, na piekne = zupełnie« Rozpr. VIII, 231. »Na piekne = zupełnie« Rozpr. XX, 432. »Na piękne = do czysta, zupełnie« Rozpr. XI, 187. »Uzdrowićł ją na piékne« Cisz. 146. »Przeklãn jom na piékne« Zb. XV, 9. || »Do piękna«: »Sarny ᵒogryzły krzáki do piékna (całkiem)« Rozpr. VIII, 135.

Piękneńki p. Piękny.

Pięknie: »Piknie = pięknie« Spr. IV, 309; ib. V, 392. Wisła VI,

143. »Pieknie« Rozpr. VIII, 198. »Pianknie« Was. 214. || »Piéknie = całkiem, do szczętu np. 'chałupa piéknie mu zgorzała'« Rozpr. III, 374. »Piknie = tęgo, zupełnie, np. 'Maciek spád z turni, piknie mu łeb ozerwało« Spr. IV, 309. Toż Spr. V, 392. »Spaliło sie (miasto) piéknie« Zb. XV, 35. »Idź juz teráz odąmnie, bo mią piąknie zniscys« Zb. V, 205. »Flaski ji piéknie wybiyli« ib. 252. »Wojtuś o Wiktusi pieknie zabácuje« Rozpr. X, 263. »Wije dziewcha wiánek nowy pięknie rozmarynowy« Kiel. I, 157.

Piękniejszej = piękniej: »A to jeszcze jest piękniéjszéj, gdy i kijem bije« Rog. 52, n⁰ 95, zwr. 5. »Jeszcze piękniéjszéj miłować, gdy miesiączek świeci« ib. 139, n⁰ 266.

Piękniejszy: »Jak przydę między inszy, to zaś drudzy są piekniejszy« Wisła II, 308.

Pięknieńce: »Pieknieńce = bardzo pięknie« Zb. XIV, 33. »Piekneńce = pięknie« Udz.

Piękniuchny p. **Piękny**.

Piękno = pięknie: »Wy zawse piékno ch"odzicie« Rozpr. VIII, 134.

Piękność: »Bedzie mu sie na dródze tráfiać, różne widoki: nájprzód bedą drzewa owocowe piękności« Cisz. I, 25.

Pięknusi p. **Piękny**.

Piękny: »Piekny« Rozpr. VIII, 198; ib. XII, 25. Czark. »Piękną", piekną, piekne, piekngo, piékne, piéknymi, piékné, pikny« Rozpr. IX, 282. »Pikny = piękny« Spr. IV, 309; ib. V, 392 Udz. »Piékny« Zb. V, 250. || Zdr. »Pięknusi«: »Pięknusie kwiatki« Kam. 133. »Piękniuchny« Wisła III, 590. »Piekniuchna« Kuj. II. 280, n⁰ 10. »Piękneńki«: »Co to było za piękneńkie!« Kam. 135. »Piękuśny«: »"odpedziała piékuśná« (panienka) Zb. VII, 55.

Piękuśny p. **Piękny**.

Pięść: »Kobiety... biorą... koszulkę z szérokiemi rękawami, ściągniętą u dłoni ('w pięści') paseczkiem« Pozn. II, 88. »Pisc = pięść« Ram. 135. »Péś = pięść« Rozpr. IX, 126. »Pięś« p. **Piędź**. Por. **Piącha**, **Pistyka**.

Pięta: »Cárny "od piąt do głowy« Zb. VII, 59. »Włosy... ji do piéntów dostajały« Cisz. I, 129. || »Pięta = część tylna pługa, sunąca się po ziemi« Pr. fil. V, 832. || »Tylna część kosy, zwana piętą, jest żelaznym pierścieniem i klinem połączona z kosiskiem« Lub. I, 84.

Piętaczek p. **Piętak**.

Piętak = »pieniądz (grosz popiętny) Święt. 709. »Pięták, piãták = piątak, 5 fenigów« Pr. fil. V, 832. »Pię"tá"k = pieniądz« Opol. 7. »Piętaki« Rozpr. IX, 282. »Bo mu potrzeba na piętaki« Del. 73. Por. jeszcze: Rog. 129, n⁰ 245; ib. 199, n⁰ 409; ib. 212, n⁰ 429, zwr. 4; ib. 252, n⁰ 513, zwr. 8. »Sześć piętoków« Rog. 9, n⁰ 16, zwr. 7. || Zdr. »Piętaczek« a. »Piątaczek«: »Niech ja piątacków do ciebie nie tracę. Piętacków nie tracę, ludzi nie posyłam« Rad. I, 222. »Piętá"cki« Rozpr. IX, 294. Por. **Piątak**.

Piętka = część tylna pługa, sunąca się po ziemi« Pr. fil. V, 832. || »Kosa do sieczenia... łączy się z kosiskiem za pomocą piętki« Święt. 12. || »Piętka na krokwi, krokiew zapiętkowana, t. j. zaciosana do karbu na 'płatwi', na której się opiera« Spr. IV, 309. Toż Spr. V, 392. || »Drzwi wchodzą u dołu w dołek a. okrągłą dziurkę, zwaną piętka, wyrobioną dlutem w podwalinie« Chełm. I,

74. ‖ »Piętka = przylepka, t. j. pierwsza nacięta z bochenka chleba kromka, czyli krajanka ze skórką« Krak. IV, 316. Toż Zb. I, 52 p. w. Ślipka. Pr. fil. IV, 231. Udz. Por. jeszcze: Zzek 10. Fed. I, 64. ‖ »Piętka = twardy wierzchołek dojrzałego kłosa« Krak. IV, 316. »Piętka = zarodek ziarna zbożowego w kłosie« Krak. IV, 283. »Teraz (t. j. na św. Wit) w kłosie zboża piętka się zawięzuje« Maz. I, 167. »Piątka, piųtka = kolanko w zbożu« Pr. fil. IV, 231. »Około połowy czerwca formuje się już połowa ziarna, tak zwana piętka« Z rękopisu od Stradomia pod Częstochową. »Wicie! czy jest piętka w życie?« Krak. IV, 283. »Święty Wicie! czy jest piętka w życie?« Zb. XI, 40. »Piotrze, Pawle, Wicie! cy je piųtka w zycie?« Pr. fil. IV, 231. »Swięty Wicie, Dużo piętka w życie?« Z rękopisu od Stradomia pod Częstochową. »Na święty Wicie, piętka w życie« Fed. II, 362. ‖ »Piętka: »łow. pies goni w piętkę, t. j. po śladzie, ale wstecz, za co mu wypada zaraz w łeb wypalić, bo to najgorszy taki« Roczn. 224. »W piętkę gonić — o psie, goniącym zająca pod trop« Pr. fil. V, 832. ‖ »Poczekaj ty chłopku, będziesz ci ty miętki, ino znów na zaciąg każą ci na piętki = na pięty deptać będą byś szedł prędzej« Pozn. IV, 270 (Objaśnienie wątpliwe K.).

Piętnástka = »płótno, zrobione z pasemek po 15 nici mających« Pr. fil. V, 832.

Piętnasty: »Pjénásti« Ram. 135.

Piętnaście: »Patnast = 15« Rozpr. XII, 45. »Pinenásce« Cen. 43. »Pjenásce« Ram. 135. »Z piętnostuma mu mniechami pokazał organe« Derd. 119.

Piętocha (od piątku) nazwa krowy Święt. 21. Rozpr. X, 245. Wisła V, 923. Pr. fil. III, 312.

Piętro = »strych; na piętro prowadzi drabina« Tyg. il. 1, IX, 6. »Piętro = strych na stodole do nakładania owsa, koniczyny, siana« Wrześ. 16. Toż Rozpr. X, 295. Spr. V, 392. »Piętrze = góra, poddasze« Pr. fil. IV, 231. »Przętro, przętr, prząter = piętro, strych« Hilf. 177. »Prząter, przątro = piętro, strych« Ram. 162. Przętr, przętrze« O. ‖ »Piątro = piętro« Pr. fil. IV, 855. »Hareśt ten... był na piątem piątrze« Święt. 362. »Kåmienice na kilka piéter« Rozpr. VIII, 93. »Chto do ni wskocy na kuniu na trzeci piętrz« Chełch. II, 133. »Słupy z wiatra postawione, na trze przętre odmierzone z góry do dołu« Hilf. 138. ‖ »Piętro« w orce: »By w orce pług nie szedł za płytko (na piętrze)« Święt. 8. ‖ »Przątrz = podniebienie« Hilf. 177. Por. Pientro.

Piętrowy p. Czapa.

Piętrz p. Piętro.

Piętrze p. Piętro.

Piętula: »Jeżeli cielę urodziło się w piątek, to je nazywają piętula« Wisła V, 922.

Pif, paf, hosa...: »Pif, paf, hosa, śwady hosa pomposa śwady hosa pomposa« Łęcz. 155.

Pigłać = »pielęgnować« Mil.

Pigularz = »aptekarz« Pr. fil. V, 832.

Pigułki: »Pigułki galopowe, p-i halapowe, p-i jalapowe = Pilulae Jalapae« Ciesz. 75.

Pijaczek: »Wiedziałaś dziewcyno, ze já był pijácek« Święt. 275.

Pijaczyna: »Był ta taki pijácyna, co nic nie robił, ino ciongle pił« Zb. XI, 125.

Pijaczysko: »A dałaś mnie dała

za to pijacysko, co od niego bucha jéno gorzałcysko« Kiel. II, 67.

Pijać: »Ukázáł mu sie "ociec i pedziáł mu, ze jak nie psiestanie pijać, to go weźnie na św. Márcina« Zb. VII, 42. »Óna miáła chłopa, co pijáł« Wisła VI, 311.

Pijak: »Piják = naczynie do picia« Pr. fil. V, 832. »Pijok = herbatnica« Udz. || »W jęczmieniu rośnie tąk zwany piják (Lolium temulum), który się z jęczmienia wyradza, a podobny jest raczej do owsa« Zb. VIII, 257.

Pijana p. Piana.

Pijanica: »Jak ja umrę, pochowajcie, i nad grobem zaśpiéwajcie: pomerł pijanica« Maz. II, 112. »Dziád przeklenty pijanica« Zaw. 70. || »Pijanica = łochinia, szalonka (vaccinium myrtillus). Lud mniema, że jagody jej upajają. Mniemanie to powstało ztąd, że tam, gdzie znajdują się one obficie, wyciskają z nich sok, który po wyfermentowaniu może upajać. Przed laty słynął u nas ktoś z tego, że umiał z pijanic wyrabiać wino szampańskie, zapewne ciecz wyfermentowaną, musującą i upajającą, nic wspólnego nie mającą z tem winem« Osip.

Pijary, 2 pp. pijar, blp. = »pijatyka« Krasn. 306.

Pijas = »pijak« Rozpr. III, 374. »Pijásie, pijásie, nie siadaj przy drodze, Przyjdom ci zbójnicy, zabierą-ć pieniądze« Zb. XII, 210.

Pijasek = piasek: »Ani pijaskiem, ani błotem« Pozn. II, 245, nº 89, zwr. 3.

Pijatyka: »Chwop... bierze drugiego gospodárza i pijatykę i jidzie do chawpy "ojców« Rozpr. VIII, 222. »Przyjmują jich (somsiadów) pijatyką« Rozpr. VIII, 224.

Pijawa: »Za pomocą tęczy ('pijawy') Bóg nabiera wodę z morza« Was. 84. || »Pijawa = pijatyka« Święt. 709. »Pijawa = picie, przepitek. 'Prosić kogo na pijawę'« Spr. IV, 327.

Pijawnica = »pijawka« Ram. 134.

Pijądz p. Pieniądz.

Pijeny = »pijany« Lub. II, 212.

Pijować = »pijać: 'czych já pijowała ze syneczkami (z chłopcami) do dnia« Pr. fil. V, 832. »Gdo gorzałkę rad pijuje, ten buty bez podeszw miewuje« Wisła VIII, 792.

Pijuś: »Oj dobry dzień Maciusiu, nas dobry pijusiu!« Łęcz. 136.

Pik = »smarkacz« Udz. »Dziecko małe od lat 3—4 zowie się 'pik'« Zb. XIV, 19. || »Pik = słowo« Zb. II, 9.

Pikać = »dyszeć: 'ledwo pika' = ledwo dyszy« Mil. Parcz. || »Pikać = pisnąć: 'ani razu nie piknoł, jakem mu drzazge z palica wyjmał« Spr. V, 118. »Jak ik złapie w garść, to ani piknom« Zb. XV, 43. || »Piknąć = rzec: 'ani mi piknij'« Zb. II, 9. || »Piknąć = ukłóć piką« Wisła III, 331, nº 33. || P. Pikut.

Pikiel p. Piklo.

Pikier: »Kiczki = zabawa dziecinna, polegająca na podbijaniu jednej pałeczki drugą, inaczej klipa, pikier« Pr. fil. V, 760 p. w. Kiczki. »Pikier = gra dziecinna, to samo co klipa, kiczki« Pr. fil. V, 832. Por. Klipa, Kicz, Kicznik.

Pikies w gwarze żydowskiej: »A może jegomości lulkę; pobiegnę po próbkę tytoniu do Kaczannowa... taki pikies nowy transport, jak miód« Jaksa Bykowski. »Jeszcze temi oczyma jaśnie panu wypatrzę taką panienkę, co pikies! raritcs!« ib.

Pikietka = »loretka« List. z Wilna.

Piklo: »A czÿ do dóm, uszÿ pnsell, łógon ucąl. I swinka nie rzekła ani pikla. (Wyraz piklo, a może

pikiel używa się tylko w związku: ani pikla tj. ani źdźbła, nic a nic)« Nadm. 144.

Piknąć p. Pikać.

Pikolić = »rznąć, piłować tępem narzędziem lub nieumiejętnie, z trudnością; nękać kogo, dokuczać« Święt. 709. || »Pikolić się = kłócić się, sprzeczać się« Zb. I, 48. Toż Udz.

Pikon p. Pykon.

Piksla = »tabakierka (niem. Büchsel)« Rozpr. XVII, 52.

Pikul »a. zams = okienko ukośnie wyrznięte, np. w spichrzu« Pleszcz. 40.

Pikula = »pół centa« Rozpr. X, 295. »Pikula = drobnostka, rzecz bez wartości« Święt. 709.

Pikuliczkowie: »W drukowanej Radzie pańskiej (r. 1597) i śladu gwary niema, chyba jedno i drugie słowo narzeczowe, np. pikuliczkowie (ludzie małego wzrostu), ciekawe tym, że u Słowaków mityczne oznacza postaci (karzełków)« Wisła VI, 878.

Pikułatnik m. Pikułatnica ż. = »kutwa, dusigrosz, sknera« Kolb. rękop.

Pikut »(kszyk, gatunek bekasa) pika: pikut-pikut-pikut! (głos wydawany przy wabieniu się kszyków podczas pory godowej)« Wisła VII, 175. Toż Osip. Por. Piekut.

Pil, Pila p. Pilu.

Pilać = »pilnować, strzedz (Józef pila koni, — Jan tylo karczmy pila)« Maz. V, 34. Toż Osip. || »Pilać = zwracać na co uwagę. Ty na jego słowa nie pilaj« O.

Pilarnia = »1, dom do grania w piłkę: pilnik 2) prow. ob. Tartak« O. (pod wyrazem tym niema wyrazu pilarnia).

Pilarz: »Pilárz = robotnik pilujący drzewo« Pr. fil. V, 832. Rozpr. IX, 157. || »Pilárz — tak nazywają w okolicach Chodla mieszkańcy miejscowi przybyłych z Galicji od dość dawna włościan« Pr. fil. V, 832.

Pilarzowy: »Piersza z skał znakomitych jest tak nazwana Pilarzowa. Dziwne tu rzeczy opowiadają prości ludzie o jakimś Traczu, który... czynił sobie igraszki z djabłów« Kiel. I, 227; ib. 228.

Pilas = »miejsce na statku, np. szkucie, gdzie sypiają flisy« O.

Pilch = »koszatka, Myoxus« Wrześ. 16. Pilk = »koszatka, Myoxus« Spr. V, 392. »Pilch = kret« Wisła VI, 916. »Pilch = gatunek dużej myszy: po rosyjsku połch« Pr. fil. IV, 856. || »Pilch = skąpy« Udz.

Pile: »na gąsięta wołają: pilĕ, pilĕ, pilē!« Święt. 22. »W Puckiem wołają gęsi: pile, pile, pile, odpędzają przez hela« Nadm. 148. Por. Pele, Pilu.

Pilerz p. Filar.

Pilgrzymować p. Pielgrzymować.

Pili = »swój, krewny. Ona mi ta nie pila: lepiej oddać dziecko do obcego jak do pilego« Zb. I, 48.

Pilić = »popędzać, naglić, przyśpieszać« Kuj. II, 274. Krak. IV, 316. Zb. I, 48. Udz.

Pililili p. Pilu.

Pilipowczana noc p. Pilipowka.

Pilipowka = »post od św. Filipa (adwent), noc pilipowczana, najdłuższa w roku« Roczn. 224. »Pilipówka, w Drohobyczu filipiwka« Zb. I, 73.

Pilk p. Pilch.

Pilka p. Pilu.

Pilniować p. Pilnować.

Pilno = »prędko, szybko, spiesznie np. pilno sie zbiéráj w Kraków; pilno zawár drzwiérze; ni mógek

pilno zbácyć« Spr. V, 392. Rozpr. IX, 202; ib. 218. Sab. 134. »Chłop wzion, zakrzesał pilno kołek bukowy« Wisła VI, 140. »Pilno = potrzeba; pilnie« Hilf. 175.

Pilnowacz: »Czyś ty dobry złodziéj, czy ja dobry pilnowacz« Pozn. VI, 104.

Pilnować: »Pielnować = pilnować« Pr. fil. IV, 231. »Pilniować (pilniuj! — pilnio) Zb. I, 12. »Wtedy młody pan między chłopcami, co go pilniują, siedzi« Pozn. II, 236. »Pilować«: »n znika... w wyrazie pilować« Rozpr. XII, 40. »Pilowac = pilnować, pilnować się, uważać« Ram. 134. Pobł. 64. Hilf. 175. »Bŷ pilował sani« Derd. 10. »Stróż amnioł cę piluje« ib. 34. »Ty nie pilujesz za czym innym« Hilf. 98. »Ma muszima pilowac, bo tak wszŷcŷ trze usnąe ni możem« ib. 131.

Pilny: »Koło dworu kania leci, gubernantka pilna dzieci« Kuj. I, 235.

Pilować p. Pilnować.

Pilowność: »Pilownosc = pilność« Ram. 134.

Pilowny = »pilny« Ram. 134. Pobł. 64.

Pilściowy = »włosieniowy« Petr.

Pilść = »nabicie z materaca, włosienie« Petr.

Pilu: »'pilu! pilusie, piluchny!' nawoływanie gąsek« Kuj. II, 275. »Gęsi duże: pilu, pilu! gąski: pilusi, pilusi!« Krak. I, 180. »Pilj-pilj, piljka-piljka: wołanie na gęsi« Hilf. 175. »Na małe gąsięta: pilu, pilusie!« Maz. III, 47. »Przywoływanie gęsi: pilu! pilu! wal! wal!« Wisła III, 219. »Przywabianie gęsi: pilū, pilu, pilūsie! młodych: pilū, pilū, piluchny!« Wisła III, 664. »Na indyki: 'pilu, pilu'!« Zb. XIV, 158. »Na gęsi: piluś, piluś, piluś!« Lub. I, 82. »Pilusia! lwa! pile! pile! wykrzyk (dla nawoływania gęsi)« Święt. 709. »Nawoływanie na małe gęsi: dzieci, dzieci, dzieci, dzieci, pilu, pilu, piluśki albo pilusie« Wisła VII, 749. »Wołanie na gęsi, pilu-pilu, pilusia, -chna« Spr. IV, 372. »Wołanie na gęsi: pilusiā, pilusiā, pilusiā! lwā, lwā, lwā!« Święt. 22. »Pilu, wołają na indyki« Rozpr. XX, 432. »Woła się na gąsięta: 'pilu, pilu!'« Dyg. »Nawoływanie gęsi: pilka! pilili!« Cen. 77. »Gęsi wołają: pila, pila, pila« Nadm. 149. »Na gęsi: liłuszka, pyl, pyl, pyl« ib. »Piluś, piluś = nawoływanie na gęsi« Pr. fil. V, 835. Por. Pele, Pile.

Piluchna, Piluchny, Pilusi, Pilusia, Pilusie, Piluś, Piluśki p. Pilu.

Piła = »tartak« Wrześ. 16. Hoff 41. Wisła I, 35. Spr. V, 392. Wrześ. T. 17. »Piła = tartak (u Gorali tracz a. piła wodna). Piła zaś ręczna zowie się piłka« Krak. IV, 316. »Posed do piéłki i pedá: 'Kaj twoi gospodárze podzieli dzieci?' 'Nie powiém, bo choć mie troche podusą, powiesą na kołku i nie robią krzywdy« Cisz. I, 87.

Piłat = »tracz« O. »Drwali i traczów (piłatów)« Maz. I, 44. || »Piłat = wychodek (w klasztorach)« Krak. IV, 316.

Piłka = »pióra przy warculi« (kołowrotku do przędzenia) Spr. V, 392. || Piłka, Piéłka p. Piła.

Piłkucze »(z litew.) = inaczej soczewka kanciasta, groch zajęczy, wołownik (orobus)« Osip.

Piłowiny = »drzewne opiłki, trociny« Orzeszkowa, Bene nati 92.

Pimpára = »gra w cetno, czy licho? zapytanie: pimpára? odpowiedź: jest pára, albo nimá páry« Spr. V, 392.

Pindałek: »Pták pindáłek na łapach chodzi, a rogiem trawę jé (gęś)« Zb. VI, 14, nº 113.

Pindasia = »kobieta zła, sucha« Udz.

Pinderyndum: »Hop sztynder Madaliński, fika, z góry ta, zbara ciup, ciup, pinderyndum hura barabsza mazura« Kuj. II, 64, przyśpiewek do piosnki o koziołku.

Pinduryńka: »Tiuta! — z koryta! Ciera, ciuch, ciuch! Pinduryńka! — Madaleński, Mazura!« Zb. II, 94, zakończenie piosnki o koziołku.

Pindyga = »(pogardliwie) napitek, wódka« Krak. IV, 316.

Pindyrynda = »bielun, dondera« Mil. »Pindyrynda = bieluń dzięrdzierzawa« O. »Pindyrynda« = bieluń, Datura Stramonium L.« Kk. 13. Wisła V, 422. Hempel z pod Janowa. Kuj. I, 83. »A dla wdowów pindyrynda (belladonna)« Pozn. IV, 55. || »A za moją pindyryndą, Dziewki, chłopcy z karcmy wyjdą (skrzypce)« Zb. VII, 147. || »Pindyrynda = gadula, paplaczka, rozpirynda« O. »Pindyrynda, wyraz ten zarazem jest przezwiskiem kobiety nieporządnej a strojnej« Kk. 13. Por. Dendera, Tondera, Tyndyrynda.

Pindyryndowy: »To wszystko na węgle z upalonego ciernia wielkosobotniego posypane i do tego garść szalejowego maku i pindyryndowego suchego liścia« Pozn. VII, 278. Por. Pindyrynda.

Pinezka = pluskiewka (gwozdzik, z fr. punaise) w ogłoszeniach Kurjerów z 1899 roku.

Pingi p. Piega.

Pingowaty p. Piegowaty.

Piniaszek p. Pieniaszek.

Piniołа = »nazwa jodły« O.

Pinka: »Pénka = 1, ćwiok drewniany, kołek, którym się podeszew przybija do buta, prus.-niem. Pinne 2, gatunek małych gruszek zimowych« Ram. 133.

Pinkoła: »Przyleciáł czyżyczek, Postawił wina żydliczek; Przyleciała pinkoła, Wszycko im to wyláła« Zb. IX, 233. »Pinkuła = trznadel (ptak)« Pr. fil. III, 306. (Czeskie pěnkava a. pink z niem. Finke K.).

Pikować: »Pénkôwac = kołkować, kołkami przybijać podeszwę« Ram. 133.

Pinowija = »bujan, peonia, roślina ozdobna, ogrodowa i wonna« Osip. Por. Piwonja.

Pindyczyć: »Pińdycę, -ys, pińdycyć na kogo = napierać, nastawać na kogo« Spr. IV, 327.

Pińka: »Na Podhalu 'Pińka biała' pliszka biała (Motacilla alba)« Spr. V, 137 p. w. Łysy-Maciek.

Piokać = »ledwie dychać (mówiąc o umierającym) np. ledwie pioká, ju piokać nie moze« Zb. II, 251. || »Piokać, od monotonnego wołania indyk: 'pio-pio-pio'« Spr. V, 140.

Piołun: »Piełun (piołun)« Kuj. II, 285, nº 68. »Artemisia absinthium L., Bylica piołun, u ludu piołun, piełun (powszechnie)« Zb. VI, 226. »Piołunek (Bylica piołun, Artemisia Absynthium)« Krak. III. 128. »Wianki wiją dziewczęta z... piołunku« Święt. 113.

Piołunijá p. Piwonja.

Pion = »instrument używany przez mularzy« Pr. fil. IV, 856.

Pionek p. Plonek.

Pionka ogrodna p. Nieżydówka.

Piornak: »Piornák = skrzydlak, pióro używane do pisania« Pobł. 64. »Pjornák = duże pióro ze skrzydła gęsi (do pisania)« Ram. 137.

Piorun: »Kaszubi mówią: piorun páli, ale kej pôtemu zaráz grom wuderzi, ten wûgasi« Hilf. 175. »Pierun« Sand. 202. Kuj. I, 301; ib. II, 285, nº 68. Zb. V, 239. Święt. 336. »Pierón« Oles. 133. »Pieron« Spr. IV, 28; ib. 348. Arch. V, 641. Zb. IX, 49. Matusiak Kw. Rozpr. VIII, 165; ib. 181; ib. IX, 152; ib. 274; ib. X, 228. Mil. »Pierony biely« Zb. V, 190. »Pierony strzylają« Wisła VIII, 819. || »Faron, farun, farona, faruna = przekleństwo na Szlązku: o farona! = wykrzyk podziwu; ty faruna, farona kandego = przekleństwo« Pr. fil. V, 731. || »Duchem będę gotów, pieronem, panno Justysiu« Orzeszk. || »Wełniane spodnice: pioruny« Pozn. I, 67. || »Piorun, piuron = kurtka, którą można prać« Wisła I, 318.

Piorunki = »trepki; pierunki = chodaki, pantofle« Pr. fil. IV, 231. || »P'iorunki = jazgarze (ryby)« Wisła I, 154.

Piorunowy: »Nazwy 'piorunowy klin' używają Mazurzy dla kamiennych siekierek starych Prusaków« Töp. 43. »Piorunowa kula = siekierka kamienna, zabytek z czasów przedhistorycznych. Nacieranie nią wymion krowy, która mleko utraciła, wedle mniemania bab ma im mleko przywracać, i dlatego trudną jest rzeczą nabyć ów zabytek od bab, które usilnie się starają posiadać na cel rzeczony choć jedną ową piorunową kulę we wsi, nie przypuszczając wcale, żeby to był wyrób ręką ludzką zdziałany« Osip. »Burak (Beta vulgaris), osobliwie ćwikłowy, z którego sok z octem, miodem do płukania gardła, roztarty ze śmietaną i posypany piorunową strzałką, na okłady, niszczy dzikie mięso« Pleszcz. 111. || »W Matkę Boską Zielną święcą makówki, marchew, słoneczniki, bielicę, ziele piorunowe« Pozn. I, 145.

Pioruński: »Piornńskie... koło« = przeklęte Prz. ludu VI, 261.

Piostka p. Pieśń.

Piotr: »Pietr, Pietrz = Piotr« Pr. fil. IV, 856. »Pietr« Mil. »Pieter« Pr. fil. V, 832. »Święty Pietrze, dej mi znalyś ze trzy (grzyby)!« Wisła VII, 110. »Pánjezus ze świętym Pietrem chodzili po świecie« Święt. 324. »Oddej Pietrze tę bieliznę« ib. 325. »Pietruś« Zb. XV, 128. »Pjoter = Piotr« Ram. 137. »Pjoterk = zdrobn. od Pjoter« ib. || »Nagnać a. napędzić pietra = nastraszyć« Czark. »Napędzić mu pietrka (czyli strachu)« Pr. fil. IV, 856 p. w. Pietr. »Napędził mu pietra = przestraszył go« Udz. »Pietra mieć = obawiać się, trwożyć się« Święt. 709 || »Piotr = krzyż w oknie, niem. Fensterkreuz« Pobł. 137.

Piotrać: »Nie piotraj mi, bo ia ski-cki« Krak. IV, 280, nº 935. Por. Janać.

Piotrów: »Rzucá sie, jak Pietrowa mać (o srożącym się)« Święt. 681, nº 623. »Trzepie się, jak Pietrowa mać« ib. 683, nº 701.

Piotrówka = »post u Rusi przed św. Piotrem, pietrówczany dzień, najdłuższy w roku« Roczn. 224. »Petriwka« w temże znaczeniu Zb. I, 73.

Piotruszka: »Mieszczanie skaryszewscy (a w szczególności bractwo św. Anny) podczas nabożeństwa, nawet w zapusty, nie znosili hałaśliwej w gospodzie muzyki. W czasie najścia wojsk austryjackich, huzarzy węgierscy Weczaja skusili byli skrzypka Piotruszkę do grania im w zapusty.

Oburzeni Skaryszewianie ukarali publiczną chłostą niewczesnego wesołka, i każdego niefortunnego grajka nazywają odtąd Piotruszką« Rad. I, 12.

Pióreczko, Pióreńko, Piórko p. Pióro.

Piórkoski: »Jak cie Piórkoski (djabeł) spotka, to cie kusić nie bedzie« Fed. II, 364.

Piórkować się: »Scákować sie = pierzyć się, piórkować się« Święt. 714.

Pióro: Zdr. »Pióreńko«: »Leciuśki, jakby pióreńko« Kam. 118. »A chwytajże, mój syneczku, chwytaj, tylko jéj (przepióreczki) się pióreńków nie tykaj« Pozn. II, 316. || »Hydr(argyrum) viv(um). Piórko śrybra, sybacek, dudka śrybra, dudka od brudu« Pleszcz. 143. || »Pióro« = skrzydło: »Po wymłóceniu zboże wieje się szuflą, przyczem zwykle skrzydłem gęsiem, osadzonem na kiju, a zwanem pióro, spacha się (zmiata) z plew« Kuj. I, 88. »Druchna starsza idzie za nią (za panną młodą) i nad jej głową piórem (gęsiem skrzydłem) zmiata (macha)« Pozn. II, 245. || »Jaja do święcenia farbują albo w łupinkach z cebuli, albo też w t. zw. piórach, czyli łodyżkach żyta« Zb. X, 197. || »Pióreczko = bukiet« Zejsz. 76. »Piórecko = kitka, robiona z nędzy, szychu, piórek farbowanych, którą wieśniacy na święto do kapelusza lub czapki przypinają« Pauli 206 odsyłacz. »Moja kochanecko, Wyrwij mi piórecko: Zielone cyrwone, Wierskiem pozłocone« Pauli 208. »Kapelusz (górala, słowaka) zdobią zawiesiste kutasy i złociste piórko, t. j. zielona gałązka, której końce listków malarskiem złotem powleczone« Tyg. il. 1. XII, 59. »Dałabym ci piórko, ale nie z ogródka« Zejsz. 104. || »Pióro« u kądzieli: »Kądziel... składa się... z... przęślicy... w której osadzone jest pióro — drążek ostro zakończony, na który się kładzie krężel« Wisła VI, 429. Toż Was. 56. Maz. III, 45. »Kołek (u kądzieli) sterczący do góry z nasada, z wydrążeniem u wierzchu ma nazwę: pióro, piórko« Lub. I, 86. || »Pióro« przy pługu: »Klucz, drąg do założenia wołów przodkowych, mający na końcu pióro« Kuj. I, 87. || »Pióro« a. »Pióra« = skrzydła kapelusza: »Kapelusz słomiany z ogromnem piórem (skrzydłem) własnej roboty« Pozn. II, 165. »W kapeluszu z ogromnemi piórami« Pozn. VI, 351. »Kapelusz czarny filcowy z szérokiemi piórami (bords, skrzydłami)« Pozn. II, 172. || »Pióro« w młynku: »W niej (bani t. j. tylnej części młynka polskiego) osadzone są na walcu pióra z deszczułek« Święt. 13. »W której (bani młynka niemieckiego) się deszczułkowe pióra obracają, osadzone na walcu przez szerokość młynka« Święt. 13. || »Pióra = ziobra (zwierząt)« Prz. ludu, VI, 111. || »Jak ci mi zagrają Cebulowe (nazw.) pióra, Pójdą chłopcy za mną, Jak po niebie chmura« Zb. X, 319.

Piórówka = »piórnik« Petr.

Pipa = »lulka, fajka do palenia tytoniu« O. || »Pipa = piszczałka, fujarka« Ram. 134. Toż Hilf. 175.

Piparek = »cybuch« Goszcz. Tatry 132. Toż O. Rozpr. XVII, 24. »Pipazur, piposor, piparek, piporos = cybuszek do fajki: węg. pipaszár: słowac. pipasár« Rozpr. X, 295. »Piparos, piporas, piparek, piposor, pipasur = cybuszek« Wrześ. 16. »Pipazur (cybuszek)

z węg. pipaszar (cybuch)« Rozpr. XVII, 24. »Piparus, piporas = drewniany krótki cybuszek do fajki góralskiej« Spr. V, 392.

Piparos, Piparus, Pipasur, Pipazur p. Piparek.

Pipćić = »palić fajkę« Rozpr. X, 295. Spr. V, 392.

Piporas, Piposor p. Piparek.

Pipówka = »Pipenstab« Mrong. 581.

Pirdzec = »pierdzieć« Ram. 134.

Pire-wtere p. Piere-wtere.

Pirog p. Pierog.

Pirsiaty: »Pirsati« = piersisty. Dzewczŷna pirsatá« Ram. 134.

Pirszczeń p. Pierścień.

Pirścianek p. Pierścionek.

Pirśny: »Pirsny = piersiowy: Pirsná chôrosc« Ram. 134.

Pirw p. Pierw.

Pirwa, Pirwój, Pirwu, Pirwuj, Pirvy p. Pierwej.

Pirzceń, Pirzcień p. Pierścień.

Pirzcianek, Pirzcionek p. Pierścionek.

Pirzcieniec p. Pierścieniec.

Pirzyć się = »złościć się na kogoś« Udz.

Pisać: 3 os. l. mn. »Pisają« Rozpr. X, 193. 2 os. rozk. »Pisej« Rozpr. XII, 62. || »Pisać = malować jajka na Wielkanoc« Spr. V, 118. Zb. II, 9. Zb. XIV, 70. Udz. P. passim. »W Wielki Czwartek gospodarze i rodzice gotują na twardo jaja (w cebuli, cynamonie i t. p. dla koloru) i chowają takowe po krzakach, po za płotami i t. d. a czeladź i dzieci pisane te jaja szukają« Pozn. II, 65. »Mała ich (jajek) cząstka jest pisaną t. j. ma białe wzorki na czarnem lub żółtem tle« Maz. III, 77. »Po wsiach kraszą jaja i piszą je woskiem« Pleszcz. 87. »Pisać = malować desenie na naczyniach glinianych« Pr. fil. V, 833. || »Pisać kogo, pisać się = nazywać się: pisają go a. pisze się Gąsienica« Wrześ. 16. Rozpr. XX, 432; ib. XXVI, 391. Hoff 41. »Pisać sie, a. pisać kogo, mówi się o nazwisku właściwem np. pisém sie Udraj, pisom go Cieślica« Spr. V, 392. »Jedna z nich, Anusia, 'która się pisze do Kurosów'« Wisła VIII, 212. »Nazywam sie Kiepus a piszę się Wierzbicki« Rud. 126. »Jeden z tych cyganów był taki, co sie pisáł polski krwi« Cisz. I, 286. || »A ty lisaj, Nie tu cie pisaj, Ino w kościele na słupie I u księdza na chałupie« (zażegnywanie liszaja) Fed. 255. Por. Pisane.

Pisadełko = »narzędzie do pisania (czyli malowania) na jajach« Wisła V, 703. Pr. fil. IV, 231.

Pisak = »Blaszka złożona w trójkąt z lejkowatym otworem w jednym kącie, używana do pisania jaj, przyrząd do pisania jaj« Pr. fil. IV, 231. »Aby upisać pisankę, czyli piskę, trzeba mieć dobry pisak, t. j. mały przyrząd z blachy, złożonej w lejek i osadzonej w drzewie. Najlepsze pisaki bywają z blaszki, znajdującej się na końcu sznurowadła« Wisła VIII, 363. »Pisak ze śpilki abo z blasecki = narzędzie« (do pisania na jajkach) Wisła V, 650 i 703. || »Pisak = pióro a. ołówek« Pr. fil. IV, 231. »Pisák = obsadka do piór stalowych« ib. V, 833. || »Pisák = kajet« Zb. II, 9. || »Pisak, pismak = umiejący pisać« Spr. V. 118.

Pisałek = »pisarzyna« Huc 440.

Pisane: »Umiáł juz dobrze cytać, na pisaném sie wyznáł, jak sie patrzy« Święt. 374.

Pisaneczko: »Napisał jej pisaneczko Na pergaminie, Iże się już

żenić będzie, W cudzéj krainie« Rog. 82, n⁰ 143, zwr. 3.

Pisanie »a. Pismo = list, korespondencja« Osip. »Stało niedawno w nadrukowanem pisaniu (gazecie, książce K.), co to Wawrzek z poczty przyniósł naszemu panu« Kam. 43. »On wydobył zaro chusteczkę i pokazuje ją i króleskie pisanie, i przepuścili go« Kuj. I, 142—143. »Dopirom se zacon dziewcyne miłować, Przysło mi pisanie, muse maserować« Zb. XII, 205. »To se pan prepinator poznachodził tylo pisania (= wyszukał kwitów) od nieboszczyka wojca, że mu jeszcze patrzało kilanaście lat trzymać prepinacyją« Kam. 76. || »Pisanie = przyozdabianie jajek deseniem« Wisła IV, 819.

Pisanka = »jajko malowane« Kozł. 198. Roczn. 224. Zb. I, 73. Zb. II, 9. Zb. III, 125. Zb. VII, 294. »Pisanki czyli kraszanki« Chełm. I, 139. »Robią z jaj pisanki czyli piski« Zb. XIV, 69. »Piskami (pisankami t. j. upstrzonemi barwą jajami)« Lub. I, 118. »Pisanka = jajko wielkanocne malowane i pisane woskiem« Pleszcz. 40. »Po wsiach kraszą jaja i piszą je woskiem. Pisanki te są przeznaczone na podarunki« Pleszcz. 87. »Pisankami zowie lud jajka, ozdobione deseniem, otrzymanym przez pokrycie woskiem pewnych części powierzchni przed zanurzeniem do barwnika« Wisła IV, 819. || »Pisanka« = rodzaj grochu: »Groch sadzą: piechotny i tyczny w rozmaitych gatunkach, jako to: ...pisanka lub piskowy« Zb. XIV, 26.

Pisarek = »kupczyk« Pobł. 137.

Pisárka = »żona pisarza« Pr. fil. V, 833.

Pisarz: »Pisarz weselny«: »komiczno-uroczyście funkcyonujący przy tym akcie (przy tańcu z panną młodą) pisarz weselny« Zb. XII, 233. || Przy frycowaniu kośnika: »Zasiadają potem na ławach urzędnicy, jako to: marszałek, sędzia, pisarz« Kuj. I, 239.

Piscelet, Piscolec, Piscolet, Piscolit p. Pistolet.

Pisebnie = »na piśmie: pisebnie dać co komu« Pr. fil. V, 833.

Pisebny = »piśmienny np. pisebne postanowienie« Pr. fil. V, 833.

Pisek = »narzędzie, używane przy 'pisaniu' na jajkach wielkanocnych« Wisła V, 703. Pr. fil. IV, 231. || »Na koszuli leży spencer, spencerek (kabat) już to granatowy sukienny z wykładanym w zęby kołnierzem, u dołu także ząbkowato fałdowany w cienkie i wiotkie fałdy (pisek)« Pozn. II, 162.

Pisemeczko p. Pismo.

Pisemny = umiejący pisać: »Jezdeś ty pisemny (t. j. piśmienny)?« Cisz. I, 66. »Pisiemny (pisemny) = piśmienny, umiejący pisać« Kuj. II, 275. Bibl. Warsz. 1860, LXXX, 628.

Pisiaty = różnokolorowy, pstry« Święt. 709.

Pisiec: »Pod Ostrołęką (nad Narwią) używaną jest do podobnegoż celu (t. j. do budowy) glina zielono-błękitna zwana tam pisiec (jakoby pisana, malowana, — a może od francuskiego wyrazu: le pisé, lubo we Francyi nazwę tę nosi urobiony z wapnem piasek)« Pozn. I, 90.

Pisiemny p. Pisemny.

Piska = pisanka, jaje malowane Udz. P. passim. Wisła V, 650; ib. VIII. 363. Pr. fil. IV, 231: ib. 856; ib. V, 833. Czark. Spr. V, 118. Mát. Zap. || Piska = narzędzie mosiężne w kształcie tutki, służące do znaczenia roztopionym woskiem rysunków na kraszan-

kach przy wyrabianiu pisanek wielkanocnych« Chełm. II, 241. Toż ib. I, 139. || »Piska« = kreska(?): »Gnieniegdzie widać tylko wąskie piski, które pochodzą od robactwa, przechodzącego po piasku« Huc 181. »Kamień zsunął się z szybkością błyskawicy i zostawił za sobą zieloną piskę« Huc 351. || »Piska = lignit, gatunek węgla, w niewielkich ilościach spotykany w Porębie Mrzygłodzkiej, nie smolący, a mający tę własność, że przy przystępie powietrza i słońca pęka i trzeszczy; dlatego też zapewne nazywany przez górników 'piska' t. j. piszczy (trzeszczy)« Pr. fil. III, 496.

Piskać = »grać na piszczałce« Spr. IV, 309. Rozpr. III, 374. »Piskac = grać na fujarce« Ram. 135. Hilf. 95 i 175. »Piskajcie marsz« Rog. 26, n⁰ 49, zwr. 2. »Piskejcie mi marsz« Zb. IX, 227. »Zapiskáł na takij piscáłce« Zb. V, 200. »Na piscałce piskał« Zb. XII, 165. »Na piscáłce se piská« Zb. XV, 22. »Piskać = grać na piszczałce: 'chodził se piskajęcy drogami'« Spr. V, 392. »Pisknuł« Rozpr. IX, 306. || »Piskać = gwizdać« Pr. fil. V, 833. Toż Ust. z Zakopanego. »Piskac = gwizdać« Ram. 135. || »Piskać (głos kwiczoła)« Prz. ludu VI, 126.

Piskáryja: »Pytała się szkrápkáryja (mysz) piskáryje (szczura): czy jest hápko (kot) w domu« Zb. I, 129.

Pisklaczek = chudziaczek, biedniątko: »Jédzże, jédz, mojeś ty małe, pisklaczku!« Dygasiński, Beldonek 93.

Pisklę = »młody bażant przed wypierzeniem się, myśl.« Pr. fil. V, 833.

Piskory = »dzieci praskuląt, prawnuki« Pr. fil. V, 833. || p. Piskorz.

Piskorz: »Piskory l. mn. = piskorze« Was. 245. || »Piskorz = ubogi szlachcic, szlachetka« O. »Piskorz, nazwa ta obejmuje jedynie szlachtę łęczycką« Wójc. Kl. I, 262. »Niejeden piskorz szlachecki... przeklinał« ib. 212. »Bracia piskorze nie mogli go przepić« ib. 214. »Łęczycki szlachcic na jednym dworku, jak i mieszczuch, obdarzany między swymi bywa przydomkiem: piskorz« Łęcz. 9. || »Piskory = błota leśne« Pr. fil. IV, 231.

Piskotać: »(głos jaskółki)« Prz. ludu VI, 126.

Piskuła: »Dziamdzia = piskuła rozlazły« Krak. IV, 306 p. w. Dziamdzia.

Piskun = »piskorz« Ust. z Wilna.

Piskury = »marchew pośledniejszego gatunku, suszona, z kaszą jęczmienną lub jagłami rozgotowana« Wisła VII, 76.

Piskurz = »piszczałka dla dzieci« Rozpr. X, 295. Wrześ. 16. »Piśkur, piśkorek = piszczałka z gliny dla dzieci« Spr. V, 392. || »Piskurz = skąpy« Udz.

Piskwa p. Pizgwa.

Pismak: »Pismák = umiejący pisać« Rozpr. XX, 432. »Pisak, pismak = umiejący pisać« Spr. V, 118. »Pismák = uczony« Zb. VIII, 253. »Pismok = uczony« Udz. P. jeszcze: Arch. V, 632.

Pismeczko p. Pismo.

Pismo = pisanie: »Kto sie zná na piśmie, te sie nábardzij do piekła ciśnie« Święt. 676. || »Pismo = list« Rozpr XII, 98. »Pismo = list, ekspedycja pocztowa« Krak. IV, 316. »Pismo, pisanie = list, korespondencja« Osip. »Pismo = każdy urzędowy i prywatny dokument, a także list. np. zrobili

pismo, opisali sie w rzędzie; wzion go na pismo; u wójta pismo robili; przyszło pismo z rzędu« Spr. V, 392. »Pismio = pismo. Za pisménię = wedle pisanego« Hilf. 175. »Już ona dostała pisma« Rog. 114, nº 215. »Już ją gonią dwa pisma« ib. nº 216. »Pisemeczko« ib. 59, nº 109. zwr. 1. »Pismeczko« ib. 98, nº 178, zwr. 3; ib. 102, nº 188. zwr. 3: ib. 135, nº 259, zwr. 6.

Pismok p. **Pismak**.

Pisnąć = cisnąć, rzucić: »Kto ku mojéj dziosze chodzi, Szelma jest, szelma jest. Jak go przy niéj zastanę, Pisnę ja nim o ścianę« Rog. 172, nº 345. Por. **Piznąć**.

Pistelet, Pistol, Pistolat, Pistolec p. **Pistolet**.

Pistolet: Zdr. »Pistoletek« Krak. II, 114. Formy: »Piscelet« Pr. fil. V, 974. Święt. 709. Rozpr. XVII, 92. »Zeby mu dali piscelety« Święt. 378. »Ponabijać piscelety« ib. 381. Zdr. »Pisceletek« ib. 216. »Piscolec« Zb. VII, 14. »Nabiół fuziją i piscolce dwa« ib. 7. »Piscolet« Zb. VII, 15. »Trzy piscolety« Zb. V, 243. »Piscolit« Spr. IV, 327. »Szczylają z piscolitów« Mát. 11. »Pistelet« Pr. fil. V, 833. »Pistol«: »Te moje pistole« Rog. 6, nº 8, zwr. 2. »Do izdebki za nią poszedł, Pistole tam leżeć nastał« ib. 32, nº 59, zwr. 3. »Pistolat« Zb. VI, 152. »Pistolec« Spr. V, 392. Rozpr. X, 295. Wrześ. 16. »Zabili Janiszka z pistolca« Zejsz. 71. »Pistolce« (l. mn.) Zb. VII, 74. Wisła II, 24. »Pistolcami« (6 pp. l. mn.) Wrześ. T. 45. »Pistolit«: »Z pistolita pálnąn« Derd. 82. »Pistolina« Zb. XII, 208. »Pistoline« (4 pp. l. poj.) ib. »Pistruleta, pistruletka« Pr. fil. V, 833. »Pistuleta« Rozpr. XII, 47. »Pistuat« Piątk. || Pistolet = część piszczela: »Romatyz' leczy okładanie szpikiem końskim, wziętym z tej części piszczela, która nazywa się 'pistelet'« Wisła IV, 883. Por. **Piszczel**.

Pistolina, Pistolit p. **Pistolet**.

Pistrula, Pistrzula = »1, owca z wełną krętą 2, co murcatá po pysku, co kropki má, jak pálcem coby podziubáł« Rozpr. XVII, 12. »Pistrzula = nazwa owcy, która ma pysk i nogi obrośnięte« Spr. V, 392.

Pistruleta p. **Pistolet**.

Pistrzula p. **Pistrula**.

Pistuleta, Pistulit p. **Pistolet**.

Pistwić się: »Pistwiom sie, włosy na głowie sie pistwiom, tj. są potargane, 'pomirwione'« Spr. V, 392.

Pistyka = pięść: »Nie będzieć on (chłop) kija szukał, tylko pistyką (pięścią. pięstką) wypukał, córulu moja!« Pozn. IV, 51.

Pisz, pisz! = »okrzyk zachęcający« Cen. 76.

Piszczała: »A bodaj zmarniała ta moja piszczała, gnałem bydło w pole, grać ci my nie chciała« Łęcz. 218. || »Drążek do dęcia szkła zowie się u nich (hutników) piszczała« Maz. III, 7.

Piszczałeczka p. **Piszczałka**.

Piszczałka = »fujarka« Kuj. II, 275. Mil. »Gdzie mász te piszczáłuchnę?« Pozn. VI, 342. || »Jest do tego przysłowia taka góralska piscałecka, t. j. dykteryjka« Wisła II, 179.

Piszczałuchna p. **Piszczałka**.

Piszczeć: »o głosie śnieguła« Prz. ludu VI, 126.

Piszczek = »samotnik brzegowy, arenaria calidris« Pr. fil. V, 833.

Piszczel = pistolet: »Błyscy mu sie karabela, Karabela, dwa piscela« Święt. 250.

Piszczele: bip. instrument muzyczny: »Wydałam ją... Za trębacza

królewskiego. — A dajcie mi te piszczele, Pójdę jéj grać na wesele« Rog. 13, nº 25, zwr. 5. Toż Lip. 160; toż Pozn. IV, 114, 116. »Zagrajcie i w piszczele, Moi Kasi a śmiele« Lip. 5. Por. Pistolet.

Piszczka: »Rodzaj myszy z ogonkiem krótkim i brzuszkiem białym« Ust. z Tomaszowa.

Piszczyk = »nizki urzędnik, skryba« Ust. z Litwy. »Gdybym był wzorowym powieściopisarzem, a nie piszczykiem ramot« Wilkoński, Ramoty.

Piśka = »członek męzki u dzieci« Zb. II, 9.

Piśkorek, Piśkur p. Piskurz.

Piśla: »Piśle żelazne obsadzone w drewno, do wyrąbywania lodu dla zapuszczenia niewodu« Pozn. III, 137. O. i L. mają 'Pieszmia'. Por. Pieśnia.

Piśmidło: »Piśmidło = pismo« Rozpr. XX, 432. || »Zioła używane do poświęcania są... piśmidło t. j. wrotycz (Tanacetum vulgare L.)« Pleszcz. 91.

Piśmienny: »Pismienny = uczony« Krak. IV, 316 p. w. Pismo.

Pitak: »Piták = pomum Adami, jabłko Adama, grdyka: zakręcił mu pitáka t. j. podłożył palec pod zaścięgę i zakręcił zaścięgę« Pr. fil. V, 833. || »Piták = męzki członek« Hilf. 175. Por. Pitek.

Pitek: »Pitk = napoje« Ram. 135. || »Pitk = członek męzki« Hilf. 175. Por. Pitak.

Pitny miód = »miód sycony, czyli napój z miodu i chmielu; bywa dwojniak (mocniejszy) i trojniak (słabszy). Pitny jest przeciwstawieniem przaśnego« Pr. fil. IV, 856. Por. Pity miód.

Pitolić = »coire« Pr. fil. IV, 232. || »Pitolić = 1, krajać z trudnością tępym nożem 2, źle gotować, pitrasić« Pr. fil. V, 833.

Pitomy = »ograniczony« Rozpr. XII, 98. Toż ib. 63.

Pitracha = »(lekcew.) kobieta, znająca się na przyrządzaniu pieczeni, a oddająca się temu z pewnem zamiłowaniem« Święt. 709.

Pitrasić p. Pitraszyć.

Pitraszyć »a. Pitrasić = gotować coś na prędce« Ust. z Warszawy. »Pitraszyć = smażyć lub czyścić drób wewnątrz« Udz. »Pitrasyć = smażyć, przypiekać« Święt. 709. »Pitrasić = smażyć coś« Udz. »Pitrasić = w tyglu dusić« Spr. IV, 368.

Pitrok = »nóż tępy« Udz.

Pitu, pitu: »W lesie ścięte, w domu nagięte, pod niebiosy biegało i wołało: pitu, pitu. Skrzypce« Zb. X, 150.

Pituch = »potrawa z ziemniaków na rzadko« Spr. IV, 338. Toż Zb. II, 216. »Pitucha (Kraków) to samo, co Sekulatka (Chrzanów), kartofle gotowane w wodzie na rzadko« Wisła VIII, 595.

Pitucha p. Pituch.

Pituleczka = vagina (K.): »Prościutkie, malutkie, a pitulecke má. Igła« Zb. X, 136. Toż Zb. XIV, 246.

Pitulejta = »(lekcew.) pieszczoch, cherlak« Święt. 709.

Pitulić = »gotować byle jak, niedbale« Parcz.

Pitusić = »gnieść« Pr. fil. V, 833.

Pitwać = »rznąć tępym nożem« Rozpr. XVII, 92; ib. IX, 212. Święt. 709. »Pitwać = niezgrabnie rznąć« Rozpr. VIII, 231. »Pitwać = rznąć tępą piłką« Rozpr. XX, 432. || »Pitwać = paproszyć« Wrześ. 16. »Pitwać, spitwać = paproszyć, wypaproszyć np.: 'dźwiérza kie sie go zástrzeli, trza pilno pitwać, coby sie nie zaparzył« Spr. V, 392.

Pitwák = »nóż tępy, wyszczerbiony« Święt. 709.

Pitwasić = »robić źle, niedbale« Pr. fil. V, 833. »Pitwasić = wyraz lekceważący na oznaczenie jakiejkolwiek roboty« Rozpr. XXVI, 392.

Pitworek p. Pitwór.

Pitwór »a. Pitworek = spiżarka« Rozpr. XVII, 24.

Pity miód: »Pity miód przy odrze« Pleszcz. 123. »Miedwienié = miód sycony, pity» Pobł. 47 p. w. Miedwienié. Por. Pitny miód.

Piweń = »kogut« Roczn. 224.

Piwnica: »Zkądże go (piwo) niesła? Z piwnice« Wisła VI, 234. || »Piwnica = otwór na kartofle pod szabaśnikiem« Doman. || »Piwnicą na Litwie nazywają wyłącznie tylko grób Zbawiciela« Wal. 206, p. w. Sklep.

Piwniczny: »Gdy przyleciały (sc. kaczki) do dwora, piwnicznym miały kaczora« Krak. I, 244.

Piwny garniec »czyli warszawski jest połową garnca zbożnego« Pr. fil. IV, 856.

Piwo: Zdr. »Piweczko« Kuj. II, 234. Rud. 133. »Piwęjko« Wisła VI, 233. »Piwina = złe piwo« Pr. fil. V, 833. »Co oni tu pijali? Nieburak wodzinę, jego brat piwinę« Maz. II, 27. »Piwino = złe piwo: »Co bedziewa pili Na wojence dalecko? Ty, Jasiu, miód, wino, Já lady piwino« Pr. fil. IV, 232. || »Mam ja z tobą na piwo = zawiniłeś wobec mnie« Święt. 677. || »Piwo = gra dziecinna« Zb. X, 251.

Piwonja: »Piwonija kasz. piwanija = Tanacetum balsamita L.« Kk. 13. Toż ib. 14. »Bujan = piwonja« Osip. »Benonia = Flores Paeoniae; benoniowe pestki = Semina Paeoniae: benoniowy ulepek = Syr. Rhoeados« Ciesz. 8. »Nazwa rośliny piwonija powstała z gr. łac. paeonia pod wpływem wyrazu piwo... Lud wielkopolski roślinę tę nazywa piołunijá (pioŭnijá) a to przez asymilację do wyrazu piołun. Inne przemiany ludowe tego wyrazu są: bujony (bujać), bijony (biję)« Pr. fil. I, 142. »Lud zwykł nosić do cerkwi do poświęcenia zioła... Pawonię lekarską (Paeonia off.), Pawonię pachnącą czyli Marzymiętkę (Tanacet. Bals.)« Chełm. II, 198. »Piwowonja« Zb. X, 206.

Piwowar = »browar« Pr. fil. V, 833.

Piwowonija p. Piwonja.

Pizda: »Siedzi na ścienie. Wyszczerzyła p.... Igła« Zb. VII, 144. »Garbaty dziadek nad p.... płacze. Żuraw u studni« ib. 145. || »Kurza pizda = chrosta na ciele, najczęściej na ręce, nieginąca« Rozpr. XXVI, 392. Toż Spr. IV, 380. || »Kurze pizdy = trzmielina pospolita (Evonymus europeus)« Zb. XIV, 71, ods. Toż Udz. P. 8. || »Kurze pizdy a. stopki: (rysunek) na piskach« Udz. P. 8. »Rysują także (na piskach) takie kurze stopki (zwane również kurze pizdy) w kątach wolnych pomiędzy gwiazdami, a rysunki owe składają się z trzech do siedmiu kresek, ustawionych wachlarzowato« Zb. XIV, 71.

Pizder p. Pizer.

Pizdnąć = »uderzyć, wybić« Zb. II, 9. »Pizdnąć = rzucić np. w złości jak nie pizdneła garkiem, tak ci jo zabiła (potłukła, zraniła)« Fed. II, 405. Por. Pizgnąć, Piznąć.

Pizdńiák = »kij w maśnicy do robienia masła« Ram. 135.

Pizdnica = »maśnica, naczynie do robienia masła« Ram. 135. »Pizdnica = kierznia« Pobł. 65.

Pizdrowato = »biednie, mizernie« Ram. 135.

Pizdrowatość: »Pizdrowatosc = mizerność« Ram. 135.

Pizdrowaty = »mizerny, biedny. Pizdrowate dzeckô. Wôna má pizdrowatą mjazdrã (ona ma mizerną cerę)« Ram. 135.

Pizdy = »żarty, żarciki nieskromne« Pr. fil. V, 833.

Pizer »a. **Pizder** = chudak, biedak, mizerak« Ram. 135.

Pizgnąć = »cisnąć, rzucić, uderzyć« Zb. I, 48. »Pizgám = rzucam np. snopki; 'koń pizgá' = kopie« Cer. Por. **Pizdnąć**, **Piznąć**.

Pizgwa »a. **Piskwa** = płaczliwe, zamazane dziecko« Zb. I, 21.

Piznąć = »uderzyć« Pr. fil. III, 306; ib. V, 833. Parcz. Spr. IV, 359. »On mię piznął kamieniem« ib. »Jakech była dziewczęciem, to mie piznął (owczarz) jagnięciem« Zb. IX, 190. »Kiedy psa kością piznie (uderzy), to nie kwiczy« Wisła II. 309. »Jak cię piznę, to ostaniesz na fleku« Tyg. il. 2, V, n⁰ 110. »Cosikej mie kijem pizło« Zb. IX, 219. »Piznóć = uderzyć« Rozpr. XII, 98. || »Piznąć = rzucić z gniewem« Spr. IV, 348. »Jak toporkiem piźnie« Del. 116. »Wyprałem go za to kijem, piznołem o ziemie« Kal. I, 256. »Piznam = rzucę« Rozpr. IX, 305. »Piznyć« bezokoliczn. ib. 288. »Piznuł« ib. 306 i 356. Por. **Pizdnąć**, **Pizgnąć**, **Pisnąć**.

Pizus = »golec, człowiek nagi« Pr. fil. IV, 856.

Pizyk p. **Fizyk**.

Piździć = »zrzędzić, narzekać: 'piździć komu' = nudzić kogo, przypominać komu coś ustawicznie; 'piździć na kogo' = nalegać na kogo« Święt. 709. »Ón nie chciáł mu pedzieć. Ale sędzia zacąn piździć na niego, zeby mu pedziáł« ib. 409. || »Piździć = tracić czas na próżno, mitrężyć« Rozpr. XVII, 53. || »Piździć się = żartować, bawić się: 'piesek piździ się'« Pr. fil. 833. »Piździć sie = broić, dokazywać: 'co sie telo piździs?'« Spr. V, 392. || »Piździć = dąć, mrzeć (? chyba raczej mżyć), wiatr ostry, gdy wieje ze śniegiem: 'Dzisiák na polu tak piździ'« Pr. fil. V, 155. »Piździć = dąć wiatrem (śnieg z falą dokuczliwy)« Udz.

Piżmodanka: »gatunek gruszki« Gazeta Warsz 1871, n⁰ 224, str. 2.

Piżula = »kawa słaba, lura« Pobł. 64. »Piżula = lura, kawa, herbata licha, podobnie słabe wino, piwo liche i t. p.« Ram. 135.

Pjenądz p. **Pieniądz**.

Pjerzch p. **Pierzch**.

Pjerznik p. **Piernik**.

Pjotreszka p. **Pietruszka**.

Plac = miejsce: »Juz placu na kudłach nie béło« Zb. XV, 22. »Nié má placu w izbie« Święt. 442. »Miáł król trzech synów. Wiénc wszyscy chcieli zostać w placu, a to tak jak w placu, w dómu, w królestwie« Cisz. I, 116. »A wojsko nadesło, a tu tén plac był, kaj ón lezáł« ib. 300. || Plac = podwórze: »W tym tu placu (podwórze) stoją gnátki (pniaki)« Aten. 1877, II, 624. »W tę to tu placu cemrowaná studnia« ib. 633. || »Plac biegowy = miejsce otwarte między namiotem łowieckim a ostępem, połami obstawionym, w którym znajduje się spędzona zwierzyna; na tym placu zwierzęta wypędzone z ostępu bywają strzelane« Pr. fil. V, 833.

Placak p. **Placek**.

Placek = »zwykle u uboższych bywa jęczmienny; pieczony, jada się on na gorąco, gdy bowiem

ostygnie, jest jak kamień twardy« Krak. IV, 316. »Placek = podługowaty chléb, pieczony w popiele lub na blasze. Jest dwojaki: kwaśny i 'słodki', kwaśny jest dwa lub trzy razy wyższy od 'słodkiego'. Kwaśny piecze się na kwasie, 'słodki' wprost na wodzie« Rozpr. IX, 212. »Inny (sc. kołacz), podobny do niego (zwany plackiem błogosławionym) podają wraz z chlebem i serem na zalotach« Maz. III, 185. »Drużba przynosi do stołu na wieczerzę placek« Rad. I, 208. »Kochany placek = korowaj, pieczywo weselne« Pr. fil. IV, 232. »Wtedy podają najprzedniejszy placek, wino, lub piwo i dzielą się wszyscy czepkowym plackiem« Wisła VII, 731. »Plácki = ciasta na święto« Rozpr. XX, 432. »Piróg z placákiem« Zb. XIV, 48. Zdr. »Placuszek«. »Zrobie ci placusek, Dám ci téz końdusek, Tańcujze ze mnóm« Zb. IV, 233. »Kołaczów nie pieką, tylko kukiełki i placuszki« Kiel. I, 106. »Zrodziła się ma pszenicka gdyby głóg, słodziusieńki mój placusek gdyby miód« Rad. I, 208. || »Placka zjeść = przewrócić się (ale tak, że się usiędzie)« Zb. I, 48. »Zjeść placek = przewrócić się« Rozpr. IX, 212. || »W placki = rodzaj gry w piłkę« Pr. fil. V, 834. Por. Plecak.

Plach: »Wielki placek, plach, podpłomyk z mąki rżanej, zowie się także backa« Pozn. III, 128. || »Na plach«: »Jak przecie przysed pinczochowski (pińczowski) rabin (do palącej się bóżnicy) i rozłożył z tom ksionskom i wzion cytać, to przecie ogiń ino na plach, na plach (= zaczął słabnąć, bo się już kończyło)« Zb. XI, 73.

Plachander = »powsinoga, latawiec« Pobł. 65. »Plachãder = włóczęga, powsinoga« Ram. 138.

Plachanderka = »kobieta nie pilnująca domu« Pobł. 65. »Plachãderka = kobieta, lubiąca chodzić po sąsiadach, odpustach, jarmarkach« Ram. 138.

Plachandrować: »Plachandrowac = chodzić od domu do domu, zamiast zajmować się pracą« Pobł. 65. »Plachãdrowac = włóczyć się, łazić od domu do domu« Ram. 138.

Plachanina = »pluchota, chlapanina, pluta« Pr. fil. IV, 856.

Plachec: »Plachc(plachec) = miejsce. Plachcami je żŷto dobré, plachcami lché; na jednym plachcu pszejnica wŷgniła przez zîmę. Por. spłacheć, spłachetek, płachta« Pobł. 65.

Plachta p. Płachta.

Placmistrz: »W niedzielę przed ślubem mają miejsce zaprosiny na wesele przez tak zwanego placmistrza (wyraz przyjęty od niemców)« Wisła IV, 799. »Kucharki będą jedzenie warzyły, Placmistrze będą na stół nosili« ib. 801. »Dwóch zawsze placmistrzów przybywa, z których wszakże tylko jeden mowy wygłasza« Wisła VII, 87.

Placować p. Plakować.

Placówka = »miejsce, na którym zastawiają żelaza na lisa« Pr. fil. V, 834.

Placuszek p. Placek.

Plaga = rózga: »Dać komu plagi« Osip. || »Plaga« = bieda: »'Plága' z robactwem, myszami i t. p.« Ust. z Kujaw. || »Plaga = słota: Rozgadał się, jak drozd na plagę« Osip. »Plaga = deszcz ulewny« Mil. || »Plaga = płat wycięty łąki, błota, używany do nakrycia parsków, torfników« Pobł. 65.

Plagować = »służyć, płużyć, np.

pogoda nie plaguje; targ ten na konie nie plaguje i t. p.« Ust. z Litwy. »Plagować = służyć: To mi nie plaguje, to mi nie płaży« Kow.

Plajdać się = »włóczyć się« Zb. VIII, 253.

Plajdula = »plotkarka, kobieta gadatliwa« Pr. fil. V, 834.

Plajzer p. Plejzer.

Plakować »a. Placować = podobać się, być dogodnym« Zb. I, 21.

Plakson p. Plangson.

Plama: »Duża widoczna plama na sukni nosi tu nazwę: twarda plama; gdy gęsta bardzo: zasunięta a. zasuta« Kal. I, 39. || »Plama = flegma np. matusia plują plamą; plama się odrywa u mnie = kaszlę« Zb. II, 251. || »Plama = wstyd« Spr. IV, 338.

Plamenty p. Płaneta.

Plamitarka = planetarka, wróżbitka: »Jedna królowa ni mniała dzieci i pojechała do plamitarki, cy bedzie mniała dzieci?« Chełch. I, 138. Toż ib. 139.

Planeta p. Płaneta.

Plangson: »Plangson nieskorowany« (= zapewne belka K.) Kłosy XVIII, 29. »Plakson otomporowany = belka dębowa, ociosana toporem« Lub. II, 212.

Plapa = »pysk« Hilf. 176. Por. Plapotać.

Plaper = jak zawsze »wie immer« Cen. 69.

Plapotać = »mówić bez sensu« Zb. II, 9. Por. Plapa.

Plascár: »Co wolis: cy z góry plascár, cy s piekła opalonek? S piekła opalonek, bo to chléb spiecony, a z góry plascár, to kurze łajno« Cisz. I, 361.

Plascyzna p. Płaszczyzna.

Plaskać: »Kupiemy se z syneckiem kacoskę; A kacoska nózką plaska« Kozł. 159. »A na jezierze plaskajo sie bleje« Kętrz. 74. || »Plaskać = wygadywać« Ust. z Litwy.

Plaskanka: »(sera lub masła) = kawałek spłaszczony (sera lub masła), placek (sera lub masła)« Kolb. rękop.

Plaskato = płasko: »Gąski porobią sobie takie łopaty czyli kije, które na końcu zastrużą plaskato (płasko)« Pozn. II, 122.

Plaskatość = »przymiot czego płaskiego, spłaszczonego« O.

Plaskaty = »płaski« O. »Nim żÿdzłska sę spodzałÿ, stojáł ju na forze I plaskatą szablą dychtych grzmocił jich po skorze« Derd. 27. »Plaśkaty = płaski. 'Ludzie gadają, że ziemia plaśkatá'« Czark. »Kapelusz płaskaty« Stęcz. 127.

Plaskęć = »część płaska jakiegokolwiek przedmiotu, w przeciwstawieniu do krawędzi, np.: plaskęciom — haj ba krawędziom go nie bij, bo mu hnet kości połámies« Spr. V, 392.

Plaski = płaski: Rozpr. IX, 171; ib. 212; ib. VIII, 204; ib. XII, 37. Pr. fil. IV, 232. »Plaski a. płaski = płaski, płytki, np. 'płaski talérz' = płytki talerz« Kuj. II, 275. Toż ib. 85. »Na plaskį groniu« Rozpr. IX, 358. »Jej (wierzby) gałęziom nadając plaską postać rogu renifera« Święt. 486. || St. wyższy: »płaskszy«: »Deseczki... stosunkowo cieńsze i płasksze« Chełm. I, 103. || »Mendrszá óna od nás wszyćkich, wiedziała, że nie przyszła, boby tu plaskom śmierciom zginena« Zb. XI, 126.

Plaskoć = »tatarak« O.

Plaskór = opłatek: »Wszędzie łamią się plaskórem (obłatkami) i życzą sobie wzajem 'Dosiego roku'« Zb. VIII, 63.

Plaskunki = »kijanki w wodzie (z których powstają żaby)« Kuj. II, 275.

Plaskur = »warstwa jakaś ziemi lub minerału« Pr. fil. III, 496.

Plasnąć = »zginąć (o fortunie i t. p.)« Ust. z Litwy.

Plaszczak: »Siedzi lascak na plascaku, na lascaku pudło, a na pudle kudłac, pod kudłacem dudłac. Kądziel« Zb. VI, 23.

Plaszczyk = »koniec bata jedwabny, a. inny« Ust. z Litwy.

Plaszczyzna = płaszczyzna: »Plascyzna« Rozpr. IX, 212. Toż ib. 171.

Plaśkaty p. Plaskaty.

Plat p. Płat.

Platać: »Zeszły się dzieweczki, tak sobie radziły platając wiáneczki. Platały wiáneczki dla swej kompaneczki« Zb. VI, 99. »Nie płacz Maryś, nie płacz, Czego będziesz płakać? Zawiną cię w rąbek, Nie będziesz się platać?« Zb. X, 271. Da warkocku, warkocku, da drobnom cię platała« Kiel. I, 118. »We wianku chodziła, warkocki platała« ib. 158. »Oj ni ja się myjała, ani ja się platała« Kiel. II, 101. »Tam ci Marysia siadała, złoty warkocyk platała« Kal. I, 157.

Platajka: »syć na platajke, a nie na obrąb, t. j. zeszywać dwa kawały sukna, nie zakładając jednego na drugi« Spr. V, 392.

Platusecka = chusteczka? »Ona idzie z kościołecka. Juz ja nie dziewecka; Odwiewa sie na méj główce Modra platusecka« Kętrz. 39.

Platy = »wierzeje (u stodoły)« Ust. z Sierpeckiego.

Plaudować: »Plauduje = służy, płuży, wychodzi na dobre« Zb. I, 73. »Plaudować = służyć, sprawiać dobre skutki, do smaku przypadać, np. 'piwo nie plauduje' = nie pomaga, nie służy« Kolb. rękop.

Plazder: »Plázder = plaster« Święt. 709. »We wnętrzu ula naprzeciw obu zatworów są... wązkie półki służące do składania plázdrów (plastrów)« Święt. 26. »Doktór zapisał jaz dwie flaski jakisik léków z japtyki i plázder« Święt. 487.

Plazgor »a. plazgorek = praprawnuk« Pr. fil. V, 834.

Plazgotać = »mieszać w wodzie i rozlewać ją« Wisła III, 746. »Plazgotać = mącić dla zabawki wodę, grzebać w wodzie niepotrzebnie np. dzieci lubią plazgotać w wodzie« Pobł. 65. »Plazgotać = grzebać w płynie Dzieci lubią plazgotać w wodzie« ib. 156. »Plazgôtac = babrać się w czem, mącić coś« Ram. 138.

Plazyr p. Plejzer.

Plaźny p. Plażny.

Plażny: »plażący = miły« Zb. I, 21 p. w. Plażyć. »Plażne = miłe np. na spojrzenie« Prz. ludu VI, 91. »Widziałem już nawet u sąsiadów sprowadzone (t. j. konie) tam — stąd i prawdziwie plaźne na spojrzenie« Pozn. II, 332.

Plażyć = »łagodzić ból, być dogodnym, pożądanym, służyć, sprzyjać, np. 'To ci plaży nic nie robić, tylko jeść'« Krasn. 306. »Plażyć = miłym, przyjemnym być komu, upodobanie, lub dobre skutki sprawiać, służyć np.: wódka mu plaży = gorzałka mu służy« Kuj. II, 275. Toż Bib. Warsz. 1860, str. 628. »Plażyć = łagodzić ból, np. lekarstwo plaży« O. »Plażyć = dobrze oddziaływać np. lekarstwa plażą lub nie plażą bólowi« Mil. »Plażyć = łagodnieć, zwolna ustawać lub rozchodzić się np. ból plaży = ból folguje«

Zb. I, 35. »Plażyć = mile wyglądać, w oko wpadać, podobać sie; plażny, plażący = miły« Zb. I, 21. »Rany... leczą się listkami, dobieranemi wedle tego, czy plażą czy nie plażą« Wisła V, 422. »Ale ju nie plażył jemu (koniowi) więcy żáden futer« Derd. 52. »Cielákowi jakoś pláży« Kaspr. 46. »Plażący = miły np. widok« Prz. ludu VI, 91. »Rzep nasz pięknie stoi i prawdziwie plażący sprawia widok« Pozn. II, 331. »Płoży mu = plaży mu« Wisła V, 917. || »Zadałeś my synka, plażyła (czasami wymawiają: plaużyła, plążyła) pierzynka« Pozn. IV, 164. »Zadałeś mi synka, plażyła pierzynka« Pozn. I, 249. || »Plaży = pada deszcz rzęsisty lub śnieg mokry« Osip.

Plądrować = »przeszukiwać« Święt. 709.

Plądz się = »lądz się, np. ciele się wyplęgło, urodziło« Kuj. II, 275. Toż Bib. Warsz. 1860, str. 628. »Plegnąć się, plądz się, zamiast lęgnąć się; powszechnie używane na Kujawach i w Czerskiem. 'Uplęgło się takie pokraczne« Spr. V, 140. »Czworonogi plęgną się« Pleszcz. »Plęgnąć się = lęgnąć się, rodzić się, np. kurczę się plęgnie« Pr. fil. V, 834.

Pląsać: »Trzeba ji dać na podwiązki, bo ją pląsać bolą nózki« Rad. I, 229.

Pląsy: »Po skończonych rozplecinach następują tak zwane pląsy, czyli proszenie o błogosławieństwo« Zb. VIII, 269.

Plątać: »Plętać = plątać« Was. 245. || »Plątać się = łazić z kąta w kąt« Udz.

Pleban: »Lubi mię za to pan pleban« Rog. 50, n⁰ 91, zwr. 3. »Plewąn« Zb. VII, 77. »Krowy plewąna« Zb. V, 213. »Kleban = pleban« Ust. z Litwy.

Plebanja: »Plewanijá = plebanja« Spr. IV, 380. »Zawiód krowę na plewanią« Zb. V, 213. »Na plewanią« Zb. VII, 77. »Na klebaniją« Ust. z Litwy.

Plebański: »Parobek plebański« Wisła VII, 124. »Za plebajskiem lasem« Wisła VI, 307. || »Był cyns mały i klebańskie (= plebańskie)« Kętrz. 83. »Majo tez i ludzie loźni odpłatki, wydaty różne: nájmy, klebańskie i klásy« ib. 93.

Plebaństwo = »rola plebańska« Wisła III, 88.

Plec = »znak na ciele od uderzerzenia, rana« Święt. 709.

Pleca p. Plecy.

Plecak: »Plecák = bułka, placek« Pr. fil. V, 834. Por. Placek.

Plecaty: »Plecatý = pleczysty, barczysty« Ram. 138. »Chłop plecaty« Derd. 67.

Plęcęta p. Plecy.

Plech = »ciemię« Hilf. 176. || »Plech = łysina, tonzura« Ram. 138. »Plech = tonzura« Pobł. 65. »Plecha = przestrzeń pusta wśród zboża zasianego, lub wśród włosów na głowie« Pr fil. IV, 857. »Plechy = krosty« Wisła IV, 881. || »Plecha = pogardl. klecha, ksiądz« Pr. fil. V, 834. || »Plecha = plama« Spr. V, 392. || »Plech a. plesz = wierzch skrojony kartofli wraz z oczkami. Takie zrzynki z większych bulew używają ludzie ubożsi do sadzenia« Pobł. 65. »Plech = wierzch kartofla, przeznaczony do sadzenia« Ram. 138. || »Plech = blacha« Rozpr. XII, 47. »Plech = blech« Rozpr. XII, 41. Por. Plesz.

Plecha p. Plech.

Plechacz: »Plecháez a pleszák = przezwisko księdza (przygrywka do plechu, tonsury)« Pobł. 65. »Plecháez = 1, łys 2, człowiek no-

szący tonzurę, klecha (pogardl.)« Ram. 138. || »Plechacz = łoś, gdy zupełnie rogi straci« Pr. fil. V, 834.

Pleciak: »Pleciák = plecionka ze słomy, którą obijają futryny drzwi dla zabezpieczenia mieszkania od zimna« Pr. fil. IV, 232.

Plecianka = »ogrodzenie z gałęzi świerkowych, zwykle sztorcem jedna przy drugiej wplatanych pomiędzy trzy żerdzie poziomo utkwione w odstępach, w słupach, w odległości mniej więcej $1^1/_2$ łokcia jedna od drugiej. Ogrodzenie, dawane zwykle wokoło ogródków kwiatowych wiejskich« Osip. »Pleciánka = gałęzie leszczyny, używane do grodzenia płotów« Pr. fil. IV, 232.

Pleciczka p. Płocica.

Plecienica: »Brusy = gatunek serków owczych: zob. parzenica, oscypek, plecienica« (tego ostatniego wyrazu w słowniczku niema, widocznie jednak plecienica = serek owczy pewnego kształtu Ł.) Rozpr. X, 272.

Pleciennik: »Drugi (płot), zwany na Litwie pleciennikiem, robi się z chróstu, przeplatanego pomiędzy kołkami« Wisła II, 843.

Plecień: »Kwiecień, plecień, bo plecie, Niby zimą, niby latem, A przeplata wszystko kwiatem« Star. przysł. 42. »Kwiecień — lada co plecień« Zb. XIV, 194.

Plecięga p. Pleciuga.

Plecionka: »Plecionka staruchy« = oplatana flaszka wódki starki Syrokomla Niem. 71, 72. || »Zeby godu nie mrzyć, kupił se św. Pietr kiela plecionek, zeby sie pokrzepić w dródze« Zb. VII, 36. || »Pleconka (plecionka a. plecianka) = 1. koszka ze słomy upleciona, dzion. Chto w pleconkę chuchnie, temu pysk spuchnie; 2, słomiany dywan (nad klepiskiem poniżej drągów). Gospodarze, nie mający gdzie sypać zboża wymłóconego, urządzają sobie szpichlerz nad klepiskiem, kładąc poniżej drągów drugą warstwę drągów, na które, zasłane słomą a nakryte plecionką, sypią zboże« Pobł. 65. »Pleconka = 1, mata pleciona 2, ul słomiany 3, płachta, upleciona ze słomy, którą się wiesza nad klepiskiem i sypie na nią zboże« Ram. 138. Por. Plecka.

Plecisty: »Mój warkocyku plecisty! wyrosłeś ty mi rzęsisty« Wisła VII, 134.

Pleciuch = »gaduła, plotkarz« Osip.

Pleciuga = »ten co 'plecie', mówi od rzeczy, baje« Rozpr. XXVI, 388. »Pleciuga = gaduła, plotkarz: 'ej pleć baju' = nie plótłbyś bajczarzu!« Krak. IV, 316. »Oj ty, pleciugo jakiś« Kam. 144. »Pleć pleciugo, byle długo« W. Pol 13. »Plecięga = bajarz, plotkarz« Święt. 709. »Plecie plecięga próżne baje« Święt. 679. »Pletuga = pleciuga, bajarz« Pr. fil. IV, 232. || »Pleciuga« = bajka: »Skiełki = bajki, pleciugi« Zb. II, 253 p. w. Skiełki.

Plecka = sznurówka: »Takiéjże barwy była zarzucona już dziś plecka czyli plecionka (sznurówka) u tegoż stanika na przodzie na krzyż z tasiemek ściągana czyli sznurowana« Pozn. I, 74.

Plecko p. Plecy.

Plecny kosz: »Dziś cały ich (sc. jabłek) plecny kos (kosz plecowy, na plecy) wywaliłem świniom« Krak. IV, 308 p. w. Jabcywo.

Pleconka p. Plecionka.

Plecy: »Takie dziecko... ma... ręce i nogi powykrzywiane, płozi się tylko i wszędzie plecami wylezi« Krak. III, 48. »Za plecyma« Fa-

leński Aten. 1876, I, 97. »Spuściół (baryłkę) z plyc« Zb. VII, 20. »Waliła mnie bez pleca« (= przez plecy) Rog. 196, n°403, zwr. 2. »Plur. 'pleca' od 'pleco'(?)« Rozpr. XII, 47. Zdr. »Plecko« Rozpr. XII, 47. »Ojze, ojze rusy warkocku, Juz nie bedzies lezał na mojem plecku« Pr. fil. IV, 232. »Pojźryj ze mu na plecyki« Pauli 179. »Plecęta«: »Nie bedzies Marysiu drzewek sama rąbać, bo sie bedą same bez plecenta łamać« Zb. XIV, 109. || »Poletek lub plecy = $1/3$ pola w trójpolówce« Pleszcz. 23. »Gospodarstwo... trójpolowe, czyli jak mówią w trzech plecach« ib. 23. || »Plecy« w ulu: »Ściana naprzeciwko zatworów (w ulu) nazywa się plecami« Święt. 26.

Plecyki p. Plecy.

Pleczka = »(niem. Pletsche), garnuszek do mleka szeroki« Zb. I, 21. »Plećka«: »Garnuszek do śmietanki płytki a szeroki zowie się plećka« Kal. I, 43. Toż Pr. fil. IV, 232. Mil.

Pleć = »z chwastu oczyszczać« Rozpr. VIII, 175. Wrześ. rękop. Formy: bezokolicznik: »Plić« Rozpr. XI, 187; ib. XX, 432. Rad. II, 38. »Pléć a. Plić« Krak. IV, 316. »Płyć (plewić)« Rozpr. X, 260. »Płac = pleć« Hilf. 175. Czas teraźniejszy 1 os. l. p. »W Mazowszu: pielę (pelę) Krak. IV, 316. »Piołę« Pr. fil. IV, 856. Czark. »Plewię« Krak. IV, 316. 2 os. l. poj. »Pielesz« Maz. V, 240. »Pelesz« Pozn. IV, 14. »Pélesz« Kuj. II, 10. »Pylesz« Kuj. I, 288; ib. II, 10. »Pieles« Czark. »W Mazowszu: pielisz« Krak. IV, 316. »Plewiesz« Pr. fil. V, 834. »Plewies« Kal. I, 145. »Plewisz (plisz)« Krak. IV, 316. 3 os. l. poj. »Piele« Lub. I, 130. Czark. »Opiele« Rad. II, 38. »W Mazowszu: piele« Krak. IV, 306. »Pele« Lub. I, 277. Łęcz. 66. Pozn. IV, 14. Maz. II, 8. »Pele (pieli a. pli)« Zb. I, 13. »Péle« Kuj. II, 9. »Pyle« Kuj. II, 10; ib. I, 288. 289. »Pieli« Pleszcz. 191. »Pleje« Huc 707. »Plewie« Kiel. I, 97; ib. 136. Zb IX, 251. Pauli 149. »Plewi« Krak. IV, 316. 1 os. l. mn »Pielemy« Pr. fil. IV, 856. 3 os. l. mn. »Pelą« Star. przysł. 70. Pozn. I, 106. »W Mazowszu: pielą« Krak. IV, 316. »Plewią« ib. Czas przeszły: »Piełliśmy« Pr. fil. IV, 856. »Pioł-jem, -am, -o = plełem, plełam i t. d.« Czark. Imiesłów czynny czasu przeszł. r. m. »Pioł« Pr. fil. IV, 856. »Piół« Pleszcz. 191. »Piół = plił« Maz. III, 90. »Poł = peł« Rozpr. IX, 112. »Plił« Lub. I, 130: l. mn. »piełli, opiełli« Pr. fil. IV, 857. Rodz. żeńs.: »Połła (pełła)« Pozn. IV, 14. »Pełła a. Połła« Zb I, 13. »Pleła = pełła« Zb. XI, 273. »Opleła« Zb. IX, 251. »Plewła« Krak. II, 123. Kiel. II, 153. Kal. I, 145. Zaw. 80. Zb. XII, 127. Pr. fil. V, 834. »Plewła (plewiła)« Zb. X, 308. »Plewła« Zb. XV, 177; l. mn.: »Piołły« Pr. fil. V, 834. Por. Płóć, Plewić.

Plećka p. Pleczka.

Plegnąć się p. Plądz się.

Plegotać: głos kawki (myśl) Prz. ludu VI, 126.

Pleja = »kobieta, która piele, najmująca się pléć« O

Plejzer = rana, szrama: »Plejzerów« 2 pp. l. mn. Zb. VIII, 76. Zb. XV, 127. Wisła III, 647. »Pleserów« Kiel. II, 160. »Plazyrów« Kętrz. 48. »Plajzerów« Zb. XIV, 234.

Plejzerka = »dziewka, robotnica w kopalniach rudy« Pr. fil. V, 155.

Plejzerowany = »cięty, szramę, ranę mający« Ust. z Litwy.

Plejzyr = »przyjemność« Ust. (nie podano zkąd). »Plezyr, Plejżer« w temże znaczeniu O.

Plekać = »dawać ssać, karmić« Rozpr. X, 295. »Plekać = karmić, pielęgnować, np. jagniątko« Rozpr. XVII, 53. »Plekać = karmić piersią« Wrześ. 16. Spr. IV, 348; ib. V, 392. Cer. »Statku, który Maja pleka, ani wilk ani zaraza nie bierze«; »plekać bydło« Tyg. il. 1, 416. (W. Pol). »Suczka, plekająca kuny« Przyrodnik 1872 str. 187 (= karmiąca K.). || »Plekać, wyplekać = odessać, odcykać mleko« Goszcz. Tatry 131.

Plem = rozpłód: »Indyki niektóre zostawiają się na plem = na rozpłód« Ust. z Litwy.

Plemić się = mnożyć się: »Niechżeż się też i żenią, Niech się więcej ludzie plemią« Wisła VII, 88.

Plemien p. Plemień.

Plemień = »tryk, baran pozostawiony w stadzie na rozpłodnika« Spr. IV, 309. Toż ib. V, 392. »Plemien = tryk« Rozpr. XVII, 53.

Plemię = rozpłód, przychów« Petr.

Pleni: »od plon = plenny: plenie zboże« Zb. I, 48. Udz. Wrześ. 16. Spr. V, 392. »Pleni = plenny, o roślinach i zwierzętach« Rozpr. X, 295. »Pleni = obfity« Rozpr. XVII, 53. »Zboże plenie« Star. przysł. 57. »Zboże plenie = zboże, w którem jest dużo ziarna. Z przeczeniem: niepleni« Rozpr. XXVI, 389. »Pleni = obfity; gdy ziemniaków pod jednym krzakiem jest wiele, to mówią: 'są plenie'« Spr. IV, 348. || »Pleni = urodzajny: 'rok jes pleni'« Rozpr. XXVI, 389.

Plenie = »plon« Zb. I, 35. Por. Pleń.

Pleniec = »placuszek z mąki lub tartych kartofli« Pr. fil. IV, 277.

Pleniówka p. Pleń.

Plenipotencja: Formy: »Plipotencyjá« Pr. fil. IV, 232. »Hipotencja« Parcz. »Plitencyjá« Parcz.

Plenipotent: »Klenipotent = plenipotent« Pr. fil. IV, 206.

Plenisty = »bujny np. ziarno« Ust. z Litwy.

Plenki = »pieluszki« Rozpr. XII, 98.

Plenność = obfitość, urodzajność: »Przestęp... 'c(ł)owiecy'... powiela wyjdzie na ty tycce i uźry światu, to potyla ściągá plenoś pod tego gazde« Mát. Odb. 4. »Ten chop miáł przestęp i latawca, co powiela jino uźráł, to pod siebie ściągáł plenoś« ib.

Plenować = plonować: »Gospodarz puka kulką drzewianą w każde drzewko i powiada: »żebyście tak plenowały, żebyście owoców więcy jak liśció(w) miały« Pozn. II, 57.

Pleń r. m.: »Pleniem górale nasi nazywają gąsieniczki ziemiórki pleniówki (Sciara militaris), pojawiające się w niezliczonych gromadach, zbitych w kupę, mającą kształt węża« Zb. VI, 211. Toż Wrześ. 16. Wrześ. T. 10. Spr. V, 392. »Aby w roku przyszłym zboże było plenne, w wigilję Bożego Narodzenia po wieczerzy wychodzi parobek i woła plenia« Zb. VI, 211. »O pleniu kopalińskim i lęgnącej się z niego pleniówce (Sciara militaris)« Wrześ. T. 10. || »Pleń« r. ż. = plon: »Nie spasaj żyta w jesieni, bo bo nie zbierzes i pleni« Pleszcz. 169. Por. Plenie.

Ples = »rana, znak od uderzenia« Rozpr. XVII, 92.

Pleser p. Plejzer.

Plesk = »pluta, śnieg z deszczem« Ram. 138. Toż Hilf. 176.

Pleskać = klaskać: »A ona mu rada w rąceńki plesce« Maz. V, 273. »Nasza pani rączkami pleszcze« ib. 113. »W ręce pleszczą« Tyg. il. IX, 90.

Pleskanka »(pleskać) = w pewnéj formie sprasowany sér« Zb. I, 73. Toż ib. 64 p. w. Bundz.

Pleskot: »Pleskôt = człowiek bredzący, mówiący nie do rzeczy« Ram. 138. »Plesta a. pleskot = pleciuga« Pobł. 66. || »Pleskôt = brednia, gadanina, gadanie od rzeczy« Ram. 138.

Pleskotać: »Pleskôtac = pleść, bajdurzyć« Ram. 138. »Plestac i pleskotac (pleskotać) = pleść, mówić nie do rzeczy« Pobł. 66. »Plestac, pleszczę, pleskotac = pleść, mówić od rzeczy« Hilf. 176.

Pleskotka: »Pleskôtka = kobieta bredząca, mówiąca wiele nie do rzeczy« Ram. 138.

Plessy a. »morskie oczy = jeziora górskie w Karpatach« Prz. ludu VI, 2.

Plesta = »1, brednia, gadanina 2, człowiek, mowiący wiele a nie do rzeczy« Ram. 139. »Plesta a. pleskot = pleciuga« Pobł. 66.

Plestać: »Plestac = pleść, bajdurzyć, mówić od rzeczy« Ram. 139. »Plestac i pleskotac (pleskotać) = pleść, mówić nie do rzeczy« Pobł. 66. »Plestac, pleszczę, pleskotac = pleść, mówić od rzeczy« Hilf. 176.

Plestkwia p. Pleszcz.

Plesyć = »gdy kołek, trzonek lub gwóźdź drewniany przy pobijaniu rozmiażdży się na drobne włókna czyli rozplesy« Pr. fil. IV, 857.

Plesz: »A jak ci mnie czesze, lecą ze mnie plesze« Rad. II, 88. »Padają plese (strupy)« Maz. III, 346. »Lecą krwawe plese« ib. »Lecą z głowy plese« Pleszcz. 196. »Po głowie mam plese« Rad. II, 89. »Mám po głowie plesze (strupy)« Łęcz. 167. Toż Lub. II, 7. »Mám po głowie plese« Święt. 258. »Sô na gł"owie plese (blizny)« Rozpr. VIII, 167. »Mam na głowie plisze (strupy, rany, właściwie łysina)« Pauli 75.

Pleszák p. Plechácz.

Pleszcz = »płaski, niedorosły jeszcze lub zmarniały strączek grochu, bobu, fasoli i t. p.« Ram. 139. »Pleszczk = zdrobn. od pleszcz, mały płaski strączek grochu i t. p.« ib. »Pleszczka = id.« ib. »Plěszczka, czasem plestkwia = strączek grochu, bobu i t. p. płaski, niedorosły jeszcze« Pobł. 66.

Pleszczyć: »Pleščÿc = płaszczyć, zgniatać. Tÿm kaminię môja bjałka sÿrÿ pleszczÿ« Ram. 139. Toż Pobł. 65. »Pleszczÿc sã = płaszczyć się« Ram. 139. Pobł. 65.

Pleść: »Pletą dla fryca koronę« Kuj. I, 237. »Pliść a. plić = pleść (splatać)« Zb. I, 14. »Pląnt zam. plótł« Rozpr. IX, 351. || »Pleść = robić na drutach: umi pleść rękawice i pońcioch« Wrześ. 16. »Pleść puńcoch, albo zapięstki; koronki także się plotom« Spr. V, 392. || »Pleść do worka = głupio gadać. Wrześ. 16. Rozpr. X, 295. Spr. V, 392. »Kol pacierze plecie« Bar. 124. || »Plótli a. pletli mie pięścią = bili, okładali« Doman.

Pleśniawka: »Odwar kory do gubienia pleśniawek u dzieci, za pomocą przemywania i wycierania« Pleszcz. 134 p. w. Wiąz. »Na pleśniawkę wycierają dzieciom buzię i języczek kwaszonym burakiem« Zb. XIII, 171.

Pleta = »kałuża, błoto, woda pły-

tka a błotnista, bajoro« Ram. 139. Toz Hilf. 176.
Pletka p. Plotka.
Pletniak = »witak, płot z gałęzi poziomo wplatanych pomiędzy koły pionowe« Osip. »Pletniak = płot z głogu lub cierni« Spr.V, 118. || »Pletniak« = szałas (?): »Głupi nawłócuł sobie jałowcu, wystawiuł sobie taki pletniak, tem jałowcem przykruł wirzch i zostawiuł syrokie wrota otperte« Chełch. I, 88.
Pletuga p. Pleciuga.
Pletwa = »nalustek« Pobł. 66.
Plewa: »Od złego dłuznika, bier i plówy« Zb. VII, 104. »Plowy = plewy, np. przysłowie: ode złego dłużnika to bier i plowy« Spr. V, 392.
Plewania p. Plebanja.
Plewąn p. Pleban.
Plewć: »Plewc = pluć« Ram. 139.
Plewiareczka p. Plewiarka.
Plewiarka = »pielenie, plewidło, czyszczenie z chwastów; także kobieta tem się trudniąca« Zb. I, 21 p. w. »Pielonka. Plewiárka = kobieta pieląca« Spr. V, 392. »Nalázem se plewiarecke, co plewⁿa len« Zb. XV, 177.
Plewić = pleć: Zb. X, 250; ib. XI, 100; ib. 104. Wrześ. rękop. »Plewię, plewisz (plisz), plewi, plewią« Krak. IV. 316 p. w. Pléć. »Plewisz« Zb. XV, 178. »Plewi« (3 os. l. poj.) Krak. I, 172. Święt. 194. Krak. IV, 16. »Plewią« (3 os. l. mn.) Zb. XIV, 26. »Plewiła« (imiesł. przeszły) Rud. 181. Por. Piełać. Pleć.
Plewidło = »rwanie chwastów« Krak. IV, 316 p. w. Pléć. »Plewidło = czyszczenie z chwastów« Zb. I, 21 p. w. Pielonka. || »Plewidło = czas pielenia« Pr. fil. V, 834. || »Plewidła = zielsko, wyplete z ogrodu« Petr.
Plewienie = pielenie: »Dziewczyna... od plewienia... musi się stawić« Zb.II, 185. »Proso podlega kilkakrotnemu plewieniu« Święt. 3.
Plewnia = »a) miejsce na plewy, b) kieszeń boczna w podszewce surduta« Rozpr. XII, 99.
Plewnik = koń w zagadce: »Siadajta na owsianiki (lub plewniki)« Zb. VII, 139.
Plewny = służący do plew: »Otwórz matulu nowy dwór, prowadzimy ci plewny wór« Rad. I, 227. »Zawiążcie mnie w plewny wór« Lub. I, 284.
Plewra = zapalenie opłucnej, gw. galicyjs. »Dostał plewry i umarł« Dzierzkowski.
Plezina = »polanka wśród lasu« Spr. IV, 327.
Pleźć »a. Pleźć się, Płozić się = ślizgać się, usuwać, czołgać (jak płaz) np. plezło, splózłem się, zesunąłem się« Krak. IV, 316. »Coś maluśkiego tak się za nią plezie« ib. 162. »Cosik niedużego plezie się za niemi« ib. 234. || »Pléźć = płużyć, płożyć np. nie plezie, jak powinno Krak. IV. 316.
Plęgnąć się p. Plądz się.
Plęskierz = »nagniotka« O. »Plęⁿskyrz« Rozpr. XII, 36. »Plęⁿskyrz = odgniotek« ib. 99.
Plęść się = »łazić, chodzić, kręcić się po domu bez właściwej roboty« List od Cinciały. »Plętę się, plęść się = próżniaczyć, kręcić się« Rozpr. XVII, 53. »Plęcie się, jak bździna w latarni« Cinc. 31, nº 690. »Samogłoski nosowe pochodne. Z samogłosek czystych. Z e stsł. ě, ę: sie plęcie do króla, się plęcie potwora, porównaj stsł. plězą, plězeši, plěst i obok plŭzą, plŭsti, og. pols. pełzać« Rozpr. X, 277.
Plętać p. Plątać.

Plęty = »mnogi, obfity, urodzajny« Pobł. 66.

Plić p. Pleć, Pleść.

Plik: »Nie płacz, nie płacz kuliku, Bo dostaniesz po pliku« Wisła VI, 693.

Plikowe »a. kołtunowe ziele = Dziewięćsił bezłodygowy Carlina acaulis L.« Wisła II, 605.

Plinka = »cieniutka powłoka, warstwa, cieniutka skórka na gojącej się ranie« Kolb. rękop.

Plipotencyjá p. Plenipotencja.

Plisa = »1, listwa, wązki a długi kawałek tkaniny, którym obszywają dolną część spódnicy 2, ukośny kawałek tkaniny, którym naszywają dla ozdoby spódnice i staniki« Pr. fil. V, 834. »Pliska = wstążka, którą spodnica obszyta« Święt. 709. || »Pliska = czarna deseczka w skrzypcach, do której przywiązują się struny« Pr. fil. V, 834.

Pliska p. Plisa.

Plister = »z lekceważeniem: kaznodzieja, duchowny protestancki« Krasn. 306.

Plistwa p. Pliszka.

Plisz p. Plesz.

Pliszczka p. Pliszka.

Pliszka: »Pliska« Kuj. I, 254. »Bocian (jak lud powiada), niosąc pod swojém skrzydłem pliskę, z Nilskiej podróży wraca« Juc. 75. »Plîska, Plîszka = pliszka« Hilf. 176. »Plistwa = pliszka« Hoff 41. »Pliszczka = ptak pliszka« Pr. fil. V, 834. || Pliszka = gra: »Taką jest zabawa, zwana... pliszką« Wisła III, 506. »Do tej zabawy potrzebne są chłopcom trzy kije. Dwa mają po łokciu długości, a jeden najmniejszy wielkości piędzi. Najmniejszy kawałek zowie się plizgą« Zb. X, 79.

Pliść p. Pleść.

Plita = »płyta, tafla kamienna. Na Żmujdzi plita oznacza cegłę« Pr. fil. IV, 857. Por. Jucewicz, Wspomnienia Żmudzi 847. »W środku pod owemi warkoczami kładą plitkę (płaski kamień)« Maz. V, 100.

Plitencyjá p. Plenipotencja.

Plitka p. Plita.

Plizga p. Pliszka.

Plochta p. Płachta.

Plocińca: »Plocînca = ul« Hilf. 176.

Plociuch = »plotkarz, papla« Spr. IV, 368.

Plompa p. Pompa.

Plompać p. Pompować.

Plompie = »pioruny, garnki: rodzaj obuwia z jednej sztuki olszyny; buty skórzane z drewnianemi podeszwami, wyrób miejscowy« Ust. od Augustowa.

Plompować p. Pompować.

Plon: »Plón«: »Oddamy panu wystek plón« Maz. III, 90. || »Gdy plon pierwszy w roku zobaczysz na życie, zliż go i połknij: zapobiega to od bolu gardła i rozmaitych chorób. Plon dodają do tabaki« Pleszcz. 139. || »Plon = ziarno, które się samo wykrusza z kłosów podczas zwózki do stodoły i zostaje na dannicy lub na płachcie« Spr. V, 140. || »Płachta czy płótno, którym się wykłada wóz przy zwózce rzepaku lub innego zboża łatwo się wysypującego, nazywa się plon« Kuj. I, 84; ib. II, 275. || »Plon = łan, pole oddzielne; miara ziemi = włóka (30 morgów)« Hilf. 176. »Bodajże ci Stasiu żaden plon nie rodził« Oles. 142. || »Plon, prócz innych, znaczy jeszcze kępkę zboża, zawierającą kilkanaście źdźbeł, którą, kończąc żniwa, żniwiarze nieżżętemi na polu zostawiają... Żniwiarka ubiera plon kwiatami, mikołajkiem, bylicą, wiąże je w pę-

czek i takowy, stojąc na roli, zowie się plon. Po. ubraniu plonu parobczak chwyta dziewkę, przewraca ją, bierze za nogi i obwłóczy dokoła plonu, jak pługiem, co zowie się: oborać« Spr. IV, 368. || »Plon = równianka z kwiatów dożynkowa« Töp. 94. »Plon = mały snopek zboża, zdobny kwiatami, ofiarowany przez żeńców właścicielom zżętego pola przy śpiewie chórem pieśni obrzędowej, także plonem zwanej« Osip. || »Plon = pieśń dożynkowa« Töp. 94. Osip. || »Plon = okrężne, inaczej zwane dożynki« Osip.

Plonek = »ptastwo domowe, które po wylęgnięciu się nie rośnie i jest niezdarne, np. kurczę, gąsiątko, kaczę. Plonkowi przypisują zabobonne własności: 'Jest to takie coś, co trzymá ze złem. Plonek znosi do kómory i składá na kupki piéniųdze, psenice'« Pr. fil. IV, 232. »Pionek«: »Są też kury małe, posiadające w sobie djabła; zowią się one pionkami, a posiadają własność taką, iż właściciel, który kurę taką posiada, głodu nigdy nie dozna« Wisła III, 759.

Plonić się p. Plonować.

Plonować = dawać plon: »Aby dobrze plonowało (zboże), po sto korcy z mendla dało« Wisła III, 518. Podobnie: Kuj. I, 233. Rad. I, 126. Łęcz. 36. Wójc. I, 208. Toż ib. 210. »A zeby ta psenicka plónowała« Wisła V, 749. »Za Warsawą na ile drobna rutka plonuje« Maz. III, 138. || »Plonować« = rodzić: »Na Rozscepie (wieś) na ile corna rola plonuje« Maz. III, 218. || »Plonić się« = rodzić się: »Dozęniśmy zytka, chwała Bogu! Plońze się, ploń, do nasego wielmoznego w dom« Maz. III, 89. || »Plonować = kwitnąć, okwitać (o życie, pszenicy), krasować. Gdy żyta plonują, daje się widzieć nad niémi niby para; jest to pyłek kwiatu« O. || »Plonować« = zbierać plon (?): »Bodaj my tak zdrowi plon plonowali, Drugiego roku tak doczekali« Wisła III, 92.

Plos = »błonie, łąka« Pr. fil. IV, 232. || »Plos« p. Ploso. || »Plos = pluskwa« Hilf. 176.

Plosek, Plosko p. Ploso.

Plosnia p. Plośna.

Ploso = »głębia« Rozpr. XII, 99. Hoff 41. »Ploso = głębokie miejsce w wodzie, gdzie jest nagły spadek« Rozpr. X, 295. »Ploso = głębia wody w rzece« Spr. IV, 309; ib. V, 392. »Ploso a. płania = głębia w potoku, w rzece« Wrześ. 16. »Ploso = głębokie miejsce w rzece, gdzie jest nagły spadek: dziura w rzece, wybita wodą« Rozpr. XVII, 53. »Usarze... zeskakują z mostu do plosa i giną« Hoff 62. »Plos = pełne jezioro, nie brzeg, np. ma prawo łowić rybę na brzegu i na plosie« Ust. z Litwy. || »Plosko = mówią czasem o niewielkim dole, napełnionym wodą« Spr. V, 392. »Plosek a. plosko = mały dół, w którym znajduje się woda« Rozpr. X, 295.

Plośna = »stopa ludzka« Pr. fil. V, 835. »Plosnia = wierzch stopy ludzkiej« Ust. z Żeliszewa.

Plotka = »to samo, co zawściążka, wstążeczka, tasiemka kolorowa do zawiązywania kołnierza koszuli« Osip. »Plotka a. sych do obszywania fartuszków« Doman. || »Plotka« = plecionka: »Druhny urabiają z ciasta plotkę (plecionkę) czyli warkocz ciastowy dookoła korowaju idący« Maz. III, 194. || »Pletka = bajarz, lubiący dużo mówić« Pr. fil. IV, 232. »Co ty pleciesz plotka« Wójc. II, 263.

»Co ty plotka pleciesz« Zb. XI, 69.

Plotkarz, gra: »Panny bawią się w... plotkarza« Wisła IV, 850.

Plotuszka: »Córeczki... strefelki żeby plotuszkami podwiązały« Wisła IV, 800. Por. Plotka.

Ploty = »plotki np. plotami się nie zajmuje« Doman. »Chodzisz od chałupy do chałupy, a trudnisz się plotami; tylko nie chodź już po plotach« Pozn. I, 51.

Plowa p. Plewa.

Plozać się = pełzać: »Ja pódę zbozami, bede sie plóz (= pełzał)« Cisz I, 315, nº 261. Por. Pełzać.

Plósać: »Plósac = ślinę wyrzucać z ust (o koniach, psach)« Pobł. 66. »Plósac = pienić się, wyrzucać pianę z pyska« Ram. 139.

Plówa p. Plewa.

Pluca, Pluce p. Płuca.

Pluch »a. paskud = materja ciekła, ropa (osobliwie u zwierząt)« Zb. I, 21. || »Pluch = zasmarowany, brudny« Święt. 695 p. w. Gizda. »Plucha = kobieta zabrudzona, smarkula« ib. »Plucha = 1, brudas 2, człowiek podły, zhańbiony« Pr. fil. V, 835. »Plucha = kobieta opuszczona w ubraniu, rozpustnica« Święt. 694 p. w. Flura. »Plucha = człowiek brudny, flejtrch« Pobł. 66. »Dziewczysko plucha a. pluha = niechlujna, brzydka« Spr. V, 393 p. w. Plugác. || »Pluch = moczący pod siebie podczas snu« Święt. 695 p. w. Jscoch. || »Plucha = pierzynisko« Pobł. 66. || »Plucha = pięść, uderzenie« Spr. V, 118. Por. Plug.

Plucha p. Pluch.

Pluchota p. Pluta.

Plucka p. Płuca.

Plucnik = »roślina Cetraria islandica« Wrześ. 16. »Plucnik = mech islandzki (Cetraria islandica)« Spr. V, 393.

Pluder: »Pludze (? raczej Pludre Ł.) = szerokie spodnie« Hilf. 176. »Ulągł się z bulera (koguta), z białego kamienia, podał głos do nieba, a pluder do ziemi. Kogut« Zb. VI, 18. || »Pluder = szwab, niemiec« Pr. fil. IV, 85. »Tak też tu nazywają czasem niemców: lupa, lupka, albo kurta, pluder itd.« Wisła II, 735. »Pluder = (żartobl.) toż samo co fluk, wzgardliwe przezwisko, nadawane niemcom« Osip.

Pludrzysko: »Moja pani matko, czem się naodzieją? Murzawiec kieczczyskiem, Jego brat pludrzyskiem« Lip. 187.

Pludze (?) p. Pluder.

Plug = ropa, materja: »Chora w niebogłosy wrzeszczała, a plug (ropa, materya) raz po raz wylatywał« Pozn. VII, 142. Por. Pluch.

Plug p. Pług.

Pluga = »deszcz rzęsisty« Mil.

Plugactwo: »Plugactwo rozłazi się, szczypie, kąsa swoją drogą, a parchy ze swojej strony dokuczają« Bar. 214. »Plugastwi« Rozpr. XII, 48.

Plugacz: »Plugác = 1, djabeł 2, człowiek niechlujny 3, bezwstydnik, bluźnierca; także jako przezwisko wogóle« Rozpr. X, 295. »Plugác« ib. 230. Toż ib. 237. »O dydy, o dydy, sýćkoć to od biédy, od biédy, od płacu, skróś tobie plugácu« ib. 252. »Plugacz = niechluj, bezwstydnik« Wrześ. 16. »Plugác = brudas, niechluj, człowiek bewstydny, paskudnik« Spr. V, 393.

Plugawiny = brud: »Jeśli się zawadzą w niéj (we krwi tj. w duszy) jakie plugawiny, to któż się nie zbrukał, jeśli za jedno brodził po kałużach?« Kam. 45.

Plugawka: »Zalecałech się... Jeno

tobie, moja panno, Piérwszéj plugawce« Rog. 171, nº 340, zwr. 7.

Pluha p. Plucha.

Plujnąć p. Plunąć.

Piumpa p. Pompa.

Plumpować p. Pompować.

Plunąć: »Plujnąć = pluć« Zb. I, 31. »Plujnón = plunął« Rozpr. IX, 299.

Pluny = »odchody flegmiste, plwociny« Święt. 709. »Dyabeł myje się w tych plunach« Święt. 590.

Plu-plu = »świnia« (w gwarze dziecinnej) Was. 250.

Plusiu p. Pluś.

Plusk = »słota, ulewa; pluski = deszcze« Zb. I, 31. »Plusk = słota, niepogoda: 'Pole cwártku bedzie plusk'« Spr. V, 140. »Plusk = deszcz długotrwały« Mil. »Dym ściele się po ziemi; odwilż, plusk« Zb. II, 133. »Plůsk = śnieg z deszczem: 'Plůsk padá'. Indziej plusk = słota« Pobł. 65. || »Plusk« = staw: »To ci sie utopiem... w plusku (stawku)« Wisła VIII, 219. || »Plusk« = ogon: »Lewiathan... ryba... plusk swój w paszczękę włożyła« Bar. 18. || »Plusk« wykrzyknik: »Ziaby wele wody siedziały; ón dochodzi, a óny do wody plusk, plusk, plusk« Cisz. I, 322. »Plusk do ty krwie« Zb. XI, 127.

Pluskatka: »Matka pluskatka, "ociec "ysy byk, dziécięta trzysięta« Zb. X, 140 (stępor, stępa i kasza).

Pluskiewka = »rodzaj ćwieczka z szerokim płaskim łebkiem do przytwierdzenia papierów do drzewa« Pr. fil. IV, 232.

Pluskota = »deszcze« Derd. J. 24 odsyłacz.

Pluskotliwy = słotny (dzień) Gazeta Olsztyńska 1887 nº 34.

Pluskwa = »pliszka wojka (Motacilla boarula)« Pr. fil. III, 306. Toż Cisz. I, 347. »Pluskwą... górale nazywają ptaszka pliszkę (Motacilla) z powodu, że rada pluska się w wodzie« Wisła VIII, 221. »Pluszka a. pluskwa = pliszka (ptak)« Krak. IV, 316. Toż Cer. Ust. od Będzina.

Plustwa = »drozd. 'Plustwy kupami latają'« Pr. fil. V, 155.

Pluszczaj = »tatarak« O.

Pluszka p. Pluskwa.

Pluszynka p. Pluśnie.

Pluś »a. plusiu = nawoływanie na gęsi« Pr. fil. V, 835. Por. Pilu.

Pluśnie blp. = »plewy od krup, gdy te się robią; pluszynka = jedna taka plewka« Ust. od Lidy.

Pluśnik = »mech na drzewie, lichen pulmonaria« Petr.

Pluśny = »słotny« Pr. fil. V, 835. »Dzień zaduszny bywa pluśny, Niebo płacze« Star. przysł. 64.

Pluta = »słota« Spr. V, 140. »Pluta = pogoda dżdżysta« ib. 393. »Pluta = słota, deszcz drobny« Pr. fil. V, 835. »Pluta = słota, ulewa« Kuj. II, 275. »Pluta = pluchota, słota« Kow. »Pluta = drobny dészcz« Rozpr. IX, 212. »Pluta = deszcz ze śniegiem« Wrześ. 16. || »Pluta = kałuża na dworze lub podwórzu« Zb. I, 31. »Wẙwrocił (koń) łbem kubełek, że sę stała pluta« Derd. 61. »Piůta (pluta) = kałuża, woda w zaklęśnięciach drogi stojąca. Po deszczu wiele plůt na drodze bywá; to plůta, nie jezoro« Pobł. 66. || Pluta = woda deszczowa« Wisła VI, 215.

Plutka »a. Gorzkówka = ogólna nazwa dawana u ludu najjadowitszym, nawet po ugotowaniu mocno gorzkim niejadalnym gatunkom grzyba Bedłki, o blaszkach białych« O.

Plutnica: »Pierwotnie plutnica była wyrazem pospolitym, oznaczającym zbiorowisko wody deszczowej,

gdyż około Pucka mówią na takie zbiorowisko: 'To cała plutnica'« Wisła VI, 215.

Pluto = »popławek« Hilf. 176. Por. Płuto.

Pluzgawica = »pluskota« (ulewa, deszcze) Pobł. 66. Toż Derd. J. 24.

Plużyca = »niepogoda, słota« Pr. fil. V, 835.

Plwociny: »Pluwociny = plwociny« Maz. V, 34.

Płac p. Pleć.

Płaca: »Płacá a. Płát = obrus włósienny w olejarni« Święt. 709.

Płacha = »połowa rozszczepionego kloca: gruba nieciosana deska« O. Tyszkiewicz, Wilja i jej brzegi 26. || »Płacha, płaszka = deszczułka, zamykająca otwór w ulu« Chełm. II, 241.

Płachać = »płoszyć« Spr. V, 393.

Płachcina, Płachcinka, Płachcisko p. Płachta.

Płacheć: »Płachc = 1, płat, szmat, kawał (czegoś płaskiego) 2, plama« Ram. 137.

Płacheta: »Z kałduna (klaczy) karéta, ze skóry płachéta« Maz. II, 156. »Pod Miechowem opowiadają o dwóch siłaczach; jeden się zwał Płacheta a drugi Wójcicki« Krak. IV, 76.

Płachetka = »zdrobn. od płáchta, prześcieradełko« Ram. 137. »Siérpek, płachetkę to wam dam« Rog. 228, n⁰ 461, zwr. 4. »Płachetka biała lub kilim wełniany, noszony na plecach, zwinięty jak szal« Maz. III, 33. »Niech cię... płachetką otuli« Del. 43. »Rzádka płachetka całe pole obyleci. Brona« Zb. VIII, 323. || »Płachetka = ni to pan, ni to chłop, próżniak, pokątny pisarz« Święt. 709.

Płacht p. Płachta.

Płachta = »prześcieradło« (płócienne na łóżko): Kuj. II, 275. Zb. II, 218. Wisła III, 88. Tyg. il. 2, V, n⁰ 110. Rozpr. XI, 187. Parcz. Osip. Mil. Hilf. 176. W temże znaczeniu: Wisła IV, 863. Lub. II, 212 p. w. Nikiejby. Rud. 22. Święt. 51. Kam. 159. Derd. 69. »Płáchta = prześcieradło« Hilf. 176. Pobł. 66. »Płachta = prześcieradło« Rozpr. XXVI, 389. »Płakta = prześcieradło« Rozpr. IX, 212. »Płachcina«: »Wyśpis sie... na płachcinie zgrzebnéj« Rad. II, 113. Toż Pleszcz. 215. || »Płachta = prześcieradło do noszenia trawy« Was. 245. Rozpr. XXVI, 389. W temże znaczeniu: Krak. III, 43. Pozn. VI, 163. Rud. 22. »Płachcinka = zdr. od płachta: wzięła sierpek i płachcinkę, szła do boru na trawinkę« Pr. fil. V, 835. || »Płachta« = chustka płócienna do ubioru: »Uboższa kobieta... przewiązuje się czasami przy robocie płachtą t. j. kawałkiem płótna grubego« Krak. I, 131. »Do okrywania kobiety zamężne używają jeszcze bardzo rzadko obrusów czyli płóciennych płacht« Zb. X, 195. »Płachta = biała duża chustka, którą się odziewają matki chrzestne« Rozpr. XII, 98 »Plachta a. Plochta = długie prześcieradło ze szlązkiego płótna, zarzucane na głowę przez kobiety zamężne, gdy idą do kościoła na mszę; służy ono im przez całe życie, a i po śmierci jako całun« Hilf. 52. »Plochta« w temże znacz. ib. 176. »Płachta = ubiór kobiecy« Rozpr. XXVI, 389. »Płachcisko«: Czémżeś ich ta odziewała... Chleburad worczyskiem, jego brat płachciskiem« Łęcz. 94. || »Płachta = sztuka grubej tkaniny wełnianej w kraty białe i ciemno-brunatne, przypominającej kształtem, wielkością i kratkowaniem pled szkocki. Taka płachta,

narzucona podczas podróży na głowę i ramiona, stanowi dla kobiet okrycie ciepłe i nader praktyczne. Wieść niesie, że przyodziewek ten wprowadzony został w użycie w okolicach Suwałk po wsiach przez Szkotów, osiedlonych niegdyś przez ś. p. hr. L. Paca w jego dobrach Dowspuda, mianowicie zaś w folwarku, umyślnie dla nich urządzonym pod nazwą Nowa Szkocja« Osip. »Fartuch zimowy czyli płachta (wełniak) bywa z wełny ciemno-ponsowy lub amarantowy z czarnemi paskami« Pozn. I, 75. »Fartuch z dreliszku lub baji w paski ciemno-granatowe, zielone, różowe, żółte i białe w poprzek się ciągnące... służy także i za płachtę, czyli odziewadło« Maz. III, 30. »Trzeba ji dać na płachtę, bo już idzie za ślachtę« ib. 117. »Matka narządza dla Młodej wiano (posag)... niekiedy i parę płachet« ib. 148. »Zapaskami i kilimkami (płachtą)« Rad. I, 53. »U Puszczaków: pościałka, kilimek do okrywania łóżka lub jako odzież, chusta wełniana. Z wełny wyrabiają cienką tkaninę w pasy kolorowe, nazwaną »pościałką« albo płachtą« W. Pol: Półn.-wsch. Eur. III, 437. »Płachcina«: »Czem oni się odziewali... Nieborak płachciną« Maz. III, 224. || »Płacht« = gałgan: »Owinąwszy sobie palec w jaki płacht« Pozn. III, 177. »Płacht«(?) »Płachta«(?) = gałgan, strzęp: »Z twojego zupaniska płachty latają« Kiel. I, 109. || »Płachta = zasłona z cienkich deseczek a lekkich, napiorem zwanych, zrobiona; wstawia się w szmigi, przymocowywa szponkami, w nie to wiatr dmie« (w wiatraku) Spr. IV, 367. || »Bedłka kleista a. płachta (Agarius glutinosus)« Pleszcz. 140. || »Płachta = bagno trzęskie, popokryte zrosłemi korzeniami roślin wodnych, tworzących powierzchnię zdolną unieść ciężar człowieka, pod którego nogami ugina się, gotowa lada chwila przerwać się i pochłonąć przechodnia w topieli. Otwór, niezarosły tą plątaniną, nazywa się oknem« Osip. || »Płachtą« = razem: »A co to za wieś? Szczury. A jest tam chłop który? Wynieśli się płachtą (razem) przed parszywą szlachtą« Pozn. II, 153. Por. P ł a c h e t a.

P ł a c i ć: »Tam będę płacić twój zielony wianek« Rog. 161, n⁰ 314, zwr. 6. || »Płacić, nieosobiście: to płaci, być wartym; to nic nie płaci, to nic nie warte« Wrześ. 16. || »Bŷły (dukaty) takie, co tu nie płaciły« Nadm. 113. »Płacić = płacić, być wartym, płaci albo stoi, np.: drzewo dzisiák drogo płaci albo drogo stoi, przysłowie: płać płacęcy, a jedź śpiewajęcy, tj. płać co się komu należy, choćbyś miał płakać, a będziesz miał spokój. — Kielo chłopów honornych znáłek, ale syćka oni ku Mardułowi, to ta nic nie płacili, tj. mniej warci od Marduły« Spr. V, 393. »Nawet takie smarkáce, co jesce nie wié, co świat płaci, a o tem juz wié, ze trza w zápusty jeść dobrze i pić« Mát. Zap. 4.

P ł a c i s t o: »Kożuch taki składa się zwykle z płatków czyli kawałków rozmaitej barwy, starych i nowych, pozszywanych z baraniego runa a. futra, więc też wywrócony płacisto się przedstawia« Chełm. I, 122.

P ł a c z e b ó g = »Wielki Piątek. Biją w ten dzień zlekka dzieci, nim wstaną z łóżka; bijący woła: płaczèta (płaczcie), dzis Płaczeboga!« Pobł. 66. »Płaczŷbóg = postać

idealna, niby Jezus Chrystus, ale specyalnie w Wielki Piątek. Uderza się kogoś w ten dzień rózgą i woła: Płaczÿ, płaczÿ, dzis je swjątk, Wjeldzi pjątk, dzis je Płaczÿbôga« Ram. 137.

Płaczek: »Niechże mi się nie umizga Ruszkowski płaczek« Kuj. II, 251. »Oj, zalecał mi sie ten bednárzów płacek« Zb. IV, 158. || »Płaczek. Roślina ta ma kwitnąć przed św. Janem, w czasie, kiedy powszechnie gospodarze zabierają się do koszenia łąk. Jest nadzwyczaj rzadką i czułą. — Jeżeli ją przypadkiem koszący łąkę zetnie, natenczas przez zemstę Płaczek sprowadza słoty, które całemu sianokoszeniu towarzyszyć będą« Zb. II, 258.

Płaczenie: »Weźcie od mego dziecka płaczenie, oddajcie mu spanie« Was. 228.

Płaczka: Boginkę nazywają miejscami Płaczką. Ta przez niepokój i wyrabianie psot, szczególniej niewiastom w ciąży będącym jest sławną« Rad. II, 146. »Nowonarodzone dziecię zabezpieczyć przed wpływem istot nadziemskich, 'Płaczek'« Wisła VI, 229. || »Wykopano kilka garnków z kościami, które ksiądz zowie urnami a lud płaczkami« Pozn. II, 12.

Płaczki blp.: »Płaczkami nazywają usposobienie niemowlęcia do częstego płaczu« Was. 228. »Zamawianie... płaczek u dzieci« Chełm. II, 202. »Do okadzania dzieci od kolek, płaczków« Pleszcz. 133. »Jeśli dziecko często krzyczy bez widocznej przyczyny, to mówią, że ma płaczki« Wisła V, 644. »Płacki = paroksyzm płaczu u dzieci; wierzą, iż można dziecku 'narzucić płacki', czyli zadać« Pr. fil. IV, 857. »Na 'płaczki' zrobić 9 lalek z pieluch i rozrzucić po furach na jarmarku. Kto weźmie, ten odrazu i płaczki do domu przywiezie« Wisła VII, 746. || »Płacki, czasem śwircki a. skwircki = łzy, np. 'kie jom przybácył, to mu zara płacki w ocach stajały'« Spr. V, 393. »Kie se wspomni o jarcu, to mu płacki w ocak stajom« Wisła VI, 145. »Mówi... płaczcie mając w oku« Derd. J. 25.

Płacznice: »Zorze, zorze, zorznice, Odbierzcie od naszego dziecka płacznice« Wisła III, 511.

Płaczybóg p. **Płaczebóg**.

Płajca = płaćca, ten, co płaci »Zahler« Mrong. 934.

Płakać: rozkazuj.: »Płakej« Rozpr. XII, 62. imiesł.: »Płakając« Kuj. I, 279. »Idą duse płakające« Zb. IV, 88. || »Płakać« z 2 pp.: »Cegoz będzies płakała?« Sand. I, 77. »Płacze dziewczę swej urody« Łys. 14. Kuj. II, 34. »Płacze ona, płacze, swojej urody« Rog. 233, n⁰ 473, zwr. 2; ib n⁰ 474, zwr. 2. »Bedzies płakała swoi urody« Kozł. 111. Zb. II, 42. »Jakożbym ja nie płakała swojéj urody« Rog. 32, n⁰ 58, zwr. 4. »Płace swoi cnoty« Fed. I, 114. »Wianka płakała« Krak. II, 112. Kolb. 69. »Wianuszka płakała« Łęcz. 97. »Cemuześ Maryś wianka nie płakała« Zb. IV, 132. »Płace ona swyj niedoli« Maz. II, 97. »Dzbana płakała« Lip. 32. »Nie płacz ty kochanko Trupa umarłego« Rog. 20, n⁰ 39, zwr. 7. »Płakałci burmistrzanki cały świat« Lip. 43. »Nie płacz brata« Sand. I, 156. »Nie płacz Jasia zabitego« Łys. 45. »Owieczki... oj bedziecie płakały da mojego pasenia« Kiel. I, 177. »Będą mnie płakać dzieweczki« Rog. 235, n⁰ 477, zwr. 3. »Prosił, żeby go nie płakała« Kozł. 301. »Płakać my (mi) go, płakać, jak matki rodzony« Kuj. II, 34. »Czy go żona będzie płakać« Kuj.

I, 163. »Bedę go płakała« Kiel. II, 125. »Panienki to nás płakajom« Zb. IV, 206. || »Płakać z 2 a. 4 pp.: »Wianku mój zielony, lepiejż było cię płakać, niż matki rodzony« Kuj. I, 302. »Wianeczku... trzebaby cię płakać, jak matki rodzonéj« Pozn. III, 58. || »Płakać« z 4 pp.: »Teráz mie płacecie« Rozpr. VIII, 223. Zb. XIV, 94. »Płace cie ojciec, płace cie matka« Sand. I, 56. »Panny mie płakały« Rozpr. IX, 187. »Nie płacą mie dzieci, nie płace mie żona« Sand. I, 194. »Coś ty chłopie głupi, zebyś babę płakáł« Święt. 315. || »Płakać na kogo, na co«: »Będzies na mnie płakać« Kiel. I, 137. Zb. VIII, 86. »Na ciebie, Jasiu, będę ja płakała« Kolb. 59. »Na ciebie, kochanku, płakać będę« Rog. 86, n⁰ 151, zwr. 3. »Płakałach ci nieraz na cie« Fed. I, 126. »Będę na cię płakać« Lub. I, 281. »Płace, Jasienecku, na cie« Zb. XV, 102. »Będziem płakać na się« Maz. III, 325. »A płaczę ja, płaczę, Mój Jasińku, na się, Na swoją matusię« Zb. X, 288. »Cego siostra na nas płace« Kozł. 82. »Bedzies na nie (owieczki) płakać« Zb. XII, 126. »Matula mi nie dała... będę na nich płakała« Sand. I, 52. »Będę ja będę na matkę płakała« Pozn. IV, 143. »Marysia na Jasieńka płakała« Kiel. I, 116. »Co ci to dzieweczko, co płaczesz na oczko« Oles. 454. »Płakała Hanecka na niescęście swoje« Kiel. I, 155. »Płakać będę na nieszczęście swoje« Zb. II, 60. »Na swoją urodę będzies-ci płakała« Zb. IV, 142. || »Płakać nad kim a. nad czem«: »Stoi panna w cerwonych sukienkach, Jak ją rozbierają, to nad nią płakają. Cebula« Zb. I, 131. »Jak jo rozbierajo, to nad nio płakajo« Wisła VI, 315. || »Płakać o kogo a. o co«: »O mnie by płakała = za mną« Jastrz. »Bardzo o mnie płacze« Rog. 237, n⁰ 483, zwr. 6. »Nie płacz o mnie, iżem księdzem jest« Rog. 131, n⁰ 250, zwr. 1. »O ciebie płacą« Maz. III, 158. »O co dziewcce płaces, o co popłakujes« Zb. XII, 192. »O co óna płacze« Aten. 1877, II, 640. »Ŭo cŭo płaces« Zb. VII, 21. »O cóż tak płaczesz?... o ciebie miluśki« Rog. 124, n⁰ 235, zwr. 2. »Nie zapłaczę, nie mam o co« Rog. 97, n⁰ 175, zwr. 3. »Może on o to płacze, dawnom go nie myła« Kiel. II, 138. »Kobita płakała o to, iże nie będzie widzieć« Krak. III, 80. »Płace o nią ociec« Was. 196. »Nie płaczże ty oń (o wianek)« Rog. 233, n⁰ 473, zwr. 3. »O niego płaczę« (o wianek) Skrz. 29. »Opuścili mnie przyjaciele smutnie, O nas płakali łzy okrutnie« Rog. 145, n⁰ 281. »Dziewcęta o nas płakają« Kiel. I, 181. »Płakałam já o swój złoty wiánek« Zb. IV, 132. »Będzies... o wianecek płakała« Rad. I, 237. »Cegoz będzies płakała? jeśli o wianecek, jeśli o ruciany« Sand. I, 77. »Pani Czárlińská płacze o chłopa« Derd. 33. »Płakała dziewczyna o chłopca ładnego« Lub. II, 36. »Ja płakał o konika, co mi okulawiáł« Maz. II, 213. »O dzban płakała« Rog. 63, n⁰ 114, zwr. 3. Lub. I, 282. || »Płakać po kim«: »Zebyśta wszyscy po mnie płakali« Chełch. I, 62. || »Płakać przez co«: »Przez co uni tak płaco« Chełch. I, 175. || »Płakać za kogo a. za co«: »Te ładne dziewczątka za nas płakają« Pozn. IV, 252. »Bardzo płakała za dziurawy dzban, Co jéj roztrzasł pan« Rog. 62, n⁰ 113, zwr. 3. || »Płakać z czego«: »Nie

płaczcież, mamulko, Z wianka zielonego« Rog. 230, nº 465, zwr. 4. || »Płakać« = ociekać wodą z rosy: »Deszcz przepowiadają, gdy okna rano płaczą (rosieją)« Święt. 578.

Płakawać, **Płakiwać** p. **Płakować**.

Płakować: »Płakuje (panna), uboluje na swem serduszeczku« Zb. X, 280 »Siadła na łóżeczku i płakuje se swemu serduszeczku« ib. 292. »Mnie, pedá, bardzo cięsko jes, jak wy płakujecie« Cisz I, 216. »Dyć po tym serce me zawsze płakowało« Rog. 142, nº 273, zwr. 6. »Óna bardzo płakowała ty córki zawdy« Cisz. I, 216. »Jakóżeś płakáwał« Zb. IX, 247. »Una... prec płakiwała« Chełch. II, 40.

Płaksiwy = »lubiący płakać, np. dziecko płaksiwe« Pr. fil. IV, 232. Toż Kolb. rękop.

Płaksy blp. = skłonność do płaczu: »Gdy dziecko w pięć, lub dwanaście tygodni 'ma płaksy' (płacze)...« Wisła V, 636.

Płakta = **Płachta**.

Płakulać = płakać: »Lulej, dzicie, lulej, ino nie płakulej« Zb. X, 135. »Luláj Jásiu, luláj, Jeno nie płakuláj« Zb. XIV, 169.

Płakusiać = płakać: »Jak bedzies płakusiać, nie bede cie husiać« Zb. X, 135. »Ják bendzies płakusiáć, Nie bende cie hysiáć« Zb. XIV, 169. »Spáły bembny, spáły, A nie płákusiáły« Zb. XIV, 170. »Kołys-ze się kołys, Kolebino z wieckiem; Uśnij nie płakusiáj Z małem dziéciąteckiem« Święt. 131.

Płamentnik = »płanetnik« Zb. XIII, 78. Por. **Płanetnik**.

Płamyka = rańtuch: »Nie widziáł je, bo była pod płamyką (rańtuch)« Zb. V, 251.

Płaneciarz: istota mityczna: »Zkąd i w jaki sposób piorun powstaje... tłumaczą sobie, że to są głownie, które wypadają płaneciarzom przy poprawianiu ognia w piecach nadpowietrznych« Fed. II, 300.

Płaneta: »Gwiazdy... mają wraz z płanetami wielki wpływ na losy człowieka. Stąd mówią niekiedy: 'To już pod taką gwiazdą lub płanetą się urodził'« Pleszcz. 101. »Człowieka urodzonego pod 'płanetą' zabiera chmura ze sobą« Zb. III, 78. »Lud częstokroć nazywa planetami słońce i księżyc razem wzięte, i uważając je słusznie za pierwszą przyczynę odmian atmosferycznych, odmiany takowe również planetami mianuje« Pozn. VII, 5. Plamenty = planety« Pr. fil. V, 834. || »Płaneta = chmura« Kud. »Płaneta = chmura, chmurka przelotna« Pr. fil. IV, 232. »Płanety = pojawiające się naprzemian po chwilach ciszy — szybko po sobie następujące chmury, miotające śnieg, deszcz lub grad« Rad. II, 145. »Chmurami = płanetami« Wisła VIII, 356. »Na płanetach (chmurach) mieszkać mają płanetnicy« Fed. II, 296. »Desc to tak płanetami idzie: jakeśmy byli w boru, to woda była po kostki, a o staje dalej, to ani kanuni (ani kapki, kropelki)« Maz. I, 64. »Płanety = zmienna pogoda, przeciąg chmur z deszczem (na wiosnę) np. różne płanety przechodzą, to pogoda się i ustatkuje« Krak. IV, 316. »W Warsawie słysałem, że Kuryer zapowiedział zniscenie świata przez ognistą płanetę« Maz. III, 356. || »Planeta = kapota« (gwara złodziejska) Ust. z Warszawy.

Płanetnica p. **Płanetnik**.

Płanetnik = »istota mityczna,

sprowadzająca chmury« Pr. fil. V, 835. »Płanetniki są to duchy, które robią i przesuwają gradowe chmury po niebie« Zb. XI, 5. »Są od Boga dani płanetnicy, czarni murzyni, aby tęczowemi rogami wyciągali wody z ziemi i morza do góry« Krak. III, 33. »Na płanetach (chmurach) mieszkać mają płanetnicy« Fed. II, 296. »Chmury zaludnione są płanetnikami« Kiel. II, 197. »Chmury ciągną płanetniki« Mát. śp. 9. »W obłokach są płanetnicy« Wisła I, 70. »Nazywają ich płanetnikami. Najwięcy to są w chmurach« Wisła VIII, 147. »O płanetnikach wierzą tylko to, że siedzą w chmurach i mogą je rozpędzać« Wisła VIII, 366. »Płanetnik = duch chmur« Krak. IV, 316. »Powszechną jest tu także wiara w płanetniki czyli duchy chmur deszczowych i gradowych« Rad. II, 145. »Płanetnik. Wodzi on deszcze za sobą« Zb. XIV, 187. »Płanetniki są to duchy, które naciągają gradowe lub śnieżne chmury na tego, na którego się zagniewają« Rud. 98. »Płanetniki« Beld. 26. »Płanetnik« Zb. X, 113. Zb. XIV, 134. »W warstwach mgły umieszczają płanetnicy łodzie, które ciągną na srebrnych łańcuszkach, dokąd im potrzeba« Święt. 512. || »Płanetnik jest to karzący duch — jak się lud krakowski wyraża — także od Pana Jezusa na pokutę wieczną oddany« Krak. III, 49. »Płanetnik = zły duch powietrzny« Pr. fil. III, 306. || »Płanetnik = umiejący rozpędzać chmury« Pr. fil. V, 835. »Płanetnik, gdzieindziej chmurnik, obrzym, jest to człowiek, posiadający moc dowolnego rządzenia chmurami« Wisła VII, 111. »Charakternicy — płanetnicy znają rozmaite planety, umieją odwracać pioruny, gradobicia, zatrzymywać kule, zamawiać strzelby« Zb. IV, 61. || »Latawce i płanetnicy — są to duchy dzieci, zmarłych bez chrztu« Zb. IX, 59. || »Płanetnik, płanetnica = człowiek narwany, kobieta narwana« Pr. fil. V. 835. || »Płanetnik = lunatyk« ib. || »Płanetnik, płanetnica« = obłok: »Obłoki gdy przeciągają czarne, lud je płanetnikami mianuje, gdy idą białe, otrzymują miano płanetnic« Pozn. VII, 6.

Płania = szeroko rozlana nie głęboka woda« Spr. IV, 309. Spr. V, 393. »W Zakopanem płánią nazywają kałuże wody: 'Taká płániá wody stoi na polu'« Spr. V, 140. p. w. Płoń. || »W Zakopanem... jak kopią studnię, to także nazywają płánią wodę, gdy się ukazuje: 'O już niedużo kopać, bo płánki się pokazują« ib. || »Ploso a. Płania = głębia w potoku, w rzece« Wrzcś. 16. »Płania = ploso« ib. »Płania = ploso: 'co to za płania wody'« Rozpr. XVII, 12. || »Płania: jak jest płaśniá w lesie (rówienka), to jest płania« ib. Por. Ploso, Płaśnia.

Płánka p. Płania.

Płasconka p. Płoskoń.

Płascucha = »nazwa pewnego rodzaju zielska ogrodowego« Pr. fil. IV, 857.

Płasienka p. Płaśnia.

Płaskacz = »gatunek jęczmienia« Zb. XIII, 153.

Płaskany p. Płoskoń.

Płaskatka: »Matka płaskatka, ociec garbusek — a dziéciątko golisiątko (stępa)« Zb. I, 134.

Płaskaty p. Plaskaty.

Płaski p. Plaski.

Płaskonos = »gatunek dzikiej kaczki nad Narwią« Pr. fil. IV, 857.

Płaskoń p. Płoskoń.

Płaskuny p. Płoskoń.

Płaszcz: »Posed do karcmy, powiesiuł se płás na drzwiach« Święt. 660.

Płaszcza: »Płáscá = pastwisko przy wsi« Rozpr. VIII, 82. »Ůorzeł dłngo krôzył nad płáscom« ib. 108. »Płáscá = płat pastwiska równego« ib. 175.

Płaszczonka p. Płoskoń.

Płaszczyca = »pluskwa« O. Pr. fil. V, 835. »Przeciwko... pluskwom, które zowią płaszczycami« Zb. VI, 255. Formy: »Płászczyca a. płászka« Ust. od Bystronia. »Płáscyca« Wisła VIII, 221. »Płoszczyca« Rozpr. III, 374. Wrześ. 17. Zb. XI, 50. Pr. fil. V, 835; ib. 156. »Płoscyca« Spr. V, 393; ib. 356 p. w. Gawiedź. »Płoscýca« Rozpr. X, 295. »Płosyca« Zb. XIV, 208. Rozpr. XX, 432. »Płoszczka a. Płoszczyca« Spr. IV, 359.

Płaszczycanki = »rodzaj gruszek, które mają 'czuch' na podobieństwo pluskiew (płászczyc a. płászek)« Ust. z Jaworza 1891.

Płaszczyć = »pustoszyć, niszczyć« Pobł. 156. »Płoszczyć = pustoszyć« Wisła III, 746.

Płaszczyzna: »Płaszczyzny = miski, rynki i pokrywki gliniane, wyrabiane w okolicach Iłży« O. »Płaszczyzny (miski, pokrywy, rynki)« Rad. I, 73.

Płaszka = »1, klepka 30 cali długa, 3 cale od rdzeni i 8 cali w przecięciu na wypukłości szeroka 2, kawałek połupanego siekierą kloca sosnowego, grubości mniej więcej na cal lub półtora cala, długości około stóp trzech, z którego już nożem szczepie się łuczywo« O. »Sosna szczepie się wzdłuż na t. zw. 'płaszki', t. j. szerokie i dość grube szczapy« Zb. XV, 45. Por. Płacha.

Płaszka p. Płaszczyca.

Płasznia p. Płaśnia.

Płaśnia = »miejsce wśród lasu wolne od drzew i trawą pokryte, jednak zupełnie opuszczone i dzikie« Spr. IV, 348. »Jak jest płaśniá w lesie (rówienka), to jest płania« Rozpr. XVII, 12 p. w. Płania. »Płasienka = równinka« Rozpr. X, 295. »Płasienka = równina« Wrześ. 16. »Płasienka = równinka« Spr. V, 393. »Płasznia« = miejsce równe: »Chcą się ukłaść spać, a tu niema gdzie. Płaszni ani kawałeczka... Przecież znaleźli nad strasznym brzeżkiem na skałach gładkie miejsce« Tyg. il. 1, XII, 70.

Płat = kawał tkaniny, najczęściej płóciennej: »Płát = kawał płótna« Rozpr. VIII, 190. »Plat = płótno: 'blady jako plat'« Hilf. 176. »Płátek = kawałek płótna« Zb. II, 9. »Plat = chusteczka« Hilf. 176. »Płatek = chustka do nosa« Spr. V, 118. »Płatek = chusteczka« Mil. »Weż panno młoda na swą głowę biały płat« Kuj. I, 274. »Mężatki warkocz ukrywają pod czepcem, na który w święta kładą płat, czyli 5 łokci białego płótna« Chełm. I, 44. »Dzisiaj już (jesteś) jak bielony płatek« Kętrz. 82. »Dziád sjąn tén swój płátek« Zb. V, 251. »Związać cépiec tym jedwábnym płateckiem o cerwonych prązkach« Zb. VI, 96. »Dziesiącich braci żenie dwoch płaci na Cymbáłów ogród (gacie naciągane przez 10 palców u rąk) Święt. 653. »Płat sukna« Spr. V, 393. »Kołnierz górnicy podszyty jest na stronie wewnętrznej, t. j. od szyi, czerwonym płatkiem sukna« Święt. 45. || »Płat = wełniany różno-

barwny kawał sukna z frendzlami do ozdoby chomąta (w Krakowskiem)« O. || »Płát a. płacá = obrus włósienny w olejarni« Święt. 709. »Składają płát« ib. 29. »Rozkłada na płacie« ib. || »Płatki = kluski tatarczane z makiem« Fed. I, 149. »Mak nie tarty, zmieszany z miodem, służy do przyprawy płatek, czyli łazanek z ciasta« Wisła V, 926. || »Płataś, płátek = (przezwisko mieszczanina) obszarpaniec, włóczęga, próżniak, ni to pan ni to chłop, sługa dworski, pisarz pokątny« Święt. 709. || »Płátek = nazwa psa, mającego po sobie białe płátki (łatki na skórze)« Święt. 709. || »Płat = zapłata: 'jakiz ty płat más u pana?« Spr. V, 393. »Płat = opłata, zapłata« Pr. fil. V, 835. »Płat = płaca« Rozpr. XII, 46. Toż Pr. fil. IV. 290. || »Płat« = kosa: »Płat (kosa właściwa) zakłada się jednym końcem zagiętym, pręcikiem, w pierścień, gdzie następnie wraz z kosiskiem zabija się klinikami« Was. 57.

Płata = »płaca, zapłata« Pr. fil. IV, 857; ib. V, 835. »Jeden justycamtman bywał, Simelfenig sie nazywał, Ten sam sądził trzy powiaty A nie było tyle płaty« Kętrz. 88.

Płatać: »Płatac, płátaję = łatać« Hilf. 176 || »Płatać = bić, kaleczyć: »Buty łatał, zonę płatał, w dzień pocięglem, wiecór dratwą« Kiel. II, 99. »I wzięna kijaska, pocęna go płatać (sc. żona męża)« Rad. II, 48. »Płatać = o dziku, kłami kaleczyć, np. odyniec psy płata« Pr. fil. V, 835.

Płataś p. Płat.

Płatczany: »Czepiec u bab bywa z czerwonego lub różowego tybetu albo też perkalu... jeśli... jest bez siatki ma nazwę płatczany« Krak. I, 130. Toż Kłosy XIII. 71.

Płateczek, Płatek p. Płat.

Płatew: »Ostatni pokład drzewa stanowiącego ściany ku górze, jest cokolwiek grubszy i zowie się płatwami« Krak. I, 150. »Na owych końcach leży druga płatew, zwana już podwójna czyli oczap, ocap, a stawianie to zowie się: na podwójnych płatwach« ib. 151. »Płatew a. płatwa, na niej kładą się belki« J. Łoś. »Stawiano cztery słupy, murowane na glinę, na których kładziono płatwy« Wisła II, 367. »Potwa = gruba belka, którą kładzie się nad stragarzami w kierunku długości budynku, na niej stawia się krokwy« Pr. fil. IV, 308. »Na půátwak, pátwak (na płatwach czyli belkach w powale)« Krak. IV, 295. »Płatwa = drzewo na ścianach lub słupach, na którém dach leży« ib. 316. »Půátwie = belki« Ust. z Jaworza 1891. »Krokwy wspierają się końcami na 'płatwach górnych', które są przymocowane do wystających belek za pomocą kołków drewnianych« Wisła IV, 884. »Na tych belkach leżą w tymże kierunku, co bale zrębu, 4 płátwy, na których dach się opiera« Wisła VI, 426. »Płatwie = ostatnie okrąglaki w podłużnych ścianach budynku, zakończające zrąb, na których opierają się spodkiem krokwie« Spr. V, 393. Toż Spr. IV, 309. »Stragarze wysterczają przeważnie metr poza zrąb na zewnątrz a na ich końcach równolegle do zrębu spoczywają płátwy t. j. belki, w które z boków domu zadłubane są krokwy dwuspadowe, w ostry wierzchołek połączone« Święt. 35. »W środku ścian przyczołków wzmacnia ścianę albo jeden silny

słup, albo słabszy, lecz we dwa ramiona u góry rozszczepiony, które wspólnie ze słupkiem są w płátwie zasadzone« ib. 39. »'Krokwy' schodzą się z 'płatwami'« Dyg. »Płatwa = cienka belka na dachu« Rozpr. XI, 187. »Płátwa = belka, w którą zachodzą krokwie« Święt. 709. Por. Opłatwa, Płotwia.

Płatnąć: »Płátnąć = z rozmachem uderzyć czemś długiem, szerokiem« Spr. V, 140. || »Płatnąć« = palnąć: »Jak jeden z tych zbójów z za węgła płatnie z dubeltówki, poraniuł go i zwaluł na ziemnie« Chełch. I. 232.

Płatnia = »1, zapłata 2, cena« Mil.

Płatnik = płacący: »Od złego płatnika dobre i plewy« Święt. 668.

Płatno = »warto« O. »Cos to płatno? = co to warto?« Del. 143. Toż ib. 124. || »Płatno = trudno« Spr. IV, 309. »Płatno = trudno« ib. V, 393.

Płatny = »trudny« Rozpr. XVII, 53. »Płatny = trudny, np. pódem jacy bez Dzianis — na Witów droga płatná (wyraz wychodzący z użycia)« Spr. V, 393 p. w. Płatno. Toż Spr. IV, 309.

Płatwa p. Płatew.

Pławica, Pławiczka = łódka (w Pińszczyznie): »Najmniejsza łódź zowie się pławiczka, płaska, z jednego drzewa; w niej jeden człowiek stojąc powozi się... Większa trochę, zwana pławica, mianowicie dłuższa od poprzedzającej« Kraszewski, Wspomnienia Wołynia I, 137.

Pławić = »kąpać zwierzęta domowe (np. konie) w rzekach lub innych wodach« Osip.

Pławidko = »popławek, kawałek korka lub deseczki do brzegu sieci przyprawiany« Prac.

Pławidła = »krążki drewniane utrzymujące na powierzchni wody górną część sieci« Kuj. I, 89. Toż ib. II, 275. Bib. Warsz. 1860 str. 628. »Przy skrzydłach (sc sieci) są pławidła, dla lekkości robione z kory drzewa« Maz. III, 45. »Wzdłuż dłuższego górnego boku (sieci) jest lina naciągnięta, na którą mniej więcej w półmetrowych odstępach zachodzą pławidła« Święt. 28. »Pławidła = klocki walcowate u włoku« Święt. 709.

Pławiec = »majtek« Huc 459.

Pławina: »W Brzezinach oprócz płużnika przyczepiają (do pługa) pławinę brzezicy (gałązkę brzeziny), ułamanej z ołtarza w czasie Bożego Ciała, a którą trzymają w schowaniu w komorze« Zb. III, 7. »W Kostomłotach, lud w miejsce wyjętej z za stragarza słomy, zakłada pławiny (gałęzie) choiny w wieczór Nowego Roku« ib. 14. »Brzezica ma ciągle rozpuszczone w powietrzu gałęzie i za lada wietrzyka puchaniem zgina, niby się kłaniając, ku ziemi swe pławiny (gałęzie)« Zb. VII. 117.

Pławnica = »wielka sieć rybacka« Ram. 137. »Pławnica = (na Heli) rodzaj wielkiej sieci« Hilf. 176.

Pławuk = »1, piórko osadzone na włośni wędki, do wskazywania łowiącemu chwili, w której ryba robaka trąca 2, Pławuki = snopki z sitowia, połączone sznurkami, na których leży uczący się na nich pływać« Osip. || »Pławuki« p. Pławy.

Pławula = »siwa (krowa)« Święt. 21. || »Pławuli = na bagnach nadnarwiańskich kępy i łąki pływające. Jest to l. mn., w pojedynczej wyrazu tego nie słyszałem. W granicach wsi Złotoryi jest część łąk i pól nad Narwią,

nosząca nazwę Pławule« Pr. fil. IV, 903.

Pławule, Pławuli p. Pławula.

Pławy = »łąka nizka, 2 pp. pław« Wisła V, 917. || »Pławy a. Pławuki = niewielkie kawałki kory sosnowej lub zwitki z kory brzozowej, pływające na powierzchni wody; przytwierdzone do górnej krawędzi sieci w celu utrzymania jej na wodzie, podczas gdy dolna krawędź owej sieci zanurzona jest za pomocą grzęzeł czyli ciężarków z gliny palonej, w głębinie wód« Osip. Por. Grężidło.

Płazem = bezkarnie: »Ulazło jakoś wiernemu słudze płazem« Zb. II, 155.

Płazić się p. Płozić się.

Płazina = »płaszczyzna« Zb. II, 251.

Płazować = »na płask ociosywać, aby co było płaskiem, płaskawém. Płazować bierwiono« O.

Płazy = »grube drzewa przerznięte na pół« Rozpr. X, 295. »Płazy = półokrąglaki do budowania domu używane« Wrześ. 16. »Płazy = na pół przerznięte trámy, z których budują ściany chałup góralskich« Spr. V, 393. »Ocap, ocapy. te płazy w izbie, które idą ponad drzwi i okna« Spr. IV, 308 p. w. Ocap. »Najokazalsza ze wszystkich chat działu etnograficznego bezwątpienia jest zakopańska, zbudowana przez cieśli góralskich z płazów smerekowych« Wisła IX, 210.

Płech p. Pchła.

Pło = »miejsce na bagnach i trzęsawiskach uważanych często za niezgłębione. Na nich tworzą się mchy, wśród których rosną żórawiny. Dziś je osuszają i robią z nich urodzajne doły« Zb. I, 35. »Pło = głębokie, bezdenne błoto« Kryn. »Pło = rodzaj kożucha z ziemi i roślin, pływającego na trzęsawisku; gdy się pło przerwie, bydlęciu, które się na niem pasło, grozi śmierć« Spr. V, 140. »Pło = rzęsa, kożuch na powierzchni jezior, stawów, powstały przez zrośniętą roślinność wodną« Ust. z Kujaw i z Podlasia.

Płocha = »grzebieniowata drabinka (w warsztacie tkackim), o drobnych szczebelkach zwanych treścią. Między temi szczebelkami przechodzą nici postawu« Wisła VII, 291. »Płocha t. j. długa na szerokość płótna, szeroka 5 cali, grzebieniowata drabinka, składająca się z delikatnych szczebelków, treścią zwanych, pomiędzy którémi przechodzą nici postawu« Pleszcz. 26. »Krosna (warsztat tkacki): lada, drewniana rama wisząca pionowo; w niej płocha (gęsta drabinka drewniana)« Was. 57. »Do fabrykacji wstążek używają bardzo prostego przyrządu tkackiego, składającego się z długiej na stopę mniej więcej i tyleż prawie szerokiej przybijaczki czyli płochy, przez której szczebelki przechodzą nici osnowy, przytwierdzone jednym końcem do ściany, a która służy zarazem do przybijania przetykanego przez osnowę wątku« Wisła V, 918. Koniec tej przędzy rozstrzyże się i nabiera go się czyli wciąga w ponity po 2 nitki (płocha wsadzona w ladę)« Pozn. I, 109. »Szorc i zapaski są wyrabiane w domu na zwyczajnych krosnach o jednej płosze« Zb. II, 214. »Płocha do nawłóczenia płótna« Maz. III, 44. »Płocha = przyrząd używany w tkactwie« Spr. IV, 367. Aten. 1879, I, 507.

Płochać = »niszczyć, drzeć ubranie« Święt. 709. || »Płochać się, = zlęknąć się, przelęknąć się

spłoszyć się« Pr. fil. IV, 857. || »Nie doganiają krowy do wołu po zachodzie słońca, boby się jeszcze raz płochała« Zb. X, 97.

Płocharz = »wyrabiający płochy« Spr. IV, 367.

Płochy = »miękki, lekki, np. drzewo płoche, drzewo lekkie, kruche« Zb. I, 31. »Płochy = pośledniejszy, obrzedni, np. kupiłam na jarmaku płochego płótna« Zb. II, 251. || »Płoche ptastwo« (np. kuropatwy, grzywacze, skowronki, głuszce, jarząbki, cietrzewie; inne są drapieżne) Tyg. il. 1, XIII, 242.

Płocica = płotka (ryba): »O mam ci ja takie dobre sieci, Te wyłowią najmniéjsze płocicy« Rog. 148, n⁰ 285, zwr. 4. »Obrał (sc. pan) sobie rodzice w morzu płocice« Kolb. 206. »Co tam były za druchniczki w morzu płociczki« ib. 201. »Służylić wy druchniczki, wodne płociczki« Kuj. II, 52. »Przemienię ja się małą płociczką, Popłynę ja tą bystrą wodziczką« Rog. 148, n⁰ 285, zwr. 3. »I zarzucił (siatkę) na rzéckę, ułowił plecickę (płotkę)« Zb. IV, 102. »Wysły rybki, wysły, płocicka została« Wisła IV, 812. »Płócicka = ryba płotka: rybko płócicko, dáj mi to albo to« Pr. fil. V, 836.

Płocina = »lichy, stary płot: za lada płociną ciséj — za lada płotem ciszej, bezpieczniej; przenośnie: za lada chłopem lepiej niż samej kobiecie« Pr. fil. V, 835. »Śnieg się wije po płocinie, a pszeniczka po rolinie« Pozn. II, 198.

Płoducha = »krowa, która się niedawno ocieliła« O.

Płodzidym = »(żartobliwie) kucharz« Roczn. 224.

Płom p. Płomień.

Płomienica = naevus maternus: »Jeżeli zaś ciężarna przestraszy się pożaru lub też bierze w jego gaszeniu udział, a nawet tylko mu się zdala przypatruje, to jej dziecko przyjdzie na świat z płomienicą na twarzy, którą i przez całe życie zachowa« Święt. 600. Por. Płomień.

Płomień: »Płomię, 2 pp. płomienia = płomień« Czark. »Płomie = płomień« Pr. fil. V, 835. »Płomię (płomyk)« Zb. I, 7. »Płom = płomień« Hilf. 176. Ram. 138. || »Jeżeli gore, niechaj brzemienna w rozpaczy nie chwyta się za części ciała, które zwykle są obnażone, bo właśnie w uchwyconem miejscu płód płomień (naevus maternus) mieć będzie« Krak. II, 145. »Kobieta ciężarna nie powinna patrzeć na pożar, bo dziecko się zlęknie i gdzie się ręką przytknie, tam będzie miało płomień« Wisła V, 645. Por. Płomienica.

Płomię p. Płomień.

Płomykówka: »Sowa płomykówka stąd ma nazwę swą, że zjada w kościołach świece« Zb. V, 165.

Płonia = »enclave, łączka w lesie« Pr. fil. V, 155. Por. Płonina.

Płoniasty: »Płoniaste jabłonie« Enc. Roln. II, 823 (u górali).

Płonieć: »Często ogniem płonieje dla męski usługi etc. Fajka« Cisz. I, 332.

Płonice = »liche pola na górach« Tyg. il. 1, X, 419.

Płonić = »biedzić się, my ta płonimy w tyk górak« Spr. V, 393 p. w. Płony.

Płonik = »ponik, źródło« Pr. fil. V, 156.

Płonina: »Wyraz 'płoniny' a raczej 'połoniny' znany jest tylko w dolnych Karpatach (koło Kut), gdzie płaskie obszerne gór wierzchowiny latem na swe bez owadu pasze

przyjmują liczne podgórzańskie stada« Prz. ludu VIII, 207.

Płonizny = »płone nierodzajne, wyczerpane grunta« Pr. fil. V, 835.

Płonka: »drzewo nieszczepione« Rozpr. XII, 99. »Płonka = jabłoń nieszczepiona« List Cinciały. »Płonka = jabłoń polna« Pr. fil. V, 835. »Płonka = dzika jabłoń« Fed. II, 405. »Płonka = jabłoń« Tyg. il. 2, V, nº 110. || »Płonka = leśne dzikie jabłko, kwaśne, zimowe, najczęściej atoli jabłko suszone krajane« Święt. 709. »W lecie żaden płonki (dziczki) nie chce... ale w zimie kole gód płonka dobra jako miód« Wisła II, 311. »Płonka = polne jabłko zwyczajnie bywa pięknego czerwono-różowego koloru« Pozn. V, 185. »Krzyczy Jonek już różany, niby płonka w sadzie« ib. »Fuczy, jako jeż z płonkami« Cinc. 12. P. Fuczeć. »Płonki = gatunek jabłek« Zb. XIV, 28. »Płończysko«: »Cytryny pannom, Gruszki to mężatkom, Czerstwe jabłka wdowulinkom, Płończyska babkom« Rog. 253, nº 514, zwr. 3. || »Płonka, płunka = przyręblw wodzie« Roczn. 224. Toż Zb. I, 73. »Płonka = przerębel« Pr. fil. IV, 232. »Wydry wygania lud kijami z przerąbanej płonki (= przerębli) na lód« Chełm. II, 182. || »Płonki przeszły a. uderzyły = ciarki przeszły« Pr. fil. V, 835.

Płonkowy: »To była láska płonkowá« Zb. XI, 107. »Nazrzucáł pełnom sién tych pałek... aze sruciéł nakóniec płónkowe (sic)« Cisz. 68.

Płono = »kiepsko« Rozpr. X, 295. »Płono = licho, kiepsko: płono hasnuje« Wrześ. 16 p. w. Płony. »Płono = licho« Spr. V, 393 p. w. Płony.

Płony = »lichy, nędzny, niepłodny, biedny: płony dom, p. koń, p. wóz, p. gazda, p. grunt. płona ziemia« Wrześ. 16. »Płony = lichy« Rozpr. X, 295 p. w. Płono. »Płony = nieurodzajny, nikły, nieplenny (niepleni), mało pożywny« Święt. 709. Rozpr. XVII, 92. »Płony = jałowy, niesmaczny. W Zakopanem płony znaczy tyle co zły, w złym gatunku« Rozpr. XVII, 53. »Płony = biedny, lichy: płony grunt, płone krówsko« Spr. V, 393. »Płony = lichy, nieurodzajny« Spr. IV, 348. »Płony = o gruncie: nieurodzajny« Rozpr. XXVI, 389. »Płony = słaby: kto ma płone oko, ten nie uźre Ciorśtyna« Rozpr. X, 219. »Biedny czyli płony gazda ma wysiewu tylko dwa lub trzy korce owsa« Wrześ. T. 16. »Tej płonej ziemi jest już zamało« ib. »Kupiéł materyje bardzo drogié, dobré i płońsé = gorszej, podlejszej« Wisła II, 23. »Pokazywáł płono materyjom« ib. || »W płonem polu« Zb. X, 282. »Zginął (brat) w płonem (czystem) polu« ib. 302. || »Płony = nie hojny, skąpy w dawaniu napiwków np. płony pan« Ust. z Zakopanego. || »Płony = o jedzeniu: niesłone, niesmaczne« Rozpr. XXVI, 389. »Płony = niedosolony« Rozpr. XII, 99; ib. 39.

Płoń = »miejsce na łąkach, rzekach, jeziorach, niezamarzające zimą« Pobł. 137. »Płoń = wartkie i głębokie części rzeki niezamarzające« Spr. IV, 367. »Płoń = niezamarznięte miejsce na rzece, tam gdzie są wiry i nurt najsilniejszy« Spr. V, 140.

Płończysko p. Płonka.

Płoskaty: »Płoskate jabka = dojrzewające jabłka« Święt. 709.

Płoskonki p. Płoskoń.

Płoskonne konopie p. Płoskoń.

Płoskoń »a. **Płoskuń**, **Płoskun**, **Płoskuna**, **Płoskunka** = nazwa dawana pospolicie u ludu męzkim konopnym roślinom, które, jako nie wydające nasion, wcześniej się wyrywają« O. Toż ib. p. w. Konop'. »Płoskun« Pr. fil. IV, 857. »Rośliny pręcikowe (konopi) zowie lud płoskonkami, płoskunami lub suszkami (powszechnie)« Zb. VI, 238. »Konopie są płoskunne, które nie mają nasienia« Zb. VIII, 257. »Płaskoń = konopie, nie dające nasienia« Petr. »Płaskuny = konopie z kwiatem męzkim« Osip. »Konopie samcze zowią się płaskany« Maz. V, 53. »Płasconka (Jakób Waga płaskunki) = konopie męzkie« Spr. V, 393. »Płoskonki = konopie« Święt. 709. »W czasie żniw dochodzą konopie płoskonki« ib. 4. »Maść na rany robią z kwiatu konopi płoskonnych« Gluz. 490. || »Płoskunka = żeński osobnik konopi, wydający siemiona« Spr. V, 140. Por. **Płoskwianki**.

Płoskun, **Płoskuna**, **Płoskunka**, **Płoskunne konopie**, **Płoskuń** p. **Płoskoń**.

Płoskwiánki = »konopie, osobniki rodzaju męskiego« Cisz. I, 347.

Płosyca p. **Płaszczyca**.

Płoszczka p. **Płaszczyca**.

Płoszczyca p. **Płaszczyca**.

Płoszczyć p. **Płaszczyć**.

Płoszka = »doniczka, kaganiec do ulicznej illuminacji« Ust. z Sosnowca.

Płot = »sieć na grubego zwierza; płotek = rodzaj sieci (myśl.)« Prz. ludu VI, 126.

Płotek p. **Płot**.

Płotniczka: »Płotnicka = płotka, płoteczka: 'Cóz tam byli za druchnicki? W wodzie płotnicki« Pr. fil. V, 232.

Płotowy król: »Strzyżyk (Troglodytes parvulus). ...Wtedy ptáki na niego: 'A ty bobie!' a biédna ptaszyna pod płotami jéno sie chowa; i dlátego ptáki zowią go płotowym królem« Zb. V. 166.

Płotwia: »Na podmurowie leżą przyciesie (podwaliny), a na nich okrąglaki (6 lub 7) stanowiące zrąb aż do wysokości płotw'« Lub. I, 54. Por. **Płatew**.

Płow = paw« Udz.

Płowina = »ziemia cięższa i cieplejsza niż popielica; jest siwą i opłowiałą, podobną do marglu. Uprawiona starannie, rodzi obficie« Lub. I, 71. Por. **Płowizny**.

Płowizny = »ziemie żółte, płowe« Pr. fil. V, 835. Por. **Płowina**.

Płowucha = »płowa krowa» Krak. I, 177. Toż ib. IV, 300. »Płowucha = nazwa krowy« Rozpr. XII, 76. Toż Wisła VIII, 812. Por. **Płowula**.

Płowula = »krowa płowa« Pr. fil. V, 836. Toż Święt. 709. »Płowula = krowa barwy cielistej« Rozpr. X, 267. »Płowula = nazwa krowy« Rozpr. X, 245. Toż Wisła V, 923. Por. **Płowucha**.

Płowy: »Płowy a. połowy = brudnorudawy (wół)« Roczn. 245 p. w. Wół. »Płowy (nazwa wołu)« Pr. fil. III, 312. || »Płowy a. rusy tydzień (kiedy żyto krasuje i rusałki śpiewają)« Tyg. il. 1, IX, 47 (Grajnert).

Płowysz: »Płowysz = wół sierści płowej« Pobł. 66. »Płowysza = krowa sierści płowej« ib. »Płowysz = wół, byk płowej maści« Ram. 138. »Płowŷsza = jałówka, krowa sierści płowej« ib. Por. **Płówk**.

Płowysza p. **Płowysz**.

Płoz p. **Płóz**.

Płoza p. **Płóz**.

Płozić się = »ślizgać się, usuwać.

czołgać (jak płaz)« Krak. IV, 316 p. w. Pleźć. »Takie dziecko... głowę ma bardzo wielką, ręce i nogi powykrzywiane, płozi się tylko« Krak. III, 48. »Płázić się«: »W lecie sie wykrącá, a w zimie płázi (= pełza, ślizga się). Wóz i sanie« Cisz. I, 355. »Wierzby... płożące się« Enc. Roln. XXII, 213 p. w. Rokita. || »Trza źróbka urznąć, bo zbrojny (= niespokojny), płozi się po kobyłach« Krak. IV, 325 p. w. Użnąć. Por. Pieźć.

Płozować = »hodować się, wieść się« Pr. fil. IV, 232.

Płozy p. Płóz.

Płócianeczki p. Płócianka.

Płócianka: »Płóciánka = párciánka« Rozpr. XX, 432. »Kasieńko Dyrdziánka, kaj mojá płóciánka? W sieni na kołecku, Jasiu kochanecku« Zb. XV, 75. »Płócianki, płóciánecki = spodnie płócienne« Rozpr. X, 295. »Płócianki = gacie, spodnie płócienne« Wrześ. 16. »Krawiec... szyje płótnianki ('płóciánki', 'párciánki')« Zb. XIV, 150. || »Płócionka = płóciennica« Udz. Por. Płócienka, Płóciennica.

Płócicka p. Płocica.

Płócie = »czynność, wyrażona słowem płóć« Pr. fil. V, 836.

Płócienka = sita bez oprawy: »Z Biłgoraja wywożą same płócienka = sita bez oprawy« Lub. I, 92. || »Płócienkâmy (płócienka = odzież zwierzchnia)« Rozpr. VIII, 77. || »W białych płócienkach = szerokich jak worki spodniach« Wisła II, 101. Por. Płócianka.

Płóciennica: »W lecie kobiety zamiast szerokiej chustki, okrywają się często długiemi rańtuchami białemi z płótna, z dymy w deseń lub perkalu, obszytemi nieraz koronką, które pod Chrzanowem noszą nazwę płóciennic, lubo mają one tu kształt obrusów« Krak. I, 131. Toż Kłosy XIII, 44 i 71. »Płóciennica = suknia zwierzchnia płócienna (a. górnica)« Krak. IV, 316. »Pod smrekiem pás ůowcárz ůowce i miáł dwie płóciennice« Zb. VII, 12. »Toplec... ma zawsze prawą wąsgę (połę) płóciennicy mokrą« Zb. XIII, 78. »Latem kładą na się długą po kolana płóciennicę« Przem. 13. »Płócionka = płóciennica« Udz.

Płóciennik = »tkacz« Pozn. I, 98. »Tkacz zowie się tu Płuciennik, np. dałem do płuciennika na pukopek (pół-kopek) t. j. na 30 łokci płótna« Kuj. I, 87. »Płuciennik = tkacz« ib. II, 275.

Płóco = »każdy materjał lekki, perkalowy lub płócienny na suknię« Parcz.

Płóczyflak = »pogardl. pomywaczka, sługa najgorszego gatunku« Pr. fil. V, 836. »Płuczyflak = nazwa wzgardliwa, nadawana mieszkańcom miasta« Parcz.

Płóć = »pałać, opałać, zboże, kaszę oczyszczać z plew: tę kaszę będę dopiro płóć. Czy opłóta kasza?« Pr. fil. V, 836. »Płuć = ziarno z plew oczyszczać«. »P'ole, p"oles, p"olemy« i t. d. podana cała odmiana Rozpr. VIII, 148. »Płuć« ib. 175. || »Płuć« = poruszać, potrząsać (nieckami): »Uczerpać jej (wody)... wylać na niecki i tę poruszać... czyli płuć« Zb. III, 30. »Pują czyli potrząsają nieckami« Zb. X, 225. Por. Pleć.

Płójwać p. Pływać.

Płókać: »W studni — dudni, A na rzéce sie płuká. Maślnica« Zb. VII, 85. »Płukają gardło rozczynem miodu, octu, gorczycy, pieprzu, ruty i szałwii« Święt. 614. »Płu-

kają usta odwarem bzu tureckiego« Święt. 631.

Płókalniczka »a. »Płókanka = miska do płókania talerzy, szklanek« Ust. z Ukrainy.

Płókanina = »1, pomyje 2, zła wódka« Rozpr. X, 295. Toż Wrześ. 16.

Płókanka p. Płókalniczka.

Płósa = »długi działek ziemi« Pr. fil. V, 836. »Płóska = zdr. od płósa« ib. »W zbożu, w polu, na jego własnym płusie czy roli« Pozn. VI, 358. »Jeżeli były miękie kluski, to ta małżonka nie ma jeszcze płóski (sitko, gniotka?)« ib. III, 75. »Domy i zabudowania gospodarskie w okolicach nadrabskich stoją na końcach płósek t. j. parceł gruntowych, należących do osobnych gospodarzy« Święt. 40. »Płóska = (parcela) gruntowa długa, niwa« ib. 709. »Płóska = niwa« Mil. »Płóska (od płosa) = wydłużona działka pola« Pr. fil. IV, 857. P. jeszcze Aten. 1879, I, 497 i 499.

Płóska p. Płósa.

Płótnianka: »Na wierzch wdziewa (chłop) w gorące lato płótniankę, rodzaj obszernego surduta, długiego do kolan, sporządzonego z domowego szarego płótna« Wisła VIII, 227. »Na 'spancer' lub też na samą kamizelkę zawdziewa (chłop) 'kaftan', w niektórych wioskach (Brzezówka) 'tálejem' zwany. Jest to płótnianka z szarego domowego płótna robiona etc.« Zb. XIV, 22. »W lecie zamiast sukmany noszą wieśniacy płótnianki konopne lub lniane bez żadnych wyszywek« ib. 156. »Lud idąc do kościoła na pastérkę, bierze z sobą snopek słomy pod kożuch lub płótniankę i zostaje z nim na całej mszy« Zb. VI, 209. »Ale właściwy toplec jest to chłop; chodzi on w teleju, t. j. płótniance« Zb. X, 112.

Płótnianki p. Płócianka.

Płótniany = »płócienny« Wrześ. 16.

Płótno = »1, sieć 2, ściana szersza sieci« Prac. »Gromadka dzieci wybiera z pomiędzy siebie wójta, tkacza i złodzieja; reszta dzieci ma być płótnem etc.« Zb. XIV, 223.

Płówk = »byk lub wół sierci płowej« Ram. 138. »Płówka = jałówka lub krowa sierci płowej« ib. Por. Płowysz.

Płóz = »osada lemiesza« Kuj. I, 87. »Płóz = dwucalowa trójkątna deska w pługu, na której osadzony jest lemiesz, słupica, która łączy płóz z grządzielą i dwie nogi« Spr. IV, 310. »Płóz = deska trójkątna w pługu« Rozpr. XVII, 53. »Dalsze pługa części są: płoz żelazny (dawniej był drewniany, okuty)« Pozn. I, 110. »Słupica łączy płuz z grządzielem, osadzona w spodniej jego części; płuz czyli płoz drewniany idzie po ziemi, a na niego zakłada się ostrze żelazne stanowiące lemiesz« Krak. I, 177. »Drugi zaś koniec grządziela zachodzi nad grubą, od spodu okutą deskę zwaną płuzem, z którą złączony jest za pośrednictwem kawałka drzewa zwanego stolcem albo stupicą« Zb. X, 208. »Płuz a. stolec = deska, w którą wprawione są nogi pługa« J. Łoś. »Wić żelazna (łańcuch) z przodkiem łączy grządziel, w której jest kurek i trzusło przymocowane klinami, jakoteż i słupicę, co wstrzymuje płuz« Lub I, 83. »W grządziel wprawioną jest od spodu słupica drewniana połączona ryszpą z płuzem« Pozn. III, 135. »Pług składa się z ostrza, blachy, płuza etc.« Święt. 7. »Pa-

sła Helka kózki Walek ciosał płuzki« Maz. III, 303 (płózki? płużki?). || »Płoza u sani« Hempel od Janowa. »Chłopcy biorą płozę od sanek etc.« Maz. III, 73. || »Płozy = dwa kawałki drewniane, na których przesuwa się kołowrot« Spr. IV, 368. || »Kiedy krowa po ocieleniu dostaje twarde wymię, co się nazywa płóz, należy płóz ten wytrzeć portkami męzkiemi, aby zmiękł« Pozn. VII, 125.

Płóżyć p. Płużyć.

Płuca. »Cholewkowi dali płucę« Wisła III, 561. »Pluca, pluce lm. = płuca ludzkie« Krak. IV, 316. »Plůce = płuca« Hilf. 176. »Pluca = płuca« Rozpr. X, 295. Toż Rozpr. XII, 37 i 38. Wrześ. 16. Spr. IV, 28; ib. V, 393. »Damy... basaliście płuce, bo się koło gracza tłucze; a temu małemu flaki, bo to chłop ledajaki« Pozn. III, 69. »Pieter sprawił baranka, ale warzęcy, plucka ś niego i sérce zjád« Wisła VI, 142. »A każ som, Pietrze, pluca i sérce z baranka?« ib.

Płuce p. Płuca.

Płuczna deska p. Płuzny.

Płucznik: »Która (mieszanina) ugotowana pod szpontem, składa się z jaja, dziegciu, płuczniku i korzenia z jałowcu męskiego« Fed. II, 271. Por. Plucnik.

Płuć p. Płóć.

Płudka = »popławek, spławik« Prac. Por. Płuto.

Pług: »Pŭg = pług« Hilf. 176. »Bo na twoi roli, Złoty płuzik stoi, A przy tym płuziku Śtéry konie bronne« Święt. 71. »Ze wsi parobecek zrobi se płuzecek ej i orze i orze« Sand. 52. »A w téj-ci roli płuzek-ci stoi, za tym-ci płuzeckiem sám Pán Jezus chodzi« Zb. IX, 12.

Płujwać p. Pływać.

Płukać p. Płókać.

Płunka p. Płonka.

Płus p. Płósa.

Płus p. Połoz.

Płuto: »Stęp, sieć prosta, gęsta, która ma z dwóch boków wchodzące w nią sieci rzadsze zwane grduby, a na wierzchu kółeczka sosnowe małe do pływania zwane płuta z dziurkami do nawleczenia powrózków« Pozn. III, 137. Por. Pluto, Płudka.

Płutowiska = »mokre łąki« Pr. fil. V, 156.

Płuz p. Płóz.

Płuzeta p. Płużęta.

Płuzik p. Pług.

Płuzki p. Płóz.

Płuzny = przym. od 'płuz' a. raczej 'płóz': »W płuzu obsadzone są dwie nogi, czyli rączki spojone prętem, a przed niemi po jednej stronie grządziela znajduje się płuzne żelazo czyli lemiesz« Zb. X, 208. »Płuzná deska na samym spodzie pługa, do której się przytwierdza lemiesz« Rozpr. X, 295. »Płuzná deska = z boku przy pługu, odgarnia skiby na bok« Spr. V, 393. »Płuczna deska na spodzie pługa do przytwierdzania lemiesza« Wrześ. 17.

Płużęta: »Płuzeta = kółka u pługa« Zb. II, 251.

Płużka = »zagon« Ust. z Szołajd. »Gospodarze idą z rodzinami w pole, Każdy na swoją płużkę (wydział własny ornego pola)« Chełm. I, 138. Por. Płóska.

Płużnik: »Wyprowadzając pług w pole, przyczepia się do niego ziele święcone, nazwane płużnikiem, który w kieleckich okolicach kładzie się pod skibę« Zb. III, 7. »W Sukowie robią pasterzowi rózgę z brzeziny, do niej przywiązują święcone ziele, płóżnik.

Pasterz tę rózgę powinien za bydłem obnieść, aby się nie bodło« Zb. IX, 38.

P ł u ż n y = należący do pługa: »Przechowują szpérkę z ostatniego wtorku z roku i smarują nią żelaza płużne (należące do pługa)« Zb. V, 140. »W przedniej części pługa nazywanej płużnemi kolcami znajduje się klucz...« Zb. X, 208. »Żelazo płużne (od pługa) pod stół kładziono, żeby krety roli nie psuły« Maz. III, 54. Por. P ł u z n y.

P ł u ż y c a = »pług, socha« Chełch. II, 28. »Płuzyca = pług« Mil. »Płużyca tem się różni od pługa, że nie ma kółek« J. Łoś. »Zapiząg wałachy do płuzycy i posed pod bór orać« Chełch. II, 28. »Bośmy sie tego nie ucyli na tablicy, ino u ojca w polu przy płużycy« Rad. I, 168. »Przedaj Jasiu te płuzyce« ib. II, 51.

P ł u ż y ć: »Płóżyć = wychodzić na dobre, służyć« Rozpr. XII, 99. »Prawieć mu fortuna płuży, w taneczku Anusi służy, dobry pachołek, zdrów jak sokołek« Oles. 86. »Wokomońśtwo mu nie płużyło« Kam. 83. »Ej lepszyć mi też tu (sc. w karczmie) płóży, Jako w polu płóg« Zb. IX, 261. || »Płuzyć = (przen.) wałęsać się; p. światem = wędrować« Święt. 709. »Ten kwatermách długo jesce płuzuł po świecie i rózności wyrábiał« Święt. 331. »Płużyć = wałęsać się; t. j. iść tak jak za pługiem« Rozpr. XVII, 92. Por. P l a ż y ć.

P ł y d = wyraz młynarski (z Rzeszowa) Prac.

P ł y n ą ć: »Łabędzie lecą, łabędzie krzycą, po wodzie płyniący« Krak. II, 36. Toż ib. 41. »Gęgała gąseńka od Bugu płynący« Wisła VII, 701. || »Trzydzieści lat trzy płynęło, wyrosła na niej mogiła« Łęcz. 161. || »Płŷnąc, płŷnę = lać się« Hilf. 176 p. w. Płŷwac.

P ł y n t = »funt« Hilf. 176.

P ł y t = »część tratwy, kilka lub kilkanaście kloców zbitych w rząd i połączonych ze sobą« Petr.

P ł y t n i k = »1, który robi płyty, tafle kamienne 2, który prowadzi wodą płyty czyli tratwy, oryl« Pr. fil. V, 836.

P ł y t w y = »łapy szerokie, szczególniej tylnych nóg wyżła, pudla, na kształt wioseł, za pomocą których zręcznie pływać może« Pr. fil. V, 836.

P ł y t y = »czysty, bez trawy i prochu (mówiąc o zbożu) Krak. IV, 316.

P ł y w a ć = »A stanę já sę małą rŷbeczką, Będę puwała bŷstrą ŭôdeczką (wódeczką)« Nadm. 157. »Więc instrumenta zagrają, Co serca rozweselają, Co nogi letkiemi czynią, Że w tańcu tylko płynią« Wisła VII, 90. »Widziáłeś ty, chłopce, zeby kamień płyjwáł?« ib. 127. »Płujwáł ci ja, płujwáł, jak rybka po wodzie« ib. 134. Toż ib. 146. »Rok potemu chytali ryby w Morskim Oku i naleźli kuferek, jak płójwáł po wodzie« Zb. XIII, 36. »Płŷwac, płŷwaję = pływać« Hilf. 176

P ł y w a k = »popław u wędki: u sieci« Spr. IV, 367. »Pływak, z drzewa, kory, korka, przyczepiany do skrzydeł sieci dla trzymania ich pionowo w wodzie« Prac.

P ł y w e k: »Przewoźnik na brzegu promu stał zdumiony, poglądając na dyamentową wędkę, srebrny włosień, złoty pływek i wędzisko bursztynowe« Gliń. IV, 34. Por. P ł a w u k, P ł y w a k.

P n i a k: »Pniák = podstawa pod cebrzykiem« Dyg. || »Pniak = (w Iłży) garnek garncowy« O.

»Pniaki = garncowe garnki« Rad. I, 73.
Pniczek = »pniaczek« Pr. fil. V, 835.
Pniewie = »dużo pni« Petr.
Pniówka = »siekiera używana do wykopywania pniaków« Pr. fil. IV, 285.
Pnoć p. Piąć.
Po: »Pu = do np. najád sie pu sum dziób« Mil. »Pó« = po: »Popłyną ci póń (= po wianek)« Kiel. I, 145. »Po: właściwość składni szyku: po dwadzieścia po dwa, po dwadzieścia po trzy i t. p. zam. po dwadzieścia dwa i t. p.« Pr. fil. V, 836. || Znaczenia: »Po« z 3 pp. = następstwo w czasie: »Po wsyćkiemu zaśli do karcmy« Święt. 429. || »Po« = kolejność: »Rozdziela matka między dzieci po całemu jaju święconemu« Witw. 103. »Złozcie sie po grosowi« Rad. I, 106. || »Po« = według: »Panny żyją po modnemu« Oles. 163. »Daliście mi syna po mojemu zdaniu« Rog. 93, n⁰ 167, zwr. 7. »Po starszemu na gałęź« Łys. 63. »Ni más mego pana, i ten nie po temu« Kozł. 289. || »Po« z 4 pp. = za z 4 pp.: »Już mi po pięćdziesiąt (lat) przełożyło« Kam. 135. || »Po« = na, w z 7 pp. »Przyleciał chłop s pola, siád se po róg stoła« Rozpr. VIII, 223. »Hej, hej, deszczyk pada, po koń (? Ł.) siada na białny brzezinie« Kuj. II, 24. || »Po« = kolejność: »Po drugie, po trzecie = drugi raz, trzeci raz« Kopern. »Po trzecie = trzeci raz« Ust. z Jaworza 1891. »Panowie będą wtykać chłopom po dużo pieniędzy« Kam. 187. || »Po« = do z 2 pp. »Po te casy« = dotychczas. Goszczyńs. Tatry 280. »Po próg, po przedzkę = wyrażenie mazurskie na oznaczenie, że coś ma się odbyć w sekrecie, nie wyjść za pewne granice: 'Tu siedź po próg, po przedzkę'« Spr. V, 141. || »Po« z 7 pp. oznacza następstwo: »Nawtka śpiżarnią mu rządziła, bo już jéj było po ośmnastu (lat)« Kam. 173. »Tomusiowi dopiér będzie dziewięć po drugim roku« Kam. 190. »Jeden po drugim góniyli« Zb. V, 248. Ztąd też: »Jantek po Berdyce« = syn Berdyki Kam. 64. »Walek po Makuchu« = syn Makucha ib. 139. || »Po« = w ciągu: »Całować po caluśkiej nocy« Zejsz. 99. »Chodźcie kradać po caluśkiej nocy« Zejsz. 52. || »Po« = na przestrzeni, wzdłuż: »Grzebáj piásecek půô matcynem grobie« Rozpr. IX, 183. »Dziesięć ich po całym młynie, Po mych cnotach bada« Rog. 54, n⁰ 99, zwr. 5. »Na kóń siadał, rąckę dawał po duzej bucynie« Zb. IV, 130. || »Po« = na z 7 pp.: »Idzie, idzie, wcionz po drodze jes« Cisz. I, 355. »Jechać po drodze« Gliń. I, 121. »Jeździł po (na) swoich nogach« Pozn. VI, 87. || »Po« = na z 4 pp.: »Przejdźmy sie po spacérze« Zb. II, 243. »Chodzi pán po polowaniu« Pozn. VI, 21. »Jedén pán chodził po polowaniu« Cisz. I, 220. »Idzie sam pan młody po kłanianiu, t. j. chodzi od domu do domu, prosząc o błogosławieństwo« Wisła VII, 688. »Uważaj Kasiu po tej suchej leszczynie, kiedy się ona rozwinie« Zb. II, 69. || »Po« oznacza kolejność lub podział na części: »Kázał porozsyłać po tych gościach« Zb. VIII, 319. »Porozpisował listy po wszystkich królestwach« Chełch. II, 78. »Nie jedz-że mnie tak po trosecku« Wisła VI, 143. »Gdyby me przysło jo (rozsadę) przedać po kosykach« Chełch. II, 109. || »Po«

= przy: »Położył se (chłop) ten placek po boku na debie« Wisła VI, 312. »Nie stawcie mie przy kosie (= koszu), bo mnie zmielą po prosie, Nie stawcie mnie przy młynnicy, bo zmielą po pszenicy, Nie stawcie mnie na spodzie, bo mnie zmielą przy słodzie« Łęcz. 122. »Spacerując po miesiączku« Krak. IV, 114. || »Po« oznacza przyczynę: »Po czem ja się Jasiu spodobała tobie« Zb. X, 266. »Po tém mi się podobacie, porządeczek ładny macie, po tém mi się nie zdajecie, ze jeść i pić nie dajecie« Kiel. I, 75. »Po cem zaś ich poznała... Po konikach po wronych, po pasikach cerwonych« Was. 185. || »Po« oznacza cel: »Chodziłam po mojej potrzebie« Krak. II, 446. »Poszła w świat po proszonym chlebie« Zb. II, 143 t. j. jako żebraczka, w celu żebrania. »Wzina kij, idzie po proszonym« Wisła VII, 159. »Przýchodzem tu po takim interesie« Zb. V, 194. || »Po« = według: »Powiedzieć po sprawiedliwości (mówić sprawiedliwie), mówię ci po dobrości, po dobrowolności mówię (uprzejmie, proszę cię), po złości (w gniewie), po cichości (skrycie), robić po chęci (chętnie), mieć kogo po swojej woli (powodować kim, przewodzić nad nim), po prawdziwości (po prawdzie, prawdziwie)« Sand. 268. »Gdzie wám sie wydaje? Po prawdzie jest« Kaspr. 8 = prawdziwie. »Po słonku« = według słońca, tak, jak słońce chodzi, w tymże kierunku: »Obchodzą trzy razy izbę w koło 'po słonku'« Wisła VII, 694. »Obchodzą stół trzy razy 'po słonku'« ib. 697. »Państwo młodzi wyciągają do siebie ręce przez stół, drużba wiąże je ręcznikiem i przekłada przez nie bułkę chleba trzy razy 'po słonku'« Wisła VII, 695. || »Po« = od: »Co będzie zyskał po mnie« Rog. 54, n°99, zwr. 4. Por.: Po arapie, Po biédzie, Po chybciku, Po cygańsku, Po czterech, Po drabsku, Po dziadu, Po etapie Po jednej sprawie, Po kacie, Po leku, Po nad, Po nosie, Po omacku, Po pod, Po próżnicy, Po psiarsku, Po pytaniu, Po woli i in.

Po arapie = »po wszystkiem; ju po arapie = wszystko skończyło się« Spr. V, 118.

Pobaba = »pańszczyzna: 'zbywać tyle pobaby'« Pr. fil. IV, 285. »Pobaba = tłoka, szarwark« (opis) Wędr. XXVI, 86. »Pobabą nazywają w Żywieczyźnie dziergnienie lnu (t. j. obrywanie główek nasiennych), które jest połączone z zabawą i pewnymi zwyczajami« Zb. VII, 64. Por. Powaba.

Pobabrać = »zawalać« Pr. fil. III, 496. »Pobebrać = powalać, posmolić« Fed. II, 405. »Nie właź w błoto, to sie nie pobabrás« Święt. 668. »Pobłocona i pobabrana« Kuj. II, 266. »We krwi sie pobabrało« Święt. 397. || »Pobabrać = rzucić urok, zażegnać« Cer. »Aby drugi nie pobabrał owiec t. j. nie popsuł, nie odebrał im pożytku« Zb. VI, 306.

Pobać się = »ulęknać się: pobála sie matki« Pr. fil. V, 836.

Pobanować = pożałować: »Pocekaj macocho ty patorny gidzie, Pobanujesz tego, jak śmierć na cię psydzie« Del. 43. Por. Banować.

Pobaraśkować = próżnować: »Złodzij posed sobie na drugi dzień pobaraśkować (= próżnować) do lasa« Chełch. I, 115.

Pobartkować się: »Pöbartköwać sã = pomocować się« Ram. 140

Pobawiać: »A gdzieżeś Jasiu — pobawiał, żeś tak konika — marnował« Pozn. IV, 224.
Pobebrać p. Pobabrać.
Pobekanie = »pora do zaspokojenia popędu płciowego u jeleni« Pr. fil. V, 836.
Pobekiwać = »co chwila beczyć: te owiecki pieknie pobekują« Rozpr. X, 219. »To moje owieczki pięknie pobekują« Zejsz. 135. »Te moje koziczki siano mało mają, Bardzo pobekują, zdychać obiecują« ib. 137.
Pobełchacić = »poczochrać« Pr. fil. V, 232.
Pobełtać p. Bełtać.
Pobereźnik = »stróż lasu, gajowy« Roczn. 224. »Stary pobereźnik z sioła Halczyńca etc.« Zb. III, 96. »Podbereźnik a. Pobereźnik = leśniczy« O.
Pobiała = »pobielenie« Petr.
Pobiatkować się: »Pôbjátkôwac sã = pomocować się« Ram. 140.
Pobić: »Zbójnik miáł z trupów chałpe budowaná, a samémi jęzŷkami był dak pobity« Zb. V, 239. »A tén mu mówi: bok na rano napytáł majstrów, có bede góntami pobijáł (sc. dach)« ib. 244. || »Ludzie sęmrali na nią, ze skróś nij dwok zostało pobityk« ib. VII, 58. »Pobij, Boze, tégo, Co krzywda od niégo« Zaw. 81. || »Bedziecie wy brali pobite talary« Wisła V, 758.
Pobiec p. Pobiegać, Pobiegnąć, Pobieżeć.
Pobiedzać = »zmuszać do jedzenia« Rozpr. XVII, 53. »Pobiédzać = prosić, namawiać; np. nie dejcie sie tak pobiédzać = nie każcie się tak prosić« Ust. od Bystronia. »Pobiédzać = »zachęcać« Ust. od Cinciały. »Na szelmostwo nie trzeba dzieci pobiédzać (do swawoli nie trzeba dzieci zachęcać)« Wisła II, 309. »Pobiédzać, około Cieszyna powiédzać = namawiać kogo do jedzenia i picia. 'Nie dejcie sie przeca pobiédzać« Rozpr. XII, 99.
Pobiedzie = »biedactwo, charłak« Wrześ. 17.
Po biédzie = »licho, płono« Spr. V, 393.
Pobiegać = biec, pobiec: »Maćko na to nie zwazając, I do dwora pobiegając, Niesie panu w podarunek gunsiora« Kozł. 161. Toż Maz. II, 100. »Łzy serdecnie pobigają z zalu wielkiego« Lub. I, 250. »Do domu pobiegał, Rodzicom powiedział« Rog. 65, nº 117, zwr. 11. »Już ta dziewczynka bardzo pogniewana, Co ja do niej pobiegał« Rog. 128, nº 242. Por. Pobiegnąć, Pobieżeć.
Pobiegły = »zachmurzony« Pobł. 67.
Pobiegnąć: »Wyganiają dziewczęta psa z izby i uważają, w którą stronę pobiegnie« Zb. V, 154. »Zbójca do miasta spieszno pobiegnął« Bal. 53. || »Pobiegnąc (pobiegnąć) = zachmurzyć się, powlec się chmurami. Niebo pobiegło, t. j. powlekło się obłokami: pobiegło, nie mdze (nie będzie) mrozu« Pobł. 66. Por. Pobiegać, Pobieżeć.
Pobielaty = »białawy« Rozpr. III, 374. »Siwy koń, wirchem pobielaty« Zb. XII, 133. »Siwy konik siwy, wirhem pobielaty« ib. 184. Por. Kobielaty.
Pobieleć = rozświtać, dnieć: »Nie póde já do dom, jaze pobieleje« Zb. XV, 103.
Pobierać = brać: »A jego babie bardzok cudno buło, skąd on te piniądze pobirá« Mát. śp. 15. »Pobierać z igły = skubać się w wydatkach, skąpić: e! ta z igły pobierają = skąpią, zamiast widel-

cem igłą jadają« Wrześ. 17. Toż Spr. V, 393. || »Pobierać się = wybierać się, zabierać się: »Ja sie żenić ni mogę bo ja mám żonę; więc sie pobieram do ni, i żegnam sie z panem« Pozn. VI, 18. »Mój miły tańcuje, nie boi sie Boga. Szateczką sie ucierá, Do tańca sie pobierá« Zb. IX, 200. || »Pobierać się« = poczuwać się: »Ten skąpijszy przecie nie pobierał się (poczuwał się) do tego żeby tego kolegę szczodrego retował« Pozn. VI, 192. || »Pobierać« a. »Pobierać się« = zachodzić w ciążę: »Ta bestyja (owca) nigdy się nie kociła, jałowi ciągle a pobierać nie chce« Krak. IV, 66. »Krowy się nie pobierają« Krak. III, 88. »Wtedy dojić ona (czarownica) będzie obficie nietylko krowy, lecz i roczne jałowice weale jeszcze niepobierane« Krak. III, 98. »Ta krowa sie pobiérała« Cisz. I, 271. Por. Pobrać.

Pobieranie: »Choć to był cas pobierania, zaden baran ani się do niéj (owcy) zblizył« Krak. IV, 61. Por. Pobierać.

Pobiezać p. Pobieżeć.

Pobieżeć: Formy: bezokolicz. »Pobieżyć« Kuj. I, 128. »Pobiezać = pobiec« Rozpr. XX, 432. — 1 os. l. p. »Pobieżę« Rog. 180, n⁰ 366, zwr. 4. — 3 os. l. mn. »Pobieżą« Krak. II, 501. »Pobiezą« ib. 114. Imiesł. r. m. »Pobiezał« Zb. IX, 51. r. ż. »Pobieżała« ib. 13. »Pobiezała« Zb. IV, 97. Rad. II, 1. Święt. 76. Kozł. 49. r. m. l. mn. »Pobieżeli« Kuj. I, 192. »Pobiezeli« Święt. 76. Por. Pobiegać, Pobiegnąć.

Pobieżny: »Zwierz pobieżny« = biegający, w przeciwieństwie do latających ptaków Prz. ludu VIII, 207.

Pobijacz: »Pobijac, kawałek żelaza używany przy nabijaniu obrączek na cebrzycki, beczki i t. p.« Święt. 17. »Pobijacz a. kula = narzędzie bednarskie, służące do pobijania obręczy na beczkach« Pr. fil. V, 836.

Pobijać = (postukać? K.) »Wzion, wyjon z torby dłuto, wywierciuł dziury w ścianie, siekierą pobijáł i zrobiuł jij trzy okna« Zb. VIII, 301.

Pobiletny = urlopnik? »Król pozbirał juz i tych pobiletnych i ido wojować. Na trzeci dzień... juz pozbirał weale starych sołdatów« Chełch. II, 137—138.

Pobiórki = »drobiazgi« Rozpr. XVII, 53.

Pobirać p. Pobierać.

Poblizkú = w pobliżu: »Kieby to jegomość kiela nas poblisku siedzieli, toby się to nazdybywało gadki o naszych chłopach« Kam. 159. »Widząc że był w ucisku, I leżał tam poblisku, Potraw mu na półmisku, Nie wysłał na ulicę« Pozn. I, 269. »Ja także byłem tuż poblisku (= w pobliżu) na pustyni przez lat tyle« Zb. XI, 281.

Pobliże: »Wreszcie po przybyciu w pobliże kościoła ustawiają się wozy rzędem przy drodze« Święt. 145.

Pobłagać = »pobłażać« Święt. 709.

Pobłądzić = zbłąkać się: »Pani krowy pogubiła, Sama pobłądziła« Rog. 48, n⁰ 87, zwr. 5. »Kieby mie wołali w nocy ku choremu, Jábyk se pobłądziéł ku dziéwczęciu swemu« Zaw. 79. »Wysed se ráz na spacér do lasu z lokájem i pobłądziéł sobie« Cisz. I, 292.

Pobłoga = »pobłażanie« Spr. IV, 358. »Pobłogę dać konu = pobłażać, folgować konu« Zb. I, 48.

Pobłogosławić z 6 pp.: »Przenajświętszy wociec nasz niebieski

pobłogosławi poleciem (urodzajem K.), chlebusia da w dwa razy« Kam. 48.

Pobłyskiwać się = błyszczeć: »Trzewiczki się pobłyskują« Kuj. II, 252.

Pobocz = »obok« Petr. »Ojciec i matka siadają pod obrazami na stołku pobóc (po-bocz, obok siebie) naprzeciw drzwi« Maz. III, 196. Por. Pobok.

Poboczek: »Pobocek a. ściągalnik = część uprzęży końskiej« Spr. V, 393.

Poboczni: »Żydzie rabinie, sucy synie! powiedz mi, co słychać w piérsy cęści twoji bublie na pobocni stronie!« Święt. 97.

Pobocznica: »W oklescynach są z boku po dwie dziury, za które zachodzą z jednej i drugiej strony konia postronki pobocznice« Święt. 11. || »Pobocznica = poła boczna sieci ptaszniczej« Pr. fil. V, 836.

Pobojowica: »Osieć (r. ż.) a. osiecie (r. n.) = miejsce na 'pobojowicy', gdzie młócą zboże (w Swarzędzu) Zb. I, 21.

Pobok: »On siád sobie pobok (tuż obok) jabłóni« Pozn. VI, 104. »Óni siadajo oboje razem po bok i jedzo kolacyje« Chełch. II, 65. »Po boku« Wisła VI, 312.

Poboruchać się = »poprzemawiać się. 'Poboruchałem się casem z matką'« Spr. IV, 338.

Pobosku p. Boski.

Pobośkać = »pocałować« Spr. V, 393. Toż Spr. IV, 348.

Pobożliwy: »Gabryjelu świety, sługo pobożliwy, zginoł mi synacek, zginoł ty godziny« Krak. II, 238. »Gabryelu święty sługo pobożliwy, Zginął mi Synácek teráz ty godziny« Święt. 257.

Pobożniczka: »Chanusia z Kasieńkom pobożnicki były, posły do kościóła, do karcmy wstompiły« Wisła VII, 128.

Pobożyć się = »zakląć się na Boga« O.

Pobożliwy p. Pobożliwy.

Pobóc = Pobocz.

Pobór: »W pobór« = do wojska: »Pocóz-eś mie, moja mamu, w pobór zapisała« Was. 212.

Pobrać = wziąć, otrzymać: »Idźcie dzieci na tarecki, Pobiercie se kosałecki« Zb. XII, 200. »Żyd pobráł ten chléb i sér z tym miéchem i poszed do miasta« Pozn. VI, 169. »Pobrana za sprzedane bydlę suma« Kłosy XIII, 73 (Kolberg). || »Pobrać się = zabrać się: »Ci bracia jego znou sie pobrali (zabrali) i pojachali« Pozn. VI, 6. »Potem sie pobrali (zabrali) i idą do tego boru« Pozn. VI, 169. || »Pobrać się = wybrać się, udać się: »Wiąc oba pobrali sią z Wadowic do chałupy« Zb. V, 203. || »Pobrać się = zajść w ciążę: »Potém, jak te trzynaście krów razem się pobiorą i będą miały jednego dnia trzynaście jednakich cieliczek, wtedy daj mi pan one cieliczki« Krak. IV, 93.

Pobrat: »Póbrat (półbrat) = brat stryjeczny, brat cioteczny, kuzyn« Pobł. 69. »A wsakześ mi to nie sama, bo z tatusiem i matusią, i stryjaskiem, i stryjenką, i tą ciotką i pociotkiem, i braciskiem, i siostrzycką, i pobratkiem, i posiostrą — to obiecała« Rad. II, 100. Por. Posiostra.

Pobratek p. Pobrat.

Pobroczyć = pokrwawić: »Cóżeś, Janiczku, robił, Iżeś tak szabliczkę Sobie pobroczył?« Rog. 70, n⁰ 125, zwr. 9.

Pobroić: »Ano, powiadá (żyd) do niego tak: 'wiycie Wojciechu, możebyście wy pobroili troche s mo-

jom Lajom'. Ano, jak pobroił tak za kiela casów urodziła sie córka« Zb. XI, 74.

Pobronek = »w bronie wbijają się broniki t. j. kołki żelazne do pobronka, więc pobronek stanowią listewki i całe drewno, oprócz broników« Spr. V, 393. »Brony. Składają się z tak zwanych pobronków (półbronków?) t. j. drążków, do których wbite są bronne gwoździe i z przecinających je (pobronki) w poprzek innych drążków zwanych snuże albo snużki« Zb. X, 208. »Pabronki = drążki u brony, w których tkwią gwoździe bronowe« Pr. fil. IV, 308.

Pobrusić: »Pobrusiéł = poostrzył« Sab. 134.

Pobrząkacze = »pieniądze. Kto ma pobrząkacze, to ma posługacze« Kow. »Bo jak mówią: Kaj niema posługacy, tam niema i pobrząkacy, chude wesele« Krak. II, 28. »Jak so pobrzękace, to są i posługace« Fed. II, 353.

Pobrzękacze p. Pobrząkacze.

Pobuchać se = »najeść się« Spr. IV, 28.

Pobudek = »sznurek chłopski zamiast leje do koni« Krak. IV, 311 p. w. Licarek. Por. Lejcarek.

Pobudka: »Sama ja sadziła zieloną rutkę, kiedy mi chłopczyna dawał pobudkę« Oles. 369.

Pobudować się: »Trasny (straszny) się smok pobudował, kupa ludzi naskodował« Maz. III, 344.

Pobudowanie p. Pobudynek.

Pobudowla = »budynki świeżo budujące się. 'Być na pobudowli', być tam gdzie budują« Parcz.

Pobudynek = »budynek« Fed. II, 405. »Pobudynki = budynki« Sand. 264. Pr. fil. V, 836. Kud. Lis »Wyjeżdża kawałeczek w bór, widzi tylko pobudynek« Zb. IV, 194. »Sprawował ogrody, sady i grunta, sporządzał i stawiał pobudynki« Fed. I, 138. »Pobudowanie a. pobudynki = budowle gospodarskie« Pr. fil. IV, 232. »Na wiesne postarali sie dla niéch o plac, wystawiéli jém pŭobudénki — i pośli na swoje« Wisła IX, 247.

Pobujać: »Pobujáł« Derd. 137 odniesione do 'Bujac', co znaczy: 1, bujać 2, spacerować. »Pôbujac = 1, pokołysać 2, pochodzić, pospacerować« Ram. 140.

Pobukować się: »Mumy trzudy owiec nie małe, to jak sie pobukujo z niem, to bedo co jensego owce, jak te; trzebać to kupić tygo bukowca« Chełch. I, 77.

Poburtać: »Burtać = mieszać, rozrzucać, zakłócać, np. poburtać mleko« Rozpr. XXVI, 372 p. w. Burtać.

Poburzyć = poprzewracać: »Niewidoma ręka tysiączne robiła im psoty: tu rozrzuciła ogień, tam poburzyła sprzęty« Wójc. Kl. I, 184. || »Poburzyć kogoś = podraźnić« Krak. IV, 304 p. w. Burzyć.

Pobździwać: »Juze sie wiater hálny ułozył, ino jesce wyhódowy pobździwá« Spr. V, 346 p. w. Bździć.

Pocapić = złapać, schwytać: »O, nie ty głupi, ale my głupi, co ty tyla wystrzału mas, a my cie tak suchom pocapili« Chełch. I, 226. »My cie tak suchom pocapili = nieprzygotowani, źle uzbrojeni złapaliśmy« List. od Chełchow. »Przysed do nij w sobotę zeby go oblekła, pocápiła jego za łeb, izbę nim zamietła« Rad. II, 53.

Pocápkać = »poklepać, pogłaskać« Pr. fil. V, 836.

Pocárz = »lekarz, który szczepi

ospę« Rozpr. X, 295. Spr. V, 396 p. w. Poki. Por. Poki.

Pocąbrzyć: »Pocomrzyć = wytargać za uszy lub włosy« Święt. 710.

Pocebuleć = »o oczach gdy krwią nabiegną, poczerwienieją« Kolb. rękop.

Pocechować = poznaczyć: »Juz wojsko porachowane i konie pocechowane« Zb. X, 128. || »Pocechować się«: przy grze w 'cechę' śpiewają: »Cecha, cecha, pocechuj sie, dusa, dusa, poratuj sie« Kon. 66 (opis). »Cecha, cecha, pocechuj się! Jeśli mozes, poratuj się!« Święt. 645 (opis).

Pocelić = »wycelować, trafić: jak wycelił, tak pocelił prosto, że jej w serce« Pr. fil. V, 836.

Pocessor = dzierżawca: »Chłopi se siedzieli we wsi jakby jakie pocessory (dzierżawcy)« Kam. 20. Toż ib. 99. »Chłop poszedł z panem pocessorem do pani pocessorki« ib. 106.

Pocesorka p. Pocesor.

Pochachmęcić = »poplątać, powikłać, pokręcić« Pobł. 137.

Pochać p. Pąchać.

Pochadzać = chadzać: »Wyzierała oknem i małom sybeckom, A on se pochadzá z innom kochaneckom« Zb. XII, 148.

Pochamrać p. Chamrać.

Pochapać »a. schapać = podrzeć, zedrzeć np. obuwie« Krasn. 300 p. w. Chapać. »Pochapać = podrzeć, poniszczyć (o obuwiu, ubraniu)« ib. 307.

Pochapiać się = »łakomić się. 'Nie pochapiłem się nikiéj na cudze'« Spr. IV, 338.

Pochapić się p. Pochapiać się.

Pocharatać = »roztłuc, rozbić« Święt. 710.

Pocharkać się = »pokłócić się« Pr. fil. V, 836. Toż Wrześ. rękop. »Pocharkali się, jako święci w torbie« Wrześ. 5 p. w. Charkać.

Pochękać: »Na święty Józef, chłop wołami pochęka, A żoraw sobie pokrzęka« Star. przysł. 41.

Pochlać se = »pojeść« Udz. Por. Podchlać se.

Pochlapać = »poplamić błotem, gliną rozrobioną« Spr. IV, 368.

Pochlasnąć = uderzyć: »Ułomze se róscke, ułomze se i dwie, Pochlaśnij, pochlaśnij po matcynem grobie« Kozł. 259.

Pochludzić = poczyścić: »Panien nie pobudzi, koni nie pochludzi« Maz. I, 152. Por. Chludzić.

Pochlustać: »Liska jak mu wyrwie tén wiechetek (z rzyci), wilk jak chlusnon, pochlustáł« Cisz. I, 308.

Pochłabować = »pędzić, wieść. 'Pochłabuje biédę'« Spr. IV, 338.

Pochłapać p. Chłapać.

Pochłapka »a. spółka = zupa z kartofli z kluskami« Pr. fil. V. 836.

Pochmarny (dzień) = pochmurny« Zb. VIII, 253.

Pochmulak = »ponury i milczący« Osip.

Pochmulić = »zasępić, skrzywić się, posmutnieć« Pr. fil. IV, 806 p. w. Chmulić się. Por. Chmulić.

Pochmurać się: »Pochmurało sie = zachmurzyło się« Lis. »Tam się pochmurało gdzie zaświtać miało« Sand. 138. »Tam się pochmurało, kędy świtać miało« Pauli 221. »Por. Pochmurzać się.

Pochmurane »niebo = pochmurne, zachmurzone« Pr. fil. V, 974.

Pochmurek: »Lezy na polu ogórek, Gaćkowski chodzi jak pochmurek« Maz. III, 91.

Pochmurowaty = pochmurny, posępny: »Od małych lat był po-

chmurowaty na wejrzeniu« Konopnicka, Na drodze.
Pochmurz = »niedorostek« O.
Pochmurzać się = zachmurzyć się: »Tam się pochmurzało, Kady świtać miało« Rud. 135. Por. Pochmurać się.
Pochnąć = »uderzyć, pchnąć, np. jak cie pochnem, to uwidzis!« Spr. V, 393.
Pochodne: »'Tániec' polega na tem, że chłopcy biorą dziewczęta za ręce i parami obchodzą kilka razy izbę, co się nazywa pochodnem« Wisła III, 65.
Pochodować = »mieć stolec: 'trzeci już dzień nie pochoduje'« Rozpr. III, 374.
Pochodzić = iść: »Wsyćko ci to wsyćko, za światem pochodzi. Jaká jabłonecka, takie jabka rodzi« Zb. XII, 215. Toż Święt. 271. || »Pochodzić na co = mieć z czem jakieś podobieństwo, stosunek, zgodność; wyglądać na co. Ma włos pochodzący na biały, t. j. białawy. Zwierzątko to na mysz pochodzi« O.
Pochopić = »zrozumieć« Rozpr. XVII, 54.
Pochowa = pogrzeb: »A śmierć i pochowa? - Wedle pochowy, toś przecie nie żaba, a jeno same żaby nie śmierdzą po śmierci. Już ty ludziom przypomnisz, że cię zagrzebią« Pozn. I. 280. Por. Pochowanka, Pochowek, Pochowunek, Pochów.
Pochować = pogrześć, pogrzebać: »Ksiądz pejda: Ale ty nie jeździy, jaz go pochowumy« Chełch. I, 24. »Gdy go (nieboszczyka) tak pochowią, wtenczas najprzód wszyscy najbliżsi krewni się rozchorują« Nadm. 66. || »Pochować = zachować, trzymać: »Cóz tobie, moje dziecię, cóz po mnie? Po tobie, moja matulu, po tobie, Pochowaj jesce chociaj rocek przy sobie« Pleszcz. 71. || »Pochować = pożywić: »Nie omaszczono, niema sie czem pochować (= pożywić)« Zb. XIII, 156.
Pochowanka = pogrzeb: »Wyprawi mu dobrum pochowanke« Lis. Por. Pochowa.
Pochowek = »pogrzeb« Mil. Pr. fil. III, 306. Chełch. I, 39. »Takiego pochowku« Rad. II, 207. »Względem tego pochowku« Kaspr. 111. »Pochówek = pogrzeb« O. Zb. VIII, 253. || »Pochówek« = stypa pogrzebowa: »Po pogrzebie bywa, jak wszędzie, stypa zwana pochówek« Pozn. III, 52. Por. Pochowa.
Pochowunek = pogrzeb: »Wyszedł zaraz niby na pochowunek trupa« Zb. XIII, 112. »Pochowónek = pogrzeb« Zb. VIII, 253. Por. Pochowa.
Pochód: »Ozeniułem sie na biáły rudzie, Pojąnem sobie, jako i ludzie: Cárnego rodu, psiego pochodu: Nie chciała robić, zdechła od głodu« Święt. 222. »Ozeniułek sie z bogatom zonom, Księdza plebana siostrom rodzonom; Dobrego rodu złego pochodu, Robić nie chciała, Zdechła od głodu« Wisła II, 110.
Pochów: »Jeszcze mi jej do grobu nie bierzcie narąchuję jej sto złotych — dwieście, mojej Hanuś na pochów« Kolb. 94. Por. Pochowa, Pochowek.
Pochówek p. Pochowek.
Pochrestyny: »Po odbytej uczcie i tej ceremonii, nazajutrz zbierają się znowu wszyscy kumowie i odbywają się już tak zwane pochrestyny« Zb. III, 121 (Na Ukrainie).
Pochrobotać = »potłuc« Sand. 264.
Pochromstać »a. schromstać = pogryźć, zjeść« Zb. XI, 277.

Pochronić = »uprzątnąć, zrobić porządek np. w mieszkaniu« Spr. IV, 28.

Pochrosnąć się = »posilić« Mil.

Pochrośnieć: »A ułom-że sobie gałązeczkę, ze dwie, pochrośniej, pochrośniej po matczynym grobie« Rad. II, 87.

Pochrzępać = »powoli, z biedą zżąć zboże sierpem« Spr. IV, 368.

Pochrzypt: »W pacierzach lub pochrzypcie wyróżniają się części lędźwiowe i krzyżowe« Pleszcz. 106.

Pochwacić p. Pochwycić.

Pochwalany p. Pochwalony.

Pochwalonka: »Dać pochwalonkę = powiedzieć (wchodząc): 'Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus'« Ust. (nie podano zkąd).

Pochwalony: »Gdy wejdą do izby, mówiąc Pochwalonego« Maz. III, 193. »Młynarcyk powiedział pochwalonego« Chełch. I, 118. »Włażą do izby i mówią: 'Pochwalony!'« Kuj. I, 326. »Gospodarz na pozdrowienie pochwalonym odpowiedział, jak zwykle: na wieki wieków amen« Kozł. 210. »Pozdrawiali biesiadujących pochwalonym« ib. 234. »Chłop pozdrowił pochwalonym« ib. 327. »Wchodzi i mówi: 'Pochwalony!'« Pozn. II, 269. »Kiedyś mi nie mówiła... pochwalonygo, to ja ci narobie wstydu« Chełch. II, 91. »Dać pochwalonego« = powiedzieć Tyg. il. 1, X, 294. »Zaledwie anioł przestąpił próg i oddał pochwalonego« Kłosy VII, 188 (z Augustowskiego). || »Pochwalany« = pochwalony: »Pochwalany Jezus Chrystus« Wisła VI, 18; ib. 80. »Niech będzie pochwalany« Jastrz. »Pochwalany Jezusiczek« Kaspr. 56. || »Pochwaluny«: »Niech bedzie pochwaluny Jezus Chrystus« Chełch. I, 62. || »Pŭŏkfálony« Rozpr. IX, 155. || »Pochwalony, -ego = kij (wyr. żartobliwy): Pochwalonym go!« Pobł. 137.

Pochwist: »Leci, jak Pochwist« Bib. Warsz. 1864 I, 266.

Pochwiściel = »lekkoduch, zbijak« Rozpr. XXVI, 389. »Pochwiściel = wietrznik, roztrzepaniec (o płochym człowieku)« Bib. Warsz. 1860, 628. »Stądże Mazurowie niewczesność powietrza Pochwiścielem mianują« Pozn. VII, 183.

Pochwiść = »zamieć« Pr. fil. V, 836.

Pochwycić: »Pŏchwacić = pochwycić, schwycić, uchwycić« Ram. 147. »Pochycić = wziąć, porwać« Petr. »Pochycić = pochwycić, ukraść, porwać« Krak. IV, 316.

Pochwytać: »Tak sie znowu w tém paździérzu uciárała, tak to paździérze sie tak pochytało po ni, polepiuło« Cisz. I, 308. »Wtedy syn ojców za nogi pŭochytá i pytá sie, kogo má za posła wysłać« Wisła IX, 226. »A pochytajze ty tę twoją rodzine, a pod nogi, pod nogi« Sand. 28.

Pochyba = »wątpliwość; bez pochyby, niezawodnie« Pleszcz. 40.

Pochybać = porozrzucać: »Ale jakze zapłakáł, ki widziáł kości ze swoigo brata pochybane po całęm lesie« Zb. VII, 51.

Po chybciku = »szybko« Piątk. Por. Chybcika, Na chybcika.

Pochybný: »Od niejakiego czasu połów bywa trudniejszy i pochybny« Chełm. I, 59.

Pochycić p. Pochwycić.

Pochylnia = »pochyły chodnik z kolejką, górn.« Pr. fil. V, 836.

Pochynąć: »I wzión tóm głowe i trzý razy obeszeł kole te chałupy, przy kiere została stáć i po-

tym jóm pochynół i dziwáł sie ji« Rozpr. XII, 76.

Pochysnąć = skoczyć, pobiec: »Dziaduś jeno se odsapnęli i kieby frygeńka pochysnęli do pana« Kam. 122. Por. Chysnąć.

Pochytać p. Pochwytać.

Pociak: »Do wygarniania popiołu bierze ona (gospodyni) rodzaj gracy drewnianéj zwanéj pociak v. pociasek« Krak. I, 134. Por. Pociasek, Pociosek.

Pociapać = »1, posiekać: pociapaj go drobniusieńko i ugotuj słodziusieńko 2, pogryźć: pies pociapáł chustkę« Pr. fil. V, 837. »Tańcowałem i tupałem oj buty mi się zdarły i sukmana połachana pociapana, gacie mi opadły« Kolb. 427. || »To się pociapał Beldonek w onéj rzece nietyle dla czystości, ile że takie małe zawdy rade w wodzie, jak kaczka« Beld. 99.

Pociapkować = »poklepać« Hoff 41. »W tén to tu domie piekne kónie mają, Są też tu pachołcy, co ich ůodbywają; kej idzie do karczmy, to se podskakuje, kej idzie do masztale, to ich pociapkuje« Aten. 1877, II, 633. P. jeszcze: Wędr. XXVI, 172.

Pociarachać = »poszarpać« Pr. fil. IV, 232.

Pociárać się = powalać się: »Państwo się pociárali kéj jechali do kościoła, bo dysc lunął« Zb. II, 245 p. w. Ciorać. Por. Ciarać.

Pociasek: »Do wygarniania popiołu bierze ona (gospodyni) rodzaj gracy drewnianej zwanej pociak v. pociasek« Krak. I, 134. »Chłopak wchodzi do izby i prawi oracyę, obracając się w kółko, tłukąc w podłogę albo o ziemię kijem w kształcie małego pociaska (pogrzebacza drewnianego do ognia, z deszczułką)« ib. 277. »Carná kura — a cerwone kurcęta wodzi (pociasek a. kociug)« Zb. I, 134. »Gdzie ty idzies smoleniu? — A co tobie do tego okrągły. Gdzie idziemy, to idziemy, kiedy się napowrót wrócimy. Chléb i pociasek« Zb. VI, 13. »W Niewachlowie pod próg stajni kładą osełkę, pociasek, grzebień i kłódkę« Zb. IX, 39. »We czwartek na nowiu wszyscy czarownicy, jeżeli mężczyźni, wsiadają na stępory, — jeżeli baby, to na pociaski i ożogi, które się przemieniają w wierzchowców« Krak. III, 95. »Ten co się zwał Grudzień, zatrzymał ją i całym pociaskiem zesuł ogień z nalepy do jej zapaski« Krak. III, 31. »Z koni zrobiły się napowrót ozogi, pociaski i stępory« ib. 97. »Czarownice na uczty djabelskie jeżdżą na łopacie lub na pociasku« Zb. XI, 34. »Do wygarniania popiołu z pieca służy kosior, zwany w Krakowskiem pociaskiem« Maz. III, 35. »Pociask = pogrzebacz, Ofenkrücke« Mrong. 560. »Pociask = pogrzebacz, Schürhaken« Mrong. 673. Por. Pociak, Pociosek.

Pociąć: »Przyjechaliśta i przyprowadziliśta panne. Pocieniśta jo na śtyry kawały na pieńku« Chełch. I, 20. »Pócic = pociąć, porąbać« Ram. 141.

Pociąg »a. podciąg = długa, nie gruba belka pod krokwiami leżąca na stojakach czyli stolcach, które także stoją na innym podciągu« Pr. fil. IV, 857. || »W poprzek belek pod posową i pod niemi, idzie duża i gruba belka zwana pociąg, pocięg« Pozn. I, 88. »Podciąg, czyli belka dłuższa podtrzymująca belki pułapu (zwana w Sandomierskiem siostrzan) nie wszędzie istniejąca« Kuj. II, 78. »Posowę (pułap) z desek podtrzymują

belki, w poprzek których idzie niekiedy na środku podciąg« Pozn. III, 131. »Izba ma u góry dużą belkę, podciąg zwany siestrzan, na którym pokładzione są belki poprzeczne, a na tych powała ułożona z deszczek« Lub. I, 56. »Podciąg a. tram = siestrzan, stragarz, gruba belka idąca spodem w poprzecz belek zwyczajnych w izbie, dla wspierania takowych, tylko w bardzo starych chatach obecnie widywany« Osip. »Podciąg = poprzeczna belka podtrzymująca inne belki« J. Łoś. »Podciąg podłużna belka w izbie« Doman. »Pociąg belek« (? K.) Prz ludu IX, 62. || »Pociąg« = zaprząg, sprzężaj: »Łońskiego roku o te czasy płakaliśmy, mordując pociąg w błocie« Pozn. III, 227. || »Pociąg = sznur od pół ptaszniczych, za którego pociągnięciem poły się zamykają« Pr. fil. V, 837.

Pociągacz = cycek: »Styry chodery, styry pociągace, dwa popychace — a jedynasty wychlustac (krowa)« Zb. I, 133. »Styry chodyry, styry pociągace, dwa sturchace a jeden chlustac (krowa)« Zb. X, 149. Toż ib. XIV, 248. || »Pociągacz = pocięgiel« List. z Litwy. || »Pociągacz = narzędzie bednarskie do naciągania obręczy« Pr. fil. V, 837.

Pociągać: »Pôcigac = pociągać« Ram. 141. »Pociągać« = dążyć: »Robotnicy będą cie omijać, a nawet i wtedyk nie będą pociągać k'tobie, jeśli opatrzą próżniactwo przy robocie« Kam. 41. || »Pociągać« = mieć chęć: »Tatuś... do jadła nie pociągali« Kam. 112. || »Pociągać« = starać się, chcieć, usiłować: »Aleś ty widno nie pociągał (= nie starał się o to, nie usiłował, nie chciał), coby był chłopak« ib. 145. »Jeszcze wociec Niebieski zlituje się nad nami i da nam piątem chłopaka, bo już i ja będę na to pociągać« Kam. 145. || »Pociągać« = zachęcać: »Uwolnili od pańszczyzny na modłę dla drugich... coby i ich pociągało (= zachęcało), na takie dobre« ib. 193. Por. Pociągnąć.

Pociągnąć: »Pôcignąc = pociągnąć« Ram. 141. »Pociągcie ją za warkoce« Pozn. V, 92. »Żebych pociągł równo z wołem« Rog. 248, n° 503, zwr. 2. || »Pociągnąć« = uderzyć: »Iwasio pociągnął żyda tęgim buczkiem« Bar. 74. || »Może sie za nos pociągnąć = zawstydzić się« Wisła II, 309, n° 1060. Por. Pociągać.

Pociążać p. Pociążyć.

Pociążyć = »zważyć w ręku« Wrześ. 17. »Pociązać = zważyć w ręku« Spr. V, 393.

Pocicheńku = »Pocicheńku, z kim trzeba będzie, pogadać potrafisz?« Orzeszkowa.

Pocichunio: »Dziewczyna położyła się spać, a w nocy pocichunio wstała i poszła do tej chałupy« Wisła VI, 857.

Pocichuśku: »Po cichuśku drzwiczkim otworzył« Rog. 10, n° 17, zwr. 2.

Pociec p. Pocieknąć.

Pociec = »gatunek grzyba« Wisła VIII, 360.

Pociech: »Na święty Wojciech, Kobyli pociech« Star. przysł. 44. Toż Święt. 572.

Pociejowski = marny, zły (znaczenie sarkastyczne). »Pociejowska moda, porządek, targ« Tyg. il. 1, XII, 93.

Pociejów: »Elegant a. elegantka z Pociejowa« = wystrojona bez smaku. Tyg. il. 1, XII, 93.

Pociekać p. Pociekną́ć.

Pociekną́ć: »Krew pociekńie« Zb. VIII, 307. || Pociekną́ć = pobiegną́ć: 'pociék sporo' = pobiegł prędko« Pr. fil. V, 837. »Pociekać, pociekną́ć = pójść: 'Pocik chyzo' = pobiegł prędko« Udz. »Każde (dziecko) radeby pociekło do dwora, coby się takoż razem uczyć« Kam. 11. »Moja niewiele myśląc pociekła i wzięła jałowicę na porwóz, kieby ją przywieść do chałupy« ib. 102. »Nie bawić mu na klebanii, jeno tchem do dwora naszego pana z opowieścią pociekł« ib. 154. »Pociec się (= pójść) w znacz. pogardliwem i sarkastycznem, np. już się gdzieś do dyjabła pociekła« Zb. I, 73.

Pociemek: »Tam ja będę leżeć W jednym spólnym grobku, W cichem pociemku« Rog. 11, nº 21, zwr. 6.

Pociemnieć = »ociemnieć, oślepnąć: »Czy oni poślepli czyli pociemnieli« Pr. fil. IV, 232.

Pocienek = »altanka przy wejściu do sieni« Rozpr. XII, 99. Toż ib. 13.

Pociepać = »rzucić: kije pociepali = porzucali« Spr. IV, 28. »Gwery pociepali (= porzucili)« Rog. 9, nº 16, zwr. 5. »Pociepnąć = porzucić« Pr. fil. V, 837. »Pociep = zrzuć« ib. III, 311. »Pociep sie« Rozpr. IX, 274. || »Krowa pociepła = ocieliła się« Pr. fil. III, 311.

Pociepek = »kij« Pr. fil. V, 156.

Pociepić = »zaćmić, zaciemnić, verfinstern« Mrong. 832.

Pociepłowo = »ciepło« Spr. V, 393.

Pociepnąć p. Pociepać.

Pocieraczka = »cierlica do lnu« Pr. fil. IV, 233. Por. Pocierka.

Pocierać: »Po wymiądleniu dla lepszego oczyszczenia należy jeszcze konopie lub len pocierać w przyrządzie zwanym cierlica« Zb. X, 209. »Baba pociérała len« Cisz. I, 310.

Pocierka = »cierlica« Pr. fil. V, 837. Por. Pocieraczka.

Pociérpać = »końca niecierpliwie wyczekiwać: ażem pociérpał = czekając niecierpliwie małom się nie skręcił« Kolb. rękop.

Pocierpka p. Kocierba.

Pocierpliwić się: »Jeśli prepinator pocierpliwi się rok, abo i dwa, to mu za garniec gorzałki padnie po trzy, abo i śtéry razy tylo« Kam. 116.

Pocieszenie: »Ujechałem czworo stajań, Ona za mną wołała: A wróćże się, pocieszenie, Czémże ja cię zgniewała« Rog. 91, nº 163, zwr. 2. 3. »Ledwiem used cztéry kroki, Ona na mnie wołała: Wróć się złote pociesenie« Zb. IV, 213. || »Turanek v. Pocieszenie (przymiotnik, Erigeron acre L.)« Krak. III, 131.

Pocieszníca: »Obietnica pocieszníca, A głupiemu radość« Frischb. I, 306.

Pocieszny: »Pociesny = pocieszający« Czark. »Poceszny = pocieszający« Derd. 137. »Bo ta Pani (Matka Boska) jes pociesznа, a nam grzesznym pożyteczna« Kiel. II, 136. || »Pociesny = zabawny: 'pociesny z was chłop'« Spr. V, 118. »Poceszny = wesoły« Derd. 137. »Ksiądz, jak dawno nie chodził, powstał na nogi i uciek do pokoju. Pocieszny zaś w tém, że chodzić teráz moze, nie wi, co to jest« Zb. IV, 197.

Pocieszycielka = »wódka« Zb. I, 73.

Pocieś = »deska u kołowrotka, do której przymocowuje się przędziwo« Petr.

Pocięg: »Dalij cięgiem graluchna,

dalij ciągiem pocięgiem; ni mogę się natańcować przed tym zacięgiem« Łęcz. 216. || »Pocięg« = fundusz, pieniądze Wędr. I, 318. || Por. Pociąg.

Pociękły = »pochudły« Fed. II, 405 p. w. Pociękną ć.

Pociękną ć = »schudnąć« Fed. II, 405.

Pocikać = »dojrzewać: owies galancie pocika« Spr. V, 118.

Pocios: »W nad-bużnem zaś Podlasiu nie używają krużiełki nasadzonej na tekło, tylko to oboje zastępuje pocios (potiós, potijs), to jest łopatka korytkowata, podłużnie wyżłobiona, osadzona jak tekło w deszczce, na której się siedzi przędąc« Chełm. I, 78.

Pociosek »a. pociosk, mała deska półokrągła osadzona na długim pionowo w niej utkwionym kiju, służąca do wygarniania węgli z szabaśnika« J. Łoś. »Pociosek = półkrążek drewniany na drążku do wygartywania ognia z pieca piekarskiego« Udz. »Pociosek jest to półkrążek umocowany pod kątem prostym na drążku, służący do wygrzebywania ognia z pieca piekarskiego« Zb. XIV, 65. »Pociosek = łopata do wygarniania popiołu i węgli z pieca przed włożeniem doń chleba« Jastrz. »Pociosek = kociuba« Rozpr. XX. 432. Zb. XIV, 249. »Pociosek = pociask, kociuba« Pr. fil. V. 837. »Pociosek = pociask, kosior, ożóg« ib. IV, 233. »Pociosek = pogrzebacz od pieca« Zb. X. 147. »Gdy gospodyni chleb wsadza, nie pozwala nikomu przejść przez pociosek, t. j. narzędzie do wygarnywania ognia z pieca, boby się jej chleb nie udał« Zb. X. 90. »Nigdy nie należy krowy wypędzać pocioskiem (kociubą) z obory« Zb. XIV, 205. »Przysłała mie pani po pociosk — 'W piecu sie spáluł'« Zb. XIII, 81. »Lepsa to byłá niebosćka, Tsy roki miáła pocioska« Zb. XIV, 230. »Kwáluleś sie Jasiu, ze más małe lata, wąsy, jak pocioski, broda jak u capa« Zb. XIV, 108. Por. Ciasek, Pociak, Pociasek.

Pociosk p. Pociosek.

Pociot = »krewny, dziecko i wnuk ciotki« Pr. fil. V, 837. || »Pociot = mąż ciotki« Piątk. »Pociot przyjechał z omentrą Miemcem« Kal. I. 256. »Pociotek = mąż ciotki« Pr. fil. V, 837. Kuj. II. 275. »A wsakześ mi to nie sama, bo z tatusiem i matusią, i stryjaskiem, i stryjenką, i tą ciotką, i pociotkiem... to obiecała« Rad. II, 100. || »Pociotek = wuj« (w Płockiem) od dra Łęgowskiego. || »Pociotek = brat cioteczny« Parcz. || »Pociotek = siostrzeniec: »On mi jest wuja (wujem) a ja jego pociotek« Zb. I. 32 p. w. Wuja. || »Pociot« = czarownica, czarownik: »Pociot, a, m., przez zapomnienie pierwotnego znaczenia (= mąż ciotki) oznacza ciotę, czarownicę« Krasn. 307. »Zadał go (czar) chłop Ciót a. Pociót« Pozn. VII, 113.

Pociotek p. Pociot.

Pociotyszek: »Gorzałeczka siostra moja, nie piłem-ci jag'że wczora. A piweczko pociotyszek, dopirómci z niego wyszed« Zb. VIII. 96. Por. Pociot.

Pociskać = rzucić, porozrzucać: »Chłopak kluski pociskał po drodze« Kuj. I. 169. || »Pocisnąć« = wcisnąć, nasunąć: »Pocisł czapkę na ucho: Zostań z Bogiem dziewucho« Rog. 56, nº 105.

Pociskować = ciskać, rzucać: »Wej (weź) se zbozá i bedzies im (zającom) pociskowáł« Zb. V, 255.

P o c i s n ą ć p. P o c i s k a ć.
P o c i u m a ć = »pocałować« Kolb. rękop.
P o c i u n ą ć = »udzielić małą cząstkę z całości« Święt. 710.
P o c i u p a ć s i ę = »poborykać się, potuzać się, pobić się« O.
P o c k n o ć s i e p. P o c z k n ą ć s i ę.
P o c o = »dlaczego« Mil.
P o c o c h a ć s i ę = »podrapać się« Pr. fil. IV, 233.
P o c o f a ć s i ę: »Odkąd spowiedzi nastały, czarownic niema (pocofały się)« Zb. V, 122.
P o c o m r z y ć p. P o c ą b r z y ć.
P o c t a l: »Poctál = lunaria rediviva« Pr. fil. V, 837. Toż Wrześ. rękop. Por. P o d s t a l.
P o c u d o w a ć = »do góry nogami poprzeinaczać« Spr. IV, 368. »Kaśkę (gdy ją miesiąc 'przeświecił') pokręciło, pocudowało i władzę w całem ciele straciła« Tyg. il. 1, XII, 51.
P o c u p k a ć = popukać, postukać: »Pocupkáł kijem po ziemi« Spr. V, 349 p. w. Cupkać. Por. C u p k a ć.
P o c y g a ń s k u: »Mówią też pomiędzy sobą 'po cygańsku', używając kilku sposobów (następuje opis). Włościanie w Łomżyńskiem, a zwłaszcza w okolicy Tłuszcza gwarę tę nazywają 'po rodacku' Wisła IV, 841.
P o c z a m i ć s i ę: »Pôczamic sĩ = pomęczyć się« Ram. 141.
P o c z a r o w a ć: »Gdybym ja to ziele Pomianowała, Wszystkimbym młodzieńcom Poczarowała« Rog. 151, nº 293, Por. C z a r o w a ć.
P o c z a r z p. P o c á r z.
P o c z ą ć: »Pocznuł« Rozpr. IX, 306. »Pôczic = począć, rozpocząć« Ram. 141.
P o c z ą t e k = »wrzeciono« Pr. fil. V, 837.
P o c z c i a r k a: »Pocciárka = kobieta, nosząca listy na pocztę« Rozpr. XX, 432.
P o c z c i a r z: »Pocciáz = sługa pocztowy; poczmistrz« Rozpr. XX, 432. »Tak sie pytá poćciárza, kielo óna juz takich listów ůodebrała« Zb. VII, 5. »Kónie sprzedáł, wózek sprzedáł, siád s poćciárzem i pojecháł dali« Cisz. I, 260.
P o c z c i ć: »Poćciwsy usy WPana = za przeproszeniem« Mil. »Pôtczîc = poczcić, uczcić« Ram. 157.
P o c z c i w i e: »Pôtcîvje = poczciwie, uczciwie« Ram. 157.
P o c z c i w o ś ć: »Pôtcîwosc = poczciwość« Ram. 157.
P o c z c i w o t a: »Poćciwota = poczciwy człowiek, poczciwiec« Pr. fil. V, 837.
P o c z c i w y: »Poćciwy« Rozpr. X, 240. »Przez swoją poćciwą córkę« Kaspr. 22. »Kiedy ono (dziecko) jest jeszcze poćciwe, t. j. nieskalanej niewinności« Fed. II, 247. »Oj poznać to dziewulę, która poćciwa« Pozn. V, 107. »Podciwy«: »Niémá ci w Masłowie podciwego chłopca« Zb. IV, 162. »Potściwy«: »Dobrzy, potściwi ludzie« Lub. I, 179. »Podściwy«: »A ta dziewczyna podściwa« Pozn. V, 90. »Pôtcîwy = poczciwy, uczciwy« Ram. 157. Hilf. 177. »Pödcoůö« Rozpr. IX, 164. »Poczliwy«: »Ôt teho poczliweho panjca« Hilf. 125. || »Poczciwy kąt«: »Na tym węgle stoji stół przypierający do obu ław, i tu to jest kąt poćciwy (poczciwy), w którym się sadza gościa, przyjmując go w domu ze szczególną troskliwością lub attencyą« Krak. I, 155.
P o c z e k a ć: z 3 pp.: »Tyś mu pocekała, boś mu rada była« Sand. 66. Formy: Poczkać« Rozpr. XII, 9. »Pockać« Rozpr. VIII, 182:

ib. IX. 153; ib. X, 228; ib. XX, 432. Pr. fil. V, 837. Fed. II. 405. Święt. 710. Wrześ. rękop. — 3 os. l. p. »Poczka« Kam. 114. »Pocká« Zb. VII, 46. — 2 os. l. p. rozkaz. »Poczkaj« Pozn. IV, 59. Zejsz. 58. Zb. II, 147. »Pockaj« Pleszcz. 224. Zb. XII, 216. »Pockáj« Cisz. I, 264. »Poczkej« Zb. IX, 265. »Pockej« Mát. śp. 10. Cisz. I. 314. — 2 os. l. m. »Pockájcie« Zb. V, 222.

Poczekanie: »Na poczekanie« = natychmiast. »Czego chcesz? zapytał chłopak. — Pieniędzy dużo, karetę, cztery konie, furmana i lokajów w złotej liberyi. Wszystko to było na poczekanie, jak to mówią« Bar. 91. »Na poczekaniu = natychmiast« Ust. z Warszawy.

Poczekiwać = »oczekiwać« Rozpr. III, 374.

Poczem p. Po czemu.

Po czemu = po ile, po jakiej cenie: »Napotkali w karczmie dom, po czem(u) pani piwa dzban?« Lub. I, 292. »Brałam ja, brała po złotemu, teraz nie wezmę ni po czemu« Lub. I, 210. »Powiedz mi Marysiu, po cém (czemu) ci płacili?« Rad. II, 12. || »Pocemu = dlaczego: a pocemu sie nazywa Karcyma (ta polana)« Rozpr. X, 205.

Poczena = »przyczyna; 'bez poczeny' = bez przyczyny« Parcz.

Poczepić się »do roboty = wziąć się do roboty« Pr. fil. IV, 233.

Poczepka = »drążek do wiader« Ust. z Wilejki.

Poczerwa = »długosz (Onosma), roślina, należąca do klasy 5-ej, rzędu jednosłupkowego, wedł. ukł. Linn.« O.

Poczerwieniaty: »Pocerwieniaty = czerwonawy« Spr. V, 347 p. w. Cerwieniaty.

Poczerznieć: »Pocerznieć = poczernieć« Czark.

Poczesne: »Pocesne = poczęstne« Pr. fil. V, 836. »Tu ich zapraszają na zastawioną już ucztę nocną czyli na poczesne« Pozn. I, 204. »Aby im (cieślom) gospodarz sprawił poczesne, czyli fundę« Zb. III, 24. »Po chrzcie idą do rodziców dziecka na poczesne« Pozn. II, 216. »Byli bardzo bidni, nie chciał im nikt w kumotry stać, bo ni mieli poczesnego dać« Pozn. VI, 57. »Zawożą nową mężatkę wśród radosnych okrzyków do karczmy, gdzie poczesnem (piwem i gorzałką) wykupić im się ona musi« Pozn. I, 128. »Jest obowiązkiem drużby, zaprosić wszystkich do karczmy wsi kościelnej na poczesne« ib. 212. »Dziedzic udzieli przodownicy kilka złotych na poczesne« Pozn. II, 209. »W chałupie jest poczesne t. j. krótki, z dwóch potraw złożony obiad« Maz. III, 92. »Z tak zebranemi jajami idą z powinszowaniem do dworu i jaja te składają tu na poczestne« Chełm. I, 141. »W dzień święta Trzech Króli słudzy dworscy pokojowi, dla dostania poczestnego na piwo od pana, zastawiają stołem drzwi wchodowe z pokojów do sieni« Lub. I, 112. Por. Poczęsna, Poczęsne.

Poczesność: »Pôczestnosc = poczesność, zacność, godność, szanowność« Ram. 141.

Poczesny: »Pôczestny = godny, uczciwy, honorowy« Ram. 141. »Poczesny = nazwisko rodowe« Zb. X, 213.

Poczestne p. Poczesne.

Poczestnie p. Pocześnie.

Poczestność p. Poczesność.

Poczestny p. Poczesny.

Poczesywać = skrobać: »Rad

nie rad, poczesując często głowę, idzie ku morzu« Gl. III, 71.

Pocześnie: »Pôczestnie = godnie, uczciwie, honorowo« Ram. 141.

Poczetny: »Kąt w domu szczególniej jest szanowany w Litwie właściwej: jest to poczetne miejsce dla gościa« Juc. 139.

Poczęsna: »Poczęⁿsná = traktyrunek« Rozpr. XII, 99. »Pocęsná = poczęstunek« Rozpr. XXVI, 389. »Pocęsna = poczęstunek« Święt. 709. »Po pogrzebie... idą do karczmy na poczęsną« Krak. II, 8. »Cieślom należy się od gospodarzy poczęsna« Święt. 120. »Żniwiarze wiążą przybywającego na pole gospodarza... żądając okupu, pocęsnej« Święt. 119. »Po zawarciu kontraktu następuje pocęsna« Święt. 123. »Po pogrzebie... wstępują do karczmy na pocęsną« ib. 133. »Kawaler postawiwszy przyniesioną ze sobą flaszkę poczęsną na stół, przypija do ojca i matki, potem do swojej narzeczonej« Pozn. III, 166. »Poczęśneńka zdr. = poczęstunek: 'Nie wypijaj, młoda Marysiu, Tej pierwszej poczęśneńki'« Pr. fil. IV, 233. Por. Poczesne, Poczęsne.

Poczęsne: »Pójdźcie na pocęsne, na sklanecke wina« Krak. II, 75. »Gospodarz prosi obecnych na poczęsne« Pozn. III, 164. »Jest to pretekst do poczęsnego wódką« Kuj. I, 58. »Po skończonej ceremonii pogrzebowej rodzina zmarłego zaprasza obecnych na 'poczęsne' do karczmy, gdzie zaproszonych częstuje się wódką« Zb. IX, 33. »Zmówiony parobek lub dziewka otrzymuje od przyszłych swych chlebodawców, prócz poczęsnego, kolendę pieniężną« Święt. 100. »Poczęstne = poczęstowanie, częstunek« Krak. IV, 316. »Pan młody flaszkę wódki przynieść powinien na poczęstne« Gluz. 433. »W niedzielę przed wyjazdem do kościoła, przy poczęstnem czyli śniadaniu, przemawia starszy drużba« Kuj. I, 264. »Wójt żadnej, choćby najmniejszej sprawy, załatwić nie zwykł bez poczęstnego w karczmie« Zb. XIV, 168. »Po oczepinach wkrótce następuje 'pocęstne' składające się z placków, chleba, kiszek, wódki itd.« Wisła VIII, 710. »Pocentsne (sic) = poczęstowanie« Rozpr. XX, 432. Por. Poczesne, Poczęsna.

Poczęstne p. Poczęsne.

Poczęstować: »Pôczestowac = poczęstować« Ram. 141.

Poczęstunek: »Pocęstunek = traktament« Czark. »Gdy się komu narodzi dziecko, to w dni kilka potem, w imieniu chorej matki, sprasza on sąsiadów-kumotrów i krewnych na: popieliny, to jest na poczęstunek« Pozn. I, 167. »Uczestnicy krają ten pocęstunek (stosownie do ilości biesiadników) a przepiwszy gorzałką, do szczętu spożywają« Fed. I, 52. »Goście napełniają izbę, gwarzą i biorą 'pocęstunek' t. j. ową przekąskę złożoną z placuszków i krajanek chleba i sera« Kal. I, 131.

Poczęśneńka p. Poczęsna.

Poczkać p. Poczekać.

Poczknąć się: »Pocknoć sie = odbić się (o jedzeniu)« Pr. fil. V, 974. »'Pockło mi sie, ktosik mie spominá' tak się wyraża zawsze Nadrabianin, gdy go czkawka nawiedzi, twierdząc, że ktoś o nim mówi lub myśli« Święt. 710.

Poczliwy p. Poczciwy.

Poczłordać: »Poczłordac = podeptać zupełnie« Pobł. 67. »Pôczłordac = podeptać, zdeptać, stłamsić« Ram. 141.

Poczmerować: »Poc(z)merować = czmerać: pocmeruje po wnątrzu — boli wewnątrz« Pr. fil. V. 837.

Poczołyta = »nazwa dawana brzozie zwyczajnej« O.

Poczorchać: »Pôczorchac = potargać, pozbijać, pozdzierać« Ram. 141.

Poczta: »Pocta = podarunek« Rozpr. X, 295. Wrześ. 17. Święt. 710. Spr. V, 393. Udz. »Pocta = podarunek w celu uzyskania względów u kogo« Spr. IV, 348. »Paczta = poczta, przykład niewłaściwego odchylania, por. pierścianek« Pr. fil. V, 974. »Pocta = podarunek w naturze« Fed. II, 405. »Lud zwykle udaje się do wróżów, niosąc ze sobą liczne szmigusty i poczty (podarki w naturze)« ib. 228. »Za páre dni przysed chłop ze swoją juz babą do japtyki i Bartkowi za poctę przynieśli gęś« Święt. 386. »Poczta a. pocta (poczczenie, cześć) = każdy podarunek zaniesiony od chłopa do dworu, do pana lub oficyjalisty:, np. posedł) z poctą do pana« Sand. 264. »Poczta, pocta = podarunek, kuban, przez chłopa urzędnikowi lub oficyaliście dany; np. was to drzewo na chałupę nie kosztowało, ino tyle, coście panu podleśnemu poczty nosili« Krak. IV, 316.

Poczterech: »Stanisławka tak dalece zaniemogła na nogi, że chodziła po-czterech (na czworakach)« Pozn. VII, 141.

Pocztmajster: »Poćmajster = pocztmistrz« Pr. fil. V, 837.

Pocztmistrz: »Podmistrz = pocztmistrz« Rozpr. XVII, 54 p. w. Póūmistrz.

Pocztować: »Poctować = obdarowywać: poctował panów na rzędzie, obdarowywał urzędników« Wrześ. 17.

Poczuć: »Tylko ci, co szczerze miłują, Od prawej miłości poczują« Rog. 133, nº 254, zwr. 1. »Uni (strzygonie) jak pûôculi ten chléb, lecieli dûô gróbarza« Rozpr. IX, 198. »Chybaś ty Hanusiu w jedwabny kosuli, Co tu ci Rábcani o tobie poculi« Zb. XII, 137. »Przychodzi stary jéz ku dziurze i pocuł te koze tam i pyta sie, kto tam?« Zb. XV, 27. »Pôczûc = 1, poczuć 2, posłyszeć« Ram. 141.

Poczwarować się: »Poczwarować = trudnić się: np. chto by się ta tak z tem poczwarował (a. poczworował) któżby się tem chciał zajmować; komu by się chciało mieć z tem zachody« Kuj. II, 275.

Poczwary: »Jeżeli stary, brzydki poc(z)wary, bodaj go se diabeł wziął« Maz. II, 94.

Poczwarzyć się = »pokłócić się, pogniewać się« Pr. fil. III, 375 p. w. Czwarzŷc se. »Poczwarzŷc sę (poczwarzyć się) = pokłócić się« Pobł. 67. Por. Poswarzyć.

Poczworować się p. Poczwarować się.

Poczynek = »wrzeciono, nawinięte ničmi« (nie podano zkąd).

Poczynić: »Pocynić, porobić... rok, czary = czarować, urok rzucić« Spr. V, 394.

Poczytać = »porachować, zwłaszcza owce« Wrześ. 17. »Pocytać = policzyć, porachować: juhasi owce pocytają« Rozpr. X, 219. Toż Spr. V, 394. »Owieczki poczytać (= rachować) owieczki niespełna« Zejsz. 139.

Poćka = »pudendum muliebre« Pr. fil. IV, 233. »Poćka = vulva« ib. V, 837.

Po ćmaku: »Po ćmaku = po ciem-

ku« Rozpr. X, 274 p. w. Ćmák. »Mądry jak Maćków kot, co świéckę zjád, a po ćmáku chodził« Zb. VII, 100. Por. Po ćmi.

Po ćmi: »Twa miła macieczka Ona mi skazała, Iżbyś więcej ze mną po ćmi nie siadała« Rog. 111, n⁰ 208, zwr. 5. Por. Po ćmaku.

Poćmórgać: »Wstań Jasieńku, ludzie koszą, a poćmurgaj i ty z rosą« Maz. V, 256. (Na Litwie 'poszmorhać' K.).

Poćpać: »Poćpać łyżkę = cisnąć łyżkę« Zb. I, 29 p. w. Ćpać. »Óni trząśneli sobą, tak te skrzydła im poodlatowały, i poćpali je pod to łóżko« Pozn. VI, 20. Por. Poćpić.

Poćpić = »rzucić« Parcz. »Sużąca koszuli szuká, ni może ználeść, powiedá: prosze pani, kiedy koszuli ni mász. — A óna pani: musi być, bom sewlókła i pó-ćpiła na podłoge« Pozn. VI, 347. Por. Poćpać.

Poćwiczyć: »Kozioł w piwnicy matusiu, kozioł w piwnicy. Nie pójdę ja po kapustę, bo mnie poćwicy« Kiel. I, 92.

Pod = »spódnik«: »Kupiół ci mi kupiół tady cztery kiecki i przykupiół ci mi piąty pod niemiecki (= spódnik)« Pozn. V, 171. || »Pod = strych: Nie kładźcie mnie na podzie, bo mnie zmielą na słodzie« O. »Nie stawcie mnie na podzie, Kasia tam spać nie pójdzie« Łęcz. 122. || »Pod« = część młyna. »Siedzi młynarczyk na podzie« Kolb. 151 i podobnie: »siedział«, »stojał młynarczyk na podzie« Rad. II, 59. »Chodzi mynarczyk po podzie« Łęcz. 133. Por. Podek, Pójd.

Pod. Znaczenia: »Pod« = obok, przed: »Jedźma gospodarzu pod księżą rolą orać, to nám gospodyni przyniesie śniádanie« Kuj. I, 168. »Przed tańcem dziewczęta stają w izbie kołem 'pod ludźmi' (za niemi publika)« Wisła VI, 191. || »Pod« = przy: »Wszyscy (sic) wybrali sie na urlop: uzbrojoni, na kóniach, pod pałasami, do swojego ojca jechali« Cisz. I. 37. »Poszła do kościoła, klękła za ławkami, służyli jej słudzy wszyscy pod pierzami (a. pioramy)« Zb. VI, 101. || »Pod« = do: »I pojechała. Powychodzili pajstwo pod nio, królewic z nio chodziuł i spacerowáł« Wisła VI, 308. »Zabrał się na wojnę Pod huzary« Rog. 5, n⁰ 6, zwr. 1. »Wtenczas rzucił mu sie ociec pod nogi i zapisuje mu przy świadkach cáłkie swoje królestwo dobrowolnie« Pozn. VI, 112. || »Pod« = za: »Chwytając każdego pod nogi« Wisła VI, 197. || »Pod« = na: »Chłopi podjedliby se do syta, i potem polégali pod słonko« Kam. 51. »Który druzba nie wąsół (wesoły), to ja jego pod rosół (zjedzą go uwarzywszy zeń rosół)« Maz. III, 120. || »Pod« = ku: »Pod siebie wiosłować dla skierowania (oppos. do siebie)« Ust. z Wilna. || »Pod« = według: »Włosy noszą z tyłu równo obcięte 'pod szkopek', gdyż wkładają przy ich obcinaniu szkopek na głowę, aby równo z jego brzegiem je obciąć« Wisła IV, 977. || »Pod« = w: »Pod taki cas, podtencas = w tym czasie« Mil. »Z wiecora pod ciemne noce, Wyjmujcie swachny na stół kołáce« Kozł. 221. || »Pod« = po: »Jużem był, jużem był Pod kolana w niebie. Jakem cię zobaczył, Skoczyłem do ciebie« Rog. 164, n⁰ 323, zwr. 2. »Stoję w krwi już pod kosteczki« Rog. 25, n⁰ 47, zwr. 10. »Stoi panna w ogrodzie Pod kolana we wodzie« Zb. X, 299. »Te panny sto-

jały w ogniu pod pas. paiiły się« Pozn. VI. 179. || »Pod« = n: »Pán ją dai sežjec. ež ňóna pód tym bťia. pód tęmi czarowniki« Hiif. 97. || »Pod« w specjalnem znaczeniu: »Zamiast powiedzieć: mój brat młodszy ode mnie to zrobił, mówią: mój brat młodszy pode mną to zrobił« Zb. II. 233. »Król sie jich pytáł. za kogoby chciały iść. Nájstarsá peda: 'Za piékarza'. Ta pod starsą: 'Za lokája'« ib. 112.

Poda p. Patek.

Podaba = »3cia osoba słowa. np. podaba na dészcz. na śniég, na pogodę, zabiera się na deszcz. godzi na pogodę« Roczn. 224. Toż Zb. I, 73.

Podać: »Podać co do kogo«: »Ojcze podaj rękę twoję do mnie« Rog. 76. n⁰ 135, zwr. 11. »Podać czego«: »Jeden woła: wody. wody! drugi woła: ręki podej!« Sand. 157. »Podajże mi prawej rączki Na me wędrowanie« Rog. 60, n⁰ 111, zwr. 1. || »Podać« = oddać, wydać: »Potem ten pán podáł go cysarzowi do wojny a ón posed do te wojny« Zb. V, 222. »'Mój swagrze, oddám cie w inne ręce'. Dopiero temu lwu i niedźwiedziowi go podáł. Ci wzieni i ozerwali go« Cisz. I, 96. »W takieś me nieszczęście podała« Kuj. I, 286. || »Podać się« = przedstawić się, wydać się: »Jak do organisty przyset, tak się takim podáł, ze wsystkie przemysły wié, co ten organista robi« Zb. VIII, 316. »Po skończonej modlitwie odbywa się zapis. 'Śtajger (sztygar)' czyta po kolei nazwiska górników, ci zaś 'podają się' t. j. odpowiadają 'jest' lub 'niema'« Zb. X, 209. || »Podać się na co = zdecydować się na co« Pr. fil. V, 837. »Chodziuł Pán Jezus, niby jak sie podáł na prosalny (żebraczy) chleb« Cisz. I. 53. »Jaka miłość. taka miłość. kto się podał. to zdradliwość: I ja się też w nią podała. Jaż mnie główka zabolała« Kuj. II. 34. »Bracia wilka podali sie do procesu o ojcowizne« Zb. V. 177. || »Podać się = być podobnym« Mil. »Podać się = być podobnym. wyglądać: np. zgodne zydowsko podaje się na godnego człowieka. - Źrebię się podało po kobyle (podobne do niej« Krak. IV. 317. »Podać się na kogo = być podobnym do kogo. np.: co sie tak wiedziáł podać na niego. kieby mu go z oka wyjon. — podáł sie na ojca krzestnego« Spr. V. 394. Toż Rozpr. XII. 99. Wrześ. 17. »Podać sie w niemote = udawać idjotę« Mil. »Podać się do kogo = wdać się w kogo. t. j. stać się do kogo podobnym. Syn się wcale do ojca nie podał. lepsze ma serce« O. »Tatusiu nie chodźcie. bo was zbóje obrabują. Ojciec mu powiada: Musiałbym się na ciebie podać (być do ciebie podobnym), żebym pieniądze zbójom dał« Wrześ. T. 48. Toż Zb. XV. 4. || »Podać się na co = zdać się na co« Pr. fil. IV, 233. »Podało sie = zdało się (np. do cego to sie podało = na co to się zdało, jak to wygląda)« Czark. »Podać się = zdać się, przydać się; coś podaje się = coś jest podobnem« Chełch. II, 150. »Podać się = zdać się« Mil. || »Podać się komu), jemu się podało. on umie, potrafi, przytrafiło mu się, udało« Sand. 264. »Cy podoba, moja babko, zeby moja zuna mniała dwoje? — I ni, wejcie podało sie, ze jedno bedzie, ale za to i wy bedziecie mnieli drugie« Chełch. II, 142. || »Podać = obrodzić,

np. wsędy mi sie haniebnie podała kapusta« Fed. II, 405. || »Podało sie = do niczego nie zdało się, na nic, licha warte« Pr. fil. IV, 857. || »Przynajmniej chleb jest, boć o mięsie lub szynce wam pewnie nie myśleć. Podało się (jeszcze czego?) mój panie; bydło co nie wypadło od księgosuszu, to je wystrzelano! Gdzie nam tam myśleć o mięsie« Maz. III, 356. || »Podać znak« = dać znać, zdradzić się: »Nie podaj po sobie znaku« Kozł. 103. »Nie podajze po się znaku« Zb. IV, 122. || »Podaj! = pójdź! chodź tu!« list. z Radomskiego.

Podajać: »Pôdajac = podawać« Ram. 142.

Podal: »Dziaduś jęli naszego pana pod bok i powiedli podal od gromady« Kam. 24.

Podanica = »część wozu« Pr. fil. V, 837.

Podany = »podobny« Rozpr. XII, 99 p. w. Podać się. »Podany = być podobnym do czego, wyglądać, np. podany na ślachcica« Sand. 264. »Kochania, jakie żywią w sobie chłopi polscy dla swoich uściwych panów, nie zaleje gorzałką taki jeden grabia, abo i kilu podanych jemu (podobnych, jednakowych w złem)« Kam. 125. »Nawtka ze lnu porobiła gulki, zawinęła szmatkami, omotała przędziwem, kieby były podane na głowę, na ręce, na brzuch i na nogi, i dopiér s tego postykała na trzy pałuby« Kam. 172. »Jasinku kochanku Do kogoś podany, Dziewcyno do ciebie, Przytul mie do siebie« Kon. 26. Toż Krak. II, 430. »Dziewcyna kochaná, do kogoś podaná, Cy do brata mego, co do mnie samego?« Zb. XV, 73. || »Podane jest = powiadają, słyszałem, że...« Zb. I, 22. Por. Podać.

Podar = »urodzaj: 'jak do podaru' stosownie do urodzaju« Pr. fil. IV, 233.

Podareczka: »Przynieśliśmy panie, tobie próżaneczkę, a przyjmiemy od ciebie — wielką podareczkę (t. j. że postatnica dostanie nagrodę za postatkowanie)« Maz. V, 101.

Podarek = »kawałek wstążki najczęściej koloru białego, zawiązywanej na sposób krawata i przyczepianej do lewego boku drużby« Pr. fil. IV, 233.

Podaremnie: »Nie chódźże ty do mnie, Bo to podaremnie; Bo ty szukasz pieniędzy, Nie znajdziesz ich u mnie« Rog. 149, nº 289, zwr. 2. »Oj nie kochaj się we mnie, bo to podaremnie, oj bo ja chłopiec światowy da i cóż ci przyjdzie ze mnie« Kolb. 405. »Nie kochaj się we mnie bo-ć to podaremnie; zakochasz się mocno, cóż ci przyjdzie ze mnie?« Zb. VI, 123. »Nie kochaj się Stasiu we mnie, boć to wsystko podaremnie, bo ja dziewcyna światowa, cóz ci przyjdzie Stachu ze mnie« Maz. II, 224.

Podaremny: »Podobno ty Marysieńku juz nie lubis mnie, a to moje zalecanie jest podaremne« Maz. II, 66. »Pŭodaremną« Rozpr. VIII, 106.

Podarlać = »pogardzać, pomiatać np. każdy nim podarla« Łęcz. 12.

Podaronek = podarunek: »Césarz przeczytáł, oderwie, popatrzy, co za podaronek bogaty« Wisła VI, 590.

Podarować: z 6 pp.: »Moja matko, mąż mnie bije! Przyjedź, przyjedź, pożałuj mnie. A czém dobrém podaruj mnie« Wójc. II, 58. || »Pan ci podaruje za wielkim molestun-

kiem do sześciu garcy. (Podaruje nie znaczy zawsze u chłopów: darmo, prezent, ale: dał się uprosić za pieniądze, podarował swój upór, swój gniew)« Kam. 142. || »Podarować = darować winę« Mil. »O! nie, nie! tego mu nie podaruję, bo któż się upomni za moim uściwym sługą, jeśli nie ja?« Kam. 168. »Podarujta mi jegomość! podarujta! mój ciężki zgrzyt (uniesienie się) na jegomości« ib. 210. || »Podarować życie« = zachować życie: »Zacęna sie mártwić okrutnie: ze má męza zbója — ze ón ji zycia nie podaruje, jak wróci« Święt. 397.

Podartować: »Im dowodzono, że gdzieś tam w Bryzolii podartnją grunta i wszystko« Dygasiński.

Podarunyszek: »Za podarunyszek, zabrał mi wianyszek« Zb. VI, 115. Por. Podarek.

Podarzać = »obdarzać, obdarować« Ust. z Kieleckiego. »Młodzi ze sobom rozmawiali, Dzieciątkiem się podarzali« Wisła IX, 350. || »Půodárzać sie kiem = dla choroby lub kalectwa kogoś unikać« Rozpr. VIII, 176. || »Podarzyć się = zdarzyć się, poszczęścić się: »Niekiedy się z niczego podarzy, a z dobrego zepsuje (o żonach)« Wisła VIII, 793, n° 1244.

Podarze = »podarunki« Mil.

Podawaczek: »Podawaczk = część kołowrotu, łącząca pedał z kołkiem i tak całą machinę w ruch wprowadzająca« Pobł. 67.

Podawać: »Rączki se podawają« Rog. 136, n° 260, zwr. 4.

Podągować = dawać dyngus: »Przyszedłem ja po dągusie, Zaśpiéwam państwu o Jezusie. Jak mię państwo podąguje Tę wam radość ofiaruje« Zb. II, 20. Por. Dyngus.

Podbarbić = »skrzepić się (raczej: skrzepić Ł.) jadłem a. napitkiem, np.: godnieście nás podbarbili onym piwem« Spr. V, 394.

Podbereżnik p. Pobereżnik.

Podbiád = »poczęstunek, on chodzi jakosi często do wás na podbiady« Spr. V, 394.

Podbiał = »nazwa rośliny z liściem od spodu białawym, której odwar dają pić 'dychawicznym'« Pr. fil. IV, 857. Por. Podbielina.

Podbicie = »wierzch stopy« Ust. z Warszawy. || »Podbicie = choroba psa« Prz. ludu VI, 110.

Podbiczować »kogo = fig. wesprzeć kogo, podać komu rękę pomocną« Roczn. 185 p. w. Biczować.

Podbić = odbić, odsunąć: »Inny kawalér sie o tém dowiedziáł i podbiuł tego piérsego« Święt. 450. »Czwarty raz bowiem, już i z młodym tańcuje dobrze, zwłaszcza gdy ją (sc. pannę młodą) podbiją chłopcy, którzy chwytając ją za nogę, kręcą nią w różne strony i niby podkuwają« Pozn. II, 236. || »Podbić« = przyprawić: »Wieczerza składa się u ludu wiejskiego ze ziemniaków i gotowanego kwasu z kapusty, podbitego jakąś mąką« Zb. XIV, 155.

Podbielić: »Panna młoda sama powinna jeść ugotować, piec podbielić i w ogólności objąć zarząd domem« Zb. V, 96.

Podbielina: »Podbiał pospolity (Tussilago Farfara L.) górale tatrzańscy zowią podbieliną« Zb. VI, 302. »Podbielina = podbiał« Spr. IV, 380. Por. Podbiał.

Podbieracz = złodziej: »Ktoś nie mógł się doliczyć snopka na polu, komuś gajdoków (kartofli) ubyło z zagona, tam znowu znikł pniak drzewa z podwórza. Coby to znaczyć mogło? — Zkąd się wziął

jakiś podbirac, skoro takiego nie było tu nigdy?« Maz. III, 25.

Podbieranie: »Ludzie przy podbieraniu stawów i sadzawek i wożeniu z nich stawarki znachodzili całe zwity jaskółek« Święt. 587.

Podbij = »turkuć« Janota 3.

Podbit: »Tych samych środków używa się na podbit czyli bolesny pęcherz na podeszwie« Wisła V, 422.

Podbitka = podszewka: »Suknia wierzchnia długa z tyłu spinana, zwykle sukienna, koloru ciemnogranatowego, z podbitką resp. podszewką zwykle barwy karmazynowej« Pozn. I, 66. || »Podbitka« = klin: »Kosa składa się z kosy czyli samego ostrza, piestrzenia (pierścienia), który ją utrzymuje na kosisku, t. j. trzonie i podbitki czyli klina, za pomocą którego reguluje kosiarz kosę stosownie do tego czy chce mieć ostrze więcej czy mniej podniesione do góry« Zb. X, 208. || »Podbitka = deska zamia-t najniższej łaty; na podbitce leży najniższy szar wykrętaków słomianej strzechy« Spr. V, 141.

Podbiwka = »Podszewka w każdej odzieży« Pr. fil. IV, 857. Por. Podbitka.

Podbliżyć się = »zbliżyć się« Ust. z Litwy.

Podbocznica: »Podbocnica = podarunek w jadle, który obdarowany wynosi za pazuchą do domu; ciotka ci ta dobrom dała podbocnice« Spr. V, 394.

Podbrodniczek = »śliniaczek, serwetka, fartuszek małych dzieci« Ust. z Litwy. Por. Podbródek.

Podbródek = »chustka zawiązywana pod brodą na szyi« Pr. fil. V, 837. »Podbródek, -ka = ścierеczka dzieciom pod szyję wiązana, by się podczas jedzenia nie zwalały« Kolb. rękop. Por. Podbrodniczek.

Podbrzeźniak: »Podbrzeźniak babka (Boletus scaber)« Pleszcz. 140. Por. Babka.

Podbrzuchnik: »Podbrzůchnik = rzemień u śli zapięty około brzucha konia, popręg« Pobł. 67. »Pődbrzůchnik = popręg (część uprzęży końskiej)« Ram. 142.

Podbrzusie = »wymię« Ust. z Litwy. (Wójcicki pisze »Podbrzusze« Kłosy IV, 67 K.).

Podbuczki: »Podbucki (odmiana ziemniaków)« Zb. XIV, 26. || »Podbuczki« = gatunek grzybów, a. podgrzybków: »Podbuczki, zwane także Borodajki, Ssawki« Lud I, 202.

Podbudca = »buntownik, wichrzyciel« Pr. fil. III, 496.

Podbudzka = »pobudka, osoba podbudzająca: z siostry taká podbudzka, ciągle go buntuje« Pr. fil. V, 837.

Podbyrkować = »dawać lepiej jeść jagniętom albo chorym owcom, odłączywszy je od starych i zdrowych owiec. Mówi się także i o ludziach: Matka Józka rada widzi, to go i podbyrkuje, t. j. daje mu lepiej jeść niż innym dzieciom. One matki to rade podbyrkujom parobków, coby brali dziéwki, a niech sie ino ftóry ozeni, to mu sie hnet półmisek ozbije« Spr. V, 394.

Podcepie = »rzęd snopów« O. Toż Mrong 741. Por. Posad.

Podchadzać: »Pődchadzac = podchodzić, przychodzić ukradkiem« Ram. 142.

Podchlać se = »podjeść sobie« Udz. Por. Pochlać se.

Podchlastanie: »Przysed do ni, spojrzał po ni: jak ji dał podchlastanie pomiędzy obrastanie. az

sytkie kołtuny sie na nij zatrzęsły« Was. 221.

Podchlebca = pochlebca: »Gdo słuchá podchlebce, mądrym być nie chce« Cinc. 15. »Pôdchlebca = pochlebca« Ram. 142.

Podchlebiacz: »Pôdchlebjácz = podchlebca« Ram. 142.

Podchlebiaczka: »Pôdchlebjáczka = pochlebczyni« Ram. 142.

Podchlebiać = »pochlebiać« Czark. »To ci matka bedzie okropnie podchlébiać« Wisła VIII, 254. »Pôdchlebjac = podchlebiać« Ram. 142. »Podchlibiać«: »Nie podchlibiáj dziwce« Kozł. 289. Toż Maz. II, 252. »Potlebiać«: »Nie potlebiaj dziwce« Zb. XII, 151. »Nie potlebiaj = nie podchlebiaj« Rozpr. III, 357. Por. Podchlebić, Podchlebnąć.

Podchlebiajek p. Podchlebnik.

Podchlebić = »pochlebić« Czark.

Podchlebnąć = pochlebić: »Já ci podchlibnę, poddám ci lepij zjeść« Pozn. VI, 339.

Podchlebnik: »Kierznia lub kiérzenka do robienia masła ma wierzchenek czyli wierzchołek, na który wkłada się jeszcze dudek czyli wierzchołek mały (podchlebnik)« Pozn. I, 97. »Kierznia do robienia masła ma laskę z okrążkiem dziurkowatym, na którą wkłada się ruchomy podchlebnik, podchlébiajek« Pozn. II, 177. »Na krężel (w maśnicy) z wierzchu zakłada się jakby mała przewrócona dnem do góry miseczka z dziurką zwana podchlibnik. żeby się nie rozpryskiwała śmietana« J. Łoś. »Podchlibnik (od: chlibać, chlipać, klepać) nakrywka na tłuczku od kierzenki do masła« Kuj. II, 275. »Podchlibnik (od chlibać), nakrywka zakładająca się na tłuczek u kierzenki, ażeby zapobiedz wylewaniu się śmietany w czasie robienia masła« Bib. Warsz. 1860, 629. Por. Chlebotać.

Podchlebny = posłuszny, grzeczny: »Kole palca by go mógł owinąć = posłuszny, grzeczny, 'podchlébny« Wisła II, 308.

Podchlebstwo: »Pôdchlebstwô = pochlebstwo« Ram. 142.

Podchodzalszy: »Podchodzálsy = starszy, stary nie jest, ale jest podchodzálsy« Zb. VIII, 253.

Podchodzić: »Gdy się krowa rozchoruje i nie daje mleka dwa lub trzy dni, lub gdy takowe krwią podchodzi, mówią, że jest (sc. krowa) zaczarowaną« Zb. V, 120. || »Podchodzić: gdy ciasto chlebowe w dzieży rośnie, mówią, że 'podchodzi'« Pr. fil. IV, 857.

Podchorąży p. Chorąży.

Podchód = rodzaj gry: Aten. 1879, II, 121.

Podchówek = niezupełne ukarmienie bydła na sprzedaż Enc. R. II, 827.

Podchybować = podrzucać: »Czyj dar nie podhybujcie (podrzucajcie), dajcie swój dar« Hoff 63.

Podchyciny = »podejście, podstęp« Święt. 710. »Choć podchyciny zjádá, ale brzyćko wyglądá« Święt. 671.

Podchylić: »Parobek wysed pûôdchylu̧ł drzwi« Rozpr. IX, 197.

Podchytać = »podchwytywać: chwytać na słowach, działać podstępnie« Święt. 710. »Podhycić kogo (= użyć podstępu względem kogo): ráz me podhyciłeś, juze ci nie wierzem« Spr. V, 394 p. w. Podhytka.

Podchytka: »Podhytka = podstęp. Różne bywają podhytki, np. ktoś oddaje właścicielowi złamany świder (jak wiadomo, pierwszym warunkiem dobrego obchodzenia się ze świdrem jest częste wykręca-

nie go przy wierceniu dziury, dla wyrzucenia nagromadzonych we świdrze wiórów). ten, ciekawy, jakim go sposobem złamał, podhytuje go nast. sposobem: pewnieś tyz ciągiem kręcił i wykrącáł i bez toś złomáł? O ni, anim tys razu nie wykrącáł — inom kręcił dziure, pokiel sie nie złomáł« Spr. V, 394.

Podchyże: »Obejście bezpośrednie koło domu zwie się podchyzem lub podścieniem« Święt. 35. Por. Podcień.

Podciąć: »Pôdcic = podciąć, przyciąć« Ram. 142.

Podciąg p. Pociąg.

Podciągnąć: »Wténcás se pojedli, za duzo se podpili, — usnéni. Tén podciangnon piéknie do nich, po leku, wzion sobie te buty i tén płásc i cápke« Wisła II, 471.

Podciech = »rodzaj Boletus (grzyb), ogon cienki, cielisto-gładki a żółtawo-blady; wierzch kapelusza siarkowo-żółty, podobny do skóry łosich rękawiczek; spód ciemniejszy od wierzchu, zielonkawy jak mech na strzesze; bardzo drobniutko rurkowany« Spr. V, 140.

Podcień: »W domach, budowanych ongi szczytem do frontu, dawany bywał pod szczytem daszek, podcień, wsparty na słupach, ozdobnie ociosanych; pod owym daszkiem lud lubił zasiadać w cieniu na gapiówkę i gawędkę. Obecnie podobne domy z podcieniami egzystują jeszcze w b. miasteczku, obecnie posadzie Filipowem zwanej, nieopodal granicy pruskiej, o 3 mile od Suwałk; w domach tych i podciąg nierzadki« Osip. »Domy miejskie miały z przodu wystawkę 'podcienie' szersze lub węższe, na słupach oparte« Wisła III, 662. »Domy na podcieniach (rysunek) w Piotrkowie« Kłosy I, 92. »W Kujawach obok niewielkiej liczby domów murowanych, znajdziesz mnóstwo drewnianych, tak w ulicach, jak i w rynku, lecz zwykle bez podcieni i słupków je podpierających« Kuj. I, 83. »Karczem z długiemi podcieniami i stajniami, jakie są w innych stronach kraju, tu się prawie nie napotyka« ib. »Widzi mi się — powiada, — widziałem tu kiedyś z podcienia dziada siwego z chłopakiem, jak szli ku mostom rano« Beld. 81. »Chodziłek se po podcieniu W tym krótkim odzieniu« Zb. XII, 166. »Karczmy bywają to długie budynki z podcieniem i stajnią do zajazdu dla podróżnych« Chełm. I, 69. »Podsienie, podcienie i podścienie są trzy formy wyrazu, używane dialektycznie« Rozpr. XVII, 53. || »Świta dzień, świędzi ją podsień, jak ji nie podrápies, to ją wstyd cały dzień. Izbę zamiatać« Zb. X, 145.

Podciep »a. podciepek = podrzutek« Pr. fil. V, 837. »Bies weźmie niemowlątko, a w jego miejsce położy podciepa (podrzutka), który to podciep na wielką zgryzotę mniemanych rodziców do szesnastego roku w brzydocie i rozmaitych niemocach żyć będzie« Pozn. VII, 122.

Podcykać = »poddajać« Zb. II, 9. »Podcyknąć = poddoić« ib. 10.

Podczas = »czasami« Ust. z Lidy. »Kiej juz ostanies podcas z wybranemi, Zaśpiwáj chwałę Bogu zawráz z niemi« Kozł. 245.

Podczas p. Podczos.

Podczaszy = urzędnik weselny: »Skoro zasiędą do obiadu (urządzeniem którego zajął się wybrany podczaszy), tak śpiewają« Lub. I, 247. »O da prosiemy, hej panie

podcasy! o tę pannę-młodą prosiemy» ib. 248.

Podczepić: »Gdy z powrotem gwałtownie rozpędziwszy się dzieci mają przeskoczyć raz ostatni, wtedy nieruchome dotąd towarzyszki podczepiają ich, łapią za nogi« Zb. V. 88.

Podczos = »wyborna jarzyna sporządzona z liści młodej kapusty, liści buraków lub sałaty posiekanych i zgotowanych na słodko lub na kwaśno, najczęściej na śmietanie« Roczn. 224. »Podczos, to jest młode liście kapusty, dopóki główek nie ma, zaparzają, kwaszą i gotują« Zb. VIII. 263. »Podczas a. podczos z rozsady kapuścianej czyli guli siekanej, albo z liści kapuścianych z kaszą jęczmienną; praży się to ze słoniną« Maz. III, 37. »Podczas = zielenina z liści kapuścianych zewnętrznych z lebiody« Spr. IV, 368. »Podcos = młody groch ugotowany z marchwią« Spr. V. 118. »Podczos = nazwa pewnej rośliny« Pr. fil. IV, 857. »Podcos = potrawa przyrządzana z kaszy, razem z brukwianką czyli naciną młodej brukwi« ib. »Podczos = zielenina z liści świeżych brukwi z krupami jęczmiennemi i kartoflami, gotowana zwykle na wędzonce, smakiem przypominająca jarmuż« Osip. || »Podczos = u sochy podhalskiej postronek, wiążący podpałek z rogaczem« Pr. fil. IV, 857. || »Podczos a. bida = kawałek kija, czasowo zastępujący złamaną szprychę w kole u wozu« J. Łoś.

Podćwelowanie = »podkłady pod budynek« Pr. fil. V, 837.

Poddać = dać, dodać: »Já ci podchlibnę, poddám ci lepij zjeść« Pozn. VI, 339. || »Poddać = umierać« Hoff 41. || »Poddać się = oddać się: »Námłodsy pedziáł swoim braciom, ze sie poddá dyábłu, jak mu bedzie dawáł pinięndzy« Święt. 365.

Poddanica: »Do wożenia gnoju nakładają na wóz poddanicę (na spód)« Was. 61. Por. Dennica, Poddanko.

Poddaniec = »poddany sługa« Mrong. 482. »Ja do wdowy nie pojadę miły poddańcze, pierwse było me kochanie w tobie rakarce« Kiel. I. 137.

Poddanienek = »robotnik przymusowy« Mrong. 963.

Poddanko: »Do wozu się zakłada drabiny i drewniane poddanka pod nogami« Zb. VIII, 259. Por. Poddanica.

Poddaszek: »Poddaszek = ustrzech« (= dach wystający nad ścianą, poddasze, okap) Pobł. 138.

Poddasznica: »Poddaśnica = okap, dach wystający poza ściany domu« Wrześ. 17. »Poddaśnica a. strzecha = okap« Spr. V, 394.

Poddąbek: »Bedłka rydz czarny (agaricus acris) poddąbek, olszówka lub krowie wargi« Pleszcz. 140.

Poddenek = »spód zapola w stodole« Hemp. »Poddenki = barłog i podściał z dna zasieku w stodole lub z pod sterty zboża« Pr. fil. IV, 857. »Zwożąc zboże do stodoły, składają je w zasieku na poddenie z gałązek brzozowych i słomy podesłane« Maz. V, 53.

Poddenie p. Poddenek.

Poddennica: »Na dno wozu kładzie się deska, zwana poddennica« Chełm. I, 104. »Ordynka (gdzieindziej zwana poddennica, deszczka): część składowa wozu« Kuj. I, 84. Por. Ordynek.

Poddostatkiem = obficie: »kartofli w tym roku będzie poddostatkiem« Zb. II. 241. »Którego

(drzewa) ci słudzy pod dostatkiem naniosą« Pozn. VI, 213.

Poddrużba: »Mowę drugą ma drużba, a towarzyszy mu poddrużba« Pozn. II, 305. »Drużba i poddrużbik usługują do stołu« Pozn. III, 61. »We czwartek przed niedzielą ślubu, drużba z poddrużbiem późno wieczór wchodzi do izby« ib. 76.

Poddrużbie p. Poddrużba.

Poddrużbik p. Poddrużba.

Poddyma p. Podyma.

Poddziubnąć: »Wezmę siekirecki, Poddziubnę kołecki (sc. w przełazku czyli płocie)« Zb. VIII, 278.

Podebrać = okraść: »Diabeł ma swoje sposoby i często się przenosi ze skarbami w inne miejsce, by go nie podebrano« Krak. III, 63. || »Podebrać się« = poprawić się, potłuścieć: »Tam była sól, którą krowa lizała i na tej soli tak się podebrała« Wisła IX, 102.

Podejma p. Podyma.

Podejmować: »Marysia żegna się podejmując wszystkich (nachylając się wszystkim) pod nogi« Maz. III, 189. || »Cegoś się w druchny podejmowała, Kiedyś śpiewać nie umiała« Pleszcz. 73. || »Podejmować = orać pierwszy raz po ugorze« Ust. z Litwy.

Podejrzeć: »Pôdezdrzÿc = podpatrzyć« Ram. 142. || »Podejrzeć = przejrzeć, obejrzeć: »Pani matka przyjechała, Gospodarstwo podejrzała« Wisła III. 583. »Podeźrany« = podejrzany Rozpr. X, 179.

Podejrzały = »podejrzliwy« Zb. VIII, 253. || »Podejrzały, podeźrały, podeźrzały = podejrzany« Pr. fil. V. 838. »Poderziały = podejrzany« Pr. fil. V, 838.

Podejrzenie: »Podezdrzenie = podejrzenie: on ją miał w podejzdrzeniu« Pr. fil. V, 837.

Podejść: »Pôdenc = podejść« Ram. 142. »Podesed ten anioł i wzion ten ubiór« Cisz. I, 36. || »Podejść« = zażyć kogo fortelem, podstępem: »A ta w skrzyni ni mogła wytrzymać i woła: 'O juzem tez was podesła'. A organista: 'o ja cię jesce lepij podeńdę'« Krak. IV, 225. »Wywieść kogo po ścieble na kalenice (= fortelem go oszukać, podejść)« Cinc. 40.

Podejzdrzenie p. Podejrzenie.

Podek = »jest to we młynie znaczna część przestrzeni podniesiona do połowy wysokości wnętrza, pokryta podłogą, na której umieszczony jest werk, czyli narząd młynarski, tj. oba kamienie z otaczającemi je ścianami czyli porębinami, kosz do wsypywania zboża na zmielenie i reszta drobniejszych części mechanizmu« Roczn. 225. Por. Pod.

Podelga = »u wozu łączy przy osadzie dyszla końce szniców« Pr. fil. IV, 857. »Drążek poprzeczny, przytwierdzony na końcu do śnic, podelga« Spr. IV. 333. || »Podelga = sprężyna do unoszenia zlekka bieguna t. j. kamienia młyńskiego, ruchowego« ib. 368. || »Podelga = dwie deseczki u spodu kołowrotka, które prządka naciskając nogą, porusza za pośrednictwem snicki u kółka, gdy przędzie« Pr. fil. IV, 857.

Podema p. Podyma.

Podeńć p. Podejść.

Podenki = »męty, pozostałe po jakiej cieczy na dnie naczynia« Osip.

Podepenk: »Za pódepenk (= pieniężny podarek chrzestny) Krásniã przÿniosło dwa talerze zakrÿte« Hilf. 123. »Ofiarę pieniężną skła-

daną podczas chrztu nazywają w środkowych Kaszubach pôdepenk (z dolno-niemieckiego Bedepenninge czyli po górno-niemiecku Bittpfennige)« Nadm. 9. »A to wszÿstko, co ŭôni temu dzecku darŭją, to ŭôni nazywają pôdepenka« Nadm 55.

Podepnąć p. Podeptać.

Podeprzeć się: »Wyszła-ci z kościoła podparła się płota« Pozn. IV. 71. »Jak wyszła z kościoła, podparła się płota« ib. 136.

Podeptać: »Drużba nabiegawszy się z ową gałązką (którą już miał zapaloną w komorze przy czepinach), rzuci ją potem, ćpi byle gdzie (mianowicie gdy się świeczki wypaią), częstokroć na podwórze, gdzie ją ludzie podepną (depcą)« Pozn. II. 249. »Nie będę ja roli orał — przy dębie, a bo mi ją podeptają — gołębie« Kal. I. 187.

Poderek: »Puk, puk. — Kto tam? — Poderek (?). — Cego chces? — Farby (ptaka) itd. (w grze)« Wisła V. 23.

Poderty = »podarty« Czark. Toż Pr. fil. IV. 858.

Poderwa: »Oberwanie się, wzruszenie, od ciężkiej pracy. — Herbata z ziela poderwy (?)« Zb. II. 139

Poderwać: »Poderwać się = doznać wewnętrznego uszkodzenia wskutek dźwigania ciężaru nad siły« Osip. || »Poderwać się = podjąć się czego« Wrześ. 17. Toż Rozpr. X. 295. || »Poderwać = podejść, oszukać« Święt. 710. »Panowie chcieliby i pańszczyznę zaprowadzić na nowo, bo ich gniecie teraz bieda, ale oni poderwać się nie dadzą, bo są ostrożni« Święt. 61.

Poderwany = »o ptaku, który nie dosiaduje przed wyżłem i zrywa się do lotu, np. strzelać do poderwanej kuropatwy« Pr. fil. V, 837. || »Poderwany = warjat« Parcz.

Poderziały p. Podejrzeć.

Poderznąć: »Jedna z tych mądryk sie ŭobwiesiyła, a drugá se garło poderzła« Zb. V. 232.

Podeszew p. Podeszwa.

Podeszwa: »Podeswa = podeszew u butów, trzewików i ciżem, z grubej skóry« Pr. fil. V, 838. »Podeszew = podeszwa« ib. 838. || »Podeszwa = spód stopy« Ust. z Litwy. »A ja ciebie, dziócho, pod podeszwą noszę. Ja o co lepszego Pana Boga proszę« Rog. 167, nº 332, zwr. 10. »Żgają ją piką pod podeszew, óna zęby ścisła i nie nie mówi, a krew spada na nich« Kuj. I, 327. || »Podeszwa = podkucie sań« Ust. z Rawskiego. || »Podeszwa = spodnia część grobli« Prac. || »Podeszew = spód korowala weselnego, który dostaje muzyka« Pr. fil. V, 838.

Podeszwica: »Podeświca = cienka podeszew, w środku przyszyta, wewnętrzna« Pr. fil. IV. 858.

Podeśniany = »zasiniały« Święt. 810.

Podeświca p. Podeszwica.

Podetknąć się = »1. podejmować na sobie suknie i zatykać np. za pas 2. nasuwać się, przybliżać się dokąd« O. p. w. Podtykać.

Podezdrzenie p. Podejrzenie.

Podeżrywować = »podejrzywać« Spr. IV. 380.

Podgalać »drzewo = podcinać od dołu gałęzie drzewa rosnącego« Pr. fil. IV. 858.

Podgały = »kusy, podkasany. Drzewo podgałe = drzewo pozbawione gałęzi dolnych« Osip.

Podgardlica = »drążek z pętlicami, służący jako zaprzęg dla koni przy radle« Hemp. || »Podgardlica = cieńszy drążek w jarz-

mie pod szyją wołu« Chełm. I, 107. »Podgarlica = dolny drążek w jarzmie« J. Łoś.

Podgarlica p. Podgardlica.

Podgiąć: »Pôddzic = podgiąć« Ram. 142.

Podgiemzać = »zakasać« Święt. 710.

Podgierty: »Niższe półgrabki w wozie drabiniastym często z tyłu łączą się z końcami śnic tylnych zapomocą obrączek zwanych podgierty« J. Łoś.

Podglebie = »spód ziemi ornej« Zb. I, 28.

Podględy: »Wtém usłyszę liścia szelest, obejrzę się, czy kto nie jest; czy kto na podględy, obejrzę się wszędy« Pozn. V, 23.

Podględywać: »Baby nie piją, nie tańcują, tylko młodych podględują« Pozn. V, 106. »A cóż to tu po tych babach, co se siedzą na tych ławach, ani piją, ni tańcują, tylko młodych podględują« Rad. II, 137.

Podgonka: »Łowią (górale) ryby 'na podgonkę', zrobiwszy skośną przez wodę kamienną 'odjazdkę'« Enc. R. II, 822.

Podgorzałka = »dzika kaczka z szyją błękitną« Ust. z Polesia. »Podgorzałka = kaczka« Prz. ludu VI, 111.

Podgórze: »Podgórze, leży na podgórzu« Sand. 269. »Hej, z podgórza, siwe koniki z podgórza Wyprowadź-ze. Najświętsa Panno z podwórza« Pleszcz. 66.

Podgrabnąć = »podmieść miotłą« Udz.

Podgrabywać: »Kómár łącke siece, liska podgrabuje« Zb. XV, 173.

Podgrob = »sieć z bardzo wielkiemi okami, stanowiąca część drygubicy, w której znajduje się druga siatka bardzo gęsta. Gdy ryba uderzy w tę gęstą siatkę, przewleka ją przez oko podgrobu i wywikłać się już nie może« Pr. fil. IV, 858. »Część (sc. drychubicy lub sieci) o wielkich okach zowie się podgrobem« Pr. fil. IV, 813 p. w. Drychubica.

Podgrodzić: »A wolałaby ja, z kaminia podgrodzić, niezeli męzewy matuli wygodzić« Pozn. IV, 77.

Podgrzybiec = gatunek grzybów Wisła VIII, 360.

Podhalan, Podhalanin: »Podhálanie« Rozpr. X, 232. »Na scenę występnje chłop podhalańczyk tj. góral tatrzański, ale że Tatry lud powszechnie nazywa Halami, ztąd też mieszkańcy ich noszą nazwę Podhalanów, albo Podhalańczyków« Wisła II, 110. »Choć ja pod hálami, nie chcę podhalana« Zejsz. 141. Toż Goszcz. Tatry 129. Por. Podhale.

Podhálaniec = »mieszkaniec z pod Hál (Tatr)« Spr. IV, 348.

Podhalańczyk p. Podhalan.

Podhalański (taniec): »Tańczą zaś... podhalańskiego« Wisła II, 113.

Podhale = »kraj, ziemia leżąca u podnóża Tatr, ze znacznem wzniesieniem, o powierzchni falistej, właściwie dzieląca Beskidy od Tatr« Rozpr. X, 219. »Górale zamieszkujący stoki Tatr pod nazwą Podhala, tj. krainy położonej poniżej hal czyli górskich pastwisk, pojmują obszar objęty następującemi granicami etc.« Wrześ. T. 3. »Mieszkańcy Podhala są Podhalanami; tak sami się nazywają i to samo miano nadają im sąsiedzi« Wrześ. T. 3. »Podhále, kraj leżący u północnego tj. polskiego podnóża Tatr, ciągnie się na północ do Beskidów (Nowotarszczyzna). Podhálanie, mieszkańcy Podhala, o sobie mówią górále etc.« Spr. V, 394. »Podhále« Rozpr. X, 232.

Podhalski: »Podhalskie dzieweczki Hej jako sarneczki« Zejsz. 141. Toż Goszcz. Tatry 150.

Podhycić p. Podchytać.

Podhysywać = podskakiwać: »Koń lekuśko skokiem i skokiem w górę podhysywał podskakiwał« Kam. 165.

Podhytka p. Podchytka.

Podjachać: »Pődjachac = podjechać« Ram. 143.

Podjadek = »młody niedźwiedź« Wisła I. 154.

Podjagielnik = »św. Iłży, garnek półgarcowy« O.

Podjakóbki = »rodzaj gruszek« Zb. XIV. 28.

Podjazd = »zbliżanie się do kuropatwy na strzał na saniach zimową porą: polować podjazdem« Pr. fil. V. 838.

Podjąć: »Pődjic = podjąć, podnieść« Ram. 143. || »Podjąć« = przyjąć, wziąć: »Nagłą śmierć podjąć« Zb. II, 121. »Strachu podjął« Pozn. VI. 76. »Chce podjąć służbę do wojska« ib. 114. »Chce podjąć służbę króleską« ib. »Tam sobie podjón robote« ib. 251. »Chce podjąć robote« ib. VII, 105. || »Podjąć« = objąć: »Niech cię podejmie twój zięć pod nogi« Maz. III. 182. || »Podjąć się« = wziąć się: »Nas pan podjon sie pod bok« Pleszcz. 193. || »Podjąć się« = podkasać się: 'brnęła przez wodę, podjąwszy się'« Roczn. 225. Toż Zb. I. 73. || »Podjąć się« zobowiązać się: »Krawcy... podjęni się okrycie zrobić« Pozn. VI, 111. »Żadna krawcka nie chce sie podyjąć taki sukni robić« Chełch. I. 212.

Podjątek = »staranie, pielęgnowanie: nie było nijakiego podjątku, kiej byłem chory« Pr. fil. V, 838.

Podjeżdżać pod = wjeżdżać na: »Król kazał podjeżdżać pod tę szklanną górę różnym panom, a chto podjedzie, to weźmie jego córkę za żonę« Kuj. II. 127.

Podjimać: »Pődjimac = podejmować, podnosić« Ram. 143.

Podjudzać: »Podjudzać na Litwie znaczy: podmawiać, podżegać, podusz czać, nakłaniać do czegoś złego« Wal. 163. »Podjudzać = podżegać« Parcz. »Podjudzać = podburzać, pobudzać« Petr. »Podjudzać = podniszczać, podszczuwać« Czark.

Podkamionka: »Podkamionki, ptaszyny czarnogłowe (s. xicola rubicola), dość rzadkie, przechowują się w górach« Rozpr. X, 219. Toż Stęcz. Tatry 55 odsyłacz 23. »Podkamionki = niewielkie ptaszki górskie« Spr. V, 394. || »Podkamionka = kuna kamionka, Mustela foina« Wrześ. 17.

Podkarbiać: »Pődkarbiac = przedrzeźniać« Hilf. 176. »Podkarbiac (podkarbiać) = podrzeźniać, szydząc z kogo przez naśladowanie jego mowy. Podkárbiá za mną, za nami« Pobł. 67. »Belocy podkarbiają (przedrzeźniają) Kaszubów z pod Kartuz lub Luzina« Nadm. 30. »Pődkarbjac = podrzeźniać komu, podrzeźniać czyją wymowę« Ram. 143.

Podkárbianié = »podrzeźnianie« Pobł. 67.

Podkasanek = »podkasany człowiek, w zagadce: 'Kusy Janek, podkasanek, pędzi kozy z lasa', oznacza grzebień lub szczotkę« Pr. fil. V, 838. »Guzy pánek, podkásanek, goni bydũo z lasa. Grzebień« Zb. X, 136. »Idzie panek podkásanek, goni sarny z lasa. »Grzebień« ib. »Idzie panek, podkasanek Żénie owce z lasa. Grzebień i wszy« Cisz. I, 333. »Ćtyrech panków, podkasanków, do jednego drzewa strzélają. Dójki

u krów« Zb. VI, 6. »Leci panek, podkasanek, pędzi owce z lasa. Pomiotełko« ib. 10. »Kusy Janek, podkasanek, poszedł w las z toporkiem. Siekiérką się opasywał, podpiérał się workiem« Zb. II, 118.

Podkasanka = »rodzaj tańca u ludu wiejskiego na Litwie« O.

Podkasany = »z podciągniętem nieco w górę ubraniem« Rozpr. XI, 187.

Podkiermasz: »Kiermasz nie nasz, ale podkiermasz (niedziela po kiermaszu, w którą czasem lepiej się bawią, niż w kiermasz), to nasz« Wisła II, 309, n° 1040.

Podkinąć = »podrzucić« Pr. fil. IV, 233. Toż ib. V, 838.

Podklepy p. Paździebia.

Podkład: »Podkład, w szewstwie, druga podeszew, podzvlówka« Spr. IV, 367. || »Podkłád, rodzaj poduszki powleczonej płótnem, a wypchanej sierścią, spoczywa na piersiach i na karku końskim« Święt. 11. »Podkłád na konia, poduszka z sierści lub włósia pod chomonto u konia« Święt. 711. || »Podkład« p. Podkładek.

Podkładać = pierwszy raz orać: »Jak się zaczną ugory podkładać, to i konie zrazu chodzą w pługach« Kam. 39. || »Podkładać językiem«: »Zagórzanie wyśmiewają najbliższych sąsiadów swoich, Nowotarżan ze wsi Obidowej i Klikuszowej, którzy ł wymawiają, że mówią 'po pańsku' i że 'podkładają językiem'« Wisła III, 986.

Podkładek = »jaje zapasowe w kurzem gnieździe« Święt. 710. »Podkładek = jaje podkładane pod kurę« Pr. fil. IV, 233. »Pódkłádk = podkład, jaje, które się daje pod kurę, aby łatwiej swoje zniosła« Ram. 143. »Podkłádk (podkładek) = jaje położone w nasiadzie. Na podkład zostawia się jedno jaje w miejscu, kędy kury się niosą« Pobł. 67.

Podkładka: podorywka, pierwsza orka: »Robota w polu składa się u nich z podorywki czyli podkładki (pod-oru) tj. pierwszej órki i z odwrotu czyli drugiej órki« Pozn. I, 100. »Do św. Łukasza już i podkładkę zimową na łanach folwarcznych chłopi ukończyli« Kam. 204. || »Podkładka« = podszewka: »Wełniánki (t. j. wełniane spódnice) miewają podkłádkę (podszycie) z futerbachetu (barchanu)« Wisła VI, 492. »Podkładka = 1, nasad w pługu 2, trawa, chwast, dawany krowie podczas dojenia« Pr. fil. IV, 233.

Podkładziny: »Zwyczaj podkładzin dla dzieci na dniu 6 grudnia. Grzecznym dzieciom podkłada św. Mikołaj jabłka i orzechy złocone, pierniki i różne świstałki« Krak. I, 313.

Podkłócić »mąką warzywo, t. j. nadać gęstość przez dosypanie mąki« (Nie podano zkąd wzięte Ł.).

Podkominek: »Komin z piecem mają różne swoje kryjówki, a mianowicie: jamka na popiół, podkominek, gdzie kury jaja noszą« Pleszcz. 21.

Podkopca: »Donosiciel, zwłaszcza na szkodę wsi, jest poczytywany za najnikczemniejszego człowieka: nazywają go: 'Zburzycielem, podkopca, Judasem'« Pleszcz. 97.

Podkopka = »kurczę, wylęgnięte w końcu lipca i w sierpniu« Spr. V, 118.

Podkowa: »Kônkowa = podkowa« Hilf. 168. »Na cóż moze sie nám przydać stare podkówsko« Święt. 333.

Podkować: »Wôn jã vzol a szed do kuznici, a dál jã pódkowac

na wszytki szterze« Hilf. 97. »Siedem Jasio koni miał, wszystkie kowal podkował« Lub. I. 274. Por. **Podkuć**.

Podkownik: »Wtedy nowy król urzędy rozdaje. Tu znów uderza tytuł podkownika dworu, który przypomina tradycją o Leszkowem gonieniu konnem po nabitych gwoździach, do nowego słupa, gdzie była korona« Kuj. I. 244.

Podkoziałek, Podkoziełek p. **Podkoziołek**.

Podkoziołek: »Ostatki. Popielec. Podkoziołek. W ostatki, a osobliwie w ostatni wtorek zapustny... wieczorem w karczmie stawiają beczkę lub sądek, a na nim talerz do zbierania pieniędzy od chłopców i dziewcząt (mianowicie od tych ostatnich), dla gracza czyli skrzypka. Datek ten zowie się Podkoziołkiem... Pod Raciążkiem, Służewem, Gniewkowem i t. d., podkoziołkiem zowie się zarówno datek, jaki dziewczęta płacą muzykantowi za taniec, jako i sam taniec, który jednak niczem innem nie jest, tylko zwyczajnym knjawiakiem, kołodziejem, szorcem i t. d.« Kuj. I, 210—213. »Podkoziołek, podkoziełek = uczta w karczmie w ostatni wtorek« Kuj. II, 275. »Podkoziełek = uczta w ostatni wtorek« Bib. Warsz. 1860, 629. »Taniec pod nazwą podkoziołka znany, a będący zwyczajnym obertasem, jest powszechnym między włościanami w ostatni wtorek mięsopustny, i ztąd bierze swą nazwę etc.« Pozn. I, 123. »A trzeba dać podkoziołek, trzeba dać, nie małoć to całki rok ubadać« Pozn. I. 124. »W ostatni wtorek bywa podkoziołek... Przed muzyką stoji talérz, a obok niego figura drewniana przystrojona w różne płatki, zwana dla dwóch rożków na łbie koziałkiem albo podkoziałkiem... Śpiew parobka brzmi: A trzeba dać podkoziałka, trzeba dać, trzeba dać, boś ty mogła całki roczek ubadać, ubadać« Pozn. I, 124—125. »We wtorek schodzą się do gościńca parobcy i dziewuchy. Na stole stoji na talerzu czy misce jaki figiel np. chłopiec z brukwi wystrugany i przykryty serwetą (jest to podkoziołek)... I tu także śpiewają: A trzeba dać podkoziołka, trzeba dać...« Pozn. I, 125—6. »W ostatni wtorek bywa zabawa w karczmie zwana podkoziołkiem« Pozn. II, 60. »W ostatni wtorek przed Popielcem, stawiają w gościńcu obok swego skrzypka beczkę próżną, dnem jednem na ziemię, drugiem ją do góry wzniósłszy. Dno górne nakrywają białem płótnem lub obrusem i na niem postawią talerzyk. Tak ustrojoną beczkę nazywają podkoziołkiem... Śpiewają: Oj trzeba dać podkoziołka, trzeba dać, jeżli która ma się jeszcze z nas wydać« Pozn. II, 191. »A trzeba dać podkoziołek, trzeba dać, aby za to całki rocek ubadać« Pozn. II, 192—3. »W ostatni mięsopustny wtorek schodzą się tancerze do gościńca. Na beczce posadzoną jest lalka mała (ubrana w sukmankę, w spodnie na nogach, ustrojona w kapeluszu) i ta niby to wybiera podkoziołek (płacę za taniec): a przy beczce tej stoji trzech lub czterech chłopaków i uważa, czy położono pod koziołka pieniądze, a nawet tancerzy do tego wzywa« ib. 193—4. »W ostatni wtorek zgromadza się młodzież obojej płci w karczmie na podkoziołka« Pozn. II. 350. »Podkoziołek (taniec ze śpiewkami we wtorek zapustny) etc.« Zb. VIII, 66—67. »Podkoziołek. Po-

pielec. Uroczystość w Popielec na cześć młodych mężatek w karczmie« Pozn. III, 40. »W ostatni wtorek jest taniec w gościńcu zwany podkoziołek« ib. 144. »W ostatki (we wtorek) odprawiają bądź to w karczmie, bądź też w domu prywatnym podkoziołek... Do tego śpiewka: A trzebno dać podkoziołka, trzebno dać, dobrze było cały roczek ubadać« Pozn. III, 145. »Dukaty płacą się tu groszami, które wpadają pod owego koziołka i zowią się podkoziołkiem« Łęcz. 25. »Oj trzeba dadź, podkoziołka, — trzeba dadź, umiałaś ty cały roczek — ubadać etc.« Kal. I, 72. »Dziewka w ostatni wtorek wieczorem idzie do gościeńca (karczmy) na taniec, przy podkoziołku« Kal. I, 73. »W Popielec schodzą się znów do karczmy baby (ale to już tałałajstwo) i tańcują a raczej skaczą tam »na konopie« z parobkami przy podkoziołku« Kal. I, 73.

Podkólek p. Podkulek.

Podkówczarz: »Podkówcárz = ten co ma buty okute podkówkami, więc mieszkaniec równin w przeciwieństwie do górali, noszących kierpce (kyrpcárzy): zwykle w połączeniu: Lahy podkówcárze« Rozpr. X, 296. »Podkówcarz = mający buty z podkówkami« Wrześ. 17.

Podkóweczka: »Druzbecki majom bóty z ładnemi podkówecki« Wisła VII, 337.

Podkóweńka: »Oj i bez las bez olszyny bez gnotnicki smug, bodej cie nie jednę ja podkóweńkę stłuk, bodej cie« Pozn. IV, 54.

Podkówsko p. Podkowa.

Podkrącać = podkręcać: »Idzie Wojtuś do Kasieńki, Podkrącá se wąsy« Zb. XV, 89.

Podkrewieństwo = pokrewieństwo: »We cwiortek wieczór przychodzi oględnik (żeniaty chłop z podkrewieństwa, z trudna kiedy) z flaszką z winem razem z kawalerem do domu swej upatrzonej« Pozn. III, 191.

Podkrupki = »mąka otrzymana z potłuczonego ziarna przez przesiewanie« Petr.

Podkrzasywać = podkrzesywać: »Rośnie, rośnie, mech na sośnie, Gdy ją podkrzasują« Zb. IX, 218.

Podkrzesać: »Podkrzesać se = zatańczyć sobie« Rozpr. X, 296. »Podkrzesać se = zatańczyć sobie: fajnie krzesze« Wrześ. 17. »Podkrzesać = tańczyć, zatańczyć« Spr. V, 371 p. w. Krzesać.

Podkrzesanek: »Chudy pánek, podkrzesánek, z lása owce żenie. Grzebień« Zb. I, 122.

Podkuć: »Da jadę nie-jadący, Konie moje podkujący« Zb. VIII, 87. Por. Podkować.

Podkulek: »Od szynkli do kul idą podpórki zwane podkulkami« Krak. I, 176. »Podkulek = hak, patyk do zatykania koła u wozu« ib. IV, 310 p. w. Kula. »Podkulek u wozu« ib. 317. »Podkulki dwie pod kłonicami na pośladku, żeby się też kłonice nie rozwodziły« Zb. IV, 190. »Kule podtrzymują podkulki czyli drążki zakończone okuciem w kształcie kółka, które wkłada się na oś pokrytą już mufą« Zb. X, 207. »Części wozu: osie, dyszel, rozwora, kule, kołowrot, podkulki etc.« Rud. 18. »Zawiązał mu ocy i wzion podkulka od wozu i jak go buknie w ślepie« Cisz. I, 254. »Czarownice używają do jazdy nocnej na Łysą górę mioteł starych, kociub, podkólków od wozów, bydląt a czasem i ludzi« Pauli 21. »Drążek drewniany wygięty w tyle wozu, którego żelazny spiczasty

koniec wchodzi w synkiel, a drugi górny koniec połączony jest z kónicą, nazywa się podkólek« Spr. IV, 333.

Podkupka: »Bojáł sie (Bonaparte) pruskich żołnierzy, Ale pruskie oficerzy Na jego wolo przystali, Podkupkie od niego brali« Kętrz. 85.

Podkurek: »W ostatni wtorek o północy wnoszono podkurek, t. j. pierwszą postną kolacyę z mleka, jaj i śledzi złożoną« Pozn. I, 262. »Po wieczerzy mięsnej w ostatni wtorek, około godziny 12 północnej, mleko, jaja i śledzie dawano, temi potrawami przygrywając niejako postowi nadchodzącemu i po stopniach od mięsa przez nabiał do niego przystępnjąc. Ta kolacya zwała się podkurek i wszędzie była używana, tak w wielkich domach jak w małych« Maz. I, 121. »W ostatni wtorek chłopcy obwozili także po wsi przed r. 1830 kura czyli koguta na kółkach, za co odbierali datki. Za takowe datki wyprawiali sobie wieczorem w karczmie ucztę zwaną podkurek« Pozn. III, 144. »Po oczepinach nad ranem dają podkurek czépcowy z gęsiej pieczeni« Pozn. II, 90. »W zimie przy przędzeniu siedzą kobiety do północy, a wtedy za pierza jaki garniec, gospodyni, u której przędą, daje im podkurek (t j. gdy ma już piać kur nadedniem), usmarzy jaj i okrasi je skrzeczkiem (skwarkami) do czego czasami włoży kiełbasę jako przysmak« Pozn. II, 181. »Ten umarły (Jaś) ůołał tak: Przędziuno, co cie we czwártek przędzono, a podkurku przy tobie nie jedzono, śliź (zleź), ot(w)órz my!« Pozn. VI, 181. »W Krakowskiem w żniwa nocne czasem dają i podkurek czyli ranne jedzenie« Kiel. I, 54. »Podkurek = przekąska pomiędzy podwieczorkiem i wieczerzą. Niemcy nazywają tę przekąskę niezbyt zachęcająco Schweinevesper« Wisła III, 746.

Podkuszać: »Jeden z tychże zbrodniarzy okraść kolegę zamyślał — myślał i myślał i nie mógł zasnąć, a djabeł go podkuszał« Bal. 52.

Podla = »dla, podla cegoście hań śli?« Spr. V, 394.

Podlać »kogo = czarować kogo w ten sposób, że się coś wylewa w miejsce, którem ma przechodzić mający być oczarowanym; przytem oczywiście wymawia się pewne słowa tajemnicze. Taki podlany doznaje przez to jakiegoś nieszczęścia« Zb. I, 73.

Podlaseczka = »nazwa fijołków błotnych« O. Por. Podlaszczka.

Podlasie: »Oj Basiu moja Basiu nie chodź po podlasiu (pod lasem)« Sand. 42. »Kasiu moja Kasiu nie chodź po podlasiu« ib. 218. Zb. XII, 136 i 221. Pleszcz. 216. Kiel. II, 92. »Ach Jasiu, mŏj Jasiu, nie chodź po podlasiu« Zb. IV, 163. »A na pod-lasku cárná wrona krakała« Kiel. I, 116. »Podlaś = Podlasie« Pr. fil. V, 838. Por. Podlesie.

Podlasin = »Podlasianin, Podlasiak: 'ty Podlasinie' przezywają Mazurzy swoich sąsiadów« Pr. fil. V, 838.

Podlaszczka = »posp. nazwa dziko rosnącego fijołka« O. »Podlaseki« Zb. VIII, 258. Por. Podlaseczka.

Podlaś p. Podlasie.

Podlatywać = »zbliżać się w czasie coitus, np. cieciorka do koguta podlatuje« Pr. fil. V, 838.

Podle: »Podle, wpodle = obok« Pr. fil. IV, 858. »Podle = wedle, koło, blizko np. podle miasteczka«

Zb. I, 22. »Podle, pole = obok« Mil. »Pôdle = podle, obok, przy« Ram. 143. »Podle Wóle« = pod Wolą (nazwa wsi) Rozpr. IX, 309. »Jak ty umrzesz, I za pół roku, Dam cię pochować Podle mego boku« Rog. 132, nº 251, zwr. 3. »Jeden pozostały (np. Jaś) idzie do piérwszej osoby z brzega i puka jéj w głowę palcem, pytając: »Puk, puk, czy tu pani Róża mieszka? Ta zaś wskazuje na drugą osobę (np. Basię), obok niéj siedzącą, i mianując ją panią Różą, mówi: 'Tu podle!' (w podle mnie)« Kuj. I, 218. »Zapytana wskazuje na sąsiadkę na kolanach i powiada: 'Tu podle'« ib. 219. »Bóg wyjąn żebro z niego położył podle niego« ib. 281. »Wyprowadził się Szymon w podle do sąsiada« Bal. 13. »Chłop drzewo rąbał w niedzielę, kiedy msza była w kościele; a jego żona Salka i z podla kuma kowalka, dobre przyjaciółki obie, godność świadczyły sobie« Bal. 46.

Podlec = »człowiek podły, bezecnik, niegodziwiec« O.

Podlecieć: »Kiedy sobie podletę ku chmurom, widzę całą ziemię naraz« Choc. 110. Toż Pozn. VI, 322. »Jedzze Jasieńku nieboze, Twoja Maryś nie moze: Podleciały ją jaskółki. Sukaj Jasieńku piastunki« Wisła V. 42.

Podlega = »podszewka« Pr. fil. IV. 233.

Podlejszy = uboższy: »Pierwsi zasiadają do stołu gospodarze zamożniejsi, a kiedy ci się posilą, proszą gości 'podlejszych' t. j. uboższych« Wisła VII. 738.

Podlenek = »nazwa rośliny« Pr. fil. IV, 858.

Podlesiak = »mieszkający tuż pod lasem« Osip.

Podlesie: »Zgubiłem ciele na podlesiu« Sand. 269. »Po podlesiu kwitnie w jesieni wrzos« Krak. III, 137. »Z ochotą pieski latają, i tam na podlesiu nadskakiwają« Pozn. IV, 265. »Kasiu moja Kasiu, Nie chodź po Podlesiu (wieś), Bo cię Poleś zdradzi, Będą chłopcy radzi« Zb. X, 261. »Tam na podlesiu trawka się wiewa.. Gdzie moja dziewcyna, co mię lubiła?« Pleszcz. 204. Por. Podlasie.

Podletni = »stary, wiekowy« Rozpr. III, 374. »Podletni = stary (o osobach)« Spr. IV, 327.

Podlewa: »Podają uczestnikom (wesela) barszcz z burakami i mięsem, pieczeń wieprzową, wołową, groch z podlewą (t. j. z sosem z octu i miodu, z przydatkiem mąki i masła)« Lub. I, 161.

Podléwaczka = »konewka z sitkiem na końcu do podlewania kwiatów« Pr. fil. IV, 233.

Podlewać: »Na tym pańskim moście Rozmaryjan rośnie, Żaden go tam nie podlewa, On tam nie urośnie« Rog. 176, nº 354.

Podleźć: »Więc podlozła (podlazła) na oną górę« Kuj. I, 124.

Podlica »a. podlice w l. mn. = plamy wątrobowe na piersiach, twarzy...« Ust. z Lidy.

Podlizowacz = »pochlebca« Wrześ. 17. »Podlizowac = pochlebca« Spr. IV, 28. Rozpr. X, 296. »Podlizowác = pochlebca, człowiek fałszywy« Spr. V, 394 p. w. Podliźnik. Por. Podliźnik.

Podlizować się = »pochlebiać« Spr. IV, 28. Wrześ. 17. »Podlizować się = przychlebiać się« Rozpr. X, 296 p. w. Podlizowac. »Kuba sie rád panom podlizuje« Spr. V, 394 p. w. Podliźnik.

Podliźnik »także 'fałeśnik' = pochlebca, człowiek fałszywy« Spr. IV, 310. »Podliźnik = pochlebca, człowiek fałszywy, np. podliźnik sie obliznje, t. j. chwali kogoś

w oczy« Spr. V, 394. Por. Fałesznik, Podlizowacz.

Podlodnik = »przyrząd z haczyków do łowienia ryb« Prac.

Podlotek = »sokół młody gdy już z gniazda wylatuje« Pr. fil. V, 838. »Podlotek = pisklę dzikiego ptaka zaczynające latać« Osip. || »Podlotka« = młoda dziewczyna. »Był carnoksiężnik bardzo wierze katolickiej przeciwny, i miał córkę podlotkę (młodziutką)« Krak. III, 29. || »Podloty = młode dzikie kaczki« Hemp. »Polowanie z łodzi na podloty« Tyg. il. 1, XIV, 523.

Podlotka p. Podlotek.

Podloty p. Podlotek.

Podlustek = »łańcuszek lub powrózek dla połączenia kłonicy z luśnią u wozu« Święt. 710. »U góry wiążą luśnie z kłonicami łańcuszki zwane podlustki« Święt. 11.

Podłacić: »Jeżeli wskutek długiego użycia, uszkodzą się sanice t. j. znacznie się już wytrą, wtedy... przybija się pod te sanice ze spodu kołkami obgrubnie (grube) listwy zwane podłaciny, a ta robota zowie się: podłacić« Krak. I, 358. Por. Podłacina.

Podłacina: »Idąc do żniwa, by je (portki) od podarcia uchronić, przywiązują sznurkiem na kolanie kawałek skóry (podłacina)« Krak. I, 126. »Podłacina« w temże znaczeniu Kłosy XIII, 44. »Podłacina (podłacina) = łata podbita pod zużyte płozy sań, których, tak zreparowanych dalej używać można« Pobł 67. »Podłacina« w temże znaczeniu Krak. I, 358, por. Podłacić.

Podłańczuk: »A gdy podłańczuku (podły dla niej, uniżony) a gdy serce czuje, będę cię kochała puko (póki) tylko żyję« Kuj. II, 21.

Podłapki = »obszewki u rękawów« Pr. fil. V, 838.

Podłasy: »o maści wołu« Zb. III, 133.

Podławcze: »Podůawce = miejsce pod ławką: 'sukám po podůawcu'« Rozpr. XXVI, 389.

Podławnik: »Sedł kum do kuma: Wdziwaj kumie buty, Pojedziewa do sumnika (do lasa), Weźmiewa se podławnika (psa) etc.« Zb. I, 130. »Siadáj na pomocnika, bierz podůawnika, goń filozofa z gracyją, co uciék do sumnika: siadaj na konia, weź psa, goń wilka, co uciekł ze świnią do lasu« Cisz. I, 357.

Podłaziczka: »Podłazicka = gałązka jodły, zakładana w wilją Bożego Narodzenia« Cer.

Podłazić »kogo = iść do czyjej chałupy w noc wigilijną z powinszowaniem stąd wyrażenie: dobrześ me podláz t. j. przyniosłeś mi szczęście« Spr. V, 395.

Podłaziny = »pierwsze zaloty« Zb. I, 48.

Podłazy = »w wigilią Bożego Narodzenia przywiązują u pułapu w izbie tz. podłazy, tj. plecionkę ze słomy, różnego kształtu, często opłatkami ozdobioną: czasem wyrabiają misterne podłazy z drzewa« Spr. V, 394. || »Podłazy = zwyczaj chodzenia po domach w Boże Narodzenie i Nowy Rok i rzucania na mieszkańców owsem« Rozpr. X, 296. »Podłazy = chodzenie po domach w Boże Narodzenie i Nowy Rok« Wrześ. 17. »O godzinie 2-ej muszą już być wszyscy na nogach i oczekiwać przybycia podłaźników, t. j. gości, którzy zwykle po pasterce przychodzą na podłazy, t. j. z powinszowaniem świąt« Wisła II, 104. Por. Podłaziny, Podłaźnik.

Podłaźnica: »Dzieci już od weze-

snego rana (w wigilję Boż. Nar.) cieszą się na podłaźnicę. Jest to ucięty w długości 1 do 2 łokci wierzchołek jedlicy, który wieszają u stragarza« (opis) Mát. W. 7. »Podłaźniczka«: »W wilję chłopaki lecą do lasu po podłaźniczki, t. j. po małe choinki, czyli raczej wierzchołki z choinek« (opis) Wisła II, 99. »Przy wilji pod stołem leży siano z powrósłami, a w kącie izby snopek owsa z 'podłaźnicką'. (Jest to prawdopodobnie to samo, co w Sowlinach 'połaźnica')« Zaw. Etn. 5. »Okna obu izb chaty (izdebki i piekarni) ozdabiają gałązeczkami jedlicy... Gałązki wspomniane nazywają się podłaźnickami« Mát. W. 7. Por. Podłaźnik, Połaźnica.

Podłaźniczka p. Podłaźnica.

Podłaźnik = »ten, co chodzi po chałupach z powinszowaniem w noc wigilijną« Spr. V, 395. Toż Rozpr. X, 296. Rozpr. III, 374. »Podłaźnik = chodzący z powinszowaniem Nowego Roku« Wrześ. 17. || »Podłaźnik = plecionka ze słomy, mająca kształt małej tarczy, do której się w wigilią Bożego Narodzenia przywiesza świat z opłatków« Rozpr. X, 296. Toż Wrześ. 17. || »Podłaźniki = opłatki« ib. || »Podłaźnik = choinka, zawieszona u powały na Boże Narodzenie« Rozpr. III, 374. »Jabłka, które pozostały na podłaźniku (sadzie), święcą na św. Błażej (3 lutego)« Zb. VI, 284. Por. Podłaźnica.

Podłoga: »Půodnůoga = podłoga« Rozpr. VIII, 176. »Jeśli rodzice panny mają obszerną na podłodze stancję, to prosi on (starający się) młodzież taneczną, aby ten taniec do nich wprowadziła, a potem po cichu i jego samego« Maz. V, 195. || »Podłoga = listwa u sukni« Parcz.

Pod łopac »a. pod łopacą = od południa, od strony słońca południowego: 'pod łopacą śnieg zginał', 'pod łopacą słońce śnieg wyżarło'. »Pod opacą = 'słonecne pole'« Pr. fil. IV, 233.

Podłożenie: »Jeżeli przez zadanie i zawiązanie gusła na szkodę człowieka bywają robione, to przeciwnie przez podłożenie szkodzą tylko jego dobytkowi, jako to: owcom, pszczołom i t. p.« Fed. II, 235. »Ażeby za podłożenie jakiejbądź choroby zemścić się na winowajcy a zarazem uczynić ulgę swoim owcom, guślarz czyni to w taki sposób« (opis) ib. 236. »Podłożenie polega na tem, że z chorej osoby zebrane włosy, okręcone w szmatę, kładą się pod próg domu. Kto z domowników próg ten przestąpi, dotknięty zostanie chorobą kołtuna« Kiel. II, 212.

Podłożyć: »Jest także mniemanie między wieśniakami, że choroby można 'podłożyć' lub 'zadać' na czas ograniczony tj. na kilka lat, albo też na zawsze« Wisła III, 510. Toż Kiel. II, 213. || »Podłożyć = zaorać pole pierwszy raz: ugór sám sie podłożył, ugór podłożony« Pr. fil. V, 838.

Podłóżka: »Moja Maryś tupnij nóżką, mas pieniądze pod podłózką« Kiel. II, 54.

Podłubek = »burzyciel, wichrzyciel« Pr. fil. III, 496. || »Podłubki a. łubki = chłopi, którzy porzucili obyczaj swojski, tj. ubranie i gwarę i na tem jedynie zasadzają wyższość swoję od chłopów, a w hierarchii społecznej zajmują niższe stanowisko, a więc lokaje, ekonomowie, szynkarze, organiści itp. Chłopi podłubków nienawidzą« Spr. V, 394.

Podłużeczka p. Poduszeczka.

Podły = »w złym gatunku« Mil. »Podły = lichy np. podłe sukno« Pieszcz. 40. »Podły, nietylko się mówi o człowieku, ale też o innych stworzeniach, gdzie przybiera znaczenie: słaby, nędzny; np. pszczoły podłe. słabe co do liczby i zapasów. z małym uśpiechem w robocie; chociaż czasem i o człowieku mówiąc, bierze się się ten przymiotnik w znaczeniu ubogiego, podupadłego, chudopachołka lub nizkiego rodu, a niekoniecznie w znaczeniu zwykłem: nikczemnego, godnego pogardy« Rocz. 225. »Na drugi dzień dali mu trzý nápodlejse kónie« Zb. V, 249. »Matka wołała có podlejsego jeś i pić. bo sie báła, ze musi zapłacić, a un wołáł có lepsego« ib. 258. »Najbliższy drużba przywodzi którą z podłych druchien« Święt. 138. »Podły, podlejse = w znaczeniu niższości gatunkowej, a nie moralnej. np. 'podły grunt', 'podlejsy owies' czyli gorszy« Pr. fil. IV, 858. || »Podły = brzydki« Spr. IV. 380.

Podmagulić = »odurzyć, obałamucić kogo, a zwłaszcza kobietę, tak, że zrobi to, czegoby się bez podmagulenia uczynić nie zdecydowała nigdy; żydówkę łatwiej podmagulić jak żyda« Roczn. 225.

Podmaraniec p. Pomarańcza.

Podmarszałczy: »Drużba wybiera z liczby 6 8 swatów jednego marszałka i podmarszałczego« Zb. XIV, 179. »Pierwszy swat nazywany jest marszałkiem, drugi podmarszałczym« Wisła VII, 688.

Podmet: Na pochyłościach (podmetach) ciemniały hreczki i prosa« Padalica: Opowiadania i krajobrazy I. 34.

Podmiataczka: »Podmiatacka = żarłoczna kura, gęś, krowa« Święt. 710. »Przydzie Kaprálowa kacka, Dobrá podmiatacka« Święt. 252.

Podmieć = »podściółka« Petr.

Podmiotek = »podnosek: dać, przyszyć do butów podmiotki« O.

Podmiot = »gnój, śmiecie, wyrzucane na jedno miejsce« Petr.

Podmistrz p. Poczmistrz.

Podmłoda: »Podmłoda jest to pierwsza ilość mąki zakwaszona dla obudzenia fermentacyi w następnej większej ilości ciasta przeznaczonego na chleb« Chełm. I. 60.

Podmłodzieniec = »młodzian« Petr.

Podmorski: »Pődmőrzci = podmorski (o wietrze)« Ram. 143.

Podmowa: »Nie słuchać było, nie słuchać było, matulinej podmowy; wynieść mi było, moja Marysiu, poduszeczkę pod głowy« Lub. I, 192. »Pődmőwa = podmowa, namowa przeciwko komuś« Ram. 143.

Podmurajec, Podmuraniec p. Pomarańcza.

Podmykać się: »Nasza panna Marusza, podmyka się (w tańcu) pod Matusza« Oles. 85.

Podnaszać = podnosić: »Ksiądz definitor głos podnasza« Syrokomla. || »Pődnaszać = podnosić często« Ram. 143.

Podnęta = »przynęta« Spr. V, 395.

Podniebie: »Ozdobą izby jest łóżko z 'podniebiem', którego firanki są zwykle o kwiecistych deseniach, czasami białe« Wisła III, 726 i 746. || »Podniebie, -ia = podniebienie (mówią i podniebienie)« Czark.

Podniebiesie = »przestrzeń, miejsce pod niebem« O. p. w. Podniebie.

Podniosować się: »Skowronek, jak dzwonek, Gdy się w niebo podniosuje« Rog. 223, nº 449, zwr. 5.

Podno p. Pono.

Podnocki: »Pamiętáj córuniu Zeby ci sie nie stało, o jak sie stało innym! 'Oj nie stanie — nie stanie, Bo mi sie juz stało!' Trzy krocki udziáłała, Trzy podnocki dostała I smutnie zapłakała« Święt. 214.

Podnoga p. Podłoga.

Podnosek: »Podnoski = podzelowanie u obuwia, np. 'siewc dał podnoski'« Pr. fil. IV, 858 O.

Podnosić: »Jak ja będę kielicha podnosił, Za ciebie będę Pana Boga prosił« Rog. 132, n⁰ 250, zwr. 6. || »Stawiać krokwie na zabudowaniu zowie się podnosić, np. u tego sąsiada podnoszą stodołę« Kuj. I, 76. || »Grzeczność wymaga, aby, jeśli czepiny odbyły się we dworze u dziedzica, czepek ofiarowany jej przez panią domu, przyjęła panna-młoda na głowę, mimo innych czepków, tembardziej, gdy pani sama podnosi go jeszcze za pomocą kilku reńskich pod czepek podłożonych« Krak. II, 56. || »Żona męża odesła bo nie umiał rzemiesła, Ani orać ni kosić ani żonki podnosić« Lub. II, 45.

Podnożaje = »stopa przy kołowrotku lub warsztacie, na której opiera się noga przy poruszeniu« Parcz. Por. Podnóże.

Podnoże p. Podnóże.

Podnożka p. Podnóże.

Podnóże: »Część składowa krosien: 3) podnóżki, podnóże lub pedały, czyli dwie deski przy samej ziemi, przymocowane do tak zwanych nicionek« Pleszcz. 27. »Część składowa staciw: 5) podnóżki, podnóże, pedały, stopnie, są to deski przymocowane u samej ziemi do nicionek i służą do przebierania nogami« Wisła VII, 291. »Podnoze w warsztacie tkackim, rodzaj pedałów, którymi wprawia się w ruch nicielnice« Spr. IV, 310; ib. V, 395. »Dolną część czyli podstawę mechanizmu (krosien tkackich) stanowi podnoże, na którem opierają się nogi pracownicy, dopomagając ruchem swym do pośpiechu w robocie« Chełm. I, 79. »Warsztat tkacki składa się z następujących części, mianowicie: 1, deszczka, na której siedzi wierzgała (tkacz), a która leży na pałach 2, podnóżki, na których oparte są nogi wierzgały« Lub. I, 90. »Warsztat tkacki: słupki poniżej przyciesi mają pod kątem mniej więcej 85⁰ tak zwane podnozki (deszczułki)« Święt. 31. || »Przy wózku do przędzenia od synkla osi na żelaznej korbeczce zwiesza się tak zwana panna, której spód wiążą dwa druty, wychodzące otworem z przeciwnych kierunków z pod stołka, gdzie podtrzymują podnózkę« Święt. 17. || »Kobylica sosnowa, do strugania i obrabiania drzewa. Ma ona ławkę (deszczkę) na czterech nogach. Przechodzący pionowo przez otwór w desce drewniany piesek ruchomy wraz z przybitym przy dolnej części swojej podnóżkiem, służą do przytrzymania statków (materyału) przy obrobieniu« Lub. I, 84. || »Do drążka poniżej mniej więcej w oddaleniu 30 ctm. od miecza jest podnózka przywiązana, służąca do przyciskania tego drążka przy rznięciu sieczki« Święt. 15. »Podnozka = podnóżek« Święt. 710. Por. Pedały, Podnożaje.

Podnóżka p. Podnóże.

Podoba = »podobieństwo« Pr. fil. V, 838. Rozpr. VIII, 209 i 231. »Podoba = podobieństwo. Na podobe = podobne, ale niezupełnie takie« Mil. »Góra miała podobę do budynku« Nadm. 41. »Na po-

dobę = na podobieństwo« Pr. fil. IV, 858 p. w. Na... »Węgorz dłudzi. na podobę żmnije« Derd. 106. »Na podób = na podobieństwo« Pr. fil. IV, 233. Konopnicka: Na drodze. »Podób. zam. podoba = podobieństwo. np. ryś stąpa na podób (lub: na podobę) kota« Kuj. II, 275. Toż Bib. Warsz. 1860, 629. || »Podoba = chęć, upodobanie« Rozpr. III, 374. »Podoba = upodobanie. pán młody do swojéj podoby młodéj panny szuká« Pr. fil. V, 838. »Nie pójmej, Józinek, Bogaty dziwecki, Ino sobie pójmij. Po swoi podobie« Wisła VIII, 277. »Prosimy na wątrobe. Żeby pan młody do panny młody miał podobe« ib. 487. »Damy (drużbowie) panumłodemu wątrobę, zeby miał do ni (do panny-młodej) podobę. Bo nas pan-młody sukáł do swoji podoby« Łęcz. 59. »Dadzą panu młodemu wątrobę, żeby miał zawsze do panny młodéj ozdobę (lub podobę)« Kuj. I, 282. Zwłaszcza często w wyrażeniu, że pan młody szukał panny młodej »do swojej podoby« Kuj. I, 263; ib. 281; ib. 312. Pozn. II, 297. Pozn. III, 54: ib. 85. Wisła VI, 80: lub też: »dla swojej podoby» Wisła VIII, 486. || »Podoba = rzecz upodobana« Pr. fil. V, 838 Rozpr. X, 219. »Podoba = przedmiot, osoba upodobana. 'Nie mój konik nie mój, nie moje to oba, Nie moja dziewcyna, nie moja podoba« Spr. IV, 327. »Podoba = osoba lub rzecz upodobana, np. Kaśka, to juz moja podoba« Spr. V, 395. »Dałby ja na trzewiczki, dałby jéj na oba. Coby boso nie chodziła ta moja podoba« Zejsz. 51. »Oj dałek ji na trzewiki, Oj dałek ji na oba; Zeby boso nie chodziła, Taká moja podoba« Zb. XII, 132. »Cisawe koniczki cisawe to oba, Frajereczko moja, wielka to podoba« Zejsz. 109. || »Podoba = piękność« Rozpr. X, 219. »Podoba = piękność, uroda, np. skoda twoji podoby« Spr. V, 395. »Tyś mi patrzáł na podobe« Zb. IX, 192. »Kuba sie zucył do ty wódki, a skoda jego honoru, jego chłopstwa i jego podoby« Spr. V, 347 p. w. Chłop. »Sanujze mnie, sanuj, za wiánecek. za mój, I já ciebie bede za twoję podobę (= urodę)« Wisła VIII, 214. || »Podoba = możebność: Cy to podoba, zeby to prawda była?« Mil. »Podobizna, podoba = podobieństwo; np. większa podoba na desc jak na pogodę; — jest podoba, że się studniarz wnet wody dobierze« Krak. IV, 317. »Cy podoba, moja babko, zeby moja zuna mniała dwoje?« Chełch. II, 142. || »Podoba« w znaczeniu wątpliwem: »Podobá, podobá, kiedy ładni oba, Kiedy jeden brzydki, to zaráz niezgoda« Wisła VIII, 217. »Podoba, podoba, kie są ładni, oba. A kiedy brzydzki, to zaraz niezgoda« Zejsz. 56.

Podobać się: »Podobać się na kogo = być podobnym do kogo« Wisła III, 88. »Podobać się = niem. Schachten« Mrong. 650.

Podobiadek: »Coż ty jisz, podobiadek, czy śniádanie?« Zb. XI, 27. »Ta cárnoksiynznica na podobjadek zawsze i (= jej) dawała kromke chleba z masłem« ib. 100.

Podobien p. Podobny.

Podobieństwo = podobna: »Podobieństwo ozywić umarłygo człowieka?« (= czy podobna?) Zb. XI, 95. »Niema podobieństwa = niepodobna« List. z Litwy. || »Podobieństwem« = pono, podobno: »O biada na tym świecie, młodzieńcze i młodzianko kochana,

chto nie słucha przykazania Bożego ani kościelnego, ale biada jemu jeszcze większa podobieństwem (podobno) po śmierci« Kuj. I, 286.

Podobizna p. Podoba.

Podobłączek: »Podobłączek. Biorą pół obręczy lub witkę i tę zgiąwszy w obłąk, wbijają obu końcami w ziemię. W otwór obłąku każą małemu pastuszkowi wrazić głowę, obiecując mu centka, jak tylko otworzy wówczas gębę a zawrze (zamknie) oczy. Jest to podstęp. Bo gdy to uczyni, wrzucą mu w usta garść piasku lub ziemi« Krak. I. 327.

Podobnie p. Podobno.

Podobniuteńki p. Podobny.

Podobno: Formy: »Podobnie«: »W tym boru podobnie okropnie kusiło« Pozn. VI, 251. »Podomno (ale: 'podobny')« Czark. »Podomno u Waspana kartofle obrodzili« Maz. V, 36. »Pono, podomno (= podobno)« Wisła III, 324. »Póno« Piątk. || »Podobno = można, jest możebne, po myśli; niepodobno = być nie może; tak go sfutrował, że niepodobno! = tak go zlajał, że więcej już niepodobna« Zb. I, 28. || »Podobno« = stosownie: »Powiedz ty dziewczyno, powiedz ty jedyna, co ci kupić mám? Dla mnie kup czepyszek, na mój złoty wierzchołyszek, bo mu podobno« Pozn. IV, 60. Por. Pono

Podobność: »Żádna go nie chciała, Wsyćkie nim gardziły; Ty idzies za niego. Nie będzie ci miły. Ani podobności, Cyrwone ocy ma, Podobny do złości, podobny do złości« Fed. I, 99.

Podobny: »Zrób w nocy podobien stolik« Pozn. VI, 23. »Probosc sobie spomniáł, ze w jego parafii jest chop podobniuteńki św. Michałowi« Zb. VII, 40. || »Podobny = odpowiedni: to pole niepodobne na owies. Podobny (stosowny) do tego, jak wół do karéty« Pleszcz. 163, nº 118. »Nie wijże go (wieńca) chłopu ze wsi, bo-ć mu nie godzien, uwijże go szewczykowi, bo-ć mu podobien« Kuj. I, 278. »Tyś mi, dziócho, niepodobna, Cho, cho, cho, niepodobna« Rog. 163, nº 320, zwr. 3. || »Podobny = zdolny do czego: on podobny na to, żeby ukraść« Pr. fil. V, 838. »Jest ci tam siostreńka mniejsa To do tego podobniejsa (zdatniejsza)« Pauli 48. »A jest ci tu siostra mniejsza, I do tego podobniejsza« Wójc. II, 18, 19. »Pij ty siostro, bo'ś ty starsza, to'ś do picia podobniejsza« Lub. I, 291. »Krol otrutym zostanie, a my pozostaniem na jego tronie, bo któz je w świecie podobniejsy do tego« Chełch. I, 265. || »Podobny = ładny« Pr. fil. IV, 233. || »Podobny« = prawdopodobny: »Pán mówi: 'Gádáj niepodobne rzecy, to ci je (pieniądze) dám'. Chłop mówi: 'Wsadziéłem grochu na oknie, Rós, rós do powały; wywierciáłem w powale dziurę, rós, rós do strzechy; wyrwáłem w strzese snopek, dáłem mu tyke do nieba. Podobne, panie?' 'Podobne'« Cisz. I, 246.

Podoborze = »grunt zajęty pod oborę« Pr. fil. V, 839.

Po dobroci p. Dobroć.

Podogonie »wyzłocić = wybić« Pr. fil. V, 839.

Podogonica = »rzemień idący od pasa do ogona w uprzęży końskiej« Spr. IV, 367. Toż Pobł. 67. »Pôdwôgônica« w temże znaczeniu Ram. 145. Toż Hilf. 176. || »Podogonica = części płciowe u krowy i u kobyły« Spr. V, 395.

Toż Pobł. 67. »Pôdwôgônica« w temże znaczeniu Hilf. 176. »Zabij nam panie jałowicę, damy karbowemu podogonicę« Rad. I, 129.
Podojacz: »Śtéry' chodyry (nogi) śtéry podojáce (dojki), dwa śtycháce (rogi) jeden majdáe (ogon). Krowa« Święt. 659.
Podoknie = »miejsce pod oknem: 'chodzić po podokniu'« Pr. fil. IV, 233. »Podoknie = miejsce pod oknem: podokniu chodzić« Pr. fil. V, 839.
Podolaneczka: »Hojze, ino hojze z Podolaneckami! Nie prosę cie, Jasiu, z podaruneckami« Święt. 310.
Podolaniec = »podolanin: 'Przysed do niéj podolaniec': 'Podolanko, dáj mi wiéniec'« Pr. fil. IV, 233. »Przysed do ni podolaniec« Was. 205.
Podolanka p. Podole.
Podole: »Nie torbuj sie chłopce, choć cię bidą strasą, Kiej sie twoje wołki na podolu pasą« Zb. XII, 122. »A moje słonecko, nie zachojdze jesce, Bo mój kochanecek na podolu jesce« Święt. 261. »Za Krakowem, na Podolu (warjant: Co się dzieje na Podolu?) biją sie żołmirze w polu« Wisła VII, 117. »Zacém rodzinecka z podola przygrzmiła, już ci Hanusieńka krewką podpłynęła« Rad. II, 58. »Od Podolá wiater wieje, Podolánka rutkę sieje« Wisła VII, 149. »Przyjechał Jasio, przyjechał z Podola, z Podola, Wziąn nam dziewcynę za stoła, za stoła« Pleszcz. 219. »Já jade z Podolá, złámáł mi sie dyszel, Żałują mie panny, żem na bide przysed« Zb. XV, 66. »Maryś moja, Maryś, pojedziewa na Ryś, Z Rusi na Podole, kupie ci koràle« ib. 70. »Dziewcyno z Podola co ci za niewola? Mász chłopca ładnego, samaś nic godnego« Zb. XV, 71. »Z Podola, z Podola moja żonka bedzie, Já zajade do ni, ůona kądziel przędzie« ib. 78. »Jak já sie zalicáł na Podolu Hance, to mi gotowała kluski na śmietance« ib. 80. »Já jade z Podola. Dziwki na mnie wyrcą« ib. 168. »Na Podolu biáły kamień, Podolanka siedzi na nim« Święt. 171. Toż Was. 205.
Podoleniec = »Podolanin« Pr. fil. V, 839.
Podoleć = »podołać, wydołać, nastarczyć« Święt. 710. »Podoléć, podolić (jednotl.) = podołać; podoli, podoláł« Rozpr. IX, 212. »Podolić = zdolić, podołać, móc« Rozpr. VIII, 231. »Podolić = módz« Rozpr. XX, 432. »A podoli (= podoła) ona hulać bardzo« Krak. I, 263. »Já gruskę przeskocę, a ty tego nie podolés« Święt. 390. »Pojecháł, pojechał Jasinek ze solą, Juz go moje ocka widzieć nie podolą« Krak. II, 150. || »Podolić = poszczęścić: jak mi Bóg podoli« Pr. fil. V, 839. Por. Podólić się.
Podolić p. Podoleć.
Podoliniec = podolanin: »Przysed do nij Podoliniec: 'Podolanko dej mi wieniec'« Święt. 171.
Podolski: »Má nogi (lub buty), jak podolski złodziéj« Święt. 677.
Podołeczek p. Podołek.
Podołek: »Pùodołecek« Rozpr. IX, 177. »Podołek = łono: na podołku siedzieć = na kolanach« Święt. 710. »Zapłaciół policjanowi, zeby ciznan ty pannie młody tén list na podołek« Zb. VII, 6. || »Podołek = dolna część koszuli« Was. 245. || »Padół, podół, podołek = miejsce na przyjęcie ciężaru w podniesionym fartuchu jak: narączko, tyle, ile rękami objąć

można. Cały podołek, tyle ile się zmieści w fartuchu« Kolb. »Połozys ty bryzowanie ůoj na stole, na stole, weźmies-ze ty dziciątecko ůoj w podole, w podole« Zb. XIV, 110. »Podołek, w podołku nosić, do podołka włożyć, tj. nosić co w zapasce albo w spódnicy, włożyć co do zapaski albo do spódnicy, podniósłszy do góry ręką dwa dolne rogi zapaski albo spódnicę od dołu, piosnka: Kiebyk wiedziała, ka mój miły kosi, Zaniosłabyk jemu w podołecku cosi« Spr. V, 395. Toż Spr. IV, 310. »Podołek — ńeś w podołku zn. nieść we fartuszku albo w spódnicy« Rozpr. XXVI, 389. »Jak ci nie masz niecułeczek, Włóżże mnie se w podołeczek. Jak ci nie masz podołeczka, Włóżże se mnie do łóżeczka« Zb. X, 301. || »Podołek = miara objęta zawartością fartucha« Pleszcz. 40. »Podołek t. j. tyle, ile fartuch obejmie« Kłosy XIII, 43. Por. Padół, Podół.

Podom p. Dom.

Podomno p. Podobno.

Podonek: »Půodonek = doje u krów« Rozpr. VIII, 176. »Podonki = wymiona u krów« ib. XX, 432. »Żółw (porówn. ros. żełwak, guz), zwany tu inaczej mogiłą, pojawia się u krów na wymieniu, między dójkami, co tu nazywają podonkami« Wisła III, 652. || »Podonki blp. = resztki z dojenia« Ust. z Litwy.

Pod opacą p. Pod łopacą.

Podor »a. Podorka = podoranie roli pod uprawę, pokład roli« Zb. I, 22. »Jesienny gnojny pod-ór na wiosnę zbronować« Pozn. II, 337.

Podorać = »pokładać rolę« Zb. I, 22 p. w. Podor. »Kowáliczku mój, Złámáł sie mi krój! Pójdźże mi go zocelować, Abych móg nim podorować« Zb. IX, 237.

Podorędziu p. Na podorędziu.

Podorka p. Podor.

Podorować p. Podorać.

Podorywka: »Nie oznacza ziemi podoranej, a czynność podorywania, podobnie jak: orka, włóczka, obradlanka« Spr. IV, 369. »Robota w polu składa się u nich z: podorywki czyli podkładki (podoru) t. j. pierwszej órki i z odwrotu czyli drugiej órki« Pozn. I, 100. || »Podorywka« = pole podorane: »Możecie sobie — powiada ten sołtys — obejść wieś naokoło po ścierniach, przez podorywki« Beld. 106. || »Podorywka = przezwisko na szlachcica zajętego domem i gospodarstwem, zadomowionego; hreczkosiej« Spr. V, 141.

Podosek = »pod osią (zapewne blacha, stanowiąca okucie drewnianej osi)« Maz. III, 174. »Żelaza, pod spodem pól i osi dawane dla większej mocy, mają nazwę: pod-osky« Chełm. I, 104. »Starsy druzebka, cy nie mas noza? pójdź po podosek do starego woza« Maz. III, 174.

Podosiecie = »miejsce, znajdujące się na dole suszarni zboża« Petr.

Podosietnik = »człowiek, który pali w piecu w suszarni zboża« Petr.

Podosowiec: »Podosowiec, przysł.: Chodzi jak podosowiec = jak mruk, posępny, smutny, nic nie mówi« Kolb. rękop.

Podostać = pozostać: »Macocha przewodziòła bardzo nad tąm dziéwcęciąm, co podostało po piérsy babie« Zb. VII, 79.

Podostatki: »Bogatego nie chcę bo wymawiać będzie Wszystkie

podostatki w szkatułach i wszędzie« Pauli 157.

Podowiadać się p. Podowiadować się.

Podowiadować się: »Pōdowjadowac sā = podowiadywać się« Ram. 143. »Żydzi się o tém podowiadali i pośli sukać Pana Jezusa« Zb. IX, 51.

Podób p. Podoba, Na podób.

Podój: »Podoj ranny, południejsy, lub wieczorny = udój mleka« Pr. fil. IV, 858. »Rzepę i buraki obierają z nęci (nać), którą dają krowom do podoju« Święt. 6. »Przed sprzedażą nie doją krów na kilka podojów« Zb. V, 109.

Podólić się = »udać się, poszczęścić się« Pr. fil. IV, 234. Por. Podoleć.

Podół = »podołek: a jabym nabrała i ctery podoły« Pr. fil. V, 839. Por. Padół, Podołek.

Podór p. Podor.

Podpachać = »podorać« O.

Podpaciep p. Paciep.

Podpadać: »Podpada, sł. nieosob. zachciéwa się, nagabuje, przywiduje się, przysłysza się, np. podpada iść na polowanie, na karty, na hulankę« Roczn. 225.

Podpalały: »Sadula z-płowa sada podpalała (o krowie)« Krak. I, 178.

Podpalić: »Mróz podpalił w sadzie drzewa (mróz zmroził w sadzie drzewa)« Zb. II, 236.

Podpalony: »Lejbie... wczoraj udało się na jarmarku sprzedać 3 podpalone konie za zupełnie zdrowe« Zacharjasiewicz w Kalendarzu Jawor. 1867, str. 89.

Podpałek: »Polowy dworski odbierał od każdéj baby podpałki (= placek na kominie upieczony) i kromki chleba« Kam. 53. || »Podpałek = żelazna część sochy podlaskiej do umocowania sochy z grądzielą« Pr. fil. IV, 858.

Podpałka = »suche wiórki, łuczywo do rozniecenia ognia« Pr. fil. IV, 858.

Podpamule: »Chyciéłem sie i hyb do nieba! Tyka sie obalyła i nié miáłem po cém śléś. Łaze po podpamulu, biéduje, nalázem kupe pléw jęcmiénnych« Cisz. I, 246.

Podpasanek: »Panek-podpasanek zenie wołki z lassa. Grzebień« Święt. 657. Leci panek-podpasanek zynie kropatwy z lasa. Grzebień« Zb. VI, 10. »Gruby panek-podpásanek, nie zrachujes na nim ranek. Pniak« Zb. VII, 89.

Podpasaniec: »Kusy panic, podpasaniec, góni kozy z lasa. Grzebień« Zb. I, 130.

Podpasek = »wieprz nieco podtuczony« Pr. fil. V, 839.

Podpasicz = »chłopiec do pomocy pasterzowi służący« Pr. fil. IV, 233.

Podpaski: »Żelazne przedłużenie nasady koła, kołmirz; dwie obrączki (jedna tuż na nasadzie, druga daléj) na kołmirzu, podpáski« Spr. IV, 333.

Podpełnik p. Podpołudnik.

Podpełny: »Pōdpełny = około południowy« Ram. 143.

Podpiąć: »Pōdpjic = podpiąć« Ram. 144. || »Podpiąć halsztuk = podchmielić sobie do tego stopnia, że już 'język w pantoflach chodzi'« Roczn. 199 p. w. Halsztuk.

Podpiecek: »Pod nalepą i piecem jest równe z ziemią otwarte miejsce zwane podpiecek, siedlisko drobiu, mianowicie kur z pisklętami« Krak. I, 153. »Podpiecek = miejsce pod kominem, zagrodzone na kury« Dyg. »Chata litewska dawniejszego typu wyróżniała się tem, że zamiast cegla-

nego pieca w izbie, miała bity z gliny, na drewnianej podwalinie, z 'podpieczkiem'« Wisła II, 838.

Podpieczek p. Podpiecek.

Podpieniek p. Podpieńka.

Podpieńka: »Dwa gatunki podgrzybków... Podpienki (podpinki)« Lud. I, 202. »Przy zbieraniu podpieniek« ib. 204. »Podpieńki... zamieniały się w talary« ib. »Jeżeli zrodzą podpieńki w wielkiej ilości, znaczy nawalną zimę t. j. dużo śniegu« Zb. VI, 185. »Gdy podpieniek niema, wogóle grzybów mało, ozimina chybnie, a jeżeli zrodzą obficie podpieńki, będzie nawalna zima« Zb. VI, 193. Por. Opieńka.

Podpieracz: »Podpiérac(z)e = podpórki: 'Chwáliłeś się, Maciuś, Ze ty más pałace, A ty más chałupe, Same podpiérace« Pr. fil. IV, 277. »Powiedziałeś Józiu ize mas pałace, oj da ty mas chałupinę same podpierace« Kiel. I, 78. Toż ib. 104. »Kwáluleś sie Jasiu ze ty más pałace: a w twojem burdelu same podpirace« Zb. XIV, 109. »Chwalą się bogace, Ze mają mają pałace; A oni nie mają I na podpirace« Rud. 201. || »Przysłowie złodziejskie: Drąg, kij = powerek, zając (rączka) = skowerek, węgły = podpierace, okna = wyciągace« Maz. V, 287. || »Nawój (w staciwach) kończy się zgrubieniem, zwanym łeb: w tym łbie jest 12 dziur: w jedną z nich, w miarę potrzeby, wtyka się kołek, zwany: natęgaczem, podpieraczem lub zatykaczem« Wisła VII, 291. || »Dwa štycháce, Dwa patrzáce, Stéry podpiéráce, Jeden sajdák. Krowa« Święt. 658.

Podpierśnik = »łańcuszek, który się zakłada na dyszel« Rozpr. X, 296. »Podpierśnik = naszelnik« Wrześ. 17. || »Podpierśnik, w warsztacie płótno wyrobione nawija się na t. zw. 'podpierśnik'« Spr. IV, 310. Toż ib. V, 395.

Podpinka = sprzążka (?): »Siodełko na nim ryzuwane, srébrną podpinką podpinane« Zb. IX 11. || »Podpinka = rzemień idący pod brzuchem w poprzek uprzęży« Spr. IV, 367. »Obie obládry łączy podpinka poprowadzona pod brzuchem konia, by i pas dobrze na nim leżał i koń się nie strząsł« Święt. 12. »Podpinka = rzemień u uzdy lub pasa na koniu« Święt. 710. »Podpinka = rzemyk, służący do spinania trędzli albo pasa przez konnego« Pr. fil. V, 839. »Podpinka = rzemień od uprzęży, przechodzący pod szyją konia« Ust. z Płockiego.

Podpisać: »Podpisają = podpiszą« Kopern.

Podpisować = »podpisywać« Kuj. II, 281. n⁰ 18.

Podpity = podchmielony: »Stary leśnik buł podpity, boć to leśnika to wszyscy częstujo« Chełch. I, 190.

Podpiwek = »półpiwko« Wisła III, 88. Toż Ust. z Litwy.

Podpłatwice = »belki szczytowe pod płatwiami, a także podpłatwice wewnętrzne, tyle ich jest, ile przegród w budynku« Spr. V, 395.

Podpława: »Całe půodpláwe jecmieniuów« Rozpr. VIII, 132.

Podpłocie: »Miejsce koło płotu nosi nazwę: pod-płocie« Maz. V, 49. »Żołte prose po podpłociu lata. Czołenko« Zb. VII, 143.

Podpłomień p. Podpłomyk.

Podpłomyk: »Upiec podpłomyk, rodzaj spłaszczonego placka« Wisła VII, 78. »Podpłomyk na Mazowszu Łomżyńskim oznaczał mały, płaski placek, posypany solą i cebulą,

robiony z ciasta chlebowego i wypiekany na węglach przed wsadzeniem chleba do pieca. Na Podlasiu Tykocińskim podobny przysmak zwano wychopień« Pr. fil. IV, 858. »Jeżeli baba piekąca chleb, nie upiecze zarazem podpłomyka, wtedy djabeł 'zruca' anioła; w przeciwnym razie anioł djabła. Podpłomykiem obdzielają się wszyscy obecni w danej chwili w izbie« Zb. XI, 28. »Podpomyk«: »Cy gospodynie posyłają sobie podpomyki« Zb. XIII, 35. »Popłomyk = podpłomyk« Pr. fil. V, 844. »Půóplůómyk«: »Gůospůodyni piekła... půóplůómyki« Rozpr. VIII, 164. »Popłonek = podpłomyk« Pr. fil. V, 844. »Popłonik = podpłomyk« Zb. VIII, 253. »Popłunik = podpłomyk, cienki placek, pieczony na blasze lub kotlinie« Pr. fil. IV, 235. »Podpłomień = podpłomyk« Spr. IV, 327. »Potłomień zam. podpłomień, placek upieczony na poczekaniu, niejako na próbę, przed pieczeniem chleba« Rozpr. X, 297.

Podpłotki rodzaj grzybów: »Po babkach z początkiem maja pokazują się podpłotki a. podsadki« Lud. I, 197 (opis).

Podpłynąć: »Zacém rodzinecka z podola przygrzmiła, już-ci Hanusieńka krewką podpłynęła« Rad. II, 58.

Podpniaczę = »(w Iłży) garnek kwadratowy« O. »Podpniaczęta (kwadratowe garnki)« Rad. I, 73.

Podpolałość: »Podpolały zam. podpalałość, podpalały« O.

Podpolka: »Włosy nám tu strzygo abo na polke (podgolone), abo na podpolke (przystrzyżone równo z dolną częścią ucha), albo téz na stadzine (długie, prawie zakrywające szyję« Pr. fil. V, 889.

Podpołnik p. Podpołudnik.

Podpołudnik = »drugie śniadanie« Pobł. 138. »Latem czasem i drugie śniadanie zjadają a zowie ono się podpółnik, i to zwykle plácek upieczony na patelni albo w popiele« Nadm. 108. »Pódpełnik = drugie śniadanie« Ram. 143. »Podpołnik = drugie śniadanie« Pobł. 67.

Podpołudzień = »po wczesnym obiedzie, podwieczorek zaraz po południu« O. Por. Podpołudnik.

Podpomyk p. Podpłomyk.

Podpółćwiek p. Podpućwiek.

Podpółnik p. Podpołudnik.

Podpórka = »drążek do podparcia kulasa u wozu« Święt. 710.

Podprzypiecki: »Kury znajdują swe pomieszczenie w zimie w podprzypieckach (t. j. kryjówkach zrobionych w podmurowaniu kominka w izbie, a ciągnących się aż pod piec chlebowy« Święt. 41.

Podprzysiąc = poprzysiąc: »Jak tę królównę do domu sprowadzili, tak kazali ij powiedzieć i podprzysiądz, że to óni ją wybawili« Kuj. I, 114. »A już tobie podprzysięgę, Że już ciebie bić nie będę, Żono kochana« Lip. 31. Toż Pozn. I, 220. »Podprzysiądz sie, ze mu śmierć daruje, tůo ci powiém« Zb. VII, 13. »A już tobie podprzysięgę, że już ciebie bić nie będę żono kochana« Pozn. IV, 81. »Nájaśnijszy królu, składamy ci na twe ůobrone ręce podprzysiężone« Zb. XIV, 60. »To powiada mógłby to poprzysiądz, że to jest prawda« Nadm. 123.

Podpućwiek: »A mam ci ja zupanik z podpućwiekiemi (z podszewką), buty dziechciem smarowane z podkóweckiemi« Rad. II, 31.

Podpuszczka: »Podpuscka = żołądek cielęcia, które żyło tylko

mlekiem« Pr. fil. IV, 833 p. w. Kreski. Toż Ust. z Litwy. »Podpuszka = podpuszczka ścinająca mléko słodkie« Petr.

Podpuszka p. Podpuszczka.

Podrabować = »podeptać, stratować« Święt. 710. »Nie jejdze mi nie jedź, mój Jasieńku tędy, Bo mi podrabujes w ogródecku grzędy« ib. 215.

Podrabsku: »Starszy starosta i starszy drużba, przebrani po drábsku, a więc w jakieś łachmany... występują jako kupcy« Wisła VII, 300

Podrad: »Podrad, -u. Na Litwie błędnie tym wyrazem nazywają dostawę, liwerunek, zobowiązanie się dostarczenia czegoś. Wzięto go z rosyjskiego. Mówią więc: 'Wziął podrad na drzewo', zamiast: podjął się dostawy drzewa. Ztąd też źle nazywają dostawcę, liweranta — podradczykiem« Wal. 165.

Podradczyk p. Podrad.

Podraga = »łotr« Zb. VIII, 253. »W uniesieniu wołają: 'Podrago, potłumku wiary chrześcijańskiej etc.« Pleszcz. 105.

Podrapać: »Zyto my pozyni — i groch podrapali, Prosimy cię, panie, zeby nám zagrali« Zb. III, 18.

Podraza: »Podraza = podkładka (od: wrazić)« Krak. IV, 317. || »Przy rączce (u radła) podrazy, to jest: kliny podtykające się pod drąg, do głębszego lub płytszego zapuszczania radlaka służące« Lub. I, 83. || »W środku kamienia (w żarnach) wystercza wrzeciono żelazne lub drewniane, przeprowadzone przez dno kłody od podrazy poniżej niego umieszczonej« Święt. 14. »Podraza = narząd do podnoszenia kamienia u żaren« Święt. 710.

Podrazić = »podłożyć« Krak. IV, 326 p. w. Wrazić. »Óna jak miała dziecko i śległa, tak ji wziéni ciśli to dziecko do studnie, a podraziyli kota« Zb. V, 236.

Podrazka = »żelazne kliniki, podbijane pod kamień młyński celem ustawienia go zupełnie poziomo« Spr. IV, 368. Por. Podraza.

Podreptać: »Kogutku, kogutku, nie chodź po ůogródku, Podrepcesz leliją, panny cie zabiją« Zb. XV, 172.

Podgrubna = »sieć na przepiórki« Pr. fil. V, 839.

Podrobie: »Obiad składa się z kaszy jaglanej, kapusty, kapuśniaku z podrobiem jak: flaki, bebechy (jelita) z wołu, krowy lub świni« Maz. III, 156. »Drobka = podrobierz z owcy albo z cielęcia, tj. wątróbka, serce, płuca i t. d.« Spr. V, 351 p. w. Drobka. »Podroby z nogi, głowa, wątroba i płuca zabitego zwierzęcia« Spr. V, 118. »Podroby = wnętrzności z ptaków« Petr. »Podróbce, ów lm. = wnętrzności z drobiu, jako to: płucka, wątroba, serce, skrzydła, nóżki itp.« Kolb. rękop.

Podrobierz p. Podrobie.

Podroby p. Podrobie.

Podrostka: »Będąc jeszcze podrostką, szło nas kilka w wielki czwartek do świętéj Doroty kaplice« Zb. III, 39.

Po dróbce: »Pô dróbce — po troszę, pomału« Cen. 70. »Pô dróbce = po trosze« Ram. 144.

Podróbce p. Podrobie.

Podróżec = »podróżnik (roślina Leontodon)« O. Por. Podróżnik.

Podróżnik = »dzika cykorja, rosnąca często przy drogach i ztąd tak zwana, a używana przez lud do lekarstw« Pr. fil. IV, 858. Por. Podróżec.

Podróżny: »Podrózny = podróżny«

Spr. IV, 380. »Mynarcyk se przybácuł, co mu podrozny gádał« Święt. 345. »Podrożny = włóczący się po drogach« Petr. »Pôdróżny = podróżny« Ram. 144.

Podrucać kogo a. na kogo = »rzucać na kogoś podejrzenie« Spr. V, 395. Por. Porucka.

Podrug = »komorne. Na podrugu i podrugiem siedzieć, mieszkać komornem« Pobł. 67. »Pôdrug = komorne« Ram. 144.

Podrusiniak = »tak nazywają Prusaki ironicznie mieszkańców okolicy Augustowa« Osip.

Podrużnica = »kobieta mieszkająca komornem« Pobł. 67. »Pôdrůžnica = komornica« Ram. 144.

Podrużniczy: »Pôdrůžniczý = dotyczący pôdrůžnika, komornika« Ram. 144.

Podrużnik = »mężczyzna mieszkający komornem« Pobł. 67. »Pôdrůžnik = komornik, człowiek mieszkający u kogoś komornem« Ram. 144.

Podrużny = »do podrugu należący« Pobł. 67. »Pôdrůžny = komorny« Ram. 144. Por. Podrug.

Podrybek = »łosoś« Spr. V, 395. Toż Spr. IV, 310. »Podrybki (małe łososie)« Del. 66. »Podrybek a. podrybka = mała, młoda rybka, mian. niewyrosły jeszcze łosoś« O.

Podrybka p. Podrybek.

Podrygacz: »Podrygac = laska do podpierania się, kula« Święt. 710. »Wejze sobie podrygaca (weź sobie kija)« ib. 661. »Zstąp z góry w swoje doły, Weź podrygaca, bo pod smukiem Drze kosmac chleboraca. Łóżko, buty, kij, las, wilk, wół« Zb. VII, 139. Por. Podrygałek.

Podrygać: »A jegomość kieby zając, chodzi za nią podrygając« Kuj. II, 235. »Na wierszyczku stoi zając, Nużkami se podrygając« Zejsz. 59. »Půodrygać: leci zając, půodrygając« Rozpr. VIII, 160.

Podrygałek: »Ubogi ja Jan, podrygałek mam, Podrygałek — gdyby wałek, przydałby się dla kucharek, zawiertować krzán (zawiercić chrzan)« Pozn. II, 278. Por. Podrygacz.

Podrygans = »tanecznik przodujący w tańcu w pierwszej parze, przodownik« Pobł. 67.

Podrygować = »podskakiwać« Święt. 710.

Podrywać się = »zrywać się do lotu pod wpływem przestrachu, o ptakach« Pr. fil. V, 839. »Podrywają się cyranki, gdy się orzeł wodny lub sokół nad wodami zważy« Tyg. il. 1, XIV, 40.

Podrywek p. Podrywka.

Podrywka = »sak do łapania ryb« Zb. II, 251. »Podrywka = sieć na ryby na żerdce« Udz. »Podrywka = prosta siatka wklęsła, na kiju osadzona« Prac. »Podrywek jest to kwadratowa siatka, gęsta pośrodku, rzadsza u brzegów, rozpięta na dwóch giętkich, na krzyż związanych łękach przytwierdzonych do długiego drąga« Wisła IX, 96. »Podrywka = siatka rybacka kwadratowa, zawieszona u dwu krzyżujących się kabłęków« Pr. fil. IV, 859. »Mała podrywka na kiełbie zowie się trzcieńcem« Wisła VI, 507. || »Podrywka = podejście, podstęp, oszukaństwo, zdrada« Święt. 710. »Może to być podrywka dla zaprowadzenia pańszczyzny, a przynajmniej zmuszenia chłopów do wykonywania pewnych pańskich robót« Święt. 61. »Podrywki = czyn podstępny« Rozpr. XX, 432.

Podryzować = »zboże na gromadę obrzucić« O.

Podrzeczka p. Porzeczka.

Podrzeć: »Já tę kartę tu na mniescu podrzę na kawałcie« Derd. 24. »Ledwie sę cárnęła o drzón a suknię podzarła« Pobł. 8 p. w. Cárnąc sę. || »Podrzeć = pobiedz prędko« Święt. 710. »A te Niemcy za górami jedli sukę z pazurami. Jeszcze jedny nie pożerli już ci po drugą poderli (pobiegli)« Zb. VI, 149. || »Podrzeć się« = zadrzeć z kim, pokłócić się: »Zámek był záklęty za to, zem sie z jednym carnoksiężnikiem podar« Święt. 377.

Podrzenie p. Drzenie.

Podrzeźniać = »przedrzeźniać, parodjować kogoś« Pr. fil. IV, 859. »Czego się podrzyźniasz, łajdaku?« Krak. IV, 192.

Podrzucek = »podrzutek, dziecko podrzucone, znalezione. Tak najczęściej nazywają dzieci ułomne, według ich mniemania, odmienione i podrzucone przez mamuny« Spr. IV, 327.

Podrzutka = »pierwsza orka, zwykle dość płytka, inaczej zwana podorywką« Pr. fil. IV, 859. »Celina = oranie ugoru odrazu w zagon, bez podrzutki i redlenia« Pr. fil. IV, 804 p. w. Celina.

Podrzynać się = »wyjaśniać się np. podrzyna się świat na pogode« Fed. II, 405.

Podrzytnica: »Podrzŷtnica (podrzutnica lub podrzytnica) = pierzyna spodnia« Pobł. 67. »Pôdrzŷtnica = piernat, materac z pierza (żartobl.)« Ram. 144. Por. Przyrzytnica.

Podrzyźniać się p. Podrzeźniać.

Podsaczek = »sieć podrywka« Pr. fil. V, 839.

Podsad = »włos zwierząt drapieżnych, niższy, cieńszy; miększy niż oś« Pr. fil. V, 839.

Podsada = »żyto późniejsze, wyrastające z pod wyższego, na tem samem polu, zwykle pół ziarna i pół kłosa tylko mające skutkiem przymarznięcia lub przemoknięcia ziarn« Ust. z Lidy.

Podsadki = gatunek grzybów: »Z początkiem maja pokazują się podpłotki a. podsadki« Lud. I, 197 (opis).

Podsadzić się: »Ale jak sie podsadził do tych drwi, wywalił je« Chełch. II, 17. »Ukręcił taki długalki pas i okręcił tem pasem ten śpichrz dokoła. Późni jak sie podsadził, to tylo kamnienie zostały, a wszystko posło« ib. 117.

Podsędek = »nizki a otyły człowiek« O. »Pan podsędyk nie słysząc tej mowy, chodził tylko, myślał i mruczył« Bar. 64.

Podsiadywać: »Podsiaduje go, zeby nie jechál = czyni mu przeszkodę« Mst.

Podsibitka p. Podsiebitka.

Podsiebitka = »pokład z desek przybitych pod stragarzem« Krak. IV, 317. »Podsiebitka = sufit« Udz. »Pomiędzy zrębem a płatwią zewnętrzną powstaje ztąd próżne miejsce, które się zakłada dokoła budynku opłokami, okrajkami, czyli podsiebitką (t. j. pod siebie bitą), boby inaczéj zawiéwało pomiędzy płatwiami pod dach« Krak. I, 151. »Podsibitka = strop« Pr. fil. V, 839.

Podsiebny: »Polski podsiebny młynek, zupełnie taki jak ten, w którym tu w Suchej kości tłuką« Wisła VIII, 641.

Podsienie p. Podcienie.

Podsień p. Podcienie.

Podsiew: »Po zbiorach zasiewają dla bydła tak zwany podsiew, składający się z grochu, jęczmienia i tatarki lub owsa z koniczem« Zb. XIII, 153.

Podsiębierny: »Koła wodne bywają podsiębierne lub nadsiębierne (ober-schlächtig, unter-schlächtig) t. j. na które woda z góry lub z dołu spada« Krak. I, 143. »Podsiębierne i nadsiębierne koła u młyna« Krak. IV, 317 p. w. Podsiebitka.

Podsitek = »rzadkie sito« Petr.

Podsitkowy = »przesiany przez rzadkie sito« Petr. || »Podsitkowy chleb = chleb z mąki razowej podsianej czyli przez sito przetoconej« Pr. fil. IV, 859. Toż Kłosy VII, 211 (ze Żmudzi).

Podskacić: »Pôdskacïc = podłożyć ognia« Ram. 144.

Podskakować: »Pôdskakôwac = podskakiwać« Ram. 144.

Podskale: »Całe pŭodskale zasiadły wrony« Rozpr. VIII, 122.

Podskoczyć: »Wej, bracie, tyś podskocuł, to i ja podskocuł« Chełch. I, 83.

Podskrobek = »1, ostatnia bułczyna chleba z dzieży 2, ostatnie dziecię u starych rodziców« Ust. z Lidy. Por. Poskrobek.

Podskubanica = »dziewka w krótkich spodnicach« Udz.

Podsłanie »liściowe w lesie« Tyg. il. 1, XIV, 52 (W. Pol).

Podsłuchy = »rodzaj polowania (łow.)« Prz. ludu VI, 110. || »Podsłuchy robić« = podsłuchiwać: »Przŷszed on (żandar) tam do Kantrzŷna, bŷ robic podsłuchŷ, Czŷ sę kęnŷ nie zanosy na jacie rozruchŷ« Derd. 27.

Podsłyszeć: »Ta panna rozumiała, że jakiś deszpérák musiał podsłyszéć ich mówić i sprzeciwia ji sie« Pozn. VI, 312.

Podsobek p. Podsobny, Na podsobku.

Podsobni p. Podsobny.

Podsobny: »Podsobny, podsobni koń w zaprzęgu (parą końmi) z lewej idący strony (k-sobie). Jeżeli zaprząg jest we czwórkę, to z lewej strony dwa konie zowią się: podsobny i licowy, a z prawej: naręczny i swaszlowy. Bliższe dwa konie zowią się także: dyszlowe, a podsobny siodłowym (że siada na nim woźnica). Np. źle konie idą; sprobujmy dać siodłowego pod rękę, a naręcznego na podsobek, to może lepiej pójdą« Krak. IV, 317. »Podsobny koń ztąd tak nazwany, że ma go pod sobą jeździec, z lewej strony na koń siąść zmuszony« Chełm. I, 96. Por. Na podsobku.

Podsokoli »pies« = zdatny do polowania z sokołem Prz. ludu VI, 110.

Podsołtys: »Nu to zawołaj sołtysa, podsołtysa i jennych ludzi« Chełch. II, 123.

Podspodni szew: »Szyć podspodnim szwem, podszewkować« Chełm. I, 53.

Podstać się: »Podstáć sie (o mleku), pŭôtstány« Rozpr. IX, 179. »Pŭôstány = podstały np. mleko« ib. 212. »Podstać, podstány« Rozpr. VIII, 209. »Podstány = podstały« Rozpr. VIII, 231. »Do podstawania się mleka, dla wydobycia więcej śmietany, używają w niektórych okolicach naczyń zupełnie płaskich« Pozn. II, 177. »Pôdstajac sã = podstawać się« Ram. 145. »Pôdstojec sã = podstać się« ib.

Podstajać się p. Podstać się.

Podstal: »Podstál = Lunaria rediviva« Spr. IV, 310. »Podstál = roślina (Lunaria rediviva) ib. V, 395. Por. Poctal.

Podstalić: »Kázáłek se kowálowi siékiérke podstálić, Bo mie Zakopianie obiecali zabić« Rozpr. X, 264.

Podstarosta p. Podstarości.

Podstarości: »Na Pińszczyźnie bywa i podstarości (sc. weselny)« Zb. I, 92 p. w. Starosta. »Dziewiąty był pod-starostą, takze nie zyją« Krak. II. 188.

Podstarościanka = »urząd w obrzędzie weselnym« Pr. fil. IV, 233. »Pan młody stara się o swata, starostę, starościnę i starościankę czyli podstarościankę« Chełm. I, 243.

Podstarszy = »pomocnik starszego w cechu« Pr. fil. V, 974.

Podstata: »W tę to tu placu cemrowaná studnia, Stoi tan dziéweczka barzo upłakaná, Czyli uod parady, czyli od podstaty, Czyli ku nié chodzi młodzieniec bogaty« Aten. 1877, II, 633. (Por. ustęp dalszy: »Na tym to tu placu studnia cémrowaná Stoji tam dziewucha bardzo upłakaná, Czyli uod parady, czyli uod tesknoty, Że sie jéj napiérá pachołek bogaty« ib. 634).

Podstawka = »nasad w pługu« Pr. fil. IV, 233. || »Podstawka = książka trzymana na plecach kolegi, siedzącego w ławce poprzedniej, aby zamiast z pamięci z książki lekcje wydawać: odpowiadać z podstawki« Pr. fil. IV, 839.

Podstąpić = »narażać np. życie« Hoff 41.

Podstąpienie: »Garnek stawia się na brzuchu (jako bańka) od poderwania, kolek i podstąpienia macicy« Pleszcz. 115. Por. Podstąpić.

Podstęp: »Pődstãp = podstęp« Ram. 145.

Podstodole: »Miejsce pod stodołą nosi nazwę podstodole« Maz. V, 49.

Podstojeć się p. Podstać się.

Podstolina = »futro na nogi w formie worka« Ust. z Litwy.

Podstrawać: »Podstrawac (podstrawać) = podburzać« Pobł. 67. »Pődstrawjac = podburzać, podjudzać« Ram. 145.

Podstrawiać p. Podstrawać.

Podstrudna p. Podstrudno.

Podstrudno »a. Postrudno, Postrudnieniem = z trudnością« Zb. I, 22. »Kupuje się ten 'kamyszek na oberwanie' w haptéce, ale skuteczniejszym on jest, gdy go się znajdzie na polu, choć to jest postrudno (trudno)« Pozn. VII, 159. »Podstrudna«: »Pocóżeś mnie, matusieńku, za mąż wydała, kiedy ja się w gospodarstwie nie rozpoznała; w gospodarstwie trzeba robić i pod-strudna ładnie chodzić, matulu moja« Pozn. I, 220. Por. Podtrudna, Potrudno.

Podstrzałowy p. Postrzałowy.

Podstrzemienny »pies« Prz. ludu VI, 110.

Podstrzesze: »Do pokrycia wzdłuż i wszerz całego domu od spodu podstrzesza jak również narożników służą jeze tj. snopki słomy etc.« Święt. 35. Por. Popodstrzesze.

Podstrzeszny: »Zapuszczają do oka miód od pszczół ziemnych lub podstrzesznych« Święt. 617.

Podsuć = podsypać: »Liptowiánie podsuli mu grohu pod nogi, a ón leciáł tęgo i przewértnon sie na tym grohu« Zb. XV, 5.

Podsuty: »Kwas kaszą jaglaną podsuty« Mát. W. 10.

Podsuwka = »kuban, łapówka« Ust. z Litwy.

Podswania = »podswatka (urząd weselny)« Orzeszkowa, Bene Nati 164. Por. Swania.

Podswywodzie: »Niescęśliwe podswywodzie, puscaj piórko po téj wodzie; jeśli-ć piórko pójdzie do

dna, toś dziewcyno wianka godna« Maz. II, 50.

Podsypany »wiatrem = porywczy, rozstrojony« Święt. 710.

Podsypka: »Panowie wychylają na podsypkę miarkę gdańskiej wódki« Del. 77.

Podsypny = »dobry plon dajacy (o zbożu)« Cer.

Podsypywać: »Pyrki dobrze się rodzą i więcej podsypują, jeżeli im się obrywają kwicie zaraz przy rozpękaniu« Pozn. I, 103.

Podsyta = »napój z wody i miodu (używany zamiast makowego mleka)« Ust. z Litwy.

Pod szerść »strzelać = strzelać do odyńca wtedy, gdy już strzelca mija, gdyż inaczej kula lub pieniek może się ześliznąć po szerści, zwłaszcza, że odyniec ma boki natarte żywicą drzew leśnych, o które się trze« Pr. fil. V, 839.

Podszewka = »podłoga« Pr. fil. V, 839.

Podszewkować = »szyć podspodnim szwem« Chełm. I, 53.

Podszopie: »Chałupa, stodoła, chlewy i podszopie stanowią prawie jedną całość« Rad. I, 65.

Podszukiwać »(na Szląsku) = śledztwo odbywać, robić badanie« O.

Podszurk = »szaruźnia do ustawienia wozów, pługów i t. p., by nie marniały na deszczu« Pobł. 68. »Pôdszurk = podstrzesze; dach wysunięty z przodu domu i tworzący rodzaj ganku; szopa na wozy i inne narzędzia gospodarskie« Ram. 145.

Podszybie: »Oderwane kawały galmanu odwozi ślеper na 'podszybie' t. j. dno szybu« Zb. X, 210.

Podszycie: »Pods(z)ycie = 1, część obuwia, okrywająca stopę: dać nowe podszycie — dorobić do starych cholew nowe stopy 2, nié má go za Boze podsycie = ma go za nic, lekceważy go« Pr. fil. V, 839. || »Podsycie = poszycie dachu, poddasze« Pr. fil. IV, 234.

Podszyć: »On se dobrze podszył bóty (= dużo zyskał)« Cinc. 29.

Podszyja: »Tańcowałbym, złe buty mam, u podszyji wstążki ni mam« Łęcz. 192. »Starsá druzka marsałkowi przypiná wstege do podsyi« Wisła IX, 239.

Podszyty: »Knieja podszyta = krzewiną zarosła« Prz. ludu VI, 110.

Podściał »Podmieć = podściółka« Petr. »Podściał = ściołka, ściel« Pr. fil. IV, 234. »Podściał a. podściełka = ściołka pod dobytek« Pr. fil. IV, 859. Por. Podściół, Podściółka.

Podścianie: »Táńca się nie boją, pieniędzy nie mają, stoją po podścianiu, druchny obmawiają« Krak. II, 498.

Podścielić: »Achton, achton, podścielona płachtą, a jak stanąć, to pod nogami: dyg, dyg. Lód« Zb. VI, 7. »Bez (roślinę) podścielają chorej nierogaciźnie« ib. 290. »Pod bydło się słomy z pod umarłego nie podściela, bo to bydłu szkodzi« Pozn. II, 77. »Umarłego układają w trumnie, podścieliwszy mu pod głowę trzáski, odpadłe przy heblowaniu trumny« Święt. 132. »Pôdscelłc = podścielać« Ram. 144.

Podścielisko: »Moje podścielisko — pod wodą mulisko« Kolb. 200.

Podściełka p. Podściał.

Podścienie: »U Mazura w piecu dziura, na pościeniu drzwicki« Kiel. II, 177. »Obejście bezpośrednie koło domu zwie się podchyzem lub podścieniem« Święt. 35. »Awo mám w d.... na podścieniu! (Odpowiedź na uporczywe wypytywanie się, gdzie jaką rzecz

schowano lub zapodziano, z dodatkiem: go, ją, cie; także lekceważące lub obelżywe wyrażanie się o kimś« Święt. 670. || »Podścienie = najdalsze miejsce we wnętrzu pieca i w ogólności każdej zamkniętej przestrzeni« ib. 710. Por. Podchyz, Podcienie.

Podściół »a. Podściółka = ściel, ściółka; słoma na podściół, na podściółkę, torf na podściół« Pr. fil. V, 839. Por. Podściał, Podściółka.

Podściółka »a. Ściółka = słoma podesłana pod bydło w oborze« Zb. I, 22. »Podściółka = słoma, słana pod bydło i konie« Spr. V, 118. Por. Podściał, Podściół.

Podściwy p. Poczciwy.

Podślubić: »Ona Bogu wszechmoguncemu swoje paniejstwo podślubiła, a s tego inszego męża pojąć nie chce« Aten. 1877, II, 639. »Śliena pani trzy wiunecki wiła, które podślubiła« Wisła VII, 278.

Podśmerować se = »podpić sobie« Pr. fil. V, 839.

Podśmietanie = »substancyja tłusta, która się znajduje między mlekiem i śmietaną« Petr. »Podśmietanie = mleko kwaśne« Ust. z Galicyi.

Podśniadanek: »Podśniádánek = drugie śniadanie« Pr. fil. V, 839. »W czasie długich, letnich dni, przy robocie, jedzą: 'podśniadanek i podwieczorek', składający się z chleba, masła, sera, często tylko z samego chleba« Was. 43. »W zimie jadają w domu podśniadek o wschodzie słońca: chleb z masłem lub serem i piją wódkę« Rad. I, 61.

Podśniadek p. Podśniadanek.

Podświadczać: »Podświádcać i zeświádcać = 1, pochlebiać, a stąd 2, dawać do jedzenia coś lepszego, aniżeli innym« Rozpr. XXVI, 389. »W drugij chałupie zaraz tam była dziwka duza, co téj dziewcynce zacęna podświárcać (świadczyć, pochlebiać), dawała ij wstązecki, paciórki, tablicki do paciorków (medaliki)« Krak. IV, 161.

Podświarczać p. Podświadczać.

Podświecać = »basować, pochlebiać w widokach korzyści« Kolb. rękop.

Podświnak, Podświnek p. Podświniak.

Podświniak = »wieprzak dorastający, duży« Osip. Formy: »Podświnak« w Święcianach, »Podświnek« w Lidzie, »Podświniuk« w Grodzieńskiem K.

Podświniuk p. Podświniak.

Podświtywać: »Gdy w czasie deszczu ukaże się skrawek jaśniejszego nieba np. w Modlnicy od strony południowej, wtedy mówią że: podśwituje od Krakowa; gdy z przeciwnej, północnej strony, to: podśwituje od Ojcowa« Krak. IV, 319 p. w. Prześwitować. »Gdzie podświtywá, tam ptasek śpiwá« Kozł. 58.

Podtatusiały = »podstarzały« Ust. z Warszawy.

Podtatusieć = »podstarzeć się« Ust. z Warszawy.

Podtenczas: »Młodzianie wynoszą stoły zbyteczne, a dziewczęta zamiatają i wodą zakrapiają podłogę. Podtenczas drużba z dwoma młodzianami i kapelą jedzą swój objad w kuchni« Pozn. I, 216. »Gospodynie biorą młodą-panię i wyprowadzają ją niespodziewanie do komory, a tam zdjąwszy jej wianek rozmarynowy i warkocz, kładą na głowę czapkę zło-

cistą i tak oczepioną wprowadzają do izby 'gdzie podtenczas panowała ciszą'. wśród śpiewu« Pozn. I. 249.

Podtoczka = »część dolna perkalikowej koszuli żeńskiej, zrobiona z grubego domowego płótna« Tyg. il. I. 227, str. 43.

Podtoki = »drąg widłowato rozdwojony, osadzony w osi tylnej, łączący zadnią część wozu z przednią« Roczn. 225.

Podtrudna: »W gospodarstwie trzeba robić i podtrudna biało chodzić, matuchno moja« Pozn. II. 262. Por. Podstrudno.

Podtrzepać: »Powadzili się o coś raz polak i niemiec, od słownych huków, przyszło aż do puków. Gdy sobie trochę podtrzepali, wytrwać twardych od polaka tyktów nie mogąc niemiec, zemknął z placu« Bar. 164. || »Barszcz robią w ten sposób, że gotują w garnku serwatkę, póki nie 'zawrze', potem odlewają trochę do mniejszego garnka, 'podtrzepują' mąką, wlewają do całego waru, mieszają warzęchą i 'bäše' gotowy« Z listu K. Mátyasa.

Podtrzódka = »pomocnik pasterza« Pr. fil. IV. 234.

Podtuptany = 1. strudzony chodzeniem 2. podtatusiały« Ust. z Litwy.

Podtykać = »podsuwać coś komu« Mil. »To (krowina) zmizerowało ciężką zimą, kiedy nie było temu co podtykać« (podsuwać do jedzenia) Kam. 113.

Podtykiel = »spodnica« Pr. fil. IV, 234.

Poducha = »zgr. od poduszka« Pr. fil. V, 840. »Poducha = zgr. od poduszka: ziaba jak poducha« Spr. V, 141. »Oj i dyna moja dyna, dał mi Pan Bóg, dał mi syna, Mam poduchy dlań ze bzduchy i ani jednej pieluchy« Łęcz. 216.

Poduchna »a. Duchna, Duchenka: 1. wielka poduszka 2. czapka dla umarłych 3. meretrix« (nie podano zkąd wzięte Ł.). Por. Duchenka.

Poduchować: »Poduhować = powiewać« Rozpr. X, 296. Wrześ. 17. »Poduchuje wiater, wiater połedniowy, wyduchaj mi wietrze moje myśli z głowy« Spr. V, 352 p. w. Duć.

Podufałość: »Ponoś ten dziad miał ogromną podufałość do kościoła i do wszystkich ojców duchownych z tamtego klasztoru, więc mu się dobrze dziać musiało« Beld. 47.

Podufały = »a. Zaufały = poufały« Mil. »Podufały (i wszystkie pochodne) = poufały« Czark. || »Podufały w sobie = zaufany« Pr. fil. V, 840. »Podufały = pewny siebie« Czark. »Podufały = zuchwały« Goszczyński. Tatry 133. »Podufały = honorowy, dumny« Wrześ. 17. »Podufały = dumny, zarozumiały« Spr. V, 348. »Podufały a. durny = hardy, dumny; kóń choć jak podufały, to je pikny; ba, cłeka podufałego nie rád widzem, bo je głupi« Spr. V, 396. »Podufały = zuchwały« Fed. II, 405. »Był król Winieleus; ten był taki pełnomocny, taki podufały, taki pyszały, ze ino ón jeden i Pan Bóg na świecie« Krak. IV, 102. || »Podufały = otyły, gruby, np. kloc« Pleszcz. 40. »Podufały = usadzisty, krępy« Kuj. II, 275. Toż Sand. 264. »Podufały = dobrej tuszy, tęgi« Ust. z Grójeckiego. »Podufały a. poufały = dobrej tuszy, otyły np. kucharz podufały (brzuchaty)« Krak. IV, 317. »Podufały a. odufały = silnie zbudowany człowiek otyły« Święt. 710. »Podufały = tłuściu-

chny« Pr. fil. IV, 234. »A nasz włódarz podufały spad z warszty (warstwy), potłuk gały (oczy)« Łęcz. 38. »Z tamtyj strony Wisły panny się kąpały; Na olszowym krzacku chusty powisały; Przysét Jaśko podufały, Rusuł krzackiem, poźlatały« Zb. VIII, 288. || »Kobieta podufała = poważna, ciężarna« Krak. IV, 317. »A wypijcie do mnie, ino tylko rządnie (sporo), bo ja podufała (poważna, ciężarna), rozejdzie się po mnie« Krak. II, 483.

Podująć się = »podjąć się czego« Krak. IV, 317.

Podulić »trochę, a. jakiś czas dulić = popalić, pokurzyć tytoniu« Ust. z Warszawy (gwara złodziejska).

Podumać: »I przywędrowali przed ten carny Dunaj. Oj tu se, Kasiuniu, tu sobie podumaj« Wisła IV, 399.

Podupaść = zapewne stracić wianek K. »Już róża opadła, jużeści pobladła, byłaś panną, grzecna Kasiu, teraz podupadła« Kuj. II, 38. »Jużem teráz podupadła Wojtysiu — Dawnoś ty już taka była, adyć nie-eś nie mówiła Marysiu« Kuj. II, 38. »Dworacy jechali, cápecka im spadła, powiedz mi dziewcyno, z kim'eś podupadła?« Maz. III, 255.

Podusty »a. niechwaczy = o charcie, który, goniąc za zającem pyskiem go tylko trąca, a złapać go nie może« Pr. fil. V, 840.

Poduszczyna: »Poduscyna = poduszka (zwykle w pogardliwem znaczeniu)« Spr. IV, 327.

Poduszeczka: »Przyjdzie ku wieczoru, Westchnę Panu Bogu, Wezmę podłużeczkę, Pójdę spać do brogu« Kog. 226, nº 455, zwr. 6. || »Między innemi tańcami prym trzyma 'poduszeczka', którą następnym sposobem tańcują« Juc. 197 (opis). Por. Poduszkowy taniec.

Poduszka = »leżąca poziomo część nasadu w wozie« Pr. fil. V, 840. »Poduski: drewniane osie w miejscu nasady koła obite są żelazem, t. zw. poduskami« Spr. V, 396. »Bukse, okucie osi z drzewa, zob. poduski, pieski« (wyrazów tych niema) Rozpr. X, 272.

Poduszkowy taniec: »W obrzędach weselnych pieśni chmielowe przy oczepinach albo po oczepinach, wedle zwyczaju śpiewają zawsze. Mieszczanie i szlachta zagrodowa przejęła je od ludu i przyswoiła sobie z tą różnicą, że pieśni te nazywają tańcem poduszkowym« Wójc. II, 2; 8. »Poduszkowy (taniec) czyli chmielowy, tańczony przez weselników po oczepinach przy śpiewie chmiela, gdy państwo młodzi mają iść do poduszki« Zb. I, 89.

Podużać = 1, przemagać kogo w boju, zwłaszcza ręcznym, w borykaniu się, lub w każdym innym razie, gdzie siła cielesna stanowi 2, wyzdrowieć, powstać z choroby« Roczn. 225.

Podużo p. Dużo.

Podwalina: »Ściana obsypana z dołu ziemią nazywa się podwalina« J. Łoś. »Cała chałupa wspiera się na podwalinie w czworokąt z grubych bali na 12 cali a na 10 szerokich ułożonej« Maz. III, 41. »Fundament chałupy czyli podwaliny stanowią cztery kłody, zwane przyciesiami« Wisła VI, 426. »Podwalina = najniższa płaza w ścianie chaty« Spr. V, 396.

Podwalnica = »belka w wiatraku, na której leży i obraca się kark wału« Spr. V, 140.

Podwał: »Chłopi zakopują kości ze zdechłych swych owiec pod pod-

wały w owczarniach swych sąsiadów, którym powodzenia tego gospodarstwa zazdroszczą« Gluz. 551 (zapewne 'pod fundamenta' K.). || »Podwał = piwnica, sklep, loch« Ust. z Litwy.

Podwałczenie p. Podwałczyć.

Podwałczyć: »Podwałczenie, a w ustach tutejszego ludu 'podwálcenie' (słowo podwáłcyć) albo 'gadanie na podwáłke' jest to właściwość gwarowa, polegająca na tem, że językowo podniebienną spółgłoskę ł wymawiają jak krótkie wargowe u (ŭ). Naprzykład: gŭowa (głowa), mŭody (młody), kŭadzie (kładzie) i t. d.« Wisła II, 168. »Kiedym się naprzykład pytał w Przybysławicach (minodzkich): Czy tu u was podwałczą? Odpowiedział mi zapytany: 'E, nie, z takich to sie wszyscy śmieją: o, na podwáłke podwijás, ni más to języka? — A, kiej, pedá, ni moge...'« Wisła II, 172. Por. Wałować, Wałkować, Wałkonić, Wałkoń, Małocha.

Podwałka = »zeszycie brzegów płótna bez obrąbka; szew« Wrześ. 17. »Podwáłka, zesyć płótno na podwáłke, tj. zeszyć dwa kawały płótna podwójnie, raz pojedynczo, a drugi raz, podwinąwszy obydwa kraje zeszyte, przeszyć po raz drugi« Spr. IV, 396. »Podwáłka = szew; 1, zeszycie dwóch krajów płótna bez obrąbka tak, iż się nici snują 2, robić co na podwáłkę, rzucać na kupę« Rozpr. X, 296. »Podwałka —? (kawałek ziemi nietknięty przy oraniu Linde). 'Wszyćko mi się wszyćko na podwałkę orze'« Rozpr. III, 374. »Wsytko mi sie wsytko na podwałke orze« Zb. XII, 123. Zejsz. 59. || »Podwałka« p. Podwałczyć.

Podważyć się: »Podwá"zą sie (poważę się)« Opol. 7. Toż ib. 22. »A óna kiwá rénkom, ale nie mówi, bo jesce te casy nie wysły, dopoki sie na to nie podwázyła (odważyła) wyciérpieć« Cisz. I, 129.

Podwiązarek p. Podwyzárk.

Podwiązek p. Podwiązka.

Podwiązka: »Gdzie ja jadę, to ja jadę, mój konik kląska (tupie), lepsza u mnie i w respekcie w butach podwiązka« Lub. 1, 255. »Podwiąnzek« = podwiązka Rozpr. XII, 46.

Podwiczka: »Swachny przypinają młodzianom po dwie wstążki (t. j. czerwoną i żółtą lub niebieską) zwane podwiczki do boku prawego u dołu przy pasie« Pozn. I, 227.

Podwieczerne = »pieniądze dawane na podwieczorek, z książki rachunkowej rękopiśmiennej XVIII w.« Pr. fil. V, 840.

Podwieczerza = »podwieczorek« Tyg. il. 1, XIV, 54 (z pod Warszawy). »Podwieczerze = podwieczorek« Tyg. il. 1, XIII, 180.

Podwieczerze p, Podwieczerza.

Powieczorek: »Boćki przyleciały (koło św. Józefa) podwieczorki przywróciły; boćki odleciały (koło św. Bartłomieja) podwieczorki zabrały (do tego przysłowia w dawaniu podwieczorków stosują się gospodynie wiejskie)« Zb. III, 32. »Żóraw. Gdy żórawie lecą z ciepłych krajów, to rozpoczynają się podwieczorki; gdy zaś do ciepłych krajów wracają, to podwieczorki się kończą« Zb. X, 105. Por. Podwieczerza, Podwieczór.

Podwieczór: »W wdzięczny podwieczór w wiosennej chwili, W zielonej lipie ptaszeczek kwili« Zb. II, 106. || »Podwieczór« = podwieczorek: »Żono kochana, dajże

mi podwieczór. Mężu kochany, jużci ciemny wieczór« Kuj. II, 56. P. Bydłożenie.

Podwiel = »póki, dopóki« Pr. fil. V, 840; ib. III, 496. »Podwiela póki, dopóki« Pr. fil. V, 840. Parcz. »Podwiyl, podwiela = dokąd, dopóki, jak długo« Spr. IV, 28. »Lipa nie chciała dać łyka, podwiela nie pódzie do krowy po mléko« Zb. IV, 202. ss. »Ten głupi jak sie zrobiył ptakiem, wyleciáł wysoko okropnie i wcionz sed do nieba, podwiyl go ino tylko (dopóki go tylko widać było)« Zb. XI, 90. »Óna nie chciała jechać, ino powiadá tak: 'já nie pojade, podwiyl tu moi rodzice nie przyjadom« ib. 126. Por. Powiela.

Podwiela p. Podwiel.

Podwietrzać: »Přzy końcu jeszcze podwietrza się zboże szuflą dla usunięcia reszty pliw (plew)« Kuj. I, 88.

Podwiga p. Podwika.

Podwijałka: »Podwijáłki: dawniej obuwali się górale inaczej, niż dzisiaj: onuczki zakładali na wierzch spodni, krępując je rzemieniem, a nogę dla wyrównania obwijali od spodu szmatami, t. zw. podwijáłką« Spr. IV, 310. Toż ib. V, 396.

Podwijka p. Podwika.

Podwika: »Půodwika = biała perkalowa chustka, dość wielka, używana przy obchodzie weselnym« Rozpr. VIII, 176. »Podwijka = kawał płótna« Rozpr. XVII, 54. »Podwijka = chustka biała« Pr. fil. IV, 234. »Po objedzie starszy drużba weźmie podwikę i zawinie w nią oboje młodych, a swachna zdejmie ją z niego, i tą podwiką samej tylko młodej obwinie szyję i głowę, w czem ona chodzi aż do oczepin« Maz. III, 160. »Podwiga = spódnica fałdowana niewieścia. Podobno dawniej oznaczała i zawoj niewieści na głowę, ale lud o tem nic nie wie, tylko starzy nazywają tak spódnicę czyli kieckę, przyjaciółkę« Pr. fil. IV, 859. »Kiecka = spódnica, podwiga« ib. 826 p. w. Kiecka. Por. Podwiczka, Kiecka, Przyjaciółka, Podwójka.

Podwil p. Podwiel.

Podwilczasta »owca = mająca białe lub czarne podgardle (u Górali)« Enc. R. II, 818.

Podwinąć: »Przede wroty, kamień złoty, białá lelijá, Wijze mi biały wieniec panno Zofijo; Nie dájze go chłopu na wieś, bo go nie godzien, Połózze go, podwińze go na ogień« Kozł. 74. || »Podwinąć się = nasunąć się« Ust. z Litwy.

Podwizark: »Pődwizárk = szopa przy domu na wozy, pługi i inne narzędzia gospodarskie« Ram. 145.

Podwleczka: »Podwléczka = spódnica« Rozpr. XII, 99.

Podwłoczka: »Podwłocka = spodnica spodnia« Mil.

Pod włos »przejechać = wybić: pod włos cię przejadę, szkolne« Pr. fil. V, 840.

Podwoda? Podwód?: »A mój Jasiniek z wojny jedzie, ma cztery konie na podwodzie« Pozn. IV, 117.

Podwodowy: »W téj stajence jaborowy stoi koniś podwodowy, podwodowy, osiodłany, Jaś na nim porąbany« Święt. 81.

Podwodzić »na kogo = jątrzyć, podmawiać na kogo, stać na zdradzie, instygować« Krak. IV, 317. »Podwodzić na kogo = podmawiać, szczuć na kogo« Święt. 710. »Podwodzić = donosić, skarżyć: kobieta ciągiem na mnie podwodzi« Spr. V, 118. »Macocha nie lubiła tego pasierba i zryzała i podwodziła na niego przed królem,

ale król ji nie wierzuł« Święt. 346. »Podwodzić = donosić, skarżyć: kobieta ciągiem na mnie podwodzi« Spr. V, 118. »Siostra przyrodnia zaczęła podwodzić przed macochą, że pasierbica zawsze w polu próżnuje« Kozł. 304. »Matka królewicza okrutnie nie lubiła swojej synowej — ciągle na nią podwodziła« ib. 320.

Podwoje p. Podwój.

Podworyszek p. Podwórze.

Podworzec p. Podwórzec.

Podwozki = »żelazne obicie osi« Spr. IV, 333. Por. Podosek.

Podwód: »Ponieważ na Ukrainie sosna rzadko gdzie rośnie, więc jadący z podwodem na Polesie zewsze przywożą z sobą narąbane sosenki« Zb. III, 122. Por. Podwoda.

Podwój = »wierzeja, drzwi: jużci słoneczko u podwoja« Pr. fil. IV, 840. »Dwa boczne słupy u drzwi są to podwoje« Lub. I, 54. »Naokoło drzwi szeroka oprawa drzewna, czyli ramy, zwane podwój« Maz. III, 41. »Stanę sobie u podwoja« Kozł. 36. »Stane ja se u podwoja« ib. 37. Kolb. 225, 227. »I przyjechał do podwoja« ib. 227. »I ustanę u podwoja« Zb. II, 76. »Stanę cicho u podwoja« Pozn. IV, 116. »Jeden stoji u podwoja« Rad. II, 21. »Stoi Jasio u podwoja« Łęcz. 67. »W sieni u podwoja tam jest służba twoja« Zb. VIII, 272. || »W prawy bok wojów (u sochy) przy łubce wbity jest mały haczyk żelazny, zwany podwój« Chełm. I, 106. »Podwój z powrózka (u sochy)« Peszcz. 24.

Podwojci: »Wszelkie gminne robocizny załatwiają wszyscy obywatele gminy prócz wójta, podwójciego i przysiężnego« Święt. 126.

Podwójka: »Płótna, które się nazywa podwójka, bo jest tkane we dwie nitki i wzdłuż i wpoprzek, używa się na męskie ubranie« Zb. VIII, 261. || »Velamen capitis alias podwoyka. Z testamentu chłopki Anny z Ciechanowa r. 1551« Wisła VI, 850. Por. Podwika.

Podwór: »Podwór. 'Leciało pare gołąbki beze dwór. Uderzyli skrzydeleńkami o podwór'« Pr. fil. IV, 234. P. Podwórze.

Podwórce p. Podwórze.

Podwórcowy p. Podwórzowy.

Podwóreczek p. Podwórze.

Podwórek p. Podwórze.

Podwórki: »Půodwůórki, jiść do kůogoś na půodwůórki. znaczy iść do kogoś w odwiedziny« Rozpr. VIII, 176.

Podwórz p. Podwórze.

Podwórze: »Podwyrze = podwórze« Kuj. II, 285, nº 69. Toż ib. nº 79. »Stanie sobie na podwyrzu« Pozn. VI, 161. »Stanęła przed domem na podwyrzu« Kuj. I, 123. »Usłyszała na podwyrzu hałas« ib. 129. »Postawić na podwyrzu« ib. 175. »Diabeł przyjeżdża na podwyrze« ib. 183. »Wyjeżdżam, matulińku, z podwyrza twego« ib. 310. »Pójdź na podwyrze« ib. 326. »A z obory, jak z obory, ale z podwyrza, z podwyrza« ib. II, 143. »Kole twego podwyrza« Pozn. VI, 233. || »Podwórz = podwórze« Pr. fil. IV, 234. »Podwórz, -a (rodzaj męski). Jest to prowincyonalizm litewski, znaczący to samo, co w Królestwie podwórze. Ztąd też na Litwie mówią: podwórek, -rka, kiedy w Królestwie powiedzianoby: podwórko« Wal. 165. »Oberżysta miał na podwórze sześć sążni drzewa leżeć, a ni miał ani kawałka porąbanego« Pozn. VI, 53. »Na podwórz a. na pudwórz« Ust. z Li-

twy. || »Podwórek«: »Wchodzą na podwórek, a óna widzi, że tam pełno ścierwa na podwórku leży« Pozn. VI, 261. || »Podwóreczek«: »Wyszła Kasieńka na podwóreczek« Lub. I, 235. »Leci gołąbeczek przez mój podwóreczek« Zb. II, 108. Toż Zb. X, 309. || »Podwyrek = podwórko: a poszedem w podwyrek« Pr. fil. V, 840. || »Podwyrko = podwórko« Pr. fil. V, 840. »A stawta me w podwyrko« Kuj. II, 44. || »Podwyreczko«: »I zajechał w podwyreczko« Kuj. II, 34. || »Podwórce = podwórze« Fed. II, 405. »Wsyćkie ony (wozy) sie do moji matusie na podwórce zmieściły« Sand. 77. || »Podworyszek«: »Taki podworyszek sobie zrobiłam« Pozn. I, 106. Por. Podwórzec.

Podwórzec = »podwórze, dziedziniec« Krak. IV, 317. »U nasego pana zielony podwórzec« Kiel. I, 57. Zb. III, 18. »Niechze mu wystawi na podwórcu chlewek« Zb. IV, 128. »Wyźreli ráz wieczór na podwórzec« Zb. XI, 78 »Mój koniczek na podwórcu moknie w ciemnéj nocy« Wójc. II. 225. »Zaziéra óna na podwórzec« Zb. XV, 37. »Chodzić było po podwórcu« Święt. 223. || »Podworzec«: »U nasego pana zielony podworzec« Zaw. Etn. 16. »U nasygo pana zieluny podworzec« Kozł. 228. »Wypuścić (jędory) na podworzec« Cisz. I, 268. »Stoi sosna śród podworca« Święt. 77. »Puściuł... zająca na podworzec« ib. 417. »Chodzi po podworcu« Zb. II, 158. »Któż to tam po podworcu tępie?« Zb. X, 115. || »Podwyrzec«: »A u naszej pani jest wielki podwyrzec« Pozn. III, 46. Por. Podwórze.

Podwórzowy: »Pycina była u niego za gospodynióm, a mąż był za gospodarza podwórzowego« Zb. IV, 198. »Niech mi gosposia idzie po gospodárza podwórcowego« ib.

Podwrotnica = »deska podkładająca się pod wrota, ażeby przez otwór pomiędzy krawędzią wrót i ziemią nie przechodziło ptastwo, prosięta i t. d.« O.

Podwyreczko p. Podwórze.

Podwyrek p. Podwórze.

Podwyrka: »Na podwyrkę = kartofle sadzą niekiedy tuż przy domu, pod ręką; takie kartofle łatwo i prędko, bez straty czasu można podebrać i to się nazywa 'na podwyrkę': 'posadziłam 6 zagonów w polu, a jeden na podwyrkę'« Od prof. Kryńskiego.

Podwyrko p. Podwórze.

Podwyrze p. Podwórze.

Podwystawa = »dach na słupach bez ścian do składania drzewa, narzędzi gospodarskich i t. p.« Pr. fil. V, 840. »Podwystawa = drwalnia« Pr. fil. IV, 234. || »Podwystáwk (podwystawek) = wystawa przed domem, daszek wysunięty« Pobł. 68. »Pódwystáwk = ganek przed domem; poddasze wystające« Ram. 145.

Pobwystawk p. Podwystawa.

Podwyzárk: »(podwiązarek) = szarużnia« Pobł. 68. Por. Wiązarek. Podwizark.

Podyma: »(z podéjma) = część wozu, służąca dla podniesienia dyszla, aby nie padał na dół« Pr. fil. V, 840. »Podyma = narząd u wozu do podtrzymywania dyszla poziomo« Święt. 710. »Podyma łączy pod wozem rozwarte końce śnic« J. Łoś. »Podyma, oznacza kawałek drzewa znajdujący się pod rozworą, a podtrzymujący dyszel ku górze; po złamaniu podymy dyszel opada; właściwie być powinno 'podejma'« Spr. IV, 367. »Ostatnia część przodka jest po-

dyma u dyszla« Lub. I, 87. »Śnice przechodzą pod nasadem osi poza przodek wozu, gdzie je spina podyma drewniana, by dyszel utrzymał się przy równowadze« Święt. 10. »Przy przedniem półwoziu, na tylnej części skrętów czyli szniców jest przymocowana podyma, na której spoczywa rozwora« Pozn. III, 137. »Z tyłu są śnice i rozwora z podymą, która trzyma śnice i dyszel, aby równolegle leżał« Pozn. I, 110. »Podyma przybita do śnic« Zb. IV, 189. || »Poddyma«: »Do śnic z jednego końca przyprawiony dyszel, z drugiego zaś końca poddyma« Krak. I, 175. »Poddyma u wozu« ib. IV, 317 p. w. Podkulek. »W śnicach obsadzony jest z przodu dyszel, z tyłu zaś znajduje się okuty poprzeczny kawałek drążka, zwany poddymą« Zb. X, 207. || »Podema: »Kawałek drzewa pod rozworą, podtrzymujący dyszel ku górze« Rozpr. XXVI, 389. || »Podejma«: »Podejma = część wozu, łącząca śnice« Spr. IV, 310. Toż Spr. V, 394. || »Podyma« u sochy: »Grądziel jest drewniana — podyma jest żelazna albo drewniana (u sochy)« Zb. VIII, 260.

Podyrdać = »pobiegnąć« Pr. fil. 840. »Tobołek w rękę i szpádel i tak podyrdász dyr! dyr! dyr!« Kaspr. 40. || »Wyńdź na mnie — podyrdáj mie, Jęno mnie nie uráź, To ci dám drugi ráz. Jabłoń« Zb. VII, 82.

Podyrgacz: »Ślyź z twardosa, wstąp w moje doły, weź podyrgáca, a bij kosmáca, bo ci zje grzywáca = zleź z zápiecka, wdziej buty; weź pałkę, bij wilka, bo ci zje konia« Zb. X, 154.

Podyszar = »półka w szałasie« Wrześ. 17. »Podysár = 1, w szałasie półka na sery 2, tapczan: na podysárku śpiom ludzie« Spr. V, 396. »Podysár = półka w stajni sporządzona z kilku desek razem ułożonych równolegle do podłogi« Spr. IV, 348.

Podziać p. Podzieć.

Po dziadu = »doskonałe, ładne, np. dziewucha po dziadu, muzyka po dziadu« Mil.

Podziadzie = »licho, niedbale; (wykrzyk) o podziadzie! (na znak zdziwienia)« Święt. 710.

Podziałka: »Wleźli do kościoła i dzielo sie: kozdemu dostało sie po 20.000, ale został sie esce do podziałki tysiąc; nie wiedzo co z niem zrobić, chtórnemu go dać« Chełch. I, 65. »My mnielim przy podziałce po dwadzieścia tysięcy i esce sie ostało« ib. 66.

Podziaw = »pójdź tutaj, skrócone pódź jaw« Spr. IV, 359.

Podzieć = położyć, schować: »Kajż to złoto podziejemy?« Rog. 242, nº 493, zwr. 10. || »Podzieć się« = pójść, udać się: »Gdziez já się nieborácek mum podzieć« Kozł. 200. »Nie wiém kaj się podziéć« Zb. IV, 90. »Gdzie się podziejewa?« Rud. 144. »Nie wiedziała, gdzie się podziali« Pozn. VI, 19. || »Podzieć się gdzie = zagubić się« Spr. IV, 348. »Pán ledwo sie kej nie podziáł, ale cóz miáł robić« Święt. 344. »Król ledwie sie kéj nie podziáł, ze to jego córka za takiego niezgółecnego dziada musi iś« Święt. 356. »Na Litwie mówią: podzienę się, podzieniesz się i t. d. zam. podzieję się i t. d.« Ust. z Litwy.

Pod-zielenie: »Po podsieniu, po podzieleniu ptáseńkowie śpiéwają« Pr. fil. IV, 234.

Podzielić: »Dám-ci ja wám obiecnicę kartofli cubatą donice; z wróblą golenią, ktorą podzielę całką kompanijo« Kuj. I, 263. »Wszýści

drudzy muszą czekać, jaż jech on podzeli« Derd. 82. »Było tyk dziadków dwadzieścia; i jak ik wziąłek dzielić, to jednego świnę, drugiego minę, trzeciemu nic nie dám, a w końcu pomacám sie i mám jesce ŭosięmnáście grosy hociáz sytkich podzieliłek« Zb. VII, 24. »Do izby cię wprowadzę i za stołem posadzę; ze wszystkiem się podzielę i łóżeczko pościelę« Wójc. II, 168.

Podziemek: »Podziémek = nadołćk koszuli« Pr. fil. IV, 234. || »Podziemek« p. Podziomek.

Podziemiec: »Aboś to ty młodzieniec, tylkoś z piekła podziemiec« Rad. II, 85. Por. Podziomek.

Podziemka p. Poziomka.

Podziennik = »wyrobnik« Petr.

Podzierać: »Podziérać = podejrzywać kogoś o co; np. ja was nie podziérała, nie podejrzywałam was« Krak. IV, 317.

Podziękować: »Tako 'ni mu 'celi tŷż dac, a ŭôn sa podzekuje, a rzek, ŭôn nié żądál nic« Hilf. 96. »A wyńdzi-że panno-młoda — za stoła, podziękujże ojcu matce, wszystkim ludziom — z wesela« Łęcz. 73. »A wynidź-ze, pani młoda — z zastola, podziękuj-ze pani matce — z wesela« Kal. I, 142. »A wynijdze, pani młodá, z za stołu, podziękujze wszyćkim ludziom z weselá« Rud. 215.

Podziękowanie: »Ten sam orator, który od pana młodego wieniec ofiarował, przechodzi na jej stronę i dziękuje mową zwaną ztąd podziękowaniem« Zb. I, 88 p. w. Oracyja. »Po prześpiewaniu pieśni wynoszą zwłoki z izby, uderzając głową trumny o próg domu na podziękowanie« Święt. 132.

Podzimiec: »Na święty Wawrzyniec, Pierwszy podzimiec« Star. przysł. 56.

Podzimka p. Poziomka.

Podziobany: »Ŭôn je pôdzobany na gębie, ŭôni sę wszŷscŷ z niegô smieją« Nadm. 102. »A ta ktorna podziobana, to dziewczyna ukochana« Maz. V, 248. Por. Podziubany.

Podziomek = »istota mityczna przemieniająca dzieci: jak sie dziecko urodzi, trzeba kłaść w powiják abo koronke abo skaplérz, zeby podziemek nie przemiénił« Pr. fil. V, 840. »Krasnoludki są to małe, piękne, ludziom sprzyjające istoty, mieszkające pod ziemią, dlatego je też podziomkami niektórzy zowią« Bib. Warsz. 1864, t. I, 269.

Po dziś: »Jeszcze mogłam być Po dziś panienką« Rog. 73, nº 131, zwr. 9. »U nas we wsi jeszcze i po dziś kużdemu chłopu gadką na wielki czud (na wielki dziw), co u Kulaszki jeno tylo poszło gorzałki na całuśkie krzciny« Kam. 159. »Pôdzisdzeń = do dzisiaj« Ram. 146.

Podziśdzień p. Po dziś.

Podziubany = »ospowaty« Wisła III. 88. »Chocias ci ja podziubana, Kosulecka na mnie lana« Kon. 27. »Moja żonko podziubaná, Bedę cie bić każde rano, Każde rano, każdy wieczór, Aże z ciebie dziuby zlecą« Zb. IX, 240. »Nie podobá mi sie Tylko podziubaná, Kaźciez jóm podziubać, Matecko kochaná« Zb. IV, 247. »Chociaż ci ja podziubana, Kosulecka na mnie lniana« Krak. II, 494. »Wiktuś moja, Wiktuś, Wiktuś podziubaná, Obudźze mnie obudź do koników rano« Zb. XII, 141. »Choć ja podziubaná, w kázdy dziurce dukat; Pilnuj mnie kohánku, by mie kto nie ukrád« Zb. XII, 152. »Nie biła mie matka, ni kochany ociec, Teras mie bedzie bił podziubany

chłopiec« ib. 163. »Halánie, halánie Owiecki w polánie: A ty podziubaná. Idź-ze wyźreć na nie« Zb. XII, 203. Por. Podziobany.

Po dziwacku: »My zaś nie tak po dziwacku, skorno nám skrzypki zagrają... wywijamy w koło, skocznie i wesoło« Kuj. II, 178.

Podziwać się = »popatrzeć się, np. podziwej się na to« Pr. fil. V, 840. »Podziwać sie = popatrzeć, np. podziwáj sie« Ust. z Jaworza. »Podziwać sie = oglądać coś, np. chodźmy sie podziwać« Spr. IV, 28. »Ręce (sc. Matuszkowi) połamali. Głowę na szpic dali, Coby się rodzice I przáciele wszystcy Temu podziwali« Rog. 65, n⁰ 117, zwr. 20. »Jak mnie będą do mszy oblekać. Przyjdź ty dziócho tam się podziwać« ib. 129, n⁰ 246, zwr. 2. »Muse se podziwać, Tak jesce zaglądać, Kaj mój Jasień pójdzie dziś? »Fed. I, 203. »Jeszcze se podziwam, jeszcze se zohlidam, Kan mój miły jedze dnes« Rozpr. XII, 19. »Podziwám« ib. Por. Podziwić się.

Podziwicne »bydlę« = pochwalone, gdy młode: oczarowane przez złe oczy« Ust. ze Święcian.

Podziwić się = popatrzeć: »Czy i grzeczną córeczkę masz, niech niech ja podziwię się (popatrzę)« Maz. V, 251. Por. Podziwać.

Podziwować »co komu = poczytać co komu za złe« Wisła III. 88. »Podziwować = zgorszyć się czyją mową lub postępkiem« Osip. »Nie podziwujcie, mili przyjaciele, Żem do waszej izby wjechał tak śmiele« Wisła IV, 800.

Podzuwki = »kalesony« Rozpr. XII, 99. Toż od Bystronia ze Szląska.

Podzwolenie: »Za podzwoleniem« = za pozwoleniem, za przeproszeniem Zb. XI, 63.

Pod-zwoleństwo = »pozwolenie« Pr. fil. V, 840.

Podzwolić = pozwolić: »Podzwolémy« Aten. r. 1877. II, 644. »Podzwolół« Zb. V, 217. Toż ib. VII, 5; ib. 21. »Podzwolyła« ib. V, 253. »Zeby mu podzwolił ty swoji zony« Rad. II, 201. ‖ »Podzwolić się« = oddać się: »On ji prosił, zeby mu sie podzwoliła, a miała męza swojego, którego się bała« Rad. II, 201.

Podzwonne: »Zaraz po śmierci czyjejkolwiek z domowych, idą do księdza i dają pieniądze na podzwonne, by dzwoniono trzy razy dniem t. j. rano, w południe i wieczór, aż do trzeciego dnia« Lub. I, 132. »Dają na podzwonne i godzą księdza o wyprawienie exportacyi i pogrzebu« Maz. V, 121.

Podzygować »(z niem. säugen) = nakarmić dziecko: ledwiem zdońzyła podzygować dzieciaka, a tu juz wsyscy ido za dzień (do roboty)« Spr. V, 118.

Podźwigać się = »przerwać się, sforsować siły pod ciężarem« Was. 245. »Podźwigać sie = zachorować wskutek dźwigania ciężarów« Spr. IV, 28. »Podźwigałam się — śklannym dzbaneczkiem chodzący po wodę« Kal. I, 155. »Podźwigałam się śklanym dzbanuskiem, chodzac z nim po wodę« Kozł. 86. »Ja robić nie mogę: podźwigałam się ze śklanym dzbankiem po wode« Was. 150. ‖ »Podźwigać się« = wstać: »W nocý usłyseli, ze wtosi ku nim idzie; podźwigali się więc warciućko, ůospálili barzéj watre etc.« Zb. VII, 72. Por. Podźwignąć.

Podźwignąć: »Na krakowskim moście konisie stanęły. Weź dziewcyno drąga, podźwignij za niemi« Zb. XV, 74. »Pǒdźwignąc = podźwignąć« Ram. 145. »W końcu

chcáł jûsz pana Bartka podwignąc na nodzie« Derd. 27. »Podźwignąć się« = wstać: »Tén pán sie znowu podźwignon i powiadá: Nie przepiekom sie te ryby?« Cisz. I 247.

Podżary »znaczy barwę, maść psów gończych pod-żarych lub ogarych t. j. z czarnej w ciemno-ogorzałą żółtą przechodzącą na łapach, podpiersiu i trąbie« Prz. ludu VIII, 207.

Podżoga: »Bez podzogi drzewka się nie palą« Pleszcz. 157.

Podżyć: »Jesce takiygo mondrygo jageś ty, nie było, ale musis jesce wiency podżyć (przejść, doświadczyć)« Zb. XI, 93.

Podżyły = »niezbyt tłusty« Krak. IV, 327 p. w. Zażyły.

Po etapie: »Odesłano go po etapie, t. j. pod strażą jako aresztanta« O. p. w. Etap.

Pofałdować: »Prosimy wás, o! parobecki, o! dziéwecki, Zebyście se spódnicki, trzewicki pofáldowały, Zeby przed majestatem młodemu i młodéj pani sromoty nie zadáwały« Zb. IV, 251. »Tęn chłop był cérwąniutki, cápkę miáł taką rogatą, bóty zbiérane, pofáłdzone« Zb. VII, 59.

Pofałdzić p. Pofałdować.

Pofarwować: »Pôfarwôwac = pofarbować« Ram. 146.

Pofassować: »Kasia woła: powyrka (drąga od wody), pofassuję (wytłukę) tego worka« Rad. II, 40.

Pofejtać: »Pôfejtac = pofajdać« Ram. 146. »Pôfejtac sã = pofajdać się« ib.

Pofleńdrać się: »Pofleńdrać sie = iść powoli: posła krowa w pole z bydłem? A toć sie tam pofleńdrała« Spr. V, 118.

Pofolgować: »Do plebana obznajmiajcie, więcéj tego nie chowajcie. Pleban temu pofolgował, Panu Bogu podziękował« Rad. II, 90.

Pofudrować p. Pofutrować.

Pofutrować = »nakarmić (konia)« Derd. J. 28. »Pôfudrowac = nakarmić« Ram. 146.

Pogadać: »Zeby un num chciał ten nozyk przedać! — Trzeba do nigo pogadać« Chełch. I, 80.

Pogadka = »opowiadanie« Cer. »Pogádka = powiastka« Pr. fil. V, 840.

Pogadnąć = rzec: »'Abo to wartuje', pogadnie inszy chłop« Kam. 189.

Po gaju chodzić: »Na Zielone Świątki dziewczynki wiejskie chodzą po gaju, t. j. nałamawszy gałązek, chodzą z niemi po wsi bez śpiewu« Pozn. I, 141.

Pogan: »Pogán = poganin, dość często o żydzie« Święt. 710. »Pogán = żyd (z pogardą)« Rozpr. XX, 432. »Pogán = często o żydzie« Jastrz. »Pôgán = poganin« Ram. 146. »Pogōn = poganin« Bisk. 44. »Pogan = poganin, w l. mn. pogany« Pr. fil. IV, 859. »Dopiero ten pogan, Szwed pono, każe tęgo strzelać« Beld. 113. »Mógeś powiedzić: djable poganie, pozyc my = mogłeś poprosić o pożyczkę« Mil. »Czarniecki stał we krwi po kolana, a przecie bił na pogana« Zb. IV, 84. »Trafilim na takiego pogana starygo zbója« Chełch. I, 231. »Raz pogán (poganin) pojecháł po patyki« Cisz. I, 102. »Ty zbereźniku... poganie jakiś!« Kaspr. 32. »Nie z zydów, ani z poganów« Kętrz. 88. || »Pogan = każdy, kto nie katolik, a także katolik, który nie pości« Udz. Por. Poganin.

Poganek: »Trzecią'm (chusteczkę) dała na ganku tobie Jasiu kochanku (lub: poganku)« Kuj. II, 25. Por. Poganiś.

Poganiacz: »Poganiac = woźnica, popędzający konie przy orce« Święt. 710. »Poganiác = poganiający konie przy pługu« Spr. V, 396. »Parobecek w polu, poganiác poganiá« Zb. XV, 58. || »Poganiacz« = zapewne róg: »Sztýrý chônŷ (cycki), stýrý patrônŷ, dwa pôganiacza, a jednego nádganiacza, a co to jest? A to je krowa« Hilf. 134. || »Poganiacz = bat(?): »Na piecu orał, słomiane kónie miał, postronki z jęcmionki, poganiác z owsiánki« Kiel. II, 169.

Poganiaczka = »kierat konny« Pr. fil. V, 840.

Poganiać = »popędzać konie przy orce« Święt. 710. || »Gdy się krowa lub jałówka kilka razy popędza czyli pogania lub latuje...« Zb. V, 117. »Gospodyni udaje się z gałązką wierzbową z baziami do stajni i krowy nią uderza, aby poganiały« Zb. VI, 288.

Poganinje = »sieci rybackie« Prac.

Poganiuś p. Poganiś.

Poganica: »Kuku, kucharzu, cy śpis, cy nie cujes? cy śpi poganica mego kochanica?« Chełch. II, 76

Poganicha = »pogardl. żydówka: '»E, ty poganicho, ty!' 'Leosia, a bijze te poganicho'« Pr. fil. IV, 234

Poganić = zganić: »Rodzina im nie chwaliła, jéno jesce poganiła« Rad. II, 61 || »Poganić co = źle robić, partolić, psuć« O.

Poganienie = »psucie czego, złe robienie, partolenie« O.

Poganin: »Sąsiad taki poganin (t. j. przekory)« Domin. Por. Pogan.

Pogańsko = zapewne pole po pogance, tatarce: »Pasła kozy wedle brzozy, na pogańsku« Zb. IX, 233 Por. Poganka.

Poganiś = »żartobl. pieszczotl.: poganin t. j. bezbożnik, hultaj, nicpoń, niecnota, zbereźnik np. Jasiu, poganisiu, wziąłeś mi wianeczek« Kolb. rękop. »Jasiu, mój Jasiu, da mały poganisiu« Kolb. 435. Krak. II, 393. Rad. II, 106. »Poganiaś«: »Jasiu, mały poganiasiu« Kon. 22. Skrz. 83. Por. Poganek.

Poganka = »tatarka« Zb. I, 28. Zb. II, 10. Rozpr. XII, 99. »Poganka = hreczka« Huc str. 133, 708. »Nasiał ja poganki dla mojej kochanki« Rog. 160, nº 311, zwr. 3. »Kandy są ty woły? W pogance. Kandy je ta poganka? Gołębie ją wyłuskały« Zb. IX, 234. »Poganka w kupkach stoi« Wisła VI, 265. »Mamcić ja chodniczek między poganeczką (= tatarka, gryka, po czesku pohanka, po niem. Heidekorn)« Rog. 104, nº 193, zwr. 3. || »Poganka = członek płciowy żeński, paskuda« Petr.

Poganny: »Urodziła się im córka; ale od dzieciństwa taka była poganna (zła, niegodziwa), że słów niema aby opowiedzieć co dokazywała« Zb. XI, 257.

Pogańbować: »'Pogańbował nim' = pogardził nim« Pr. fil. IV, 817 p. w. Gańbować.

Pogańska kasza: »Polėwka skopowa z pogańską kaszą (tatarka) Aten. 1877, II, 653. Por. Poganka.

Pogarbacieć: »A cóż to się stało Tym co się wydały? Jeszcze rok nie minął, Już pogarbaciały« Rud. 131.

Pogardzenie: »Rzekli do niego, jako do młodego, kieby sie nie zagubił przed wszyćką swoją ziemią świętą w pogardzenie« Kam. 123.

Pogarusić się = »niem. schrumpfen« Mrong. 670.

Pogawęda = »pogawędka, rozmowa« Pr. fil. V, 840. »Pogawędka = rozmowa« ib. »Pogawędka = mowa, rozmowa, pogłoska« Doman.

Pogawędka p. Pogawęda.

Pogawędzić »sobie = porozmawiać« Pr. fil. V, 840.

Pogęgować: »Gęś pogęguje (o objawianiu się u niej popędu płciowego)« Święt. 23.

Pogiąć: »Pôedzic = pogiąć« Ram. 146.

Pogięcie = »ruch, wyjście; 'niema żądnego pogięcia', niema wyjścia« Rozpr. XVII, 54.

Pogileć = »o nosie gdy z zimna poczerwienieje mówią, że pogilał« Kolb. rękop.

Poglądać: »O cóż płaczesz, lamentujesz, Żech ja na wojence? Będziesz se ty poglądała Po mojej sukience« Rog. 4, n° 4, zwr. 1. »Ludzie za nią poglądają Na jej liczka« ib. 140, n° 267, zwr. 3. »A do domu przyjechawszy, Po pokojach poglądawszy, Moja matuś ja cię proszę, Wydajże mi moją Zosię« Lip. 159.

Pogłada: »Ten syn jedynak, taką miał pogładę od rodziców, taki był rozwiezły, że gdyby dorós do lat swojich, to byłby własnego ojca i matkę zabił« Pozn. VI, 167.

Pogłaszać = »gwizdać« Pr. fil. V, 841.

Pogłąbić p. Głąbić.

Pogłębiać »a. zgłębiać = głębiej orać, kopać« Zb. I, 22.

Pogłowniczek: »W Najśw. Panny pogłowniczek, w św. Józefa przypaśniczek, w to powijała Pana Jezusa Panna Maryja« Lub. I, 108.

Pogłówek = »część górna u łóżka« Krak. IV, 317.

Pogłumić = »zepsuć« Petr.

Pognać: »Pozenę, pozenies, pognać = pognać: nie wiém, ka me pozenom« Spr. V, 399. Formy: 1 os. l. p. »Pozynę« Rud. 204. »Pozenę« Święt. 385; ib. 165. Zb. IV, 154. »Pozéne« Zb. V, 230. »Pożenę« Rog. n° 75. Zb. IX, 235; ib. 238; ib. X, 279. — 2 os. l. p. »Pozenies« Wisła II, 469. »Pozynies« Zb. IV, 220. — 3 os. l. p. »Pozenie« Kolb. 264. Święt. 532. »Poząnie« Zb. VII, 74. — 2 os. l. mn. »Pozeniecie« Święt. 156. »Pozéniecie« Zb. IV, 157. — 3 os. l. mn. »Pożeną« Rog. n° 33. Zejsz. 68; ib. 167. Rud. 143. »Pozeną« Rozpr. X, 52. »Pozęną« Święt. 78. — 2 os. l. p. rozkaz.: »Pożeń« Zb. IX, 195; ib. 235. »Kiej gnać, to gnać, to pozenę« Święt. 385. »Jak je (szczury) pozenie... i pognał« ib. 532. || »Pognać się = coire (o krowach)« Pr. fil. V, 841. »Pognać sie = o zapłodnieniu krowy« Spr. V, 118. »Ona (sąsiadowa córka) się pognała« Zb. II, 41. Por. Pożenąć, Pożenić.

Pognębiacz: »Socha o ostrzejszych narogach zowie się pognębiacz« Maz. III, 50.

Pognój = »ziemia ugnojona. Siać na pognoju« O.

Pogoda: »Pogody czekają« Wójc. I, 227. »Święty Medard w sobie mieści psót lub pogód dni śtérdzieści« Święt. 573. || »Pogodę (przysłówek)« Rozpr. X, 201. »To hań jest Ciorśtyn, jak pogodę, to go uwidzę« ib. 202. »Jak pogodę, to go (Ciorśtyn) uwidzę (t. j. w czas pogodny, podczas pogody)« ib. 207.

Po godach: »Następuje czas wielkiego postu 'po godach'« Gluz. 439.

Pogodliwy: »Gdy jesień ciepła i pogodliwa (pogodna), będzie wiosna także« Zb. VI, 187.

Pogodzić się = może: zdarzyć się? K. »Já rad wiedzieć, co sie choć kiej w świecie pogodzi« Spr. IV, 320 p. w. Choć.

Pogolas: »Majdan rozgniewany, siepnął po goleniach to widmo, które wykrzyknąwszy słowa: 'trzask, prask, pogolas i nie masz', znikło z przed oczów przestraszonego majstra« Zb. IX, 65.

Pogomonić się = »pokłonić się« Wisła III, 88. (Niezawodnie omyłka, zam. 'pokłócić się' por. Linde: gomonić się = swarzyć się. K.).

Pogonki: »Pogónki = pogoń: leci w pogónki« Pr. fil. V, 840. Por. Pogony.

Pogonicz = »poganiacz wołów przy oraniu« Pr. fil. V, 841. »Pogonicz« Pr. fil. IV, 290. »Pogoniczów czyli pachołków (fornali)« Aten. 1877, II, 118. »Biczówka: pieniądze na piwo, jakie się daje 'pogóniczom'« Rozpr. XII, 86 p. w. Biczówka. »Pastuch lub pogonicz (poganiacz)« Zb. VI, 288. »Pogonicz biczem puká« Zb. IX, 221.

Pogonka: »Polowanie z ogarami lub pogonką« Tyg. il. 1, XIII, 193 (W. Pol).

Pogony: »Koniuszy cichaczem wyprowadził sobie swego nálepszego konia i w pogóny za królewiczem Stanisławem pojachał za nim« Pozn. VI, 90. Por. Pogonki.

Pogoń: »Zbóje przychodzo z wojaziu, igo nima; dali za niem w pogoń, ale nie mogli nigdzij go złapać« Chełch. I, 237. »Hej! leciał Kruk po błoniu Na cisawym koniu, Zając za nim stukiem, pukiem. W surowym pogoniu« Wójc. II, 271.

Pogorcha = »zgorszenie. Piják daje pogorchę całej wsi« Pobł. 68. »Pŏgórcha = 1, zgorszenie 2, gorszyciel, gorszycielka« Ram. 146.

Pogorzać się: »Pogorzac sie = pogarszać się« Święt. 710. Por. Pogorzyć się.

Pogorzelisko: »Wyglądá, jak po pogorzelisku« Święt. 684.

Pogorzęta: »Żyd gore, żyd gore, żydówka go płace, a żydzięta pogorzęta (pogorzelcy) jadłyby kołace ale niema za ce« Krak. I, 204.

Pogorzyć się: »Skoro sę le mjedzy sobą pôgôrzyce i rozdzelice, tej was byle chto domoże« Cen. 79. Por. Pogorzać się.

Pogotowiu: »Fraucymer ten pogotowiu, nie folguje swemu zdrowiu, w taneczek śmiele« Oles. 85.

Pogotowość: »Un krzyknoł na słuzbe, zeby natychmiast w pogotowości byli wszyści« Chełch. I, 38. »Jak przyjechali z kościoła, stoły juz były zastawione, obiad w pogotowości« ib. 277.

Pogotów »(adw.) = tem bardziej, tem więcej, tém prędzej« Kolb. rękop.

Pogościć się: »Na wiecór, kawaler swoją druzynę do siebie zwoła, a panna swoją do siebie. Pogościwszy się, zabierają się spać« Pleszcz 55.

Pogościować = »pogościć« Was. 245. »Otworzyłaś Kasiu stajnię, otwórz-że mnie i sień, niech-że u cię pogościuję choć bez jeden dziś dzień« Maz. V, 218.

Pogódka = »pogoda« Janota 5.

Pogónki p. Pogonki.

Pogóny p. Pogony.

Pogórny: »r. 1528 ukazała się w bramie Floryańskiej cudowna Matka Boska pogórna (ob. Kalendarz kr. na r. 1854)« Krak. I, 14.

Pograbki: »Resztki po zgrabieniu snopów pozostałe, zowią się lusy

(das loose Stroh); zgrabiają je w kupy czyli zagrabki (na Pałukach: pograbki) Pozn. II, 179. »Resztki po zgrabieniu snopków pozostałe na polu zgrabiają w kupy czyli pograbki« Pozn. III, 134.

Pograć »kogo lub grać na kim = ciągle się na kogo gniewać« Rozpr. X, 296. »Pograć kogo, pograć komu = ciągle się na kogo gniewać« Wrześ. 17. »Pograć kogo = wygrać proces od kogo« Spr. V, 396.

Pogródka = »podsypane miejsce dokoła domu i niziutkim płotkiem ogrodzone, służące do siedzenia, suszenia drzewa i t. d.« Zb. I, 48. »Půôgrótka = ziemia wysoko usypana około ścian domu« Rozpr. IX, 212. »Pogródka = ziemia usypana wyżej naokoło przycień (przyciesi? Ł.) domu« Rozpr. VIII, 231. »Pogródka = okop naokoło domu z ziemi lub kamieni, po którym można chodzić« Wrześ. 17. »Wzdłuż każdego domu od strony frontowej ciągnie się 'pogródka'; jest to występ, zrobiony z gliny, otoczony deseczkami i kołkami wbitymi w ziemię« Wisła V, 912. »Pogródka — jest to rodzaj wysokiej przyzby drewnianej lub kamiennej, która od frontu idzie przez całą długość chałupy pod oknami« Wisła II, 100. »Wszystkie domy, zarówno jak i zabudowania gospodarskie okala pogródka. Jest to nasyp ziemi koło przyciesi, podtrzymywany okrajkami drzewa« Święt. 38. »Pogródka = przyzba« Rozpr. XXVI, 389. »Pogródka = nasyp koło ściany« Udz. »Pogródka = podsypane miejsce na froncie domu, służące do siedzenia« Udz. »Pogródka = wał z ziemi w szczytach domu, przykrywający podwalinę z kamieni. Czasem pogródkę dają ze wszystkich 4-ech stron domu« Spr. V, 389. »Pogródka = nasyp ziemi koło przyciesi budynków« Święt. 710. »Pogródka = przyźba, okop naokoło domu pod okapem ogrodzony deskami: 'pogródka kuli (= kwoli) przechodu'« Pr. fil. IV, 234. »Pogródka = ziemia podsypana naokoło domu i tworząca niejako kanapkę« Spr. IV, 359. »Pogródka a. bisiádka dokoła domów mieszkalnych« Hemp. »Pogródki mało gdzie widziałem naokoło chałup« Zb. XIV, 152. || »Pogródka = cembrowanie w studni« Spr. V, 118. »Pogródki = ocembrowanie studni« Pr. fil. V, 974. »Pogródki = deski, któremi obity jest otwór wewnątrz i zewnątrz studni« Mil. »Pogródki = deski służące do ocembrowania studni« Pr. fil. IV, 234. || »Pogródki = część młyna« List. od Bystronia. »Poszedł młynarz na pogródki« Kiel. I, 187. »Leci woda z pod ogroda, na pogródkach sucho, Młynareczkę boli główka, młynarczyka ucho« Chełm. II, 70.

Pogrupić się: »Ten kamiń się pogrupił, zrós(ł) do kupy« Pozn. VI, 48.

Pogruzdać: »Pogruzdac = na gruz zamienić, potłuc« Pobł. 68.

Pogrzeb: »Familijant (krewny), który tego umarłego (zmarłego) chowa i pogrzeb mu sprawił, zaprasza tych co byli na pogrzebie do gościńca i tam ich częstuje gorzałką albo winem, i to się także nazywa pogrzeb« Pozn. II, 79. »Wracając (sc. z cmentarza), wstępują do gościńca, gdzie gospodarz gościom znowu wyprawia tak zwany pogrzeb t. j. każe dać chleba, piwa i wódki« Pozn. II, 218. »Częstokroć już nazajutrz po pogrzebie, sprasza wdowa nieboszczyka (zwłaszcza jeśli młoda) sąsiadów na

jadło (zwane także: pogrzeb) do karczmy, gdzie też znajdzie się i skrzypek« Rad. I. 133. || »Pogrzeb = zwoływanie myśliwych po ubiciu zwierza« Pr. fil. V, 841. || »Pogrzeb = ogień palący się na środku koleby (górals.) Enc. R. II, 820.

Pogrzebacz: »Pogrzebac żelazny do poprawiania ognia w cyganie i wygartywania węgla« Święt. 42. »Pogrzébac = pręt żelazny do ognia« Święt. 710. || »Pogrzebacz« = noga w zagadce: »Weśze pomywaca, omyj pogrzebaca, az się nagi skryje. Onuczka« Zb. VI, 8.

Pogrzebiny = »rodzaj stypy« Cer. »Pogrzebiny: przyjęcie gości po pogrzebie« Wisła VII, 751.

Pogrzebka = »pogrzebacz żelazny do pieca« Zb. I, 22. »Na ławeczce niedaleko od czeluści ogniowych leżała żelazna pogrzebka z drewnianą rękojeścią« Pozn. VI, 213. »Pomocnica kucharki niesie na pogrzebaczu opalonym ('na pogrzebce') przywiązany ręcznik do utarcia się« Pozn. II, 90.

Pogrzebnik = »człowiek do pogrzebu należący« Wędr. XXVI, 147.

Pogrzebowisko p. Piekło.

Pogrześć: »Ojcowie) już są precz, już straconi, W ziemi wiecznie pogrzebioni« Rog. 236, nº 481.

Pogrzywny = »dający dużo ciepła (drzewo pogrzywne)« Mil. por. Zgrzew, Zgrzyw.

Pogurbolić = »zmachrać się, stać się niegładkiem, 'sukno pogurboliło się'« Spr. IV, 368.

Pogwara = »pogadanka« Wrześ. 17.

Pogwarka = »pogawędka, gawędka« Krak. IV, 317. »Postawiła garki, Siadła do pogwarki« Krak. II, 105. »Baby... zaczęły pogwarkę (rozmowę)« Krak. III, 32. »Namaniła mu sie pogwarka« Święt. 704 pod wyr. 'namanić się'. »Pogwarka = pogadanka, rozmowa« Święt. 710. »Postawiuł ji butlę wina... drugą piwa, a trzecią gorzáłki do lepsy pogwárki!« Święt. 79. »Przy żniwie zawsze prawie pogwárka, rzadko kiedy śpiewanie odchodzi« Święt. 119. »Já pijáłem i gorzáłkę, Tom jesce miáł lepsą pogwárkę« Święt. 172. »Tak ten potworák... wiecór często chodziuł do kobyły na pogwárkę i po doradę« Święt. 349. »Parobcy usłyseli pogwárkę« Święt. 511.

Pogwizd: »Każdy włos na głowie stanie ci prosto jak topol: a srogi pogwizd nie nachyli go nawet« Wójc. Kl. I, 106.

Pogwizdkować = »pogwizdywać: idom do karczmiczki, to se pogwizdkujom« Pr. fil. V, 841.

Pogzić się: »A gdzie te koty? W pszenicę się pogziły« Pozn. I, 130. »Gdzie te koty? W taterkę się pogziły« Zb. VIII, 70. »Jak się chłopcy najedli, do olszyny pobiegli, — W olszynie się napili, do domu się pogzili« Rad. II, 118.

Pohabość p. Pohaby.

Pohaby = »prędki, nierozważny, lekkomyślny, pohabość, np.: przymowa: Starość nie radość, młodość pohabość« Spr. V, 396. »Pohaby = nagły« Spr. IV, 348.

Pohaftany: »Stoi na ogrodzie pohaftaná, połataná, nikaj igłą nietykaná. Cebula« Cisz. I, 328.

Pohajdukować »(u Podhalan) = potańcować« O.

Pohamować = powstrzymać: »Sáma matka ni mogła go pochámować od łzów« Rozpr. VIII, 88.

Pohany = »szkaradny, obrzydliwy« Roczn. 225. Toż Zb. I, 73. »Pohany = pogański« Pr. fil. IV,

234. »Pohany = pogański, zły« Pleszcz. 40. »Pohanny = pohany« z Litwy ustnie.

Pohaniec: »Pohańcu (5 pp. l. p. przekleństwo)« Pleszcz. 105. .

Pohanny p. Pohany.

Pohańbiony = zawstydzony« Wrześ. 17.

Poharabudzić = »popsuć, poniszczyć, pomieszać« Spr. IV, 310. Toż Spr. V, 396.

Poharek = »kieliszek« Rozpr. XVII, 12.

Poharnieć = »zdumnieć, stać się dumnym« Wrześ. 17. »Poharnieć = stać się dumnym« Rozpr. X, 296. Toż ib. XVII, 54. »Brodnickie parobki bardzo poharnieli« Pozn. IV, 19. Por. Pohernieć.

Pohartować p. Hartować.

Poheblować: »Pôhewlowac = pohyblować« Ram. 147.

Pohendryczyć = »pokłócić się« Pr. fil. III, 496. Toż Rozpr. XVII, 88.

Pohibiel = »niepowodzenie, nieszczęście« Osip.

Pohiniać się: »Pohiniać sie = spieszyć się, np.: pohiniáj sie wartko! pohiniájcie sie chłopcy s robotom!« Spr. V, 396.

Pohladować: »Jak ni más dziewcyny, to se jom pohladuj« Zb. XII, 164.

Pohłumowisko = »zgiełk, wrzawa, nieporządek« Kolb. rękop.

Pohonny: »Wiatr pohonny znaczy po flisowsku (na Niemnie) wiejący do morza« Syrokomla Niem. 124.

Pohybać = »iść prędko« Rozpr. X, 296.

Pohernieć: »Stradomscy młodzieńcy Bardzo pohernieli (= zhardzieli)« Wisła VII, 369. »Pohyrnieć = zhardzieć, stać się dumnym, np.: ze má na dwie bryje mąki więcy, to juz pohyrniáł« Spr. V, 396. Por. Poharnieć.

Pohiejać p. Powiejać.

Pohyrnieć p. Pohernieć.

Poiczka »a. Pojiczka = pożyczka« Rozpr. XII, 35.

Poiga: »Pojiga = potucha. Ojc to niedobry, chtóry synowi daje zawiele pojigi tj. zawiele wolności« Pobł. 68. »Pôjiga = swoboda, zachęta« Ram. 147.

Poiło: »Pojiło jest w ogóle miejsce gdzie poją bydło, konie, owce i t. d.« Maz. V, 49. »Pojło = napój dla bydła« Petr. »Pojło, -a = miejsce gdzie poją bydło, konie, owce i t. d.« Czark.

Poimać: »Pôjimac = 1, pojmować, łapać 2, pojmować, rozumieć« Ram. 147. »Czymż go (konia) poimała? Tą strzebną uzdeczką« Zb. IX, 271. Por. Pojąć, Pojmać, Pojmować.

Poimczyk: »Osoba prywatna, trudniąca się łapaniem przemycanych towarów ma nazwę pojimczyk« Maz. V, 61.

Poimka: »Kontrabanda w ręku straży celnej ma nazwę pojimka lub zajimka« Maz. V, 61. »Chroniąc się od poimki (t. j. od schwytania kontrabandy) musieli zapłacić 50 rubli« Kraszewski.

Poisować »a. Pojsować = powtórnie młócić jęczmień dla oczyszczenia go z kolców, czyli wąsów. Czynność ta nazywa się poisowaniem a. pojsowaniem« Ust. z Nowogródzkiego.

Poisowanie p. Poisować.

Poiszczać p. Pożyczać.

Poj = »pójdź: poj, má miłá, poj ku mnie« Pr. fil. V, 841.

Pojachać p. Pojechać.

Pojadaczka = jadło (?). »Przychodzi kacka, Kady moja pojadacka? Przychodzi gęś, Kady moja część?« Zb. IV, 136.

Pojadać: »Pojadajcie, popijajcie« Pozn. II, 301. »Jak sie wojsko dowiedziało, że óna żołnierzy żywo pojadá, tak nie chciáł żaden iść na warte« Pozn. VI, 73. »Kupię ja ci na Kujawach bułeczkę pszenną, będziesz sobie pojadała« Łęcz. 199. »W niedzielę, środę lub sobotę z wiosną nie wyganiają pierwszy raz bydła na pole, boby se nie pojádało« Święt. 561.

Pojadliwy = chętnie jedzony« Rozpr. XI, 187.

Pojadłobić się: »Pŏjadłobic să = pomartwić się, poirytować się« Ram. 147.

Pojadowić się: »Pŏjadowic să = pogniewać się« Ram. 147.

Pojamrotać: »Pŏjamrotac = poszwargotać« Ram. 147.

Pojarchać = »pomieszać, zmieszać, pogmatwać« Pr. fil. IV, 841.

Pojargolić się: »Pŏjargŏlïc să = poirytować się« Ram. 147.

Pojarzyć = »podochocić, podniecić, np.: pojarzyłek chłopów« Spr. V, 396.

Pojauować: »Pŏjaŭŏwac = poszczekać« Ram. 147.

Pojazd »w niektórych stronach znaczy orszak weselny w drodze« Zb. I, 89. || »Matka panny młodej zapytuje ojca pana młodego: 'A jaka, Jędrzeju, wymowa będzie?' Na to on odpowiada: '...Sześć gęsi tuczonych, w izdebce mieszkanie i wolny pojazd na każde żądanie« Wisła VI, 919. Toż ib. III, 373. || »Pojazdy = dwie belki, na których ślizga się wiatrak w czasie obracania go« Spr. IV, 368.

Pojazda: »Długie okute wiosło zowie się pojazdą« Wisła VI, 507.

Pojazdny: »Moje nóżki da zielazne, do táneczka są pojazne (pojazdne?)« Zb. VIII, 107.

Pojazdy p. **Pojazd**.

Pojazgotać: »Pŏjazgŏtac = poszwargotać« Ram. 147.

Pojazny p. **Pojazdny**.

Pojąć: Formy: bezokol. »Pojonć« Zb. IV, 228. »Pŏjic« Ram. 147; czas teraźn. 1 os. l. p. »Pojmię« Święt. 273; 3 l. p. »Pójmie« Maz. III, 124; 3 l. mn. »Pojmią« Zb. V, 212; rozkaz. 2 l. p. »Pójm« Cisz. I, 358. »Pójmij« Wisła VIII, 277. »Pojmnié« ib. IX, 246. »Pomnij« Maz. V, 227; 2 l. mn. »Pómta« Cisz. 305; imiesł. przeszł. r. m. l. p. »Pojąn« Kolb. 245. Rad. II, 81. Łęcz. 67; ib. 189. Zb. IV, 181; ib. VII, 5. »Pojon« Pozn. VI, 7. Kuj. I, 293. Cisz. 54; ib. 239. Zb. IV, 112. »Pojón« Zb IV, 259; l. mn. »Pojęni« Krak. IV, 145. »Pojéni« Cisz. 315. Zb. V, 238; ib. 242; r. ż. l. p. »Pojęna« Pozn. VI, 53. Łęcz. 80. Zb. VII, 6; ib. 20. »Pojena« Zb. XII, 219. »Pojéna« Krak. II, 55. Zb. V, 226; l. mn. »Pojęny« Kiel. II, 93. »Pojény« Cisz. 78. || Znaczenia: »Pojąć« = wziąć z sobą, zaprowadzić: »Jam myślał, że ten Maciek... pojął cię gdzie na wódkę« Krak. I, 216. »Dopieroż pojąwszy go w dalszą drogę, powiada« ib. IV, 94. »Anioł... pojął go (grzesznika) z sobą« ib. 99. »Pojąwszy jedną i drugą (dziewuchę) do lasu« ib. 155. »Żeby się zaraz po mnie wysłuchać mogła, bo bym ją odrazu pojął z sobą« ib. 183. »Ona mu tez za to wdzięczność ucyniła, do domecku, do swojego z sobą go pojęna« Łęcz 80. »Cy ja, dziewuchy nie was(z), da i cy ja to nie was, coście mnie nie pojęny, da ze sobą na kiermas« Kiel. II, 93. »Z pola do wsi wiatr wieje, kto ma żonkę, dobrze mu; kto bez żonki, to mu źle, pojmie (go) z karcmy do domu« ib. »Gádali, ze gupiego (brata) nie poj-

mią ze sobą« Zb. V, 212. »Pojéna kobyły do stajni« ib. 226. »I przywiód ty woły, a ci uoblecieli... a potem wrócyli sie na jarmak, bo myśleli, ze je ludzie pojéni jak śli« ib. 238. »Tak ik prosi. zeby go pojéni, a kany ku jakiému kościołowi zawiedli« ib. 242. »Posła i pojęna ze sobom pokojówke« Zb. VII, 6. »Tak una go pojęna i prowadzi za ręke« ib. 20. »Razu jednego kazała macocha swoim córkom, żeby szły do lasu i żeby 'pojény' i sierotę« Cisz. 78. »Zaráz go pojon do traktyjernie wypić litkup« ib. 239. »Pośli w pole ząć; pójéni (= wzięli) młodégo psa w pole« ib. 315. »Pómtaz (= pojmijtaż, weźcie) i mnie« ib. 305. »Pójm se pómielnika (= zabierz psa)« ib. 358. »Starego dziada mam, pojme go na rynek, Dołoze gwa grose, kupie se pokrywek« Kon. 15. || »Pojąć« = wziąć za żonę, za męża, za zięcia: »Jeśli mnie nie pojmies (za żonę)« Krak. II, 113. »Pojmijże mnie, pojmij, mój Jasieńku. pojmij, bo mnie wywianują pani matka końmi« ib. 435. »Marna ch(ł)opowina skoro mnie pojéna, zmiąn mi się warkocyk, kieby grochowina« ib. 55. »A jak ci mnie ta bidecka dojmie, źle mi bedzie, bo mnie Jaś nie pojmie. Pojmijze mnie, mój Jasieńku, pojmij, wywianuje mnie pan-ojciec końmi« Kiel. II, 126. »Jeden pojąn, jeden pojąn, drugiemu ji zal, trzeciemu sie serce kraje: nie będzie ji miał« Łęcz. 67. »Ożeniłem się, to dzięka Bogu, pojonem sobie dobrego chowu« Kuj. I, 293. »Pan łorzeł jako król wyprawiał wesele. Pojął sobie panienki« Kuj. II, 66. »Ej pomnij, pomnij, śliczna Krakowianko, mnie kata za męża« Maz. V, 227. »Król się o nij dowiedział, sześćma końmi przyjechał: — Oj pojmij, pojmij, śliczna Krakowiano, jako króla samego« Lub. I, 293. »Pojmię se dziewicę« Święt. 273. »Ożenił się Bałabaja, pojął żonę Łuppuc« Zb. II, 120. »Wyszła pluskwa ze ściany; Pojmij mnie, świerczu kochany« ib. 121. »Dlategom cię pojąn, más duzo majątku« Zb. IV, 181. »Pojmij mnie Jasiu, pojmij mnie, dá ci mamunia pierzyne« ib. 253. »Ożenił się szarawiła, pojął żonkę łup-cup« Zb. VI, 132. »A ón sobie teráz pojął za to królewnę córke, prencyzne, za zóne« Zb. XV, 25. »Nie pójmej, Józinek, Bogaty dziwecki. Ino sobie pójmij Po swoi podobie« Wisła VIII, 277. »Pojmnié-ze (= pojmijże) mnie, pojmnié, mój Franusiu, pojmnié, bo mie wywianuje pani matka kójmy« ib. IX, 246. »Chciała sobie ziéncia pojonć« Zb. IV, 228. || »Pojąć« = zaprosić (np. do tańca): »Jak się sowa dowiedziała, na wesele przyleciała. Pojąn ci ją wróbel w taniec« Rad. II, 81. »Pojon (pojął) ci ją do tonecku śmiele« Zb. IV, 112. »Pojóneś mnie do tonecka śmiele« ib. 259. »Pojmij mie tańcować, parobecku który« Zb. XII, 163. »Pocoście tu przysły, tu przystanęłyście? Pojenaby jedna drugom, tańcowałybyście« ib. 219. »A pocoz przysliście i postaneliście, pojęłoby jedno drugie, tańcowalibyście« Oles. 172. »Jak pójdą chłopi do karczmy i kużdy za swoją pojmie, to się zda wokiem, co i karczma z tobą kołuje, tak to wywijają« Kam. 138. »Idzie się teraz do karczmy gwoli izby, bo choć się tam pojmie i w dziesięć ze swoją (= w dziesięć par), to ci składno na odsiebkę zawrócić« ib. 140. || »Pojąć« = przy-

jąć: »Tak ten ogrodowy przyszed do niego i pojon (przyjął) służbę u niego« Pozn. VI, 7. »A tę małą cyrankę pojęli za szwaczkę« Kuj. II, 66. »Sklepnik pojąn tego chłopca« = przyjął (na służbę) Zb. VII, 5. »Gdyby nie to, że brat mnie poznał i pojął, byłbym jak ścierwo zginął« Krak. IV, 114. || »Pojąć« = schwytać, złapać: »pojąć kogo = schwytać, pochwycić kogo« Wrześ. 17. »Pojąć np. 'pojąć konia' zn. wdziać mu uździenicę« Rozpr. XVI, 389. »Pôjic = pojąć, ująć: Ni môgle gô nijak pôjic« Ram. 147. »Janosik już zesłabł i pojęli go« = ujęli Wrześ. T. 50. »Jak sie zrobiáł tén kóń ś niego, tak go zaráz święty Pietr pojon (wziął, chwycił)« Cisz. 54. || »Pojąć« = zabrać, odebrać, porwać: »Na cóżeś nam siostrę pojąn« Kolb. 245. »A mam ci ja świnię burą, przysed wilczek Jarosiczek, co mi włazi w ogród dziurą; pojąn świńkę za nosiczek« Łęcz. 189. »A ratuj mnie panie ojce, ratuj mnie, póki mnie ta bystra wodka nie pójmie« Maz. III, 124. »Oj wzięto mu koniceńki, wzięto, Nie wiedomo, którędy pojęto« Maz. V, 245. »Cwártego (wołka) mi pán starosta na wojnę pojął« Święt. 212. || »Pojąć = zjeść coś niesmacznego (Ni mógem tygo pojąć)« Mil. || »Pojąć« = zrozumieć: »Pôjic = pojąć, zrozumieć: »Wôna to łátwje pôją. Tegô się nie dá pôjic rozûmę lûdzcim« Ram. 147. || »Pojąć się« = połączyć się. »Patrzę, a to mój brat owczarz. Pojęli my się ze sobą jak brat z bratem i tak my są« Krak. IV, 114. »No, to pójdź kogucie... i razem się pojęli z sobą« ib. 234. »My pojęni się« (mąż z żoną) ib. 145. || »Pojąć się« = wziąć się, zabrać się, przystąpić: »Ta królewiczówna nie leniwa była, pojęna sie zará do pracy« Pozn. VI, 53. Por. Poimać, Pojmać, Pojmować.

Pojcoski = »pończoszki« Pr. fil. V, 841.

Pojczać p. Pożyczać.

Pojechać: »Formy: »Pôjachac = pojechać« Ram. 147. 3 os. l. p. »Pojadzie« Maz. III, 271. 1 os. l. mn. »Pojadziemy« Wójc. I, 230. »Pojadziem« Chełch. I, 23. »Pojademy« Zb. VIII, 114; ib. IX, 184; ib. 229; ib. 267. »Pojadémy« List od Bystronia. Cz. przeszły: »Pojachałem« Zb. VIII, 68. »Pojachał« Wójc. II, 295. »Pojechały« (o mężczyznach) Lis. || »Pojechać w co«: »Starałeś sie, Józiu, o bogatom żone, starájże sie terá, w co pojedziesz po niom« Wisła VIII, 696. || »Pojechać = pobiec, pogonić raptem za zwierzem lub ptakiem, o wyżle« Pr. fil. V, 841.

Pojeden = »niejeden, niektóry, np. pojeden wódki się wyprzysięgnie, a harakiem się obżéra« Spr. IV, 310 i 348. Toż ib. V, 396. »Pojedni straśnie uwazujom, kany (krowa) się ulęgnie« Wisła V, 922. »Pojedni = niektórzy« List. od Matlakowskiego. »Kie łaska cłeka abo bydle ofuknie, to hnet przyńdzie do horości, spuchnie a pojeden z tego i umre« Spr. V, 385 p. w. Ofuknie.

Pojednać = zjednać: »Szlachcic zwinnie tej przÿskoczÿł, podáł ji sucienkę. Czym natÿchmniast so pojednáł urodną panienkę« Derd. 83.

Pojednako p. Jednak.

Po jednej sprawie = razem: »Kochaj mię, ja ciebie, Nie żyjmy bez siebie, Czy na łożu, czy na

ławie, Wszystko to po jednej sprawie« Rog. 166, nº 330, zwr. 5.

Pojedynak »czyli kawaler, jeszcze nie żeniaty« Kuj. I, 58. »Pojedynak (pojedynczy, sam), parobek bezżenny« ib. II, 275. Bib. Warsz. 1860, str. 629. Pobł. 138. Spr. V, 119.

Pojedynek = »wóz jednokonny, bez dyszla, tylko z hołoblami i duhą« Pr. fil. IV, 859. || »Pojedynek = dzik roczniak« Prz. ludu VI, 111.

Pojedynka: »Ołoble służą na pojedynkę, a do pary koni jest dyszel drewniany« Zb. VIII, 260.

Pojedynkować się = »kłócić się: pojedynkowały się na głos przy studni« Pr. fil. V, 841.

Pojedynkowy: »Pole to zwane pojedynkowe gdy ma łokieć, stanowi szerokość wozu pojedynkowego« Chełm. I, 102.

Pojedynny, w przeciwstawieniu do 'podwójny' Ust. z Nałęczowa.

Pojedyńczy: »Ich rozum naturalny, rozmowa acz pojedyńcza (prostoty pełna) lecz przyjemna... czynią ich nader towarzyskimi« Krak. I, 79.

Pojedzenie: »Znaleźli na ty wyspie tak: dómek, do tego dómku wstompiéli i dziś na jutro mieli se zawdy zrychtowane pojedzenie« Cisz. I, 128. »Na Boze Narodzenie Przybedzie dnia na pojedzenie« Święt. 576.

Pojedzinka = »worek używany do noszenia trawy« Rozpr. X, 296. »Pojedzinka = płachta do noszenia trawy« Wrześ. 17. »Pojedzinka niewielka płachta do noszenia na plecach trawy« Spr. V, 396 »Pojedzinka = płachta o 4ch taśmach« Cer.

Pojeść = zjeść trochę: »Plewąn dáł chłopom w ŭodpust popić, pojeś dobrze« Zb. VII, 76. »Na mnie patsys, na mnie wlyź, ty se pois, mnie ulzys. Śliwa« Zb. X, 140. »Siostra mu dała pojeść i popić« Zb. XI, 120. »Wleźli do jednégo zyda, kázali sobie dać pojeś, popić« Cisz. I, 260. || »Pojeść« = podjeść, nasycić głód: »Jak pojedli. tak sie spać pokładli« Krak. IV, 4. »Jak se gołąbek pojadł, jak zacznie gruchać« ib. 34. »Pojedli i potem pośli... spać« ib. 77. »Ej, bobyście dali pojeść, takem sie narobił« ib. 170. »Jak głodny, to do niczego, a jak sobie pojé, toby spał« ib. 254. »Temu, kto wpadającą mu do ust ćmę połknie, wrótą, ze se nigdy nie pojé« Święt. 567. »Wół prędko se poje, a koń nigdy« ib. 580. »Zebym se pojadła, Śpiewałabym jesce« Rud. 130. »Pojedli, biorą, odmykają wszędzie« Cisz. I, 292. »Dopiro wtedy jak pojedzą, to sie 'rękują'« Mát. 10. »Nigdy sobie nie pojész« Zb. V, 135. »Pojedli i ŭodjechali« ib. VII, 9. »Pojád, napił sie i myśli sobie« ib. XI, 102. »Kieby ja se pojád« ib. XII, 208. »Zjedli swátkowie, zjedli, Jeszcze se nie pojedli« ib. XIII, 156. »Jak pożrę na niego, jakbym se pojadła« ib. XV, 110. »Kiedy pojedli, spytał sie« Wisła I, 307. »Pojedli se oba i pośli« ib. VI, 142. »Nic z figli, jak se dobrze nie pojé« ib. VIII, 793. »Pŭojád se dowŭolna« Rozpr. VIII, 160. »Pojád« ib. 192. »A gdzie co znajdziemy hu! To sobie pojemy, hu!« Rog. 58, nº 108, zwr. 4. || »Pojeść« = pożreć. »Jutrzéjszego dnia bédzie królewiczówna pojedzona od smoka« Pozn. VI, 88. »Dwie królewiczówny pojedzone przez smoka« ib. 48. Aby od wielgij zwierzyny i od robactwa nie bół w tym boru pojedzony« ib. 106. »Zeby mysy

nie pojedli na wesielu cego« Maz. III, 306. »Zeby mysy nie pojadły na wesielu cego« Kozł. 153. || »Pojeść« = pochłonąć: »Żeby mię była ziemia pojadła, niż mnie matka na świat zrodziła« Pozn. IV, 143. || »Pojeść śmierć« = umrzeć, zginąć: »Nie waż mi się już więcej schodzić pod ziemię, gdyż śmierć pojesz« Zb. XI, 26. »Więcy mi nie rób, bo śmierć pojysz« ib. 28. »Jakby był tén zołmiérz usnuł, toby byli oba śmierci pojedli« Cisz. I, 294.

Pojezdek: »Na siwym pojezdku... jechał wąsaty szlachcic« Wójc. Zar. I, 9.

Pojezduch = »rodzaj siatki pływającej« Prac.

Pojezierze = »kraj jezior od Dźwiny do Odry, tak zwany przez Mazura z pod Działdowa« Kłosy IX, 65 (W. Pol).

Pojeżacz: »Patrzajno, głowa pojezac, Język bełkot, coło łysa góra« Kon. 54. Toż Krak. II, 50.

Pojeżdżać = jechać: »Przelękniony pleban poznał z kim rozmawia i prędzéj pojeżdżać kazał« Wójc. Kl. II, 172. »Zajechał z parobkami, ci sŷscŷ rąbiom, a un se siedzi. Ci juz nakładli, a un nic. Ci poizdzają, a un wzion wyrwáł buka, włozół go na wóz ze sŷćkiém i jesce naprzód pojecháł« Zb. V, 249. »Król miáł pojézdzać na łów« ib. VII, 17.

Pojeżyć się: »Gospodárzowi stoi, parobkowi wisi, dziéwce sie pojezyło, gospodyni sie ospadło. (Gospodarzowi konie stoją; parobkowi bat wisi; dziewce pojeżyła się kądziel: gospodyni się ciasto rozpadło)« Święt. 653.

Pojęczeć: »Pŏjiczec = pojęczeć« Ram. 147.

Pojiczka = »pożyczka« Rozpr. XII, 35.

Pojło p. Poiło.

Pojma = »wić, którą się obwiązują zęby u brony« O. »Pójma a. wić, a. grądziołka = łańcuch, którym grządziel czyli dyszel pługa przywiązuje się do osi kółek« J. Łoś. || »Pojmy, ów 1, w karach a. garach, dwa postronki służące do wodzenia dyszla 2, woda na lodzie lub na śniegu, która powstała np. z odwilży. Pojma poszła po lodzie« O. || »Pojma = siano, które przed ścięciem zalane było wodą« Petr. Por. Pójma.

Pojmać = brać: »Nie pojmajze dworskij dziwki, bo to zaraza« Łęcz. 196. »Nie pójmej« Wisła VIII, 277. || »Pojmać = pojmować, np. nie moze nijak pojmać liter« Was. 245. »Cego ty nie pojmas? Napomina (matka przy nauce) nieuważne dziecię« Wisła IV, 66. Por. Poimać, Pojąć, Pojmować.

Pojmka p. Poimka.

Pojmo = »witka skręcona w obwarzanek do zaczepiania uprzęży u sochy lub brony, lub zabijania zębów drewnianych w bronę« Osip.

Pojmować = brać: »Nie pojmuj w taniec = nie bierz do tańca« Jastrz. || »Pojmować się: o krowie, która ma być zaprowadzona do byka, mówią że się 'pojmuje'« Rozpr. VIII, 176. »Pojmować sie = krowa okazuje chęć do byka« ib. XX, 432. »Gospodyni... daje krowom wąchać święcenie, żeby się wnet pojmowały (zapładniały)« Mát. Zap. 20. »Po Wielkiej nocy krowy się pojmują« ib. 18.

Pojrzeć = spojrzeć: »Popatrzyła po całej chałupie, pojrzała na mnie« Matusiak Kw. 18. »Jak wy pojrzycie na te kołecki« Zb. IV, 125. || Formy: »Poźrzyć«: »Poźrzyj na mnie« Zb. X, 83. »Poźréć« Święt. 711. »Poźrą« ib. 174.

»Poźréć« Zb. XV, 14. »Poźryć« Udz. || »Pojzrzeć« Pr. fil. V, 841. »Pojźryj« (2 os. l. p. rozkaz.) Kiel. II, 103. Krak. II, 41. Pauli 179. Kon. 57. || »Pojr-zyć, pojrzyć, rzadziej pojzryć« Sand. 264. || »Por-zić« Wisła V, 868. Kiel. II, 234. »P"orzić« Arch. V, 643. »Por-zić, por-zi, porź, porziałem (r z wymawia się oddzielnie)« Pr. fil. IV, 235. »Por'ziała« Kolb. 268. »Pŭorziała (= por-ziała, porstanowi zgłoskę)« Rozpr. VIII, 168. »Por-zi« (2 os. l. p. rozkaz.) Zb. III, 18. »Por-zij (2 os. l. p. rozkaz.) Zb. IX, 29. »Porzicie« (2 os. l. mn. rozkaz.) Wisła IX, 237. || »Por-zyjze dziéwcyno« Zb. IV, 171. »Por-ze (spojrzyj)« Rad. I, 134. »Zamiast 'pojrzycie' mówi także lud tutejszy 'por-zycie'« Zb. IV, 125. || »Porży« (= spojrzy) Kolb. 68. || »Poźreć« Rozpr. X, 219. Zejsz. 63. »Poźréć« Cisz. I, 27. »Poźryć« Zb. I, 49. Kam. 32; 3 os. l. p. »Poźry« Rozpr. VIII, 223. Kam. 8; ib. 128. Cisz. I, 300. 3 os. l. mn. »Poźrą« Krak. I, 195. »Poźrom« Zb. XI, 88; rozkaz. »Poźryj« Zb. X, 237. Zb. XIV, 105. Rozpr. VIII, 221. Wisła VIII, 222. »Poźréj« Zb. XIII, 162. »Poźrej« Oles. 435. »Poźrejcie« Zb. X, 173; imiesłowy: »Poźrał« Zb. XII, 189. »Poźrál« Zb. XV, 167. »Poźrál« Cisz. I, 286. »Poźrała« Zaw. 89. »Poźrála« Zaw. 86. »Poźreli« Rozpr. X, 179. »Poźrawsy« Zb. XII, 190. || »Pozdrę« (= spojrzę) Zb. IX, 186. »Niech se pozdrzy« Aten. 1877, II, 655.

Pojr-zyć p. Pojrzeć.

Pojsować p. Poisować.

Pojsowanie p. Poisować.

Pojstrzał p. Postrzał.

Pojszczywać się = mokrzyć się, oddawać pod siebie urynę: »Aby sie nie pojscywáł« Święt. 129. »A nie pojscywáj sie!« Święt. 618.

Pojuszyć = »rozjątrzyć, rozgrzebać« Pr. fil. IV, 234.

Pojutru = »pojutrze« List Bystronia.

Pojzrzeć p. Pojrzeć.

Pojźreć p. Pojrzeć.

Po kacie: »Oj umar Maciek, umar, Juz sie nic nie rusa; Po kacie to taka sprawa. Wysła z Maćka dusa« Pauli 54.

Pokalać: »pokálál = powalał« Rozpr. VIII, 85.

Pokapać: »Trzy zagłówki (poduszki) półjedbawne Łzami pokapane« Rog. 227, n° 458.

Pokaperować = »chorować przez dłuższy czas, biedować przez niejaki czas« Święt. 710.

Pokapić = »zwiesić głowę, osowieć, stracić na humorze, być do niczego, zdurnieć« Kuj. II, 275. »Pokapiliście parobcy, jeden ziewa, drugi śpi« Łęcz. 228, por. Pokapieć.

Pokapieć: zmarnieć, zniszczeć: »Harendarzeby pokapieli, jakbyśmy wódki nie pili« Krak. IV, 321. Por. Pokapić.

Pokarczeć »(o kilku lub wielu) = stać się twardymi jak karcz, skostnieć, np.: Ręce pokarczały od mrozu« O.

Pokarkać: »Pôkarkac = pogdakać, pokwokać« Ram. 147.

Pokarkulować = pokalkulować, pomyślić: »Parobkowi daj dwa (trojaki) i zaraz se pokarkuluj« Kam. 70.

Pokarpać: »Po(z)sywane, pokárpane, Igłą nierusane. (Krowa kwiaciasta)« Zb. VII, 84. »Połatane, pokarpane, a igła w tem nie postała. (Bydło krase, pstre)« Fed. 374. »Pokarpana, połatana, Nigdzie igłą nietykana. (Krowa pstro-

katej maści« Rud. 253. »Połatane, pokarpane, igło nikej nie tykane. (Krowa krasa)« Wisła VI, 315. »Połátaná, pokárpaná, Nikaj igłom nietykaná. Krowa krasa« Cisz. I, 339.

Pokaz: »Pokáz = okaz« Święt. 710. »Program pokazów ogrodniczych, urządzanych w ciągu 1899 r. dla uczniów ogrodniczych... jest następujący« Kurjer Warsz. z d. 15 lutego 1899.

Pokazać: »Ino ja tu samá jedná idę do domu, odprowadź mnie ty chłopaku, da pokaż komu« (= każ? K.) Zb. VIII, 89.

Pokazić = rozbić, zepsuć: »A tak wẙdrůkôwawszẙ jednę ksąžkę z nẙch stárẙch szpargałów, zalepił ůôni sobje tu tẙmi pôdczas ne wjeldzie złmẙ pôkażone ůôkna« Cen. 83.

Pokazja: »Siád i napisáł páre słów na pokáz (lub: na pokazẙjá)« Zb. VII, 11. Por. Pokazka.

Pokazka: »Wydłubáł ty świni oczy i wzion ojcu na pokazkę« (= na znak) Pozn. VI, 186. »Na pokazkę« Jastrz. Por. Pokazja, Pokazunek.

Pokazować p. Pokazywać.

Pokazunek: »Na pokazunek = na znak, na dowód« Ust. z pow. Janowskiego. »Djabli napisali list i dali Klimasowi na pokazunek synowi, ze ociec jego juz wyzwolony« Wisła V, 47. »Pokazunek = pokazanie: 'napisali list na pokazunek synowi'« Pr. fil. V, 234. Por. Pokazka.

Pokazywać: »Przychodzi do niéj dziki zwiérz, kładzie głowé na kolanach; pokazywało sie jakby co od ni potrzebował« Zb. IV, 196. »Půôkazůôwać« Rozpr. IX, 154. »Pokazowáł, -a« Opol. 5. »Zbiuł ich i zapedziáł im, zeby mu sie tu juz nie pokazowali« Święt. 355. »Chłopi powinni się zajedno kiela dworu pokazować, jakby i pszczoły wedle ula« Kam. 21. »Całek... nie wie co robić, jak mu nowością co padnie, ale się włoży, to potem lepszy tych, co mu pokazowali« ib. 34. »Jął mu pokazować po wszyćkich papierach, co wojciec pański wybrał« ib. 77.

Pokaźnik = »palec wskazujący« Osip.

Pokażka = »pokaz, pokazanie« Zb. I, 22. Por. Pokazka.

Pokącie = »miejsce poczesne za stołem w rogu izby, gdzie w wigilję Bożego Narodzenia stawiają na ławie potrawę kucię. Gościa sadzają starzy na pokąciu« Pr. fil. IV, 859. || »Pokącie« = zaułek, partykularz (K.): »Od tego pokącia przenieśmy się tedy na Pokucie wschodnie« Kłosy VIII, 106 (W. Pol). Por. Pokucie.

Pokąd: »Pokond = dopóki« Spr. IV, 380. »Stali tak dugo, aż kókąt (pokąd) wszystkiego nie zjedli, kókąd im wicht (żywność) starczył« Pozn. VI, 77.

Pokąn p. Pokon

Pokąszać: »Pôkąszac = pokąsać« Ram. 148.

Poki: »Poki (niem. Pocken) = 1, ospa 2, ślady szczepienia ospy« Rozpr. X, 296. Wrześ. 17. »Poki = 1, ospa 2, ślady po ospie 3, ślady po szczepionej ospie« Spr. V, 396. Por. Pocárz.

Poki: »Cegoz ja sie mam oglądać Juzcić ja nie twoja, Naoglądałam sie dosyć Pokim była twoja« Kętrz. 38.

Pokicać się: »Jak sie to pokicało! (o dziecku, które się powalało jedzeniem)« Rozpr. XXVI, 381 p. w. Kicać się.

Pokichać się: »A nas tatuś nie taki kupił dzieciom tabaki; a dzieci

sie pokichały, posły za piec pozdychały« Maz. III, 70.

Pokie, Pokiej p. Pokiela.

Pokiel p. Pokiela.

Pokiela: »Pokiela = dokąd, dopóki« Krak. IV, 317. »Pokiela = pokąd« Sab. 134. »Pokiela = dokąd, pokąd« Kud. »Pokiéj, pokiela = pokąd, dopokąd: nie dam tera nikomu, pokiéj chto nie osłabnie« Rozpr. X, 204. »Pokiéj, pokiéla = póki, dopóki. dokąd, pokąd: dobrze mu pokiela młody; jiść, jiść pokiela hłodno; nie dam tera nikomu hleba, pokiéj chto nie osłabnie« Rozpr. X, 219. »Pokie«: »Tako dlugo. pokie...« Hilf. 101. »Pokiej, pokiela = dopóki« Wrześ. 17. »Pokiel, pokil, pokiela = dopóki, aż« Rozpr. X, 296. »Pokiel, pokiela = póki, dopóki« Rozpr III, 374. »Każdy rodzący się człowiek ma dla siebie osobną gwiazdę na niebie, która mu świeci, pokiela (dokąd) żyje« Krak. III, 31. »He dobrze Janiczkowi pokiela jest młody« Wrześ. I, 42. Toż Zejsz. 44 i 129. Podobnie Wisła VIII, 213. »Śpiewajże se śpiewaj, pokiela ci sładno« Zejsz. 61. »Jeszcze będę pijał pokiela nie zginę« ib. 100. »Pokiela ja chodził, był chodniczek gładki« ib. 112. »Niech já się uciese, pokiel ni mám zony« Zb. XII, 128. »Tatusiu, matusiu, gołąbecki siwe, Potéla mi dobrze, pokielaście zywe« ib. 144. »Był-ek chłopak chłopem, Pokiel-ek był mały« ib. 134. »Ani ji (dziewcyny) uwiezies... pokiel pani matce do nóg nie upadnies« ib. 142. »Potéla mi dobrze, pokiel wy zyjecie« ib. 144. »Kochałek Kasinke pokielak był młodym« ib. 182. »Zal mi cie... drogi jaksamicie. Ja cie nie odzale, pokiel moje zycie« ib. 186. »Rybiarze, rybiarze z Cárnego Dunaja, Chytajcie wiánecek pokiel go u kraja« ib. 191. »Ja se bede spała, Pokiel bede chciała« Zb. XII, 208. »Nie zarzucej starych strzewików, pokiel ni mász nowych« Cinc. 26. »Nie mów hop, pokiel nie przeskoczysz« ib. 27. »Nimá człowiek pokoje, pokiel nosi kości swoje« ib. »Pokiel ociec bije, to dziura zatyje« Cinc. 32. »A já bedém spała, Pokiél bedém kciała« Zaw. 96. »Weź te skałkie a gryź, pokiel nie ozgryzies« Wisła VI, 141. »Pokielam se była poćciwą dziewecką, Widzieli mnie chłopcy świdrową dziurecką« Wisła VIII, 216. »Mnie nie uwiedzies, Pokiel na koniku po mnie nie przyjedzies« Wisła VIII, 223. »Tyk śmieci nie będzies wyciskował, pokielá já nie przyde« Zb. XV, 24. »Nie wydé — pādá Bździanosek — 'pokielá mie do sieni nie zawiedzies'« Zb. XV, 99. »Potélá bedzies jád, pokielá cie nogom nie ruse« ib. 36. »Pokiel = póki« Pr. fil. V, 841. »Pokiel ob. Pokiela« Rozpr. XII, 9. »Pokiel, pokiela = dopóki, np.: pokiel nie wrócis, nie dám nic; Ozeń sie Janicku, pokieleś młodziućki« Spr. V, 396. »Pokiela« Cer. || »Po kiela? = po czemu? po ile? (o cenie)« Pr. fil. IV, 234. Toż Kud. Por. Pokil.

Pokiełbasić »(żartobliwie) = pomięszać coś, pokręcić, tak i siak posplatać (jakoby pokręconą kiełbasę)« Krak. IV, 317. »Pokiełbasić się = źle, nieporządnie się ułożyć, pomieszać się, pokręcić się: pokiełbasiło mu się we łbie« Pr. fil. V, 841.

Pokiełznąć się = »poślizgnąć się« Rozpr. X, 296. Wrześ. 17. »Cyganka prosi o drobeczkę słoniny, bo się jej dziecko 'pokiełzło' (pośliznęło się) na nalodku, 'ozbiło

się' całe, trza je posmarować« Wisła II, 112.

Pokieni: »Pokuna (może od: pokąd, pokieni), np. człowiek od pokuny świata! tj. ladaco, nic nie wart« Kuj. II, 275 p. w. Pokuna.

Pokierą = kędy, którędy: »Nie będzie mnie głowiczka bolała, Że mie z sobą nie weźmiesz, Ale bych też bardzo rada wiedzieć, Pokierą też pojedziesz?« Aten. 1877, II, 655.

Pokiew = »zła droga i słota« Pr. fil. V, 841.

Pokikłać: »Posed ozrucáć gnój; syscy robio, a ón lezy, pokikłáł se nogi i lezy« Wisła VI, 313.

Pokil: »Pokil-potyl = dopóki-dopóty« Pr. fil. IV, 841. »Pokila = dokąd, dopóki« ib. »Dotąd chodził, pokil djebłów nie naseł« Zb. V, 189. »Nie bedzie u nikogo zgody, pokil nie zajedzie... młody« Wisła VII, 120. »Teráz kowál piół, pokil jano miáł piniądze« ib. 206. »Pokilem sie nie poznała« Klecz. 31. Por. Pokiela.

Pokila p. Pokil.

Pokinąć = »1, a) co; porzucić, zostawić, opuścić b) czem; odrzucić, wzgardzić 2, zam. skinąć; kiwnąć, np. ręką, głową; schylić, poruszyć« O. »Pokinąć = porzucić, odejść« Lub. II, 212. »Pokinąć = porzucić: owca pokinęła jagniaka« Spr. V, 119. »Pokinąć = porzucić robotę, opuścić np. służbę, strony rodzinne lub t. p.« Osip.

Pokinięcie = »porzucenie, odrzucenie: skinięcie« O.

Pokiwować: »Ale Haltala, jeno se głową pokiwował, co słyszy« Kam. 165.

Poklagać się = spłaszczyć się: »A tak ik (jabłek) było nabite, cóby ni miáł ściebła ka między nie wrazić, az sie poklagały (spłaszczyły), a tó télo dus było« Zb. V, 240.

Poklat = »pawilon na statku pińskim, zwanym 'dąb czarnobylski'« Kraszewski: Wspomnienia Wołynia I, 138.

Poklekać: »Tén, có mu uciéno językk, dostáł na ůostatku, bo ni móg uciekać, i wołáł 'poklekáj, poklekáj', a ci myśleli, ze wołá: uciekáj, uciekáj, i jesce bardzi uciekali« Zb. V, 227.

Poklep: »Zeby najjaśniejsy król zrobiuł bal i wsystkich sprosiuł, młodych i starych, wsystkich na poklep; niech sie bawio i nocujo i niech bedo dla wsystkich łyzki i noze śrybne pod rachunkiem i do stołu, i od stołu; a chto nie porwie, to nie porwie, ale piekny Jan porwie« Chełch. I, 250.

Poklepia, Poklepie p. Paklepie.

Poklepacz = »rodzaj placka« Pr. fil. IV, 234. »Poklepacz = ser: flisy mówiom na sér — poklepacz« ib V, 841. Por. Poklepak.

Poklepać = »rozklepać, rozgadać, obmówić« Pr. fil. V, 841.

Poklepak: »Poklepák = rodzaj placka« Pr. fil. V, 841. Por. Poklepacz.

Poklepiać = »obmawiać« Pr. fil. V, 841.

Poklepić = »obmówić« Pr. fil. V, 841.

Poklepka = »obmowa, plotka« Pr. fil. V, 841.

Poklepnica = »młotek bednarski« Pr. fil. IV, 234.

Poklepywać: »Jak karabin wypucuję, To mnie wachlarz (= wachmistrz) poklepuje« Zb. IV, 239.

Poklękać: »Kuniki go jeść nie chciały, u żłobu se pokląkały« Wisła VII, 185. »Pôklekac = poklękać. Wszétcé pôklekalé, jak do pacerza« Ram. 148.

Poklicz = »naganka, obława« Ust. z Litwy. Por. Zapuda.

Poklinać: »Albo i ty młodzianko, żebyś nie narzekała, ojca i matki nie poklinała« Kuj. I, 286. »I ty będziesz narzekała, lata swoje poklinała« ib. »Tylko ciebie psiehultaju będę poklinała« ib. II, 28. »Poklinaj ty jak chcesz« ib.

Poklukać: »Pôklukac = pogdakać. Pôklukáj se dróbkā« Ram. 148.

Pokład = podściół, podściółka: »Nażąć zajdy trawy na pokład dla swoich krów« Kam. 53. || = pole przyorane: »Orka rozpoczyna się po żniwach... zwykle na żytnej lub jęczmiennej ścierzni. Rolę pług bierze wtedy bardzo płytko, brony ją w poprzek zawłócą, równają i z perzu czyszczą. W ten sposób obrobione pole nazywa się pokładem« Święt. 2. »Świnie (pasą się) na ścierzniach, pokładach i ziemniácyskach« ib. 21. || »Pokład = pułap, sufit« Pr. fil. V, 841. Toż Parcz. || »Pokład = jaje położone w nasiadzie. Na pokład zostawia się jedno jaje w miejscu, kędy kury się niosą« Pobł. 138. || »Majętniejsi lub smakosze raczą się potrawą, którą zowią: pokłady t. j. jajecznicą usmażoną i mocno zarazem masłem jak i słoniną okraszoną« Lub. I, 44.

Pokładaczka: »Pokładacka = praca lub czas pokładania roli« Święt. 710. Por. Pokład.

Pokładać = »kłaść do odebrania plag, np. on jesce nie pokładany (nie bity)« Sand. 264. »Pokładać« = kłaść, rzucać: »Oj chmielu, chmielu, ty zielsko w płocie, niejeden wianecek pokładas w błocie« Rad. I, 238. || »Pokładać« = kłaść się: »Tu se ligaj, tu pokładaj, tylko do mnie nic nie gadaj« Rad. II, 76. Pokładać się = kłaść się: »Można też zimnicę przepić, pijąc od chwili dreszczu, ale pokładać się przy tem nie należy, tylko chodzić« Krak. III, 164. »Żeby... nikt się nie pokładał i zawczasu nie szedł spać« Fed. 281. || »Pokładać = płytko a szeroko orać (pierwszy raz)« Rozpr. XXVI, 389. Toż Pr. fil. IV, 308. »Wyjeżdża gospodarz z pługiem i 'pokłada' pole« Zb. XIV, 149. || »Pokładać = kastrować« Ust. z Litwy.

Pokładajęcy bić = »bić, położywszy winnego; kłaść kogo dla bicia« Pr. fil. V, 841.

Pokładane: »Pokładanego dostać = dostać w skórę, leżąc na ławie« Święt. 710. »Ciesy sie, jak pastérz dostanie pokładanego« ib. 423. »Lepij było wziąś pokładanego« ib. 424.

Pokładanie: »Pierwsze oranie nazywa się pokładaniem« Rud. 17. »Pokładacka = praca lub czas pokładania roli« Święt. 710.

Pokładanka: »Na pokładankę bić = kłaść kogo dla obicia« Pr. fil. IV, 234. »Bić na pokładankę = za pańszczyzny jak się kazali położyć na ziemi i bili« Zb. VIII, 253. »Pán biuł na pokładankę« ib. 264.

Pokładeczka p. Pokładka.

Pokładka: »Gdzie jeno co nadybała w chałupie: zaściążkę, mici, garść lnu, abo i pokładkę pod kurą to het kradła« Kam. 171. Każda baba we wsi, co jeno se przyczyniła jaką garść lnu, konopi abo i pokładek, i gdzie jaka co miała, to za pazuchę i do karczmy zajedno ciągła« ib. 81. »Możeby imość użyczyli kawałątko sadła starego, i tu przyniosłem dla imości za to pukopy pokładek« ib. 104. || »Pokładka = zorane pod zimę pole« Rozpr. XX, 432. »Po skończonych żni-

się' całe, trza je posmarować« Wisła II, 112.

Pokieni: »Pokuna (może od: pokąd, pokieni), np. człowiek od pokuny świata! tj. ladaco, nic nie wart« Kuj. II, 275 p. w. Pokuna.

Pokierą = kędy, którędy: »Nie będzie mnie główiczka bolała, Że mie z sobą nie weźmiesz, Ale bych też bardzo rada wiedzieć, Pokierą też pojedziesz?« Aten. 1877, II, 655.

Pokiew = »zła droga i słota« Pr. fil. V, 841.

Pokikłać: »Posed ozrucáć gnój; syscy robio, a ón lezy, pokikłáł se nogi i lezy« Wisła VI, 313.

Pokil: »Pokil-potyl = dopóki-dopóty« Pr. fil. IV, 841. »Pokila = dokąd, dopóki« ib. »Dotąd chodził, pokil djebłów nie naseł« Zb. V, 189. »Nie bedzie u nikogo zgody, pokil nie zajedzie... młody« Wisła VII, 120. »Teráz kowál piół, pokil jano miáł piniądze« ib. 206. »Pokilem sie nie poznała« Klecz. 31. Por. Pokiela.

Pokila p. Pokil.

Pokinąć = »1, a) co; porzucić, zostawić, opuścić b) czem; odrzucić, wzgardzić 2, zam. skinąć; kiwnąć, np. ręką, głową; schylić, poruszyć« O. »Pokinąć = porzucić, odejść« Lub. II, 212. »Pokinąć = porzucić: owca pokinęła jagniaka« Spr. V, 119. »Pokinąć = porzucić robotę, opuścić np. służbę, strony rodzinne lub t. p.« Osip.

Pokinięcie = »porzucenie, odrzucenie: skinięcie« O.

Pokiwować: »Ale Haltala, jeno se głową pokiwował, co słyszy« Kam. 165.

Poklagać się = spłaszczyć się: »A tak ik (jabłek) było nabite, cóby ni miáł ściebła ka między nie wrazić, az sie poklagały (spłaszczyły), a tó télo dus było« Zb. V, 240.

Poklat = »pawilon na statku pińskim, zwanym 'dąb czarnobylski'« Kraszewski: Wspomnienia Wołynia I, 138.

Poklekać: »Tén, có mu uciéno język, dostáł na ŭostatku, bo ni móg uciekać, i wołáł 'poklekáj, poklekáj', a ci myśleli, ze wołá: uciekáj, uciekáj, i jesce bardzi uciekali« Zb. V, 227.

Poklep: »Zeby najjaśniejsy król zrobiuł bal i wsystkich sprosiuł, młodych i starych, wsystkich na poklep; niech sie bawio i nocujo i niech bedo dla wsystkich łyzki i noze śrybne pod rachunkiem i do stołu, i od stołu; a chto nie porwie, to nie porwie, ale piekny Jan porwie« Chełch. I, 250.

Poklepia, Poklepie p. Paklepie.

Poklepacz = »rodzaj placka« Pr. fil. IV, 234. »Poklepacz = ser: flisy mówiom na sér — poklepacz« ib V, 841. Por. Poklepak.

Poklepać = »rozklepać, rozgadać, obmówić« Pr. fil. V, 841.

Poklepak: »Poklepák = rodzaj placka« Pr. fil. V, 841. Por. Poklepacz.

Poklepiać = »obmawiać« Pr. fil. V, 841.

Poklepić = »obmówić« Pr. fil. V, 841.

Poklepka = »obmowa, plotka« Pr. fil. V, 841.

Poklepnica = »młotek bednarski« Pr. fil. IV, 234.

Poklepywać: »Jak karabin wypucujé, To mnie wachlarz (= wachmistrz) poklepuje« Zb. IV, 239.

Poklękać: »Kuniki go jeść nie chciały, u żłobu se pokląkały« Wisła VII, 185. »Pôklekac = poklękać. Wszétcé pôklekalé, jak do pacerza« Ram. 148.

Poklicz = »naganka, obława« Ust. z Litwy. Por. Zapuda.

Poklinać: »Albo i ty młodzianko, żebyś nie narzekała, ojca i matki nie poklinała« Kuj. I, 286. »I ty będziesz narzekała, lata swoje poklinała« ib. »Tylko ciebie psiehultaju będę poklinała« ib. II, 28. »Poklinaj ty jak chcesz« ib.

Poklukać: »Pôklukac = pogdakać. Pôklukáj se dróbkã« Ram. 148.

Pokład = podściół, podściółka: »Nażąć zajdy trawy na pokład dla swoich krów« Kam. 53. || = pole przyorane: »Orka rozpoczyna się po żniwach... zwykle na żytnej lub jęczmiennej ścierzni. Rolę pług bierze wtedy bardzo płytko, brony ją w poprzek zawłócą, równają i z perzu czyszczą. W ten sposób obrobione pole nazywa się pokładem« Święt. 2. »Świnie (pasą się) na ścierzniach, pokładach i ziemniácyskach« ib. 21. || »Pokład = pułap, sufit« Pr. fil. V, 841. Toż Parcz. || »Pokład = jaje położone w nasiadzie. Na pokład zostawia się jedno jaje w miejscu, kędy kury się niosą« Pobł. 138. || »Majętniejsi lub smakosze raczą się potrawą, którą zowią: pokłady t. j. jajecznicą usmażoną i mocno zarazem masłem jak i słoniną okraszoną« Lub. I, 44.

Pokładaczka: »Pokładaczka = praca lub czas pokładania roli« Święt. 710. Por. Pokład.

Pokładać = »kłaść do odebrania plag, np. on jesce nie pokładany (nie bity)« Sand. 264. »Pokładać« = kłaść, rzucać: »Oj chmielu, chmieiu, ty zielsko w płocie, niejeden wianecek pokładas w błocie« Rad. I, 238. || »Pokładać« = kłaść się: »Tu se ligaj, tu pokładaj, tylko do mnie nic nie gadaj« Rad. II, 76. Pokładać się = kłaść się: »Można też zimnicę przepić, pijąc od chwili dreszczu, ale pokładać się przy tem nie należy, tylko chodzić« Krak. III, 164. »Żeby... nikt się nie pokładał i zawczasu nie szedł spać« Fed. 281. || »Pokładać = płytko a szeroko orać (pierwszy raz)« Rozpr. XXVI, 389. Toż Pr. fil. IV, 308. »Wyjeżdża gospodarz z pługiem i 'pokłada' pole« Zb. XIV, 149. || »Pokładać = kastrować« Ust. z Litwy.

Pokładajęcy bić = »bić, położywszy winnego; kłaść kogo dla bicia« Pr. fil. V, 841.

Pokładane: »Pokładanego dostać = dostać w skórę, leżąc na ławie« Święt. 710. »Ciesy sie, jak pastérz dostanie pokładanego« ib. 423. »Lepij było wziąś pokładanego« ib. 424.

Pokładanie: »Pierwsze oranie nazywa się pokładaniem« Rud. 17. »Pokładacka = praca lub czas pokładania roli« Święt. 710.

Pokładanka: »Na pokładankę bić = kłaść kogo dla obicia« Pr. fil. IV, 234. »Bić na pokładankę = za pańszczyzny jak się kazali położyć na ziemi i bili« Zb. VIII, 253. »Pán biuł na pokładankę« ib. 264.

Pokładeczka p. Pokładka.

Pokładka: »Gdzie jeno co nadybała w chałupie: zaściążkę, nici, garść lnu, abo i pokładkę pod kurą to het kradła« Kam. 171. Kużda baba we wsi, co jeno se przyczyniła jaką garść lnu, konopi abo i pokładek, i gdzie jaka co miała, to za pazuchę i do karczmy zajedno ciągła« ib. 81. »Możeby imość użyczyli kawałątko sadła starego, i tu przyniosłem dla imości za to pukopy pokładek« ib. 104. || »Pokładka = zorane pod zimę pole« Rozpr. XX, 432. »Po skończonych żni-

rowane nazywa lud: pokoji« Chełm. I, 68. »Uwidzieli w lesie bardzo piekne pokoje, koło tych pokojów piekne, tylko małe planty« Mát. Szczep. »Pojechali do pańskiego pokoju« Cisz. I, 76. || »Pokój« = spokój: »Nie otworzę, Bo cię się boję; Bo byś mnie ty Całą ciemną nockę nie dał pokoja. Dobry pokój, Ty kochanko, Dobry pokój masz« Rog. 134, nº 255. »Poku«: »Dász tŷ poku! krzyknie i mu z ręci drążk wŷdzerá« Derd. 107. »Nie dale poku ani tam na chwilę« ib. 12. || »Potrzeba mocz, który zczarowana krowa podczas pokoju (omyłka zam. 'podoju'? Ł.) oddaje, upuścić do flaszki« Święt. 525.

Pokórać: »Pokórać, pokurać = wskórać co, pozyskać« Sand. 264. »Z ledwością pokórasz colek = ledwo wskórasz cośkolwiek« Kuj. II, 272 p. w. Ledwość. »A któż tam z nim pokóra (wskóra)« Pozn. VI, 247. »Nie pokurać z nim nie mogli« Bal. 64.

Pokówki p. Pąk.

Pokraczny: »Pokraczne jakieś dziecko – powiadają ludzie – musi go w małości kto na rozum urzekł« Beld. 6

Pokraczować = »kroki stawiać, kroczyć« Pr. fil. V, 841.

Pokradejemcy p. Pokrademcy.

Pokrademcy »a. pokradejemcy = ukradkiem, pokryjomu« Zb. I, 74.

Pokraka = »dziwotwór« O. »Pokraka = niezdarna kobieta« Kuj. II, 275. »Pokraka = coś niezgrabnego, kulawego« Spr. V, 140. »Pokraka = potwór, niezgraba« Pr. fil. IV, 859. »Pokraka = dziwoląg upośledzony od natury, wyrodek, monstrum« Czark. »Pokraka = człowiek o krzywych, szeroko rozstawionych nogach« Osip. »O ty pokrako (niedołęga, niezgrabjasz) jedea!« Wisła VIII, 246. »Pokraka = nieprzyjemne lub straszne zjawisko, ztąd i o człowieku, którego się nie lubi« Wisła III, 88. »Tego pokrakę Józefka przyjęli do się za pana« Kam. 170. »Księżna wachała się długo powierzyć swe dziecię tej małej pokrace« Pozn. VI, 119.

Pokrakować się »komu = naprzykrzać się komu« Wisła III, 88.

Pokrapować = »zacząć kropić np.: dés pokrapuje« Święt. 710. »Leje deszcz, leje deszcz, Drobno pokrapuje« Zb. X, 299. »Idzie desc, idzie desc, drobno pokrapuje« Kiel. I, 138. »Idzie dyszcyk, idzie, idzie, pokrapuje« Zb. XV, 89. »Nie idź, dyszcu, nie idź, nie idź, nie pokrapuj« ib.

Pokrawiony p. Pokrwawić.

Pokręcać: »Tata grátek pobijali, Mama czépek pokręcali« Zb. IX, 241. »Chyba że ją pokręciło (bo każda mądra jest nawiedzoną i cierpi rodzaj konwulsyj), to juźci-ć wtedy iść do kościoła nie mogła« Pozn. VII, 142.

Pokręteczka: »Do bata używa się trzech pokręteczek, które kręcą się na trzech oddzielnych kulkach drewnianych« Zb. IX, 40.

Pokrętnik: »Achillea millefolium, krwawnik, kasz. pokrętnik« Kk. 12. »Pŏkrãtnik = krwawnik, Achillea millefolium L.« Ram. 148. || »Pokrętnjik (Tanacetum vulgare, dzika jarzębina)« Hilf. 76. || »Pokrętnik = maruna wonna, pyrethrum (roślina)« Pobł. 68.

Pokrok = »kozieł w wiązaniu dachowym« Pr. fil. V, 155.

Pokromka: »Gielnik = (na Szląsku) pokromka v. kromka chleba, skibka, porcyjka« O. p. w. Gielnik.

Pokrony »pokróś, skrony z 2 pp.

= dla, z powodu« Rozpr. X, 296. »Pokrony, pokroś, skrony, skroś = przez, z czyjej przyczyny: skroś niego, skrony tego« Wrześ. 17. »Babe pokrony niego zabiół« Zb. V, 229. Por. Pokróś.

Pokrop = »całun« Rozpr. XII, 99. »Pokropem przykryty« Rog. n° 222.

Pokróś »cego = z powodu czego« Spr. IV, 380. »Pokróś (z powodu, z przyczyny) niego wygnali je z domu« Wisła II, 20. »Po ubocy chodził, dwie bocule wodził. Pokróś te bocule w domu nie nocuje« Zb. XII, 223. »Pokróż cego = przez co« Rozpr. XVII, 54. Por. jeszcze: Wrześ. 17. Rozpr. X, 296, p. Pokrony.

Pokrótce = »wkrótce, w krótkim czasie« Wilkoński: Ramoty V, 141.

Pokrów: »Kto sieje po Pokrowie (święto unickie, 13 października), sprzedaje potem po krowie« Chełm. II, 172.

Pokróż p. Pokróś.

Pokrupić się = »pokłócić się, np. pokrupiłem się z sąsiadem, bo mi wegnoł woły w zboze« Zb. II, 251. »Pokrupić się = pokłócić się, nie zgodzić się« Pr. fil. V, 842.

Pokrwawić: »Óna troche w stajni pokrwawiła (karcmárka, zabiwszy męża)« Zb. XI, 123. »Chłop... był bardzo pokrawiony, bo go tam zbili« Święt. 584.

Pokrycie = zapewne oczepiny K. »Przed pokryciem« (tytuł piosnki) Oles. 9.

Pokryjemu = pokryjomu: »Królówna pokryjemu włożyła pierścianek do pudełka« Kuj. I, 151. »Gospodyni mu zawsze przynosiła jeść pokryjemu, żeby ten chłop nie widział« ib. 170.

Pokrymka: »Stali tam w borze, stali tam w dole — w papuciach, w pokrymkach, w ślochmycach, w berlicach, tak jak i w skole« Maz. V, 314.

Pokrytka = »dziewka uwiedziona, która matką została nie będąc mężatką, której nie wolno już, jak innym dziewkom z odkrytą głową chodzić« Roczn. 225. »Pokrytka (dziewka mająca dziecko)« Zb. III, 132. »Pokrytka Marusia« Padalica, Opowiadania i krajobrazy I, 24. »Tym przesądem starają się niecne Hucułki, osobliwie młode wdowy i pokrytki, uniewinniać swą niemoralność« Witw. 114.

Pokrywać = »coire, o ogierze« Pr. fil. V, 842.

Pokryweczka p. Pokrywka.

Pokrywka: »Trzeba jej (panniemłodej) dać na pokrywkę« Rad. I, 234. »Podziękuj se zielu, nakryj sie pokrywką« Święt. 152. »Składajcie się baby, dziewki Pani młody na pokrywki! Cémze będzie przykrywała, Jak będzie jeść gotowała?« ib. 159. »Przecie nieráz już dałam czy to kawåłek chleba czy to pokrywkę mąki« Kaspr. 52. »Pokryweczka mąki« ib. 53. »Musiała chodzić do chałup... po ogień z pokrywkami« Święt. 479. »Kupie se pokrywek« Kon. 15. »Wiatr zapytał się jej: 'a w co go (ogień) weźmiesz?' 'A w pokrywki'« Zb. IX, 67. »Omian (oman pospolity, dziewosił, Inula Helenium) ma kwiat żółty, srogi jak kieby pokrywecka« Krak. III, 129.

Pokrywnik p. Pokrzywnik.

Pokrzeć: »Pokrzéć = wzmódz sie w siły, przychodzić do siebie, np.: »Jakze ta wasá baba? Zjedyć pokrzała, tj. ma się lepiej« Spr. V, 397.

Pokrzepcizna = »mięso od krzyża, krzeptu« Pr. fil. V, 842.

Pokrzepnąć = »wyzdrowieć« Pr. fil. V, 974.

Pokrzękać: »Na św. Józef, chłop wołami pochęka, A żoraw sobie pokrzęka« Star. przysł. 41.

Pokrzycie = »pokrycie« Pr. fil. V, 842.

Pokrzyk = »przeraźliwie krzyczące dziecko« Święt. 710.

Pokrzykacz: »Derkacz, u Mazurów tutejszych 'poksykác'« Zb. XIV, 203.

Pokrzykać, Pokrzykiwać p. Pokrzykować.

Pokrzykować: »Pokrzykać a. pokrzykować na kogo = wyłajać, wykrzyczeć kogo« Wrześ. 17. »Poksykać, ptastwo odzywa się« Rozpr. XX, 432. »Chop orze na ugorze da popłakujący, a ona idzie z miasta da pokrzykujący« Kiel. I, 168. »Ona jedzie z miasta pokrzykiwujący, a ón idzie z roli popłakiwający« Maz. II, 101.

Pokrzywa: »Koprzywa = pokrzywa, roślina, chwast ogrodowy i w lasach tu na dobrej ziemi rosnący« Pr. fil. IV, 831. »Koprzywa = pokrzywa« Czark. »Nie wezme já pokrzywecki, boję się nią sparzyć« Kozł. 81. || »Pokrzywa głucha = Lamium album« Pr. fil. V, 842. »Lamium album L. Jasnota biała, u ludu głucha pokrzywa, a. biała pokrzywa a. też martwa pokrzywa« Zb. VI, 267. || »Pokrzywa« = satyra?: »Gdybym był wzorowym powieściopisarzem, a nie piszczykiem ramot i pokrzyw« Wilkoński: Ramoty V, 196. »Kubuś się przeciera. Pokrzywa przez Au. Wi« (tytuł ramotki) ib. 181.

Pokrzywnik = »znajda« Parcz. »Pokrywnik = pokrzywnik, znajda« Pr. fil. IV, 234.

Poksykać p. Pokrzykować.

Pokucie = »kąt w chacie za stołem, miejsce poczestne dla gościa a zwłaszcza dla duchownego« Roczn. 225. »Pokucie od kut, po r. kąt; po polsku byłoby: pokącie« Zb. I, 74. »Jest tam (we wnętrzu chaty) i pokucie, miejsce honorowe przy zbieganiu się ław w rogu« Chełm. I, 76. Por. Pokącie.

Pokulać = potoczyć: »Pokulaj-że swój wianyszek po stole; niech upadnie twemu ojcu na łonie« Pozn. V, 204. Por. Pokulnąć.

Pokulawić: »Pocoście wilcy popsuli, gęsi pokulawili?« Krak. I, 318. Toż Kon. 65.

Pokuldować = »kuleć na jedną nogę« Rozpr. X, 296. Toż Wrześ. 17.

Pokuleniec: »Pokuleńcu (przekleństwo)« Pleszcz. 105.

Pokulić: »Tâjcować idziemy, nozki się nám pokuliły, prostować bedziemy« Wisła IX, 232. »Macica pokuliła ręce lub nogi« Pleszcz. 122.

Pokulnąć = potoczyć: »Pokulnijże swój wianyszek po stole, upadnie ón memu ojcu na łonie« Kuj. I, 309. »Pokulnijcie mój wianyszek po stole« Pozn. V, 204. »Pokulnę ja mój wianyszek po stole« Pozn. II, 106. Por. Pokulać.

Pokumać się: »Pokumać sie = trzymać komu dziecko do chrztu, wejść z kim w zażyłość« Święt. 710. Por. Pokumotrować się.

Pokumotrować się: »On się chciał z Panem Bogiem pokumotrować, a Pan Bóg go pokarał, masz!« Wisła I, 146. Por. Pokumać się.

Pokun p. Pokon.

Pokuna = »(może od: pokąd, pokieni), np. człowiek od pokuny świata! t. j. ladaco, nic nie wart« Kuj. II, 275. Por. Pokon.

Pokundziowie: »W ziemi inflant-

skiej rubieszowie i pokundziowie, co po naszemu włodarze« Linde p. w. Rubiesz.

Pokupać p. Pokupić.

Pokupić: »Po naszym gáiczku samé złoté pasy, Co je pokupiły w ty najdrosze czasy« Aten. 1877, II, 630. »Wszystko pokupił« Krak. IV, 47. »Pojechał na drugi dzień do miasta, pokupił wszystko« ib. 173. »Chodź Wojtusiu z nami do miasta, to ci pokupimy, co ci trzeba« Wisła VIII, 110. »Nakupił wszystkiego co miał kupić i obydwom córkom także pokupił« ib. 261. »Wziéni ji wypłaciéli, przyodziéwek ji pokupiéli« Cisz. I, 295. »Poprzedajże Jasiu te moje korale pokupże se pokup te konie cugowe« Kolb. 64. »Una se pokupiyła mundur« Zb. VII, 7. »Pokupmy se cepce« Zejsz. 80. »Wdowy nasze wdowy, Poprzedajcie krowy, Pokupcie se młyny« Zejsz. 98. Wisła VIII, 218. »Tak ci żydzi zaraz tak zrobiéli; pokupiéli mu to wszystko« Pozn. VI, 297. »Panowie, panowie, Poprzedajciez role, Pokupcie se młyny« Zb. XII, 178. || »Pokupać«: »Króleic pyta sie sługów, co jem za prezenta pokupać« Chełch. I, 74. »Nowe buty... mu się zdają jeno dlatego lepsze, że za nie zapłaci droży, i że je pokupa na Łukę« Kam. 20. || »Pokupować«: »Wdowo moja wdowo, a sprzedájze krowę, A pokupuj sobie, cépecek na głowę« Zb. IV, 159.

Pokupiec = »kochanek, Liebhaber« Mrong. 489.

Pokupka = sprawunek: »Dzieci... chodzą za... pokupkami« Bib. Warsz. 1873, II, 354 (Horain).

Pokupować p. Pokupić.

Pokurać p. Pokórać.

Pokurć = »gatunek psa, mieszaniec brytana i charta« Ust. z Litwy (og. pols. Pokurcz O.).

Pokurzyć: »Kto pokurzy, potabacy, to mu zara inacy« Fed. II, 351.

Pokusa: »Katarzyna corka Marcina Krolika z Dąbrowy po wsiach y lasach z krzykiem od pokusy wodzona« Rad. II, 233. »Jakto jezdeś człowiek, Wiatr mu mówi; gdybyś był człowiek, tobyś used(ł) nájwyzy 7 mil dziennie, aleś ty jes(t) pokusa widać« Wisła II, 472. »Stój człowieku, boś ty nie jest człowiek, tylkoś jest pokusa! Bo zebyś prawy człowiek był, tobyś used na dzién nájwiéncy sześć mil, a tyś used 300« Wisła VI, 591. »Ni piskorz, ni węgorz na kształt do miętusa, ani rąk, ani nóg, czarne jak pokusa. Kiełbasa« Zb. VI, 19. »Ni piskorz, ni węgorz... nié ma nóg, nié ma rąk, pewnie to pokusa« ib. || »Pokusa = wabik, osoba sympatyczna, zbyt pociągająca ku sobie« Osip.

Pokusiciel: »Tak wtém leci do niego ten pokusiciel« Pozn. VI, 251. Por. Pokuśniak, Pokuśnik.

Pokuszenie: »Dyabeł wodzi ludzi na pokuszenie« Święt. 453.

Pokuśkać: »Pokuśkej babke w gárzć (pocałuj babkę w rękę)« Zb. XIV, 34.

Pokuśniak: »Pokuśniák = kusiciel, dyabeł« Święt. 710. »Lud nadrabski wierzy w czary, strachy, topielców, pokuśniáków etc.« ib. 58. »Niektórzy z nich (sc. złych aniołów) padli na ziemię i tu pozostali na 'pokusę ludzi'. Stąd też ci dyabli nazywają się pokuśniákami« ib. 453. Por. Pokuśnik.

Pokuśnica: »Bogienki są to, jak się lud wyraża: brzydźkie pałuby (niby baby pokuśnice), rodzaj diablic« Krak. III, 45. »Czosnek (Al-

-lium sativum Len. od pokuśnic nazywany białem zielem, którego nie lubią« ib. 129. »A ty stara skuro, a pokuśnico, paskudnico« Krak. IV. 229. Por. Pokuśnik.

Pokuśnik = »kusiciel, djabeł« Rozpr. X. 296. Toż Krak. IV. 317. »Pokuśnik = kusiciel.« Wrześ. 17. »Pokuśnik = kusiciel, złe, grzéch« Spr. V. 397. »Pokuśnik« Kuj. I, 119. »Ten umarty (umarły) pokuśnik co chwila go zaczépiał« ib. »Skował (schował) się pokuśnik zkąd wylaz« Krak. III, 79. »Ón kogut, jak kokoski odstąpił, tak ona zdechła. Bo ón był takim pokuśnikiem« Krak. IV. 74. »Pokuśnik tak mu powiada« ib. 146. Por. Pokusiciel. Pokuśniak.

Pokuta = »kara pieniężna« Rozpr. XII. 99.

Pokutnik: »Kiej zaczęli jeść, pokutnik odzywa się: zaproszę ja cię na jutro (a to był z tamtego świata)« Kuj. I. 149. Por. Pokutujący.

Pokutujący: »Szed sobie chłop drogóm i napotkał drugiego człowieka zbiédzonego, pokutującego (z tamtego świata)« Kuj. I. 149. Por. Pokutnik.

Pokwálać = »pochwalać« Pr. fil. V. 842.

Pokwapić się = pośpieszyć się: »Trzaby się pokwapić, kieby jak okrzcić, bo mu (dziecku) żyć nie padło« Kam. 100.

Pokwapny = »pośpieszny, prędki« Pr. fil. IV. 842. »Pan Bóg nie jest pokwapny, ale potrafny« Zb. VIII. 321. »Bóg nie pokwapny, ale potrafny« Pleszcz. 158.

Pokwasić = »pomieszać, popsuć« Rozpr. X. 296. »Pokwasić = popsuć« Wrześ. 17.

Pola p. Kiele.

Polach p. Polak.

Polaczka: »Wygrywać od ucha skoczne tańce, oberka zwanego tu wiatrakiem, inne znów tańce na dwa tempa zwane polaczki, polki.« Pozn. V. XI.

Polać: »Każcie tam dać tym konikom obrok polany wodą« Łęcz. 38.

Polak: »Połách = Polak« Ram. 150. »Dziś, jak się wyrażają, wszyscy w Góreczynie są twarde Polaki« Pozn. I. 46. »Stracił Polak portki, nie będzie wojował« Was. 215. »Polak ci já, Polak« Rud. 141. »Polak wąsem rusuł. Miemcy uciekali« Świet. 302. || »Połách = wielki gwóźdź do zbijania belek i desek« Ram. 150.

Polana »a. pólko = miejsce w lesie bez drzew« Spr. V. 119. »Polana = łąka w górach albo wśród lasów« ib. 397. »Polana = obszerne miejsce w lesie nie zarosłe drzewami, łąkami wśród lata pokryte, służące za osadę dla pasterzy podczas lata« Spr. IV. 348. »Polana = grunt orny w lesie« Del. 143. »Polana = miejsce w lesie bez drzew« Zb. II. 10. »Polana a. Polanina = pole czyste śród gór i lasów, gdzie się trzody wypasają, albo też orny grunt« O. »Polana = łąka na górach wysokich w Tatrach« Stęcz. Tatry 50. »Polana = łąka do paszenia owiec« ib. 162. »Polana = miejsce trawą zarosłe... do skoszenia na siano« ib. »Polana = pole czyste śród gór i lasów, gdzie się trzody latem wypasają« Goszczyński, Tatry 129. »Polana = łąka (niekiedy ogrodzona) wśród gór lub lasów, przeznaczona na skoszenie i siano« Rozpr. X. 219. »Łąkę górską, na której można zbierać siano, nazywają polaną. Polana zawsze leży w krainie lasu« Wrześ. T. 20. »Polana = łąka w górach«

Wrześ. 17. »Johasi lub krowiarze ogradzają znaczniejsze równiny, na polanę czyli łąkę górską« Zejsz. 14. »Polana = łąka ogrodzona dla robienia siana wśród wysokich gór« ib. 79. »Polana, polana Nie jednego pana, Polanę skosili, Pana obwiesili« ib. Toż ib. 129. »Jest polana przy Bieskidzie, co się z niéj płaci na stawkę (czynszu) sześć złotych i talar« O. p. w. Polana. Toż Del. 123. »Jak já sobie zaśpiéwam na wirchu polany« Zb. XII, 201. »Kieby nie te lasy, byłaby polana, Nakosiliby my dla owiecek siana« ib. »Halánie, halánie, cóz wam po polanie? Nie macie owiecek, ino po baranie« ib. 203. »Pasłaby ja owce, pasłaby barany, Kiedyby był mój ojciec nie sprzedał polany« Zejsz. 139. »Moja frajerečzka na polanie bywa« ib. 89. »Owiecki! owiecki! wtoregoście pana? Syroko idziecie, nie wasá polana« Wisła VII, 119. »Granice pomiędzy polanami tworzą drogi, pomiędzy polami sąsiednich wsi granice« Święt. 122. || Zdr. »Polanka« Zb. II, 10. »Polánka = miejsce znacznie mniejszych rozmiarów, co polana, opuszczeniem przez ludzi i swą dzikością przypomina płaśnię« Spr. IV, 348. »Polaneczka«: »Idom se owiecki koło polanecki« Rozpr. X, 264.

Polaniarz: »Są jeszcze domy w odległości po wzgórzach wyższych i niższych, wieńcami, po kilka razem lub pojedyńczo pobudowane, drzewami ocienione; tam zwykle tak zwani polaniarze, zakupne grunta mający, mieszkają« Del. 83.

Polanina p. Polana.

Polano = »kawał drzewa na opał« Pleszcz. 40. »Polano drzewa = kawał drzewa rąbany« Sand. 264. »Widział pan nieraz, jak chłopak kładł polano (szczapę, kloc) pod łóżko« Zb. XI, 260. || »Polano = miara 1-go łokcia długości« O. || »Głowa boli polanem = głowa ciężko boli« Pleszcz. 49.

Polarusz p. Paraliż.

Polaszeć: »Pôlaszec = polszczyć się« Ram. 149.

Polaszka p. Polka.

Polaszyć: »Pôlaszÿc = 1, polszczyć, polonizować 2, zacinać z polska, mówić po polsku« Ram. 149. »Polaszy, jak mówią Kaszubi, tj. mówi z polska« Nadm. 41. »Wÿ tak ładnie polászÿce mową barzo czÿstą, Czÿ wÿ máce też Kaszûbÿ za zemnię ojczÿstą?« Derd. 105. »Polaszyć się«: »Pôlaszÿc sã = polszczyć się, polonizować się« Ram. 149.

Polatanie: »Od psa salonego, od polatania jego, od pokąsania, od pośliniępia, od powąchania« Pleszcz. 103.

Polatosi: »Juz ja u tatula polatosi rocek, polatosią zimę« Was. 218. Por. Polatosiu.

Polatosiu = »na przyszły rok« Was. 242.

Polatować: »Pôlatovac = polatywać« Ram. 149.

Polatować się = »o krowach, wyraża rezultat latowania się, zapłodnienie« Pr. fil. V, 842.

Polatucha = »kobieta, lubiąca często biegać, jeździć« O.

Polcia, Polka = »zdrobn. Apolonja« Pr fil. V, 842.

Pole: »Pôle = przy, obok, w pobliżu, koło« Ram. 149 por. Koło, Podle.

Pole: »Ch"opy z pola« (w przeciwstawieniu do 'Lasowiaków' t. j. mieszkańców lasów) Arch. V, 631. Zdr. »Polenko«: »Na pôlenkô« Nadm. 91. »A pójdę ja na poleńko« Maz. III, 297. »Odgania-

łam ja (wołki) Na półtora pola« Rog. 229, n° 464. »Od pola« Syrokomla, Niemen 113. »Do pola« ib. 143. »Pole dobre = pole psom nieszkodzące, miękkie do gonienia« Pr. fil. V, 842. || »Pole = lata psa« Prz. ludu VI, 110. »Za te dwa gończaki (= psy gończe), choć im dopier pierwszém polem« Kam. 120. || »Pole = dwór, zewnątrz domu i wogóle zabudowania: na polu, do pola, z pola = na dworze, na dwór, ze dworu« Wrześ. 17. »Pole = podwórze: 'na polu' = na podwórzu« Rozpr. III, 374. »By Wojtka bić środkiem bata na polu (= za drzwiami)« Krak. IV, 192. »Na dworze... w Krakowskiem częściej wyrażają się: na polu; strona więc zewnętrzna jest tu: od pola« ib. 306. »Pole, na-polu — znaczy także: na dworzu, za oknem i drzwiami, zewnątrz budynku« ib. 317. »Wtem go złapieł kościotrup za ręke i porwáł do pola« Zb. V, 194. »Zaráz ściane wybiół do pola« ib. 221. »A do pola hā! (odpędzanie psów)« Wisła III, 220. »I wyseł Pan Jezus do pola« ib. VI, 142. »Pole = zewnątrz domu lub zabudowania, np. idź do pola! dziś na polu zimno« Spr. V, 397. »Nad jednemi drzwiami chałupy z zewnątrz, z pola, jak to powszechnie mówią w Galicyi« Wisła II, 99. »Jedna z dziewcząt idzie 'na pole' i obchodzi chałupę dokoła« ib. 103. »Idze ty tam do chałupy... i bedzies nám tu wynosiuł na pole« Cisz. 316. »Zawołał jom s pola i pytá« Zb. XV, 8. »Stojący na polu za ścianą« Święt. 96. »Wszyscy, co byli w pokojach zámkowych i ci, co na polu« ib. 351. »Jak na pole (z chałupy) wysło paru (chłopów)« ib. 371. »Wyláz nią (dziurą) na pole do lassa« ib. 378. »Był mróz na polu« ib. 415. »Mnie sie bardzo chce na pole i nie mogę tych drzwi znaléś« ib. 451. »Wysadziła go na pole« ib. 474. || »Taniec 'do pola'« Zb. IX, 239. || »Pole = na zewnątrz: miałek bolák pod pazuchom, ale mi sie gnój do pola wylál i hnet me popuściło« Spr. V, 397. »Mleko wylała matka do pola« (= precz) Wisła II, 18. »Zajechali bardzo daleko od swojego domu do pól« ib. 27. || »W szerokim płaszczu i kapeluszu z ogromnemi polami (skrzydła, rond) Zb. XII, 14. || »Bryty nazywają się 'pólka' lub 'pola'« Was. 52. »Pole = bryt w ubraniu« ib. 245. || »Pole« = »gruby drąg ociosany czworobocznie, leżący (na osi) w poprzek (wozu). Pole to, zwane pojedynkowe, gdy ma łokieć, stanowi szerokość wozu pojedynkowego; gdy zaś ma to pole półtora łokcia długości i jest półtoraczne, wtedy i wóz ma nazwę półtoracznego« Chełm. I, 102. Por. Poleczko.

Polec: »Polegli w lesie, ale po jednému za kolejom stáli, cóby ik jaki dźwiérz nie posarpáł« Zb. V, 257. »I potem polegli« (spać) Wisła I, 311. »Kázáł jim wsyśtkim polegnąć, zeby wsyścy spáli« Zb. XV, 32. Por. Polegać.

Polecać: »'Polecam, polecam, Do inny sie zalecam'. 'Polecaj, polecaj, Mnie chustecki powracaj'« Kozł. 64. »Trzeba było odjechać, polecił ich Bogu« Pozn. VI, 266.

Poleciało: »Gdy ktoś nie dosłyszy czego i prosi o powtórzenie, a osoba opowiadająca nie chce powtórzyć tego, odpowiada: 'poleciało'« Ust. z Królestwa.

Polecie = urodzaj: »A niechno Przenajświętszy wociec nasz niebieski pobłogosławi polecie, co to

chlebusia da w dwa razy« Kam. 48.

Poleciećć = pobiec: »Za pierwszym jarmarkiem poletę ja tam« Pozn. II, 332. »Do matuli polotę« Pozn. III, 197. »Oj poletą za mną gr(z)ędą« Pozn. V, 139. »Źrebak zarzał i poleciał za swojo matko« Chełch. I, 59.

Poleczko, Póleczko: »Wyjechał pan na poleczko« Rog. n⁰ 25. »W szczerem poleczku wykopany dół« ib. n⁰ 29. Toż ib. n⁰ 46. »Gdy ją pośle na poleczko« ib. n⁰ 140. »Ach na polu, ach na polu, w pośród poleczka« ib. n⁰ 143. »Malowane, rysowane Danieckie poleczko« ib. n⁰ 150. »Niedaleczko bez poleczko Jak często ku mnie chodzował« ib. n⁰ 197. »Tobyś mię odprowadziła Aby jeno bez poleczko« ib. n⁰ 269. »Jak ja pójdę bez te poleczka daleczko« ib. n⁰ 278. »Świeć mi jasno bez te poleczka« ib. n⁰ 316. »Już nie pójdziem w te póleczko« Kuj. I, 234. »Wyjechałem na póleczko« ib. 288. »O jak wyńdę na poleczko, To mną wiatr powiewa« Lip. 162.

Polednia: »Nad nalepą wznosi się niby baldachim, półka z żerdzi poziomo położonych do suszenia drzewa i odzieży, zwana polednia« Krak. I, 153. »Polednia = półka z żerdzi« Krak. IV, 317. »Pŭolédniá = belek pod drzwiami wchodowymi w izbie od ściany do ściany« Rozpr. VIII, 176. »Polidnia = szopa, przybudowana przy domu, służąca za wozownię i schowek dla drew, koniczyny i t. p.« Zb. X, 144. »Ponad piecem piekarskim umieszczone bywają pod powałą drążki na końcach od tragarzów za pomocą wici przymocowane lub wpuszczone w przeciwległe ściany, na których kładzie się drzewo, aby wyschło, suszą też tam cebulę, len i t. p. Drążki te zowią się 'polidnia', w Brzezinach 'páleń'. W ten sposób należy sprostować błędne tłómaczenie poledni, podane w Zb. X, 144« Zb. XIV, 10. Por. Páleń.

Polednie p. Południe.

Poledniować p. Południować.

Polegać = ukłaść się, położyć się: »Syścy popili i nágle polégali jak kiby jik pozabijáł« Zb. VII, 60. »Póty ciekają bez wieści, aże potém poligają same« Kam. 46. »Podjedli se do syta i potém polégali pod słonko« ib. 51. »Nie imali się roboty, jeno se poligali kiela stodoły« ib. 52. »Já pôlegaję = zwykłem się kłaść« Cen. 55. Por. Polec.

Polegnąć p. Polec.

Polegutku p. Poleku.

Polej = »gatunek mięty« Osip. »U mej matki na polu siedmioro staj poleju« Maz. III, 250. »Jest ziele polej, które baby trzymają po ogródkach jako skuteczne w niektórych słabościach, mianowicie piersi i narządów oddechowych, np. na duchotę etc.« Wisła VII, 110—11. »Štery wiánki z macierzánki; piąty z poleju« Święt. 211. »Kolej = rodzaj zielska rosnącego pomiędzy zbożem jarym. Wicŷ (więcej) tu koleju niż owsa; prawdopodobnie to samo co polej« Pobł. 35. Por. Kalej, Kolej, Kolejowy.

Polejowy: »Wianecku polejowy« Krak. II, 54. »Wiánku polejowy« Rud. 211. Por. Kolejowy.

Po lekku p. Po leku.

Po lekkuśku p. Po leku.

Polekować: »Polékować (wymawiaj polikować) = ponaprawiać, poreparować np. wóz, płot, oborę i t. p.« Spr. V, 140. »Panie Woj-

ciechu, co wám takiego? Mozeby wás posmarować, polikować?« Wisła VIII, 285.

Po leku = »powoli, zwolna, pomału, stopniowo« Spr. IV, 327. »Posed po leku (po cichu, ostrożnie) i wzion to« Wisła VI, 591. »A tu chłop jedzie na babie, po leku zblizá sie« Wisła VI, 145. »Tak pomału, po leku« Mát. Odb. 5. »Poleku = powoli, zwolna nieznacznie« Cisz. I, 107. »Poleku = pomału« Sab. 134. »Po lekku, po legutku = po trochu, po małi np. po lekku moze sie i zbieze na dysc« Fed. II, 405. »Polegutku = po cichutku« Cisz. I, 81. »Przyszedł... po lekkuśku, cicho« Rog. 260, n⁰ 536, zwr. 3. »Uderzając (siekierą) poletku (lekko« Krak. I, 194.

Polelijoty = »wódka słaba albo licha kawa, np. Ktoby pił takie polelijoty?« Udz.

Polelum p. Lelum.

Polen p. Pełny.

Polenica: »Paść na polenicy« (góral.) Tyg. il. 1, XII, 51. Por. Polana.

Polenie = »polanie, t. j. polewanie: 'po poleniu chodzić = chodzić po dyngusie, po śmigusie« Pr. fil. IV, 277.

Poleń p. Paleń.

Poleńko p. Pole.

Polep p. Polepa.

Polepa: »Nigdzie prawie niema podłóg w chałupach, lecz tylko sama polepa, to jest ziemia lub glina ubita« Gluz. 410. »Polepa t. j. glina urobiona ze słomą, ułożona na posowie (t. j. na pułapie) dla ciepła, niekiedy pokład gliny na drągach lub deskach budynków umieszczony« Kuj. I, 78. »Strych miewa na powale polepę z gliny dosyć grubą» Krak. I, 156. »Polepa = gliną lepiona posadzka z desek, na strychu nad powałą« Krak. IV, 317. »Sień bywa zawsze bez podłogi. Zastępuje ją ubita glina zwana polepą« Zb. X, 201. »Na pułapie z wierzchu nalepia się glinę i to nazywa się polepa« J. Łoś. »Na sufit kładą 'polepę'« Wisła II, 125. »Na powale jest polepa z gliny« Hoff 70. »Polepa = glina nalepiona z wierzchu na deskach sufitu« Rozpr. XI, 187. »W izbie i sieni ubijają tylko ziemię mocno, polewając ją wodą, i taka podłoga nazywa się polepą« Wisła VI, 427. »Oblepienie chaty gliną zewnątrz ścian lub po wierzchu pułapu, nazywa się: polepa« Chełm. I, 73. || »Polepe« = polepę (4 pp. l. p.), kawałek gliny z polepy Wisła VII, 143. »Polepa = glina, którą chałupa jest oblepiona« Spr. IV, 327. || »Polepa = lepienie« Udz. || »Polep = polepa« Ust. z Jaworza. »Połap... a na nim polep, zrobiony z gliny i słomy« Maz. V, 47.

Polepsić się = polepszyć się: »Chłop sie ji pytá, cy sie ji co nie polepsiło, a óna stęká, ze jesce bardzij chorá« Święt. 442.

Poleś p. Podlesie.

Poleśnik: »Z mąki kartoflanej robią tu sławne liśniki czyli poliśniki. Są to placki smażone na maśle, a potem rwane w kawałki i w maśle roztopionem z bryndzą podane« (górals.). Aten. 1877, II, 108. »Ja mu wezmę faskę sera, Poleśników do papiera« Wisła VIII, 67. P. jeszcze: Wędr. XXVI, 111 (opis) Wisła (krakowska) 1889 w artykule Świderskiego (opis). Por. Liśnik.

Poleśny: »Służyła dziewka u poleśnego... Panie poleśny, já tu nie będę« Zb. IX, 263.

Poleteczek p. Poletek.

Poletek = »grunt pojedyńczego właściciela wpośród innych obok sznurem idących« Osip. »Poletek, -tka, m. = pólko« Czark. »Poletko = pólko« Maz. V, 51. »Na pańskiem poletku« Wisła V, 491. »Na poletku dożniemy ostatka« Słowacki, Ballad. || »Poletek lub plecy = $^1/_3$ pola w trójpolówce« Pleszcz. 41. || »Ctéry poletecki z niego (z wianka) wyleciały« (t. j. cztery cząstki) Maz. II, 69. Por. Polotki.

Poletko p. Poletek.

Po letku p. Po leku.

Poletni, »-ia, -e = leciwy, w latach (tylko o ludziach szanowanych)« Czark.

Poletyka p. Polityka.

Polewa: »Poléwa = naczynia gliniane polewane np. wóz z poléwą (t. j. naładowany naczyniami polewanemi)« Ust. z Lidy. »A byłyć tu talize, A wsystko poliwa« Kozł. 224.

Polewan: »Poléwan a. Poliwan = mleczniak, hładysz a. ładysz« Ust. z Lidy.

Polewanica = »naczynie do polewania w nim brudnej bielizny, zolnik, potaczka« Pr. fil. V, 842. »Polewanica = naczynie drewniane, w którem robią ług do prania« Rozpr. XX, 432. »Do polewanicy = tryfusu« Zb. XIV, 151. »Polewanica« Zb. XIV, 249. »Poléwanica = 1, zolnik, potaczka 2, konewka do polewania kwiatów« Pr. fil. IV, 234. »Tryfus v. polewanica v. warznica = wysoka dzieża na trzech krótkich nogach do parzenia w gorącym ługu brudnej bielizny; w dnie mały otwór, zatkany kołkiem« J. Łoś.

Polewanka: »Polewánka = śmigus w drugie święto Wielkiej nocy« Spr. IV, 310. »Poléwanka« w temże znacz. Spr. V, 397. || »Poliwanka = cebrzyk wielki na trzech nogach, w dnie jego jest otwór« Pr. fil. IV, 308. Por. Polewanica.

Polewany »poniedziałek« = poniedziałek wielkanocny Wisła VIII, 843.

Polewica: »Drogo niebogo, Rzadko Dorotko, Bo ja tu pasom krowice, Żebym miał chlipać polewice« Z rękop. od Stradomia pod Częstochową. Por, Polewka.

Polewka = »każda zupa oprócz kapuśniaku« Osip. »Polewka = rosół« Rozpr. III, 374; ib. XII, 101. Spr. IV, 310 i 348; ib. V, 397. »Sosy wszelkie i zupę każdą zowią polewką« Pozn. II, 43. »Ziemniaki pod poléwką« Aten. 1877, II, 651. »Poliwka z maślanki zaklepana mąką« ib. 174. || »Nie chodź Maryś za dworaka, a bo dworak psia polewka« Rad. II, 129. || »Czerwona polewka = (żartobl.) krew ludzka« Osip.

Polezon: »W Pleszowskiem i Krotoszyńskiem, wolny tańczony z przyśpiewką podczas wesela lub przy innych zebraniach w gościńcu, nosi również pańską nazwę polezona lub polizona« Pozn. V, X. Por. Polonez.

Poleźć: »A pachole wiele trzasku słyszał i konika wronego szykował i polazło za panem« Kolb. 99. »Pietr święty polazł do Pana Jezusa« Zb. VII, 116.

Polęgwica = »polędwica« Pr. fil. IV, 234.

Polękać się: »Polękáł sie szwagier szwagra, Wláz do pieca« Zb. IX, 265. »Zebyście młodemu-panu w kościele wstydu nie zadawali, bo to niepięknie, bo weselisko się polęknie« Kal. I, 162.

Polibać się p. Libać się.

Polica, »policzka = półka w kuchni« Wisła III, 88. »Polica, pó-

lica = półka, robiona dawniej z drzewa, na pół rozłupanego« Pr. fil. IV, 859. »Polica = półka« Spr. V, 119. Pleszcz. 46. Mil. »Polica = duża półka w chacie do stawiania statków« Osip. »Szafa (polica) na kuchenne naczynia« Rad. I, 60. »Na policy (półce)« Maz. V, 116. Kuj. I, 202; ib. II, 266. Zb. II, 185. Zb. XII, 33. Juc. 32. »Police (półki)« Kuj. I, 85. »Z policami (półkami)« Pozn. I, 93; ib. III, 132. »W skrzynicy, w zielonej pólicy« Pozn. IV, 261. »Już Bóg zapłać i police (= półki z garnkami), ścierały je moje ręce« Łęcz. 78. »Pôléca = półka« Ram. 150. »Na pálicy« Kętrz. 71. || »Polica = deska u sochy« Pleszcz. 40. »Polica (u pługa) od prawej ręki służy do odwalania skiby« Lub. I, 83.

Policaj, Policajt p. Policjant.

Policjant: Formy: »Policyjęt« Bisk. 54. »Pôlicéjãt« Ram. 150. »Policyjan« Spr. IV, 344. »Policyján« Wisła VII, 305. »Miejskiego policyjana« Kozł. 227. »Zapłaciół policianowi« Zb. VII, 6. »Policajt« Aten. 1877, I, 393. »Policaj« Ust. z Galicji.

Policzek: »Bakieska = owca biáłá, policki ma cisawe« Rozpr. XVII, 6, p. Policzko.

Policzka p. Polica.

Policzko: »Policko, niekiedy zam. policzek, lico, twarz« Rozpr. X, 296. Toż Święt. 710, p. Policzek.

Policzko: »Policzko = zdr. pole« Pr. fil. IV, 234. »Cyjez to policko na zagónach stoi?« Zb. IX, 12. Por. Poliszko.

Policzyć = wyliczyć: »Police ci sto talarków« Kętrz. 82.

Polidnia p. Polednia.

Poliko = pólko: »Pele pola, pele polika« Doman.

Polikować p. Polekować.

Polimić: »Pôlémic = 1, pokleić 2, powykręcać piszczałki« Ram. 150.

Polinoz p. Polonez.

Polisty: »A u wdowy chleb gotowy, serce poliste« Nadm. 167.

Poliszko = pólko: »Wyjńdę na poliszko, zaśpiwam se jeszcze« Kuj. I, 261. Por. Policzko.

Poliśnik p. Poleśnik.

Polita: »Kto miecz trzyma — polity (= politowania, przebaczenia) niéma« Krak. IV, 258.

Politeka p. Polityka.

Politować się = ulitować się: »Boże się polituj Wianka zielonego« Rog. 122, nº 232.

Politura = kultura« Wisła I, 188.

Polityczność = »grzeczność« Krak. IV, 317.

Polityka = »grzeczność« Krak. IV, 317. »Pańska polityka« Wójc. I, 106. Zb. VI, 107. Zb. II, 35. Kiel. I, 72. »Dziękujemy... za politykę« Połuj. 211. »Prosiemy... o politykę« Maz. III, 88. Pleszcz. 193. »Prosim państwa z polityką« Nadm. 93. »Poletyka = polityka« Spr. IV, 380. || »Co mię będzie sość koni w karecie, Co mię będzie kucer w polityce« Wisła III, 578. || »Politeka = wstążka we włosach« Ust. z Wołynia. || »'Co robis polityke takol' (na chłopca, który wypuścił gazy z siebie). 'Polityki, huncwoty te!' (wymyślanie)« Lis.

Poliw... p. Polew...

Polizina »a. polizinka = przepadający za przysmakami, łakotniś, smakosz« Święt. 710 p. w. Polizinki.

Polizinki = »przysmaki, łakocie« Święt. 710.

Polizon p. Polezon.

Polizywać: »(Djebół) zbliża się do

czarownicy, zagląda do maślniczki, 'polizuje'« Wisła II, 112.

Polka: »A tyś Polka i já Polka, nie sięgaj mi do rozporka« Zb. XV, 84. »Pôlászka = Polka« Ram. 150. || »Polka = owca prosta, polska, krajowa, z grubą wełną, dwa razy do roku strzyżona« Pr. fil. IV, 859. »Polka = nazwa konia« Zb. XIV, 27. || »Włosy nám tu strzygo na polke (podgolone)» Pr. fil. V, 889 p. w. Stadzina. || »Polka« = Apolonja. Por. Podpolka, Polcia.

Polna wdowa: »Na wsi jeźli dziewczyna, która panieństwo utraci, to nie chodzi więcej w wianku, tylko zazwyczaj w rąbku; zowią takową dziewczynę: polną wdową« Pauli 89—90.

Polne piosnki: »(Piosnki) świeckie, zwane... w Radomskiem: światowe, polne, śpiwanki, piesnecki« Wisła VII, 386.

Polniak = »drzewo oddzielnie stojące, sosna. 'Na polniákach sysek duzo'« Pr. fil. V, 156.

Polnie p. Południe.

Polnowalne: »Ł. Gołębiowski powiada, iż żydówki, gdy im się dziecko urodzi, kwestują len, a zwyczaj ów zowie się polnowalne« Zb. I, 86 p. w. Lnowalne. Por. Lnowanie.

Polochać się = »coire, o świniach« Pr. fil. V, 842.

Polomez p. Polonez.

Polonejz p. Polonez.

Polonez: »Walc powolny, czyli wolny... nazywają z pańska 'polonejzem'« Pozn. V, IX. »Tańczą polskiego (polinoza)« Kiel. I, 107. »Taniec ten nazywają drobnym polinozem« ib. »Polomez = galopada« Pr. fil. IV, 234. Por. Polezon.

Polonik = »mlostka, garnek do mleka, dzieża« Pr. fil. V, 842.

Polot: »Chata (materjał) utkana z białego jedwabiu z lazurowym polotem« Huc 205.

Polota = »drobny śnieżek: 'trzęsie się, jak polota'« Pr. fil. IV, 277.

Polotki: »Má cápeckę z polotkami« Kozł. 201. »Dostała, dostała, ale juz nie cały (wianek), trzy polotki z niego już-ci obleciały« Łęcz. 131. Por. Poletek.

Poloty = »zaloty« Petr.

Polować: »Aby krowy polowały« (= objawiały popęd płciowy) Zb. III, 126. »Polować się: gdy krowa pragnie zaspokoić swój popęd płciowy, mówią że 'krowa się poluje'« Udz. Toż Święt. 22. »Polującej się krowy« ib. 560. »Krowa polowała się« Zb. I, 48.

Polowanie: »Polówanie« Wisła VI, 590. »Polowanie głośne t. j. z ogarami czyli par force« Pr. fil. V, 842. || »Polowanie = gra dziecinna« Zb. XIV, 220. || »Polowanie = stan bydlęcia (krowy) przed zaspokojeniem popędu płciowego« Zb. I, 48.

Polowiec = »myśliwy« Pr. fil. V, 842.

Polowy = »dozorujący robót w polu« Krak. I, 180. »Pán dziedzic zrobiéł go (parobka) polowem... Zeby... panu dziedzicowi przyziérał gruntu« Zaw. 67. »Karbowy lub polowy« Zb. III, 25. »Polowy, najstarszy we wsi w znaczeniu, po którym dopiero idzie radny czyli wójt« Rad. I, 70. P. jeszcze: Pozn. I, 105. Kon. 9. Krak. II, 95; ib. 441. Zb. III, 17. Rad. I, 130. Spr. V, 119. Święt. 308; ib. 470. Aten. 1879, I, 501. || »Psy polowe« = do polowania służące: »Dubeltówka wisi na ścianie i psy polowe lezo« Chełch. II, 9.

Polówka = polowanie: »Do ulubionych rozrywek tutejszego chłopa

zaliczyć można, podczas widnych nocy, polówkę na wyczekiwanego (z zasadzki pod skałą)« Fed. I, 21. || »Polówki (gatunek gruszek)« Zb. XIV, 28.

Polska: »Do Polski jechali« Kiel. II, 160. »Já sie w Polsce rodziuł i za Polske gine« Zb. XV, 137. »Zebym nie wojowáł, zginęłaby Polska« Święt. 240. »Bedzie Polska nasa« Święt. 242. »Wolno w Polsce, jak kto chce« ib. 684.

Polski: »Kędy zamek stary, polskie króle leżą« Was. 216. »Jedzie, jako polski żyd« Wisła VIII, 792. »Kochám polską szable i polską rodzine« Zb. XV, 137. »Tak się to świeci, jak Polska Ostrawa (wioska przy granicy morawskiej« Wisła II, 311. || »Polski« = taniec i jego melodja: »Rozpoczęli różne tany. Naprzód polskiego (polonez)« Wójc. I, 35. »Śpiewają... wolnego czyli polskiego« Kuj. I, 293. »Taniec ten zowie się: staroświecki chodzony (polski)« ib. 294. »Rozpoczynają tu taniec: polskim (polonezem) czyli inaczej: chodzonym, wolnym, okrągłym (jak go w rozmaity mianują sposób) ib. II, 199. »Tańca polskiego, okrągłego, powolnego« ib. »Chodzony (taniec) czyli polski« ib. 204. »Taniec ów nosi w Kujawach zwykle nazwę chodzonego, a czasami okrągłego, gdy w Wielkopolsce mianują go już to polskim, już wolnym, już do-koła, wreszcie tańcem do przodka« Pozn. V, IV. »Polski taniec, tu po prostu polskim lub wolnym zwany« Krak. II. 380. »Tańczą polskiego« Rad. I. 207. »Muzyka gra polskiego« ib 82. »Polski w koło« Krak. II, 514. »Przetańczyć wolnego czyli polskiego« Kiel. I, 68. »Polski (taniec)« ib II. 110. Łęcz. 206. Maz. II, 244. »Polonez dawniej wielkim, pieszym, lub polskim zwany« ib. 284. »Tańczą tu polskiego« ib. III, 136. || »Polski« = polny: »Polska droga« = polna, nie szosa« Ust. z pod Kielc. »Polska droga = boczna: jechać polskiemi drogami a nie gościńcem« Pr. fil. V, 842. »Szła druchna polską drogą« Skrz. 73.

Polstrować = niem. Polstern (wyścielać, wypychać) Mrong. 585.

Polter = porter: »Jeno se zapijają polter, gierbatę z harakiem« Kam. 85.

Polubić: »Zebyś sie jako królownie przypodobáł, zeby cie polubiała« Święt. 354. »Polubić się« = pokochać się: »Com się nie mógł polubić w téj pięknéj dziewczynie« Zb. II, 71.

Polubienica: »Przez trzecią swoją polubienicę (kochankę)« Pozn. VI, 112.

Polubieniec: »Tego osła (bij), co to był polubiéńcem« Pozn. VI, 83. »Jednemu dała złoty pierścieniec, Abo to był jej polubieniec« Lip. 20. Toż Pozn. IV, 7. Por. Polubienica

Polubować: »Jeżeli... mu (gośćcowi) co nie polubuje, to on zaraz — niewyrozumialec — chce wywrzeć swą zemstę za to na śmiertelniku« Święt. 484.

Polubyny: »Uroczystość sobotnia (w sobotę przed ślubem) nazywa się polubyny, albo zlubyny« Chełm. I, 257.

Poludzki = »należyty, porządny, dobry, taki, jaki być powinien u ludzi, np.: ubiór, dom, zaprząg poludzki« Pr. fil. IV, 859.

Polus p. Palus.

Polusia = Apolonja: »Złamała sie nóżka Polusie u łóżka« Zb. XV, 72. »Bo mi Polusieńka ňobiecała gęby« ib. 105. »Jak ci já se krzyknę... To ci sie Polusiu do-

razu 'spodobám« ib. 107. »Poluś moja. Poluś« Zb. XV, 107. »Polusieńko« ib. 119 (5 pp. ł. p.).

Polutować: »Owej, jowej, chłop mie bije, Gdoż mie teraz polutuje?« Zb. IX, 264.

Polwy = »błonia i łąki nadrzeczne, latem suche, a wiosną ulegające zalewom, nad Narwią w okolicy Łomży« Pr. fil. IV, 859.

Poł p. Pół.

Poła = »gatunek sidła« Enc. R. II, 821. »Poły przesuwane czyli poprzeczne = poły służące do obstawienia kniei, urządzone tak, aby je można było rozsuwać« Pr. fil. V, 840. || »Zapaseczka we dwie pole« Krak. II, 494. »Ma zapaskę we dwie pole« Skrz. 74. || »Poła = połowa« Parcz. »Co komu je miłe, choćby było i na poły zgniłe, to dobre« Cinc. 7. »Spódnice uszyte są... w pięć pół« (= brytów) Święt. 47. || »Poznać-ci to, poznać, takiego synecka co się do dziewcyny odwazy; odbiera jej cnotę, dodaje ochotę bez poły się przy niéj połozy« Kiel. I, 157. Por. Na poły.

Połachać = »podrzeć odzienie« Spr. IV, 368. »Sukmana połachana, pociapana« Kolb. 427. || »Świnia się połachała (o popędzie płciowym)« Kuj. II, 272 p. w. Łachać się.

Połać = »strona wsi, pola« Święt. 710. »Połać = 1, część miasta, wsi 2, jedna strona ulicy w mieście; np. un zamięskuje na ty połaci od ratusa« Mil. »Miéská na tâmty połaci (mieszka na tamtéj połaci, ulicy)« Rozpr. VIII, 87. »Kowal... zwykle na końcu połaci mieszkający« Pozn. VI, 284. »Ej idziez ón idzie po połaci, Scekają na niego psi kudłaci« Aten. 1877, II, 626. »W Słoniańskié połaci Są chłopcy bogaci« Zb. XII, 122. »Połać = połowa« Mil.

Połać = oczyszczać z plew, opołać: krupek-eśla nie połali, nie płókali« Pr. fil. V, 842.

Poład = »porządek = 'niema żadnego poładu' przysł.: 'ni ładu ni poładu' = niema żadnego porządku'« Kolb. rękop.

Połado wać = »naprawić, zreparować« Pr. fil. IV, 235. || »Poładować się = ugodzić się z kim« Pleszcz 40.

Połagodzić »kogoś = ująć, zjednać sobie kogoś, uczynić go powolnym« Pr. fil. IV, 859.

Połamać: »Ręce, nogi połomiecie« Pozn. II, 245. »Koło ci sie połomało« Zb. XII, 169. »Świyce połumane, lichtarze poprzewalane« Chełch. I, 24. »Połámało go tak na nogi i ręce« Święt. 534. »Połómać« Jastrz. »Pôłamic = połamać« Ram. 149. »Pôłamjac = połamywać, łamać. Tak mjã w gnátach pôłámjá« ib.

Połamaniec = »człowiek ułomny, połamany: ty połamańcze« Pr. fil. V, 842. Toż Osip. || »Połamaniec = człowiek zmieniający religię« Parcz.

Połamany = kaleka: »Zbój miał jedynego syna, ale był połamany« Kiel. II, 242.

Połamiać p. Połamać.

Połamić p. Połamać.

Połanek = »mały łanek np. połanek kartofli« Sand. 264. »Połanek = część gruntu od jednej miedzy do drugiej« Zb. II, 251. »Połanek = półłanek, półanek; dwie płósy pola nazywają połanki« Pr. fil. V, 842. »Połanek = niewielki łan ornego gruntu« Fed. II, 405.

Połanik = »włościanin mający 50 jutrzyn ziemi, półgbur« Pr. fil. V, 842.

Połanka = Apolonja: »Połanka (lub: Anka)! trzymáj sie (d)zwonka!« Wisła VII, 105. Por. Apolonja.

Połap p. Niełap.

Połapnąć = złapać: »Co ji ukapnie, to Jasiek połapnie« Święt. 686.

Połapić: »Połapili unych zbójów« Chełch. I, 250. »Panów połapiło śmiéchem« Kam. 155 (= schwytał ich śmiech, śmiali się).

Połatawszy »(adv.): Z tem byłoby połatawszy = pół biedy z tem, dałoby się temu zaradzić« Kolb. rękop. »Póki z reszty miał grosz, to połatawszy, ale jak tego zabrakło, to rób, co chcesz« Bal. 96. »Jak się macie? — Ja to połatawszy (jako tako), jeno pan nam słabuje« Junosza, Wybór pism VI, 192.

Połatek: »Połátek = połeć słoniny« Święt. 710. »(Cyganka) domagała się od niego 'połátka' słoniny« ib. 533.

Połatka = »siedzenie między dwoma drzewami do strzelania niedźwiedzi i dzików do zboża przychodzących« Pr. fil. V, 842.

Połatki blp. = »łóżko« Pr. fil. IV, 235. »Ryczy krówka od połatek« Pozn. I, 156.

Połaz p. Połoz.

Połazić = »wejść: 'połaźcie do izby« Rozpr. III, 374.

Połaźnica: »Dzień przed wilją Bożego Narodzenia wysyłają gospodarze parobków do lasu 'na połaźnice'. .Są to małe jodełki, w miastach na 'boże drzéwka' używane, u ludu zwane również 'choinkami'« Zaw. Etn. 1. Por. Podłaźnica.

Połcina = kłoda na pół przerznięta« Rozpr. XVII, 54. Por. Połcizna.

Połcizna: »Połcyzna = drzewo roztarte piłą wzdłuż kloca na dwie połowy« Pr. fil. IV, 860. »Belki te jest to drzewo albo ciosane w kwadrat, albo przepiłowane wzdłuż (a wtedy zowie się połcizną)« Krak. I, 150. Por. Półczyzna.

Połcyzna p. Połcizna.

Połdnie p. Południe.

Połdniejszy = »południowy« Kuj. II, 275.

Połeczka = półka: »A w tych kaplicach połecki, na tych połeckach gárnecki« Zb. VII, 37.

Połeć = »bok zwierzęcia« Prz. ludu VI, 111. »Połeć, połetek = kawał słoniny« Mil. »Połeć słoniny = słonina z połowy wieprza« ib. »Połeć (r. m.)« Rozpr. XII, 46. »Trzy połetki spérek« Zb. III, 18. »Rozcina na połetki (marchew (czyli mniemaną świnię w zabawie) Zb. X, 81. »Połet słoniny« Zb. IX, 17. || »Połetek a. Łachmytek = rzemieślnik miejski« Piątk. || »Połeć: 1, na połeć padá = bez życia, bez duszy 2, O! już połciem leży (o bardzo chorym)« Pr. fil. IV, 235. »Kobita... na połeć leży = bez żadnej władzy, bez sił« Kam. 100.

Połednie p. Południe.

Połednina = »obiad« Spr. IV, 310. Toż Spr. V, 397. »Połednina gotowa« Wisła VI, 142.

Połedniować p. Południować.

Połek = połowa: »Jeden połek = jedna połowa« Ust. z Jaworza. Por. Połka.

Połen p. Pełny.

Połesrać p. Poosrać.

Połędzie = »drążki lub żerdzie, ułożone na belkach w stodole lub innym budynku do układania na nich (na wyżkach) snopów zboża, słomy i zbioru siana« Osip.

Połęgować: »Pôłãgowac = pogiąć, pokrzywić« Ram. 149. »Pôłãgô-

wac sā = pogiąć się, pokrzywić się, spaczyć się« ib.

Połęka = »miejsce, gdzie rzeka ścieśnionem korytem płynie między wysokiemi urwistemi brzegami« Ust. z Litwy (od Wilna).

Połka: »Połka drzewa = łupka drzewa« Zb. II, 251. || »Połki = powłoczki na poduszki (bez pierza)« Kuj. II, 275. || »Połka« = połówka: »Mniał ciełbasŷ, gęse połcī i trzŷ grube szyncī« Derd. 5.

Połknąć: »Ryba zobaczyła i połkła go (pierścioneczek)« Kuj. I, 138. || Śmierć połknąć = być zabitym. »Ja was nie puszczę, bo jabym śmierć połknęła od mego męża« Kiel. II, 242.

Połn p. Pełny.

Połnia p. Pełnia.

Połnie p. Południe.

Połno p. Pełno.

Połny p. Pełny.

Połocha p. Apolonja.

Połochać = »straszyć, przestraszać« O. 1113. »Połochać się = lękać się, płoszyć się« ib.

Połogi: »Powogo (właściwie: Połogá Ł.) = o górze, której boki są lekko pochylone, niespadziste« Spr. IV, 380.

Połohy = »łąki nad rzeką ciągnące się« Roczn. 226.

Połomać p. Połamać.

Połonica = »truskawka« Roczn. 226.

Połonik: »Dał połonikiem (= warząchew) żonie do kosztowania« Zb. XII, 8. »Żydówka wyrwała mu z rąk połonik« ib. »Większa łyżka, warząchew nazywa się połonók« Chełm. I, 64, por.: »serbajte ne łyżkamy. A połónnykamy! (połonnyk. na Ukrainie opołonnyk = warzecha, wielka łyżka drewniana)« Zb. X. 22.

Połonina = »łąka, pastwisko w górach karpackich« O. »Posiadają (huculi) osobne obszerne pastwiska, te się zowią połoniny« Witw. 42. Toż ib. 46. Por. Płonina.

Połonka p. Apolonja.

Połoska = »zdr. Apolonja« Pr. fil. V, 842.

Połostać p. Poostać.

Połotrować = zmiąć, zniszczyć: »Za mnie Jasiu kochany, za mój wianek ruciany, coś go tak połotrował« Maz. III, 137.

Połowa: »Jak już (koń) był połową do stajni od wody (= pół drogi pomiędzy stajnią a studnią)« Kam. 165. »Ożeniłem się połowę z płacem« Pauli 180 (= w połowie). »Sadzili une kartofle do wpołowy pola« Chełch. II, 107. »Ci go wzięni, na śtery połowy oscięni« Cisz. 99. »Choćby nawet była (klacz) w połowie« Święt. 641 (t. j. w połowie czasu ciąży). Zdr. Połoweczka: »Dałabym ci Jasiu pierścionecek złoty, zebyś mi powrócił z połowecką cnoty« Krak. II, 404.

Połoweczka p. Połowa.

Połowiczki = uczta, biesiada, niem. »Gelag« Mrong. 330.

Połowica = połowa: »Zabijemy jałowice, damy księdzu połowice« Kuj. II, 63. »Gromnica — zimy połowica« Star. przysł. 36. »Na Gromnicę — masz zimy połowicę« Zb. VI, 164. »Te połowice« Rozpr. IX, 347. »Wzioneś se mno roli połowice« Pozn. II, 108. »Wróć mi dziewucho choć połowice« Zb. IX, 265. »Zabij nam panie jałowicę, damy karbowemu połowicę« Rad. I, 130. »Oj zabijcie nam jałowicę, damy scernice (= przodownicy) połowicę« Lub. I, 128. »Musielim (strzelbę) krakowskim targiem zbyć za połowicę« t. j. zā połowę wartości Rad. II, 144. || »Połowica = środek: »Ujwiód ci ją w połowice lasu« Zb. XV,

177. || »Już má każdy dość na połowicy (t. j. biedy, pracy i t. p.)« Ciec. 18.

Połowinia = połowa, część: »Moje serce rozerwane na cztery połowinie« Maz. V, 223.

Połowity = »powolny, nie prędki« Hoff 41.

Połowizna = połowa: »Jak połowy dworski złapi (bydlę w szkodzie) na połowiźnie, co przodkiem było już na pańskiem polu, a zadem jeszcze na chłopskiem« Kam. 62.

Połowniak = »jęczmień i owies, wspólnie rosnące na zagonie« Święt. 710. Toż Enc. R. II, 816. Por. Połownik.

Połownik = »zasiew owsa pomięszanego z jęczmieniem« Wrześ. 17. Toż Cer. Toż Rozpr. III, 374. »Połownik = rychlik z jarcem na poły zasiáty« Spr. V, 397. || »Połownik = owies na lepszem polu zasiany« Rozpr. X, 296. || »Połownik = mięszanina dziegciu ze smołą do smarowania osi drewnianych wozów« Ust. z Litwy. || »Połownicy = gospodarze, pół włóki mający« Pozn. III, 32. || »Połownik = człowiek, obrabiający pole z warunkiem oddania właścicielowi onego połowy plonu« Petr. »Połownik = ten, który na współkę dzierżawi« Ust. z Litwy.

Połowy = łów, łup, zdobycz: »Żebyś się mnemu W sidła nie dostała, Bo jak się innemu Dostaniesz w połowy, Ach panno, panno, Dla mnie grób gotowy« Rog. 120, nº 228, zwr. 16–17.

Połowy p. Płowy.

Połoz: »Dalej mówi tenże Haur: Na Ukrainie w Rusi, znaydują się także srogie węże, których tameczni obywatele zowią połozami« Krak. III, 114. »Lud utrzymuje, że każdy wąż pospolity, jeżeli nań przez siedem lat człowiek nie spojrzy, zamienia się w połoza« Zb. III, 100. »Według opowiadań ludu połozy są to ogromne, nadzwyczajne węże« Zb. III. 94. »Połos, Połoś« O. »Wielkie węże, które tam połozami nazywają. Może to były węże płusy, które na Ukrainie także połozami zowią« Gluz. 535. »Kto się wpatruje w oczy węża płusa dostaje jakiegoś czarującego omamienia« ib. »Połoz = wąż większych od zwykłego rozmiarów na ukraińskich stepach« Roczn. 226. »Silnego węża, którego zowią powoz lub połaz« Zb. V, 172. || »Połoz = 1, część spodnia sani, od przodu sztucznie wygięta 2, kopanica« Roczn. 226.

Położna = zapewne kobieta ciężarna: »Poczciwa położna i matkę robi uczestniczką tych uroczystych zwyczajów« Krak. III, 148. »Prawie wszystkie położne wysoko siebie ceniąc, nikomu w zdaniu swem nie ustępują« ib. 149. »Położna« Święt. 522.

Położnianka: »Pewnego razu złapały boginki wieczorem położnicę i prowadziły ją z sobą. Jedna z boginiek była kulawą, a ponieważ inne ją odchodziły, zawołała: 'Położniánka, trzymaj się dzwonka!'« Zb. VI, 265.

Położnik = chory: »Czy położnik wyzdrowieje, czy nie« Krak. IV, 137.

Położonek = »położenie się do snu: przysł. od ustánku do położonku« Pr. fil. V, 842.

Położyć: »Chłop... zaprzągłszy, zanim z miejsca ruszy, położy krzyż biczem na ziemi t. j. zrobi biczyskiem znak krzyża św. przed końmi« Krak. I, 176. || »Chałupę położyć (kłaść) zam. postawić« Zb. I, 64 p. w. Chałupa. || »Krowiezka się ocieliła, Parę wolków

położyła« Rog. 242, nº 493, zwr. 4. Toż Krak. I, 237. Zb. IX, 11. || »Położyć pole a. rolę«: »Oj rola moja rola, kto cię będzie orał, oj położą cię chłopcy« Kiel. II, 121. »Kurkowe (pole)... położyć... ugor położyć« Krak. I, 356. || »Kieby było w jego mozności, tůoby go był zaráz śmierciom położół« Zb. VII, 11. »Twoje życie tu położone bedzie« Kuj. I, 156. »Niewinna na śmierć idę, tak przynajmnij w czystości położona będe« Pozn. VI, 186. || »Połóżmy zam. przypuśćmy« (rusycyzm) Wal. 168. || »Możesz się pan na mnie położyć zam. polegać« (rusycyzm) Wal. ib.

Położysty: »Wzgórza położyste« Goszcz. Tatry.

Połómać p. Połamać.

Połówka: »Pułowka, -i = połowa, gdy mowa o małych przedmiotach« Czark. || »Połówka = p. pola: pewna przestrzeń gruntu uprawnego, obejmująca zwykle jednę piątą lub jednę czwartą morga« Rozpr. XXVI, 389. »Połówka = połowa stajania: 10 zagonów« Święt. 710. || »Krowom cielnym przed połówką (20 tygodni) dają marchew« Zb. V, 117; ib. VI, 248.

Połudenek = »podwieczorek dla ludzi i dla bydła roboczego między 2-gą a 4-tą z południa« Roczn. 226. »Połudenek« Zb. I, 74; ib. III, 92. Wisła VIII, 594. »Połudenek = sucha przekąska włościan (na Czerwonej Rusi)« Tyg. il. 1, IX, 63. »Połudenko = posiłek południowy« Ust. z Galicji wschodniej. »Połudeń« Przegląd krytyczny 1877, nº 3, str. 98.

Połudenko p. Połudenek.

Połudeń p. Połudenek.

Południać: »Ani objadują, ani wieczerzają, ani południają« Zb. III, 111.

Południca = »południe« Kuj. II, 275. || »Południca t. j. sroka lub wrona« Zb. V, 158. || »Ducha (w postaci kobiety w białą płachtę przybranej) nazywają południcą albo przypołudnicą« Zb. II, 128. »Są u nas takie małe baby co sie nazywają południce i siedzą po polach w dziurach« Matus. Kw. 20. Toż Arch. V, 643. »Boginki, które mają się pokazywać na osamotnionych miejscach, zwą się południce« Rozpr. VIII, 170. Toż Pozn. VII, 37. Por. Południówka.

Południczko = południe: »Daleko południczko?« Zb. VII, 117.

Południe: Formy: »Południe« Pr. fil. IV, 234. Święt. 52. Kam. 69. »Południa« (2 pp. l. p.) Czark. Jastrz. Święt. 365. »Południami« (6 pp. l. mn.) Matus. Kw. 20. Arch. V, 643. || »Południeń« Pr. fil. IV, 860. Wisła IX, 93. Osip. Ust. z Litwy. || »Połednie« Fed. II, 405. Pr. fil. V, 842. Rozpr. X, 228; ib. XII, 11. Krak. I, 192; ib. IV, 298; ib. 317. Rog. 173, nº 346. Zb. XI, 5; ib. 76; ib. 118. »Połednia« (2 pp. l. p.) Rog. 46, nº 82. Krak. II, 46; ib. IV, 77; ib. 298; ib. 491. Zb. V, 218; ib. IX, 176. Ust. z Jaworza. »Połedniu« (3 pp. l. p.) Zb. V, 197. »Połedni« (6 pp. l. p.) Rozpr. IX, 301. »Połedniu« (7 pp. l. p.) Pozn. II, 97. Zb. VII, 46 i 71. || »Połednie« Opol. 3. »Do połednia« Aten. 1877, II, 638. »Po połedniu« Cisz. I, 284. || »Powednie« Spr. IV, 28. Rozpr. IX, 152. »Po powedniu« ib. 323. || »Na poledni« Kon. 53. Krak. II. 49. || »Połýdnie« Udz. || »Połdnie« Wisła I, 318; ib. VII, 143. Krak. IV, 145. Zb. II, 10. ||

»Połnie« Pobł. 69. Bib. Warsz. 1875, II, 146. Chełch. I, 87; ib. 214; ib. II, 108. Kam. 69. Spr. V, 140. »Połnia« (2 pp. l. p.) Kam. 8; ib. 28; ib. 80. Derd. 18. Chełch. II, 103. »Połniem« (6 pp. l. p.) Kam. 69. Chełch. I, 56. »Połniu« (7 pp. l. p.) Kam. 69; ib. 157. || »Na półni« Nadm. 108. || »Polnie« Hilf. 105 i 117. »Polnja« (2 pp. l. p.) ib. 96. || »Pełnie« Ram. 134; Hilf. 175. »Pełnjowj« (3 pp. l. p.) Cen. 87. »Na pełniu« Hilf. 117. || »Pewnia« (2 pp. l. p.) Hilf. 190. || »Pawnie« Hilf. 175. || Znaczenia: »Południe = pora południowa« Święt. 52. »Południeń = godzina 12 w południe« Pr. fil. IV, 860. Toż Ust. z Litwy. »Polidnie, właściwie połÿdnie« Udz. »Połednie« Fed. II, 405. Rozpr. XII, 11. Krak. IV, 317. »Połednie« Opol. 3. »Powednie« Rozpr. IX, 152. »Połdnie« Wisła I, 318; ib. VII, 143. Zb. II, 10. »Połnie« Bib. Warsz. 1875, II, 146. Spr. V, 140. »Teraz blizko połnia« Kam. 8. »Pełnie« Ram. 134. Hilf. 175. »Pawnie« ib.» Bez południe« Kam. 69. »Ona (południca) nie dá żąć bez połednie« Zb. XI, 5. »Jak mnie zastanom doma bez połednie, to mnie zabijom« Zb. XI, 76. »Do południa = czas przed obiadem« Czark. »Do połednia« Krak. II, 46. Zb. V, 218. »Do połednia pili« Aten 1877, II, 638. »Do połnia« Chełch. II, 103. Kam. 28. »Do »polnja« Hilf. 96. »Kieła połnia« Kam. 80. »Kole połednia« Ust. z Jaworza. »Kole połnia« Derd. 18. »Ku połedniu« Zb. V, 197. »Na połednie obiadowania niema, tylko śniadanie« Krak. I, 192. »Na połednie« Zb. XI, 76; ib. 118. »Na połdnie« Krak. IV, 145. »Na połnie« Chełch. II, 108. Kam. 69. »Na pełniu... sedzele« Hilf. 117. »Na polедni« Kon. 53. Krak. II, 49. »O jedny popowedniu« Rozpr. IX, 323. »Od samego połednia« Rog. 46, nº 82. »Po połedniu« Pr. fil. V, 842. Rozpr. X, 228. »Po połedniu« Cisz. I, 284. »Po połniu« Kam. 69. »Już na po połniu przekłada = już zbliża się wieczór« Kam. 157. »Przed połedni = przed południem« Rozpr. IX, 301. »Przed połniem« Chełch. I, 56. Kam. 69. »W połednie« Rog. 173, nº 346. »W południe« Kam. 69. »W połnie« Chełch. I, 87. »Z południa = po po obiedzie do podwieczorku« Jastrz. »A juz z połednia, a tyś jesce nie ugotował« Krak. IV, 77. »Trza takim matkom wychodzić południami w pola« (jak: rankami, wieczorami) Matus. Kw. 20. Toż Arch. V, 643. »Dobre połednie« Rozpr. X, 228. »Dobre połnie« Chełch. I, 214. »Dobrego połednia« Ust. z Jaworza. || »Południe zjadać = jeść obiad« Pr. fil. IV, 234. »Ani południa ani wieczerzy nie prosiuł« Święt. 365. Toż Jastrz. »Południeń = obiad« Wisła IX, 93. Toż Osip. »Połnie = obiad, czas obiadowy« Pobł. 69. »Na obiad, czyli na półni« Nadm. 108. »Szed na polnie« (= na obiad) Hilf. 105. »Pełnie = obiad« Ram. 134. »Prze pełnie oni sedzele« Hilf. 117. || »Pełnie = strona południowa« Pobł. 69. »Wiatr z pewnia« Hilf. 190 p. w. Zawitra. »Przÿ brąmie ku pełnjowj« Cen. 87. »Nasa karcma z połednia« (stoi) Krak. II, 491. »Wyszło słońce z połednia« Zb. IX, 176. Por. Dobre południe.

Południejszy = »południowy« Kuj. II, 275. Toż Zb. I, 74. Toż Pr. fil. IV, 235; ib. 860.

Południk: »Połednik = ten co

w południe robotników z pola zwołuje« Rozpr. XII, 11.

Południować = odpoczywać w południe: »Długo południejewa = południujemy« Lis. »Połedniować = wypoczywać w południe« Rozpr. XII, 11. || »Południować = obiadować« Maz. V, 44. Toż Osip.

Południowy: »Zorzycki, trzy was je: jedna porankowa, druga południowa, trzecia wiecorowa« Was. 228.

Południówka: »Bo się zrywa wtedy i dusi człowieka taka mara polna, co ją południówka nazywają« Pozn. VII, 38. Por. Południca.

Połudzienek = południe: »Od połudzienka do pół słonka na zmrok« Kam. 28. || »Pół połudzienka przesiedzieli = jedną godzinę, gdyż chłopi mają dwie wolne w południe do wypoczynku« Kam. 155.

Połudzień p. Południe.

Połuja = »dań miodowa, t. j. połowa zebranego miodu z podbioru dla dziedzica« O.

Poły p. Poła, Na poły.

Połydnie p Południe.

Połykać: »Połykał zam. połknął: 'wilk przyszed i połykał te kości'« Kopern.

Połyki = »haftowane kolorowo rękawy u koszul chłopek« Roczn. 226. »Połyki = wyszywania na koszulach poniżej ramion« Ust. z Ukrainy.

Połyskować się = połyskiwać się: »Trzewicek się połyskuje« Kuj. II, 236. »Miała ja warkocyk — połyskował mi sie« Krak. II, 55.

Pomacać: »Pomaklac (pomaklać) = pomacać« Pobł. 69. »Pômacac = pomacać, dotknąć« Ram. 150. »Pomakał się po kieszeni« Lip. 64.

Pomacku = »omackiem, macając w ciemnicy« Pr. fil. IV, 860. Por. Pomocki.

Pomaczać: »Djebáł posed, siednoł, a igła wtedy wbiéła mu sie do ciała; djebáł leci do wody, zeby pomácać« Wisła II, 22. »Co chwilę (kucharka) palec pomaca i probuje, jak smakuje« Rog. 37, n° 68.

Pomadować = madą t. j. mułem rzecznym zanieść, pokryć Pobł. 135 p. w. Mada. Por. Madować.

Pomaga Bóg, powitanie: »Pomaga Bóg, matusieńko!« Wójc. I, 239. »Oj, pomaga-bóg, panie gospodarzu« ib. II, 45. »Pomaga Bóg, panie bracie« Wójc. Kl. I, 76. »Pomaga Bóg« Kuj I, 211. Bar. 191. Pauli 13; ib. 149. Zb. IX, 13. Maz. III, 138; ib. 218. Chełm. I, 117. Przem. 200. || »Pomagaj Bóg« Lub. I, 273. »Wrona: pomagaj Bóg. — Kruk: Bodaj zdrów« Wisła III, 61. »Narzeczeni... przed każdym... przystawają, mówiąc, 'Proszę o błogosławieństwo' i otrzymują odpowiedź: 'Bóg pomagaj'« Lub. I, 199. »Bóg pomóż, skowroneczku« Rog. 201, n° 414. || »Panugabóg«: »Pomagabog = zwyczajne pozdrowienie wiejskie, zam. pomagajbóg; w niektórych stronach mówią także 'Panugabóg'« Pauli 47. »Panagabog izaliś przyszet witać pana« Kon. 72 (z rękopisu XVII wieku).

Pomagacz = pomocnik. Formy: »Pomagac« Wrześ. 17. Fed. II, 406. »Pomágac« Rozpr. X, 297. »Pomagác« Spr. V. 397.

Pomagaj Bóg p. Pomaga Bóg.

Pomagała = »pomocnik« Pr. fil. V, 843.

Pomagier = »pomocnik« Mil. Chełch. I, 145. »Pomogier« Pr. fil. V, 843. »Pomodzier« Derd. 16.

»Krzyknęła na swoich pomagrów« Chełch. I, 145.

Pomagiwać = »pomagać komu w jakiej pracy w pewnych odstępach czasu« Pr. fil. IV, 860.

Pomakać p. Pomacać.

Pomaklać p. Pomacać.

Pomale, Pomaleczku, Pomali, Pomalinku, Pomalu, Pomaluszku, Pomaluśku, Po mało p. Pomału.

Pomału: Formy: »Tak ta, pomału = średnio dobrze« Wisła III, 72. »Po mało« Kam. 35. »Pomalu = powoli« Zb. VIII, 253; ib. 264, 300 i 316. Pr. fil. IV, 235. Wisła V, 40; ib. IX, 349. Maz. V, 271. Lub. I, 222. »Pomali« Kiel. II, 181. Rad. I, 224. »Czy więcej lub mniej 'dusi', czy 'bardzij' lub 'pomalij krzypie'« Święt. 612. »Pomale« Rad. I, 170. »Pômalinku« Ram. 150. »Pomaleczku« Cen. 70. Ram. 150. »Pomalutku, pomaluze« Zb. IV, 231. »Pomaluśku« Rog. 199, nº 411. Was. 245. Kam. 35. »Pomaluszku« Kolb. 215. »Pomalućku« Rozpr. X, 198. Wisła II, 26; ib. VIII, 216.

Pomana = »dary rozdawane przez krewnych nieboszczyka podczas mowy pogrzebowej księdza nad ciałem zmarłego« (hucuis.) Kalendarz Jawor. 1867 str. 54. Kłosy XVII, 184. »Pomana = 1, szkarada, okara 2, zabut'ko, bez pamięci« Kolb. (nie oznaczono, gdzie Ł.).

Pomanić: »Pômanie = potumanić, pozwodzić« Ram. 150.

Pomarachować: »Pômarachôvac = pomęczyć, pomordować pracą« Ram. 150. »Pômarachôvac są = pomęczyć się« ib.

Pomarać: »A bodaj cię pomarało« Ust. z Warszawy.

Pomarańcza: »Pomaraniec« Pr. fil. III, 502. Toż ib. V, 843. Rozpr. XVII, 88. Mil. »Podmaraniec, podmurajec, podmuraniec = pomarańcza« Pr. fil. V, 838. »Podmuraniec = pomarańcza« Spr. IV, 28. || »Pomeraniec« = drzewo pomarańczowe: »Pochowájciez me w zielonem ogrodzie pod pomerańcem« Kozł. 120.

Pomarańczówki = »rodzaj gruszek« Zb. VIII, 257.

Pomarasić się = »powalać się« Pr. fil. V, 843.

Pomarenk p. Pomorzan.

Pomarlić = pomarszczyć: »Pômôrléc = zmarszczyć« Ram. 151. »Pomárlony = pomarszczony« Pobł. 70. Por. Marlić się.

Pomaska p. Pomazka.

Pomaścić = posmarować: »Marek odłamał sztukę chleba i pomaściwszy go jajecznicą, dał... Szymonowi« Kalendarz Jawor. 1867, str. 93 (Zacharjasiewicz).

Pomawiać = »oskarżać, szkalować« Krak. IV, 317.

Pomazać: »Tén ciémny łazi na bałyku, suká ty wody jeziorowy, kaj jéno jaká kałuzka, ręce máczá, pomazá (pomazuje) te ocy« Cisz. I, 134.

Pomazanka = »chleb z masłem« Mil. Toż Wisła I, 318. Por. jeszcze Aten. 1879, II, 105.

Pomazka: »Żeby było chleba naszego powszedniego a pięknego, a z pomaską, a z przygryzką, a z okraską« Pozn. I. 275. »Pômaska = 1, kromka chleba z masłem 2, poczesne, poczęstunek w ogóle« Ram. 151.

Pomącić: »Nie pij koniu wody... bo ją pomąciła ta panienka« Pauli 222. »Pomacić się«: »Prędzéj się pomącą drobne rybki z wodą, niżeli się mam rozłączyć« Kiel. I, 198. »Pomącone w głowie, zawrót w głowie: macie pomącone w gło-

wie, macie zawrót w głowie« Wrześ. 17.

Pomechacić = »poczochrać; pomechrać = porozrzucać; pomiechrocić = pognieść« Pr. fil. IV, 235. Por. Pomerchać.

Pomechrać p. Pomechacić.

Pomejsk: »Poméjsk, puméjsk = mały ptaszek, niem. Fifitz« Hilf. 176.

Pomek »a. Pomyk = sieć do łowienia ptaków, sidło« Krak. IV, 279. »Łapaj Tomku! — póki na pomku = póki nadorędziu, póki sposobność; żelazo kuć, póki rozpalone; łyka drzéć, kiedy się drą« ib.

Pomemlać: »Krowa ino pożuchliła (pomemlała i popsuła chleb) i nie zjadłá go« Pozn. VI, 303.

Pomer: »Pômer = Niemiec z Pomorza albo Pomorzanin zniemczały« Ram. 151.

Pomeraniec p. Pomarańcza.

Pomerchać: »Pomérchać = pomieszać ułożoną bieliznę w skrzyni« Święt. 710. »Pomérchany = mający włosy nieuczesane, rozczachrany« Zb. I, 49. »Pomyrchany«: »Po dukácie, chtórá (wełna) nietykaná, po grajcaru, chtórá pomyrhaná« Zb. XII, 113. Toż Rozpr. VIII, 225. »Pomyrchać się = popśnić się, zepsuć się« Spr. V, 397; ib. 398. Por. Pomechacić.

Pomerdać: »Pożycżże mi mérdawy (przetaka) ino chwilę pomérdám« Zb. I. 124. Por. Merdać.

Pomerka: »Pômerka = Niemka z Pomorza a. Pomorzanka zniemczona« Ram. 151.

Pomęcić p. Pomącić.

Pomętłać = »poplątać, powikłać« Pr. fil. V, 843.

Pomgleć = omdleć, z sił opaść: »Kunie jem az pyski pootwarzały, tak pomglały; pić jem sie chce, a tu nigdzie kropli wody nima; uni takze samo pomgleli« Chełch. I, 284.

Pomiana = »kłótnia wielka, publika, rzecz niesłychana. Pomiany się dzieją w pijackim domu; pomiana będzie, skoro wrócę do siebie« Pobł. 138. »Pomiana: tak uciekał, że aż pomiana się robiła« Parcz. »Cudy pomiany! = dziwne rzeczy« Kuj I, 269 p. w. Cudy. »Pomiany blp. dziwy, cuda, niestworzone rzeczy, np. pomiany wyrabiał = dokazywał; pomiany z nim porobię = zgniotę, poturbuję go« Kuj. II, 275. »Pomiany = różne rzeczy« Pozn. IV, 331. »Béły tam pomiany (różne rzeczy)« ib. VI, 96.

Pomianować = nazwać: »Gdybym ja to ziele Pomianowała, Wszystkimbym młodzieńcom Poczarowała« Rog. 151, nº 293, zwr. 5. Por Mianować.

Pomiany p. Pomiana.

Pomiar = »200 prętów« (ziemi) Kam. 15; ib. 57. »Štery pomiary = $2^2/_3$ morga« ib. 128. »Pomiar = mórg ziemi« Lub. II, 212.

Pomiarek: »Nie warta plew pomiarka« Pozn. IV, 35.

Pomiarkować = »1, zauważyć 2, zrozumieć« Mil. »Pomiarkować = domyślić się czego po niejakiem zastanowieniu się, dorozumieć się czego, brać na rozum« Osip.

Pomiarkunek = »pomiarkowanie, uwaga, zastanowienie: trzeba mieć pomiarkunek we wszystkiem« Pr. fil. V, 813.

Pomiarznąć: »Pômjařnąc = pomarznąć« Ram. 151.

Pomiatać się = poronić: »Aby się (krowa) nie pomiatała, t. j. aby nie porzuciła, nie poroniła« Zb. V, 123.

Pomiąć: »Pômjic = pomiąć« Ram. 151.

Pomiąścić = »pomieścić« Zb. V, 212.

Pomiechrocić p. Pomechacić.

Pomieć = »pokos« Zb. II, 10. »Pomieć, żąć na pomieć, znaczy, rozciągnąwszy przygotowane powrósło na ziemi, składać na niem tyle zżętego zboża, ile potrzeba na snop, a po wyschnięciu onego zboża dopiero wiązać« Roczn. 226. »Świdowate zboże niech nie leży na pomieci« Kam. 65. »Ziemiopłody tak na źdźble, jakoteż na pomieci« Statut Tow. wzajemn. ubezpieczeń, Kraków 1877, str. 25.

Pomielnik = pies (w zagadce): »Pójm se pómielnika = zabierz psa« Cisz. I, 358.

Pomieniać: »Oj miałem dobre woły, na kiepskiem pomieniał« Kolb. 253. »Pomieniać się = zamienić wzajemnie: »Pomieniały się kobiety« (torebkami) Kozł. 335. »Óni sie pomijali oboje: ten pustelnik wzion serwétkę, a królewicz wzion kij« Pozn. VI, 108. »Bo sie pomijali z przyodziéwkami« ib. 188. »Pomiéniájwa sie« Cisz. 208. »Pomiéniáł sie« ib.

Pomierca = »mierniczy (gieometra)« Fed. 406.

Pomiernik = »gieometra« Cer.

Pomierny = umiarkowany: »Dejże mie, Panie Jezu, we wszystkiem pomierną« Lip. 177.

Pomierzać = pomierzyć: »Trzeba pomierzać tatusia, jak wielkich trzeba będzie desek na trumnę« Zb. X, 186.

Pomierzenie = zamierzenie: »Gorse, duso, pomierzenie, ojca, matki uderzenie« Zb. IV, 90.

Pomierzwić: »Włosy się pomierzwiły« (= rozczochrały, potargały) Kłosy XVI, 93.

Pomierzyć się = »zamierzyć się, podnieść na kogo rękę« Święt. 710. »Já ich, panie, nie zabieła, tylom-ci sie pomierzyła« Zb. IV, 90.

Pomietać = »o krowach: poronić« Rozpr. XII, 99. Toż Pr. fil. IV, 285. »Pomiętać (o krowie, klaczy) = poronić« Święt. 710.

Pomietełek, Pomietełko, Pomietle, Pomietła, Pomietło p. Pomiotło.

Pomiędlenie: »W sieni leżała kupa paździerzy z pomiędlenia konopi« Krak. IV, 237.

Pomięszkanie = »mieszkanie« Mil.

Pomiętać p. Pomietać.

Pomijać = mijać: »Już trzy lata pomijają« Rog. 25, n° 47. Toż Zb. IV, 205. »Kiedym já tam wrót pomijáł, Zawoniáł mi karafioł« Zb. IX, 192.

Pomijać się p. Pomieniać.

Pomiłować: »Pomiłują« 1 os. l. p. Rozpr. IX, 285. Pomiłować się = zlitować się: »Ady sie tez pomiłujcie, jaki taki (czepiec) podarujcie« Rud. 213. »Pomiłowany = ulubiony« Pr. fil. V, 843.

Pominął się = »umarł: 'tatuś sie łoni pominoł'« Rozpr. XVII, 89.

Pominewszy = mniejsza o to: »Nu, to pominewsy, já wám za krowę dám dwa złote« Zb. VIII, 300. »Nu, to pominewsy, kupię i kurę« ib.

Pominki »czyli obiady = nabożeństwa za dusze zmarłych« Chełm. I, 157 (opis).

Pominoł p. Pominął.

Pomioła, Pomioło, Pomioteł, Pomiotełko, Pomiotko p. Pomiotło.

Pomiotło »do wymiatania pieca« Pozn. I, 97. Zb. IV, 249. »Pomiotła = wiecha z gałęzi sosnowych osadzona na drążku, do wy-

miatania popiołu z pieca napalonego do upieczenia chleba« Osip. »Pomiotła lub pomiotło = miotła na długim kiju do wymiatania piekarnika tj. pieca chlebowego« Pr. fil. IV, 860. »Przed każdą (czarownicą) stoi kosiór i pomiotła« Kozł. 378. »Pomioteł = pomiotło« Pr. fil. IV, 235. »Do wymiatania (pieca) słomiane pomietło« Maz. III, 35. Toż Krak. I, 134. Święt. 115. »Dziewki przepiły kiermas za pomietło« Święt. 115. »Przed wsadzeniem chleba do pieca robią 'pomietłem' znak krzyża nad piecem« Wisła VI, 203. »Pomietło« Rozpr. IX, 153. Cisz. 328. »Pomietło = kilka gałazek choinowych związanych razem, służących do zamiatania« Spr. IV, 28. »Pomietła = gałgan na kiju do wymiatania węgli z pieca, w którym chleb pieką« Rozpr. XI, 187. »Posmarowała jego pomietle i swoją miotłę« Wisła VI, 925. »Pomiotełko = do wymiatania ognia z pieca« Zb. VI, 8. »Młody pan ma rózgę brzozową, a raczej pomietełek z 3—4 rószczek złożony« Pozn. II, 325. »Jest na boru wić, naucy robić, a na brzozie pomietełka, co rano budzić« Maz. II, 8. »I brzozowy pomietełek rano obudzić« Maz. III, 119. »Pomiotko = miotełka z gałęzi jodłowych albo słomy na drążku drewnianym do wymiatania popiołu z pieca piekarskiego« Udz Por. Półmiotełek.

Pomirwić: »Pomirwiony, tj. poplątany, np. 'u nich tam w chałupie pomirwiono', powiada góral o rodzinie, w której są dzieci z dwóch albo z trzech małżeństw« Spr. IV, 307 p. w. Mirwić.

Pomjic p. Pomiąć.

Pomlawdzeć: »Pomlawdzéć = zgnieść, zmiąć, np.: niedźwiédź het mu flinte pomlawdzéł na zukwach« Spr. V, 397.

Pomleć: »To ja jem jako pômloti w żárnkach« (= jestem jak zmielony w żarnach)« Hilf. 108.

Pomłodszy »a. najpomłodszy = najmłodszy« Kow. »Pomłodsy = młodszy« Mil.

Pomłoze = »przysmaki, delikatesy« Święt. 710.

Pomnąć: »Pômnąc = pomnąć, przypomnieć sobie« Ram. 151.

Pomoc: »Matuchno z Częstochów Bądź w pomocy« Rog. 25, n⁰ 48, zwr. 2. »Bądz mi Boze na pomocy« Zb. IV, 239. »Wtencas, wziąłsy Pana Boga na pomoc... ubrał sie« Chełch. I, 41. »Weź Boga na pomoc« Kiel. II, 51. »Wy dobrzy ludzie bądźcie na pomocy, temu weselowi we dnie i w nocy« Lub. I, 224. »Że mu może 'być na pomocy' (= pomocna)« Wisła VII, 154.

Pomocki »na pomocki = wśród ciemności« Święt. 710. Por. Pomacku.

Pomocniczka: »Pomocniczka ziele dobre na oberwanie (listeczki obdłużnie na dużym badelaku, kwitnie modro)« Krak. III, 130.

Pomocnik = koń (w zagadce): »Siadáj na pomocnika = siadaj na konia« Cisz. I, 357. || »Pomocnik = minerał powszechnie używany w proszku do każdych prawie leków babskich, szczególnie na choroby kobiece (lapis haematicus)« Osip.

Pomocnikowy kamień »a. kamień od poruchy = lapis haematidis« Pr. fil. IV, 235. Por. Pomocnik.

Pomocny: »Czarownica pomocna u Mazurów)« Chełm. I, 210.

Pomogiel: »Pŭomŭogiel = pomocnik leśniczego« Rozpr. VIII, 176; ib. 123 i 133.

Pomogier p. Pomagier.

Pomordać = pomordować: »Te jabka były jánielowie, dusze, co ůôn miał pomordáne ten mordarz« Hilf. 91.

Pomordowanie = jakaś choroba czy słabość: »Kamień na pomordowanie = Lapis haematitis« Ciesz. 37 (por. Pomocnik, Pomocnikowy kamień).

Pomorek = »pomór epidemiczny, zwłaszcza na bydło« Pr. fil. IV, 860. »Pomorek = 1, mór 2, człowiek nieznośny« Spr. V, 119. »W uniesieniu wołają... pomorku (przekleństwo)« Pleszcz. 105.

Pomorka = »północ, strona świata)« Zb. II, 10. || »Pomorka = mgła, dżdżyste powietrze« Pr. fil. IV, 235. Por. Morka, Pomorszczyzna.

Pomorkowa krosta = »karbunkuł, czarna krosta« Pr. fil. IV, 860.

Pomorkowy: »We wsi Złotorji droga w polu na stary grzebalnik z czasów powietrza zowie się dotąd 'pomorkową drozką'« Pr. fil. IV, 860 p. w. Pomorek.

Pomoroka = »prawie toż samo co hłuzdy« (= rozum) Roczn. 226. P. Hłuzdy.

Pomorowy p. Komarowy.

Pomorszczyzna: »Pomorscyzna = mgła nizka nad ziemią, która w mniemaniu ludu od morza przychodzi« Pr. fil. IV, 860. »Morka a. pomoscyzna = powietrze drześte, dżdżyste« Zb. II, 249 p. w. Morka. Por. Morka, Pomorka.

Pomorusać: »Pan zaraz wynosi po kawałku mydła... i daje pomorusanym (dziewkom) z przygadką: weźże se jagodo i umyj się abo się opierz« Kam. 58. »Mać... z prędkości plunęła jéj na gębę, kieby pomorusane, jak zmywała garki, zetrzéć« ib. 132. Por. Zamorusać.

Pomorzan: »Pômôrzán = Pomorzanin« Ram. 152. »Pômarenk = Pomorzanin, mieszkaniec dzisiejszej prowincji pomorskiej« ib. 150.

Pomorzanka: »Pômôrzánka = Pomorzanka« Ram. 152. »Pômarenka = Pomorzanka, mieszkanka dzisiejszej prowincji pomorskiej« ib. 151.

Pomorze: »Góry, puszcze i pômôrza Dzenj cůdowni ůôswjeceł« Cen. 96.

Pomorzka: »Pômôřká = Pomorze, prowincya pomorska« Ram. 152.

Pomoscyzna p. Pomorszczyzna.

Pomost = »podłoga drewniana; w pieśniach starych ludu chata 'na pomoście' jest oznaką zamożności domu« Pr. fil. IV, 860. »Pomost = podłoga« Petr.

Pomosty »a. latry, a. gnojownice = deski kładzione na wóz przy wożeniu nawozu« Hemp. »Pomosty« w temże znacz. Was. 61. Pr. fil. IV, 235. J. Łoś (z Lubelskiego). Por. Gnojnica, Latry.

Pomościna p. Mostowina.

Pomotać = »pokręcić« Pr. fil. IV, 496. »Cztéry konie rysie pomotały mi się« Pauli 233. »W ogródecku na polu, nie dáł mi Jaś spokoju — zeby się był nie pomotáł, toby mię był wychrobotáł« Kiel. II, 172.

Pomowa: »Wdowa, ludzka pomowa« Cinc. 38. Por. Pomowisko.

Pomowacz = »pomawiacz, obmawiacz« Pr. fil. V, 974.

Pomowisko = »posądzenie zwykle niesłuszne« Pr. fil. IV, 860.

Pomowny = »obmowny« Krak. IV, 317.

Pomożenie: »To idze też wiele do pomożeni« Nadm. 54.

Pomóc: »Jużci ona jużci — swoij miłyj matce nie pomoze kądzieli« Rad. I, 197. »I óni mi pomogom biédy« Cisz. 64. »Hanulińko jedyna Pomóżże mi z więzienia. Z więzienia ci pomogę, Ale z wojny nie mogę« Rog. 231, nº 467. Toż Kolb. 269. 1 os. l. poj.: »Pomożą, pomożąm, pomożam« Rozpr. IX, 305. »Pômo = pomoże« Hilf. 89. »Jino pômoc co nie pômo = pomoże« Hilf. 100.

Pomówić: »Pomówić kogo o co = posądzić, że coś popełnił« Pr. fil. IV, 860. || »Pomówić = zmówić: »Pacierz pomówió = zmówią« Wisła IX, 242.

Pomówka = posądzenie: »Niesłuszne pomówki« Święt. 160.

Pompa: »Plumpa = pumpa« Rozpr. IX, 137. Toż Pr. fil. V, 835. »Plompa = pompa« Pr. fil. IV, Toż Pr. fil. V, 835. || »Pompa = fuzja kapiszonówka« Myśl. Ust. z Rawskiego.

Pompować: »Plumpować = pumpować« Rozpr. IX, 137. »Plompować = pompować« Pr. fil. IV, 277. »Plompać = pompować« Pr. fil. V, 835.

Pompryca = »popryca, żelazo pionowe w żarnach« Osip. P. Paprzyca.

Pomroka = »dzień niepogodny, powietrze dżdżyste« Pr. fil. IV, 235.

Pomrukować = pomrukiwać: »Chłopi se na tę gadkę dziadusia jeno pomrukowali« Kam. 27.

Pomry: »Brandebury przyszli czy Pomry, budują fabryki« Kaspr. 61. »Pômrŷ = dzisiejsza prowincya pomorska« Ram. 152.

Pomryki = »małe pieski do polowania, taksy, jamniki« Spr. V, 397.

Pomrzeć = »umrzeć: 'Tatuś mi łońskiego roku pomarli'« Zb. I, 49. Toż: Rozpr. VIII, 231. Rozpr. IX, 212. Pr. fil. IV, 235. Spr. V, 327· Czark. Udz. »Dziaduś mieli pomrzeć« Kam. 45. »Rodzic pana pomarli« ib. 11. »Walkowa kobiéta pomarła« ib. 103. »Pomarł« Kiel. II, 243. Formy: »Pomar« Kam. 108. Kam. 173. Bisk. 46. Rozpr. VIII, 85. Rozpr. VIII, 99. Krak. IV, 32. »Pomer« Wisła I, 154. Wisła III, 324. »Pomer, pomerła« Czark. »Pomerł« Maz. II, 112. »Pomiarło« Hilf. 127. »Pumrze« Hilf. 133. »Pumzemy« Was. 202. »Pumrą« Hilf. 133. »Pomrą« Kam. 211. »Pomrzą« Lub. II, 12. »Pomarci« = umarli, nieżywi Zb. VII, 15. »Pomrzyć = umrzeć« Rozpr. XI, 187.

Pomrzyć p. Pomrzeć.

Pomsta = »złorzeczenie« Kuj. II, 275. »Pomsta = przekleństwo« Mil. || »Pomsta nie ma znaczenia zemsty, ale oznacza zniszczenie czegoś, zburzenie« Pr. fil. IV, 860. || »Nie miej na pomście tych pieniędzy = nie rachuj na mnie, bom już zapłacił« Ust. ze Święcian.

Pomstować = »złorzeczyć« Kuj. II, 275. »Pomstować = przeklinać, wzywać pomsty« Pr. fil. IV, 860. Toż Mil. Sand. 264. Pobł. 70. Chełm. II, 242. Pr. fil. IV, 235. Spr. V. 119. Rozpr. XX, 432; ib. XXVI, 389. Fed. 406. »Pomstować = użalać się głośno, łżyć, wygadywać« Krak. IV, 317. »Pomstować = źle komu życzyć za wyrządzoną sobie krzywdę« Rozpr. IX, 212. »Pomstować = wzywać zemsty« Rozpr. VIII, 231. »Żona mnie pomstuje« Krak. II, 507. »Ale nie klon, nie pomstował« Zb. XI, 77. »Zaczęła wymyślać, pomstować i wyklinać« Lub. II, 207. || »Pomstować = pomścić, zemścić się« Rozpr. XX, 432. »Ty śmiesz pomstować jeszcze, jakobyś nie wiedział o tem,

że zemsta zabija duszę człowieka« Krak. IV, 94. || »Pomstować = znęcać się nad kim, pastwić się« Osip. || »Pómstować = hałasować, wyprawiać burdy« Krasn. 307.

Pomstowanie = »złorzeczenia, z namysłem wymawiane« Rud. 102.

Pomstownica = »złośnica, złorzecząca w gniewie« Mil. Toż Spr. V, 119.

Pomstownik = »złośnik, złorzeczący w gniewie« Mil. »Pomstownik = człowiek, który często przeklina« Spr. V, 119.

Pomsuć się = wypsnąć się? wymknąć się? »Pytajo go sie: 'Cy już po msy?' A un mówi, ze sie nie pomsuł, tylo sie urwał« (igraszka słów) Chełch. I, 269.

Pomucha: »Taka latoś pomucha przysła, ze sytka we wsi przenimagajom; albo: — co owce na hálach chorujom. Taka przysła pomucha na Jaśka, co sie przecie latoś ozenił« Spr. V, 397.

Pomuchel p. Pomuchla.

Pomuchla = »ryba dorsz« O. Toż Hilf. 176. Mrong. p. sł. 'Dorsch' Pobł. 70. Ram. 152. Pomuchel = toż samo: Pobł. 70. Hilf. 123.

Pomurcać = »pobrukać« Wrześ. 17. Toż Rozpr. X, 297. Por. Pomurzyć.

Pomurne ziele: »Pomurne ziele - liście uwalniają flegmę z piersi, pomagają na kaszel i katar« Wisła VIII, 142.

Pomurzyć = powalać: »Całą twarz 'pomurzy' on mu najprzód węglem lub »sadzą« Kal. 119. Por. Pomurcać.

Pomużdżyć: »Pômużdżec = pomiażdżyć« Ram. 152.

Pomyczny = »porywczy« Mil.

Pomyiny: »1, pomyje 2, rzadki, lichy barsz i w ogóle rzadkie i złe jadło« Pr. fil. V, 843.

Pomyjak = »ceber na pomyje« Cisz. 306. Por. Pomyjorz.

Pomyjnik = »niechluj, kapcan, pijak« O.

Pomyjorz = »cebrzyk na pomyje« Udz. Por. Pomyjak.

Pomyk p. Pomek.

Pomykać = umykać, uciekać: »Będzie grał, tyrlikáł, Do sráca pomykáł« Zb. XII, 169. »Pomykać się = spieszyć: 'Dejcie nám już dejcie, co nám mácie daci, Bo sie nám już dali trzeba pomykaci« Rozpr. XII, 63. »Ku dworowi się pomykaj« Rad. II, 27. »Pomykać się = posuwać się naprzód« Krak. IV, 317. || »Pomykać się = darzyć się: »Bo mu wszystko rosło, pomykało się w rękach« Krak. IV, 167. || »Pomykać = podsuwać: »Wiktor mu pomyka słowo, aby ją wykraść« Pozn. VI, 262. Por. Pomyknąć się.

Pomyknąć się = usunąć się: »Kázała mu jesce pomyknąć sią do siąni« Zb. V, 203. Por. Pomykać.

Pomylać się = pomylić się: »Juścić mieli racyją dawać hedukacyją, lec ze zonkę dali, to się pomylali« Krak. II, 506.

Pomyrchać p. Pomerchać.

Pomyrdaniec = »roztrzepany, nieuważny« Udz.

Pomysł = zamysł, zamiar: »Bedzie to drzewo świadcyć o złym pomyśle Heroda ku dzieciątkowi bozemu« Zb. II, 242.

Pomyślеć = wymyślić: »Cóż ty pomyślała, iże sie ty łączyć (rozstawać) chcesz« Rog. 202, nº 416.

Pomyślenie = »myśl, nabicie sobie czemś głowy« Krak. IV, 317. »Bodaj cie Bóg skarał z pomyślenia mego« Rad. II, 113. || »Mieć w pomyśleniu = pomyśleć,

przypominać sobie« Sand. 268. »Co tylko sobie zamyślis, co ino bedzies miał w pomyśleniu, to tobie sie stanie« ib. 275. »Miałem właśnie w pomyśleniu = myślałem« Krak. IV, 301. »Anim w pomyśleniu nie miała = ani mi to w głowie nie postało« ib. 317. »Kochâłek sie w tobie, jak rybka w kamieniu, a teráz cie ni mám w zádnym pomyśleniu« Wisła VII, 146 »Nie mam pomyślenia o tem = nie myślę nawet o tem« Parcz. || »Pomyślenie = podejrzenie« Pr. fil. IV, 235. »Pomyślenie = podejrzenie: mieć na kogo pomyślenie — podejrzewać o co« ib. 860. »Mnioł on zaro pomeszlenie na czopnika Szmula« Derd. 62. Por. Pomyślunek.

Pomyślunek = »podejrzenie« Pr. fil. V, 843. Toż Pobł. 138. Por. Pomyślenie.

Pomywacz: »Weś-ze pomywaca, omyj pogrzebaca, az sie nagi skryje (zagadka; odp. onuczka)« Zb. VI, 8.

Pomywaczka = »duży statek drewniany do umywania innych naczyń i statków (w Kujawach konwasem zwany) Pozn. I, 96. || »Pomywaczka = służebna kuchenna, do pomywania naczyń« Osip. Toż O. || »Pomywaczka = praczka« Tyg. il. I, X, 456.

Pon-pon = odgłos sztuku: »Jak (Noe) pobijał arkę, to aż pod obłokami słychać było odgłos sztuku: pon, pon« Zb. VII, 110.

Ponacirzkać = ponaczerpywać: »We flaski ponacirzkał (nacirzknąć = naczerpnąć) z obuch rzycek wody« Chełch. I, 109.

Ponad = nad: »Ponad nik leci gołąb« Zb. V, 242. »Gołąb látâł ponad nik« ib. 259. »Najbarzi jaskółecki lecom ponad wode« Zb. XII, 196. »Leciały gąski ponad wode« ib. 214. || »Po nad = przed: »Po nad rankiem przyleciało dwóch kruków« Bal. 128. »Królewna... nie mogła spać po nad rankiem« ib.

Ponada: »Krowom na ponętę do podoju daje się także ponada, trawa« Chełm. I, 94.

Ponaganiać = spędzić, napędzić« »Ponaganiali źrebców do stajni« Chełch. I, 288.

Ponaglać = »spieszyć« Spr. V, 397. »Ponaglać sie = spieszyć się« ib. »Ponaglaj sie s robotom« ib. »Na wirszku (= skalistym szczycie) orali, Na turnia wołali: Ponaglaj sie turniu, Przódy pójdziesz domu« Zejsz. 96.

Ponahajbo = »w szopce: ponahajbo, mój gospodarzycku, zam. rus. pomagaj Boh« Pr. fil. V, 843.

Ponaposprowadzać = »nasprowadzać« Arch. III, 163.

Ponapować = ponapajać: »Trzeba wódki nie załować ino celadź ponapować« Sand. 147.

Ponarad = »wóz, używany w gospodarstwie na Litwie do wywożenia gnoju i zboża w ziarnie« Ust. z Litwy.

Ponarowić = »dogodzić czyjemu narowowi« O.

Ponarwa = »pędrak. Z ponarew tworzą się chrząszcze« Pobł. 70. »Pônarwa a. pônera = pędrak« Ram. 152.

Ponasadzić = przyprawić, nadziać: »Prosiemy... na zająca naszpilkowanego, różnemi korzeniami ponasadzonego« Kuj. I, 282.

Ponaspraszać = sprosić: »Gości ponasprasâł« Zb. VIII, 319.

Ponastać = nastać, stać się: »Nie más tam nic poboznego: Chytrzy ludzie ponastali, Drugim miedze poorali« Święt. 258.

Ponastrajać = przyrządzić, przygotować (?): »I było ponastrajane,

[illegible] nagotowała« Zb. V. 258.

P[illegible] = »powtarzać w gnie-[illegible] Sp. V. 397.

P[illegible] = [illegible] się: [illegible] 866.

P[illegible] = [illegible] Kup. [illegible]

P[illegible] = [illegible] 212 [illegible]

P[illegible] = [illegible] XVII. [illegible]

P[illegible]

P[illegible]

P[illegible] = w [illegible]

P[illegible] = [illegible]

P[illegible] = [illegible]

[illegible]

»W-zy-kiego poniechał z dziewczyną [illegible]« Kras I. 232. A[illegible] z [illegible] kiedy cie po-[illegible]« Zb. VII. 62. »Gdy go [illegible] poniecha = po-rzuć« P[illegible] III. 169. »Azem cie [illegible] poniech[illegible] musiała« Zb. XII. 148. »A mnie poniechaj« Kie[illegible] »Poniechał [illegible] w kyr-[illegible] Zaw. 84 || »P[illegible] = zapomnieć. [illegible] X. 297. »P[illegible] = zaprzestać, zanie-[illegible] »Syćkiego poniecham« Kras III. 80.

P[illegible] p. P[illegible]ać.

P[illegible] »P[illegible]« Rozpr. XII. 17[illegible] 29. [illegible] 257. n[illegible] 526. [illegible] »P[illegible]« Zb. IX. [illegible] »P[illegible]ałeczek« Wę[illegible] XXVI. 178. [illegible] 20. C[illegible] 870 || »P[illegible] ob-[illegible] = [illegible] Kłosy XV[illegible]

P[illegible] = »pijatyka [illegible] szew-[illegible] Wisła IV. [illegible]

P[illegible] = [illegible] Rozpr. X. 2[illegible] »[illegible] który [illegible] = tylko który« [illegible] w [illegible]

P[illegible] = [illegible] IV. [illegible]

P[illegible] — także [illegible] W[illegible] ku-[illegible] Głń.

P[illegible] = [illegible]

P[illegible]

P[illegible] = [illegible] P. bl. [illegible] N[illegible]

P[illegible] »Nie [illegible] ci [illegible] mnie

za mąż), boś mnie dała, moja matko, na poniewiéranie« Kiel. II, 59.

Poniewierka = »biéda, tułactwo; toż samo i potéraczka« Krak. IV, 317. »Moja panno, nie umieraj, Kaz się będę poniewierał. Niedobra to poniewiérka, na kazdą noc sukać wyrka« Krak. II, 494. »Weźże mię z sobą chłopczyno, Weźże mię z sobą. — Kiedy trudna poniewiérka U ludzi z tobą« Wójc. I, 280.

Poniewitrze: »Witro nie przyńdę, ale poniéwitrze« Pobł. 111 p. w. Witro.

Poniewoli: »Na wysokiéj górze kaplica stojała, I w niéj poniewoli Kasieńka ślub brała« Wójc. I, 123. »Poniewoli musiał owczarz iść, a ona z nim« Nadm. 72. »Oj wiánek'em dała, wsyćko poniewoli, bom się wymawiała, ze mnie główka boli« Kiel. I, 113.

Poniewolnie p. Poniemusem.

Ponik p. Ponikły stok.

Ponikły stok = »nazwa pewnego źródła o 3 mile od Tykocina. W okolicach Krakowa każde źródło nazywa lud ponikiem« Pr. fil. IV, 860.

Poniknąć = »zniknąć, skryć się« Pr. fil. IV, 860.

Ponimo = pomimo: »Pónjmo = ungeachtet dass« Cen. 72.

Poniszczeć: »Kościółek poniscał do scętu, zakil o nim tko móg spomnić« Rad. II, 142.

Ponit = część warsztatu tkackiego: »Koniec przędzy rozstrzyże się i nabiera go się czyli wciąga w ponity po 2 nitki (płocha wsadzona w ladę)« Pozn. I, 109.

Poniterki: »żartobliwie o nogach cienkich« (nie podano, zkąd wzięte Ł.).

Poniupić się = »zerkać ukradkiem spuściwszy głowę; — poniupił się jak ten, co siedem wsiów spalił, a o ósmej myśli« Maz. V, 35.

Poniżyć (?): »Leć głosie po rosie, Poniż kierz leszczynie, Idź powiedz odemnie Dobrą noc dziewczynie« Lip. 98.

Poniżyć się = zniżyć się: »Góro, góro, poniżże się« Rog. 96, n° 173, zwr. 1. »Już się góra poniżyła« ib. zwr. 2.

Ponknąć się = »posunąć się« Spr. IV, 28.

Pono = »podobno« Sand. 264. Fed. II, 406. Wisła III, 324. Rozpr. VIII, 231; ib. XX, 433. »Pono, ponoć-to (skróc.) = podobno, zdaje mi się, że« Krak. IV, 317. W temże znaczeniu: Rog. 184, n° 373. Del. 123. Łys. 17. Sand. 56. Kuj. I, 163. Oles. 128; ib. Zb. VII, 274; ib. XII, 133; ib. 178. Cisz. I, 132. »Ponoś ma chciała młodygu utopić« Zb. VIII, 284. »Ponoś ty mnie matko w lesie wychowała« Zejsz, 51. »Ponojś tu, moja zono, krowe sprzedała« Fed. I, 206. »Widziáłeś mie widziáł, ponośei nie ślepy« Zb. XII, 151. »Pono wy mnie pono córusi nie dacie« Sand. 192. Toż Oles. 132. »Ponoć« Oles. 174. Maz. III, 315. Wisła VII, 109. »Pono« Mil. Rozpr. XI, 187. »Puno« Rozpr. IX, 154. »Punok« ib. »Puôno« ib. 212. »Pňonok« ib. VIII, 166. Arch. V, 642. »Pąno« Rozpr. III, 355. »Podno« Wisła VI, 874. »Ponuj« ib. VIII, 279. Ust. od Grójca. »Póny« Zb. I, 22. »Puny« ib. 31. Por. Podobno, Ponoś.

Ponocek p. Północek.

Ponocku = »w nocy, po ciemku« O.

Ponocnictwo = »kolej odbywania straży nocnej na wsi« O.

Ponocnik p. Ponocny.

Ponocny a. Ponocnik = »stróż nocny na wsi« O.
Ponoć p. Pono.
Ponojsić p. Ponosić.
Ponojś p. Pono.
Ponok p. Pono.
Ponor: »Pônor = czerw, robak« Hilf. 176.
Ponora = »miejsce, kędy woda przepływa przy upustach« Prac.
Ponosić = »zanosić się, zabierać się; np. jakosi ponosi do wiatru, jakosi ponosi do wojny« Spr. V, 397. || »Ponosić« = czynić: »Żebyś więcy ani ponosił tego, co nie ujdzie = żebyś tego więcej nie czynił, co nie wypada« Lub. II, 216. || »Ponosić« = znosić: »Wtedy będę ponojsić niezniesione męki« Pozn. III, 31.
Po nosie = miło, przyjemnie: »Ale jemu było straśnie nie po nosie, że to takie oćwiary lezom na dworze« Zb. XI, 120.
Ponoś = podobno: »Ponoś nie chce moją być« Pauli 133. »Kupić ponoś nie ma za co« ib. 200. »Ponoś a. pono = zdaje się« Kud. || »Jakby dziecku Bóg zezwolił żyć, ale bodaj ponoś!« = ale gdzież tam! (pewno umrze) Kam. 104. Por. Pono.
Ponozy = »części krosien domowych: dwie ponozy są w każdych krosnach« Pr. fil. IV, 860. Por. Ponoże.
Ponoże = część krosien: »Wkładają czołnek i deptąc w warsztacie nogami ponoże, rozbierają z kupy przędzę« Pozn. I, 109. Por. Ponozy.
Ponożyć = »wyostrzyć żelaza płużne« Spr. IV, 368.
Ponóżek = »część dolna łóżka« Krak. IV, 317 pod w. 'Pogłówek'.
Ponsowy: »Pąksowy a. pęksowy = ponsowy« Święt. 709.
Ponsówka = »duża chustka ponsowa perkalowa w kwiaty zielone i błękitne« Pr. fil. V, 843.
Pontować p. Pątować.
Ponuj p. Pono.
Ponukać: »Ponûkać = pognać« Derd. J. 38.
Ponura = »ściana szpuntpalowa pod podłogą pochyłą na spadzie upustu« Prac.
Ponurzać się p. Ponurzyć.
Ponurzyć = pomurzyć, poczernić: »Ponurzeni sadzami« Pozn. I, 198. »Ponurzać się = pobrudzić się« Mil.
Pony p. Porwany.
Ponyta: »Zora = wół z karkiem wyniosłym, okiem bystrem, wesołem. Ponyta = przeciwny pod wszystkiemi względami poprzedzającemu; tak też nazywają i ludzi ponurych, z podełba patrzących« Roczn. 246.
Pończochy: Formy: »Pońcochów« Chełch. I, 212. »Pońcioch« Wrześ. 16 pod w. Pleść.
Pończoszyna = »nędzna pończocha« Pr. fil. V, 843.
Poobiadować = spożyć obiad: »Jak pouobiadowali, tak pośli na ten pojedynek« Zb. V, 241.
Poobłóczyć = poubierać, poodziewać: »Poobłóć dzieci i siebie« Chełch. I, 162.
Poobuwać = obuć kolejno: »Poobuwał une kopyta« Chełch. II, 26.
Poodcykać = pobudzić się, zbudzić się: »Baba tak krzycała, że sie poodcykali (= pobudzili) co ich chciano okraść« Kuj. I, 172. »Wszyscy poodcykali« Chełch. I, 204.
Poodlatować = odlecieć kolejno: »Ogony im poodlatowały« Święt. 417.
Poodsiekać = posiec: »Łąka za Brzeziem, gdy poodsiekają, wielkiej pilności i starania wymaga« Krak. I, 357.

Pooglądać = obejrzeć: »Jak tak już wsedzie pooglądáł to prosie, tak sie spytáł tego pana« Święt. 406.
Pookręcać: Formy: »Kobiéta z dziéwką powokrącane derkami« Kam. 79. »Pookrącane« ib. 80.
Po omacku = »po ciemku« Fed. 406. P. Omacek.
Poomykać się = poobsuwać się: »Podpórki babie pod nogamy poomykały sie (omykać = obsuwać)« Chełch. I, 61.
Poopejdać = poopowiadać: »Jam teraz wszystko poopejdał, jak sie dziejało« Chełch. I, 138.
Pooprowadzać = oprowadzić: »Ón ją pooprowadzał po tym ůokręcie« Pozn. VI, 60.
Poosobku = »osobno« Pr. fil. V, 843.
Poosobliwie = »oddzielnie, osobno np. nakryć do stołu (nie razem)« Ust. z Litwy.
Pooѕobno = »osobno, oddzielnie« Petr.
Poosrać = popaskudzić: »Jak se bedło rozjuchało, wszetkich Niemców pôłesrało« Nadm. 151. (Dopełnienie kropek z listu Łęgowskiego).
Poostać = pozostać: »Wszysko musiało tam tak połostać, jak wprzódy bóło« Pozn. VI, 8. »Jako nieżywy poostał w tym sklepie« ib. 79. »Proszemy, żebyś po(z)ostoł« ib. 84. »Ón u nas chciał połostać« ib. 189.
Poostawić = pozostawić: »Poostawił te córke... i tego błazna w domu« Pozn. VI, 269.
Pootwarzać = pootwierać: »Kunie jem az pyski pootwarzały, tak pomgłały« Chełch. I, 284.
Pooz.. p. Poroz...
Poozbierać się = rozebrać się: »Zrób mu kompiyl i ón sie poozbiyrá« Zb. XI, 120.

Poozdrawiać = pouzdrawiać: »Wszystkich poozdrawiała« Kuj. I, 148.
Pooznajmować: »Poůoznajmować = powynajmować« Rozpr. XXVI, 389.
Pop = ksiądz: »Ty popie sie wróć« Zb. V, 218. »Dwunástu popów (mówią też tam: księzy)« Zb. IV 199. »Niż być złym popem, lepij być dobrym chłopem« Cinc. 28. »Co to sie znacy, ze pani ze mno kolacyi nie chce jeść, a z takiem sielmo popem to zawdy jada?« Chełch. II, 66. »Choćbyś poszedł i do popa, ja nie kocham po dwa chłopa: Choćbyś poszedł i do księży, ja nie kocham po dwa męży« Lub. I, 272. »Choćbyś poszedł i do popów, ja nie kochám po dwóch chłopów« ib. 273. »Idź ty Stasiu do popów, ja nie kochám po dwu chłopów« Zb. XIV, 232. || »Pop a. Mnich = cietrzew samiec w czasie wypierzania się« myśl. Pr. fil. V, 843. || Pop = grzyb muchomor. »W Lubelskiem (muchomor zowią) popem« Lud. I, 197. || Pop w grze: »Dla każdego uczestnika powinno być 9 bierek, 1 sak i 1 pop. Pop — to klocek z pręcika ucięty i nieco oskrobany« Wisła III, 606. »Birki dzielą się na kury i popa« Święt. 643.
Popachać = powąchać (w Galicji) »Cygarnice pachną juchtem jak fiołki. Niech pan hrabia popacha!« Śnieżko-Zapolska. Por. Pąchać, Popuchać.
Popaćkać = powalać (farbą) Tyg. il. I, X, 462.
Popadjak: »Popadyják = porywczy, krewki, sangwinik, unoszący się prędko gniewem« Święt. 710.
Popakować = popłakiwać: »Dziewcyno jedyna, cemu pop"akujes« Zb. XV, 120.

Popaliny = »plewa spalona, odchodząca od kaszy reczanej przy płóciu« Pr. fil. V, 843.
Popanachać = »podrzeć« Kolb. rękop. »Popanachany = podarty« ib.
Popaniaty = »z pretensjami pańskiemi np. 'popaniato sie nosi', 'u nik ta w chałupie popaniato'« Spr. V, 397. »Popaniaty = wyglądający z pańska« Rozpr. III, 374. Toż Rozpr. X, 297. Wrześ. 17.
Popaprotać: »Pôpaprotaç = popaplać, pobzdurzyć« Ram. 152.
Popar = »siew żyta na pszeniczysku« Krak. IV, 317. »Na gruntach bliższych sieją w tak zwany popar, to jest, że nawóz idzie nie pod ozimę, ale na wiosnę pod jarzynę« Chełm. I, 89. »Popar = ziemia, którą przygotowuje się pod zasiew oziminy« Petr. Por. Par, Parzenina.
Poparszeć = sparszywieć: »Owce poparszeją« Pozn. IV, 289. »I powióz ich (dziwki) do Warsawy, da ino mu poparsały« Maz. II, 237.
Poparzać = oparzyć: »Piekło zgorzáło, Najstarsego djebła w jajka poparzáło« Zb. XII, 176. »Kłajowianie niewiernicy... Popárzali sobie pyski« Święt. 301. Por. Parzać.
Popasek = »pasza leśna« O.
Popaska: »Na popaskę (przekąskę)« Maz. V, 204.
Popaść = »trafić, np. w łaskę popadł u pana, u dworu« Roczn. 226. »Popaść« = wpaść: »Pakują na wóz, co tylko... popadnie w ich ręce« Zb. X, 38. »Popaść co = ukraść chyłkiem: popád mi to (= porwał); dej se pozór, aby ci tego gdo nie popád« Pr. fil. IV, 285. »Popaść = złapać co a. kogo« Mil. || »Popaść trafić, znaleźć: wzion co popad« Spr. V, 119. »Popaść = dostać w udziale, zyskać: dopiru los popadła« Mil. || »Gdzie popadnie a. gdzie popadło, rusycyzm np. Bij, gdzie popadnie = gdzie możesz, gdzie się da, gdzie trafisz« Ust. z Litwy.
Popaść = paść przez pewien czas: »Ty tu zostuń sie i popaś owiec« Chełch. II, 15. || »Popaść« = napaść, nasycić: »W izbie nic nie było drogigo, na cęmby sie popaśli« Zb. VII, 47.
Popąd: »Popąd jest mój taki = jestem prędki, gwałtowny« Doman.
Popądzać się p. Popędzać się.
Popeckać = powalać: »Dziewczynka... popeckała (pomazała) sobie twarz« Zb. XII, 47.
Popek = »krasiak (groch pstrego koloru)« Zb. I, 49. || »Popek = mały ptaszek jakiś« Święt. 588.
Popełnić »coś = dopełnić, napełnić (rusycyzm)« Ust. z Litwy.
Popełnie p. Popołudnie.
Poper p. Poprzeć,
Poperda = »kartofle z polewką na kwaśno zaklepaną« Pobł. 156.
Popęcać: »Pôpăcac = potrzaskać, popukać. »Pôpăcáj so jesz dróbkă robászku« Ram. 152.
Popękać: »Napazem (= napaśłem) ta, jaze krowy popękały« Cisz. I, 206.
Popędzać się = »biegać się, gonić się« Udz. »Gdy się krowa lub jałówka kilka razy popędza, czyli pogania lub latuje, należy ją zaprowadzić na granicę do byka« Zb. V, 117. »Jałówka — krowa, która się jeszcze nie popądzała« Rozpr. IX, 207 p. w. Jałówka.
Popęzleć: »Pôpăzlec = poniszczeć, schudnąć, znędznieć. Wszÿtcie ŭôwce nama pôpăzlałÿ« Ram. 152.
Popić = wypić trochę: »Pŭopić: pŭopiél se« Rozpr. VIII, 160. »Dała mu pojeść, popić« Zb. XI, 120.

»Kazali sobie dać pojeś, popić« Cisz. I, 260. »Dał... popić, pojeś dobrze« Zb. VII, 76. »Ej, wypijmy chłopcy... tak syścy popili« ib. 60. »Z chłodnej krynicy na zgodę popili« Wójc. II, 347. Por. Popijać.

Popie sadło = »rozchodnikowa maść« Pr. fil. IV, 235.

Popiec: »Mówią... popiukł = zam. popiekł« Rud. 128.

Popiel: »Stare wino, które myszką trąciło, było zwykle od przodków naszych przezwane popielem« Pozn. IV, 328.

Popielarczyk: »Oj utonął popielarczyk utonął, tylko jego kapelusik wypłynął« Kolb. 416. Toż Maz. II, 221. Kozł. 265. Zb. IV, 230.

Popielarz: »Służbę dworską opędzają prócz domowników... popielarz (przy hucie szklanej)« Pozn. I, 105.

Popielatka = »gatunek gleby, to samo co popielica« Spr. IV, 368. »Ziemia tłusta... zwana popielatka, złożona po większej części z lekkiej próchnicy« Sand. 17. || »Popielatka« = kura popielata: »Siemieniatka, popielatka« (kokoszka) Sand. 148.

Popielec = popiół: »Posyp-że mu pacholiku popielec pod próg« Kuj. I, 278.

Popielica »jest to lekka, z piaskiem lotnym (glarea) pomięszana ziemia pospolita (humus), nie zaś glinka popielata« Lub. I, 71. »Popielica = czarne piaski« Rozpr. XX, 433. »W czarnych piaskach, zwanych popielicami« Zb. XIV, 149. Por. Popielatka, Popielucha.

Popielinki p. Popieliny.

Popieliny = »przyjmowanie i częstowanie odwiedzających położnicę po urodzeniu się dziecka« Kuj. I, 275. Toż ib. 247. Bib. Warsz LXXX, 1860 r., str. 629. Kal. I, 121. Pobł. 56 pod w. 'Nóżka'. Popielinki (w temże znaczeniu) Pozn. III, 51.

Popieliszy: »Czápkę liszą, popieliszą« Zb. IX, 264.

Popielnice = »czernice, ostrężnice« Zb. I, 49, Toż Zb. VI, 287. || »Kropielniczka, popielniczka wieleż gôdzyn do wieczera?« (do biedronki) Nadm. 87. Łęgowski (w liście) myśli, że 'popielniczka' jest wyrazem improwizowanym. Por. Ostrężyny.

Popielnik = część pieca: »Piék kartofle w popielniku« Święt. 385. »Jagem... pieś(ń) zaśpiwáł, to sie kaminica ŭozwalułą w Krakowie; taká byłą, jak popielnik« Zb. XIV, 47. || »Popielnik = miejsce w lasach, gdzie drzewo na popiół i potaż wypalano« Pr. fil. IV, 860.

Popielucha = kopciuszek: »Żeby ją (królównę) przyjął za popieluchę (do wynoszenia popiołu)« Zb. II, 149. »Zgodziła się za popieluchę« Cisz. I, 144. || »Popielucha = rodzaj ziemi, popielica« Pr. fil. V, 843. Por. Popielica.

Popierdacz: »Popierdác = cymbał, człowiek bez woli, bez charakteru« Spr. V, 398. Por. Popierdas.

Popierdać p. Popierdeczka.

Popierdas = »człowiek bez charakteru« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 17. || »Ptaszek, popierdaszek« (wyraz improwizowany) Zb. XIV, 247. »Ptásek, popierdásek« Święt. 655. Por. Popierdacz, Przepierdacek.

Popierdaszek p. Popierdas.

Popierdeczka = »maślnica (w zagadce): Przysła kuma do kumecki, pozycuła popierdecki; popiérdám, popierdám, zaráz wám tu oddyrdám« Zb. X, 142.

Popiérszek p. **Popyrszek**.

Popierwsze: »Kąkol a cdował po pierwsze Ursza me... lec« Rog. 269. n. 536.

Popiędzie = »pięść złożona stopka« Lub. 212 p. w. Piędź.

Popięciny: »Pięták = pieniądz grosz popięciny« Święt. 709 p. w. Pięták.

Popijać: »Jeszcze się bardzo popijał« Zb. VII. 42 »Ráz siwy zesiedl się z marcem w karczmie, tak zaczęli się pôopijać« Rozpr. VIII. 163. »Popiwać = popijać« Wrześ. 17. Por. Popić.

Popijaniu = »po pijanemu« Pr. fil. IV. 235.

Popijka: »Jedzący popijają je kartoflej goracą wodą solony; woda ta zwie się 'popijka'« Was. 42.

Popisać = »spieszyć, np. nie popisá mi. niekoniecznie...« Spr. V. 398.

Popiołek: »Spalić go (nietoperza) w ... i tę wodę ... pusacić, żeby popiółek taki popiołka nie dogonieł« Wisła VI. 592. »Popiołki jego nietoperza służą do czarowania płci pięknej« Kol. II. 201. || »Popiołek = chłopiec z popieliatemi włosami« Pr. fil. V. 843.

Popiołka = »mały jaias ... nik większy« Rozpr. XVII. 54.

Popiółek p. **Popiołek**.

Popisać = »napisać: »Gdy zaś ona się o tem dowiedziała, do rodziny listek popisała« Kolb. 99. »Podajtaż mi pióro i kałamarz, co popiszę do rodziny zaraz« ib. 101.

Popitek: »Żeby było chleba naszego powszedniego... z popitkiem« Pozn. I. 275.

Popiwać p. **Popijać**.

Popka = »ławka zmaczana« Spr. IV, 327. Toż Mát. Sp. 7. Wisła VII. 113. »Pójdem za parobka, ładny je jak popka« Wisła VIII, 220.

Popiągować = »posłużyć, np. nie popiągowało = nie posłużyło, nie poszło dobrze« Ust. z Ldy. Por. Piągować.

Popiata = »załaż zaplecziona w płocie« Święt. 710. »Popiata = ogrodzenie. Wśród chłopów w Krakowskiem nosi nazwiska Popiat« Mst. || »Popiata = część sznurka: sznurek składa się z dwóch popiat, lub z trzech popiat« Pr. fil. V. 843.

Popiązgotać: »Pôpiazgôtac = ponąć, porozbabrywać« Ram. 153.

Popiecek: »Pôpiecek = część górna koszulki« Ram. 155 (opis). Toż Pozn. 70. »Popieck = wierzchnia koszula sracka« Hal. 54.

Popluwać: »Żyd, aby uroki zupełnie od ... oddalić, popluwa go i po trzykroć ociera swą brodą« Święt. 92. »Pôpluwac = popluć« Ram. 153.

Popłakać się: »Mój najmilsy popłakał się« Wisła III. 590.

Popłakiwać = płakać: »Ja popłakuję« Kar. I. 117. »On idzie z roli popłakiwający« Maz. II. 101. »Albo my oboje będziemy panować. Albo obydwoje na się popłakować« Zejsz. 63. »Będę popłakował« Święt. 243.

Popłakować p. **Popłakiwać**.

Popław: »Pôpłâw = łąka mokra, bagnista« Ram. 153. »Popławy = niziny rozległe, moczarowate« Tyg. il. 1. 223, str. 6. »Francuz żwawy od Warszawy Bije pędzi Moskali I wnet szturmem przez popławy Na drugi się brzeg wali« Zb. IV. 208. || »Popław, popławne siano t. j. siano z łąk polnych a nie nadrzecznych i błotnych, inaczej siano grodziowe czyli lądowe a nie bielne t. j. błotne« Pr. fil. IV. 861.

Popławek: »Popławek (u wędki) robią z piórka, zatkniętego z obu

końców koreczkami« Wisła IX, 94. »Haczykami i popławkami fabrycznemi rybacy pogardzają« ib. 93. »Popławki a. pławuki = pławy, kawałki drzewa lub kory u górnej części sieci« Osip.

Popłoć = »łozina do płotów« O. Por. Popłota.

Popłomyk p. Podpłomyk.

Popłonek, Popłonik p. Podpłomyk.

Popłonka: »Pôplonka = febra, gorączka« Hilf. 176 '

Popłota = »wiklina w płocie« Krak. IV, 317. Por. Popłoć.

Popłóczka: »Pôpłóczka = 1, płókanka 2, napój np. 'To je taka popłóczka na bôlenie gardła'. 'Na pôpłóczką dale nama statušk piwa'« Ram. 153. »Wreszcze beło na popłoczkę jałowcowe piwo« Derd. 23.

Popłóczyny: »Popłucyny = pomyje, brudna woda« Święt. 710. »Ano dali i (jej) tam popłóczyn« Zb. V, 165. || »Pospólstwo odprawia tak zwane popłóczyny, czyli pije po szynkowniach, jakby na ostateczne spłukanie zbytków zapustnych« Lub. I, 115.

Popłuczyny p. Popłóczyny.

Popłunik p. Podpłomyk.

Popochodzić = pójść kolejno: »Ściemniło się i popochodzili sobie spać« Kuj. I, 125.

Popod = pod: »Pôpôd« Ram. 153. Z 4 pp.: »Przechodzone popod ziem« Rozpr. X, 188. »Weź tam popod ucho uwiąz« ib. 207. »Przyniós ty kwiaty, przejechał ji nimi popod nos i una wstała« Zb. VII, 6. »Ki juz dziurę popod fundamęnt wykopali« ib. 47. »Leci ptásek popod lásek« ib 81. Toż Zaw. Etn. 19. Zb. XII, 176. »Lata ptaszek popod daszek« Zb. XIV, 248. »Poza las dróżeczka, popod las chodniczek« Zejsz. 55. »Wirszki są popod wirszki, Buczki są popod buczki« ib. 96. »Jechaliśmy popod gaje... jechaliśmy popod młyn« ib. 118. »Leci enota popod wróta« ib. 122. »Czy się popod Regle buczki rozwijają« ib. 156. »Idziem popod koło« 157. »Krzywy dziadek látá popod zadek« Zb. X, 138. »Ja ze swoją kądzieliną popod stoły« Pozn. IV, 181. »Popod główki kapusty« Udz. P. »Popod okienecka« Zb. XII, 154. »Popod hale chodził« ib. 165. »Nie chodź łysy popod okna« ib. 167. »Ponoś popod hale owiecek nawracał« ib. 186. »Popod las siwe-k wołki gnała« ib. 201. »Leciały gąski ponad wode« ib. 214. »Tocy sie, ej tocy popod niebo koło« ib. 215. »Dziwecki majom popod syje jedwábne stązecki« ib. 221. »Djeboł chodzi popod trześnie« Zaw. 64. »Moja kura... popod sád chodzi« ib. 96. »A miáł obdolno od chałupy, popod brzyzek, stajanecko pola« Wisła VI, 144. »Topielec prowadził ją popod wodę« ib. VII, 104. »Śmierć mignęła się popod okna« ib. VIII, 102. »Płakała załośnie, ze i popod okna chodniczek zarośnie« ib. 215. »Chodzę popod ściany« ib. 216. »Nię chodź popod okna« ib. 222. »Nie trzeba ci będzie z precka (prec = daleko) wody nosić, bo jej bedzies miała popod okna dosyć« ib. »Przysed pies do izby i hodził popod stół« Zb. XV, 36. »Jedzie popod las« ib. 14 i 16. »Trawke przewiedła popod nos pieskowi« ib. 17. || »Z 6 pp.: »Idzie dróżka popod stogiem« Zb. VI, 114. »Inne pary przechodzą popod wzniesionemi rękoma« Zb. II, 34. »Siwe, niezywe popod ziemią łazi. (Lemiesz u pługa)« Zb. VII, 85. »Czarna krowa popod niebem lata. (Chmura)« ib. IX,

300. »Rybeczka popod mostem przeszła« Zejsz. 58. »Dziwecki majom popod syjom cerwone stązecki« Zb. XII, 135. »Popod sadeńkiem, popod wiśniowym, jara ruteńka rosła« Wisła VI, 854. »Maluśkie, cerniuśkie, popod ziemią biegá. (Kret)« Święt. 655. || 7 pp.: »Mojsie popod ławie sukáł« Zb. VIII, 286 (zapewne przedrzeźnianie żydowskiego żargonu polskiego). || »Zamiast: popod płotem, popod stodołą i t. d. mówią: 'po podpłociu', 'po podstodolu', 'po podoknıu' itd. itd. np. 'rośnie po podpłociu' i t. p.« Czark.

Popodawać = podać: »Lipieński popodawał obiad« Chełch. I, 134.

Popodlas = »Posiew pod lasem górach« Rozpr. III, 374.

Popodlatać: »Wylazłem na górę, gwizdnąłem na kurę. Wszystko się zwierze popodlatało; kury do dziury pouciekały« Krak. I, 276.

Popodlądziu = »przy brzegu, np. płynąć 'popodlądziu' czyli blizko brzegu« Pr. fil. IV, 861. Por. Popod.

Popodnosić = podnieść: »Ej lez — pada — jucho dziadu, bo já ci ta popodnose tego łba« Cisz. 247.

Popodokna: »Bodej się zapadły w Sącu popodokna« Wisła VIII, 213.

Popodpłociu = »w pobliżu płotu« Czark. Por. Popod.

Popodrywać = szarpać, wyciągać: »Un chłop próbuje, ale ni moze zliść, bo mu (babka) tak popodrywała (sznurkiem członek), tak mu popuchło« Chełch II, 144.

Popodsienie: »Bodej się zapadło w Sącu popodsienie« Wisła VIII, 213.

Popodstrzesze: »Powała wystająca na zewnątrz domu na długość całych stragarzy popodstrzesza nazywa się chyzem« Święt. 35.

Popodzieć się = podzieć się: »Kaj się popodzieli moji zalotnicy?« Zb. XV, 94. Toż Krak. II, 120. »Gdzie sie popodziały co pieknie śpiwały?« ib. 102. »Gdzie się popodziały nase dawne casy« ib. XII, 121. Toż ib. 165. »Te nase dziewcątka gdzie sie popodziejom?« ib. 205. »Gdzież się ci popodziewali, co te progi popostawiali?« Pozn. II, 305. »Gdzie te się cieśle popodziwali?« Kuj. I, 289.

Popodziewać się p. Popodzieć się.

Popoganiać = poganiać: »Cy já nie parobek, cy nie umie robić, Umie popoganiać i (za) pługiem chodzić« Zb. XV, 57. »Śtyry lata chłopcu, popaganiá ojcu« ib. 60 (t. j. pogania woły lub konie w pługu, gdy ojciec orze Ł.).

Popojeżdżać = pojechać kolejno: »Pojechał do boru... Jensi parobcy tyż popojeżdżali« Kuj. I, 182.

Popolatać = pobiedz, rozbiedz się: »Popolatowali (polecieli), nazbierali skał« Krak. III, 8. »A tu źrebaków ani oko ujrzy, popolatały gdziś« Chełch. I, 287.

Popolatować p. Popolatać.

Popolować się: »Do czasu, aż się krowy 'popolują' (t. j. pobiorą, zostaną cielne« Lub. I, 45. Por. Polować.

Po polsku: »Po łacinie wyzeń świnie, a po polsku, hula! hąu! Święt. 680.

Popołedniejszy p. Popołudniejszy.

Popołudnie: »Pôpełnie« Ram. 153. »Dobre popołudnie, człowieku!« Cisz. 277. P. Południe.

Popołudniejszy = »popołudniowy« Pr. fil. V, 844. »Popełedniej-

sy = popołudniowy« Rozpr. XXVI, 389.

Popo-po = »'proszę', w języku dzieci« Pr. fil. V, 844.

Popoprządać = posprzątać: »Mówi (gospodyni z dziećmi) pacierz, popoprząta« Pozn. I, 106.

Po porybusie: »Był to chłop, co nic nie umiáł wrązyć (wróżyć) jeno mu sią nie kciało robić, wiąc puściół sią po porybusie« Zb. V, 209.

Poposadzać = powsadzać, wsadzić: »Pomocników połapali także i poposadzali do więzienia« Zb. II, 163.

Popostawiać = postawić: »Gdzież się ci popodziewali, co te progi popostawiali?« Pozn. II, 305.

Popościelać = posłać kolejno: »Popościélała łóżka« Zb. VII, 14.

Popowe nudy: »Trzmielinę (evonymus verrucosus) zowie lud popowemi nudami« Zb. VI, 252 (ukraiń. może raczej popowe mudy = mąda? Ł.).

Popowiadać = powtarzać: »O co s ty jedny wybada, przed tą drugą popowiada« Zb. VIII, 87.

Popowieszać = powiesić kolejno: »Dobry nás pán, dobry, mógłby go kołysać, Ale jego sługi prawie popowisać« Zb. II, 227. Toż ib. IV, 144. »Złodziejów połapali, y na szubinicy popowiészali« Pozn. VI, 141. »Kazał ich połapać i na szubnicy popowiészać« ib. 355. »Oj i popowiesali capecki na ścianie« Maz. III, 326.

Popozostawiać = zostawić: »Trza ludziom popozostawiać pamiątkę po sobie« Zb. VII, 115.

Popóźniej: »Popóźni = później« Mil. »Bo on jom popóźni wyjon« Zb. XI, 76. »Popóźniej to i já sie z wami ożynie« ib. 78. »Popóźniéj przychodzi do niego człek strasny« Fed. 296.

Popraw = nazywał się pies, co się nie unosił, lecz choć zwierz... skluczył, on poprawiał inne... to był pospolicie pies najstarszy i najwolniejszy« Prz. ludu VIII, 208.

Poprawa: roślina: »Poprawa leczy suchoty dzieci« Wisła 137.

Poprawdzie = »naprawdę, rzeczywiście« Kaspr. 8. || »Miescanie nie kcieli zapłacić majstrom tela, kiela se wymówili. Majstrowie poprawdzie odeśli; ale wieza sie zwaliła« Zb. VII, 41. || Poprawdzie! = okrzyk zdziwienia. »Popráwdzé!« Cen. 76. P. Po.

Poprawić z 2 pp.: »No, ale poprawiéł słuzby psu« Cisz. 315. »Będą mi poprawiać na głowie wianeczka« Rud. 133. »Poduszek popráw« Zb. VIII, 112. || Poprawić = znaleźć: »Póde z tobom, to já ci poprawie suzbe« Zb. V, 259. || »Sumieniem poprawić = przysiądz« Sand. 265. »Umyśnie powiadam, a jakby padło na to, tobym i sumieniem poprawił« Kam. 59. || »Poprawić są = przyjść do lepszego zdrowia« Krak. IV, 317. »Poprawić są = nabrać tuszy, ciała« Zb. I, 74. Toż Spr. V, 119.

Poprawiny = »ostatnia biesiada weselna w kilka dni po ślubie, zwana niekiedy potarzynami« Zb. I, 89. »Popráwiny = zakończenie wesela lub chrzcin« Rozpr. XX, 433. »Poprawiny = zabawa w tydzień po weselu w domu rodziców pana młodego lub panny młodej« Pr. fil. V, 844. »Poprawiny« w temże znaczeniu: Pauli 34. Fed. I, 131. Pozn. II, 268. Kal. I, 143. Maz. III, 139; ib. 169. Rad. I, 144. Chełm. I, 290. Zb. II, 30; ib. X, 241; ib. XII, 197; ib. XIII, 159; ib. XIV, 114; ib. 119; 178; 182; ib. XV, 123 Wisła III, 513; ib. IV, 854; ib. VI, 200; ib. VII,

367; ib. IX, 277. »Dnia następnego (albo też po kilku dopiero dniach wesela) odbywa się u jéj (panny młodej) rodziców t. zw. ogon t. j. jakoby mniejsze wesele, czy poprawiny« Pozn. I, 198. »Na poprawinach, inaczej przebabinami lub przenosinami zwanych« Krak. II, 61. || »Poprawiny« po chrzcinach Pozn. II, 215. Pozn. III. 176. Zb. X, 227. Fed. I, 31. Chełm. I. 176. || »Poprawiny« po wyżynku czyli okrężnem Zaw. Etn. 16 || »Poprawiny« po sobótce (opis) Rad. I. 115.

Poprawka = »zabawa w tydzień po weselu w domu rodziców pana młodego lub panny młodej« Pr. fil. V, 844. Toż Maz. V, 120. Aten. 1877. II, 655.

Poprawunek = naprawa: »Na poprawunek jakiego burdelu (starego budynku)« Kam. 16. »Na poprawunek sumienia« ib. 21.

Poprażen = »dzień często święcony nazajutrz po 'prażniku'« (na Czerwonej Rusi) Tyg. il. 1, IX, 78.

Poprażnicze: »Większa część włościan idzie po to na prażniki, aby się przypatrzyć ucztom, jakie podówczas trwać zwykły w poblizkich karczmach po dwa i po trzy dni, które nazywają: 'poprażniczami'« Gluz. 431.

Popręga: »Łęków, poduszek, popręg« (z Litwy) Tyg. il. 2, VIII, 209.

Poprężony = »mający na sobie pręgi: ściany poprężone« Pr. fil. V, 844.

Poproch = »ponowa. Jak śnieg popruszy ziemię, mówi się, że jest poproch« Pobł 70. »Póproch = ponowa; czas, gdy pierwszy śnieg spadnie« Ram. 153.

Po prosiętach chodzić = chodzić po proszeniu« (na rzecz panny młodej) Rad. I. 160.

Po prostemu = »poprostu« Parcz.

Po proszonym chlebie a. Po proszonem p. Proszony.

Po prośbie p. Prośba.

Poproście = poprostu: »Rzekli sobie, rzekli dwa słowa poproście« Kolb. 64. Najczęściej rym do 'moście': »Potkali się na moście. Mówili się poproście« Rog. n[0] 105; ib. n[0] 106. »Powiedziała poproście« ib. n[0] 457. »Mówią sobie poproście« Łęcz. 16. Lip. 108. Zb. II, 62. Święt. 210. »Mówi mu poproście« Pauli 164. »Mówiła mu poproście« Maz. II, 86. »Pedzili (powiedzieli) se poproście« Kiel. I, 161. Por. Proście.

Po próg p. Po.

Po próżnicy = »napróżno, nadaremnie, bez zajęcia, próżniacko« Sand. 264. Toż Kuj. II. 275. Spr. IV, 327. Pr. fil. V, 844. Kud. Krak. IV. 318. »Po próżnicy, po próżnie, po próżniu = napróżno, nadaremnie« Wrześ. 17. »Nie było co siedzieć po próżnicy na gołyj roli« Sand. 271. »Molestowałem i wsyćko po próżnicy« ib. 272. »Kiedy zagra (skrzypek) dremy buty po próżnicy« Kon. 6. n[0] 21. Toż Zb. XII, 212. »Niek po próżnicy nie chodzom« Zb. VII, 72. »Po próżnicy« w temże znaczeniu: Rozpr. VIII. 210 i 232; ib. IX, 177 i 213; ib. XI. 187; ib. XXVI. 390. Wisła III, 23. Kal. I, 80. || »Po próżnicy = szkoda że np. po próżnicy nie posed = szkoda że nie poszedł« Pr. fil. V, 844. Por. Po próżnie.

Po próżnu: »Po próznu = napróżno« Rozpr. XVII, 54. »Po próznu siedzieć = siedzieć próżnując« Spr. IV, 381. Por. Po próżnicy.

Po próżnie »Po próżniu = napróżno« Spr. V, 393. Wrześ. 17. »Po próżnie, po próżnicy, po próżniu = napróżno, daremnie« Rozpr. X, 295. Por. Po próżnu.

Poprycа p. Pomprycа, Paprzycа.
Poprzątać p. Posprzątać.
Poprzebijać: »Kiedy nie zacnie suke lać (bić), una suka jak nie zacnie uciekać bez pola, bez płoty, a un za suko leci, kunie poprzebijał« Chełch. I, 48.
Poprzeciw = naprzeciwko: »Zaráz poprzeciw jego dómu« Rozpr. X, 207. 219.
Poprzeczak p. Poprzeczniak.
Poprzeczka: »Poprzécka = droga poza wsią w poprzek pól idąca« Pr. fil. V, 844. Toż Pr. fil. IV, 235. »Poprzéczka« w temże znaczeniu, Hempel z Janowa.
Poprzeczniak: »Poprzécniák = zagon poprzeczny« Pr. fil. V, 844. »Poprzéczniák = zagon poprzeczny na końcu staja« Hempel z Janowa. Toż Spr. IV, 367. »Zagon łączący wszystkie inne zowią 'poprzeczákiem'« Zb. XIII, 153. || »Stodoła ma ściany, 'grodzone wiklem w słupy' z poprzeczniakiem pośrodku« Wisła VI, 187.
Poprzecznica: »Poprzécnica = pole poprzeczne« Pr. fil. V, 844.
Poprzeć: »Tobym sie dopiero w interesach popar(ł)« Pozn. VI, 295 = poprawił się. || »Koper nic nie poper« Pleszcz. 25 (przysłowie).
Poprzed = przed, ku: »Bedziemy sie poprzed piec wozić« Zb. V, 231. »Sed poprzed uokno« ib. 243. »Góni poprzed uokna« ib. 255. »Ón (szedł) poprzed sklep« Zb. VII, 5. »Poprzed ocy« ib. XII, 195. || Z 6 pp.: »Poprzed innemi« Lubowski, Przywary 9.
Poprzedać = sprzedać, posprzedawać: »Poprzedajże, Jasiu, te moje korale, Pokupże se pokup te konie cugowe« Kolb. 64. »Poprzedali sobie cisawe konisie« Zb. X, 264. »Konicków poprzedam, kasztanków nabęde« ib. XII, 138. »Poprzedajciez role« ib. 178. »Poprzedał ty końska« ib. IX, 232. »Koniki poprzedał« ib. XV, 88. »Cepce poprzedamy« Zejsz. 80. »Poprzedajcie krowy, pokupcie se młyny« ib. 98. Toż Wisła VIII, 218. »Wszetko mnie sę nie udało — tak poprzedac muszę« Hilf. 139.
Poprzedny: »Półprzedny = poprzedni« Ram. 153.
Poprzedniejszy = przedniejszy: »Pan dał jém wyspanie jak nalepsze w pokoju, nawet w poprzedniéjszém (bawialnem)« Kuj. I, 154.
Po przedzkę (właściwie: po przeczkę por. Przeczka Ł.) p. Po.
Poprzek: »Poprzek, wpoprzyk, na poprzycke = wszerz« Mil. »Półprzek« jako przysłówek i przyimek: Ram. 154.
Poprzepadać się: »Żebyście sie poprzepadały!« (klątwa) Doman.
Poprzestać = przestać: »Kochałam cie Jasiu, juz cie poprzestanę« Święt. 274.
Poprzewyrtać = poprzewracać: »Ja leciáł, co sie az smrecki poprzewyrtały« Zb. XV, 22.
Poprzęgi: »Jeżeli wieśniakowi, jadącemu w pole orać, albo wiozącemu nawóz do pola, przelezie drogę kot, spotka go nieszczęście: albo złamie oś, koło, albo przerwą się poprzęgi« Zb V, 137.
Poprzódy = »naprzód« Pr. fil. V, 844. Por. Poprzódzi.
Poprzódzi = »przedtem, poprzednio« Pr. fil. V, 844. »Nie od tego trza u nas poczynać z chłopami naszymi, jakby ich uczyć na książkach, ale poprzódzi, jak się panu zgodą ułożyć z chłopem« Kam. 47. || »Poprzódzi« = naprzód, z przodu: »A baba abo i dziéwka, co się pchają poprzudzi

chłopów« Kam. 58. »Góral stanął poprzódzi, a nasi po zadziu niego« ib. 64. »Jedne se noge wystopérczył poprzódzi a drugą w zad« ib. 121.

Poprzyc: »Na poprzyc = na poprzek« Rozpr. XXVI. 389.

Poprzyca p. Paprzyca.

Poprzyjmać = poprzyjmować, przyjąć: »Płyńcie wioneczki do młyna, Tam was Jasieńko poprzyjma« Wisła VI, 859.

Poprzysięgać się = zaprzysiądz: »Popsisięgali sie« Zb. VII, 63. »Kiedy sie popsisięgali« ib. 64. »Musis mi poprzysiądz« ib. XV, 12.

Poprzystawać = »godzić się« Mil.

Po psiarsku: »Po psiársku = głupio, źle« Spr. V, 393 p. w. Po. »Po psiarsku = po głupiemu, źle« Rozpr. X, 295.

Popsocić się: »Pôpsocéc są = psotę wyrządzić« Ram. 154.

Popsować p. Popsuć.

Popsuć: »Pôpsować = popsuć« Ram. 154. »Oj miałem kochaneczkę, da pan mi ją popsował« Kolb. 414. »Krowy 'popsute' t. j. te, którym przez czary odebrano mleko« Wisła VI, 202. »Pies popsuty« = wściekły Bib. Warsz. 1870, I, zesz. 1.

Popsujko = »tak nazywają krawców wiejskich, żydów« Pr. fil. IV, 861.

Popśnić się = »popsuć się, nie udać się« Święt. 711. »Boby sie mléko krowie popśniło« ib. 561. »Popśnić sie = zepsuć się« Rozpr. XXVI, 389. »Popśnić sie = nieszczęścić się, niewieść się« Sab. 134. »Popśnić, popśnić sie = zepsuć się, najczęściej mówią, jako o następstwie uroku« Spr. V, 398. Toż Spr. IV, 310. »Popsnić sie = zepsuć się« Pr. fil. III, 496. »Okadza bydło, aby się nie popśniło« Zb. V, 109. »Bydło sie popśni« ib. 116, n° 76. »Ziele to, jak powiadają, 'popśnié się' t. j. wyginie, nie urośnie« ib. VI, 201. || »Popśnić« = poślizgnąć: »Popśnino mu sie i spad« Pr. fil. V, 156.

Poptaszyć = »coire, np.: 'chciáł se poptaszyć i cały gieltak poszed« Pr. fil. III, 496.

Popuchać = »powąchać« Pr. fil. IV, 235. »Por. Pąchać, Popachać.

Popuda, Popudka = »1, zapędzanie wołaniem zwierza podczas obławy na strzelców 2, ludzie, co do tego należą« O.

Popust = »sznur przy sieci, używany podczas połowu ryb« Prac.

Popuszczać: »Nic (w chorobie) nie popuszczało« = nie było lepiej Kam. 87. || »Kejbe ôna tewo nie popuszczà« = gdyby tego nie zaprzestała Hilf. 123. || »Koza az popusca ze strachu« = puszcza mocz lub kał Chełch. I, 176. Por. Popuścić.

Popuszczanie: »Wystrzegają się, aby nie puszczać wiatrów w tem przesądnem mniemaniu, że takie 'popuscanie' sprowadza na plony 'chrobacliwoś'« Święt. 559.

Popuścić = »ulżyć w chorobie (nieosobowo) np. popuściło mi na wnukach = ulżyło mi w brzuchu« Wrześ. 18. Toż Spr. V, 398. || Popuścić = puścić, oswobodzić: »Kiebyś mie frajerko by tyleż wspomogła, Kie mię okują popuściébyś mogła« Zejsz. 156. »Gdy kto skonać nie może, podkładają grochowiankę pod głowę, wtedy go popuści« Święt. 279. || »Baba nie popuściła« = nie ustąpiła Wisła VI, 145.

Poputny = pomyślny: »Wiatr po-

putny dzielnie nam służy« Syrokomla, Niem. 128.

Popychacz = »płaska deszczułka, służąca do posuwania naprzód słomy w 'skrzynce rzezalny'« Spr. IV, 333. || »Dwa popychace« = rogi (w zagadce) Zb. I, 133. || Popychacz = popychadło, mizerak: »Jakiś fabryczny popychacz« Kaspr. 65. Por. Popychadło.

Popychać = posługiwać się: »Nastkę ostawił do zmywania w kredensie i nią popychali« Kam. 173.

Popychadło: »Popychádło = człowiek, który zamiast pomagać plącze się« Rozpr. XX, 433. Por. Popychacz, Popychaj.

Popychaj = »popychadło, sługa do niczego« Pr. fil. V, 844. Por. Popychadło, Popychał.

Popychał »a. Popychel = łajdak, włóczęga« Wisła III, 89. »Popychel = 'Schubiak'« Mrong. »Popychel = posługacz« Ust. z Krakowa. »Popychel = popychadło, ktoś używany do wszelkich posług« Mil.

Popychel p. Popychał.

Popyrciany = »zawsze prędki« Udz.

Popyrczek »a. Popiérszek = mały śnieg« Rozpr. XVII, 54.

Popyrszyć = »poprószyć śniegiem« Rozpr. XVI, 54.

Popyskać: »Pôpéskac = zryć pyskiem« Ram. 153.

Popysznieć = unieść się pychą: »Oj ci górscy towarzysze bardzo popysznieli« Rog. 261, nº 543. »O druchny, druchny, cemu nie śpiewacie, Cyście popysnieli, cy gębów nie macie?« Pleszcz. 73.

Po pytaniu chodzić = »żebrać« Spr. IV, 28.

Popytywać: »Popytują« (nieobjaśnione) Rozpr. IX, 313.

Por »a. Głownica żytnia, a. Sporysz = secale cornutum« Pleszcz. 115. 128.

Pora = czas: »Nie mam pory = nie mam czasu« Doman. »Od pory do pory« = od czasu do czasu, czasami Krak. IV, 171. Toż Chełm. I, 110. »Która pora! Już która pora! = jak już późno!« Ust. z Litwy. || »Pora = doba« O. »Od pory do pory« = całą dobę Wisła VIII, 583. »Pora = doba, czas« Czark. || »Pora« = dobra, równa miara: »Na porze = na równi np. 'Co ja miałem ich rozbraniać kiedy oni obydwa na porze' = mają równe siły. 'Te obydwie wsie od nas na porze' = w równej odległości« Czark. »Być w porę« (o sukniach, butach) = przypadać, być prawie, dobrze leżeć« Ust. z Litwy. »A byłem ja u doktora, Tam kilusek sama pora« Kozł. 148.

Porachunek: »Jak juz (parobek) powymłacał wszystko do cysta u tygo pana, idzie do porachunku« Chełch. II, 116.

Poraczyć = uraczyć, ugościć, uczęstować: »Porácenyś omascenô kapustom i ceguóz chces wiecy?« Rozpr. VIII, 120. »Poraczył chłopa dobrze za tę wiadomość« Beld. 80. »Uczciwe a sławetne goście, Poraczajcie się śmiele« Wisła VII, 94. »Żebyście się państwo poraczali« ib. »I wama się tak godzi Panny druchny poraczać« ib. 95. »Panno brutko, po troszce, poracz panno miłe goście« ib. 96.

Porać się: »Porać się (ros. pyrat' sia), starop. parać się = krzątać, ruszać się, rzucać się np. 'porasz się jak Marek po piekle'« Zb. I, 74. || »Porać, uporać, uporać sie z czem = być zatrudnionym, skończyć« Rozpr. IX, 139. || »Porać się« = spieszyć się: »Porej się = spiesz się« Zb. IV, 192.

Porad = rada, narada: »Woła Jasio Kasiuleńki sobie do poradu« Maz. V, 215.

Porada = moc, siła: »Do niedźwiedzia nie porada biegunkami strzélać« Spr. V, 356.

Poradka = narada: »Nie każdemu dał Pan Bóg takiego dziadusia do poradki« Kam. 50. »Pan go zabrał do dwora na poradkę w każdej nieświadomości« ib. 87.

Poradni p. Poradny.

Poradny = »mądry, rządny, poradzić sobie umiejący, zaradny« Krak. IV, 317. || »Poradny = możliwy do spełnienia: »Nie poradne rzeczy, zebyk was wziął obie« Zejsz. 47. || »Poradny = zamożny« Fed. 406. »U poradniejszych« ib. 157. »Poradni«: »W poradnim domu = zamożniejszym« ib. 145. || »Poradna lub nieporadna godzina = zła, niestosowna, feralna, lub przeciwnie, kłopot; np. nieporadna godzina z tym człowiekiem, kłopot z nim« Roczn. 226.

Poradzić = zdołać, podołać: »Już poradzi wodzie« = zdoła ją z jeziora wydmuchać Kuj. I, 178. »Teli poradzisz (zdołasz) barować sie z moim bratem« ib. »Niepodobna, żeby on tej zaporze poradził« ib. »Ty pół tego drzewa nie poradzisz, co ty całe szykujesz« ib. 182. »Wziął pałkę, którą ledwo mógł poradzić« Zb. II, 168. »To nie nie poradzi« = na to niema rady Chełch. I, 235. »Poradzą wykonać« = zdołają Opol. 31. »Poradzić komu = podołać komu, pokonać kogo« Spr. IV, 28. || »Poradzić = umieć, potrafić« Pr. fil. V, 844. »On (ksiądz dawniej sparaliżowany) biegać poradzi« Zb. IV, 198. »Poradzę czytać = umiem czytać« Parcz.

Porajić = »poradzić, nastręczyć« Święt. 710. »Porajuł« ib. 489.

Poranek: »Porånk (poranek) = 1, poranek, rano 2, strona wschodnia« Pobł. 70. »Poranki = wypędzanie bydła na poranki, t. j. na pastwisko, jeszcze przed wschodem słońca« Osip.

Poraniać = padać, ronić (o deszczu tylko w wyrażeniu: 'deszczyk porania' może raczej: 'z porania'? K.): »Rano raniusieńko deszcyk porania« Kuj. II, 10. Rad. II, 14. Maz. II, 8. Pozn. IV, 15. Lub. I, 221. Lub. I, 255. »Deseyk poronio« Zb. IV, 243. Por. także »Desyk roni« Maz. II, 59. — Por. Poranie.

Poranić się = »pospieszyć się, wcześnie coś dokonać, uprzedzić« Pr. fil. IV, 861. »I ja sie też poranie, Wezmę konewecki na ramie« Sand. 90. || »Poranić się = (iron.) napracować się, wybrać się zapóźno do roboty, niewiele zrobić« Święt. 710.

Poranie = »jutrznia, ranna msza« Święt. 710. »Sła dziewcyna z poraniá, Sła dziewcyna z kázaniá« ib. 172. Toż Wójc. I, 101. Maz. II, 160. »A w niedzielę bardzo rano descyk z porania« Maz. II, 6. »A z porania w niedzielę Poszła Kasia po ziele« Wójc. II, 301. »Oj w niedzielę raniusieńko, rano z porania, Oj juz ma najmilejsa wołki pogania« Pleszcz. 203. Por. Poraniać, Poranno.

Porankowa »gwiazda, jutrzenką zwana« Krak. III, 32. »Zorzycki, zorzycki, trzy was jes(t): jedna porankowa, druga południowa, trzecia wiecorowa« Was. 228.

Poranno = rano, wcześnie: »A w niedzielę z poranna Poszła na ziele panna« Kuj. II, 52. Por. Poranie.

Poraska p. Porazka.

Porastanie: »Przyszedł do niej, spojrzał po niej, jak dał jej chlastanie po porastaniu, to aż się kudły zatrzęsły. Śliwka« Zb. VI, 17. »Jak ci dám chlastanie, bez porástanie, to jaz ci sie kudły zatrzęsą« Cisz. I, 333.

Poratować: »Poratówać = poratować« Pr. fil. V, 844. »Oni jak powstali wsyscy, i się poretowali, więc go wzięli (Wojtka)... na wóz i wieźli go do wody do głębokiej, utopić« Krak. III, 196.

Poratówać p. Poratować.

Poratunek = »ratunek, pomoc« Sand. 264. »Poretunek = ratunek« Krak. IV, 317. »Słyszy głos o poratunek« Wójc. Kl. II, 21.

Porazić: »Przerazić a. porazić = uszkodzić, poniszczyć, chybić np. latoś pszenica była przerażona« Krak. IV, 319. || »Porazić = paraliżem dotknąć« Wrześ. 17. »Porazić, porazony, porazenie — o ataku apoplektycznym« Spr. V, 398. || »Porazić = uderzyć« Udz. »Porázać = rzucać kamieniami na kogo« Święt. 710. »Wyciągnął kiełbasę z kieszeni i 'poraziuł' nią za psem« Święt. 438. »Jasiek... zdjąn trzewik i zacąn porázać i chléb sruciuł« (umieszczony wysoko na półce) ib. 411. »Porázać na scury kamieniami» ib. 532.

Porazka = »zaraza, np. porazka (tego roku) padła na drzewinę« Zb. II, 251. »Poraska (przekleństwo)« ib. 257.

Po razu = »zaraz, odrazu« Rozpr. X, 295.

Porażać p. Porazić.

Porażenie = »paraliż« Wrześ. 18. Toż Spr. V. 398. »Odwar z bylicy piją na porażenie« Zb VI, 227.

Porażony = »paraliżem dotknięty« Wrześ. 17. Toż Spr. V. 398.

Porąbać: »Albo mnie zabiją. W sztuki porąbają« Lip. 105. »Porąmna = porąbma« Rozpr. IX, 287. »Pôrãbic = porąbać« Ram. 154.

Porąbić p. Porąbać.

Porączać p. Porączyć.

Porączyć: »Porączać, porączyć = poruczać, poruczyć, polecać, polecić: porączám tobie rodziców; duszę Bogu porączyła: porącono Panu Bogu niech bandzie. Porączyć się = poruczyć się, polecić się« Pr. fil. V, 844. W temże znaczeniu: »Porącyć« Rozpr. IX, 331. »Duszę Maryi porącze« Kal. 238. »Porączma się Panu Bogu« ib. 239. »Porączmy się, porącz Bogu wszechmocnemu« Rog. 231, nº 466. zwr. 9. »Porączýć a. poruczýć = polecić« Opol. 24. || »Porancząć = polecić, rozkazać« Rozpr. XII, 99; ib. 22. »Mateczka nie nie porączyła« Rozpr. IX, 320. »Poręczyła« ib. 346. || »Poręczono Bogu« = jak Bóg da: »Przyślubił mi (Bóg) dobre, chwała Panu Bogu a przyślubił mi złe, poręczono Bogu« Zb. IX, 175. »Porącyć«: »Porącono to Panu Bogu« Spr. IV, 28. || »Poręczyć się = wieść się, np. bydło sie poręcyło« Mil. »Nie poręczyło się = nie poszło szczęśliwie kupno, np. gdy kupione bydlę nie je« Töp. 98.

Porcelana: Formy: »Porcylán« Rozpr. XII, 46. »Porcynela« Spr. V, 119. Piątk. List. z Litwy. Pr. fil. V, 844. »Pŭorcenela« Rozpr. IX, 139. »Kupie ci porcenelów, będziesz handlowała porcenelami« Pozn. VI, 271. »Porcénal« Krasn. 307. »Porcyjana« Rozpr. XVII, 92. Święt. 710.

Porcelanka = fajka porcelanowa: »Porcelanka na krótkim cybuszku« Krak. I, 102. »Porcynelka« w temże znacz. Pr. fil. V, 844.

Porcelanowy: »Porcynelowy« List. z Litwy. »Z imbryczkiem porce-

nelowym« Pozn. I. 200. »Porcynalowy« Śnieżko-Zapolska.

Porcenal p. Porcelana.

Porcenela p. Porcelana.

Porcenelowy p. Porcelanowy.

Porchawka: »Ropuchami zowie lud powszechnie wszelkie żaby. W Dziewiętnikach zowią je porchawkami« Zb. V. 160.

Porciaki = portki, spodnie: »W pierwszym razie obtarcie się porciakami. a w drugim kiecką doradzanym bywa« Fed. 259.

Porcięta = portki, spodnie: »Wróćcies ta dziewczęta Zawadzie (imię wł.) porcięta« Zb. XII. 167.

Porciska = portki, spodnie: »Miałeś porciska Same łaciska« Zb. X, 300.

Porcja: »Percyja«: »Wiązkę grochowin i percyję (porcję) siana« Rad. II, 5. || »Porcyja« = kieliszek: »Wypiłbym z porcyją« Pauli 8. || »Porcyja = wódka« Ust. z Polesia. Por. jeszcze: Niwa VI, 697. Gaz. Pols. 1874, nº 266 i 273. Zdr. Porcyjka: »A tu każdemu porcyjka (kieliszek) z gorzałką hys, hys z garści na ziemię« Kam. 150.

Porcyjana p. Porcelana.

Porcyjka p. Porcja.

Porcylan p. Porcelana.

Porcynalowy p. Porcelanowy.

Porcynela p. Porcelana.

Porcynkuł = »portinacula« Ust. z Mińskiego.

Porechować: »Pôrechôwac = porachować« Ram. 154.

Pored = »po kolei« Hilf. 176.

Poredac = »podeptać (porudać)« Pobł. 70. »Pôredac = podeptać, zdeptać« Ram. 154.

Poreduszek (? może podaruszek K.): »Pôreduszk = gościniec, podarunek« Hilf. 177.

Poretować się p. Poratować.

Poretunek p. Poratunek.

Poręb' = »miejsce niedbale ogrodzone w lesie dla utrzymywania w niem pasieki« Roczn. 227.

Poręba = zagajnik: »Siedział na porębie« Zb. XV. 88. »Bez las, bez porębe siwą krówke gnała« ib. 144. »Żeby nie chodziła... Sciskom do poręby« Wisła IX, 347. »Przez las, przez porębę kochałem i będę« Zb. X. 318. Wisła VIII, 222. »Nie tędy, nie tędy dróżka do poręby« Zb. X. 322. »Którędy, którędy droga do poręby« Rud. 140. »W Konopkowe porembe« Wisła I, 283. »Na porębach proso« Lub. II, 50.

Porębianin = mieszkaniec Poręby: »Żebym nie dawała Porębianom gęby« Wisła IX, 347.

Porębianka = mieszkanka Poręby: »Obiecała mi dać Porębianka gęby« Rud. 140. »Jest ta (tam) Porębiánka, rada daje gęby« Święt. 272.

Porębić = »rąbać las« Pr. fil. V, 156.

Porębina = »w narządzie młynarskim ściany, któremi są otoczone oba kamienie« Roczn. 224 p. w. Podek.

Poręcz = oparcie dla rąk: »Pᵒorec a. Pᵒorecá« Rozpr. VIII, 122. »Pᵘöręca« ib. IX, 177. »Poręcz« r. m. Orzeszkowa, Australczyk. »Paręcz« Wal. 156. »Porącze = oparcie u schodów« Hilf. 177. »Poręc (u sochy) = miejsce do trzymania« Was. 58. || »Poręcz = poprzeczna środkowa beleczka, idąca przez całą szerokość wrót u stodoły, przybita do jednej ich połowy a przykrywająca drugą, gdy wrota są zamknięte« J. Łoś. »Poręcze = drągi, zamykające wierzeje« Ust. z Mazowsza. »Spągi (u wrót) wzmacniają podwójne poręcze, w ich środku po przeciwnych stronach osadzone i krzyżowo w 'biegun' wpadające« Święt.

40. || »Poręcz = uzda« Hilf. 177. || »Poręc(z) = przyczyna, wina, np.: »Powiadają ludzie, ze z matcynej poręcy umarła« Pr. fil. IV, 235.

Poręczeństwi = »testament« Rozpr. XII, 26, ib. 48; ib. 99. Ust. z Jaworza.

Porękznie: »Poręcnie = na rękę, w stosownej chwili, odpowiednio« Święt. 710. »Porencnie« Rozpr. XX, 433.

Poręcznik = »opiekun« Rozpr. XII, 26; ib. 99.

Poręczny: »Porę"cny = dogodny« Rozpr. XXVI, 389. || »Poręcny = człowiek, mający szczęśliwą rękę do sprzedaży« Pr. fil. IV, 861.

Poręczyć p. Porączyć.

Poręka = »staranie, np. 'Z moi poręki dostałeś sie tu'« Mil. »Uczyła je szyć i ze swojej poręki każdą wyuczyła... robotów« Pozn. VI, 54. »Paręka« Wal. 157.

Porękować się = »podać sobie ręce« Rozpr. XXVI, 389.

Porka = »zupa z owoców i jagód« Pr. fil. IV, 235.

Porna p. Porny, Porwany.

Pornąć = żgnąć: »Chłopiec... wyjął scyzoryk, pornął wilka« Gliń. 3. 170.

Pornik p. Parnik.

Porno p. Porwany.

Porny = »mocny, tęgi np. wódka porna, pieprz porny« Spr. IV, 310. Toż Spr. V, 398. »'Porny' — mówią o sile chrzanu« Spr. IV, 348. »Porny (o chrzanie) = silnie na zmysł powonienia działający, ostry, odurzający« Święt. 711. Toż Rozpr. XVII, 12 i 92.

Poroba p. Porobek.

Porobek »a. Poroba = przy tkaniu płótna nici poprzeczne, przetykane za pośrednictwem przesuwania 'cółnáka' po przez rozstawioną za pomocą 'nicielnic osnowę'« Spr. V, 398. || »Cztery trzydziestaki (t. j. trzydziestki pasm nici) stanowią 'porobek'« Pozn. I, 109. Por. Poròb.

Porobić = nieco popracować, trochę się zająć: »Porobieł moze z tem ze dwie godziny« Zb. V, 196. || »Porobić« = narobić: »Porobiuł krzyki« Zb. V, 229. || »Porobić« = zrobić, uczynić: »Cóześ ty porobiół!« ib. VII, 76. »Miły mocny Boze, co ja porobiła?« ib. XII, 161. »Co ona porobiuła z krową i kurą?« ib. VIII, 300. »Coś porobił krowie« Wisła IX, 124. || »Porobić a. pocynić = czarować, urok rzucić« Spr. V, 398 p. w. 'Pocynić'.

Porobiska = »urok, czary« Spr. V, 394 p w. 'Pocynić'.

Porobny = zap. łatwy do roboty: »Łąka za Brzeziem... wielkiej pilności i starania wymaga... Inne łąki są porobniejsze« Krak. I, 357.

Porodà: »Porodą« (nieobjaśniono) Rozpr. IX, 284. »Na porodzie = nigdy jako żywo, nigdy w życiu np. 'nie byłem pijany na porodzie'« Pr. fil. IV, 861.

Po rodacku p. Po cygańsku.

Poroniak = »dziecko poronione« Rad. I, 262.

Poronić: »Dzieci poronięte« Krak. III, 60. »Kości mamuta są to kości z 'poroniętego wielgoluda« Zb. XI, 3.

Poronieniec = »dziecko poronione« Krak. III, 60.

Porończę: »Porońcę = dziecko poronione« Spr. IV, 327. »Latawiec... powstaje z 'porońcęcia', jest to więc 'duch poronionego dziecka'« Mát. śp. 13. Toż Wisła VII, 114.

Porosić się = zamoczyć się rosą: »Nie pogonię já, bo się porosę«

Zb. IV, 133. »Porosieli koniczeńki, stojąc na polu« Maz. V, 239.

Porospyrciować p. Porozspyrciować.

Porosza = ponowa, śnieg nowy: »Ujrzał jadącego po pięknej poroszy myśliwego« Gliń. IV, 192. Wal. 166. Por. ukr. 'porószeńka' Zb. XII, 104.

Porośé: »Dlacego, dlacego Caplinianie mali? Na wysoką górę kamienie dźwigali, — Dlacego, dlacego w Caplinku porośli? Chuć jem nakazali, to oni nie pośli« Kozł. 282.

Porośląk = »zagajnik sosnowy« Ust. z Wołynia. Por. Porośląk.

Porowarzyé się: »Pòrowarzéc są = pokręcić się tu i owdzie« Ram. 154.

Porozbyé = »rozproszyć: 'Porozbuł het' = potracił wszystko« Lub. II. 212.

Porozchlapywać: »Chlib z dzizy po ścianach porozchlapywany« Chełch. II, 58.

Porozchybać = porozrzucać: »A ty (kawałki) poůozchybali (porozrzucali) po lesie« Zb. VII, 51. Por. Pochybać.

Porozciepywać = »porozrzucać« Fed. 406.

Porozciskować = porozrzucać: »Skubie to siano i suká te igły. Tén sie uobeźry, a tu telo siana pouozciskowanego« Zb. V, 237.

Porozgadować = rozgadać, rozgłosić: »Senkarz zara o tem porozgadował po całem mieście« Chełch. I, 198.

Porozkazować = wydać rozkazy: »Trzeba brutkana, co do mej woli, Nie pójdzie u mnie nigdy do roli, Tylko celadzi porozkazuje« Wisła IV, 810.

Porozkidać = »porozrzucać« Pr. fil. V, 844.

Porozlatać się = rozlecieć się: »Owce porozlatały się gdzieś« Kozł. 305. »To wszystko tak sie porozlatowało« Cisz. 318.

Porozlatować się p. Porozlatać się.

Porozmawiać się = pomówić: »Nie dają mi jej przyjaciele brać I ani z nią się porozmawiać« Rog. 108, nº 200.

Porozmierzać się = podzielić się według miary: »Porozmierzali się czapkami« Zb. II, 164 (t. j. czapka służyła im za miarę przy dzieleniu się pieniędzmi).

Porozparać się = rozpróć się: »Buty mu się porozporoły i wiechcie wyjozły« Kozł. 222.

Porozpisać p. Porozpisować.

Porozpisować = porozpisywać: »Porozpisował listy« Cisz. I, 95. »Potem porozpisano po syćkik królak« Zaw. 54.

Porozprawiać się = rozmówić się: »Nie dają mi cię przyjaciele brać I ani z tobą się porozprawiać« Rog. 108, nº 200.

Porozprószać = rozproszyć: »Musiałbym sie za nią rusać, Kości swoje porozprusáć« Zb. VIII, 289.

Porozrywać = rozszarpać: »Wsyćkich zbójów poozrywały« Święt. 345.

Porozspyrciować: »o przedmiotach okrągłych, które z głównej kupy zostały porozrzucane np.: 'jak tés te zimniáki pörospyrciowane'« Rozpr. IX, 213.

Porozumieć się = spostrzedz się, dowiedzieć się: »Wyjechał pon z chartami na pole... Poni się skoro porozumiała i czémprędzej po krawczyka słała« Kolb. 93.

Porozwiać = rozwiać: »Wiatry już powonie (woń) z niego porozwiały« Zb. VI, 101.

Poròb: »Zapaski są wyrobione w domu na zwyczajnych krosnach o jednej 'płosze' i dwóch 'nicielni-

cach', biorąc na 'postaw' przędzę lnianą, a na 'poréb' wełnę« Zb. II, 214. Por. Porobek.

Porów p. Parów.

Porówniać = zrównać: »Oj zeby to Pan Bóg dał, zeby góry porówniał« Maz. II, 208.

Porównie = zarówno, narówni: »Tamci nie wierzyliby mnie, porównie jak tamtemu« Kuj. I, 117. »Zołnirz z panem porównie do stołu siadał« ib. 118.

Porówno = »razem« Zb. I, 35. Toż Pozn. III, 173. Pozn. VII, 142.

Porple p. Parpie.

Porponetka = »portmonetka« Pr. fil. V, 844.

Porscak »a. Proscak = prosiak, wieprzek« Fed. 406.

Porszuk = »wieprz spasiony, dorosły« Osip.

Port = »nici lniane; płótno spalone na węgiel, używane do zatamowania cieczenia krwi« Petr.

Port = »przystań, przytulisko w ogólnym znaczeniu np. złodzieje mają w tej karczmie 'dobry port'« Pr. fil. IV, 861. || »On jest w dobrym porcie = dobrej tuszy« Zb. VIII, 253.

Portasa: »Biberasa portasa, biberynki portynki« Łęcz 154.

Portasy = »portki, spodnie« Kolb. »Cerwone portasy od karmazynu« Maz. II, 130. »Miałem portasy od karmazynu« ib. V, 311. »I portasy z karmazynu« Łęcz. 151. »Cérwone portasy« Zb. III, 18. »Portki a. Portasy = spodnie męzkie« Krak. IV, 317.

Portasz = »żandarm pograniczny« Rozpr. XVII, 24.

Portczyny = portki, spodnie: »Rozwiesił portcyny po płocie« Maz. I, 206.

Portczyska = portki, spodnie: »A ón ni miał i portczysków, da ino same rząski« Pozn. V, 99. »Masz portczyska połatane« ib. 205. »Jeno portczyska same łaciska« ib. II, 107. »Masz portczyska w same łaty« Zb. II, 69. »Portczyska bez nogawiców, i to nie jego« ib. VI, 104. »Má portcyska roztargane« Wisła VII, 303. »Zgrzebne portcyska« Cisz. 238.

Porteńki: »Postroiła kuždą pałubę z pokrajanej chustki w porteńki« Kam. 172.

Portka = nogawica: »Jedna portka cérwoná, drugá portka zielonál« Święt. 460. »Jedna portka druga gać, musi gawron djabłom grać« Zb. VI, 20. || »Portka = woreczek długi a wązki na podobieństwo nogawicy: 'portka mąki, portka kaszy i połeć słoniny — na cały rok leguminy'« Pr. fil. V, 844.

Portki = spodnie z białego domowego płótna konopnego« Kłosy XIII, 44. »Portki = spodnie« Mil. Udz. »Portki a. Portasy = spodnie męzkie« Krak. IV, 317. »Portki ci sie odpieny« Lis. || »Portki komu skroić = wybić kogo« Spr. IV, 28. || »Portki = dwa pnie drzewa, wyrastające z jednego korzenia« Pr. fil. V, 845.

Portmonka = »portmonetka« Pr. fil. V, 845.

Portmónówka = »portmonetka« Krasn. 307.

Portugał = moneta wartości 10 dukatów: »Dwa portugały... dwadzieścia dukatów w złocie« Bar. 200.

Porty = portki, spodnie: »Podar'ci mi sznurówusię... ja tobie porty podrę« Pozn. IV, 154. »A ten czwarty Ma złe portki« (zapewne zam. 'porty') Rog. 176, nº 356.

Portynki p. Portasa.

Porucać p. Porucić.

Porucha = »poruszenie macicy« Pr. fil. IV, 235. || »Siepa kuždym, kiedy sie w nim porucha ozwie = początek słabości z niewiadomej przyczyny, niesmak« Kam. 121. »Chłopi kupowali od misiarzy kamień czerwony od poruchy, z przerwania« ib. 152.

Poruchać się = ruszyć się: »Poruchaj sie, poruchaj« Maz. III, 143. Toż ib. 190. Rad. I, 228 i 231.

Poruchliwy = »ten co porusza, kradnie« Pobł. 138. Toż Mil.

Porucić = rzucić: »Pán sięgnon do kiesonki... nabráł piniendzy do gárzci, porucił im« Wisła VI, 144. || »Porucać = pomiatać, porzucać« Pr. fil. IV, 297. »Ten głupi nie kciáł nic robić, syćka tyz ta nim tak porucali« Zb. VII, 70. || »Porucić = poronić (o kobyle)« Spr. V, 398. Por. Porzucić.

Porucka = »rzucenie podejrzenia na kogoś« Spr. V, 398. Por. Podrucać.

Porunić się = gęsto zarosnąć: »Poruniło się — mówią o pierwszej trawie wiosną albo o odroście wełny po ostrzyżeniu owcy« Spr. V, 398.

Poruska = »poruszenie, powstanie 'Zrobili poruskę' (o r. 1846)« Spr. IV, 327.

Poruszać = »kraść« Pobł. 138.

Poruszenie = choroba kobieca: »Kamień od poruszenia = Lapis haematites« Wisła III, 90. »Krople od wielkiego poruszenia = Tinctura Valerianae« ib.

Poruszenik rośl.: »Cały szereg poruszeników, roślin używanych przeważnie w chorobach kobiecych... Poruszenik jest niejako nazwą lekarską, posługującą całej grupie roślin, używanych od pewnych chorób« Wisła II, 9. »Jeden z poruszeników... zdejmuje z kobiet urok, który niepłodnemi je uczynił« ib. 702.

Poruszeństwo: »Poruseństwo a. zeberyjá = bunt, np.: 'béło godne poruseństwo w Chochołowie'« Spr. V, 398.

Poruszować = »ruszać« Wrześ. 18. »Porusować = poruszać« Spr. IV, 380. Toż Spr. V, 398. »Chyciła sie celadka grule porusować« ib. 348 p. w. Chycić. »Zbójnikiem (wiszącym) na boku wiater poruszuje« Zejsz. 170.

Poruszyć = wzruszyć: »Perswadowała mu matka, ale on nic a nic nie poruszył się i poszedł od niej« Zb. XIII, 106.

Poruśny = »lubiący coś ukraść, na małą skalę złodziej domowy« Pr. fil. IV, 861.

Porwać = schwytać, chwycić: »Jak porwie śpady« Zb. XI, 87. || »Porwać = ukraść« Pr. fil. III, 496. || »Porwał, Porwali p. Porwany. || »Formy: »Porwią« Krak. I, 318. Kon. 64. »Porwią się« Matusiak Kw. 13.

Porwak: »Porwák = doręcze, dorędzie. Mieć co na porwáku = pod ręką, na pogotowiu« Pobł. 70. »Pōrwák« toż znaczenie« Ram. 155.

Porwan p. Porwany.

Porwany = porywczy: «Jak mię tko nie chce słuchać, to jestem porwany = raptowny, raptus« Zb. II, 236. »Porwaná jestem do grzechu = mam skłonność do grzechu« ib. || Porwany a. Porwan Bogu, szatanu, katu, chorobie i t. p. = niech go (ją) licho weźmie! 1) Stosuje się do rodzaju rzeczownika: »Porwanać tam Bogu żona« Kolb. 414. »Porwanaś ta Bogu I z tym twoim wieńcem« Kuj. I, 304. »Porwany tam Panu Bogu Ten wiánecek twój« Maz. II, 38. »Porwana tam wilkom kro-

wa... Porwane tam lisom kury« ib. 79. »Porwan tam katu i mak... Porwaneś katu i z żytem... Porwaneś katu i z owsem... Porwaneś tam katu z sianem... Porwana tam katu owca« i t. p. Maz. II, 80 i 81. »Porwanaś chorobie, myśl sama o sobie« ib. 82. »Porwane katu szewiectwo« ib. III, 72. »Porwaneś katu« ib. 258. »Katu porwaneś z owsem« Rad. II, 33. 2) Nie stosuje się do rodzaju rzeczownika: »Porwan Bogu swoja manna« Wójc. II, 12. »Porwan Bogu swoja owca« Wójc. II, 13. Toż Wisła IX, 350 (zamiast 'porwan' położono tam kropki). »Porwan cartu twoja krowa... owca... świnie« Kon. 110. »Porwan szatanu zalety długi« (t. j. długie zaloty) Zb. IX, 265. »Porwan psu trawa, kiedy zdechła krowa« Cinc. 32. 3) Bez rzeczownika: »Porwana ta Bogu!« Kuj. I, 52. »Porwana ta katu« ib. »Wysoko, wysoko porwano Bogu Ojcu, nie wyspała ja sie« ib. 261. »Porwan Wálántemu« Wisła VI, 875. 4) Zamiast celownika mianownik: »Porwan tam licho mak« Rad. II, 74. »Porwana licho owca« ib. 5) Inne zwroty: »Porwał tam Bogu manna, już ci ja nie jest panna« Rad. II, 75. »Porwał ta Bogu krowa, dziecięciu boli głowa« ib. »Porwał tam Bogu świnię, zrobiłam ja wstyd rodzinie« ib. »Porwali katy moje siewiectwo, Wolę já z Bogiem w niebie królestwo« Zb. IV, 99. »Porwana cię Bogu Ojcu z wiańcem« Maz. III, 204. 6) Inne formy: Pony: »Człowieku pony'ś ty jest« (może to samo, co porwany t. j. zgubiony K.) Pozn. VI, 233. Porno = porwano, Pornota = porwano tam: »Pornoś katu« Kiel. I, 160. »Pornota Bogu = co mi tam!« Piątk. Toż Zb. IV, 192. Porna = porwana: »Porna Bogu twoję świnię... Porna Bogu twoję owcę« Rog. 251, nº 512. »Pornaś katu, odproś Panu Bogu!« ib. 84, nº 145. Arwan = porwan: »Arwanaś katu swoja szkoła« Kon. 72. Por. Pórno, Poręczyć.

Porwaśny »a. Porwisty = skłonny do kradzieży« Spr. V, 398.

Porwiósło p. Powrósło.

Porwipołeć = urwisz: »Porwijpołciu przeklęty!« Krak. I, 119. »Porwipołeć a. Urwipołeć = urwisz, szkodnik« ib. IV, 324.

Porwisty p. Porwaśny.

Porwisz = »złodziej« Kłosy XIII, 43. »Porwiś = złodziej« Święt. 711. »Człowieka, który wyprowadzi ze stajni krowę lub konia, mianują 'złodziejem'. Tego zaś, który z pola lub gumna wyniesie zboże, koniczynę, ziemniaki i t. d. zowią zwykle tylko 'porwiszem', 'szkodnikiem', 'spędziszem'« Krak. I, 118.

Porwitaniec = »Chaber frygijski, Centaurea phrygica« Krak. III, 131.

Porwoźnik = »powroźnik« Ust. z Jaworza.

Porwósło p. Powrósło.

Porwóz p. Powróz.

Porwózeczek p. Powróz.

Porwózek p. Powróz.

Pory = zgr. portki?: »I młynárz sie bierze zwykle koło pytla, Jaże na młynárzu popękała kitla. Wzion ci ją za rącki, wzion ją między wory, Jaże na młynárzu popękały pory« Zb. XV, 166.

Poryje: »Świnia ryje bez poryje, a kiski sie za nio wleko (Igła z nitką)« Wisła VI, 316.

Poryk = »głos, ryk niedźwiedzia« Pr. fil. V, 845.

Porykiwać = »1, ryczeć często

2, przenośnie: krzyczeć na kogo: ciągle na nią porykują« Pr. fil. V, 845.

Porypać se = »pojeść sobie« Rozpr. X, 297.

Porywacz = »złodziej« Pr. fil. III, 496. || »Ręce porywace, nogi uciekace« Kon. 54. Toż Krak. II, 50.

Porywać = chwytać niewielkie rzeczy ukradkiem, kraść drobiazgi: bicze, worki« Wisła I, 319. »Chłopcysko buty porywał = obuwał, chodził w butach dziadka swojego« Kam. 111. || Porywać = pojmować, naśladować: »Wowcarcyk... juże dobrze porywa Jantkowe (granie) = pojmuje, naśladuje swojego nauczyciela« Kam. 140. Toż Zb. I, 22.

Porywny = »porywający np. krakowiák, taniec porywny i nieporywny« Pr. fil. V, 845.

Poryzać = »przedrzeźniać, drwić sobie z kogo« Kuj. II, 275. || »Poryzać = gderać« Spr. V, 140.

Porzad = »raz po raz« Spr. IV, 28. »Porzad = ciągle« Rozpr. XII, 26. Toż: ib. 99. »Porzad = zawsze« Parcz. »Mam na szpatnym koniu jechać do piekła, to też porzad wolę na pieknym« Cinc. 23. »Porzad a. Porząd = ciągle, raz po raz« Pr. fil. V, 845. »Porząd mi dawają, co mi się nie lubi, porząd mi dawają, co ja nie chcę« Rog. 28, nº 55. Toż ib. 189, nº 385.

Porząd p. Porzad.

Porządek = ład, kolejność: »Za porządkiem = w porządku« Was. 249. »Za porzódkiem wszyskie musi wytajcować« Wisła IX, 235. »Czytać za porządkiem« = kolejno, nie na wyrywki« Mát. P. 16. || Porządek = ochędóstwo: »Że nie trzymał porządku koło siebie, pomiatano nim zwykle« Święt. 513. || »Porządek = nieporządek: »Tak sie zgniéwali na niego, ze mu wsyscy chodzili na próg porządki robić« Święt. 440. || »Porządek, porządeczek = to co służy jako środek do uporządkowania czegoś: »Boli mnie zołądek, bo w moim zołądku wielki nieporządek. Do mego zołądka porządecku trzeba: ćwierci cielęciny i piecywo chleba« Krak. II, 67. || Porządek a. Porządki = naczynia, statki gospodarskie i t. d.: »Parobek... do wyrabiania porządków« Kuj. I, 58. »Drzewo na porządek« ib. 78. »Drzewo na porządki« Pozn. I, 86. »Naczynia i sprzęty domowe nie bywają już porządkami, lecz (osobliwie bednarskie) statkami nazywane« ib. 87. »Cały do gospodarstwa potrzebny porządek« ib. III, 197. »Porządki = narzędzia rzemieślnicze« Krasn. 307. || Porządek = otoczenie, świta: »Dojechał w takiém porządku do ty królówny« Cisz. 191. »A teráz taki porządek má« ib. P. jeszcze Aten. 1879, I, 225 passim.

Porządeńko = porządnie (niewłaściwie napisane przez ż. K.): »Przyjedź, przyjedź matuleńko, Oglądaj się porządeńko« Pauli 138. (W dalszych strofkach: tatunieńku, starszy bracie, siostruneńko, młodszy bracie).

Porządkarnia a. Szarużnia = »miejsce (szopa duża lub plac), gdzie obrabiają drzewo porządkowe« Pozn. III, 131.

Porządkowy = przeznaczony na porządki, na wyrób narzędzi: »Drzewo porządkowe« Pozn. I, 86. Toż ib. III, 131. || »Porządkowy = stelmach służący we dworze« Spr. V, 119. Toż Pozn. I, 87. »Stelmachów i ludzi porządkowych (do wyrabiania koryt, uli,

kopanek)« Pozn. I, 111. »Starszy parobczak, czyli porządkowy = do wyrabiania porządków (narzędzi, pługa)« Kuj. I, 58.

Porządnie: »Porząmnie« Święt. 359; ib. 373; ib. 374; ib. 426. Zb. VII, 11; ib. 34. Rozpr. VIII, 195. »Porzomnie« Cisz. 90. Rozpr. VIII, 206; ib. IX, 172. Zb. VII, 42. Wisła I, 246. Pr. fil. IV, 235. »Nieporzomnie« Maz. V, 3.

Porządny: »Porzómny = porządny 1, przyzwoity 2, tęgi co się zowie« Krasn. 307. »Cy tam niéma kej jakiego porząmnego bucáka« Święt. 584. || »Porządny = ładny, przystojny« Sand. 264. Toż Fed. 406. || »Porządny = zdatny do roboty« Sand. 264. || Formy: »Porząmny« Zaw. Etn. 3. Święt. 584. »Porząnny« Pr. fil. IV, 235. Święt. 124. »Porzomny« Wisła I, 246; ib. VII, 361. Cisz. 66. Spr. IV, 327; ib. 380. »Porzonny« Święt. 137. Pr. fil. IV, 861. Czark. »Porzómny« Krasn. 307.

Porządzać: »Porządzá« (nieobjaśnione) Rozpr. IX, 319.

Porządziowy = zdatny na porządki, na wyrób narzędzi: »Drzewo porządziowe« Kuj. I, 78. Toż ib. II, 269. Por. Porządkowy.

Porząmnie, Porząmny p. Porządnie, Porządny.

Porząnny p. Porządny.

Porzecz = porzeczka: »Prosił ci jéj przy porzycy, niech mu nie da, choć pożycy« Rad. II, 44.

Porzecze = nad rzeką: »Na porzeczu = ponad rzeką« Sand. 269.

Porzeczka: »Porzeczka czarna a. pękatka, w niektórych stronach nazywana smrodynią« Osip. || »Podrzéczki = porzeczki« Pr. fil. IV, 233. »Porzéczkę urwać« Rad. II, 44. Por. Porzecz.

Porzeczne = »osep« O.

Porzeczysko = obmowa: »Wziąć kogo na przetak, w obmowisko, w porzeczysko« Cinc. 40.

Porzekadło: »Porzékadło = wyraz lub wyrażenie, którego ktoś wciąż używa, raczej z przyzwyczajenia, niżeli z potrzeby« Spr. V, 398.

Porzeszyć: »Pôrzeszec = powiązać« Ram. 155.

Porzez = »ośnik« Rozpr. XII, 99. »Porzyz = ośnik« ib. XVII, 55.

Porzezać: »Miłości sie nie nabawi, A serduszko sie zakrwawi; Miłością go porzeże, Złego sie nie ustrzeże« Zb. IX, 269.

Porzęda: »Zrzęda a. porzęda wytwarzać = niebywałe rzeczy robić« Mil.

Porzędzie = »szereg, rząd« Zb. II, 10. Toż Cer.

Porzędziom = z rzędu, po porządku: »Bedzies ty potęm miał (cudowny grajcar) porzędziom dwa roki« Zb. VII, 27. »Zmieniają sie co rok porzędziom (po rzędzią, porządkiem)« Wisła IX, 76.

Por-zić p. Pojrzeć.

Porzomnie, Porzomny p. Porządnie, Porządny.

Porzonny p. Porządny.

Porzómny p. Porządny.

Porzucić = rzucić: »Porzucili tromnę na ziemie« Kuj. I, 164. »Porzućcie jej piątaka« Maz. III, 153. »Żeby sie pan młody nie smucił, sto złotych za wieniec porzucił« Fed. 54. || Porzucić = poronić: »Klacze... płód porzucą« Krak. IV, 89. »Umarłego nie trzeba wieźć kobyłą, boby porzuciła« Zb. V, 136. Por. Porucić.

Pos = »pocałunek: 'daj mnie pos'« Hilf. 177.

Posad = »tyle zboża na klepisku, ile na jeden raz do młócenia położą« O. Toż: Hemp. Kuj. II, 275. || »Kiedy się ptaki do zboża zbiegną (co się zowie: 'gdy podlecą

na posad'), wówczas pociąga on (chłop) nagle za sznurek, czyli 'przyrywa' go, obłąk nachyla i przymyka się na posad, a kuropatwy są złapane« Krak. I, 185. || »Posad = miejsce nowożeńców przy uczcie weselnej« Zb. I, 90; ib. II, 190; ib. II, 273; ib. VII, 253; ib. VIII, 131. || »Posád = posag« Pr. fil. IV, 236. Por. Podcepie, Posag.

Posada = »pólko ptasznicze; myśl.« Pr. fil. V, 845. Por. Posad.

Posadłowie = »podwórze wraz z miejscem, na którem się stodoła, szopa i dwór znajdują« Pobł. 70.

Posadny p. Posażni.

Posadzić się = siąść: »Tak białka sę pósadzi« Hilf. 132.

Posadzieć = odsadnić się (?): »Bo nam koniki posadzieli, štyry mili przelecieli« Was. 127.

Posadzka = »miejsce w szopie na boisku, na którem leżą dwa snopy zboża przy młóceniu, a pod nimi ziarno już wymłócone« Spr. V. 398. || »Mierzwę usuwają przed boisko, dopóki się jej więcej nie nagromadzi za drugą lub trzecią 'posádzką'« Święt. 7. »Mierzwę młócą zaraz przy pierwszej 'posadzce'« ib. || »Posiacka = posadzka« Spr. IV, 380.

Posag = »wyprawa t. j. skrzynia z przyodziewkiem, bielizną i pościelą« Spr. V, 398. »Panna dostaje posag i wiano. Nazwa wiana obejmuje tylko żywy inwentarz; do posagu należy: wyprawa, pieniądze, ziemia i t. p.« Was. 69. || »Druzba... zabija w ścianę 'posag', czyli trzy kołeczki w równej linji, na których rozściełają ręcznik« Chełm. I, 223.

Posankować się = »pojeździć sankami« Pr. fil. V, 845.

Posażać = brać w posagu (?): »A ten kufer śrebra sami posażajcie, szkatułę pieniędzy na ubogich dajcie« Zb. II, 40.

Posażni = posagowy, wzięty w posagu: »Wstańże synowa... są posażnie krowy, trzeba je wydoić« Kuj. I, 306. »Są posadne (zam. posażnie K.) krowy, trzeba je wydoić« Pozn. IV, 76.

Posażnica = »kobieta, która odbiera i odwozi w końcu wesela posag dla panny młodej« Pr. fil. V, 845.

Posądek = »posądzenie, podejrzenie« Krak. IV, 317. Toż Krak. III, 88; Rozpr. VIII, 196; Beld. 77.

Posądzić na kogo = posądzić kogo: »Na mnie nie posądź« Pozn. V, 163. »Na grajczyka posądziły« Łęcz. 191.

Posądzka = »posądzenie« Pr. fil. V, 845.

Poschnąć = zeschnąć się: »Djebli poschły na scypy« Zb. XV, 21.

Poschodzić = wzejść: »Przed św. Janem każda roślina 'poschodzić' musi« Święt. 594.

Poschód słońca = »wschód słońca« Cer.

Posećer = »młot do rozbijania kamieni« Ram. 155 (posiekier).

Poseliny = »poselstwo, wysłanie starszego gospodarza z prośbą o rękę dziewczyny« Rozpr. XXVI, 389. »Zaloty a. poseliny a. 'ogadziny« w temże znaczeniu: Zb. XIV, 82. Toż: Zb. XV, 121; Wisła III, 29.

Poseł = poseł weselny, pośrednik przy umawianiu się o małżeństwo: »Syn ojców... pytá sie, kogo ma za posła wysłać« Wisła IX, 226. »Baba, chtórá je w posłach« ib. 228. »Baba, co je za posła« ib. || Formy: »Posieł« Kal. I, 100; Spr. IV, 359; »Posoł« Rozpr. IX, 112. Wisła VIII, 102. Por. Posły.

Posełać się a. Przysełać się = słać posłów weselnych: »Odrzucony parobek... poséła się wtedy bezzwłocznie do drugiej dziewki« Chełm. I, 239. »Jeżeli dziewka za przysełającego się pójść ma ochotę« ib.

Posenno = »posępnie, chmurno« Pr. fil. V, 845.

Posesorowy: »Był ci to Derewic, posesorowy dziedzic« Was. 211.

Posępnica = »melancholja« Ust. z Kujaw.

Posiad = »siedzenie, np. 'Leciały siwe gąski z posiadu'« Pr. fil. IV, 236. »Powstańcie już z posiada« Rad. I, 201. »Za jednym posiadem śniadanie z obiadem« Spr. V, 398. || »Posiad = sposobność« Święt. 711.

Posiadka = posiedzenie, gościna: »Na długom zabawkę, na krótkom posiadkę« Kal. I, 161. Toż Pleszcz. 41 i 173.

Posiadło = »siedlisko, zamieszkanie z rodziną; nie oznacza prawa dziedzictwa, ale stałe użytkowanie z siedziby« Pr. fil. IV, 861.

Posiady = »odwiedziny« Spr. IV, 310. Toż Spr. V, 398; Rozpr. XVII, 55.

Posiadzka p. Posadzka.

Posiąść = zasiąść, pousiadać: »Posiedli za krzasła« Zb. V, 201. »Posiedli koło stołu« ib. 232. »Posiędą se« ib. XIV, 100. »Tu se posiędą« Rozpr. VIII, 224. »Posiedli, jedzą« Pozn. VI, 97. »Wszyscy sobie posiedli« ib. 190. »Posiedli« Cisz. 157. »Posiądźcie« Święt. 156.

Posicie = »poszycie dachu« Pr. fil. V, 846.

Posiec = pokosić: »By mu dała swoją łączkę posiec« Lip. 89. »Posiekę ją sama« Łęcz. 92. »Jak zaś go (groch) parobek posik (posiekł)« Pozn. VI, 162. »Łąka nieposieczona« Zb. IV, 182.

Posiecz = »poręb« Roczn. 227.

Posieczysko: »Posiéczysko = ścięte pole po żniwie« Kuj. I, 318.

Posiedlisko = »mieszkanie w chałupie« Krak. IV, 318.

Posiedzenie = »mieszkanie« Czark. || Posiedzenie = miejsce, zajęcie, posada: »Który chce, niech będzie we młynie po mnie, a drudzy to sobie posiedzenia szukajcie« Krak. IV, 108.

Posiedzialność = »miejsce zabudowane i zamieszkane« Pr. fil. V, 845. || »Posiedzialność = własność« Pr. fil. IV, 236.

Posiedziciel = »posiadacz, obywatel, właściciel posiadłości gruntowej« Zb. I, 22. Toż ib. 35. Pr. fil. V, 846. Pozn. III, 130.

Posiedzieć = »być spokojnym np. 'posiedź!' = nie swawol, uspokój się!« Zb. I, 49.

Posieje = »wysiewki od krup, mąki« Petr.

Posiekier p. Posećer.

Posielać = »posyłać« Wisła IX, 76. Por. Posilać, Posłać.

Posieł p. Poseł.

Posiepać się = »popadać się, o skórze na rękach i nogach od zimna i wilgoci« Spr. V, 140. || »Posiepać« = potargać: »Za to,ześ mu (żydowi) brodę posiepał, mars do kryminału!« Wisła VII, 306.

Posierocieć: »Posiérocieć, gdy wskutek zimna wyjdą na ciało pryszczyki, gruczołki, które nazywają 'sierotami', mówią, że człowiek ten posierociał« Kolb.

Posierznąć = mieć sierść zjeżoną: »A tyn kóń tak posiyrz (sierść mu się pojeżyła)« Zb. XI, 97.

Posilać = »posyłać« Spr. IV, 359.

Posiłkować = »jeść, odżywiać się« Pleszcz. 41.

Posinić = »posiniaczyć, siniaki porobić« Ust. z Litwy.

Posiostra: »A wsakeś mi to nie sama, bo z tatusiem i matusią... i braciskiem i siostrzycką i pobratkiem i posiostrą... to obiecała« Rad. II, 100. »Pósiostra (półsiostra) = siostra stryjeczna, siostra cioteczna, kuzynka« Pobł. 69. »Półsiostra«: »Półsostra = kuzynka, krewna, zwłaszcza siostra stryjeczna lub cioteczna« Ram. 139. Por. Pobrat, Półbrat.

Posipaka = »pogardliwa nazwa niższego urzędnika rosyjskiego« Roczn. 227.

Posiwawy = »szpakowaty« Ust. z Łodzi.

Posiwić: »Pôséwic = siwizną pokryć« Ram. 155.

Poskaczkować = »poskakiwać« Pr. fil. V, 846.

Poskakiwać = poskoczyć kolejno: »To óni poskakują mu do pomocy« (poskoczą) Święt. 441. || »Poskakiwać = podskakiwać, skakać: »Kej idzie do karczmy to se poskakuje« Aten. 1877, VI, 663. Toż Wędr. XXVI, 172.

Poskarpny = »mało jedzący« Rozpr. XVII, 55. Toż Spr. IV, 348; ib. V, 399.

Posklepać = poklepać klepaczką czyli kijanką: »Pospierają kobiety bieliznę, wypłóczą w stawie, posklepają na stołkach« Pozn. I, 107.

Poskludzać = »pozbierać, posprzątać« Pr. fil. V, 846.

Poskoczyć = skoczyć: »Na gołych kolanach do ni poskocuł« Chełch. I, 143. || Poskoczyć = podskoczyć, wzrosnąć, zwiększyć się (o cenie): »Takiej drożyzny na zboże nie będzie u nas zajedno, a choć i poskoczy kiedy, to przeć nie na długo« Kam. 48.

Poskrobek = »niewielka ilość rozczyny, zeskrobana nożem z wewnętrznych ścian dzieży i pozostawiona na krawędzi wewnętrznej dna jej, jako ferment, mający służyć do zarobienia rozczyny na pieczywo następne« Osip. || »Poskrobek« = bułeczka z zeskrobanego ze ścian dzieży ciasta: »Wyskrobała dzieżkę i wsadziła do pieca mały poskrobek dla dziadka« Zb. X, 103. »Poskrobek = chleb z resztek ciasta« Święt. 711. || »Poskrobki = z obór, stajen podwórza cząstki wyskrobane jeszcze gnoju, błota« Zb. I, 22. || »Poskrobek = dziecko najmłodsze w rodzinie« Parcz. Por. Podskrobek.

Poskromić się = »uporać się z robotą, skończyć pracę« Pobł. 138. »Poskromi się = uwolni się, ukończy robotę« Pozn. I, 106. || »Poskromić się = zjeść z mięsem w poście« Pr. fil. IV, 236.

Poskromność = »uległość« Fed. 406. »Z najwiekso poskromnościo i wesołościo« ib. 72.

Poskróbek p. Poskrobek.

Poskucić = »sprzątnąć« Rozpr. XVII, 55. || »Poskucić = dopomagać« Spr. IV, 338. Toż Wisła II, 774. || »Poskucić sie = posłużyć się« Rozpr. XX, 433. Por. Poskutać.

Poskucować = »nudzić się, kwasić się« Wrześ. 18.

Poskurać = wskórać: »Nic nie poskurali« Kam. 16. Por. Poskuzyć.

Poskuranie = korzyść, zysk: »Trza (chłopu) bez poskurania odejść« Kam. 174.

Poskuta = »posługa np. musę iść domu i zrobić poskutę« Zb. II, 251.

Poskutać = »robić posługę« Zb. II, 251. Por. Poskucić.

Poskuzyć = »zyskać, odnieść skutek« Rozpr. XX, 433. Por. Poskurać.

Posłać: »Poślę« 1 os. l. p. Rog. 98, nº 178, zwr. 3. Toż ib. 105, nº 196, zwr. 2. »Poślijcie mi po malérza« ib. 106, nº 197. »Po księdza posłojcie« Lub. I, 260. Por. Posielać, Posilać.

Posłaniec = »swat« Spr. IV, 327. || »Posłaniec zły = djabeł: »Bo to óna o tem nie wié co mówi, télko jej to musi za wolą boską dyktować ten to posłaniec zły, co w niej siedzi« Pozn. VII, 114.

Posłanko = kołyska, kolebka: »Jeszcześ-ci była w powiciu, matka mówiła: mój zięciu, Jeszcześ-ci była w posłanku, matka mówiła: kochanku« Pozn. V, 92. »Matka płacze bez ustanku, te spij sobie na posłanku« Derd. 34.

Posłeszny p. Posłuszny.

Posłonek = »złotojeść, helianthemum vulgare« Petr.

Po słonku p. Po.

Posłonny »a. słonny = ku słońcu obrócony, np. posłonne miejsce« Zb. II, 253.

Posłoń: »'Buk na posłoń kręty' — jest drewnem dobrem na sprzęt, ale 'na opak kręty' nie dobrze się szczypie« Spr. IV, 307. Por. Po słonku.

Posłuch = »posłuszeństwo« Pleszcz. 41.

Posłuchacz = słuchający: »Posłuchajcie posłuchace, co powiedzą powiedace« Maz. III, 77.

Posłuchać = »zgodzić się, czyli przystać na jaką propozycję, dokonać czynności, żądanej przez kogo« Osip. || »(Dziadek) siád u ŭorgán i posuchá (słucha)« Zb. VII, 28. »Tąn sie budzi i posucha (= posłucha) co sie dzieje« ib. 75.

Posłuchmienny = »posłuszny, uległy« Pr. fil. IV, 861.

Posłuchnąć: »Posłuchnę« Rozpr. IX, 348. »Posłuchnył« ib. 349. Por. Posłychnąć.

Posługaczka: »Oni weśli do dworu, w niem wszystko gotowe: dla ni posługacki, dla nigo dubeltówka wisi na ścianie« Chełch. II, 9.

Posługować = posługiwać: »(Wdowa) zaráz zacęna placek piéc i posługować Panu Bogu« Zb. VII, 41.

Posłuszność: »Pôsłûsznosc = posłuszeństwo« Ram. 155.

Posłuszny: »Posłószny a. posłeszny« Rozpr. XII, 12. »Posłuszny ku niemu« Ust. z Jaworza. || »Posłuszny = służący; być posłusznym = służyć« Pr. fil. V, 846. »Szynkarz spełnia funkcyje t. zw. posłusznego« Zb. XIII, 55.

Posłużeczki: »Żebyście nám pomogli zjeść, spić, z nami się uweselić, do góry podskocyć i ŭod druzecki na posłuzecki« Zb. XIV, 85.

Posłużny = zapewne usłużny: »Udała się rozkochana dziewka do owéj baby, a wszystko onéj opowiedziawszy, o radę prosiła. Posłużna babina dała dziewce garść wyczesánego lnu jak na kądziel« etc. Bal. 83.

Posłużyć: »Aby czarownica krowom nie posłużyła, aby te mléka nie postradały, przybijają do progu stajni podkowę« Zb. V, 121.

Posły = »te pszczoły, które w czasie wyrojenia lecą szukać nowego siedliska dla młodego roju« Pr. fil. IV, 861.

Posłychnąć: »A Maryja ze swym synaczkiem, gdy posłychnęła, Oj do Egiptu, do Jeruzalem tam uciekała« Zb. III, 23. Por. Posłuchnąć.

Posmarzczać się: »Půősmárzcać sie = poskurczać się, o skórze na ciele ludzkim« Rozpr. IX, 213.
Posmęcić = »posmucić« Wisła III, 88. »Posmęci się trochę, posmęci i przestanie« Orzeszkowa, Bene nati 100.
Posmętkować = »pomyśleć« Pr. fil. V, 846.
Posmiatać = »pozmiatać« Pr. fil. V, 846.
Posmolić = »powalać« Czark.
Posmucić się: »Spadł ci wianusek, pokrusył się, A mój najmilsy posmucił się« Wisła III, 590.
Posmuknąć: »Posmuknąc = powieść dłonią po czemś, pogładzić« Hilf. 181. Por. Posmukować.
Posmukować »kłosy = przeciągać i wyciskać dłonią kłosy, by wypadło ziarno« Krak. IV, 321 p. w. Smyk. »Garścią posmykuje kłóski« Kam. 72.
Posmyczki: »Posmycki = drobna kradzież, porywanie cudzej własności« Spr. V, 399.
Posmygacz = »smyk, wyrostek, młody człowiek a także młode zwierzę« Roczn. 227.
Posmyk: »Zbierać siano posmykiem a. posmykami = sunąć kopkę na powrozach tam gdzie wozem trudno« Ust. z Królestwa. || »Posmyk = część składowa skrzynki do sieczki« Udz. || »Brona (borona) składa się z pięciu drewnianych czworobocznych słupków (w Krakows. półbronki), dwóch wprawionych w nie poprzecznie cieńszych nieco listewek zwanych snózy, jednej cienkiej listewki łączącej dwa skrajne słupki z sobą zwanej posmyk (w Krakows. patyk)« Chełm. I, 105.
Posmykacz = »złodziej« Spr. IV, 338.
Posmykować p. Posmukować.
Posmyrka = »mowa między ludźmi w gminie o czemś ważniejszem« Udz.
Posny p. Postny.
Posoba p. Posowa.
Posobica: »Posobicą = osobno, z osobna, pojedyńczo« Zb. I, 27. »Posobicą = po osobie, po jednemu« Pozn. II, 122. »Chciáł iść... posobicą (= osobno, sam jeden)« ib. VI, 45. »Posobicą (= osobno) każdy« ib. 90. »Każdy posobicą (osobno) ib. 103. »Posobicą« w temże znacz. Pozn. VI, 3; ib. 221: ib. 354. »W posobicy (= z osobna)« ib. 77. »Z posobicy«: »Wojska takiego, jak sie znájduje rozmajite w kraju, co królowie mają — bo już posobicy nie béde powiadáł« ib. 112.
Posocać p. Posocić.
Posocić »a. Posocać = pchać, popychać« Rozpr. XVII, 62 p. w. Socić. »Posocić = popychać« Spr. IV, 28.
Posoka = »krew, a zwłaszcza krew zwierząt« Udz. »Ludzie mają krew, domowe zwierzęta — juchę, dzikie zaś — posokę lub farbę« Pleszcz. 49. || »Posoka« = zupa z krwi: »Jeść posokę gotowaną« Krak. III, 71. Toż ib. 73. »Spůőrządziuła te kref, narobiuła zaś te půősoki, dawała jim jeś« Rozpr. IX, 198. || »Posoka! = przekleństwo« Dyg.
Posoł p. Poseł.
Posontorzyć się = »powadzić się, posprzeczać się« Pr. fil. V, 846.
Posowa = »pułap« Kuj. I, 78. Toż Kuj. II, 275. Zb. I, 35. Pozn. III, 131. Mil. W temże znaczeniu: Pozn. I, 191; ib. II, 76. Nadm. 80. »Balka... podtrzymuje posowę, czyli słup z desek« Pozn. II, 176. »Posoba a. posowa = pułap« Pozn. I, 88. »Posoba = posowa« Wisła III, 726. »Posoba = po-

sowa, sufit« Piątk. Parcz. »Pŭosŭoba« Rozpr. IX, 132. »Posoba« w temże znacz. Pozn. VI, 333.

Posowieć = »zdziczeć jak sowa lub ptak drapieżny« Maz. III, 120. »Nase druchny posowiały« ib.

Pospać się = usnąć: »Dopiro jak oni sie pospali, tak on posed« Kozł. 354. »Pospać się« = zaspać: »Ale ci bracia nic (nie przychodzą z pomocą). Bo óni sie bez ten cas pospali« Zb. XI, 88. Por. Pośpić się.

Pospadać = »wymrzeć — o pszczołach: pszczoły pospadały« Pr. fil. V, 846.

Pospadować = pospadać, spaść: »Sŷćkim łby pospadowały« Zb. V, 241. »Z twoji główki pospaduje ziele« ib. VI, 108. Por. Pospaść.

Pospaść = spaść: »Żebŷ wama, chaje, łbŷ pospadłŷ z karku« Derd. 53. Por. Pospadować.

Pospiać p. Pośpiać.

Pospierać: »W poniedziałek zwykle pospierają (po-piorą) kobiety bieliznę« Pozn. I, 107.

Pospieszać: »Pilić = nękać, dokuczać, pospieszać kogoś« Krak. IV, 316 p. w. Pilić.

Pospodawać: »Wsyścy se ręce pospodawali i pośli« Zb. VII, 51.

Pospol = »raz po raz np. był pospol« Ust. z Litwy. »Pospol(e)« Arch. IX, 371 (białoruskie).

Pospolitość = »pospólstwo, szary koniec publiczności« Krak. IV, 318.

Pospolitować się = »zadawać się z tłuszczą, nie szanować się« Krak. IV, 318 p. w. Pospolitość.

Pospolity: »Warsawa, Warsawa, któregoś ty pana? Całej pospolitej i całego świata« Rud. 207.

Pospołecznie: »Tam-ci (w domu weselnym) będziewa pospołecnie pozywać, Co nam Bóg racy dać« Wójc. II, 111. Toż Kal. I, 176.

Pospołu = »łącznie, wspólnie, razem« Osip. »Choc swą słę bjedák całą bjerze do pospołu, Wstac nie może« Derd. 108. Por. Pospół.

Pospominać se = »przypominać sobie: já se pospominám« Pr. fil. V, 846.

Pospomitować p. Posponować.

Posponować »a. pospomitować (pospolitować) = ubliżać, zbeszcześcić, znieważać, zwyzywać, np. za cóż-to ja sposponowany?« Krak. IV, 318. »Posponować = skompromitować kogo umyślnie, pomiatać kim publicznie« Osip. »Tyś mnie zawse tak posponował (ubliżał mi)« Rad. II, 19. »Posponować = wstydzić kogo« Sand. 264. »Posponować = przeklinać« Udz.

Posponowanie = ubliżenie: »Której nie oblano, uważała to sobie za wielki despekt i posponowanie« Wisła V, 754.

Posporny = »spory: trześnie mamy posporne« Pr. fil. V, 846.

Posporzyć = »pośpieszyć« Pr. fil. V, 846.

Pospólnie: »Pôspólnie = wspólnie, łącznie« Ram. 156. »Idom do tego prawa pospólnie: naprzód idzie pies, potym idzie kurás, a potym kot« Zb. XV, 43. Por. Pospol.

Pospólność: »Pôspólnosc = wspólność, łączność« Ram. 156.

Pospólny: »Pôspólny = wspólny, łączny« Ram. 156. || »Pospólny chleb« = pytlowy« Pr. fil. V, 846.

Pospólstwo = »pospolite ruszenie na wojnę« Pr. fil. IV, 861.

Pospół: »A tej zrobili taką kum-

rácką, co chodzfli pôspoł wszitcŷ trze« Hilf. 131.

Pospółka = »mięso poprzerastane, słonina« Zb. XI, 75. || »200 wagonów pospółki, węgiel, koks na wagony sprzedam« Ogłoszenie w jednym z dzienników warszawskich.

Posprawić: »Mój Jasieńku młody! Ty mi dasz wygody: Sukienki posprawisz« Wójc. II, 245.

Posprzątać = »zebrać niepotrzebne lub rozrzucone rzeczy, wyczyścić mieszkanie« Święt. 711. »Jak ta już poprzątali, tak ociec z macochą pośli spać« Krak. IV, 162.

Posprzedać: »Posprzedáła krowy, posprzedáła woły« Kozł. 289. Maz. II, 253. »Pojechál na jarmak, azeby to posprzedać« Zb. V, 206. »Jak te mietły posprzedáł, poszed« Pozn. VI, 167. »Posprzedajcie owce« Zb. X, 288. »Jedna drugiej szepce: kupmy sobie czepce, jak się źle wydamy, to je posprzedamy« Kiel. II, 9. »Wiecheć słomy posprzedaj« ib. 14. »Posprzedajta krowy« ib. 59. »Koniki'm posprzedáł« ib. 165. »Śtéry konie posprzedał« Rad. II, 69. »Kurcątecka posprzedam« Łęcz. 125. »Złodzieje posprzedali psenice« Cisz. I, 299. »Posprzedejze, co ty más: Posprzedej kamienice« Święt. 227.

Posrebrzać: »Pôstrzebrzac = posrebrzać« Ram. 156.

Posrebrzany: »Postrzébniane« Ust. z Jaworza 1891. »Pośréblany (posrebrzany)« Cisz. I, 239. »To je le pôstrzebrzáne« Ram. 156 p. w. Pôstrzebrzac.

Posrucać = pozrzucać: »Posrucáł« Cisz. I, 292.

Post = »posterunek straży pogranicznej« Cisz. I, 297. »Wjechał w pierwsze posty (= warty)« Kętrz. 86. »Pytá sie znów na poście ten żołmiérz« Zb. IV, 199. Por. Pusta.

Post: »Póst = post« Spr. V, 399. Toż Wisła VII, 306. »Całował ją w mięsopust, całował i w posty« Kiel. II, 52. »Daliście kapusty, dali, aleście nam nie siekali, aniście nam okrasili, postem-eście postawili« Lub. I, 163.

Postać = »miejsce u żniwa gdzie staje najlepszy żniwak, zwykle z lewej strony« Pr. fil. V, 846. »Postać = podczas żniwa przodowanie najlepszej żniwiarki wszystkim innym. Mówią: 'być na postaci, stać na postaci' czyli przodować, przewodniczyć żniwiarzom na zagonie przez całe żniwa« Pr. fil. IV, 861. »Postać = zagon« Ust. z Litwy. || »Nie pójdę ja za mąż, bo to smutna postać, dla jednego chłopca niewolnicą zostać« Krak. II, 489.

Postać = stanąć: »Postój kaczko, dam ci cacko. Nie postoję, bo się boję« Maz. III, 336. Toż Nadm. 89. »Nie postoje, bo sie boje« Pleszcz. 224. »'Stańcie do pracy'... I postali... i dziękowali Bogu« Zb. XV, 33. »'Stójże jeno dziócho'... 'A ja nie postoję'« Rog. 101, nº 184. || »Postać = być obecnym« Mil. »Już tam (w karczmie) nie postoję, jaż se ją (skórę) wygoję« Wójc. II, 195. Toż Oles. 170. »Igła na tem nie postoi« Zb. X, 144. »Albo jedź, albo stój, albo tu nie postój« ib. 279. »Nie postój tu córecko« Kal. I, 189. »Bywali tam chłopcy... teraz nie postoją z torbami dziadowie« Sand. 228. »Bodaj było nie postało nasze kochanie« Kuj. II, 35. || »Postać myślą« = przyjść na myśl: »Ani myślą postało chłopu tylo brać« Kam. 110. || »Postać = postawić: »Za dużą góreczką wypadszy i do góry uszy postawszy:

Otóż teraz wy myśliwcy całujcie mnie w skoki« Łęcz. 142. || Por. Postajać, Postanąć, Postojeć, Powstać.

Postajać = wstać, stanąć: »No, terá stáńcie w koło, żebyście widzieli jak bede pił. Óni postajali« Zb. XI, 122. || »Postajać« = nastawać, grozić: »Óna cie bedzie broniła, zeby nábardzi na ciebie postajali« Zb. XV, 3.

Postanąć: »Půostânąć = stanąć: půostânij bratku« Rozpr. VIII, 160. »Postanón« Rozpr. IX, 331. »Postanynyście = postanęłyście« Rozpr. X, 235. Toż ib. 264. »Pocoście tu przysły i postanęłyście, pojenaby jedna drugom, tańcowałybyście« Zb. XII, 219. »A pocóz przysliście i postaneliście« Oles. 172. || »Postanąć« = zatrzymać się: »U drzwi postanoły« Fed. I, 220. »Znowa postanęni, ůodmietli te raki« Zb. VII, 8. »Żydowie se postanęli, radę sobie uczynili« Zb. IX, 14. »Jendory postanęły, zadarły ogony« Kuj. II, 67. »O ty matko z córkami da postań za oknami« Kiel. II, 159. || »Postanąć« = ustać: »Czy ci konie postanęły, czy sam nie możesz« Pozn. V, 132. »Czy ci wołki postanęły« Zb. VIII, 110. »Czy wam wołki postanęły« ib. 111. || »Postanąć« = wstać: »Postańcie, postańcie muzyki na nogi« Zb. XII, 196. || »Postanąć« = ustawić się: »Panowie ojcowie i wy panie matki postańcie po prawicy« Pozn. II, 226. »Postanęli wszyscy w paradzie« Rog. 38, nº 69, zwr. 20. »Kázáłek im (dziadkom) postanąć rzędem« Zb. VII, 24. »Wszystkie panny postanęły w wianeczku« Pozn. II, 235. »Druzyno moja, postańze w rzędzie« Rad. I, 230. || »Postanąć« = pokazać się: »Noga moja tam nie postanie« Mil.

Postanowić = stworzyć: »Pobłogosław Boże Ojcze te dary, coś nam je postanowił« Pozn. I, 213. »Jest to syn Bozy... Co postanowił niebo i ziemię, Na ziemi wszyćko stworzenie« Zb. IX, 18. || »Postanowić się« = zostać, stać się: »Ci czárci widzą, że ón wcale ani gádać nie chce, i grubijánem wielgim sie kole czártów postanowiuł« Pozn. VI, 85. || »Pán Jezus sie melduje za doktora u tego króla, i że ón tak te królowe postanowi (postawi na nogi), że óna zmartwychwstánie« Pozn. VI, 168.

Postańcy = »powstańcy« Święt. 319.

Postarzejszy: »Pan młody obiera sobie dwu drużbów i starostę, który tu zwykle nazywa się starzejsy albo postarzejsy« Aten. 1877, II, 642.

Postata p. Postawa.

Postatkować: »(Matka syna) błaga, bŷ lepij postatkowáł sobie« Derd. J. 24.

Postatkowanie = przodownictwo przy żniwie: »Postatnica dostanie nagrodę za postatkowanie« Maz. V, 101.

Postatnica = »żniwiarka, żnąca na przedzie przez całe żniwa« Czark. »Postatnica = przodownica, dziewucha, która żnie zboże najlepiej, zajmuje pierwszy zagon z prawej strony w szeregu żniwiarzy i przez całe żniwa im przewodniczy, czyli jest na postaci, a w dożynki niesie wieniec gospodarzowi i otrzymuje nagrodę« Pr. fil. IV, 862. W temże znaczeniu: Maz. V, 101. Fed. I, 168. Por. Postać.

Postaw = 60 pasm przędzy lnianej: »3 parniki (stanowią) postaw« Pozn. I, 109. || »Postaw w tkactwie wiejskim znaczy

osnowę, czyli w płótnie przędzę podłużną w przeciwstawieniu do poprzecznej, zwanej wątkiem. Postaw więc krzyżuje się z wątkiem. Te nici i przędziwo podłużne zowią zwykle przed utkaniem osnową, a dopiero po wytkaniu postawem« Pr. fil. IV, 862. »Biorąc na postaw przędzę lnianą, a na porób wełnę« Zb. II, 214. »Było z tego dwa postawie, było z tego dwa rękawie« Maz. II, 222. »Przez płochę i nicielnice przeciągnięty jest postaw« Was. 57. »Między temi szczebelkami (płochy) przechodzą nici postawu« Wisła VII, 291. »Nabiera postaw nici z kilku falf naraz« Święt. 31.

Postawa: »Pôstawa = postać, postawa« Ram. 156. Toż Hilf. 177. »Postata = postawa« Pr. fil. V, 846. || »Pôstawa = stan« Ram. 156. || »Pôstawa = krosna tkackie« Hilf. 177. || »Pôstawa« = osnowa w płótnie: »Pôstawa jidze wzdłuż płótna a wątk wszerz« Cen. 66. Por. Postaw.

Postáwać = »stawać często« Rozpr. VIII, 231. »Pôstáwać = stawać często« Rozpr. IX, 212. »Bydło co chwilę postawa« Zb. VI, 188. || »Postawać« = znajdować się: »Do świętego Mikołajka paciórek máwiać. Nie bedzie dusycka jego w piekle postáwać« Święt. 254. »Tko do świętego Mikołajka paciorek gada, nikiéj jego dusa w piekle nie postawa« Zb. III, 29. Por. Postać.

Postawiać: »A gdzież je (wołki) postawiamy« Rog. 242, n⁰ 493, zwr. 5. »Choćby strzegła i nadstrzegła i stróża mi postawiała, to óna mnie nie ustrzeże« Pozn. IV, 110.

Postawić: »Chłop postawił woczy na poccessora« Kam. 105. »Postawił oey ze złości« Zb. II, 236. »Mówią, że np. ten a ten gospodarz lub kmieć postawił się, gdy zbudował sobie mieszkanie« Krak. I, 148. »Postawić kogo na nogi = 1, rozgniewać kogo 2, pomóc komu z biedy« Cinc. 32. »Postawić sie na nogi = 1, oburzyć się 2, wyjść z biedy« Cinc. 32. »Postawić się = wystąpić wspaniale, popisać się wystawnością« Konkurs Gazety Świątecznej r. 1893.

Postawny = »człowiek okazały« Osip. »Postawný = piękny« Hilf. 177.

Postąpek p. Postępek.

Postępek = postęp: »Ůociec jego widzącý postępki w nauce, pilności i posłuszeństwie« Zb. V, 191. »Postąpek = krok, 'co postąpek' = co krok« Pr. fil. IV, 236.

Postępować się: »Nie postępuj się za mną, bo se zgubis onuce« Was. 215.

Postnik = »wieczerza wigilijna« Hemp. W temże znaczeniu: Maz. III, 53; ib. V, 64. Wisła VII, 76; ib. 415. Pr. fil. V, 846. »Pośnik« w temże znaczeniu: Was. 102. Pr. fil. V, 847. Zb. VIII, 253; ib. 263; ib. 265; ib. XIV, 24; ib. 38; ib. 161. Udz. Jastrz. »Stawiają miskę z potrawą przy pośniku (wieczerzy)« Zb. X, 87. »Gierbować na pośnik = werbować na postnik, postną wieczerzę« Lub. I, 322. »Pośnyk = postnik« Chełm. I, 64. || »Postnik wigilja Bożego Narodzenia« Pr. fil. V, 846. || »Pośnik« = post: »Chto te modlitewke bedzie mówiuł w piątek do pośniku« Wisła III, 599. »W piątek do posniku (postu)« Zb. IX, 51.

Postnikować = jeść wieczerzę wigilijną: »Uważają, aby liczba

osób pośnikujących była parzysta« Zb. XIV, 39.

Postny: »Posny = postny; posny Wojtek — chłopak nie jadający wieprzowiny taką nazwę otrzymał« Pr. fil. V, 846. »Do wieczerzy (wigilijnej) u ludu posny obiad czyli postnik zwanej« Maz. III, 53. »Pośny (postny)« Ust. z Litwy.

Postojalec: »Zapewne przechodzi przez Szegiedyn wojsko i przysyłają nam postojalców na kwatery« Jeż. »Stara Agafja miała zwyczaj siadywać godzinami u swoich postojalców« Kraszewski.

Postojały dwór = austerja (rusińs.): »Wtedy w postojałych dworach, czyli austerjach, zebrani podróżni oczekują często o głodzie« Korzeniowski.

Postojeć: »Pôstojec = postać: Czŷ tŷ abŷ chwilci nie pôstojisz?« Ram. 156. »Nic tam nie robiłem, tylko trocha postojałem« Zb. II, 99. »Kółka (u pługa) mu się połamały i koniki postojały« Pozn. V, 118. Por. Postać.

Postolica: »Ach wstaj Adamie, wstaj! masz przyjaciela swego; będziecie w raju na postolicy mieszkali, abyście jabłko z drzewa nie zerwali« Pozn. II, 297.

Postolnik = »Rusin w postołach chodzący. Od postołów Rusini postolnikami nazwani« O. »Wieśniacy i wieśniaczki noszą postoły, czyli obuwie z kory lipowej, a czasem ze skóry plecione, a ztąd postolnikami zwani« Chełm. I, 44. »Postolnik = nazwa ludu nad Bugiem« Enc. W. XVI. 498.

Postolski p. Apostolski.

Postoły = »chodaki, łapcie, obuwie proste z łyka lub ze skóry« Roczn. 188 p. w. Chodak. Toż ib. 227. Zb. I, 74. »Postoły = obuwie z kory lipowej, a czasem ze skóry plecione« Chełm. I, 44. »Postoł, postoły = rodzaj prostego u ludu obuwia: owija się nogę suknem lub szmatą, a czworograniasty kawał skóry z dziurkami po brzegach służy za podeszwę; rodzaj łapcia, kurpia« O. W temże znacz. Bar. 144. Witw. 89. Tyg. il. 2, V, nº 110 (Kunicki).

Postornk p. Postronek.

Postół p. Apostoł, Postoły.

Postrach: »Trzebać jeszcze jechać do ojców (rodziców) swoich i postrach iém zrobić, za te wychowanie niedobre, co óni go poniewiérali za piecem« Kuj. I, 128.

Postrachać = spłoszyć: »Urwał sie konicek... co go postrachały te Rabcańskie lury« Zb. XII, 126. »Postrachać się« = spłoszyć się: »Te cielanta jak ją zobacuły, tak się postrachały« Zb. VIII, 300. »Wszystko ptastwo odleciało, bo się sowy postrachało« Pozn. IV, 298.

Postrachany = »narwany, roztargniony, np.: Maciek chłop nie prawie głupi, ino taki postrachany« Spr. V, 399. »Postrachany = narwany, roztrzepany, roztargniony« Wrześ. 18.

Postradać = pozbyć się: »I wianecka postradała i mężatką nie została« Rad. I, 202. »Za cerwony złoty, postradałam cnoty Franusieńkowi« Lub. I, 278.

Postraszać: »Opieprzone, posolone, Bardzo dobrze sporządzone, Proszę postrasać, Bandziemy wiancyj przynasać« Zb. VIII, 275.

Postrącać: »Skáco młodzi i starzy... Rychło pięty postrącajo« Kętrz. 61.

Postromek p. Postronek.

Postronek = »sznur, lina« Rozpr. XI, 187. W temże znaczeniu: »Na postromku« Hilf. 151. »Pôstronk«

ib. 85. »Poštrzónek« Zb. I, 29 p. w. Zaćpić.

Postrożność: »Postroznoś = ostrożność« Święt. 711. »Do chłopa niech powie: zeby sie miáł na postrozności, jak do chałupy przyjedzie, bo gó jego baba zabije« Święt. 366. »Zalecają... wieśniacy nadrabscy mieć się na postrozności przy braniu pieniędzy od ludzi nieznajomych« ib. 491.

Postrożny: »Postrozny = ostrożny« Święt. 711. Toż Mil.

Postrudnieniem p. Podstrudno.

Postrudno p. Podstrudno.

Postrzał = »wewnętrzny ból w członkach, zwany także suchym bólem dlatego, że nie widać żadnej rany, ani nabrzmienia« Zb. I, 49. »Postrzáł = reumatyczny ból w kościach« Spr. V, 399. »Od uroku łapi sie postrzáł« ib. 358 p. w. Gościec. »Postrzał = zastrzał« Fed. II, 267; ib. 406. »Postrzał (paraliż)« Święt. 621. »Postrzáł = darcie w jakiej części ciała ludzkiego« Spr. IV, 380. »Cioty... swym złym wzrokiem zadają ludziom uroki, postrzały i kołtuny« Pozn. III, 118. »Dostanie li (chłop) tak nazwanego (w wiejskiej terminologii chorób) postrzału, udaje się natychmiast do Mądrej« Pozn. VII, 160. »Zaczęły drobne kosteczki z rany wychodzić, co wtedy postrzałem nazywano« ib. 253. »Postrzał leczą strzelaniem koło chorej ręki lub nogi« Zb. IX, 57. »W Gnieźnieńskiem lud wierzy jeszcze w czary, przyroki, postrzały« Pozn. VII, 116. »Idzie postrzáł ze swoimi postrzalętami etc.« Zb. III, 55. || »Postrzał = 1, szał 2, człowiek zapominający się aż do szału, człowiek narwany« Osip. || »Moczą (chore członki) w odwarze rośliny, która się także postrzałem zowie« Święt. 621. »Zioła pojstrzałowe są: żywokost, pojstrzał (kosmaty, liście jak psie języki, kwiat niebieski)« Pozn. II, 67.

Postrzałowy: »Podstrzałowe a. postrzałowe ziele = Bidens tripartita« Spr. IV, 310. Toż ib. V, 395. »W odwarze z postrzałowej trawy« Fed. II, 268.

Postrzebniany p. Posrebrzany.

Postrzebrzać p. Posrebrzać.

Postrzebrzany p. Posrebrzany.

Postrzed... p. Pośred...

Postrzelec: »Na zagojenie zastrzału. 'Sła Najświętsa Panienka z Panem Jezusem drogo, napadła strzelca-postrzelca. Kaj ty idzies, strzelcu-postrzelcu? etc.'« Fed. II, 248.

Postrzelić: »Wszystkim (kobietom) zarzucano, że panią postrzeliły, mianowicie Dobrą posądzono, jakoby ona zamiast gruszek, myszy pani przedawała, i tak zadała jéj kołtuna« Pozn. VII, 254. Por. Postrzał.

Postrzodek p. Pośrodek.

Postrzód = »pośród« Pr. fil. V, 846. »Pôstrzód = pośród« Ram. 156. »Płynął postrzód morza« Zb. IX, 179. »Ty mi łóżko uścielesz Na postrzód Dunaja« Zb. IX, 254. »Jak wyjechał wpostrzód pola, obrócił ráz do koła« Zb. IX, 273.

Postrzyc: »Postrzygli go = wzięli go do wojska« Spr. IV, 310. Toż ib. V, 399. Por. Ostrzyc.

Postrzygalnia = »warsztat do postrzygania sukien« O. »(W Gnieźnie) z budowli dawnych trzy są znakomitsze: ...Postrzygalnia mająca przywilej z r. 1463« Pozn. III, 3.

Postrzygnąć sobie = »zjeść, uraczyć się: postrzygnę sobie kołacza z kawą« Pr. fil. V, 847.

Postrzyknięcie: »Bylica jest przytomna (pomocna) na wszelkie bóle w krzyżach, postrzyknięcia, darcia w członkach« Krak. III, 128.

Postulać = »złączyć sztucznie« Święt. 711.

Posturzyć = »popchnąć« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 18.

Postyjmać p. **Pozdejmować**.

Posuć = posypać: »Gdy pies umrze, trzeba wziąć z pod niego gliny i posuć nią kochanków i powiedzieć: etc.« Zb. V, 154. »Posuł na stole samego złota« Zb. X, 232. »Posuł talarecków na stół« Zaw. 86. »On ci jej posuł talary na stole« Zb. XII, 190. »Posuł ci ji Jasio tysiączek na stole« Łęcz. 63. »Posuł ci je, posuł sto złotych na stole« Kal. I, 166. »Posułam se jabka« (= rozsypałam) Fed. I, 223. »Tako 'na se mŷsli, to je parch (proch), a ga 'na to posŭje, to bŷle czŷste piądze« Hilf. 102.

Posukać: »Pôsŭkac = pokręcić, skręcić, zwić. Wôna mja ju cile môtków pôsŭkánŷch (skręciła już kilka motków« Ram. 155.

Posusz = »uschłe drzewo w lesie« Osip. »Posusz = uschłe gałęzie, zbierane na opał« Spr. V, 141.

Posusza: »W kwietniu posusza, — nic z ziemi się nie rusza« Zb. VI, 168.

Posuszny: »Posuszna wiosna« = sucha, bezdeszczowa Tyg. il. 1, IX, 89 (z Czerwonej Rusi).

Poswarka = »swary, kłótnia« Krak. IV, 318.

Poswarować się: »Onaby (druga żona) se chciała często pożartować, a z mojemi dziećmi trza się poswarować« Kolb. 253.

Poswarzyć = zrobić wymówkę: »Choćby dziaduś poswarzyli kiedy na pana, to nasz panek kochany... tak zrobi, jak dziaduś doradzą« Kam. 90. || »Poszwarzyć się« = kłócić się w żartach, przekomarzać się: »Poszwarzywszy się dowoli, biorą się kobiety w koło« Pozn. II, 288.

Poswaszka: »Z druchną starszą, zwaną tu także poswaską« Maz. III, 194.

Poswędrować = »poszukać« Cer.

Posyjmować p. **Pozdejmować**.

Posyłać się p. **Posełać się**.

Posynąć: »posyneno me w krzyzach albo posyneno me bez poły tj. wpół, mięśniowy ból grzbietu albo krzyża« Spr. V, 399. Toż Spr. IV, 310.

Posypka = »rodzaj zaciereczki do posypywania placka« Pr. fil. V, 847.

Posypować: »Pôsŷpôwac = posypywać« Ram. 155.

Poszadzić: »Pôszadzîc = poczochrać (o włosach)« Ram. 156.

Poszalić: »Pôszálîc = zwieść, uwieść, oszukać« Ram. 157.

Poszanować: »Juz ja was posanuje = już ja wam dogodzę« Wisła I, 155 p. w. Sanować.

Poszanówek = »poszanowanie czegoś; mieć odzienie w poszanówku = szanować, uważać na nie« Kolb.

Poszarpywać: »Jak mie ŭopasuje, to mie pŭosarpuje« Rozpr. VIII, 167.

Poszastać: »Bo i jakże go (wieprza) całygo zastać, kiedy kuchárki musiały go do kapusty poszastać?« Wisła VI, 81.

Poszczęścić się: »Pôszczescîc sã poszczęścić się« Ram. 157.

Poszczypać: »Już go bący poszczypali, już sie zegził (mówią o człowieku, który z lenistwa wcześniej od innych odchodzi od roboty)« Cinc. 18.

Poszeciały = »szalony, dziki« Rozpr. XVII, 56.

Poszedło: »Poszŷdło a. poszodło = choroba zaraźliwa, choróbsko. Poszŷdło chodzi terá po lŭdzach« Pobł. 71. »Pôszedło = epidemia, choroba nagminna« Ram. 157. Por. Posześć.

Poszedni p. Powszedni.

Poszeł »zam.: poszedł« Parcz.

Posześć = »usposobienie nagminne do choroby, np. w całej wsi chorują na katar; widać, że już taka teraz posześć« Roczn. 227. Zb. I, 74. Por. Poszedło.

Poszew p. Poszwa.

Poszewka = »powłoczka na poduszkę« Pobł. 71. »Poswa, posewka = pokrycie pierzyny« Święt. 711. || »Poszewka = poszycie strzechy« Krak. I, 150. W temże znaczeniu: »Poszcwka« Pr. fil. V, 847. »Poszéwka« Zb. I, 49. Udz. »Poszywka« Krak. I, 195. Spr. IV, 367.

Poszklaby »a. poszklabki = plotki, wymysły; zbierać poszklaby« Rozpr. XVII, 56.

Poszkrobować = poskrobywać: »Poszkrobuje« Wędr. XXVI, 173.

Poszladek p. Pośladek.

Poszlagować: »Poszlagowała ludzi« (galicyjskie) Śnieżko-Zapolska.

Poszlaka: »(Jasienio) ucieka, kryje się w krzaki, a daje za sobą różne pośláki« Rad. II, 76.

Poszlapać: »Pôszlapac = zaszargać« Ram. 157. »Pôszlapac sã = zaszargać się« ib.

Poszlochać się: »Z wruszeniá chłop jaż sę poszlocháł« Derd. 113.

Posznupać = zażyć: »Gdo zjé dwa raki, posznupie tabaki, ten má brzuch jednaki« Cine. 12.

Poszodło p. Poszedło.

Poszor = »budowa wodna do wypuszczania drzewa, lub do odbijania na rzekach (niem. Schusstenne)« Prac. (ze Wschodniej Galicji).

Poszornia = »skład na karm dla bydła« Ust. z Wiłkomierskiego.

Poszorować: »A moja matulu, jadą do nas goście, a przecie też stoły, ławy, posórować kazcie« Maz. III, 235.

Poszportać: »Kopicy siana nikto nie przerzuca do spodka, jeno po wierzchu poszporcze« Kam. 180.

Poszpotać się = »zawadzić, utknąć o coś na ziemi leżącego, np. poszpotać się o kamień« Zb. I, 74.

Poszturchnąć: »Choc go czasem chto poszturnie, abo łokcem trący, Ón wŷboczy« Derd. 82. »Zaczéni ją poszturować (szturchać)« Pozn. VI, 294.

Poszturnąć p. Poszturchnąć.

Poszturować p. Poszturchnąć.

Posztykutać się: »Kalasanty posztykutał się po wódkę« Pozn. I, 274.

Poszukować = poszukiwać: »Já bede posukowáł swoi zony« Wisła II, 471. »Pŭôsukŭôwać, pŭôsukŭôwáł« Rozpr. IX, 154. »Pôszŭkôwac = poszukiwać« Ram. 157.

Poszwa: »Poswa, posewka = pokrycie pierzyny« Święt. 711. »Poszew a. pószwa = powłoka na pierzynę« Pobł. 71. »Poswa = wsypka na pierzynę« Spr. IV, 380. Pószwa = 1, duża poszewka 2, przezwisko na tłustą babę« Spr. V, 141. »Póswa = wierzchnia powłoka na pierzynę« Mil. »Pierzyny i poduski obleczone w poswy i posewki płócienkowe różnokolorowe lub białe w pasy niebieskie« Święt. 51. »Pôszwa = poszewka na pierzynę lub piernat« Ram. 157. »Zagłówki w poszwach z szerokiemi, szydełkiem robionemi wstawkami« Zb. XIV, 11. »Pierzyną... strząśniętą, że można u niej widzieć w tyle zupełnie próżną puszwę« Pozn. I,

93. »Poszwa t. j. jakby kapa (na łóżko), w kratki kolorowe lub w paski wyrabiana« Pleszcz. 21. Por. Poszewka.

Poszwarzyć się p. Poswarzyć się.

Poszwirgolić: »Pôszwirgôlïc = porzępolić, zagrać ladajako, w ogóle zagrać« Ram. 157.

Poszybać = »w wyrażeniu: Czy ja (ci, mu, im etc.) progi poszybam? = czy włażę w drogę, czy zawadzam?« Kolb. rękop.

Poszycie: »Pokrycie dachu... składa się najczęściej z łatów (łat, tyk, tyczek) przybitych drzewianemi gwoździami do kozłów, i z poszycia słomianego, z pęków i snopów słomy... wykonanego« Pozn. I, 90. »Do łat przymocowywują powrósłami kicoki, t. j. niewielkie snopeczki słomy, które składają poszycie czyli strzechę« Zb. X, 204. »Do krokiew przybijają poprzeczne 'łaty', na których trzyma się słomiane 'poszycie'« Was. 33. »Posycie = strzecha« Święt. 710. Toż ib. 35 (opis). || »Poszycie« może w znaczeniu włosów na głowie: »Wypił, wypił należycie, reśtę wylál na posycie« Was. 129. »Pije, pije całe zycie, Nie wylewa za posycie« Pleszcz. 73.

Poszyć: »Posyć, posywać — p. chaŭpę: dawać strzechę« Rozpr. XXVI, 389.

Poszŷden = »codzienny (a raczej, zdaje się, codziennie)« Hilf. 177.

Poszydło p. Poszedło.

Poszyjkować = »bić po szyi: pięściami poszyjkowali« Pr. fil. V, 847.

Poszyk: »Na poszyku = na pogotowiu, w gotowiu« List od Derdowskiego. »Já cy dam tu zará jabeł, tŷ piecielny łŷku! — Rzek Czárlińsci ju kapuzę mając na poszŷku...« Derd. 131.

Poszykować: »Rozbójnicy weszli; widzieli poszykowaną wieczerzę, najedli się, napili i poszli« Kuj. I. 129. »Sami posykowali do jadła i siedli jeść« Chełch. I, 18. || »Gdziz ty idzies, chłopecku? Ide tak sobie na świat, gdzie my sie posykuje« ib. 123.

Poszyty: »Całe staranie robotnika zależy na tem, aby półkopek dobrze był poszyty, t. j. pokryty w kształcie dachu snopami, których kłósie obróconem bywa na dół dla spływu deszczu« Krak. II. 94.

Poszywać p. Poszyć.

Poszywarka: »Pôszŷwárka = poszywaczka« Ram. 157.

Poszywarski: »Pôszŷwarzci = dotyczący poszywacza« Ram. 157.

Poszywarstwo: »Pôszŷwarztwô = zajęcie poszywacza« Ram. 157.

Poszywarz: »Poszŷwárz = wyrabiający rogoże« Hilf. 177. »Pôszŷwárz = poszywacz« Ram. 157.

Poszywka p. Poszewka.

Pościałka = »pościel. Kurpie na Mazowszu pościałką nazywają płachtę wełnianą domowej roboty (w kolorowe kraty lub pasy), służącą do nakrywania łóżek, lub noszoną jako rańtuch w porze zimowej i jesiennej przez kobiety« Pr. fil. IV, 861. Toż W. Pol: Półn. wsch. Eur. III, 437, p. Płachta.

Pościan = »cień osób lub przedmiotów, okazujący się w nocy na ścianach izby oświetlonej, dla odróżnienia od nazwy: cień, dawanej przez lud cieniowi, rzucanemu na ziemię przez przedmioty, znajdujące się na otwartem powietrzu: lasy, drzewa, góry, domy i t. p.« Osip. »Puścian (póścian, pościan) = cień« Pr. fil. IV. 240. »Puścian = cień« Wisła III, 89. Toż Ust. od Jul. Maszyńskiego.

Pościągnąć = zdjąć: »I wziął ci ją i wziął za jej białe rączki, pozdejmał, pościągł te srebrne obrączki« Kolb. 58.

Pościbić: »(Prepinator) panów pozagubiał w całéj okoliczności, bo tam mało-wiele któremu ślachcicowi pościbił jakiego grosza, a za to jeno brał w prewizyj: prepinacyje, drwa na opał etc.« Kam. 77.

Pościć: »Chciejze mnie dziewcyno bede do cie pościół« Kon. 9. »Posce (poszczę) na te panny, co w wiáneckach chodzą« Zb. IV, 156. »Pászczać = często pościć: »za duszyczkami, co nie pászczały piątków, sobotów« Pr. fil. V, 826.

Pościel: W ogólno-polskiem znaczeniu, ale r. m.: »Dostál já z nią dwa pęczy slomŷ, to bŷl ten pôscel dle môje nenczy« Nadm. 152. || »Pościel = łóżko: stolarz robi pościel« Wrześ. 18. »Pościel = dobre łóżko; prycie = liche łóżko« Udz. »Pościel = u górali także łóżko« Sab. 135. || »Pościel = długa i szeroka chusta wełniana, rodzaj szalu, którym kobiety okręcają się w zimie, własnej zwykle roboty« Wisła I, 154. Por. Pościółka.

Pościelać = słać, robić posłanie, posłać: »Pościelali se mechu pod głowy« Rozpr. X, 227. »Óna mi dobrze pościylała« Zb. XI, 121. »Swoim dziateckom (macocha) łozecko ściela, A mnie sirotce pod ławko pościela« Fed. I, 198. || »Tam cię dawno czekają, W kubki nalewają, i stoliki pościelają« Maz. V, 223.

Pościelenie = »pościel, posłanie« Pr. fil. V, 847.

Pościelić = »posłać, zrobić posłanie« Pr. fil. V, 847. »Pôscelîc = posłać« Ram. 155. »Pościeliłem... garść siana« Kam. 101. »Pościeliła« Zb. VII, 55. »Niech sę wŷspią, jak so poscelîlî« Derd. 28. »Łózecko pościeluła« Zb. VIII, 286. »Pościeliła łózko« ib. XII, 219. »Pościeluł pod paproć chusteczkę« ib. XIII, 76. »A cóz se tam pościelewa« Wisła VI, 199. Por. Pościelać.

Pościełeczka p. Pościółka.

Pościernik = październik: »Po wielu okolicach lud nasz miesiąc ten (październik) nazywa pościernik z tego powodu, że po niwach rzadko nawet gdzie ściernie po... zbożach zebranych, gdyż wiele jest pól zoranych« Kłosy VII. 227 (Wójcicki).

Pościółecka p. Pościółka.

Pościółka zdr. od pościel: Zastaniesz u mnie białe posłanie. Moja pościółka z ptasiego piórka« Wójc. II, 175. »Swoje dziátecki w pościółkę układá« Kozł. 260. »Pościołecka zdr. od pościel: wyniesciez mi moją pościołeckę« Pr. fil. V, 847. »Biała pościełecka« Wójc. I, 97. || »Pościółka = prześcieradło« Pr. fil. V, 847.

Pośćknąć sie = »posłużyć się: ni móm kiem pośćknąć« Spr. V, 119.

Pośla tego = »później« Pr. fil. V, 847. Por. Pośle.

Poślad = »ziarno pośladnie w przeciwieństwie do 'celnego', otrzymywanego przy młynkowaniu zboża« Ust. z Królestwa. »Půôśl ád, 2 pp. půôśladu« Rozpr. IX, 159. »Nasypię im (kurom) pośladu« Maz. III, 267. »Leciały siwe gąseńki z pośladu« Lub. I, 204. || »Poślad« = coś pośledniejszego: »Co ładná kromusia (chleba), to moja gębusia, A co od pośladu, neści stary dziadu« Zb. IV, 179.

Poślad przysłówek: »Pôsl ád. pôsláde = z tyłu« Hilf. 177. »Pôsláde = z tyłu« Cen. 70. »Pôsládŷ =

z tyłu, w tyle: wôjc sadnął so pôśládŷ« Ram. 155. || »Pôśládŷ, przyimek = z tyłu, w tyle: pôśládŷ wôza« Ram. 156. »Pôśláde wôza« Cen. 66.

Pośladek = »zadek« Pr. fil. IV, 861. »Zajedno pośladkiem do niego stojała« Kam. 174. »Znajduch (Matuskowi) lepi, jak dwie kopie prętów nałożył w pośladek« ib. 77. »Pośladki = uda« Święt. 711. || »Pośladek — półwozie tylne« Zb. IV, 189. »Wóz składa się z dwóch części: z przodka i pośladka« Zb. X, 207. »Pośladek tylna część wozu: 'w pośladku' = z tyłu« Pr. fil. V, 847. »Wóz: przodek i pośladek« Was. 60. »Jednygo (konia) uwiontzcie na pośladku« Zb. XI, 75. »Poszladek«: »Do poszladka (u wozu) należą sinice« Lub. I, 87. || »Pośladki = płachty wiatraczne duże« Spr. IV, 368.

Pośląg: »Do chwytania ptaków używają nadto klatek przymykanych wrotkami czyli potrzaskiem, jak na myszy (zowie się to: chytać na poślag, na poślak)« Krak. I, 186.

Poślak p. Pośląg.

Poślaka p. Poszlaka.

Pośle = »po, później, potem« Pr. fil. IV, 861. Por. Pośla.

Pośledni = tylny (np. w wozie): »Poślednie koła« (u wozu) Zb. II, 176. Toż ib. VII, 104. »Poślednie śnice« = tylne u wozu ib. X, 207. »Oś przednia i pośledni a u wozu« J. Łoś. || »Pośledni = 1. chleb razowy 2, młody, o jeleniu, myśl.« Pr. fil. V, 847. || »Poślednie rzeczy = łożysko« (położnicy) Wisła VII, 165.

Pośledniejszy: »A jak sie más męzu pirsy! Pośledniejsy sukáj insy« Kozł. 37.

Poślednik p. Półślednik.

Pośledzić = »wyśledzić, znaleźć: tam ślachty nie pośledzi« Pr. fil. V, 847.

Poślepnąć »czego = prześlepić co: 'Czy oni poślepli na główce wianeczka'« Pr. fil. IV, 236.

Poślinięcie: »Od psa salonego, od polatania jego, od pokąsania, od poślinięcia, od powąchania« (zamowa od wścieklizny) Pleszcz. 103.

Pośliszczki: »Poślijże mi pośliszczki, To moje miłe druchniczki, Oni mi będą śpiewać, Ja' będę młoda płakać« Wisła VII, 696.

Poślub: »Starsza siostra wielka pani chodziła w szubie, u naszego dobrodzieja była w poślubie« Pozn. IV, 267.

Poślubić się: »Cichutki miesiączek Występował blado, Gdym się jéj poślubił« Rog. n⁰ 273.

Poślubięta: »I wdowy też nie chcę... Jak mi zacznie głowę suszyć, nieboszczyka z grobu ruszyć; a te poślubięta, gorsze niż diablęta« Pozn. IV, 42.

Pośluzisty = »pochyły« Pr. fil. IV, 236.

Pośmiać się p. Pośmiewać się.

Pośmiadanek p. Pośniadanek.

Pośmiech: »Co prâwda, to nie grzéch, nie staréj s'e o pośmiech« Cinc. 8. »Komu szkoda, temu grzéch; nie staréj sie o pośmiech« ib. 20. »Nie rob ze mnie pośmiechów» Lip. 138. »A moje dziewcyny nie róbta przycyny, nie róbta pośmiechów« Kiel. II, 66. Por. Pośmieszki.

Pośmiechowisko = »pośmiewisko« Rozpr. III, 374. »Przeskoczcie jedynie towarzyszy teraz pośmiechowisko ludzi« Święt. 122.

Pośmieciuch = »rodzaj kaganka« Pr. fil. IV, 236.

Pośmieciuszek: »Skowronek prze-

mienia się w pośmieciuszka« Zb. V, 163.

Pośmiertny: »Pŏsmirtny = pośmiertny« Ram. 156.

Pośmieszki: »Nie kupuj my orzeszków, nie rób ze mnie pośmieszków« Kuj. II, 42. Toż Zb. IV, 216. Por. Pośmiech.

Pośmiewaczny = »wyśmiewający się« Pr. fil. V, 974.

Pośmiewać się: »Mój miły tańcuje... A ze mnie sie pośmiéwa« Rog. 109, n⁰ 202, zwr. 2. »Gdym ja się na ciebie obejrzał, Toś się ze mnie pośmiała« ib. 260, n⁰ 538, zwr. 1.

Pośmiewnik: »Pŭośmiéwnik zawdy bedzie jino wyśmiéwáł« Rozpr. VIII, 123.

Pośmigiwać: »Stary cygan pośmiguje, Złotém biczem pobiczuje« Pauli 62.

Pośmiotki = zmiotki: »Pŭośmiotki (to co pozostaje po zmieceniu, np. żyta, mąki)« Rozpr. IX, 119.

Pośniadać: »Jam już wstała, pośniadała, A ty jeszcze śpisz« Rog. 232, n⁰ 470, zwr. 1.

Pośniadanek: »Pośmiádanek = drugie śniadanie« Zb. VIII, 253.

Pośnik p. Postnik.

Pośnikować p. Postnikować.

Pośny p. Postny.

Pośpiać »niepośpiać = podążyć, niepodążyć, zdążyć, niezdążyć np.: jeszcze pośpiejemy = jeszcze zdążymy« Pr. fil. IV, 861. W temże znaczeniu: Pleszcz. 41. Czark. Osip. Ust. z Litwy. »Pośpieć« Wal. 231. »Ledwie pospiał czapkę schwycić z głowy« Gliń. III, 70. »Pŭośpiać sŭobie = dobrze sobie naprzód zaradzić« Rozpr. III, 176.

Pośpić się = usnąć: »Pocoście się pośpili (pospali)« Krak. I, 211. »Wszyscy się twardo pośpili« Zb. II, 160. »Jak się pośpiuły« ib. VIII, 313. »Pośpiéli sie« Cisz. I, 252. Toż ib. 258. Por. Pospać się.

Pośpiechać = »śpieszyć, pośpieszać« Pr. fil. V, 847. »Ach, nie bawcie nas... Trzeba nam się pośpiechać« Rog. 210, n⁰ 426, zwr. 4. »A ty, Marysiu, pośpiechaj« Rud. 212. Por. Pośpiewać się.

Pośpiechy = gatunek kartofli: »Ziemniaki: pośpiechy czarne, żółte« Zb. XIII, 153. W temże znaczeniu: Zb. XIV, 26. Wisła VIII, 812. Zb. III, 22.

Pośpieć p. Pośpiać.

Pośpiepać (zapewne zam. pośpiewać K.) = »todtsingen« Töp. 40, 6—41.

Pośpiewać się = »zdążyć« Ust. z Litwy »Pospiewac se = spieszyć się« Hilf. 177. Por. Pośpiechać.

Pośrata = »pożegnanie« Pr. fil. V, 877.

Pośratać = »spotkać« Rozpr. XVII, 55. || »Pośratać = pożegnać« Pr. fil. V, 847. || »Pośratać« = przeżegnać, pobłogosławić: »Pośrataj Boże goście nasze, pośratajże ich Panie Jezusie. Tatusio wyszedł i pośratał i pośratawszy rzywnie zapłakał« Lub. I, 188. »Pośrataj Boże te goście nasze, Pośratała ich matuleńka ich« ib. 201. || »Pośratać się«: »Pośratám sie« Rozpr. XVII, 60 p. w. Siaratám sie. »Pŭośratać sie« Rozpr. VIII, 176. »Pośratać się = zejść się, porozumieć się, zwąchać się, o młodzieży płci obojej lub o zwierzętach: oho już sie pośratali« Rozpr. VIII, 231. Toż ib. XVII, 55. || »Pośratać się = pogodzić się« Udz. »Pośratać się = pojednać się, pogodzić się« Zb. I, 49. »Pośratać sie = zbratać się z kim, zaprzyjaźnić, pokumać« Sand. 265. || »Pośratać się = przywitać się« Pr. fil. V,

847. Rozpr. XVII, 55; ib. XX, 433. Sand. 265. ‖ »Pośratać się = pożegnać się« Pr. fil. V, 847. Rozpr. VIII, 160 i 176; ib. XVII, 55; ib. XX, 433. Sand. 265. W temże znaczeniu: Sand. 29. Lub. I, 199. Zb. XIV, 240.

Pośreblany p. Posrebrzany.

Pośredni: »Postrzedni = pośredni« Rozpr. XII, 40. Pr. fil. V, 846. List od Bystronia. Opol. 37. »Pôstrzedny = pośredni, w środku będący« Ram. 156. »Wieś 'postrzednia Sucha' w powiecie Frysztackim« Rozpr. XII, 23. »Zbójników wieszano na żelaznym haku za pośrednie ziobro« Wrześ. T. 45. »Obwieszą cię, Janku, za pośrednie ziobro« ib. 46.

Pośrednictwo: »Pôstrzednictwô = pośrednictwo« Ram. 156.

Pośredniczka: »Pôstrzedniczka = pośredniczka« Ram. 156.

Pośredniczyć: »Pôstrzedniczŷc = pośredniczyć« Ram. 156.

Pośrednik: »Pôstrzednik = pośrednik« Ram. 156. ‖ »Pośrednik = nazwa ziela, zwykle na miedzach rosnącego, które mają czarownice dawać krowom dla odebrania im mleka« Pr. fil. IV, 861.

Pośrednio = »pośrodku: zielony staw jest pośrednio« Rozpr. X, 219. Toż ib. 202.

Pośrenieć: »Jedźmy do domu, koniki nam pośreniały, stoją na błoniu« Pozn. IV, 140.

Pośrodek = środek: »Zaniesę kose na łąkę. Na sam zaniesę pośrodek« Pozn. V, 95. »Cisne go na pośrodek morza« Rozpr. IX, 189. »(Narzeczona)... w nasz pośrodek wystąpiła« Wisła VII, 92. »Rzuce jajo na pośtrodek morza« Krak. II. 179. »Postrzodek« Rozpr. XII, 40. Pr. fil. V, 846. »Stoi topola na postrzodku pola« Zb. VII, 89. »W zelaza mie spieli i do Rabśtyna oddali. Jak ci mnie oddali na pośtrzódek Rabśtyna; przypinają mi grywy do prawego ramienia« Kiel. I, 179.

Pośród p. Postrzód.

Pośtorbnąć się = »potknąć się« Pr. fil IV, 236.

Pośtrodek, Pośtrzodek, Pośtrzódek p. Pośrodek.

Pośtrzónek p. Postronek.

Poświata: »Ciepło, piekło, poświata (sic), Jadą ludzie z tamtego świata« Cisz. I. 171.

Poświącanie = święcenie: Jużby ja był księdzem, brałem poświącanie« Zb. XV, 79.

Poświąt: »Prepinator spyta zaraz chłopa: a cóż to u was padło, poświąt, wesele, krzciny, albo może i pogrzeb« Kam. 107.

Poświątne »a. poświętne = obejście kościelne, miejscowość plebanji, probostwa i kościoła« Pr. fil. IV, 862.

Poświechtać = »poplamić odzienie tłustością« Spr. IV, 368.

Poświecić: w wyrażeniach: 'nie poświeć', 'ani poświeć', 'ani poświeci' = niema ani śladu: »Każdy chłop ze swoi wsi, bo z inkszy ani go tam poświéć, idzie se do dwora« Kam. 127. »A i to teraz nasz pan naprawił, co dworskiego ani poświć w karczmie« ib. 140. »To ją pociągało do cudzych chałup... bo jéj nie poświéć we swojej chałupie, tylo po inkszych wsiach« ib. 171. »W gminie ani poświeci włościanina« Bib. Warsz. 1892, III, 531 (Krzywicki). Por. Poświt.

Poświerka: »Styrnal (poświerka, trznadel)« Zb. VI, 192.

Poświetnik = »włóczęga, kosmopolita« Zb. II, 10. »Poświetnik = bywalec, co po świecie dużo chodził« Kopern. »Szastu, szastu, poświetniki« Zb. XII, 169.

Poświęcać: »Pôswicac = poświęcać« Ram. 156. »Pôswicîc = poświęcić« Ram. 156.

Poświęcić p. Poświęcać.

Poświętne p. Poświątne.

Poświętny: »Pôswjãtny = odświętny, świąteczny« Ram. 156.

Poświstacz = »bat, bicz: flisy mówiom na bat poświstacz« Pr. fil. V, 847. »Z wierzchu poświstacem zawiązaną« Bar. 145.

Poświstum p. Świstum.

Poświt: »Łowić, albo raczej zabijać ryby oszczepem lub ością na poświt, tj. przy świetle latarni, zapalonej słomy lub łuczywa« Roczn. 227. Toż Tyg. il. 2, V, nº 110 (Kunicki). || »Ani poświt« = ani śladu: »Na drugą niedzielę, ani poświt Kapolita w naszej wsi« Kam. 89. Por. Poświecić.

Pot: »Pôt = garnek« Hilf. 177. »Gárnki (po kászubsku pôty)« ib. 132.

Potabaczyć: »Potabac(z)yć = zażyć tabaki: przysł. Kto pokurzy, potabacy, to zaráz inacéj« Pr. fil. V, 847. »Kto pokurzy, potabacy, to mu zara inacy« Fed. II, 351.

Potaczać = »łużyć a. ługować chusty, żłukcić« O. »Potac(z)ać = bieliznę w potaczce oblewać ługiem« Pr. fil. V, 847. »Potacać płótno, chusty, czyli zolić t. j. nalewać brudną bieliznę w trynogu ukropem przed wypraniem« Pr. fil. IV, 862. »Potaczać a. żłukcić = moczyć w ługu w potaczce bieliznę lub tkaniny nie bielone jeszcze« Osip. W temże znaczeniu: Pozn. IV, 233. Maz. II, 103. || »Przed czepinami, gdy wianek potaczają« Kiel. I, 76. || »Potaczany groch = wyrwany i we wałkach na polu ułożony« Zb. I, 31. »Walek... brał potaczany groch za pogody« Pozn. II, 179.

Potaczka »a. trynog = naczynie duże, drewniane z klepek na trzech nogach, z dziurą i szpuntem we dnie, do zaparzania czyli 'potacania chust' podczas prania, co dopełnia się przez zalewanie ukropem« Pr. fil. IV, 862. W temże znaczeniu: »Potaczka a. zolnik« Osip. »Potaczka, Potok a. Żłukto« O. »Potáczka« Pr. fil. V, 848. || »Potaczka = rodzaj cebrzyka na wysokich nogach do zmywania naczyń. Wodę z niej można wypuszczać za pomocą otworu, zatykanego kołkiem« Was. 57. W temże znaczeniu ib. 36 i 222. || »Potaczka a. trynóg« = naczynie do robienia piwa Pr. fil. IV, 862.

Potaczkowy: »Potaczkowe piwo = piwo domowej roboty, nazywane tak od naczynia, zwanego trynogiem lub potaczką, w którym robiono to piwo« Pr. fil. IV, 862.

Potajkiem = »potajemnie, cichaczem, skrycie« Pr. fil. IV, 862.

Potajnik: »Od chaty na futorze prowadził potajnik czyli loch podziemny aż do wsi« Zb. III, 85.

Potak: »Poták = skrzynka przenośna do narzędzi kowalskich« Spr. V, 399. || »Potáki = stare naczynia, stare sprzęty« Święt. 711.

Potaknąć = potwierdzić: »Pies, nie chcąc mu się sprzeciwić, potaknął« Przem. 228. »Pan se ochotnie potakneł« Kam. 92. Por. Potakować.

Potakować = potakiwać, potwierdzać: »Polowy dworski... wsyćko im potakował« Kam. 53. Por. Potaknąć.

Potarachać = »potargać« Pr. fil. IV, 236. Por. Potarasić.

Potarasić »tarasić = zmarnować« Spr. IV, 314. »Koza abo owca pódzie w zboze i potarasi (= podepcze), a gęś pódzie, pojé se

i nie potarasi« Cisz. I, 209. »Nie chodź do mnie tędy, bo mi potarasis w ogródecku grzędy« Kon. 4. Por. Potarachać.

Potaraska = »porzeczka, smrodynia« Pr. fil. V, 848.

Potargać = »podrzeć: potargáł karte papiéru; potargáł dziéwcynie fartusek« Pr. fil. V, 848. »Potargać« = rozerwać na części: »Nietylko zabijemy ale i potargamy potomstwo« Krak. IV, 35. »Jak sie jesce cwárty ráz wrócis, to cie juz potargám« Zb. V, 225. »Kto posed ku ni, to go zaráz potargała« Zaw. 52. »Brame potargáł« Zb. V, 249. || »Potargany« = podzielony: »Grunt potargany, t. j. podzielony« Spr. IV, 314 p. w. Targać. || »Potargany« = lichy: »Potargany koczar = lichy wolant« Ust. z Jaworza. »Choćbyś miała... trzý dwory, a já ani potargane stodoły, nie będziesz má« Rozpr. XII, 80. || »Potargane gacie a. potarganiec = przezwisko« Rozpr. X, 297.

Potarganiec p. Potargać.

Potargnąć się = »(Wdowa) teraz miała mało-wiele do czego się potargnąć (pokrzątać)« Kuj. I, 156.

Potarzyna = »dzień po targu, po-jarmarczny« Zb. I, 31. Toż ib. 89. Pozn. IV, 269. »Potarzyna = drugi dzień jarmarku« Kal. I, 36. »Na jarmark jechał, z którego dopiero w potarzynę wrócił« Pozn. II, 179. »Jechał Marek na jarmarek, na potarzynę« ib. IV, 269. »Jánek... na potazyne kupił ji (Baśce) kabát« Kal. I, 256. || »Potarzyna« = obiad poweselny: »W niedzielę następną po weselu... idą do domu państwa-młodego i tam uraczeni bawią się późno w wieczór, zowiąc to potarzyną« Pozn. II, 90. »Poprawiny, ostatnia biesiada weselna w kilka dni po ślubie, zwana niekiedy potarzynami« Zb. I, 89. »Potarzyny« w temże znacz. Wilkoński, Ramoty III, 54.

Potasznia = »miejsce, na którem niegdyś potaż wyrabiano« Osip. »Smolarnie i potaźnie« Pozn. I, 299.

Potat »a. zwijadło, przyrząd z kółkiem, obsadzonym na pręcie, za pomocą którego przędza z kłębków zwija się na cewki« Pleszcz. 27. »Potat lub zwijadło lub toczak, przyrząd z kółkiem, za którego pomocą przędza z kłębka zwija się na cewki« Wisła VII, 292. Por. Zwijadło, Toczak.

Potaźnia p. Potasznia.

Potąd: »Potąd was nie puscem, poki mie nie zaniesiecie do Rzýmu« Zb. V, 199. »Pŭotunt (= dotąd)« Rozpr. IX, 126. »A rzeku jesz, cze jima nie bu' ten gôspodarz dobry, chtóremu ône potąd dobry dobýtk trzymałý etc.« Hilf. 125.

Potchnąć p. Potknąć.

Pote p. Potem.

Potek p. Patek.

Potel p. Potela.

Potela = »potąd« Sab. 134. »Potela = dopóty« Rozpr. III, 374. »Potelaz = potąd, dotąd« Sab. 134. »Potel a. potela (potyle) = potąd« Rozpr. XII, 9. »Potela go poléwáł... jaz sie taki stáł, jak pierwy był« Zb. VII, 6. »Potéla mi dobrze, pokielaście zywe« Zb. XII, 144. Toż Tyg. il. 1, XII, 71 (górals.). »Potel żbán chodzi po wode, aż sie rozbije« Cinc. 32. »Potélá bedzies jád, pokielá cie nogom nie ruse« Zb. XV, 36. »No, matko, doś potela, já teráz pódem ŭojca sobie sukać« Wisła II. 26. »Po!e potela je dobre, powiela kohóta usłyszeć można« Cinc. 32. »Kieli nóz wzdłuść beł, potel wbił« Spr. V, 366 p. w. Kieli.

Potelentać się = »pójść chwiejnym, niepewnym krokiem« Święt. 711.

Potem: »Pote = potem« Sab. 134. »Baba... potémś wróciła do młyna« Zb. VI, 299. »Potom« = potym, następnie: »Potom bŷło dwadzesce... potom ôsem, potom czworo, potom zôs bŷło dwoje« Hilf. 23. »Potém = dlatego« Cisz. I, 11. »Nic potym«: »Gdyby swachna dobra była, toby nic nie mówiła. Ale swachna nic ci potym, sceka jak suka za płotym« Zb. VIII, 276. Por. Potemu.

Potemne p. Potomne.

Potemś p. Potem.

Potemu: »Pôtemu = potem« Ram. 157. »Piorun páli, ale kej pôtemu zaráz grom wuderzŷ, ten wŷgasi« Hilf. 175 p. w. Piorun. »Pôtemu jak ôn bŷł zachowány, przŷszed ten zamiarły« ib. 115. »As pôtemu te-to dzewczā mieło wielgi strach« ib. 124. »Tā mdzeme pili i jedli, A te pôtemu mdzeme táńcowali« ib. 125. »Pôtemu pôprowádzim sę do kancellárŷji« ib. 142. »Ale zará sa żebŷsta mnie piniądze dalī. Bo jeszbŷsta mnie potemu, bjesŷ, osznkalī« Derd. 13. »Njech rostą jasz do żnjwa, a pôtemu jich spálę« Cen. 94. »Gdyśmy parę tygodni potemu prowadzili« Nadm. 129. »Parę dni potemu przyszła do mnie jedna niewiasta« ib. »Rok potemu chytali ryby w Morskim Oku« Zb. XIII, 36. »Tymczasem weselni goście jedli wieczerzę. Potemu znowu zaczęły się tańce« Lub. I, 206. »Chłop umar hnet potymu« Zb. V, 199. || »Po temu« = po tyle (o cenie): »Zeli (jeżeli) biała (t. j. wełna) będzie po złotemu, zeli siwá nie będzie po temu« Zb. IV, 135. || »Nie po temu« = na nic, do niczego: »Kochaneczka zdradna, bracia nie po temu« Sand. 139. »Nimás mego pana, i ten nie po temu« Kozł. 289. Por. Potem.

Potent: »Jam król monarcha potentu ludzkiego« Zb. X, 217.

Poteraczka: »Potéraczka = bieda, tułactwo« Krak. IV, 317 p. w. Poniewierka. »Dziesiatemu (dała): owsianego placka, Jeła go się cztery lata poteracka« Kon. 105.

Poterać = »sponiewierać« Pr. fil. IV, 862. »Potyrać = poniewierać« Spr. V, 141. »Potyrać = znieważyć, zniszczyć« Rozpr. XVII, 56. »Potyrać kimś = poniewierać kogoś« Mil. »Ja sierotecka poterać się musę« Rad. II, 89. »Co ty bedziesz ludzi poterywał w mojej chałupie« Pozn. VII, 279. »Koniki potéram, a i ciebie dziewcyno w niwec cię sponiewieram« Krak. II, 474. »Tam się potyrają śwarnych chłopców kostki« Wrześ. T. 46. »Potyrować«: »Tam się potyrują swornych chłopców kostki« Zejsz 170. Por. Paterać.

Poterak: »Potérak = marnotrawca, człek niegospodarny, niewyrachowany« Krak. IV, 323 p. w. Térak. Por. Patarak.

Potercze p. Patarocza.

Poterępić: »Poterāmpić = potrącić« Kopern. rękop.

Poterkać: »Potérkać i potérkiwać się kim = pomiatać kim, używać do podłych ordynarnych robót, za nic mieć« Kolb.

Poterkiwać p. Poterkać.

Poterpać = »poszarpać, np. poterpáłem go trocha« Zb. II, 251. »Potyrpać = 1, pobić kogo, 2, poruszać co« Spr. IV, 380. »Potyrpować = poniewierać, szarpać, targać« Pr. fil. V, 849.

Poterpolić = »poczochrać« Pr. fil. IV, 236.

Poterucha = »podły gatunek ty-

toniu, tytoń, źle zebrany i niedbale wysuszony« Roczn. 227. Por. Patrucha.

Potéruchy = »pierze starte« Pr. fil. V, 848. Por. Patrucha.

Poterywać p. Poterać.

Potęchnąć = »strawić, przegnić, ulżyć się, zmniejszyć się; potęchło mi w brzuchu = jestem nieco głodny« Święt. 711.

Potępielec: »Pôtãpjelc = potępieniec« Ram. 157.

Potępieniec: »Potępieniec jest to duch, który różni się tem od innych, iż postać jego jest czarna i z pyska mu ziora ogień« Zb. IX, 61.

Potępieńczuk = »potępieniec« Pr. fil. IV, 236.

Potępnik = »zbrodniarz, złoczyńca« Kopern. rękop. »Napadli ich rozbójnicy, Matki Boski potempnicy« Wisła III, 251.

Potępny = »stojący na zdradzie, chcący drugiego potępić« Zb. I, 49.

Potępować »a. potupować; przed zaczęciem tańca, zwyczajnie parobcy potupują, jakby trzeźwiąc nogi do hulanki; oznaka wesołości« Pozn. V, 185.

Potężnia: »Za siedem lat przyjechál (król): 'O słudzy moi słudzy, Otwórzcie mi do więźni, Cyli zyje Dorota w potęzni?'« Kozł. 255.

Potka = »vulva« Pr. fil. V, 848. || »Potka« p. Patka.

Potkać = spotkać: »Pùotkałem = spotkałem« Rozpr. VIII, 100. »Potkali« Rozpr. IX, 315. »Pùotkali« ib. VIII, 160. || »Potkać się = zetknąć się« Pleszcz. 41. »Potkali się na moście« Rog. 56, n⁰ 106. Toż ib. n⁰ 105. »Gdy się ona z nim (z szelmą) potkać ma, jak najdalej go omija« Rog. 118, n⁰ 224.

Potknąć = trącić: »Te szklónke potknoł nogą, a ta szklónka sie zabłysła« Pozn. VI, 43. || »Potknąć się«: »Kobyła sie potchła, sewcy pospadali« Kon. 160. »Osiełek sie potchnun« Wisła IV, 882. »Jeżelim sie potkła w jakiem słowie« Fed. I, 56. »Pôtnąć sie = potknąć się« Rozpr. IX, 169.

Potlebiać p. Podchlebiać.

Potłomień p. Podpłomyk.

Potłuc = zabić, pozabijać: »Mąz... wzion reśte (kurczaków), potłuk i zabrał sie przycyniać do unygo chleba« Chełch. II, 57. || »Potłuc się = stłuc się: »Choć sie wywruce, to sie nie potłuce (= potłukę)« Zb. X, 246. || »Potłuc się = odbyć bójkę z kim szczególniej na kułaki« O.

Potłumek = »gnębiciel« Pleszcz. 41. »W uniesieniu wołają: '...potłumku wiary chrześcjańskiej...'« ib. 105.

Potłumić: »A wy panie zakonnice! zdrajce potłumili, ten Przenajświętszy Sakrament pod nogi rzucili« Krak. II, 234.

Potnąć się p. Potknąć.

Potny = wilgotny: »Jeśli w kilku skorupkach pokaże się potną (sól), To ta pora roku mokrą, niepogodną« Zb. VI, 183.

Poto = »dlatego« Mil.

Potocki: »Wydaje sie córka hrabi Potockiego« Rud. 137.

Potoczaszek p. Potok.

Potoczek: »Dana jeno, dana, Ja jeszcze dziewczyna, Bo mi się zieleni Na głowie leszczyna. Zieleńże się zieleń, Zielony potoczku, Bo ja u matusi Jeno tego roczku« Zb. X, 321. Por. Potok.

Potoczka = »wielkie naczynie do moczenia bielizny, do krochmalu, do wyrabiania mączek (po dworach)« Kuj. I, 86. »Potoczka (naczynie do prania)« Pozn. I, 93. »Potoczka, mały statek do wody,

do opłukania naczyń« Pozn. I, 96. »Stoi wół w potocce, W d.... mu sie klekoce, Z garła mu sie kidá, Kázdému sie przydá. Żarna« Cisz. I, 356. || »Potoczka a. podołek = niższa poczynająca się od pasa część koszuli kobiecej, z płótna nierównie grubszego niż część górna, po pas tylko sięgająca« Osip. Por. Potok.

Potoczyć się: »Potocyć sie na co = podjąć się czego« Święt. 711. »Nie każdy się na to potocy, zeby ze złym trzymać« Wisła VI, 203.

Potografja = »fotografia« Mil. »Potografijá = fotografia« Udz.

Potok = »potok, strumień« Wrześ. 18. »Ino sie (serce) trzepoce, jak rybka w potoce« Wisła VII, 146. Toż Święt. 273. »Potoczek«: »Cisło ją do potocka« Zb. VII, 79. »Potoczaszek«: »Idzie Wojtuś idzie bez te potocáski« Zb. XII, 141. || »Potok = dolina porośnięta drzewami« Wrześ. 18. »Potok = dolina obrośnięta drzewami« Rozpr. X, 297. »Sroka żegoce w carnym potoce« Pauli 177. »Potoka«: »W czarnéj potoce sroka grzegoce« Kon. 156. || »Potok« = upływ: »Odwar ziela od potoku krwi« Pleszcz. 119. || »Potok = bagno« Hilf. 177. || »Potok = naczynie do prania chust. złukto« O. Por. Potoczka.

Potoka p. Potok.

Potoknąć: »Wytoknąć = wypłukać naczynie, wyczyścić je wodą; np. wytokniéj tam śklankę; — potokniéj téz tę dónickę« Krak. IV, 326 p. w. Wytoknąć. »Potoknąć = popłukać naczynie jakie« Zb. VIII, 253.

Potom p. Potem.

Potomne czasy: »Zostań z Bogiem, ma kochanko, na potomne czasy« Rog. 16, n° 31, zwr. 3. »Zostań z Bogiem, ma kochanko, Na potemne czasy« ib. 17, n° 33, zwr. 3.

Potomstwo: »Na potomstwo« = dziedzicznie: »Dziedzic Wielebna uczynili to mojemu tatusiowi, co ich na potomstwo uwolnili od pańszczyzny« Kam. 192.

Potopa: »Potopa świata w r. żeńskim« Zb. I, 74. »Śniéło mi sie, powiadá, ze w jedny wsi strasne potopy, bagna, nié moze nik tego tego ustanowić« Cisz. I, 148.

Potoplać = »zawalać, zmaczać« Pr. fil III, 496.

Potorocza, Potorocze p. Patarocza.

Potorok: »W uniesieniu wołają: ...potoroku...!« Pleszcz. 105. Por. Patarocza.

Potornieć = »zdrętwieć: rance mi potorniały jak patyki« Zb. VIII, 253.

Potorować = »wyśledzić, za śladem, torem dojść do szukanego przedmiotu« Święt. 711. »Żeby tam uciekała, to już jéj baba nie potoruje tak łatwo« Krak. IV, 21.

Potracić: »Ci insi tak sie potracili, ze nik ŭo nik nic nie wiedziáł« Zb. VII, 45. »Niekiedy na bokach gór stoją pojedyncze domki... takie domy nazywają potraconemi, do których, jak mówią, rzadko zajrzy wojak i ksiądz« Zejsz. 2.

Potraf: »do potrafu = do poradzenia« Wisła I, 154. »Cyby nie było cego do potrafu wedle tego zła« ib. 152.

Potrafiać = »umieć, podołać, dogodzić komu« Kuj. II, 275. || »Potrafiać = 1, naśladować 2, probować« Mil. Por. Potrafić.

Potrafiák = »człowiek potrafiący wszystko zrobić, sprytny, majster do wszystkiego« Pr. fil. IV, 277.

Potrafić = trafić, natrafić: »Ja tam potrafię, gdzie Długa ulica«

Kam. 8. »Pomięszaj (grabie) w kupie, coby potem kużdy do swoich potrafił« ib. 67. »Moja fajt w kopańkę i widno potrafiła na ostre kopańki« ib. 102. »Chart potrafił na zbanek za płotem« ib. 149. »Potrafiłem na takiego (człowieka)« ib. 185. || Potrafić = wpaść, zgadnąć: »Zadam trzy sztuki, jeżeli na to potrafisz, to...« Kolb. Przem. 215. || »Potrafić = umieć« Mil. »Potrefiół pisać« Zb. VII, 11. »Potrefić = umieć« Pr. fil. V, 848. Por. Potrafiać.

Potrafisz »a. Lepka = lichy mularz« Zb. I, 20 p. wyr. Lepka.

Potrafny = »łatwy do zrobienia« Kuj. II, 277 p. wyr. Trafny. || »Potrefny = taki co potrafi, możny, potężny (o Bogu)« Spr. V, 399. »Bóg nie pokwapny ale potrafny« Pleszcz. 158. Toż Zb. VIII, 321. Pr. fil. V, 842 p. wyr. Pokwapny. »Potrafny = trafny, trafiający« ib. 848.

Potrata = »strata, szkoda, ubytek« Wal. 169. »Pójść w potratę = zmarnować się« ib. 170.

Potraw = »otawa, drugie siano« Rozpr. XXVI, 389. Toż Krak. IV, 314 p. wyr. Obojętka. W temże znaczeniu: Kolb. 56; Pozn. II, 210; Maz. III, 312; Rozpr. VIII, 190; Rozpr. IX, 156; Zb. VIII, 112. »Pôtrow = otawa, drugi zbiór siana« Ram. 157. Toż Hilf. 177; Bisk. 45. Formy: »potrawu« Święt. 3; Święt. 507; »potrawem« Krak. I, 150; »potrawy« 1 lub 4 pp. l. mn. Pozn. II, 210; ib. 211; ib. III, 226. Zdr. »Potrawicek« Zb. IV, 224. || »Potrawy = skoszone zboże lub rośliny pastewne« Wrześ. 18. »Potrawy = siano lub rośliny pastewne« Spr. V, 399.

Potrawiczek p. Potraw.

Potrawnica: »Pôtráwnica = poziomka«. Zdr. »Pôtráwniczka« Ram. 157. Toż: Hilf. 177; Pobł. 71; Pamiętnik fizjograficzny t. V, dział IV, str. 13.

Potrawniczy: »Pôtráwniczy = poziomkowy« Ram. 157.

Potrącać p. Potrącić.

Potrącić = zabić: »Wieprza miełtom potrąconego« (zabitego) Wisła VI, 81. »Zaczął potrącać owce... a potrącone znosił na kupę« Pozn. VI, 300.

Potrebacek p. Potrębacz.

Potreferny = »szczególny, trudny« Spr. IV, 327.

Potrefić p. Potrafić.

Potrefny p. Potrafny.

Potret = »portret« Sand. 276. Toż: Pr. fil. V, 848; Cisz. 286. »Poteta« 1 pp. l. mn. Pozn. VI, 53. »Pótreta« 4 pp. l. mn. ib. 56. »P°otryt« Rozpr. IX, 138. »Potręd« Udz. || »Ty potrecie złodziejski!« = ty złodzieju, łotrze: Kuj. I, 52. Toż: Pozn. III, 120; Jastrz.

Potretować = »potratować, podeptać« Pr. fil. IV, 236. »Potrętować = potratować« ib. V, 848.

Potretwas p. Patrontasz.

Potrębacz = trębacz: »Jeden potrębacz, drugi brat jego, a ten trzeci potrębaczek stał wedle niego« Zb. IX, 218. »Mały potrębacyk« Maz. II, 27. »Potrębaczyk« Maz. III, 224. »Potrębacek« Rad. II, 11. »Potrebacek = trębacz« Pr. fil. V, 848.

Potrębaczek, Potrębaczyk p. Potrębacz.

Potręd p. Potret.

Potrętować p. Potretować.

Potrochamy = po trochu, cząstkami: »Ale sprzykrzyło mu się tak potrochamy brać« Chełch. I, 183.

Potrójniak = »gatunek sita w Biłgoraju« Kal. Jaworsk. r. 1867, str. 45.

Potrucha p. Patrucha.

Potruchleć: »Gdyby rodzice wiedzieli, od żaluby potruchleli« Kuj. II, 60.

Potrudno, z potrudna = »trudno« Kuj. II, 275. Por. Podstrudno.

Potrwać = »czas jakiś przebyć, zaczekać« Czark. »Potrwało = przeszło kilka chwil, np. 'nie potrwało i godziny, az widze wraca'« Czark.

Potrybnik = »narzędzie bednarskie do nabijania obręczy« Pr. fil. V, 848.

Potryndać: »Przyszła kuma do kumeczki: Pożyczta nam tryndaweczki; Potryndam, potryndam, Obmyje taj oddam. (Maślnica)« Zb. XIV, 248.

Potryt p. Potret.

Potrza p. Potrzeba.

Potrzask = »zawadjaka, rębacz skory do bójki« Tyg. il. 2, XIV, 185.

Potrzaskać = potłuc: »Potrzaskali flaszki, szklanki, beczki« Pozn. VI, 271. »Potrzaskać« = porąbać: »Drzewo tak wnet potrzaskáł« (= porąbał siekierą) Pozn. VI, 54. »Potrzaskać« = podrzeć: »Botÿ żem so potrzaskała« (w tańcu) Nadm. 159. || »Potrzaskać« = pęknąć: »Krowy sie najadły, jaze potrzaskały« Cisz. I, 206.

Potrząchać = potrząsać: »Chłopi... głowami potrząchali, co na to nikiedy nie przystaną« Kam. 27.

Potrząs: »Na potrząs = mierzwienie pola po zasianiu przez potrząśnięcie nawozem« Pr. fil. IV, 862.

Potrząsacz: »We młynie, a raczej we młynicy bywa potrząsacz, który trzęsąc się porusza spodnią część kosza..., przez co zboże sypie się do śeodka kamienia« Krak. I, 143 (ods.).

Potrząsany (taniec): »Raźniejszy taniec: do-koła, potrząsany, smykany (bywa nim mazur, walc czasem polka« Pozn. II, 282.

Potrząść: »Pôtrzisc = potrząść« Ram. 158.

Potrzeb p. Potrzeba.

Potrzeba: »Jak jest w pszenicy kostrzewa, to jest chleba, co potrzeba; a jeżeli jest miotła, to tylko do Piotra« Kuj. I, 202. »Panna odesła za kierzek za swojo potrzebo« Chełch. I, 207. || »Potrzewa«: »W potrzewie (potrzebie)« Pozn. VI, 107. || »Potseba«: »Ja jestem sobie sierota, tobie potseba nie taki« Was. 197. »Juz mi nie potseba« Was. 212. || »Potrzeb«: »Pôtrzeb r. ż. = potrzeba. Rzeczownik ten ma tylko 1 i 4 pp.« Ram. 157. »Potrzeb r. ż. = potrzeba« Krak. IV, 318. »Potrzeb, swoja potrzeb = potrzeba domowa, np. okrasa na swoją potrzeb« Pr. fil. IV, 862. »Na piersą potrzeb wystarcza« Maz. III, 355. »Potrzeb = potrzeba: na swoję potrzeb« Pr. fil. IV, 236. »Potrzeb = potrzeba np. mała potrzeb« Kuj. II, 275. »Potrzeb« Rozpr. VIII, 184; ib. XII, 9. Zb. I, 22. »Mám ich (pieniędzy) dosyć na moją podróż i potrzeb« Pozn. VI, 47. »Potrzeb matką wynalazku« Witw. 47. »Potrzeb w wyrażeniu: mieć do kogo potrzeb = mieć do kogo interes« Spr. IV, 327. || »Potrza = trzeba, potrzeba« Parcz. Czark. Kam. 74. Zb. IX, 8. Zb. XV, 134. Wisła I, 319: ib. VII, 726. Pleszcz. 41. »Nie potrza«: »Nie potrza go tam rachować« Lub. I, 301. »Nie potrza = nie potrzeba« Fed. 403. »Nie potrza (nie potrzeba)« Łęcz.

159. »Nie potrza pieprzu« Kiel. I, 84.

Potrzebać = potrzebować: »Cego ja potrzebám« Rad. II, 19.

Potrzebna p. Potrzebno.

Potrzebno: »Juz mám to, co mi potrzebno« Wisła II, 471. »Potrzebno = potrzeba np. na co im potrzebno ćwierci?« Pr. fil. V, 848. »Jagodów potrzebno?« Ust. z Nałęczowa. »Wszystko co potrzebno w gospodarstwie« Lub. II, 183. »Potrzebná«: »Właśnie mi potrzebná ogrodnika« Wisła VI, 592. Por. Potrzebny.

Potrzebność = potrzeba: »Mamy niejedno słowo rzec do was po naszy potrzebności« Pozn. II, 238.

Potrzebny: »Potrzewny = potrzebny« Kuj. II, 275 p. w. Potrzeb; ib. 283, n⁰ 41; ib. I, 185; ib. 200. Pozn. VI, 189. »To i to w gospodarstwie potrzewne« Kuj. I, 183. || »Potrzebny = potrzebujący« Czark. Toż Rozpr. VIII, 210 i 231; ib. IX, 212. »Wesprzeć potrzebnego« Gliń. III, 150. »Potrzebnego w niedoli ratował« ib. IV, 30. »Abo ja ta twoich zaletów potrzebna?« Kuj. I, 50.

Potrzebowany = potrzebny: »Studnia, którna do niczego nie była potrzebowana« Kuj. I, 154.

Potrzebowski żartobl. = »potrzebujący, będący w potrzebie. Myśmy wszyscy potrzebowscy« Krasn. 307.

Potrzebujący = potrzebny: »Kwiatki i zioła różne potrzebujące (= potrzebne do leków)« Pozn. I, 145.

Potrzeć = »wyczyścić (o butach): Możebyś te buty poter« Wisła I, 319. || »Potrzeć się = powinąć się gdzie, pobywać, dotknąć się czego: Gdzie się tylko potrze, wszędzie narobi szkody« O.

Potrzeszczony = »postrzelony, porywczy, nagły« List od Cinciały. »Goni potrzeszczony (postrzelony, śpieszący się), jakby mu terpenciny do rzyci nalał« Wisła II, 307. »Fik z lasa, fik do lasa! (o człowieku potrzeszczonym, niestałego charakteru i niepewnego zdania)« Cinc. 12.

Potrzewa p. Potrzeba.

Potrzeźwiu = »potrzeźwemu« Pr. fil. IV, 236.

Potrzodnik = »pomocnik pasterza« Pr. fil. V, 848.

Potrzódka = »pomocnik pasterza« Pr. fil. V, 848. »Potrzódka = chłopiec dodawany pastuchowi do pomocy« Pleszcz. 41. »Któremu (pasterzowi) gospodarze oddają potrzódkę t. j. pomoc ze swych dzieci lub służących« ib. 96. || »Potrzódka = kolejne pasanie bydła lub owiec« O.

Potucha = »otucha, zachęta« Pleszcz. 41. »Potucha = otucha, odwaga, namowa, zachęta, inicyatywa« Święt. 711. »Potucha: Nie dawać komu potuchy = trzymać w karbach« Zb. VIII, 253. »Potucha = współczucie: ni mum od nikogo potuchy; dawać komu potuchę = uzuchwalać kogoś: ja nie poradze, kiedy mu sum ojciec potuche daje« Mil. Por. Poiga.

Potulać się = sterać się tułaniem (K.): »Potułaczu ludzki, potulász sie dycki« Zb. IX, 222. Por. Potułać się.

Potulno = »potulnie« Sand. 269.

Potułać się = tułać się: »Niechże já sie nie potułám kole ludzkich ścian« Wisła VIII, 485.

Potułacz = »tułacz«. P. Potułać się.

Potupować p. Potępować.

Potura = »poniewierka, człowiek skazany na poniewierkę« Was. 245.

Poturać = »poniewierać, potrącać

z kąta w kąt, niszczyć np. poturać sierotą, obuwiem« Udz. »Poturać, spoturać = sponiewierać: sponiewieráłeś mie, i já cie spoturám« Rozpr. X, 297. »Poturać = poniewierać kogo« Wrześ. 18. »Poturać kogo = poturbować, pokonać« Osip. »Poturać kim = lekceważyć sobie kogo, pogardzać nim« Święt. 711. »Chociaż nim poturano, uchodził przecież za wyrocznię« Święt. 513. »Poturać komu (z litews.) = sprostać komu w czem, przemódz kogo rozumem lub siłą« Osip. || »Poturać się = chodzić bez przytułku« Cer. »Poturać sie = poniewierać się« Spr. V, 399. »Niechże ja się nie poturam (= potyram) kole ludzkich ścion« Kuj. II, 232.

Poturak = »pogardzany, lekceważony, nicpoń« Święt. 711. »Nie przyjmuję takiego poturáka« ib. 160. Por. Poturnak.

Poturbować = »pobić kogo, skrzywdzić na ciele« Sand. 264. »Poturbować = pobić« Fed. 406.

Poturnak = »człowiek głupowaty, niezgrabny« Roczn. 227.

Potuszać: »Potusać komu = dodawać odwagi, zachęcać, podburzać« Święt. 711.

Potwa p. Pławta.

Potwierdzać: »Pôcwirdzac = potwierdzać« Ram. 141. »Pôcwirdzac sã = potwierdzać się« ib. »Pôcwirdzéc = 1, potwierdzić 2, wzmocnić, umocnić: Tô lekarztwo jemu zdrowja nie pôcwirdzý« ib. »Pôcwirdzéc sã = potwierdzić się« ib.

Potwierdzić p. Potwierdzać.

Potwora = »potwór« Wrześ. 18. Toż Święt. 711. Rozpr. XII, 47. »Potwora = potwór, używane często w złości o ludziach: e, to potwora!« Spr. V, 399. »Potwora = przezwisko często używane« ib. IV, 359. »Patrzy (mąż) jako leśna potwora« Rog. 189, n° 386.

Potworacznie = »dziwnie: zrazu mi sie to potworacnie widziało, jak na mie wołali, Jaśkowa« Pr. fil. V, 848.

Potworak: »Potworák = potworek, człowiek fizycznie upośledzony przez naturę« Święt. 711. »Nazwały go (ogrodnika) potworákiem« ib. 348. »Leżał jakisik potworák z wielgą głową i okropnémi ocyskami« ib. 474.

Potworniak: »Potworniák = potwór, o człowieku: my tyk potworniáków stą^{n}d wyzenema« Rozpr. XXVI, 389.

Potwornik = »okrutnik« Pr. fil. IV, 236.

Poty: »Pôti = póki« Hilf. 138.

Potyczki: »Nie kupuj my orzeszków, nie rób ze mnie pośmieszków... Nie kupuj my nożyczków, nie rób ze mną potyczków« Kuj. II, 42.

Potyk p. Póty.

Potykać = spotykać: »Idzie i patrzy i potyká chłopa« Spr. V, 218.

Potykanka = »spódnica« Wisła III, 89.

Potykiel = spódnica« Ust. z Łomżyńskiego od Kurpiów. »Potykiel = spódnica, kiecka, podwika, przyjaciółka« Pr. fil. IV, 862.

Potyl p. Potyla.

Potyla = »potąd« Rozpr. VIII, 231. »Potyla = dotąd (o miejscu)« Święt. 711. »Potyla grasowáł, aze znaláz jamę« Spr. VII, 49. »Obok potyla słychać potyl = ogólno polskie dotąd« Rozpr. VIII, 184. »Potyl = dopóty: pokil (dopóki) ta palica rodzić nie bedzié, musi potyl pokutować« Pr. fil. V, 848. »Tańcy jaz do nocy potyl, póki pó garca nie wytańcą« Rozpr. VIII, 223 a. »Nie ustanie potyl

pieca rombać, jaz mu nie przyniesą kwárte wódki« Mát. 13. »Potyl — pokil i potyla — powiela = po tyle — po ile, potąd — pokąd, tak długo — dopóki; często słychać także: potyl — jaz (aż)« Spr. IV, 327. »Pókileś bogaty, potyl cie wszyscy widzą« Święt. 668. »Potyl dotyl = potąd dokąd; także w znaczeniu: jeszcze np. o chorym: 'jesce sie ta trzymá potyl dotyl'« Rozpr. XXVI, 389.

Potylica = »tył głowy, zatyłek (occiput), tyłogłowie« Roczn. 228. Toż Zb. I, 74. »Patelica« w temże znaczeniu Ust. z Litwy. Toż Osip.

Potym p. Potem.

Potymu p. Potemu.

Potyntak = potentat: »Nasz césarz austryjacki... jest potyntak (potentat) wielki« Krak. III, 38.

Potyra: »Iść w potyrę = zmarnować się« Mil.

Potyrać p. Poterać.

Potyrajko = »ten lub ta, którym poniewierają, którym wyciérają kąty« Zb. I, 74.

Potyrcze p. Patarocza.

Potyrka = »tyranie się: na potyrce a. na potyrkach w świecie zeszło mi życie« Pobł. 138. »Na potyrkę = na poniewierkę« Mil.

Potyrować p. Poterać.

Potyrpać p. Poterpać.

Potyrpować p. Poterpać.

Potyrtać: »Posed pán do pani pozycyć tyrtani: potyrtám, potyrtám, zaráz pani oddam. Masielnica« Wisła VI, 316.

Potytłać = »nurzać w czemś rzadkiem np. w błocie« Spr. IV, 368. Por. Potytrać.

Potytolić = »powalać« Wrześ. 18. Toż Rozpr. X, 297.

Potytrać = »powalać« Pr. fil. V, 849. Por. Potytłać.

Pouciec: »Poucekłî z wrzáściem« Derd. 133.

Pouczelec: »Pouczělc = ten, który poucza. Lutrzy, mówiący po kaszubsku nazywają swych pastorów pouczelcami; predykant« Pobł. 71.

Poufalec: »Są czarci poufalcy (tak zwane matołki), którzy domowe posługi człowieka najpilniej odbywają« Krak. I, 310.

Poufalny = poufały: »Przeprasając króla za tak poufalne obchodzenie sie« Chełch. I, 267.

Pouginać się = zakasać się: »Chłopi pozdejmowali spodnie, kobiety się pouginały« Kiel. II, 231. »Tym ludziom pouginanym do wpoły kazali tańcować« ib.

Pouka: »Pôwuka = pouczanie, nauka« Ram. 158.

Poukazać = pokazać: »One (królewny) znaki poukázały i te trzy listy« Pozn. VI, 111.

Poukraść = ukraść: »Trzose nama poukradlî« (zbójcy) Derd. 92.

Poumknąć się = uciec, pouciekać: »Nim on się z tym upora, to już krewni tymczasem poumkną« Nadm. 69.

Poŭoz... p. Poroz...

Pourabiać = zniszczyć w robocie, w pracy: »Żebyś ręce nogi se pourábiáł... nicego sie nie dorobis« Święt. 669.

Poustać = »ustać powoli« Pr. fil. V, 849. »Wody panie, wody, abo gorzałecki, bo nam poustano u zniwa dzieusecki« Fed. 168. »Niech sie nagadają, przecie im kiejkolwiek pyski poustają« Kiel. II, 127. »Przecież im tam kiedy gęby poustają« Zb. X, 307. »Jak Maćka nie stało, wszyćko poustało« Kon. 151.

Poutykać = pokłaść, powrzucać: »Zaniós je (łby wołów)... i poutykał w parowy« Chełch. I, 114.

Pouważać czego = uważać na co: »Leciá" Maciek prosto drogą, Kaśka za nim... Maciek na to nic nie zwázá" tylko drogi pouwázá"« Zb. X, 129.

Powab p. Powaba.

Powaba: »Chłopi w epoce pańszczyzny, prócz zwykłych jej dni, odrabiali nadto w czasie żniw i parę dodatkowych jeszcze... które zwano powabą. Chodzili więc na powaby, powab czyli pobab, pobaw (na tłokę, odróbkę) do pszenicy i żyta« Krak. II, 101 ods. Por. Pobaba.

Powabnik: »Powabnicy« Krak. II, 520 (Haur 1757 r.). Por. Powaba.

Powadzić się »z kim = pokłócić się, poróżnić się z kim« Osip.

Poważ = »drzewo wywrócone przez burzę lub ze starości na ziemię« Osip. || »Poważ p. Poważa.

Powała = »sufit« Spr. IV, 348. W temże znaczeniu: Krak. I, 150; ib. IV, 318. Zb. X, 200. Lub. I, 56. »Pŭowałom« 6 pp. l. p. Rozpr. VIII, 104. »Do powały« Kon. 57. Rozpr. VIII, 225. Zb. X, 237; ib. XII, 189; ib. 213. Cisz. I, 246. »Do powa"y« Zb. XV, 120. »Do powałé« ib. 37. »U powały« Cisz. I, 174. »Na powałę« Zb. VI, 301. Krak. IV, 153. »Pod powałé« Zb. XII, 171. »W powale« Cisz. I, 295. || »Pował = powała« Pr. fil. V, 849. »Powáł = powała« Rozpr. XII, 46. Toż Ust. z Jaworza. »Wyskoczy do powału« Zb. IX, 265. || »Powáł = strych« Rozpr. XII, 99.

Powałka = »rodzaj placka« Pr. fil. V, 849. »Powałki lub bałabucki a. pompucki = ciasto pszenne zapustne« (opis) Pr. fil. IV, 862.

Powałki p. Powałka.

Powar = »chłopiec, gotujący jadło pasterzom tatrzańskim« O. »Powar = najmłodszy juhas u górali« Enc. R. II, 820.

Powarka: »Pôwarka = nerka« Hilf. 177.

Powar-z p. Powróz.

Poważna = »brzemienna« Rad. II, 182.

Poważować: »Powazować = poważać« Spr. IV, 380.

Poważyć się = »pochwiać się na szalach lub czemś podobnem« O. || »Poważyć się« = zamierzyć się: »Powazył się na starsego ręką = zamierzył się na starszego« Zb. II, 236.

Powąchać: »Koniom nozdrza obciérają, aby żadnej choroby nie powąchały« Zb. VI, 288.

Powąz p. Pawąz.

Powązka = »kawałek płótna wielkości serwetki, służący do cedzenia mleka świeżo wydojonego« Zaw. Etn. 4. W temże znaczeniu: »Powązka« Rozpr. III, 374; ib. VIII, 231. Kud. Cisz. I, 342. Kozł. 378. Gluz. 461. Krak. III, 89; ib. 90; ib. 92; ib. IV, 318. Fed. 262; ib. 406. Rud. 25. Zb. II, 10; ib. III, 33; ib. XIV, 151. Wisła VII, 143. Spr. V, 399. Pr. fil. III, 306. »Powązka a. cedziłka« O. p. w. Cedziłka. Toż Aten. VI, 656. »Powązka a. cedziłek« Was. 50; ib. 245. »Powązka a. cedziłko a. cadzka« Pr. fil. IV, 804 p. w. Cedziłko. »Pową"zka« Rozpr. XII, 99. »Powonzka« ib. XX, 433. »Pŭôwąska« ib. IX, 212. »Powęzka« Maz. III, 44. Rozpr. XI, 187. — 4 pp. l. p. »Powązką« Rozpr. IX, 284. »Powązką zam. Powiązką« (? K.) ib. 286. »Pawązka a. cedzidło« Krak. I, 350. || »Powązka = mała torebka, przez którą się mleko cedzi« Spr. IV, 29. || »Powązka = naczynie blaszane z dziurkowatem dnem, przez które cedzi się

mleko do garnka« Święt. 43. Toż ib. 711. »Sitko z powązką (na Kujawach cadźka)« Pozn. I, 97.

Powąż = »pawęż, drąg przytrzymujący z wierzchu nakład (np. zboże) na wozie« Zb. IV, 10 p. Pawąz.

Powbudka: »Przelazłam do ogródka, wzięna mnie ‚powbudka na ten znak tego wesela« (? K.) Kiel. I, 95.

Powednie p. Południe.

Powerek = »drążek, kij do przesadzania przez ucha w cebrze i noszenia wody, mleka i t. p.« Pr. fil. IV, 862. W temże znaczeniu: »Powerek« J. Łoś. Maz. V, 287. »Powyrek« Rozpr. XVII, 56. Wisła I, 319. (Tu napisano oczywiście błędnie »Pomyrek« Ł.). Spr. V, 119; ib. 141. Maz. II, 91; ib. III, 43. Rad. II, 40. Pr. fil. V, 849. »Powyrko« ib. »Powyrka« r. ż. Zb. VIII, 253.

Powerkać się p. Powyrkać się.

Powertepany: »Połatana, powertepana, igła w tém nie postoi. Bydlę« Zb. I, 130. Toż ib. VI, 27.

Powęz = część warsztatu tkackiego: »Okręcone nici: jedne przy ladzie a drugie wyżej w powęzie nicianym« Lub. I, 90. || »Powęz« p. Pawąz.

Powęzka p. Powązka.

Powi, Powi! = głos sowy: »Kiedy się (sowa) odzywa głosem: 'powi, powi!' to się ktoś urodzi« Gluz. 316 (Głos ten tłumaczony jako 'powij', więc jako wróżba urodzin K.).

Powiadać: »Powiada« w znaczeniu: powiadają: »Ci obstąpiéli i nic. Powiadá (t. j. powiadają): trza go juz puścić« Cisz. I, 210. »Pojada« = powiada Wisła VI, 141. »Poadać« = powiadać Zejsz. 57. Rozpr. VIII, 199. »Pŏadáł« = powiadał Opol. 30. »Pŏadała« = powiadała ib. »Pŏadacie« = powiadacie ib. »Pojdać = powiadać; pojdum ci« Pr. fil. IV, 234. »Pādać« Rozpr. VIII, 199. »Pādá« = powiada Zb. XV, 20. »Pādajom« = powiadają ib. »P'ada« powiada Rog. 233, n⁰ 473. »Padać« = powiadać Sab. 134. Arch. VIII, 472. Zb. XI, 10. »Pada« = powiada Zb. I, 122. »Padā« = powiadała Opol. 30. »Padá« = powiada Cisz. I, 122. Rozpr. IX, 168. »Padácie« = powiadacie Rozpr. VIII, 199. »Padaj« = powiadaj Rog. 35, n⁰ 63. »Padáł« = powiadał Opol. 30. Cisz. I, 236. Rozpr. VIII, 199. »Padała = powiadała Opol. 30. »Padaa« = powiadała Rozpr. VIII, 199. || »Pada« jako wtrącony wyraz w zdaniu bez znaczenia: »Osądziéli: wziąść na drogi krzyzowe wyprowadzić i zaprząc, padá, kónie i potargać« Cisz. I, 122. Por. Powiadować, Powiedać, Powiedywać, Powiedzieć.

Powiadować: »Powiaduje jej« = rzecze, powiada Kiel. II, 232. Zb. IX, 70. Por. Powiadać, Powiedywać.

Powiarka = »zabobon« Aten. 1877, II, 117; ib. 118. W powiarki... nie wierzyła« Świd. 25. »Wierzy w powiarki« Wisła VIII, 792, n⁰ 1201. »Powiarki = zabobony, przesądy« Pr. fil. V, 849.

Powiastka = »przysłowie« Zb. VIII, 253.

Powiat = miasto powiatowe (K.): »Aże do powiatu chodziła po wyczytunek« (pisania t. j. listu) Kam. 47.

Powiatówka = »czapka zwana inaczej: 'na cztery powiaty'« (opis. Pr. fil. IV, 277. || »Powiatówka« = grunta nadane przez królów na ogólne władanie szlachty; po-

wiatówka Wilkijska, Ejragolska i in. 'Karolgiris' = powiatówka na Żmudzi« List od M. D. Sylwestrowicza 1884 r. »Powiatówka« w temże znaczeniu Wisła II, 156.

Powiązać = związać: »Janiczek... chusteczką powiązany« Rog. 86, n⁰ 151. »Trzewiki... powiózał w białóm chustke« Pozn. VI, 106. »Kazał ci mie okuć, do tego powiązać« Kiel. II, 159.

Powiązanie = »związanie powrósłem tych, którzy przychodzą pierwszy raz przypatrywać się robocie w polu« Pozn. II, 382.

Powicher = »wicher silny« Spr. IV, 348. »Powicher = trąba powietrzna« Wrześ. 18. »Powiher, powikrzyca = trąba powietrzna« Spr. V, 399. »Powiher = gwałtowny wiatr« Rozpr. X, 297. || »Powicher = roztrzepany człowiek, roztargniony« Krak. IV, 318. »Powicher = prędki, nagły, gwałtowny, szaleniec« Święt. 711. »Powicher = porywczy« ib. 683. Powicher = włóczęga« Krak. IV, 307. »Powicher = człowiek, który nie może usiedzieć długo na jednem miejscu« Rozpr. X, 297.

Powichlać »a. zwichlać = stargać np. włókna« Czark. »Pôwichlac = powikłać« Ram. 158. »Powichłać = powichrzyć: zboże było powichłane« Pr. fil. V, 849.

Powichłać p. Powichlać.

Powichrzyca: »Powikrzyca a. powiher = trąba powietrzna« Zb. V, 399. »Powikrzica = wicher, burza« ib. 190.

Powichsować — poczernić, oczyścić: »Abyście trzewiczki powichsowały« Pozn. I, 229.

Powić: »Ciebie Jasiu zabiję, a me serce powiję« Zb. II, 94.

Powidła: »Pierogi... z powidłem« Zb. XIV, 24. || »Powidła Terakowskiego a. powidła teriaca = Electuarium Theriaca« Ciesz. 80.

Powieczka p. Powieka.

Powiedacz = ten, który mówi: »Posłuchajcie posłuchace, co powiedzą powiedace« Maz. III, 77.

Powiedać = »powiadać« Czark. »Powiedum« = powiadam Chełch. I, 75. »Powieda« Kuj. I, 119. Zb. I, 74. Bisk. 29. »Powiedają« Kuj. I, 325. »Powiedał« Sand. 143. »Pejda« = powieda Chełch. I, 18. »Pedas« = powiedasz Kal. I, 145. »Peda« = powieda Wisła VI, 315. Zb. I, 11. »Pedá« = powieda Cisz. I, 146; ib 225. »Pedajo« = powiedają Wisła VI, 666. || »Powiedać« = mówić, wskazywać: »Powiedała (suczka), którą drogą (dziewczyna) miała jechać« Zb. VIII, 303. || »Powiedać« = mówić, odmawiać: »Powiedáj te modlitewke« Wisła VI, 666. || »Powiedać = swarzyć się, kłócić się« Zb. I, 74. Por. Powiadać, Powiedzieć.

Powiednąć: »Pednąć = powiedzieć« Spr. IV, 28. Por. Powiadać.

Powiedywać: »Powiedywają ludzie« = powiadają Zb. VIII, 303. »Powiedywał« = powiadał Zb. VIII, 253; ib. 302.

Powiedza = »powiedzenie« Zb. I, 49.

Powiedzać p. Pobiedzać.

Powiedzieć: »Powiem przed tatusiem« Zb. II, 235. »Pewiem« (myłka? K.) Zb. VII, 27. »Pŭowiedzony = powiedziany« Rozpr. VIII, 159. »Co ci jest powiedzone« = powiedziane Pozn. VI, 83. »Kucharz ma powiedzone« ib. 272. »Powią = powiedzą« Rozpr. IX, 289. »Poedziáł« = powiedział Rozpr. VIII, 199. »Pejdziała« = powiedziała Wisła II, 132. »Pejdzić« = powiedzieć Chełch. I,

17. »Pejdziáł« Wisła V, 746. »Pedzić« = powiedzieć Maz. III, 218. »Pedzili = powiedzieli« Kiel. I, 161. »Pedzieć« = powiedzieć Opol. 30. Sab. 134. Święt. 354; ib. 396. Spr. IV, 28; ib. 359. Zaw. 69. Pr. fil. III, 306. Zb. X, 189. Rozpr. IX, 168. Zb. VII, 27. »Pedziáł« = powiedział Opol. 30. Rozpr. VIII, 199. »Pedziáł« Rog. 16, n° 31. Zb. VII, 27. »Pedziała« Opol. 30. Zb XV, 20. »Pedziała« Rog. 35, n° 63. »Pedziaa« = powiedziała Rozpr. VIII, 199. »Pedzieli« Święt. 368. || »Nie powiem = nie wiem« Was. 77. Por. Powiadać, Powiedać, Pedzieć.

Powiejać: »Pohiejaj, pohiejaj, hietrze południowy«. Właściwością gwary tamtejszej (w Seroczynie w pow. Sokołowskim) jest wymawianie h' zam. w' przed samogłoską Pr. fil. V, 746 p. w. Hiater. Por. Powijać.

Powieka: »Powiek« (?): »Spojrzała z powieka (= z pod oka, bokiem)« Wójc. I, 101. Toż Maz. II, 160. »Powiecki = powieki« Spr. V, 399. »Pawieka = powieka« Pr. fil. V, 828.

Powiel p. Powiela.

Powiela = póki: »O tyla mi dobrze, powielaś mi zywa« Kiel. I, 121. »Dobrze nam tu buło, powielaście zyli« Wisła VII, 147. »Po wiele«: »Miłowałach go serdecznie... po wielech się nie doznała, że ta miłość fałszywa« Rog. 110, n° 204. »Powiel«: »Zalecáł sie... powiel były szpérki« Zb. IX, 241. »Róża-ech já, róża, powiel ni mám muża« Rozpr. XII, 27. || »Powiela« = o ile: »Pole po tela je dobre, po wiela kohóta usłyszeć można (niezbyt oddalone od budynków gospodarskich)« Cinc. 32. || »Po wiele« = po czemu: »Pytali się, po wiele tu wełna« Zb. IV, 135. Por. Podwiel.

Po wiele p. Powiela.

Powieńczyć: »Nadobna Kasieńka juz nie dziewecka... nadobna Kasieńka juz powieńcona« (w pieśni weselnej) Maz. III, 161.

Powiercić: »Pôwircec = powiercić« Ram. 158.

Powierzchni p. Powierzchny.

Powierzchnie: »Pôwjerzchnie = zewnętrznie, po wierzchu« Ram. 158.

Powierzchny: »Pôwjerzchny = zewnętrzny, górny, zwierzchni« Ram. 158. »Powierzchni = wierzchni« Petr.

Powierzyć = »uwierzyć« (litews.) Wal. 170.

Powiesić: »Powiesiony = powieszony« Rozpr. XII, 33.

Powiestka = »zawiadomienie urzędowe (litews.)« Wal. 171.

Powieszać = zawieszać: »Żołmierz... kołki bijoncy we ściáne, swoje surduty powiesá« Zb. IV, 196.

Powieszadłko: »P"owieszo"tk"o« Rozpr. IX, 141.

Powieść: »Spytajcie go matuleńku, czyli ma nóż swój, a jak nié ma swego noża, połóżcie mu mój. Dziękuję ci Anuleńku za twoją powieść« Lub. I, 255. »A jedzze mi, jedz-ze mi kochanku mój, jeźli ni mas swego noza, dajcie mu mój. Dziękuję ci moja Maryś za taką powieść« Łęcz. 87. »Pościelciez mu moja matko kobielec przez próg, niechze sobie nie powala złocistych ostróg. Dziękuję ci moja matko za taką powieść« Rad. II, 3. »Powiadaj prędko... bo mój mnie nadjeżdża, to mu muszę z powieścią doskoczyć« Pozn. VI, 88. »Ordynans powraca... z powieścią« ib. 176. »Podmówiła wsystkich panów... zyby

gu upoić. Wiãc usłysawsy panowie od nij tę powieść. przystąpili do pana« Zb. VIII, 320.

Powieść: »Bo mu sie tam cosik nie powiedło przy robocie« Święt. 380. || »Powieść znamię«: »Powiedźcie znamię« = zanieście znamię t. j. znak zwołania gospodarzy na naradę Wisła V, 426 (opis).

Powietka = »mała szopa« Ust. z Litwy. »Powietka = nakrycie, pokrywa« Petr. P. jeszcze: Kłosy V, 39 (Chłopicki).

Powietnik: »Biacia szlachta powietnicy« W. Pol 23.

Powietrze: »W powietrzy« = w powietrzu Beld. 75. || »Powietrze = wiatr« Pr. fil. V, 849.

Powietrzniak: List Bystronia, wyraz nieobjaśniony.

Powietrzny = »zapowietrzony; małe przekleństwo« Rozpr. XI, 187. »A to powietrzny! a to od morowego powietrza!« Kuj. I, 52. Toż Doman. || »Powietrzne duchy« Ust. z Jaworza (znaczenie nieobjaśnione).

Powiewać: »Wiater me powiewa. Powiwaj, powiwaj wietrze południowy« Was. 172. »Wiatrek mną powiuwa. Oj powiuwaj, powiuwaj« Rad. II, 60. Por. Powiejać.

Powiewny = »przewiewny« Petr.

Powieźć: »Powiezą« 3 os. l. p. Krak. II, 114. Toż Rog. n⁰ 214. »Powieżą«: »A jak ci mnie z tego miasta powieżą, wszystkie panny i panicze pobieżą« ib. n⁰ 18.

Powiększać: »Pôwikszac = powiększać« Ram. 158.

Powiększyć: »Pôwikszéc = powiększyć« Ram. 158.

Powijacz = »powój« Kk. 13 p. w. Convolvulus. »(Północno-kaszubski) powijacz, w Kartuskim powijecz = powój« Wisła VI, 219. »Powijácz = powój polny« Pobł. 71. »Pôwiwiacz = jakaś trawa, rosnąca w kartoflach« Hilf. 177. || »W czem go (dziecko) będę powijała? Ty masz fartuch, ja nawijacz... będziem mieli i powijacz« Maz. II, 83.

Powijać = spowijać (dziecko): »Mamulko, pomóżcie powijać« Rog. n⁰ 10. Toż ib. n⁰ 11.

Powijać: »Wiaterek mną powija« Łęcz. 97. »Wiatr mną powija« Wójc. II, 213. Toż Kuj. I, 317. »Wiatrek mną powija« Kuj. I, 261. »Wiatr mną gnie i powija« ib. II, 35. || »Jasieńko (niemowlę)... krzyká, powijá swój głosik« (? K.) Kozł. 84. Por. Powiejać.

Powijka = »roślina wijąca się« Bib. Warsz. 1866, str. 48.

Powikrzyca p. Powichrzyca.

Powilać = »pokarmić małe jakie stworzenie, popieścić« Ust. z Lidy (zapewne z litews. willóju (Nesselm.) = 1. oszukać 2, przynęcić K.).

Powinąć: »Matka... wziena te dzieci, powinęła w poduszeczkę« Kuj. I, 125. »Powinoł je (języki smocze) sobie w chustke« Pozn. VI, 89. || »Powinąć« = urodzić: »Wdoweńka powineła syna« Was. 212.

Powinno = »należycie, koniecznie: ma być powinno = tak być powinno, ma tak być« Zb. I, 27. Toż Ust. z Litwy.

Powinność = »obowiązek« Lud. I, 204.

Powinowaty = »obowiązany« Spr. V, 399.

Powinszować = życzyć: »Powiensował zdrowia« Chełch. I, 38. »Za to ci powinszujemy, cobyś ty rada« (= czegobyś pragnęła) Rog. n⁰ 431.

Powiskać = poszukać pasorzytów we włosach na głowie: »Moja panienko, powiskaj mnie też trochę«

Kozł. 299. »Ona cię powiska« ib. »Kiedy go trochę powiskała« ib.

Powismo: »Przędziwo w powismach« Tyg. il. 1, IX, 76 (Ruś Czerwona).

Powitać się = przywitać się z kim: »Powitajom sie« Wisła VI, 595. »Powitać się z matką« Kam. 11. »Mile się z nim powitała« Rog. nº 26.

Powitka = »mniejsza wieć« Święt. 711.

Powitucha = »akuszerka wiejska« Ust. z Litwy. || »Powitucha = chwast w zbożu (np. jęczmieniu) rosnący« Ust. z Lidy.

Powity: »Weźmie dzieciąteczko powite« Rog. nº 368.

Powiuwać p. Powiewać.

Powiwać p. Powiewać.

Powlakać p. Powlekać.

Powlekać: »Pôwlakac = powlekać« Ram. 159.

Powłocek = »kilka zagonów pola (pół włóki? półwłóczek?)« Czark.

Powłocz = »zaprawą posmarowana kłódka, którą ciągają, kładąc przynętę (na lisa, wilka)« Ust. z Lidy.

Powłoczka p. Powłóczka.

Powłok: »Łowca nie trąbił powłokiem, lecz pojezdnego« Prz. ludu VIII, 208.

Powłoka = »kot ubity, upieczony lub kawał ścierwa, uwiązany na sznurze i wleczony przez myśliwca, jadącego konno aż do miejsca, gdzie sporządzona jest zasadzka na zwierza drapieżnego lub postawione żelaza, myśl.« Pr. fil. V, 849. || »Powłoka, powsinoga = włóczęga« Krak. IV, 318. »Powłoka = przekleństwo: ech, ty powłoko!« Pr. fil. V, 849. || »Powłóka = zap. włóczęga« (K.): »Przesiadywanie w karczmie abo i na jakiej powłóce« Kam. 26. || »Ciebie opadły kurpie, a mnie powłoki« Zb. IV, 99. Por. Powłóczka.

Powłóczek = półwłóczek (? K.): »Powłócek = kilka zagonów pola« Maz. V, 51. »Powłocek« = nazwa miejscowości Wisła IV, 452.

Powłóczka: »Powłocka, przewłocka = włóczenie się, włóczęga, przeprowadzenie się« Sand. 264. »Powłóczki przeróżne = przewłóczki, włóczęgostwa« Lub. II, 212. »Było... turbacyi i powłóczki niemało = przejazdów po drogach, podróży« Kam. 76.

Powłóczyć: »Powłóczyła zwolna nogami« Pozn. I, 213. »Nogami powłóczy, jak gęsię« Kam. 170. »Żeby... 'powłócyła' nogami t. j. żeby posuwisto szła« Wisła VIII, 501. || »Powłóczyć« = zabronować pole: »Poorali... powłóczyli« Zb. X, 288.

Powłóczysty: »Na Luptowie to ludzie majom takom powłócystom gware, t. j. że przeciągają« Spr. V, 399. Toż ib. IV, 310.

Powłóka p. Powłoka.

Pownocek = »północek« Pr. fil. V, 849.

Powod = »postronek do prowadzenia konia« Osip. »Powód = lejc« Mst. || »Tamten to nie ma powodu w głowie = tamten — to warjat« Pleszcz. 48. »Boś ty mówił jak z miodem, a to było z powodem« Rog. nº 265. || »Nie uczyniłabych z powodu twego« Rog. nº 492. »A kupze mi Jasiu w rynku kamienicę. A w tej kamienicy niéma i powodu (?)« Łęcz. 131.

Powodek = »krótki lejc z postronka lub rzemienny do prowadzenia czyli powodowania konia« Pr. fil. IV, 849. »Sposób jeżdżenia o jednym powodku (lejcu)« Wisła II, 177. »Powódki = lejce« Wrześ. 18. Toż pod Olkuszem

ust. od S. Ciszewskiego. Zb. VIII, 260; ib. 302. Was. 60. Spr. V, 399. »Powódek = sznur długi konopny, zwłaszcza zam. lejca rzemiennego używany« Święt. 711. »Powódek = lejc« Spr. V, 399. »Używają często powódka (= lejca z prawej ręki)« Zb. XIV, 74. »Bez krzyżowych powódek« Wrześ. T. 18.

Powodny »rok = zalewny, w którym woda na Narwi zalewa łąki nadrzeczne podczas lata« Pr. fil. IV, 904.

Powodowy: »W ty stajence jaworowy stoi koniś powodowy, powodowy "osiodłany« Zb. XV, 128. Toż ib. XIV, 44.

Powodować = kierować, powozić: »Lewą ręką powoduje koniem« Sand. 30.

Powodyrować kim = »powodować, rządzić, kierować kim« Kolb. rękop.

Powodzianin = »ten, kto poniósł szkodę wskutek powodzi«. Wyraz utworzony w r. 1867. K.

Powodzić = pociągnąć, pomalować: »Skrzynki... czerwoną farbą powodzone« Pozn. I, 92 (cytat z Łukaszewicza).

Powodzie = »lejce« Mst.

Powogo p. Połogi.

Powojka = »powój« Czark.

Powojniczek = pas do powijania dziecka: »Powojniczka nima... Idź do lasa, urwij łyka, powij chłopca« Zb. IX, 184. »Powojnicek z łycek« ib. XV, 168. »Nęści obrąbecek, bedzies miała powojnicek« Święt. 202. »Niescęśliwe i to będzie, Jak dzieciątko na świat przyjdzie. A mam ci ja pas jedwabny, Będzie powojnicek ładny« Kon. 137. »W co go będziesz powijała? A ma Jasio pas jedwabny, będzie powójniczek ładny« Pozn. IV, 189. Por. Powojnik.

Powojnik = »powijak« Spr. V, 399. »Powojnik = sznurek do powijania dziecka w pieluchach« Święt. 711. »Czterdzieści kolebek, kopę powojników« Rud. 149. »Pięćdziesiąt kolibek, dwieście powojników« Zb XV, 166. »Jesce trawka na pokosie juz dziewcyna dziecię niesie... juz dziewcyna w powojniku... juz dziewcyna o chrzest biezy« Wisła III, 591.

Powokręcać p. Pookręcać.

Po woli w różnych znaczeniach: dobrowolnie, pomyślnie, dobrze, według chęci i t. p. »Kogo nie boli, to mu po woli (= ten kontent)« Kuj. I, 199. »Gdy nam Bóg wiele pozwoli, toć ón będzie dla nas i po woli (= łaskawy)« ib. 286. »Jabym tak nabrała (złota), zeby tak po woli, Oj wziena matla kluce od nowy kumory« Kozł. 33. »Jeśli tylko zechcesz, mieć będziesz powoli, I matka od skarbca kluczów ci pozwoli« Wójc. I, 82. »Jeszcze cięższéj miłować, Gdy co nie po woli« Rog. 139, nº 266, zwr. 2. »Czy ci nie po woli?« ib. nº 375, zwr. 2. Wisła VII, 137. »Czy ci co nie po woli?« Rog. 139, nº 377, zwr. 1. »Wy myślicie ze po woli a Marysie główka boli« Sand. 67. »Kiedy já zrobie robote po woli, Poprose Jasieńka, to ón mnie pozwoli« Kozł. 123. »Miałaś czasu dowoli, Było gadać po woli« Pauli 77. »Nie chciáłem być niebozycce Maci po woli« Pauli 195. »Śpij-ze Kasińku po woli, niech cię głowecka nie boli« Maz. I, 290. »Tobie sie widzi, moja Marysiu, po woli, a já se stoje pod ŭokineckiem w niewoli« Zb. XIV, 43. || »Dziś na świecie po woli (t. j. ani wiatru, ani de-

szczu, ani mrozu)« Lub. II, 214. Por. Wola.

Powolno = wolno, zwolna: »P"ow"olno cy prédko« Rozpr. VIII, 134.

Powolny = »łagodny« Mil. »Zo"niz ci já, zo"niz, Tylko nie do wojny, Tylko do dziewcyny, I to do powolny« Zb. XIV, 233. || »Woły (zgubione) sie wrócą powolnym casem« Święt. 412. || »Powolny« = taniec: »Powolnego (= poloneza)« Fed. 104. »Chodzony czyli polski... chodzonego (łażonego, powolnego)« Kuj. II, 204. »Tańczą powolnego (od przodka)« Pozn. I, 196. »Kroczyli po izbie powolnego« Kal. I, 135. »Powolny« (nuty) Kiel. II, 45.

Powolutku: »Przyńdźże... powolutku (lub: pocichutku), nie tąpajze« Fed. 113.

Powołanki = »wymyślanie« Spr. IV, 338. »Powołonki gáda = wygaduje« Zb. II, 251.

Powołonki p. Powołanki.

Powoniać = powąchać: »Kwiéciá powoniać« Zb. IX, 182.

Powoń = woń: »Wiatry już powonie (woń) z niego (z wianka) porozwiały« Zb. VI, 101.

Powor-z p. Powróz.

Powoz p. Pawąz, Połoz.

Powozić = zawieźć: »Piniędze wybrał, powoziuł do dumu« Chełch. II, 55.

Powód p. Powod.

Powódek p. Powodek.

Powój = »dwa kółka wiciowe, służące do połączenia jarzma z sochą« Pleszcz. 24.

Powózek = wóz, wózek: »Panna młoda jedzie czterema końmi, reszta zaś powózków zaprzężona jest w parę koni« Pozn. I, 247.

Powracać się = wrócić: »Ludzie sie powracali, a ón jedzie do samego końca« Zb. XV, 11. »Jak sie juz powracał król« Zb. XI, 92. Por. Powrócić.

Powracić się p. Powrócić.

Powrąsełko p. Powrósło.

Powrotnie = znowu: »Zdjęni jej powrotnie oną bransoletę, i ona znownk ożyła« Kuj. I, 130.

Powrotnik = recydywista (gw. galicyjska): »Miał do czynienia z powrotnikiem« Śnieżko-Zapolska.

Powroza p. Powróz.

Powrozina p. Powróz.

Powrozowe = formalności przy kupnie, dodatek za powróz, na którym bydlę jest uwiązane (K.): »Nim powrozowego wyciągną« Myszk. 17.

Powroźniczek: »Powroźniczka ja córeczka« Łęcz. 223.

Powroźnik = »na ostatku idący do wielkanocnej spowiedzi, niby na powrozie prowadzony« Derd. J. 36, 37. || »Powroźnik« = zasługujący na skrępowanie powrozami: »To jest łotr, wisielec, powroźnik, łańcusznik« Orzeszkowa, Bene nati.

Powrócić = wrócić: »Poki nie powrócémy« Cisz. 56. »Powrócić się« = wrócić: »Ona tamtego porzuci, a do niego sie powróci« Kuj. I, 147. »Powróć sie nazad« ib. 156. »Powrócili sie do niego« ib. 191. »Jak powrócili sie, utopili go« ib. »Jak się też powrócę, niech się (dziewczę) za piec schowa« Wójc. II, 56. »Powrócić się« Rog. n° 21, 49, 156. »Da jak my sie powrócima, gorzałeczkę... zapłacima« Kuj. II, 61. »Jesce się powrócę« Kozł. 113. »Jak ja się powrócę, Będziemy się cieszyć« Lip. 16. Jak my się powrócemy« ib. 170. »Nie powrócił się przez półczwarta roku« ib. 174. »Powróci się za trzy lata« Kolb. 225. »Powróćze sie do mnie pierwsy zalotniku« Krak. II, 120. »Jeszcze

się powrócę« Zb. II, 55. »Powróćże się, powróć, pierwszy zalotniku« ib. 56. »Już się nie powrócę« Zb. II, 68 »Gdy się ztamtąd powróciémy« Pozn. II, 270. »Rychło się nazad powrócę« ib. IV, 143. »Do domu powrócić się« ib. VI, 189. »Powróciuł sie nazád« ib. 336. »Z wieścią mi się powróć« Krak. II, 488. »Jak się z wojny powróciemy« Maz. II, 123. »Wnet się powróci (matka)« Kal. I, 191. »Powróćze sie, powróć, kochanecku do mnie« Kiel. II, 45. »Powróć mi się. powróć, piérwsy kochanecku« Rad. II, 114. »Mozes powrócić sie do ojca swojigu« Zb. VIII, 320. »Powrócił się... na kopalnią« ib. XI, 27. »Tak sie powróciył nazád« ib. 119. »Powrócił sie nazad« ib. XV, 16. »Całki świat "objade, do cie sie powróce« ib. 73. »Jak mi się powróci (żyd), dam mu sto batów« Wisła VI, 565. »Powród-ze sie, powróć, pirsy zálotnicku« ib. VII, 147. »Zaráz sie dusa powróciéła do ciała« Cisz. 250. »Powróćze sie do mnie, pierwsy zalotniku« Pleszcz. 217. »Nazád do dômu sã powroci« Hilf. 120. »Listek wpadnie, powróci się, moja cnota nie wróci się« Kon. 119. || »Powrocić się«: »Powrocę sę za trzŷ latka« Hilf. 148. Por. Powracać się.

Powrósło = »pas ze słomy skręcony« Pr. fil. IV, 863. »Rozkłada się snopki na powrósłach« Święt. 3. »Powrósło« Rozpr. XX, 433. »Powru-sło« ib. XI, 187. »Porwósło« Zb. V, 222. »Porwósło« Ust. z Jaworza. »Porwiósło« List Bystronia. »Prowionsło« Mil. »Prowiąsło« Zb. VIII, 253. Toż ib. 311. »'Powru-sło' = powrząsło« Rozpr. IX. 133. »Z samych powrząseł« Pozn. III, 95. »Wiążą się powrząsłem« Pozn. I, 101. »Pończoszki choć powrąsełkami związujcie« Pozn. III, 88. »Przewiąslo = powrósło« Osip. Toż Fed. 406. »Przewiosło: »Z ciasta zrobić przewiosła i poobwiązywać każde drzewo« Zb. III, 124.

Powrót »a. Powrótka = załamanie się, zakręt (drogi)« O.

Powrótka p. Powrót.

Powróz: »Powor-z, powar-z« Hilf. 177. »Powor-zami« 6 pp. l. mn. ib. 123. || »Porwóz« Pr. fil. V, 845. Toż Ust. z Jaworza. Kam. 102. Zb. V, 211. »Z porwozem« ib. 254. »Na porwózecku« ib. 237. »Porwóz« Zaw. 69. »Na »porwózku« ib. 86. »Porwóz« Rozpr. XVII, 55. »Porwozem« 6 pp. l. p. Wisła II, 101. || »Prowóz« Pr. fil. IV, 237; ib. V, 853. Mil. Kolb. 236. Chełch. I, 217. Wisła III, 83. »Prowoz« Pr. fil. IV, 864. Mrong. 688. »Prowozy« 1 pp. l. mn. ib. 129. || »Powroza«: »Wziął se kozę na powrozę» Maz. III, 63. || »Zdr. »Powrózek« Kuj. I, 162. »Powrozina«: »Wezme powrozine« Zb. XII, 130. Toż ib. 164.

Powrózek p. Powróz.

Powrząsło p. Powrósło.

Powrzeczy »na powrzeczy = wrzkomo« Krasn. 307.

Powrzeć się = pożywić się: »Bo sie u Kasinki kochania nie powrze (= nie pożywi)« Kon. 54. || »Powrzeć się = nieco się gotować, wrzeć przez krótki czas« Ust. z Litwy.

Powsiąść = »napaść, nawymyślać: jakém powsiádła na nigu« Zb. VIII, 253. »Ostro powsiád na babę« Swięt. 401.

Powsikij = »włóczęga, łatawiec, powsinoga« Pr. fil. V, 849. Toż Parcz.

Powsinoga = »włóczęga« Spr. V, 119. Toż Pr. fil. V, 849 p. w.

Powsikij. Parcz. Święt. 711. Zb. I, 22. »U Mazurów i Krakowiaków mówi się... tłucze się po-wsinoga jak stępor« Chełm. I, 82. »Powsinoga na Kociewiu i w Malborskiem = obleciświat« Z listu Łęgowskiego.

Powskakować = powskakiwać: »Powskakowali do torby« Zb. XI, 111.

Powspasać się = wypaść się, utuczyć się: »Czeladź mu się powspásała (opasła)« Pozn. II, 208.

Powspominać: »Tyle mojej wesołości, Kiedy se zaśpiewam, Bo gdy mi się powspomina (zdaje się, nieosobiście K.) Łzami się oblewam« Rog. nº 302.

Powstać = wstać: 2 os. rozk.: »Powstáj« Święt. 78. »Powstuń« Chełch. I, 169. »Powstań« Zb. XV, 175. — 2 os. l. mn. »Powstajcie (ze snu)« Kozł. 180. — Cz. przeszły: »Ciało wstało, powstajało« Kal. I, 124. »Wojska tysiące powstajało« Cisz. 41. »Powstajali« ib. Toż ib. 114. »Powstajale« Derd. 68. Kopern. rękop. || »Ksądz na niewo powsteł (= obruszył się)« Hilf. 140. || »Powstać« = stać się: »Chlustnoł... trzeci ráz, już powstały dobre "ocy« Wisła II, 20. »Postáł wielki sum« Święt. 366.

Powstajać p. Powstać.

Powstępować = poustawiać się: kazała wsystkiem powstępować w rzędy« Chełch. I, 213.

Powstydnąć: »Po weselu jednak tego pana powstydnie, że on to ma świniárka za zięcia« Pozn. VI, 316.

Powszedek: »Powsedek = dzień powszedni, roboczy« Mil.

Powszedni: »Pôwszedny = powszedni« Ram. 159. »Chleba naszego powszednego« Ust. z Litwy. »W domu 'chábу na posednie krochmálą' żytnim krochmalem, niedzielne chusty pszenicznym« Święt. 20. »Kościelne spodnice... spodnice posednie« ib. 47. »Na powsednie noszą zapaski« ib.

Powszedny p. Powszedni.

Powściekać = zaprzepaścić: »Organista jy mięso z tych wieprzów i pewnie te wieprze chyba un som na urząd (= umyślnie) powściekał« Chełch. I, 55.

Powtarzała: »krowa powtarzała = techniczne wyrażenie na powtórne dopuszczanie buhaja« Spr. V, 399.

Powtór: »Gdy kloc czyli kłoda drzewa przepiłuje się poprzecznie na dwie połowy, to 'młodszy koniec' czyli od wierzchołka zowie się powtórem a 'starszy' odziomem« Pr. fil. IV, 863. || »Powtór, na powtór = napowrót« Kuj. II, 275. »Powtór, powtórka = powtarzanie; na powtór = powtórnie« Zb. I, 22. Por. Powtórki, Powtórkiem.

Powtórka p. Powtór.

Powtórki: »Po trzech zapowiedziach... obchodzi powtórnie on (pan młody) już sam lub drużba gospodarzy i swachny, by ich zaprosić po raz drugi, co się powtórki nazywa« Pozn. II, 97. »Zaprosiny drużby po wsi na powtórkach« ib. Por. Powtór.

Powtórkiem = powtórnie: »Pon powtórkiem spytał« Kam. 133.

Powtórni: »Zastępcą przewodniczącego (w stowarzyszeniu szewców w Żołyni) jest tak zwany powtórni« Zb. XIII, 54.

Powycinać: »Bande ja jeździł we dnie i w nocy, choć powycinam koniowi ocy, a ty moją musis być« Maz. III, 247.

Powyciskować = powyrzucać: »A reśte miésa wzión i powyciskowáł na gałęzie« Zb. V, 222.

Powyćpować = powyrzucać:

»Wsystkie krzesła powyćpuję (= powyrzucam; ćpać = rzucać)« Lip. 96.

Powydać się = powychodzić za mąż: »Gospodynie, które się juz powydały, a na mnie cekać nie chciały« Kon. 42. »Te się powydały (= wyszły za mąż)« Zb. X, 288. Por. Powydawać się.

Powydajać = »powydawać« Pr. fil. IV, 277.

Powydawać się = powychodzić za mąż: »Już się powydawały Lubszeckie dzieweczki« Rog. nº 335. Por. Powydać się, Powydajać.

Powyfrukiwać = wyfrunąć: »Ptaki powyfrukiwały do góry« Zb. IX, 71.

Powygarnywać: »Weźze kosiora, powygarnuj Mozolskie swachny z za stoła« Rad. I. 216.

Powygartać = powygarniać: »Trza było... od karmników powygartać gnój« Kam. 80.

Powyginywać = wyginąć: »Powiginywało = wyginęło« Zb. VIII, 249.

Powygniwać = wygnić: »Powygniwało = powygnijało« Zb. I, 7.

Powyjmać = powyjmować: »Bom ja ciskał w nie ślipiamy com powyjmał owcom« Chełch. II, 12.

Powykolać = »powykalać: Jeździłem we dnie i w nocy, powykoláłem kónikóm ocy« Pr. fil. IV, 236. »Mianso nam w zambach powięzło, powykolajcie!« Maz. III, 148.

Powykopać = powykopywać: »Pówykopane« (z akcentem na po) Bisk. 36.

Powykrącać = powykręcać: »Powykrącał wróble« (z gniazd) Maz. III, 355. »Przyjechał (komisarz), powykrącáł, Mnie sirocie powytrącáł« Wisła VIII, 506.

Powylatować = powylatywać, powybiegać: »Pouciekali (ludzie), powylatowali« Cisz. I, 281.

Powyorać = powyorywać: »Pòwyorane, pòweorane« (z akcentem na po) Bisk. 36.

Powyrek p. Powerek.

Powyrka p. Powerek.

Powyrkać się »czy: powérkać się = pokłócić się« Pr. fil. V, 849.

Powyrko p. Powerek.

Powyrywać z 2 pp.: »Powyrywali pałasów« (= powyjmowali pałasze) Cisz. I, 38.

Powyskakować = powyskakiwać: »Święci z nieba powyskakowali« Zb. XII, 197.

Powyskrzyczać: »Powyskrzycało = wykrzywiło« Zb. VIII, 253. Por. Wyskrzyczać się.

Powysypiać = dać się wyspać: »A wy, druchny, fałdujta sobie spódniczki.. oczki powysypiájta, żebyśta nie spały« (podczas ślubu) Wisła VI, 80.

Powysypować = powysypywać: »Piniędze powysypował z kieseniów« Chełch. I, 91.

Powysze = powyżej: »Powyse kościoła bewujemy« Rozpr. X, 203. »Powysy kolán nogi zdar« Zb. V, 240. »Påwészi« Ram. 158. Por. Powyżej.

Powyścigować = powypędzać: »Tu bedzie stawiáł kościoły, a ik z tamtela powyściguje« Zb. V, 249.

Powytłukać: »Powybijam (zęby) powytłukam« Zb. X, 324.

Powywarzać: »Woda powywarzała drogi = porobiła drogi na drodze« (może raczej 'powyważała' od 'wywozić'? Ł.) Zb. II, 236.

Powywłóczyć: »Jak ich juz pomordowali, powywłócyli, dopiéro sie tén zaráz bierze do jádła« (= wywlekli trupy) Cisz. I, 292. »Powywłucuł dzieci z błota« Kozł.

162. »Dzieci z błota powywłócył« Rad. II, 51.

Powyzdychać = powymierać: »Starzi powŷzdŷchali« Hilf. 23.

Powyzuwać się = zdjąć obuwie: »Cłop sie powyzuwáł, do kosule sie pozdymówáł« Cisz. I, 206.

Powyżasnąć się = poprzelękać się: »Tak sę jego powŷrzasłe juńce, wołŷ, krowŷ« Derd. 75.

Powyżej: »Zaśpiewaj słowiku powyzy kosara« Zb. XII, 201. Por. Powysze.

Powyżyrać = pożreć: »Ciężko jem (lisom) wszystkich (zajęcy) wyłapać i powyzyrać« Chełch. I, 69.

Powziąć = zmusić: »On sie ogromnie bał, ale go głód do tego powziął« Chełch. I, 260. || »Powziąś sie = przychodzić do zdrowia, coraz to lepiej wyglądać po chorobie« Spr. IV, 29.

Powziątek = »chęć« Sand. 264. »Jak przyjdzie niedziołecka, albo jaki świątek, oj zawsze mnie wygania da do ludzi powziątek« ib. 202.

Poza = za: »Obejdź poza górki« Zb. XII, 200. »Za las chłopcy za las, ale nie poza nas (t. j. nasz), ino poza księzy, znajdziecie pinię̨dzy« ib. 210. »Którędy Jasiu pojedziesz, czy poza stodół, czy przez wieś. Po zastodolu pojadę« Kolb. 173.

Pozabaczować = pozapominać: »Ka sie ty podziały, co pieknie śpiéwały? Powydáwały sie, pozabacowały« Rozpr. X, 261. »Pozábacowały« Święt. 274. »Pozabácywały« Zb. XII, 161.

Pozabaczywać p. Pozabaczować.

Pozachorować: »Pozachorowały wszystkie dzieci« Nadm. 67.

Pozaciekać: »Gdy na św. Jana deszcz pada, orzechy laskowe pozaciekają = zepsują się, zgniją« Zb. VI, 246.

Pozadek = »gorsze zboże« Rozpr. XII, 99. »Pozadek od bobu« Zb. IX, 258.

Po zadku = »z tyłu« Krak. I, 327.

Po zadziu = »w tyle, na ostatku« Kam. 46. W temże znacz. ib. 64, 72, 127, 136.

Pozadzwaniać: »Same i dzwonki pozadzwaniały« Lub. I. 108. »Dzwony pozadzwoniały« Zb. IX, 16. »Same sie zwony pozazwaniały« Chełm. I, 118.

Pozadzwoniać p. Pozadzwaniać.

Pozagaszać się: »Same sie świce pozagaszały« Chełm. I, 118.

Pozagrywać się = zacząć grać: »Same sie organy pozagrywały« Chełm. I, 118.

Pozagubiać = zgubić: »Tylo panów pozagubiał« Kam. 77.

Pozajutru = »pojutrze« Czark.

Pozakrącać: »Moje (świnie) będą miały ogóny pozakrącane« Kuj. I, 186.

Pozalić: »Pozálić, świniom a. kurom 'pozálić' żarcie = omaścić« Spr. V, 399.

Pozałoński = pozaprzeszły: »Pozałońskiego roku« Tyg. il. 1, X, 294.

Pozamawiać = zaprosić: »Poleciała zwoływać czarownice. Pozamawiała je z dziś na jutro« Zb. II, 153.

Pozaniewczora: »Pôzaniewczerá = dzień przedonegdajszy; przedprzedwczoraj, pozaonegdaj« Ram. 159.

Pozaniewitro: »Pôzaniewitro = dzień popojutrzejszy« Ram. 159. »Pôzaniewitro = popojutrze« ib. Toż Cen. 69.

Pozapierać = pozamykać: »Jesce u zydów nie pozapiérane, więc i u tego zyda nie były zaparte dźwi... Jak zydzi juz pozapiérali«

Cisz. I, 279. »A otwórzże, otwórz, albo nie otwieraj, albo się dziewczyno lepiej pozapieraj« Rud. 148.

Pozapomniwać: »Pozapomniwali = pozapominali« Kuj. II, 279 p. w. Zapomniwać.

Pozaprzągać = pozaprzęgać: »Koniki pozaprzągane« Zb. VIII, 270.

Poza się = poza siebie: »Wysmaguj (= wyrzucaj) poza sie ziarko po ziarku« Kam. 52.

Pozastrzelać: »Zabiéli obuch, pozastrzélali« Cisz. I, 317.

Pozaściągać: »To niepozaściągane = niepozapinane« Lub. II, 213 p. w. Zaściążka.

Pozawale = miejsce za wałami: »Zaczął nią (kieską) trząść na pozawale« Gl. II, 155. »Popodbierał pieniądze na pozawalu« ib. 156.

Pozawczoraj: »Pozawcoraj = przedwczoraj« Czark.

Pozawczorzu = »pozawczoraj« Pr. fil. V, 849.

Pozawierać = zamknąć: »Zagnali (trzodę) do karcmy... pozawiyrali« Zb. V, 254.

Pozawić = owinąć: »Wianeczek... złotem pozawijesz« Rog. nº 252.

Pozazwaniać p. Pozadzwaniać.

Pozbadnąć = »wymiarkować« Wisła III, 89. »Pozbaść = pojąć, zrozumieć« Zb. VIII, 253. Toż Mil. »Óny do dziewczęcia dróżkę pozbadły (= zbadały, wynalazły)« Pozn. V, 93. || »Pozbadnąć = za nic kogo mieć (z Kujaw)« Sand. I, 302. »Pozbadnąć, pozbaść = wziąć przewagę nad kim, przywyknąć do brania góry nad kim, lekceważyć lub prześladować kogo np. pozbadli tego człowieka = za nic go mieli; dzieci ojca pozbadły = straciły uszanowanie dla ojca, zbytniej nabrawszy śmiałości; oné go pozbadły = przywykły słabości jego wyśmiewać, żartować sobie z niego« Kuj. II, 275. »Pozbaść, pozbadnąć = poznać się na czyim niedołęstwie i skutkiem tego brać go na fundusz: 'Biada człowiekowi, którego ludzie pozbadną'« Pobł. 138. »Pozbaść = lekceważyć« Mil.

Pozbadliwy = »pojętny do nauki« Mil.

Pozbaść p. Pozbadnąć.

Pozbawić = zap. puścić od siebie: »Przed ksšdza przinc... a ksodz wszyskich nas obáczy... a nas nazád zás pozbawi. Stary z młodym sš nawroci, nazád do dômu sš powroci« Hilf. 120.

Pozbierać się = wstać: »Skorom się rozleżał, widziało mi się, że się nie pozbieram« Wrześ. T. 18.

Pozbijać = potłuc: »Drużba z połmiskamy chodzi, paluszki sobie pozbijoł« Kuj. I, 269. »Żeby sobie ten kuniczek nie pozbijał nóg« ib. 278. »Druchniczki paluszki sobie pozbijały (o progi)« ib 317. »Kónia pozbijanégo (= z obitemi bokami)« Cisz. I, 182.

Pozbyć = »stracić« Ust. z Jaworza. »Jak nabyte, tak pozbyte« Cinc. 16. Z 2 pp.: »Juz mnie matusia pozbywa« Kiel. I, 88. »Pozbyła swej cnoty« ib. 155. »Trzydzieści i trzy grzechów pozbywa« ib. II, 184. »Com ci rzekła, to dotrzymam, ino się dziada pozbywam« (= pozbędę) ib. 100. »Siekierecki pozbędę« Rad. II, 100. »Wiankam pozbyła« Łęcz. 113. »Pozbędziesz chłopotu« Kuj. II, 37. »Pozbędziesz z brata dusze« Pozn. IV, 210. »Synogárlica swy pary pozbędzie« ib. 217. »Matka nie chciała syna z domu pozbyć« ib. VI, 187. »Nie pozbył zapory« ib. 248. »Pozbędziesz wianka« ib. II, 307. »Pozbańdę

komplimenta jego« Maz. III, 232. »Do śmierci jej (bidy) nie pozbédę« Pozn. I, 241. »Pozbyłam wianka rucianego, a nabyłam żyjącego« Wójc. I, 65. Toż Lip. 189. »Matuchna syneczka pozbędzie« Rog. n⁰ 1. Toż ib. n⁰ 42; 54. »Swego dziecięcia... pozbyli« ib. n⁰ 117. »Koniczków pozbyła« ib. n⁰ 457. »Pozbyłaś swy cnoty« Kozł. 89. »Służby pozbę 'zies« ib. 165. »Działek pozbędę« Kolb. 24. »Bratom oznajmiono, żem dla siebie bratki pozbył« ib. 255. »Koń u swego pana pozbył swojego sukmana« Wisła III, 563. || Z 4 pp.: »Pozbędzieta mię« Nadm. 106. »Matka pozbyła córkę« Święt. 339. »Cielicki (l. mn.) pozbył za psy« ib. 345. »Kiedy mię pozbędą« Kolb. 241. »Taką hałaśnicę pozbyli« Krak. IV, 230. || »Gołębica, gdy z pary pozbędzie« Kozł 113. »Gołębica gdy pary pozbędzie« Oles. 292. »Synogarlica tej pory pozbędzie« Zb. II, 72. || »Pozbyć« = pozbawić: »Co go chciała pozbyć zuny« Chełch. I, 166.

Pozdać się = poddać się (na wojnie): »Król... pozdał (= poddał) się« Pozn. VI, 114.

Pozdajać = »poskładać razem części należące do siebie (do jakiejś całości)« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 18. »Pozdajać = poskładać, ułożyć, złożyć np. 'ozebrałeś wóz, biéda mi go pozdajać« Spr. V, 399. »Pozdajał go (człowieka na kawałki posiekanego) całego« Zb. VII, 72.

Pozdawać się = »spodziewać się« Hoff 41.

Pozdejmać p. Pozdejmować.

Pozdejmować: »Posyjmowáł« Zb. VII, 76. »Pozdejmać«: »Ogrodowy... pozdejma wszystkim rogi« Kuj. I, 147. »Pozdyjmáł« Zb. VIII, 300. »Pozdyjmali« Chełch. I, 91. »Pozdyjmajo« ib. 153. »Postyjmali« ib. 284. »Pozdjąć«: »Pozdjęno kapuzę« (= pozdejmowało) Derd. 23. || »Pozdejmować się« = rozeb ać się: »Chłop sie powyzuwáł, do kosule sie pozdymówáł« Cisz. I, 206.

Pozdjąć p. Pozdejmować.

Pozdno: »Pôzdno = późno« Ram. 159.

Pozdny: »Pôzdny = późny« Ram. 159. »Pózdny = późny np.: Ale gdyż to posdne owce płód miały poczynać« Pobł. 71.

Pozdobywać = zdobyć, nabyć: »Panowie drużbowie strzelbisków pozdobywajcie« Łęcz 60.

Pozdrowiać p. Pozdrowić.

Pozdrowić: »Zafce sie człekowi... to gościec sie ułozy i pozdrowi z tego, — a nie, to sie ozniemoze ze dwa... tyźnie« Spr. V, 358. || »Pozdrowić« = powitać: »Król pozdrowił po Bosku« Fed. 335. || »Pozdrowić« = pokłonić się: »Pozdrowiej wsześciech doma« Derd. 33. || »Pozdrowiać« = życzyć pomyślności: »Gdy dziecko kichnie 'zebyś go nie pozdrowiáł'« Zb. V, 233, || »Pozdrowił się = potłukł się« Udz.

Pozdrowieć = »wyzdrowieć« Rozpr. XXVI, 389.

Pozdrówkać = »pozdrowić, powitać« Wrześ. rękop. Toż Pr. fil. V, 849. Spr. V, 399. »Jak sie tému dziecku kichło, tak uni mu pozdrówkali« Zb. V, 239. »Pozdrówkali tému dziecku« ib.

Pozdusić: »Pospierają kobiety bieliznę... pozduszą rękami we wodzie« Pozn. I, 107.

Pozdybować = »poznajdować« Pr. fil. V, 849.

Pozdyjmać p. Pozdejmować.

Pozdymany: »Prepinatorka z córką

jądą niby kopice siana, tak pozdymane« Kam. 83.

Pozdymować p. Pozdejmować.

Pozdze p. Poździe.

Pozeblekać = »pozwłóczyć, pozdejmować« Pr. fil. V, 849.

Pozewka = »wezwanie do sądu, awizacja sądowa« Pr. fil. IV, 236.

Pozewłóczyć = rozebrać: »Pozewłócéli jo ze sukien« Wisła I, 311. »Pozewłóczyć« = pozdejmować: »Pozewłóczma nasze kamzele i nakryjma te woły« Pozn. VI, 336.

Pozgromieć = rozgromić, poskromić: »Pozgromiéj tych wrogów« Lub. II, 33.

Poziartować = »pożartować« Spr. IV, 380.

Pozierać = »poglądać« Rozpr. III, 374. »Poziérać, spoziérać = patrzeć, przyglądać się; czasem = wyglądać« Spr. V, 399. »Aleś hardy, pysny, pozirás po sobie« Zb. XII, 155. »Siwe ocka mámy, na się poziérámy« Zaw. 83. »Pozierało dziewczę za chłopcem do dworu, teraz-że poziera za wilkiem do boru« Zejsz. 63. »Ubitą żmiję należy zagrzebać, aby słońce nie świéciło (poziérało) na nię« Zb. V, 181. || »Pozierać« = wyglądać, oczekiwać: »Wysła na górecke, pozirá tatusia« Zb. X, 130. || »Pozierać« = pilnować: »Poziérajcież na mnie bych sie nie ocielił« Zb. XII, 199. »Za stzyzkami poziérają« Goszcz. Tatry 149. »Dziadek... poziera po juhasów« Ogończ. 7.

Pozimek = »wiosna; z pozimku = z wiosny« Zb. I, 22. »To tak było z pozimku, tak z wiosné« Pozn. VI, 293. »Pozymk = czas po zimie, po wiośnie« Pobł. 71. »Pôzimk = koniec wiosny, druga połowa wiosny« Ram. 159. »Pozymek« Derd. J. 24. »Na pozimku« Bisk. 17. || »Pozimek = baranek, przechowany przez zimę« Zb. II, 10.

Pozimka = »owieczka, przechowana przez zimę« Zb. II, 10.

Poziomka: Formy: »Poziómka« Ust. z Litwy. »Poziómek« 2 pp. l. mn. Rozpr. X, 176. »Podziomki czyli poziomki« Zb. X, 197. »Podziemka« Pr. fil. V, 840. »Podzimka« Rozpr. XVII, 54. »Koziombki a. koziomki« Lub. II, 212. »Koziémki« Cisz. I, 138. »Kożompka« Spr. IV, 378. »Koziómbka« ib. V, 370.

Poziornie »a. Poziorno = mówią górale o miejscu, zkąd widok rozległy i gdzie słońca dużo« Spr. IV, 311. Toż Spr. V, 399. Por. Pozórno.

Poziorno p. Poziornie.

Pozior = baczność, uwaga« Święt. 711. »Pozior = baczność, nadzór, a także spojrzenie, np. 'dájze pozior na hałupe'« Spr. V, 399. Toż Spr. IV, 311. »Juhas... dawał pilno pozior na dziadka« Ogończ. 7. »Pozior = uwaga; dać pozior na co = baczyć na co« Rozpr. X, 297. »Dej... pozior na syćko« Zb. VII, 14. »Daj pozior na szałas« Zejsz. 169. Por. Pozór.

Pozjeżdżać się: »Goście pozjyzdzali sie« Chełch. I, 38.

Pozlatować się = zejść się szybko: »Żydzi sie pozlatowali« Cisz. I, 275.

Pozlegać = pokłaść się spać: »Dopierośmy pozlegali, a już wołasz, byśmy wstali« Wisła VIII, 65.

Pozlewki = resztki jedzenia: »Choć ta pozlewki jakie, to dała« Konopnicka, Na drodze.

Pozlozować: »Mocno pięsca... wszŷście pozlozowáł zębŷ« Derd. 30.

Pozłamować: »Nie chodźze mi

tędy, bo mi pozłamujes u lawendy grzędy« Kozł. 93.

Pozłociany: »Góry pozłociane, góry pozłociste« Kolb. 61.

Pozłocie p. Pozłotko.

Pozłotka p. Pozłotko.

Pozłotko = świecidełko: »Kwiat robiony, suto upstrzony żółtą blaszką zwaną pozłotko« Pozn. II, 85. »Swachny postrojone obfito w pozłotka na głowie« ib. I, 181. »Wieńce ze wstążek, robionych kwiatów, po-złotka (pazutka)« ib. II, 225. »Młodzianie i drużba mają po snopyszku rozmarynu z pozłotkiem« ib. III, 56. »Barwinek, na którym przyczepione trzęsie się pozłotko« Lub. I, 160. || »Pozłotka«: »Czapkę upiętą... pozłotką (pozłotki są to złocone i pocięte w podłuż papierki błyszczące)« Pozn. I, 187. »Wieńce... chojniane z pozłotką lub trzęsiące, złożone ze złoconych papierków, bajorku, paciorków szklanych kolorowych, blaszek okrągłych i świecideł« Krak. II, 29. || »Pozłocie«: »Wianeczek z pierza i pozłocia« Pozn. II, 255. || »Pazłotko«: »Kapelusz... w pazłotko strojny« ib. I, 69. »Pazłotkiem = delikatną blaszką świecącą« ib. 71. »Jabłkami, oblepionemi świetnem pazłotkiem« ib. 158. »Wieńce z rozmarynu... i pazłotka, czyli trzesącego się złoconego papieru« ib. 207. »Świecidła czyli pazłotka różne« ib. II, 98. »Czapkę świecącą, przerabianą pazłotkiem« ib. 107. »Zdobne wstążkami, pazłotkiem« ib. 291. || »Pazłotka«: »Ustrojone jest w rozmaryn, w pazłotkę, czyli nędzę« ib. 244. || »Pazłótek = galon srebrny lub złoty« Pr. fil. V, 828. || „Paszłótko«: »Złoty pasek nazywają 'paszłótko', na srebrny mówią: 'srebrny paszłótko'« Wisła VIII, 491. Por. Pazłocie.

Pozłożyć: »Jak się mu po talaru káżdy pozłożyta, to on z wama rád pojedze« Derd. 12.

Pozmagać = zmęczyć: »My ręce pozmagali« Zb. VIII, 72. Toż Wisła III, 518. || »Pozmagać« = zmęczyć się: »Boć nam ręce pozmagały« Pozn. II, 210. || »Pozmogać się« = zmęczyć się: »Ręce nam się pozmogały« Łęcz. 37.

Pozmierać = pomrzeć: »Dzieci od głodu pozmierały« Sand. 151.

Pozmierzchnąć się = »zmierzchnąć się: pozmierzchło sie« Cer.

Pozmogać się p. Pozmagać.

Pozmykać = pozsuwać: »Pozmykał... z paluszków pierścieńce« Kolb. 29.

Poznachodzić = znaleźć: »Prepinator poznachodził tylo pisania« (kwitów) Kam. 76.

Poznać: »Ale wy mi ją (córkę) dacie, jeno po niej coś poznacie« Rog. nº 337.

Poznajać = »poznawać« Spr. V, 399. »On ich tylko poznajáł po sukniach« Wisła VIII, 796. »Un go poznajáł« = poznawał, zdawało mu się, że go poznał Zb. VII, 20. »Poznajali« = poznawali Ogończ. 7.

Poznaka = znak: „Poznaki choroby upatrują na języku« Zb. II, 137. »Dla poznaki... wyrżnęli nożem krzyż« Zb. III, 97.

Poznanie: »Przycyń a. ubier deski o poznanie = troszeczkę, bardzo niewiele, odrobinę« Spr. V, 400.

Poznań: »Najechali swateńkowie z Poznania« Wisła VII, 696.

Poznański: »Bułka poznańska, podługowata, z dwóch wałeczków ciasta bokami złączonych z sobą złożona« Pozn. I, 81.

Pozolić = »poługować bieliznę« Pr. fil. V, 849.

Pozołdy = »prezenta« Udz.

Pozora = »pozór: pozorę na sobie ukazował« Pr. fil. V, 849.

Pozorność = »baczność« Ust. z Jaworza.

Pozorny = »okazały, dzielny, zdatny na oko« Krak. IV, 318. »Pozorny = przystojny« Zb. XIII, 105.

Pozorzysty = »okazały, tęgi« Pr. fil. IV, 863.

Pozostać się = zostać: »Wjechał i tam się pozostał« Kuj. I, 128. »Młodsza pozostała się« (w domu) ib. 325. »Ten powóz pozostał się i pojechali niém do boru« ib. 328. || »Pozostać« = stać się: »Pódźmy ztąd dalij, bob'my tu wszyscy nieszcześliwi pozostali« Pozn. VI, 91.

Pozostajać = pozostawać: »Pozostajali« Kopern. rękop. »Pozostájáli« Zb. XV, 14.

Pozować: »Pauzować: on pauzuje panu Witkiewiczowi. W ten sposób zmieniono w Zakopanem słowo pozować z fr. poser, a to pod wpływem wyrazów pauza, pauzować« Rozpr. XVII, 96.

Pozór = »nadzór, baczenie« Rozpr. X. 219. »Pozór« baczność, uwaga« ib. XII, 99. »Pozór = baczenie; dawać pozór = uważać« ib. XXVI, 389. »Pozór = baczność, uwaga; pozór dawać = dawać baczność, uważać; wziąć pozór = zauważyć« Pr. fil. V, 849. »Dać pozór = dać baczenie, pilnować« Krak. IV, 318. Toż Ust. z Jaworza. »Dawać pozór = dawać baczność« Wrześ. 6. Toż Goszczyński, Tatry 133. »Daj pozór na siebie« = miej się na baczności ib. 282. Wrześ. T. 46. »Mas frairkę ładną, dajze pozór na nią, bo ci ją ukradną« Goszcz. Tatry 273. »Na mą rzecz (mowę) pozór dajcie (po czesku 'pozor' baczność) Rog. nº 407. »Słuchajcie, a pozór dajcie« ib. nº 425. »Daj pozór na te słowa« ib. nº 431. »Dej pozór« Cinc. 10. »Dáj p°özór« Rozpr. IX, 197. »Dajże pozór na nią« Zejsz. 169. »Dać se pozór« = spostrzec: »Ksionc nie dał se pozoru, cy ta jest kóń uwionzany« Zb. XI, 75. »Nie dali se pozoru, ze nima tego wisielaka« ib. 79. »Daje se pozór na wszyćko« ib. 123. »Dawać pozór a. poziór (Strzyżowice) = pilnować, strzec się: dajno poziór na moje konie« Pr. fil. III, 309. »Dać pozór (poziór) uważać, spostrzegać« ib. 491. Por. Poziór.

Pozórno = »wszędzie widno« Wrześ. 18. Por. Poziornie.

Pozuchwały = »zuchwały« Pr. fil. V, 850.

Pozucie: »Wciąć czyli osadzić sprychy w piaście koła od wozu przed pozuciem« Pr. fil. IV, 844 p. w. Napierzyć. Por. Pozuć.

Pozuć »a. Pozuwać = nasadzać, nabijać dzwona na 'śprychy', którémi 'piasta' już została 'napierzona'« Pr. fil. IV, 863.

Pozuwać p. Pozuć.

Pozwać, »Pozywać = wezwać, zawołać np. pozywali wás do wójta; ociec cie pozywajom, cobyś do niego seł« Spr. V, 400. »Pozwać = zawołać, przywołać« Wrześ. 18. Toż Rozpr. X, 219.

Pozwalać = zwalić: »Pozwalál na boisko zyta, prosa« Wisła VI, 313.

Pozwalać = przyzwalać: »Já pozwalaję ná to« Cen. 83.

Pozwiesić = pozwieszać: »Słudzie... głowe (4 pp. l. mn.) pozwiesele« Derd. 33.

Pozwłóczyć = pościągać, poznosić: »Pozwłóczyli świnie do chlewa« Zb. V, 227.

Pozwola: »Mąż... bijałby mę bez najmiéjszéj pozwoli« Kuj. I, 208.

Pozwolejstwo p. Pozwoleństwo.

Pozwoleństwo = »pozwolenie« Czark. Toż Rozpr. VIII, 209; ib. 231. Was. 245. Pr. fil. IV, 236. Rozpr. XXVI, 390; ib. XI, 187. »Pᵒözwᵒöleństwᵒö = pozwolenie« ib. IX, 213. »Pozwoleństwo, pozwolenstwo = pozwolenie« Pr. fil. IV, 863. »Pasujeta... z łaskawości i pozwoleństwa dziedzica« Kam. 24. »Mawa pozwoleństwo na branie opłaty« ib. 186. »Z wolą pozwoleństwem, i tatulowem błogosławieństwem« Was. 128. »Dej mi pozwoleństwo« Zb. VII, 107. »Jakie pan ma pozwoleństwo?« Przem. 123. »Pozwolejstwo« Mát. Zapust 12. Por. Podzwoleństwo.

Pozwolić: »Moi kochani... pozwóltaz my jesce« Chełch. I, 86. »Będę pozwolić« Was. 239. »Pozwólcie cółenka... Pozwolemy, abyś tylo chciała« Kozł. 29. Por. Podzwolić.

Pozwydać sie = »powychodzić za mąż« Rozpr. X, 223. »Kie se pozwydamy, cepce poprzedamy« Zejsz. 80.

Pozyna p. Pożyna.

Pozyskać = dostać, otrzymać: »Wdowa pozyskała kruszynę mlika od krowy« Kuj. I, 155. »Poszła do krowy, chcący pozyskać kapkę mlika« ib.

Pozyskować »a. Zyskować = zyski, korzyści z kogo ściągnąć« Krak. IV, 328 p. w. Zyskować.

Pozytura = »postawa człowieka, jaką kto z natury posiada lub przybrał« Osip.

Pozywać = wzywać, wołać: »Pozywa mie Kuba do Kasprowy na kozy; rád byk iść, ino mi leśnyk bojno« Spr. V, 344 p. w. Bojno. || »Pozywać się = nazywać się np. 'pozywa się Jan'« Parcz.

Pozywioł p. Pożywioł.

Poździe = »późno, zapóźno, już czas minął« List od Cinciały. »Poździe zbiérać gwoździe« Cinc. 32. »Pôzdze = późno« Ram. 151. Hilf. 124. »Pozdze, pozdzi = późno« Hilf. 177. »Pózdze« Cen. 73 i 92.

Poździeć się = zapodzieć się: »Gdzieś sie poździał« (= podział) Krak. IV, 297.

Poźniej = »później« Pr. fil. V, 850.

Poźreć p. Pojrzeć.

Poźrzeć p. Pojrzeć.

Pożaleństwo = skarga: »Przyszedł na pożaleństwo do Chrystusa« Zb. VII, 109.

Pożalić: »Da pożal też mocny Boże niebogi« Wójc. I, 228. || »Pożal się Boże« = szkoda: »Pożalby się Boże było twej ślicznej urody (gdyby cię chłopiec opuścił)« ib. 152.

Pożałować się = ulitować się nad: »Boże się pożałuj kochania mojego« Rog. nº 227. »Boze sie pozałuj ta mojego stryka (= stryjka)« Zb. XII, 175. »Bóg sie pozałuj moji gorzaliny« ib. 189. || »Pożałować się« = pocieszyć: »Takeś my sie pozałował!« Chełch. I, 294.

Pożałowanie = pocieszenie: »Przychodzi do nigo na pozałowanie« Chełch. I, 294. Por. Pożałunek.

Pożałunek = »pożałowanie« Pr. fil. V, 850. »Pozałunek = pocieszenie, użalanie się« Święt. 711.

Pożar: »Pózar = żar« Mil.

Pożąć: »Ty pożąn i powiązał« (żytko) Lip. 66. »Porzniemy ci matko pszenicy stajanie« Maz. III, 205. »Pozyniemy« Zb. IX, 12. »Pôżic = pożąć« Ram. 160. »Pozęty = zżęty, wyżęty: zagon 'pozęty' =

na którym zboże już żżęto« Pr. fil. IV, 863.
Pożąd: »Urziała ludzki płoc, ludzki poząd« (= ludzki płacz, ludzkie pożądania? K.) Kozł. 256.
Pożądać: »Nie pożądam od cudzego« Rog. nº 364. || »Pożądać« = zażądać: »A jak pożądácie kawáłka chleba, tak on wám znowu zamaluje gębę« Kaspr. 8.
Pożądanie: »Kieby kto był w takiem pożądaniu« = jeżeliby kto życzył sobie (K.) Kam. 73.
Pożczać = »pożyczać« Pr. fil. V, 850.
Pożdać: »Pŏżdac = zaczekać, poczekać« Ram. 160. »Pŏżdże-że = poczekaj« Hilf. 191 p. w. Żdac. »Pożdac = poczekać« Pobł. 71.
Pożdanie: »Na pożdaniu = na poczekaniu« Pobł. 71 p. w. Pożdac.
Pożegnać: »Pozegnać = pobłogosławić w znaczeniu obdarzenia czemś np. Pán Bóg nám pozegnáł, co sie uchowały trzy cielicki. Pán Bóg nám pozegnáł ćwioro dzieci« Spr. V, 400. || »Pożegnać« w temże znacz. z 4 pp.: »Nie każdego Bóg nim (skarbem) pożegna« Zejsz. 31. »Boze nas, rac ze nas pozegnać« Zb. XII, 196. »Żeby was Bog opatrował... pożegnał, obdarował« Rog. nº 428. »Czem nas Bóg pożegnał w chacie« Wisła VIII, 67.
Pożegnanie = »błogosławieństwo« Rog. nº 425 ods.: Toż Wędr. XXVI, 159. »Pożegnania żądam« Rog. nº 21. »Nie dałby nam Pan Bóg żadneg' pożegnania« ib. nº 40. »Nie będziesz miał pożegnania« (= błogosławieństwa) ib. 425.
Pożenąć: »Pozenąć = pognać, popędzić« Fed. 406. »Pozenąć = pożenąć, pogonić, pognać: Kiedy mnie pozeną do białego Sąca« Rozpr. X, 219. Por. Pognać.
Pożenić = »poprowadzić, popędzić« Wrześ. 18. Por. Pognać.
Pożenić się = pobrać się, poślubić się: »Był jeden wdowiec i jedna wdowa... i ze sobą się pożenili« Kozł. 295. »Pozenili sie 'oba (t. j. oboje)« Wisła II, 27.
Pożera: »Pożéra = przynęta« Pr. fil. V, 850.
Pożerny p. Pazerny.
Pożgać = pokłóć: »Poszed ci ja... w oset, o i nogim sobie pożgał« Zb. VIII, 109. »Przeszed ci ja... bez kolący oset, oj rączki, nóżki pożgał« Pozn. V, 148. »Poźgli do śmierci... widłami« ib. VI, 79. »Dusiłam ciernie i tak'em sie pożgała« ib. VII, 41.
Pożnia = »miejsce gdzie żną, koszą« Petr. »W żółtej pożni« (= na rżysku) Orzeszkowa, Australczyk 338.
Pożniwne = »dożynki« Pr. fil. V, 850.
Pożoch = »kij od pomiotła« Ust. z Lidy.
Pożon: »Marszałek (weselny) wyprowadza każdego w taniec, który od najmłodszego do najstarszego z obecnych tańczyć musi; zowie się on pożonem (po-żon od żenienia się)« Lub I, 158.
Pożółtawy = »żółty« Parcz. »Pożółtawe własy« (włosy) Zejsz. 161.
Pożreć: »Potłuk owce... a pare to nawet pozer« Chełch. I, 78. »Psy... pozerły jo« ib. 116. || »Pożreć se« = najeść się, podjeść sobie: »Bedzies ino jád i jád... a nigdy se nie pozrés« Święt. 580.
Pożuchlić: »Krowa ino pożuchliła (= pomemlała i popsuła) chleb i nie zjadła go« Pozn. VI, 303.
Pożwać: »Pŏżwac = pożuć« Ram. 160.
Pożyczać: »Porzycać a. pozycać« Opol. 33. »Pozycać« Cisz. I, 228. »Pojczać a. Poiczać« Rozpr. XII,

35. »Poiszczać się«: »Trzecij (kwarty) sie poiscali (pożyczyli)« Zb. VII, 52. »Pojczejcie (= pożyczcie)« Aten. 1877, II, 114. »Pojczać« Wisła II, 308. || »Pozycaná kukiełka, mówi się z rodzajem pogróżki, która ma znaczyć: oddam ci wet za wet np.: nie kciáłeś (mię zratować), pockáj ino, pozycaná kukiełka! jesce na bide przyńdzies, nie dám nic« Spr. V. 400.

Pożyczny: »Pozycną (pożycaną) suknę mamy« Łęcz. 32. »Talarkami brząka, ale nie swojemi, tylko pożycznemi« Kuj. II. 14. »Za pozycne kupione = za pożyczone« Zb. VIII, 253.

Pożyczować = »pożyczać: jeden od drugiego pożyczuje gaci« Pr. fil. V, 850.

Pożyć = zjeść: »Królewna... komunii nie pożyła... komunię zjadła żabka« Zb. XI, 111. || »Pożyć« = użyć: »Co uzbijá łakota, to pozyje lichota« ib. VII, 102. »Musiáłby umrzeć i mąkiby nie pozył« Święt. 447. »Tego nie pozyjes« = niedługo będziesz żył Święt. 470.

Pożygać: »Pożygając (= machając łyskliwie)... ożegami« Pozn. I, 127.

Pożyna = »plon« Rozpr. III, 374. »To sołtysie pole — to wielgá dłuzyna, Długie do roboty, a mała pozyna« Zb. XII, 240.

Pożynać = żąć: »Pozynáj... małá zynárecko, sierpik mas malutki« Zb. IV, 143. »Pozynaj... mała źniwiarecko« Rad. I, 130.

Pożynek = »plon« List od Kopernickiego.

Pożyteczny: »Boć ta Panna (Matka Boska Gidelska) jest pociesna i nam wsystkim pozytecna« Rad. II, 90.

Pożytek: »Powagą pańską i słowem, kieby pożytkiem w niego (w chłopa) wlazł« Kam. 23. »Na tej sośnie trój-pozytek rośnie« Święt. 76.

Pożytka = »szczypiorek« Hoff 41. Por. Parzęć.

Pożytny: »Pozytny = pożyteczny« Pr. fil. IV, 236. »Wianeczek pszenny i żytny, będzie on pannie pożytny« Kłosy VII, 297 (z Powiśla Mazurskiego). Toż Maz. I. 203. Wójc. I, 270. »Wianecek i psenicny i zytny a dla pana pozytny« Lub. I, 129. »Cudze ręce letkie, ale nie pożytne« Wisła VII, 278.

Pożywić się: »Podróżni pożywili się mało wiele tego mlika« Kuj. I, 155.

Pożywioł = »pożywienie« Pr. fil. V, 975. »Pozywioł = pokarm, żywność« Czark. Toż Cer. »Ztąd to ów ubogi przysed do takiego pozywiołu (= pożywienia, mienia)« Krak. IV, 92 »Pozywioł = żywność np. kaj idzieta kupić pozywiołu« Zb. II, 251. »Ty sie idź pozyw, za jakiém pozywiołem (= pożywieniem)« Cisz. I, 85. »Prosiwa wás o pozywioł« Święt. 138.

Pó- w złożeniu = »pół (w Czerskiem) np. pókwaterek, pómisek« Spr. V, 140.

Pó-bolę: »Gorzalina na stole, ja ją piję i pó-bolę (a bowle) hej to ja pan« Maz. II, 112.

Póbrat = »półbrat, brat stryjeczny lub cioteczny« Pr. fil. V, 850. P. Pobrat, Półbrat.

Póchać p. Pąchać.

Póchy = »dopóki-dopóty: póchy moje, póchy twoje = dotąd moje, dotąd twoje; póchy ty będziesz spał = dopóki; póchy dziécie tam siedziało, pokój słońce jasność miało« Pr. fil. V, 850.

Pócil = »póki« Fed. 405.

Pócy = »zanim«: »Piękne drzewo,

pócy (zanim) z niego liść obleci« Maz. V, 263.

Póczwartek p. Ćwiartka.

Pód: »Siedziáł mynarcyk na pódzie« Krak. II, 171. P. Pod, Pójd.

Pódany = »podobny: pódany na ojca a. wydał się na ojca = podobny do ojca« Mil.

Pódróżek: »Cyżeś ty mnie Józiu na pódróżku znaláz, coześ ty mnie sponiewiráł zaráz« Wisła VIII, 705.

Pódźka p. Pućka.

Pójd: »We młynie, a raczej we młynicy bywa... pójd czyli rusztowanie pod kamieniem« Krak. I, 143 ods. »Pójd = podstawa, na której są osadzone kamienie młyńskie« Rozpr. XVII, 54. »Pójd = wywyższona ponad kołami młyńskiemi podstawa, na której są osadzone kamienie młyńskie« Spr. IV, 310.

Pójdźka p. Pućka.

Pójma p. Grądziel, Pojma.

Pójść: Formy: bezokolicznik: »Puść« Krak. IV, 295. »Póść« Rozpr. X, 219. »Puóść« ib. VIII, 115. »Puość« Arch. V, 653. »Pość« Zb. V, 176. »Póś« Święt. 703. »Pońs« Aten. 1877, II, 656. »Pąńś« Rozpr. IX, 351. — 1 os. l. p. »Pódę« Rozpr. VIII, 199. Kuj. I, 154. »Pudę« Kuj. II, 284. Was. 85; ib. 180. Pobł. 68. »P°óde« Rozpr. IX, 138; ib. 146. »Pude« ib. VIII, 115. Kon. 13. Kozł. 37; ib. 73; ib. 108. »Pódem« Rozpr. X, 234. »Pudem« Zb. V, 191. »Pódą« Rozpr. X, 219. Ram. 178. Bisk. 22. »Pudąm« Zb. VII, 77. »Pódię« Pozn. VI. 73; ib. 232. »Pojdię a. Pójdzię« ib. 249. »Pójdzię a. Pójdię« ib. 251. »Pójdię« ib. 84. »Pójndę« Kuj. I, 211; ib. II, 284. »Pójńdę« Pozn. VI, 15. Kuj. II. 258 »Pondę« Aten. 1877, II, 646. »Pońdem« Hoff 41. — 2 os. l. p. »Pójńdzies« Kuj. I, 258. Odpędzanie zwierząt ze znaczeniem trybu rozkazującego: »A pójdziesz« (na psa) Spr. IV, 372. »Pódziesz« (na zwierzęta) Wisła VII, 387. Toż (na konie) ib. 386. (Na psa): »A pódziēs« ib. III, 220. »A pódziesz« ib. 379. »Pójdziesz a Pudziesz« ib. 663. »A pódzież« ib. 664. — 3 os. l. p. »Pódzie« Chełch. I, 68. Kam. 36. »Pudzie« Lip. 153. »On pû zam. pûdze = pojdzie« Hilf. 89. »Nie pû = nie pójdzie« ib. 101. — 1 os. l. mn. »Pójdziewa« Rud. 144. Lis. »Pojdziewa« Kiel. II, 161. »Pódziemy« Kuj. 284. »Pudziemé« Aten. 1877, II, 630. »Pójdemy« Wisła VIII, 64. Krak. IV, 301. »Pójdémy« Cisz. I, 135. »Pójdęmy« Zb. VII, 44. »Pódemy« Parcz. Krak. IV, 294. — Przeszł.: »Poszłem« Kolb. 418. Kuj. II, 270. Wisła VI, 572. »Posłem« Pleszcz. 30. »Jo° p°oszet a. p°oszedem« Rozpr. IX, 146. »Posetem« Chełch. I, 53; ib. 284. »Ty p°oszet a. p°oszedeś« Rozpr. IX, 146. »Posed« Zb. V, 246; ib. VII, 28. Was. 176. »Poseł« Was. 93; ib. 97. Zb. VII, 70. Pleszcz. 30. »Poszeł« Kam. 14; ib. 31; ib. 38; ib. 188. »Poszoł« Rozpr. XII, 79. »Poszáł« Zb. V, 154; ib. VI, 300. Odpędzanie zwierząt w znaczeniu rozkazującem: »Posed a. Posioł!« Maz. V, 56. — Rodz. żeńs. l. p. »Posła« Święt. 388. »Pojszła« Roczn. 202. — Rodz. m. l. mn. »Pośli« Chełch. I, 20; ib. 215. Zb. XV, 42. — Rodz. ż. l. mn. »Posły« Święt. 388. »Poszli«: »Panny... za mąż poszli« Wisła VI, 855. — Rozkaz. 2 os. l. p. »Pójdzi« Zb. II, 60. »Pudzi« Kozł. 108. »Pódź« Zb. I, 122. Oles. 162. »Pudź« Sand. 225. »Podź« Zb. V, 205. Rozpr. X, 233; ib. 237. Wisła II, 22.

Święt. 654. »Puoć a. puóć« Rozpr. VIII, 115. »Poć« Opol. 38. »Pódz« Bisk. 22. »Pój« Hoff 41. Nadm. 99. »Poj« Pobł. 68. »Poj, má miłá, poj ku mnie« Pr. fil. V, 841. »Pǒj« Ram. 147. Hilf. 176. »Poj tẙ = pojdź ty« Hilf. 130. »Pó z nami« Pozn. VI, 95. »Pudzi moli = chodź prędzej« Lis. »Pudzi no« Kozł. 108. »Pójno = pójdź jeno« Spr. IV, 359. »Pódze« = pójdź-że« Zb. VII, 34. »Pójdze, podź« = pójdźże, pójdź Rozpr. X, 233. »Pódze = pójdźże« Zb. II, 12. »Poj-że« = pojdźże Hilf. 130. »Pój tu« = pójdź tu Spr. IV, 359. »Pódź sa = chodź tutaj« Fed. 405. »Puc le« = pójdź no Derd. 123. »Pójle« = pójdź no Cen. 90. »Pujle« = pójdź no Derd. 68. »Po le sâ« = pójdź no tu Hilf. 179 p. w. Sâ. Przywoływanie zwierząt: na psa: »Pójdź tu« Roczn. 247. »Pódź tu« Maz. V, 56. Wisła VII, 386. »Pódź sam« ib. 749. Na krowę: »Pódź« ib. VI, 317. Na kota: »Pój, pój« Nadm. 148. »Puj, puj« Pobł. 155. — 1 os. l. mn. »Pódźmy« Krak. IV, 301. »Podźmy« Rozpr. X, 237. Cisz. I, 38. »Pucma« Derd. 56. »Pojma« Pobł. 68. »Pódźwa« Wisła VI, 314. — 2 os. l. mn. »Podźcie a. pocie« Rozpr. X, 237. »Poćcie« Zb. VII, 74. »P"öćcie« Rozpr. IX, 197. »Pójcie« Hoff 41. »Pocie« Zb. VII, 54. »Pojta« Pobł. 68. || Wyrażenia: »Wziął djabeł królewnę za rękę i poszli sobie w powietrzu« Bar. 37. »Poszła na ziele panna« Kuj. II, 52. »Poszła panna na ziółko« ib. 53. »Posed uod wilka« (= porzucił służbę u wilka) Zb. V, 246. »Pudę w drogę« Was. 85. »Wszystko poszło« (= wydane zostały pieniądze) Kozł. 333. »Marnie pós ze świata = z własnej winy śmierć sobie sprowadzić« Święt. 703. »Na ósmy (rok) poszło« Was. 168. »Pójdzie dobrze 'jak z wody'« = będzie się szczęściło Zb. XIII, 68. »Panny... za mąż poszli« Wisła VI, 855. »Rajono mnie za rolnika... Nie pójdę za nim« = nie poślubię go Kuj. II, 30. »A ty moją bandzies być, Za mną ty pójdzies iść. Ja twoją być nie bande, Za ciebie iść nie pójde« Maz. III, 247. »Pójdzie do prawa« = wytoczy proces Lub. I, 22. »To pódzie przez prawo« = sąd to rozstrzygnie Chełch. I, 68. »Poszło z ręki do głowy = opił się« Udz. »Niescęśliwy człowiek, co na matke posed = zamieszkał w domu teściowej« Was. 176. »Widziáł, ze tu nima co grać, ze tu 'nie pódź'« (= że tu nie przelewki, nie żarty K.) Zb. VII, 59.

Pókil = »dopóki« Spr. IV, 380. Toż Święt. 710. »Nie ślazę já z koła, pókil tu nie wyjdzie ta kumoska« Święt. 128. »Nie puscę... pókil mi nie dacie« ib. 150. »Pókil mój pán na mnie siádáł, hej tom se goły owies jádáł« ib. 180. »A já bedę spała, pókil bedę chciała« ib. 196. »Pótyl bedzies tam słuzuł, pókil sie nie dorobią duzego majątku« ib. 341. »Pókileś bogaty, potyl cie wszyscy widzą« ib. 668. »Sznurujże się... pókil tu będę« Pauli 115. »Pókilem tu była, były stogi i brogi« Zb. X, 100. »Nie zabili, pókil wojna była« Zb. XV, 59. »Pókil bede zyła, do cie bede piuła« ib. 93. »Pókil já se była u matki... to já przeskocuła« ib. 102. »Niech sie já ucieszе, pókil ni mám żony« ib. 116. Por. Pokil, Pokiela.

Póko »a. Pókoj = póki, dopóki: 'Póty dziecie tam siedziało, pókoj

słońce jasność miało« Pr. fil. IV, 236. »Półko = póki« ib. Toż ib. 863. »Pokój = póki« ib. V, 850. »Czemu Jantosiu nie wieczerzasz, pókoś u matuli« Wisła VII, 700. »Jużeś się narządziła, póko'ś u matki była« Lub. I, 242. »Ty sie staraj jensy zony, puko mas lud zaprosony« Kozł. 36. »Bedzies sie śnurować, puko ja tu będę« ib. 85. »Będę cię kochała, puko (= póki) tylko żyję« Kuj. II, 21. || »Cеć puko = ongi, bardzo dawno« Pr. fil. III, 304. Por. Poko.

Pókoj p. Póko.

Pókoszek p. Półkoszek.

Pókrzynek p. Półskrzynek.

Pókwarcie p. Półkwarcie.

Póleczko p. Poleczko, Pólko.

Pólicek: »Lud w Czerskiem stale opuszcza ł w wymawianiu wyrazów z pół: pókwaterek, pómisek, pólicek« Spr. V, 140. »Pólik: stale używane na Kujawach zam. póliczek« ib. 141.

Pólik p. Pólicek.

Pólka »a. świniarka = rodzaj owcy« Wisła II, 124. || »Pólka« p. Półka.

Pólko = »pole złożone z drobnych zagonów« Aten. 1870, I. 495. »Z tamty strony pólka zieleni sie chójka« Kuj. I, 292. »Zieleni się w pólku« ib. II, 231. Toż Maz. II, 192. »Z tamty strony pólka zieleni sie tráwka« Kozł. 124. »Kóniku... bez to pólko jadący« Pozn. IV, 241. »Wyjechał na pólko« Lub. I, 274. Zdr. »Póleczko« Kuj. I, 288. Toż Kolb. 340. »Pólecko« Łęcz. 66. || »Bryty (w ubraniu) nazywają się 'pólka' lub 'pola'« Was. 52. Por. Polana.

Pół = połowa: »Nájstarso było widać pół na wieszu« (= pół na wierzchu) Rozpr. IX, 202. »Większe pół kobjołci« Derd. 80. »Ogolił (lwa) do pół« Pozn. VI, 316. Posyneno mnie bez poły = mięśniowy ból grzbietu« Spr. IV, 310. »Ujął ją w poły« Zb. IX, 70. »Wpad w wode wpół pas« Mil. || »Pół« = bryt: »Spodnica kaftana, zwana skrzele, zwykle z czterech dużych, zakładanych na siebie, złożona jest połów; poły te... zowią się kality« Krak. I, 125. || »Pół« = obywatel, półśladnik: »Siedzi gospodarz w końcu stołu, suknia na nim, jak na połu (obywatelu, pół-śladniku)« Pozn. II, 68. || »Pół-« przed spółgłoską = pó- a. pu-: Pupiąta« Bisk. 51. »Putrzecia, pu lasa (ujechali na pu lasa)« Opol. 38. »Pókwaterek, pómisek« Spr. V, 140. »Pu garca = pół garnca« Kuj. II, 284 »Pó korca« Święt. 357.

Półachtel p. Achtel.

Półanek = półłanek, rola chłopska: »Nase kawałki ziemi to sie nazywają półanki« Pr. fil. IV, 236. »Miernik pułanki zmierzył« Bal. 141.

Połap p. Pułap.

Półbeczek: »Dla się prosim o półbecek, — beckę dla basisty« Krak. II, 100. »Miał półbeczek pieniędzy złotych« ib. IV, 117. »Piwa półbeczek, wódki sądeczek« Pozn. III, 88.

Pół bidy = »nieźle« Mil.

Półbrat = »kuzyn, krewny, zwłaszcza brat stryjeczny lub cioteczny« Ram. 139. Por. Pobrat, Póbrat.

Półbronek: »Brona składa się z pięciu drewnianych czworobocznych słupków (w Krakowskiem 'półbronki') Chełm. I, 105.

Półbutek: »Wysokie półbutki na nogach zawiązać« Pozn. VI, 272. »Siewiec zrobił półbutki« Zb. VII, 60.

Półchłop: »Małe gospodarstwa, utrzymujące zaprząg 20, 30 i 40

morgów, tak zwani pół-chłopy, ćwierć-chłopy, zagrodnicy, chałupnicy, komornicy« Pozn. III, 32.

Półciżemki: »Półcizemki = obuwie skórzane niewiast, pośredniej wysokości między ciżemkami czyli ciżmami (sznurowane z cholewkami), a trzewikami (obuwie płytkie bez cholewek)« Pr. fil. IV, 863

Półcy = »dopóki« Osip. Toż Pr. fil. IV, 863. »A ja będę spała, półcy będę chciała« Maz. V, 280. »Pułcy = póki, dopóki np. Pułcy jon statkował, jemu we szytkiem szykowało = dopóki on dobrze sprawował się, powodziło mu się we wszystkiem« Osip. »Pułki = póki« Czark.

Półczepek: »Półc(z)épek = czepek, zakrywający tylko sam czubek głowy, związywany pod brodę za pomocą wstążek i noszony przez zamożniejsze wieśniaczki« Pr. fil. V, 850.

Półczepiec: »Półcepiec = półczepek« Pr. fil. V, 850.

Półczwarta: »Półsztwarta = półczwarta« Rozpr. XII, 53.

Półczwartkowy: »Miech półczwortkowy (pół ćwierci)« Pozn. VI, 138. Por. Półćwiartek.

Półczyzna: »Ściany zbudowane są z drzewa t. zw. 'półczyzny' na tyble i na pierwotny zwyczajny węgieł polski« Wisła IV, 884. Por. Połcizna.

Półćwiartek = »pół ćwierci korca, t. j. 4 garnce« Pr. fil. IV, 836. »Pinię̨dzy... mieli juz poćwiartek« Święt. 366. »Puczwartek«: »Jak go pęknie w łeb puczwartkiem (półćwiercią)« Pozn. IV, 233. || »Półćwiartek pola« Pr. fil. V, 850. »Pasy ziemi długie a wązkie; pas taki zowie się półćwiartek a. pućwiartek« Lub. I, 97. Por. Ćwiartka.

Półćwiartówka: »Półćwiortówkę piwa« Święt. 480. Por. Półćwiartek.

Półdniowy = »półdzienny« Ram. 139.

Półdrabek: »Półdrábek, półdrábki = boczne drabiny w wozie« Pr. fil. V, 850. »Półdrabki = małe drabiny używane do wożenia słomy« Spr. IV, 367. »Półdrabek = drabina« Kuj. I, 84. »Półdrabek = drabka u wozu« ib. II, 275. Por. Półgrabki.

Półdróżki: »Zawędrowali w półdrózki« Łęcz. 91.

Półdruga = półtora: »Półdruga« Rozpr. XII, 53. »Półdrugá zágona« Zb. IX, 251.

Półdrużbi p. Półdrużbie.

Półdrużbie: »Drużba... wraz z drugim, zwanym pół-drużbie (neutr.) lub pół-drużbi (masc.)« Pozn. III, 169. »Drużba i pół-drużbie mają... pręciki« ib. 170. »Drużba z półdrużbięciem« ib. »Półdrużbięcia pokłonów« ib. Por. Półdrużby.

Półdrużbię p. Półdrużbie.

Półdrużby: »Drużba, pół-drużby i chłopacy« Pozn. II, 223. »Półdrużby ma tylko... chustkę czerwoną« ib. 225. Por. Półdrużbie.

Półdupki: »Połdůpki a. sládki = pośladki« Hilf. 180.

Połdwusta = »sto pięćdziesiąt« Ust. z Jaworza.

Półdziewięta = $8^1/_2$: »Półdziewiętej mili« Kolb. 39.

Półen p. Pełny.

Półgarncówka: »Że li nám ta nie wyniesą z pół-garcówkę wódki« Łęcz. 83. »Pógarcówka« Spr. V, 140.

Półgarstek: »Dwa miądlaki lnu, czesanego jednocześnie na szczeci zrazu na 'zgrzebnej' a następnie na 'pocesnej' stanowią półgarstek, 10 półgarstków stanowi kądziołkę,

a 10 kądziołek jeden klub« Spr. V, 397. Toż ib. IV, 310. »12 półgarstków lnu stanowi kądziołkę« ib. V, 364. »Półgarstek = wymiądlona sztuka lnu« Wrześ. 17.

Półgrabki = »drabiny wozu« J. Łoś. || »Półgrabki = drążki (wozu) po bokach, wybite deskami« Lub. I, 88. Por. Półdrabki.

Półgranatny: »A kontusz masz półgranatny« Pauli 199.

Półgrosz: »Dam ci gros i półgros« Pozn. V, 170. »Pugrosek = $^1/_2$ kopiejki, 1 grosz polski« Zb. VI, 93.

Półjedbawny p. Półjedwabny.

Półjedwabny: »Zagłówki półjedwabne« Rog. nº 64. »Zagłówki półjedbawne« ib. nº 458.

Półk = »stado, myśl.« Pr. fil. V, 850.

Półka »a. Póki = w izbie góralskiej rodzaj kredensu« (opis) Spr. IV, 310. Toż ib. V, 397. »Półka = polica« Mil. || »Półka a. Pułka 6 parników przędzy lnianej, czyli 12 łokci« Pozn. I, 108. »Pułka płótna« ib. 109. »Półka płótna = 14 łokci płótna« Mil. »Półka = sztuka płótna domowej roboty« Parcz. || »Półka = bryt sukni« Pr. fil. V, 850. »Półka = bryta, połowa spódnicy« Pr. fil. IV, 236. »Spódnice... w pięć do sześciu 'połek' (brytów)« Zb. XIV, 21. »Fartuszek... w półtory półki« Kozł. 151. »Zapaska w półtory półki« Skrz. 73. »Pólka«: »Spódnice... zszyte z prostych brytów (pólek)« Wisła VI, 189. || »Półka = kawałek płótna wprawiony z przodu w spódnicę« Dyg. || »Półka = kawałek grubej wełnianej tkaniny, pół łokcia szerokości; półki te bywają bardzo ładnych kolorów... Kobiety zwykle przypasują je sobie z tyłu, a z przodu szeroki fartuch, przy którym półka ta wygląda niby spódnica« Zb. XII, 88. Por. Poła.

Półkmieć: »Gospodarstwa większe (po 60 morgów), na których przed prawem o uwłaszczeniu siedzieli kmiecie i gospodarstwa mniejsze (po 30 morgów) dawniej obsadzone t. zw. półkmieciami« Pozn. II, 345.

Półko p. Póko.

Półkopek = »pół kopy czyli 30« Pr. fil. IV, 863. »Półkopek« = mendel, 30 snopków zboża, złożonych razem na polu« Tyg. il. 1, IX, 89. »Układać w polu półkopki« Wójc. II, 251. »Między półkopkami« Zb. IX, 12. »Półkopek a. półkopka«: »W półkopkę kładzie się ilość snopów nieoznaczona (zwykle ok. 30) i całe staranie robotnika zależy na tem, aby półkopek dobrze był poszyty« Krak. II, 94. »Pod półkopką« Zb. V, 180. || »Dałam do płuciennika (przędzy) na pukopek t. j. na 30 łokci płótna« Kuj. II, 87.

Półkorcze: »Półkorce = pół korca« Jastrz.

Półkoruszek: »Pułkoruszek = pół korca; (ó w pół- brzmi u Kaszubów jak czyste u) List od Derdowskiego. »Kupieł owsa pułkoruszek« Derd. 57.

Półkoszek: »Półkosek = część kosza na wasągu« Rozpr. XI, 187. »Pókosek = półkosz na wozie« Święt. 710. »Dwa pókoski (półkosze) zachodzące jeden na drugi« ib. 11. »Półkoszek od wozu« Krak. IV, 317. »Zakłada chłop na wóz półkoszki« ib. I, 176. »Półkoski na wóz włożył« Wisła IX, 349. »Zazdrzał do pułkoszków« Derd. 10.

Półkowina: »Grzmio wozy, grzmio po półkowinie« Wisła V, 38 (Jastrzębowski ustnie wyjaśnił, że to wyraz niezrozumiały i stojący za-

miast Bukowina w innych odmiankach K.).

Półkwarcie = »półkwaterek« Fed. 405. »Na mój rachunek postawcie... półkwárcie« Kaspr. 29. »Pókwarcie = pół kwarty« Święt. 710. »Pókwárcie lub kwárta do nabierania wody z beczki« ib. 43. »Półkwárcina« Rozpr. X, 232.

Półkwarcina p. Półkwarcie.

Półkwartek: »Dał mi półkwartek wódki« Bar. 63.

Półkwaterek: »Półkwarcie = półkwaterek« Fed. 405. »Posed do browaru choć na pou-kwaterek« Krak. II, 180. »Daje kilka pókwaterki (?) wódki« Wisła IX, 226.

Półlas: »Jużci zajączek w półlesie na myśliwców ogon podniesie« Rog. n⁰ 67.

Półlecie = »pół roku: a nie wyszło jabłóneczce półlecie, jużci moja jabłóneczka má kwiécie« Pr. fil. V, 850.

Półlennik: »Robotnicy, używani do odwożenia... soli... zwą się całkowi lub wozacy; im do pomocy służą chłopcy zwani pół-lennikami« Krak. I, 66.

Półlepek = »półgłówek« Fed. 405.

Półłokciówka = »mot przędzy niekręconej, do krosien, zawierający 30 do 50 pasem, każde po 20 do 40 nici. Półłokciówkę zowią także przędzionem« Pr. fil. IV, 863. »Lubią się rozgadywać... o ilości naprzędzionych pół-łokciówek. Zamiast bowiem na talki motają tu przędziona na t. zw. pół-łokciówki« (rysunek) Maz. V, 59. »O ilości naprzędzionych półłokciówek« ib. 120.

Półmacek = »naczynie, miara, 4 garnce« Udz.

Półmiotełek: »Jest na boru wić, nauczy robić, I brzozy półmiotełek rano obudzić« Zb. II, 43. Por. Pomiotło.

Półmisek = »talerz« Spr. V, 397. Toż ib. IV, 310 i 306 p w. Listwa.

Półmistrz: »Półmistrz = burmistrz« Rozpr. XVII, 54. »Pówmistrz = burmistrz« Spr. IV, 381.

Pół na pół = po połowie: »Piéniędzmi pół na pół się podzielili« Kuj. I, 325.

Półnie p. Południe.

Półno p. Pełno.

Północ p. Północek, Północy.

Północek = »północ« Jastrz. »Oj dobra nocka kole północka« Rad. I, 146. Toż Sand. 85. »Oj dobra nocka wele północka« ib. 76. »Koło północka« ib. 89. Toż Matusiak Kw. 17. »Około północka« Kuj. I, 176. »Części doby: 17, przed północkiem 18, z północka 19, po północku« (por. Bydłożenie) Krak. IV, 299. »Do północka« Krak. II, 65. Toż Łęcz. 100. »Od północka« Zb. IX, 51. »O północku« Chełch. I, 186. Toż ib. II, 111. Kolb. 393. »Z północka = po północy« Jastrz. »Północek« Cisz. I, 146. || »Pónoc, pónocek = północ« Święt. 710. »Welá pónocka« ib. 407. »Do pónocka« Zb. XV, 104. || »Punocek« Rozpr. VIII, 89. »Wedle punocka« Sand. 55. »O punocku« ib. 274. »Do punocka« ib. Rad. I, 216. »Skoro po punocku« Zb. IV, 208 »Kole punocka« Pozn. VI, 294. »Kᵘoło punᵘocka« Arch. V, 655. || »Ponocek«: »Kole ponocka« Wisła IX, 228. || »Północek« = strona północna: »Hej z północka wiaterek powiwa« Lub. I, 209. »Dróga buła na północyk« Zb. VIII, 307. »Za moskalem jeszcze na północek jest król« Krak. III, 37.

Północka: »Północką błyskanie będzie« Zb. VI, 198.

Północkowy = »północny: wiatr północkowy« Pr. fil. V, 850. »Gwiazda północkowa, co zawdziusieńko w jednem miejscu stoji, nigdy nie zachodzi« Krak. III, 32.

Północnik = »chaber łąkowy, centaurea« Petr.

Północy = północ: »A jak przysło północy, Jánek z łozka wyskocy« Kętrz 63. »Jak przyjdzie północy, to go budzi« Rog. nº 390. »I nie wyszło północy« Pozn. IV, 216. »O wpółnocy siadam, o wpółnocy jadę« ib.

Północa: »Dwie północe (w warsztacie tkackim) służą do umocowania nicielnic. Północe poruszają się nogami, aby się nicielnice mijały« Zb. II, 220.

Półny p. Pełny.

Półodwieczerz: »W półodwiecerz = przed wieczorem« (mylnie wydrukowane: półdwiecerz Ł.) Rozpr. XI, 187. »Półodwiecerz, na odwiecorku = nad wieczorem, t. j. w połowie czasu między południem a zachodem słońca« Pr. fil. IV, 863.

Półokolisty: »Rozmieszczenie stajen i chlewów obok domu jest trojakie: okoliste, półokoliste i pojedyncze« Święt. 38. Por. Okół.

Półorlę »tylko w 1 pp. = człowiek dziwacznie ubrany, zachowujący się dziwacznie« Krasn. 307.

Półosiek »leży (w wozie) poniżej śnic i zakrywa właściwą oś z kutego żelaza do synklów t. j. jej końców, na których obracają się koła« Święt. 10.

Półośmina: »Role, t. j. specjalnie nadziały kmiece, niwy kmiece dzielą się na czwarcizny, ośminy i półośminy« Enc. R. II, 815.

Półpanek = »posiadacz kilku włók ziemi, człowiek pośredniej zamożności między zagrodowcem a panem folwarcznym« Pr. fil. IV, 863.

»Półpánk = półpanek; niby szlachcic, niby gbur; szlachcic zubożały« Ram. 139.

Półpański: »Półpansci = półpański, niby chłopski« Ram. 139.

Półpaństwo: »Półpanstwô = niby państwo, pozorne państwo« Ram. 139.

Półpasek: »Młody (nowożeniec)... opasany paskiem lub półpaskiem« Wisła VII, 365.

Połpięta: »Pupięta tygodnia« Pozn. VI, 91. »Co dzień po półpięta zagona« Kozł. 342. »Ćtyry (świéce) połpięty« Zb. XII, 226. »Pupięty godziny« Kam. 70. »Dużoś tam tego żyta już użęła? A już półpięty« Kozł. 342.

Półplacek = »połowa placu« Pr. fil. V, 850.

Półpłósek = »pół płósy, 6 morgów ziemi« Pr. fil. V. 850.

Półpostna środa = »środopost« Zb. VIII, 253.

Półpoście: »Od środopościa ('półpościa')« Wisła II, 127. »W środę przed niedzielą środopostną wypada półpoście. Zwyczaj chce, aby w ten dzień odbywało się wybijanie półpościa« (opis) Maz. I, 124. »W półpościu zaś wybijają półpoście t. j. biorąc garnek popiołu, rzucają go (rozbijając) do sieni lub mieszkania, około którego przechodzą« Maz. V, 80.

Półroczek: »Nie wyjdzie rocek ani półrocek« Lub. II, 10.

Półrolek: »Nie pozostawało bez wynagrodzenia go (kmiotka) zagrodą lub półrolkiem« Kal. I. 32. Por. Półrolka.

Półrolka: »Jakem posed na półrolki... byłem bogaty... Jakem zeszed z ty półrolki zaro'm zubożał« Łęcz. 208. Por. Półrolek.

Półrzyt: »U dworaka wielka mina, a w kieszeni grosza niéma, na pośladku dwa rozpory, a w po-

środku półrzyt goły« Pozn. III, 26. »Półrzyta«: »Obie purzyty (półrzyci)« ib. VI, 223. »Pórzyt = półrzyt« Pr. fil. V, 851. »Pórzytek = półrzytek« ib. »Półzytek = półdupek« Pr. fil. IV, 863. »Purzyce = uda« Wisła I, 154.

Półrzyta, Półrzytek p. Półrzyt.

Półsetek = »miara płótna u górali« Enc. R. II, 821. »Dwa półsetki płótna« Bar. 78. »Pusetek«: »Baby ucinały po kilka miar płótna z pusetka« Kam. 82.

Półsiążek = »pół sągi drzewa« Udz. »Półsiążek = pół siągi drzewa« Zb. I, 49. »Pusiążek = pół sążnia drzewa« Krak. IV, 320 p. w. Siąg.

Półsiedlak = »mający o połowę mniej gruntu niż siedlak« Pr. fil. V, 850.

Półsiostra p. Posiostra.

Półskórznia: »Półskórznia = półbucik, trzewik z cholewką« Ram. 139. »Póskorznia = bucik« Pobł. 69.

Półskrzyneczek p. Półskrzynek.

Półskrzynek »a. Póskrzynek = przegródka wewnątrz skrzynki z boku przytwierdzona do chowania drobniejszych rzeczy« Pr. fil. V, 850. »Przy jednym z boków skrzynki znajduje się t. zw. półskrzynek (skrytka)« Fed. 9. Półskrzynek = wązka przegródka wewnątrz do boku skrzynki przytwierdzona« Fed. 405. »Każda porządniejsza skrzynia wiejska jest opatrzona półskrzynkiem. Jest to maleńka skrzyneczka, umieszczona wewnątrz skrzyni, zawsze tuż przy samym wierzchu a zwykle po lewej ręce i stanowiąca z nią jednę nierozdzielną całość« Zb. I. 49. »Półskrzynek = w skrzyni mała skrzyneczka z boku u góry« Rozpr. XXVI, 389. »Pókrzynek = skrzyneczka wewnątrz na boku skrzyni« Rozpr. XI, 187. || »Półskrzynek = mała spodnia szuflada w skrzyni« Spr. IV, 310. Toż ib. V, 397. »Klucz od skrzynki lub półskrzynka« Krak. I, 132. »Skrzynia albo półskrzynek do bielizny« ib. 155. »W półskrzynku« Kolb. 289. »Skrzynia z półskrzynkiem« Zb. X, 202. »Położę ja cię (wianek) na skrzyni na półskrzynku« Lub. I, 225. »Pókrzynek« Rozpr. IX, 171. Toż ib. 213. »Pówskrzynek = mała skrzyneczka« Spr. IV, 28. Zdr. »Półskrzyneczek« Wisła VI, 199. Rad. I, 152. Lub. I, 242. »Puskrzyneczek« Lub. I, 165. Sand. 49. »W półskrzyneńku« Wisła IV, 97. Toż Lub. I, 222. Por. Półskrzynka, Półskrzynówek.

Półskrzyneniek p. Półskrzynek.

Półskrzynka: »Cistula alias pulskrzynka (z dokumentu XVI w.)... Pułskrzynką dziś jeszcze nazywają kobiety wiejskie rodzaj szuflady w skrzynce, służącej na przechowanie różnych drobiazgów niewieścich« Wisła VI, 851. Por. Półskrzynek.

Półskrzynówek = »mała przegródka w sąsieku skrzyni, umieszczona przy wierzchu« Udz.

Pół-słonka: »Od południenka do półsłonka« Kam. 28.

Półsolárek = półbeczek na sól: »Pó(ł)solorek« Zb. X, 211. Por. Solárek.

Półstaja = miara długości 10 prętów. »Ćtery skiby bez półstaja« Rad. II, 48. »Ujechał pu-staja« Lub. II, 46. Por. Staje.

Półstajek: »Półstajek, 'półstajka roli'« Pr. fil. V, 851. Por. Półstaja.

Półstoże = »mały stóg siana« Konopnicka, Na drodze.

Półsutannik = »rodzaj sutanny niezupełnej bez rękawów, mającej przód jedwabny, tył zaś z podszewki« Pr. fil. V, 851.

Półszczyt: »W dawniejszym (kształcie chat żmujdzkich) widzimy tak zwane 'półszczyty'« (rysunek) Wisła II, 841.

Półszorek = rodzaj uprzęży: »Ubiera się w półszorek (czy w chómont)« Pozn. VI, 50. »W Kujawach pruskich uprząż wołów składa się z półszorków, podobnych do końskich, gdzie wół piersiami ciągnie, albo też z półszorków, szczególnym odznaczających się krojem, gdzie wół łysiną ciągnie... Uprząż na konie fornalskie stanowi pu-szorek (półszorek) z łańcuszkami zamiast postronków« Kuj. I, 88. »Jak się chce konia ubrać ładnie, to mu się daje 'pónsorki' (znaczy: półszorki)« Zb. VIII, 260.

Półsztwarta p. Półczwarta.

Półszubek: »Półsubek a. półsalopek = zarzucony ubiór mieszczanek, okrycie futererkiem podbite i obramowane, bez rękawów, lub ze 'ślepemi' rękawami« Pr. fil. IV, 860. »Półszubek = 'tołub' mniejszy bez kołnierza« Ust. od Kowerskiej.

Półśladnik p. Półślednik.

Półślednik: »Kmiecie, półślednicy i chałupnicy odbywali pańszczyznę« Pozn. 299. »Półkmieć, czyli półśladnik, t. j. uprawiający pół śladu, łanu, roli« ib. 92. »Hubiarz lub poślednik (pół śladu roli posiadający gospodarz) ib. 98. »Poślednicy, puślednicy (pół śladu) t. j. gospodarze całkowici, mający całą hubę« ib. II, 51. »Poślednicy t. j. tacy, co mieli tylko pół śladu (ślad = około 4 hub magdeburskich, czyli 100 do 150 morgów)« ib. 178. »Półślednik, gospodarstwo 40 do 60 morgów obejmujące« ib. 339.

Półtalar = »45 groszy polskich« Roczn. 226.

Półtołubek: »Kupowanie tołubów i półtołubków, sprowadzanych z Rosyi« Lub. I, 41.

Półtora: »Nie upłynął rok, półtory, juz zołnierze jadą z wojny« Rud. 166. »Półtoranoga (przezwisko chodzącego o kuli)« ib. 126. »Dwie niedziele żena (= żęła) a półtory prała« Wójc. II, 262. »Z pułtorę wucha« Hilf. 138. »Putora = półtora« Rozpr. VIII, 89. »Put'öra = półtora« ib. IX, 171. »Putora garca« Kam. 38. »Putory godziny« ib. 69.

Półtoraczek: »Pieniązki półtoracki« Kon. 29. »Piniondze półtorácki« Zb. IV, 234. || »Tobym im dáł półtorácek zelazny« Zb. IV, 177. »Pótorácek zelázny« Kiel. II, 57. »Ej leci mi, leci, półtoracek trzeci; nie trza mi na zone. nie trza mi na dzieci« Zb. XII, 212.

Półtoraczny: »Wóz półtoraczny = półtora razy szerszy od zwyczajnego« Kuj. II, 270. Toż Pozn. I, 109. »Przyprowadził trzy wozy półtoraczne« ib. I, 193. »Pole t. j. gruby drąg ociosany czworobocznie, leżący poziomo (na osi) w poprzek (wozu), zwane pojedynkowe, gdy ma łokieć, stanowi szerokość wozu pojedynkowego; gdy zaś ma to pole półtora łokcia długości i jest półtoraczne, wtedy i wóz ma nazwę półtoracznego« Chełm. I, 102. || »Drobna albo półtoraczna szlachta, tak zwana dlatego, że nieraz cały majątek pana brata wynosi półtora zagona« Maz. III, 34.

Półtoracznik: »Półtoracznik = wóz szeroki« Hilf. 176.

Półtorak = »wóz szeroki, silny« Spr. IV, 367. || »Półtorak = duży garnek gliniany« Rozpr. X, 297. || »Półtorak = kilkunastoskibowy zagon u drobnej szlachty« Pr. fil. IV, 863. P. jeszcze Derd. J. 24.

Półtrojniak = »gatunek sita« Lub. I, 93.

Półtruteń: »Pszczoła zwyczajna, awansowana na matkę, czyli t. zw. trutawka, rodzi półtrutnie; pszczół zaś i trutni nie rodzi« Ust. ze Żmujdzi. P. Trutawka.

Półtrzecia: »Pótrzecia« Rozpr. IX, 171. »Z pótrzecij stówki« Święt. 408. »Na putrzeci furze przyjechał« Kam. 79.

Połujki »kapusty = połówki głów kapuścianych do kwaszenia« (Nie podano zkąd wzięte Ł.).

Półwłóczek p. Powłóczek.

Półwozie = »przodek wozu« Ust. z Litwy. »Przy przedniem półwoziu« Pozn. III, 137. »Biorą półwozie« ib. II, 194. »Wsadzą w półwozie« ib. 203. »Wsadzili mnie na puwozie« ib. VI, 297. »Ciągnęli na półwoziu« ib. »Obwożą ją po wsi na półwoziu« Kal. I, 74. »Baby biorą wóz (zwykle półwozie« ib. P. także Kłosy II, 333.

Półwstężnik = »opaska z grubej tektury, kilkocalowej wysokości, na którą nawijają różnokolorowe wstążki« Pr. fil. IV, 236.

Półwysep: »Póůisep = półwysep« Rozpr. XX, 432.

Półzarębek = »pole 12-morgowe« Enc. R. II, 823.

Półzłotek = »piętnaście groszy polskich« Wójc. II, 196. »Parobeczek jeden miał półzłotków siedem« ib.

Półzytek p. Półrzyt.

Pómiana »częściej w l. mn. pómiany (od słowa mienić) = rozmaite awantury, dziwy, cudy, niewidy, hałasy, burdy« Krasn. 307. »Pumiana = coś niesłychanego, niebywałego: 'Pumiana, co sie tam dzieje'. 'Pumiany, co on opowiadał'« Spr. V, 141.

Pómianować = »wyrabiać figle, hałasy« Krasn. 307.

Pó miastu = »ku miastu« Parcz. P. Pu.

Pómielnik p. Pomielnik.

Pómieniec = »figlarz, awanturnik, zawalidroga« Krasn. 307.

Pómieniste »rzeczy = dziwactwa, niesłychane awantury« Krasn. 307.

Pómstować p. Pomstować.

Pónewka = »panewka« Spr. IV, 28.

Pónieważyć się = »odważyć się, śmieć, np. ón sie nie pónieważy tu przyjść« Krasn. 307.

Póno p. Pono.

Pónoc, Pónocek p. Północek.

Pónsorki p. Półszorek.

Póny p. Pono.

Pór p. Pur.

Pórno: »Twoja śmierć będzie pórno (niezawodnie, pewno)« Pozn. VI, 235. »Pórno = pewnie, wspólnie (porówno)« Pozn. IV, 331. Por. Porwany.

Pórzyt, Pórzytek p. Półrzyt.

Pósila = »dopóki« Cisz. I, 223. »Siedźcie póty, pósila wasá kobiéta nie przydzie« ib.

Pósiostra p. Posiostra.

Póst p. Post.

Pószwa p. Poszwa.

Pótąd = »dotąd« Parcz.

Pótoraczek p. Półtoraczek.

Pótret p. Potret.

Pótrzecia p. Półtrzecia.

Póty, »potyk, potyla = dotąd« Rozpr. XI, 187. »Robocizna, co to póty nazywali pańszczyzną« Kam. 18. »Pótyl = póty, dopóty« Święt. 711. »Pótyl bedzies tam słuzuł, pókil sie nie dorobią« ib. 341. »Putynasty, pótynasty, pótyk =

póty, dopóty« Kuj. II, 276. »Półty = dotąd« Osip. »Współty = dopóty, dotąd np. wpółty juz zaorane« Mil. »Wpółty sie wodzili i wpółty biuł piesek unygo carnoksięznika, az... wylaz« Chełch. I, 31. »Wpółty biuł, póki go... nie zamęcyli« ib. 183. »Wpółty sed... az dosed« ib. II, 131. »Wpółtyk, az go ta godzina nadesła« ib. I, 22. »A wpółtyz una nosiła, jaz go z wodeńko puściła« Wisła II, 138. »Półty = dopóty« ib. || »Pôty = póki« Hilf. 138.

Pótyk, Pótyl, Pótynasty p. Póty.

Pówmistrz p. Półmistrz.

Pówskrzynek p. Półskrzynek.

Pózar p. Pożar.

Pózdny p. Pozdny.

Pózdze p. Poździe.

Póziaty = »z obwiśniętemi szczękami« Mil. Por. Pyzaty.

Późniak »a. wrześniak = zając we wrześniu okocony myśl.« Pr. fil. V, 851. || »Późniak = młody cietrzew, nie mający piór zupełnych, będący jeszcze farbownikiem, myśl.« ib.

Późniejszą porą = »potem, później« Ust. z Litwy.

Prac p. Praca.

Praca: »Z rąk swojich pracami synaczka żywili« Kiel. II, 136. »Prac = praca np. 'duża prac'« Pr. fil. IV, 277.

Prach: »Na prach = całkiem, zupełnie« Kolb. rękop. »Bić... na prach« Zb. I, 64.

Pracharka: »Prachárka = 1, żebraczka 2, żebry np. Chôdzą po prachárce. Pudze na prachárkã« Ram. 160.

Pracharska = »oberża dla żebraków« Mrong. 587.

Pracharski: »Pracharzci = żebraczy« Ram. 160.

Pracharstwo = »żebractwo, żebranina« Mrong. 587.

Pracharz: »Prachárz = żebrak« Ram. 160. Toż Mrong. 587.

Prachtyka p. Praktyka.

Pracny = wymagający dużo pracy: »Prácny: t'ö jes bardzo prácne = wymaga dużo pracy« Rozpr. IX, 213. »Pracne = pracowite« Fed. 406.

Pracować: »Słoneczko, aby świeciło... brzegami morzów pracuje« Krak. III, 28. »On już pracuje ku śmierci = dogorywa« Cinc. 29. || »Pracować = pilnie i chętnie gonić za zwierzem, mówiąc o psie« Ust. od W. Kozłowskiego z Ostrowca. W temże znaczeniu Przyj. ludu VI, 110.

Pracowity = »wyrobnik, robotnik. Bractwo pracowite t. j. pracowitych, do którego robotnicy należą. Por. chory domek, pościel śmiertelna, łoże śmiertelne, ślepe okno, ścięta śmierć« Pobł. 138.

Pracowany = »pracowity« Was. 246.

Pracz = »kijanka do prania« Chełm. II, 161.

Praczka: »kijanka do prania bielizny, 'prácka'« Pr. fil. IV, 236. || »Prácka = deska położona w rzece do prania« Rozpr. VIII, 231. Toż ib. XX, 433.

Praczkować p. Pryczkować.

Prać = »bić« Pr. fil. III, 307. »Prać = bić; wyprać = wybić« Udz. »Marzec zacąn śniégiąm prać, kidać« Zb. VII, 77. »Jak jom (czarownicę) zacon prać« (= bić) Zb. XV, 17. »Prać, piorę, pierzesz = bić« Rozpr. XVII, 56. »Prać, pierę, pierzesz = bić« Rozpr. XXVI, 390. »Prać, pierę, pierzes bić, walić« Spr. IV, 328. »Prać = bić: perem, peresz, perom, prâł« Rozpr. XII, 68. »Prac, pierzę = bić« Hilf. 177. »Gdo má,

to mu biorą a gdo ni má, to go pierą« Cinc. 14. »Biczem skórę prają« Zb. VI, 140. (Koń wierzgał), »pierząc żydow« Derd. 65. »Pier, piercie« (rozkazuj.) Rozpr. XII, 62. »Prâł bicześciem szkapska« Derd. 14. »Grad prał« Zb. XIII, 78. »Kijem prał« Rog. nº 101. »Prâł (batem)« Cisz. I, 174. »Pałką prał« ib. 307. »Já ce mdę pra, a na psa zdrza = bedę cię bił a na psa patrzył« Cen. 72. »Kijem ją prała« Łęcz. 128. »Choćby strzały z nieba prały, maszerować musi« Rog. nº 31. Toż ib. nº 33. || »Prać = prać bieliznę: pieręm, pierom, prâł, prała« Rozpr. XII, 68. »Prac, pierzę = prać bieliznę« Hilf. 177. || »Prać = rzucać; ozeprać = rozrzucić« Spr. V, 400. »Prać = rzucać« Rozpr. XVII, 56. Toż ib. XXVI, 390. »Prać, pierę = rzucać: prali skałami« Cer. »Prać czem = rzucać czem; prać sobą = rzucać się« Wrześ. 18. »Gdy bydłem 'piere' (= rzuca) po ziemi« Zb. V, 124. Toż ib. VI, 280. »Jedną konwią wodę brała, a tą drugą o ziem prała« Zb. IX, 210. || »Prać rękami = rzucać, wymachiwać rękami« Rozpr. III, 375. »Gęś pierze na jeziorze = trzepoce skrzydłami« Maz. II, 101. || »Prać się = cisnąć się, spieszyć, biec prędko: I prać sie naprzód z państwę; preją = lecą prędko« Rozpr. X, 220. »Prać sie = mérdać się« Rozpr. X, 297. || »Prać sie = hałasić, tłuc się« Spr. IV, 29. || »Prać się = menstruari: kobieta pierze się« Pr. fil. V, 851.

Prać = przecie: a prać dobrze zrobiłem, chociaześ przygániáł, a praćem ci gádáł« Spr. V, 400. »Prać = tak? prawdaż, że tak? ib. IV, 348.

Pradło »a. smaty, łahy = bielizna« Spr. V, 400. »Świeżo uprana (bielizna) zowie się pradło« Krak. I, 133. »Oblókł się w czyste pradło« ib. »Pradło = bielizna uprana lub do prania« ib. IV, 318. || »Pradło = stołek, na którym kobiety przy rzece piorą« Pr. fil. V, 156. »Nazwa drogi: 'w pradła'« Wisła I, 283.

Pradziadkowie = przodkowie: »Nasi pradziadkowie zawdy w wstępną środę pili, hulali« Zb. IX, 22.

Praftyka p. Praktyka.

Praga = »1, upał 2, pragnienie« Rozpr. XXVI, 390. || »Praga = potrzeba: 'praga mi tego bywo?' = potrzeba mi tego było? Spr. IV, 381.

Pragliwie: »5000 zbrukanych byli, ci najpragliwiej pieniądze w portkach nosili« Wisła VI, 265.

Pragnąć: »Nie pragnij Jasieńku, nie pragnij... pojmij se sirotę, ogarnij« Kozł. 124. »Pragniący« Sand. 227. Toż ib. 270. »Nie pragniący-m mięsa« ib. 227. »Pragniący chleba« ib. 271. »Pragniącá« Ust. z Jaworza. || »Pragnąć na co«: »Pragnų ocy... na bogatų, ładnų« Pr. fil. IV, 237. »Panna młoda na pieniądze pragnie« ib. V, 851. »Pragną ocka... na dziewcynę ładną« Święt. 215. »Nie pragnij na wiano« Kiel. II, 64. Toż. Skrz. 61. Zb. IV, 181. »Pragnąłeś na latorość« Kiel. II, 100. »Na żonkę ładną kawalerzy pragną« Wisła VII, 147. »Na mój wianek pragniesz« Wójc. II, 184 (ale zaraz: »pragniesz ci go, pragniesz« ib.). »Ja na buzię pragnę« Maz. II, 88. »Na takiego pragnie« ib. 240. Toż Zb. VIII, 82. »Nic nie porwał, ani na nicyje pragnół« Krak. IV, 173. »Pragnęłaś... na kawałek sieci« ib. II, 23. Toż ib. 50. »Pragnęłaś na niego« ib. 41. »Já to,

chłopaku, na ciebie pragnęła« Zb. IV, 150. || »Pragnąć za czem«: »Za którom frajirkom moje oko pragnie« Zb. XII, 181. || »Pragnący rok«: »Jak we Wielki Piątek pada, to będzie pragnący rok« Star. przysł. 45.

Pragniączka = »pragnienie« Ram. 160. »Dlá wugaszenjá pragnjączki« Cen. 89. »Pragniącka = pragnienie do picia« Udz. »Pragniącka a. zakcenie = pragnienie czegoś« Spr. V, 400.

Pragność = »pragnienie« Czark.

Pragonek = »pragnienie« Pr. fil. V, 851.

Prah p. Proch.

Prajs, »l. mn. prajzy = prusak« Spr. IV, 29.

Praktyk = »człowiek doświadczony« Czark. Toż Fed. 415. »Praktyk a. praktykant = doświadczony, niepraktykant = niedoświadczony« Sand. 269.

Praktyka = »doświadczenie« Fed. 415. (Dziewką ze wsi jest) »przez żadnej praktyki, nie zna polityki« Sand. 141. »Prachtyka«: »Takiej prachtyki to jeszcze nie było na świecie« Junosza. »Praftyka = praktyka« Pr. fil. V, 851. »Prantyka« = przymiot, właściwość: »Já mám taką™ prantykę, ze jak mi sie kce w dzień spać, to potem dys« (= deszcz pada) Rozpr. XXVI, 390.

Praktykalny = »praktyczny: o, to baba praktykalná« Pr. fil. V, 851.

Praktykant = »doświadczony« Sand. 269. »Prachtykant = praktykant« Rozpr. XII, 31.

Praktykować = zajmować się: »Praktykowałem zbójectwem« Chełch. I, 230. || »Praktykować = rozmawiać, gawędzić« Rozpr. XX, 433.

Pralnik = »kijanka do prania« Petr. Toż Zb. II, 10. Toż Ust z Litwy. Por. Prannik.

Prałata = »'pałata', Izba skarbowa i obrachunkowa« Pr. fil. IV, 237. Toż Rozpr. XVII, 83 (z rosyjs. pałata).

Pram = »prawie por. prám na Mor. i Słowak.« Rozpr. XVII, 89. »Będzie mu (chłopcu) pram pięć roków na kiermas« Del. 124.

Pram = »prom: pram z drugij strony rzyki nadpływał« Krak. IV, 318. »Pram po wodzie unosić mnie będzie« Pozn. V, 37. »Pram po falach oddalać mnie będzie« Rog. nº 417.

Prandyczyć: »Braciszek prandyczy siostrzyczce koszałki opałki a potem drukiem ogłasza« Przegląd Tygodniowy 1875 nº 1, str. 5.

Prannik = kijanka do prania: »Piorąca bieliznę kobieta... leci z prannikiem, nuż tedy okładać dziéwczynę i piekarza prannikiem« Bar. 192. Por. Pralnik.

Prantyka p. Praktyka.

Praporzec »a. proparzec wybijać = dzwonić na Anioł Pański... uderzając sercem w jednę stronę dziewięć razy... za poległych w boju... Inni chcą mieć, że to na pamiątkę odniesionej pod Warną klęski» Pobł. 139.

Prasa = »żelazko do prasowania« Rozpr. III, 375.

Prask = »wziętość: dziewczyna ma wielki prask« Wisła III, 89.

Prask: »Pan Bóg, niewielo myślęcy, prask śmierzć w pysk« Wisła VI, 141. »Trzask, prask!« Zb. IX, 65.

Praska = »żelazko do prasowania bielizny« Pr. fil. IV, 237. Toż Mrong. p. w. Bolzen. || »Do wyciskania serów służy drewniana praska« Zb. X, 203.

Praskać = »rzucać« Wrześ. 18. »Praskać = bić, rzucać« Spr. V, 400. »Praskać zadke = wierzgać

tylnemi nogami (o koniu)« Sab. 135. Por. Prasnąć.

Prasknąć p. Prasnąć.

Praskolę »a. Praskulę, l. mn. praskolęta, praskulęta, zdr. praskulątko, l. mn. praskulątka = (pra)prawnuk« Pr. fil. V, 851. »Praskurzęta = prawnuczęta« ib. »Praszczurzęta = prawnuczęta« ib. »Praskuły, praskulęta = lekceważąca i ironiczna nazwa, nadawana prawnukom. (Nazwy te wiążą się oczywiście z wyrazami pols. praszczur = 1, praprawnuk 2, prapradziad. starosłowiańs. prasztur = praprawnuk, ukraińs. praszczur = praprawnuk, wielkorus. praszczur = prapradziad, litews. prakuréjis = przodek). Z Warsz.« Wisła II, 830. »Prazgulę = praprawnuk« Pr. fil. V, 851. »Prazguł = praszczur« ib. 852.

Praskulątko p. Praskolę.

Praskulę p. Praskolę.

Praskuły p. Praskolę.

Praskurzęta p. Praskolę.

Prasnąć = »upaść a. rzucić nagle« Spr. IV, 348. »Prasnąᵘć = uderzyć, rzucić« Rozpr. XXVI, 390. Toż Sab. 135. »Prasnąć = rzucić, uderzyć, cisnąć czem« Wrześ. 18. »Prasnąć = uderzyć, cisnąć, np. prasnon go w pysk, prasnon go o ziem« Spr. V, 400. »Prasnon o ziem« Zb. VII, 72. »Prasnon = prasnął« Rozpr. X, 233. »Prasnon... góre« ib. 260. »Prasnoł ᵘo ziem« Wisła II, 26. »Prasknąć«: »Prasknáw« = prasnąwszy Rozpr. IX, 288. »Prasnąć kogo«: »Prasnął zbójnika bez łeb« Wrześ. T. 45. »Mnie o ziem praśnie« Spr. IV, 313 p. w. Sosyć się. »Prasnął go (topielca) nim (drągiem)« Wisła VII, 103. »Prasnąć kim«: »Prasnon nim o ziem = rzucił nim o ziemię« Rozpr. X, 235.

Prasny: »Miód (wrześniowy)... prasnym zwany bywa« Kłosy VII, 157 (Wójc.). »Miód praśny« Kam. 108. Toż Wisła VI, 664. Krak. III, 28; ib. 157. »Praśny, prazśny miód = miód niesycony, w plastrach lub patoka t. j. surowy, niegotowany« Pr. fil. IV, 863. || »Przesny = świeży« Hilf. 177. »Hertofel stárych... a przesnich = kartofli starych... a młodych, świeżych« ib. 121. || »Prazśny = bez żadnego oddzielnego smaku, jak np. woda czysta. Jadło prazśne = ani słodkie, ani kwaśne, ani gorzkie« Osip. || »Prazśna dusza = żywy człowiek« Wisła VIII, 149. Toż ib. 148. Pr. fil. IV, 237; ib. V, 853. Zb. II, 128. Por. Pitny miód.

Prasowaczka = »kobieta zajmująca się zawodowo prasowaniem bielizny« Ust. z Warszawy.

Prasport = »pasport« Pr. fil. V, 851. Por. Paszport.

Praszać = prosić, upraszać: »Teraz my was praszamy na dwa pieczywa chleba« Pozn. II, 239.

Praszczurzęta p. Praskolę.

Praśport = »paszport« Pr. fil. IV, 863. Toż Kud. Por. Paszport, Prasport.

Prawak p. Prawiak.

Prawda: »Práwda práwdom« = co prawda, istotnie: »zeby człek beł tak majëtny, jak nie je, tᵘoby kᵘościuół wystawieł; práwda práwdom, wyście majëtni« Rozpr. VIII, 95. »Po prawdzie = prawdziwie« Sand. 268. »Opowiedział, jak było po prawdzie« Kozł. 329. »Jest moja prawda« = mówię prawdę Krak. IV, 298. »Juz to jedna prawda = nieprawda« Mil. »Prawda« z 3 pp. »Nieprawda temu zam. nieprawda to«

Pleszcz. 30. »Mieć prawdę« p. Mieć. || »Prawda« = obietnica: »Swojémum Wojtusiowi prawdy dotrzymała« Zb. IV. 158. || »Práwda = dobry obrok: jak pán dá kóniom prawdę, to dojdą do Lubina« Pr. fil. V. 851. »Kliszczanie i Rabczanie... żywią się ręczną pracą, szukając od miejsca do miejsca 'prawdy' t. j. obfitego a coraz lepszego jedzenia u 'Lachów'« Enc. R. II. 826. || »Prawda« w jarzmie: »Jarzmo... składa się z drążka... w którym są 4 dziury na zanoże i kule: pośrodku ma wklęsłość, zwaną 'prawdą', aby dogodnie mógł się utrzymać powój, t. j. dwa kółka wiciowe, służące do połączenia jarzma z sochą« Pleszcz. 24. || »Prawda« w maśnicy: »Tocko = małe wypukłowklęsłe naczyńko, wkładające się podczas robienia masła na maśnicę, aby się śmietana nie rozpryskiwała (w gwarze jurkows. 'prawda')« Rozpr. X. 304. || »Práwda = beret żydowski« Rozpr. VIII. 176. Toż ib. XX. 433. »Štyry prawdy« = rogatywka, tak z przekąsem przez młodszych zwana« Wisła II. 128.

P r a w d o w a ć s i ę = »prawdy sobie dowodzić« Zb. I. 74.

P r a w d z i e p o d o b n i e = »prawdopodobnie« Mil.

P r a w d z i k »lub borowik = grzyb prawdziwy, boletus edulis« Wisła VI. 678.

P r a w d z i w o ś ć: »Po prawdziwości = prawdziwie« Sand. 268.

P r a w d z i w y = »sprawiedliwy, mówiący prawdę« Pr. fil. V. 851. »Prawdziwy = uczciwy, rzetelny« Parcz.

P r a w i = »powiada: używa się ciągle, jako wtrącone słowo, w opowiadaniu« Ust. z Jaworza. Por. P r a w i ć.

P r a w i a k = »grzyb prawy, borowik« Osip. »Prawak« Zb. X. 196. »Prawiak = grzyb kozak, siniak« Hoff 41.

P r a w i c a: »Jeżeli bił się z nim po chłopsku, 'od prawice', strzygoń wytrzymywał bójkę... jeżeli zaś bił strzygonia 'od lewice', ten... musiał ustąpić« Święt. 494. || »Práwicka, prawica = dziewczyna niepokalana« Rozpr. XX. 433. || »Prawica = ten co prawi bajki« ib. VIII. 231. Toż ib. 210.

P r a w i c z k a p. P r a w i c a.

P r a w i ć = »mówić, powiedzieć« Rozpr. XII. 100. Toż Hoff 41. »Prawić = mówić, opowiadać« Święt. 711. »Wszakżeś mi, niecnoto, nic nie prawił o to« Wójc. II. 264. »Mszę prawili, lud uczyli, lub śpiewali w chórach« Stara piosnka. »Gadką prawią = obmawiają« Kam. 139. || »Bierze kielysek w prawo, a flaske w lewo reke, prawi wódke do kielyska i pije« Wisła IX. 229. »Zbánek piwa daje starostowi, starosta prawi do šklánki i pije« ib. 235. Por. P r a w i.

P r a w i d ł o = »przyrząd, służący szewcowi do wyprostowania cholew« Rozpr. XII. 100. »Prawidła« w temże znacz. Święt. 711. || »Prawidło = 1. trójkąt z żerdek do suszenia skór zwierząt dzikich, myśl. 2. dużo prawiący, gaduła« Pr. fil. V. 851.

P r a w i e: »Prazie = prawie« Pobł. 71 (z Warmii). Toż Gazeta Olsztyńs. 1886, n° 29. || »Prawie« = prawdziwie, istotnie, rzeczywiście: »Chcesz mię dziewczę prawie miłować« Rog. n° 254. »Prawieć mu (Jaroszowi) fortuna służy« Oles. 86. »Czterech braci było, kochali sie prawie« Zb. X. 321. »Płaczą matki prawie serdecznie« ib. 217. »Ani duża, ani

mała, prawie mi się podobała« ib. 329. »Są twoje oczy prawie jaszczurcze« Wisła III, 568. »To ja sobie żone od Boga zarobił prawie, a wyście mi ją puścili we świát« Pozn. VI, 14. || »Prawie« = tak jakby: »Rachel, pani także cudna, pociechy nie ma, prawie umiera« Zb. X, 217. »Ze sią uo nie prawie nik (= nikt) nie pytáł« Zb. IV, 211. || »Prawie = zupełnie. Prawie tak = całkiem tak; prawie wszŷtcŷ są = zgoła wszyscy« Pobł. 71. »Prawie = zupełnie, akurat« Fed. 406. »Prawie = całkowicie, w zupełności« Wrześ. 18. »Miałem ja kochankę... do której ja chodził prawie po nic; bo mi ją ci wzięli, co do niej chodzili; Rog. nº 222. || »Prawie = dostatecznie, ile potrzeba, w samej rzeczy« Krak. IV, 318. »Prawie = dokładnie, należycie« Pr. fil. V, 851. »Prawje = zupełnie« Ram. 160. »Prawie = zupełnie, odpowiednio, całkiem« Rozpr. X, 202. »Prawie = zupełnie, stósownie, odpowiednio, w sam raz: buciki mam prawie do tych skáł« ib. 219. »To prawie dla mnie taki płaszcz dziurawy« Wisła VIII, 436. »Buciki prawie na nio« Chełch. I, 212. »Ten wał to tera prawie, bom go naciągnoł. Młynarz do wała mnirzać, a wał prawie« Chełch. II, 100. »Każda kobieta przymierza jej (pannie młodej)... kapki (rodzaj czepka); która z tych kapek jej prawie (przystaje), ta na jej głowie przez ten wieczór zostaje« Pozn. III, 66. »Prawie = dość, w sam raz« Mil. »Będzie prawie = będzie dość, dostatecznie np. 'Czyś się najadł?' — 'Prawie' = dość« Chądz. H. St. Op. I, 119. Toż Kłosy VII, 79. Toż Rad. I, 301. »Tyle co prawie = dosyć« Rozpr. XI, 187. »Prawie, co prawie = dosyć, dostatecznie« Rozpr. VIII, 231. »Co prawie = co dosyć« ib. IX, 213. »Prawie mi hędzie 10 lat = dość mi będzie« Zb. IX, 70. »Prawie: móm siana prawie na zime« Spr. V, 119. »Moja matko, déj mi córkę, dám ci piwa półgarcówkę. — A mój zięciu prawie kwarta, moja córka nic nie warta« Kiel. II, 178. »'Dwa jéno'. — 'Bedzie prawie'« Cisz. I, 138. || »Prawie« = tylko, dosyć, warto, trzeba: »Dobry nás pán, dobry, mógłby go kołysać, ale jego sługi prawie popowisać« Zb. II, 227. Toż ib. IV, 144. || »Prawie = właśnie« Pr. fil. V, 851. Ram. 160. »Prazie (prawie) w tej chwili przyszedł = właśnie...« (na Warmii) Pobł. 71. »Prazie« = prawie Gazeta Olsztyńska 1886, nº 29. »Kacmárz miáł prawie chorą zóne« = właśnie wtedy miał chorą żonę Zb. V, 216. »Jeden, co prawie jad, wystawiół język« ib. 227. »Wstąpili do karcmy, kie prawie muzyka taniecnikom... rznąła« ib. VII, 45. »Cebrzyc nadjecháł, bo prawie jecháł z Krakowa do Ogrodzieńca« Cisz. I, 14. »Daleko jest? Prawie przed dóm przychodziéł« ib. 250. »Wziéni i wychodzą. A ón prawie odecnuł« ib. 260. »Prawie« w temże znaczeniu: ib. 263; 291; 294. Zb. XV, 22. Święt. 432. Zb. V, 189; ib. 239; 242. Zb. VII, 28, 40, 75. Derd. 66. Krak. III, 62. Zaw. 60. || »Prawie« w znaczeniu mniej zwykłem lub niejasnem: »Jak ja raz chuchnę, to będzie prawie włazić« (= czas, pora odpowiednia) Krak. IV, 35. »Uozgierza sią na niego, prawie má wyciąć go, a tąn wbiół do nie nóz« = już ma wyciąć Zb. V, 211—212. »Ta dziura do ty piwnice jéno

tylá była, co prawie człek wláz« Cisz. I, 293. »Moja panno, ma serdecna, daj mi gęby, boś ty grzecna. Nie tak grzecna, jako prawie. Są grzeczniejse we Warsawie« Kiel. II, 96. Por. Prawiutko, Prawieńko.

Prawieńce p. Prawieńko.

Prawieńko = »bardzo prawie«. Zb. XIV, 33. W temże znaczeniu: »Prawiusieńko«, »Prawieńce« ib. »Prawieńce a. prawiuteńce = bardzo prawie« Udz. »Prawućko, prawiusieńko = najzupełniej, nieomylnie, a. właśnie: prawućko wjechál do obory = właśnie wjechał na podwórze; my juz prawućko po wieśnie = najzupełniej skończyliśmy wiosenne zajęcia« Spr. V, 400.

Prawiusieńko p. Prawieńko.

Prawiuteńce p. Prawieńko.

Prawiutko = właśnie: »Przysed do takiygo biydnygo człowieka. A tymu biydnymu prawiutko sie urodził syn« Zb. XI, 92. »Dyć to prawiutko bedziemy mieć jak bliźniénta (bo tez akurat miała przy piersi swoje)« Cisz. I, 64. || »Prawiutko« = natychmiast (?): »On wláz i prawiutko chycił pałasz« Zb. XI, 2. Por. Prawie.

Prawni = »należący do 'prawa' t. j. towarzystwa pacholczego: prawniá muzyka, prawni bál« Pr. fil. V, 851.

Prawniák = »mężczyzna, należący do towarzystwa t. zw. 'prawa pacholczego' i sprawujący w nim urząd« Pr. fil. V, 851.

Prawnik = »radca wydziału gminnego« Rozpr. XII, 100. »Prawnik = człowiek prowadzący procesa« Udz.

Prawo: »Prawô = 1, prawo 2, proces« Ram. 160. Toż Pobł. 71. »Prawo = 1, prawo 2, proces: wydać komu prawo = wytoczyć komu proces« Wrześ. 18. »Prawo = sprawa sądowa« Mil. »Prawo = proces sądowy, sąd: pójść do prawa = pozwać kogo« Krak. IV, 318. »Prawo = wszelka ustawa prawna, wyrok sądowy, a nawet sam proces, wszelkie rozstrzygnięcie sporu, czy to w drodze polubownej, czy też za pośrednictwem władz rządowych lub sądu: hań ci prawo zrobiom; po prawo pośli do wójta; iść do prawa; zróbcie prawo między nami; zgodzili sie w prawie; wziołek sie w prawo ze zoninym bratem. Bańskie prawo = ustawa górnicza; Kuba rusył prawo. Przysłowie: lepsá hudá zgoda, jako tłuste prawo. Ozłozyć prawo = rozpocząć proces« Spr. V, 400. Toż ib. 359 p. w. Grzywna. »Prawo wygram = sprawę wygram« Święt. 424. »Z prawa = wedle rozporządzenia rządowego« Pozn. II, 50. »Pokłóci się np. dwóch członków gminy; to pokrzywdzony niesie złotówkę do sołtysa 'na prawo'; sołtys przywołuje oskarżonego i sprawa już załatwiona« Pozn. I, 58. »Poszed z tym panem w prawo = prawował się z nim« ib. VI, 340. »Tén nie chce synkárz, jeno sie w prawo udaje« Cisz. I, 250. »Staniemy do prawa« Kiel. II, 77. »Stawaj Jasieńku do prawa! A co mi-ci kaci po prawie« Lub. I, 232. || »Prawo« = pretensja: »W prawie swojem przegrał« Pozn. VI, 340. || »Prawo = wydział gminny« Rozpr. XII, 99. »O uchwałach 'prawa' t. j. rady gminnej« ib. 93. || »Schowéj mi tam prawa« = dokumenty Zb. V, 177. || »Prawo = słuszność: nie twoje prawo, tylko moje = mam słuszność« Mil. »Nie dojdzie prawa na niego« Lip. 39. »Nie znájde prawa na niego... nie znájde spra-

wiedliwości« Zb. IV, 211. »My se ta sami prawo zrobimy« = wymierzymy sprawiedliwość Zb. XV, 43. || »Prawo = obowiązek: twoje psie prawo robić, co ci kaze« Mil. »Jakem sie związali, tak prawa dotrzymám« Wisła VIII, 700. || »Prawo« = sposób: »Takiem prawem = takim sposobem Kaspr. 28. »Jakiem prawem = jakim sposobem« Rozpr. XI, 187. »Takiém prawém jego zgubi« Wisła VI, 592. »Jakimci ty tu prawem się dostawiła« Zb. XI, 100. »Zebyśmy choć jakiem prawem mogli... dzieci uratować« Chełch. II, 7. »Kobita... takiem prawem uwolniła swoigo chłopa« ib. 30. »Zadném prawemém sie nié mogła dowiedzieć« Cisz. I, 46. »Inaksem prawem nié mozecie mieć, tylko sobie kupcie kacych jáj« ib. 222. »Nié moge nijakiém prawem wyjąć łba« ib. 245. »Jakiémeś ty prawem potrafiéł ukraść« ib. 255. »Jakiemsik ta prawem uciekli« ib. 316. || »Prawo pacholcze = rodzaj bractwa kościelnego« Pr. fil. V, 851. || »Prawo« w znaczeniu wątpliwem lub niejasnem: »A gdzieześ bywał, panie Sewerysiu? W Warsawie na prawie, serdusko Marysiu« Rad. II, 80. »A wstajze Marysiu do prawa. Juz Marysia wstaje, kolende nam daje« Wisła II, 108. »Bez prawa po nocy biały dzień następuje« Rog. nº 199. »Oj rozstańmy się — na prawie, jak dwie rybki we stawie« Kiel. I, 157. (Po usprawiedliwieniu się oskarżonego królewna woła): »Prawo má teráz wszystko darówane, jest mój« Cisz. I, 47. || »Prawo« = bat obrzędowy: »Dla marszałka (przy wyzwolinach kosiarza) robią ze słomy gruby, na 3 lub 4 łokcie długi, w troje spleciony warkocz czyli bat, zwany 'prawo'« Kuj. I, 237. »Fryc... ukarany 'prawem' t. j. batem słomianym, mocno skręconym« ib. 239.

P r a w o c e n i e s i ę = »pieniactwo« Wrześ. T. 23.

P r a w o c i ć s i ę = »procesować się« Spr. V, 400 p. w. Prawo. Toż Wrześ. 18.

P r a w o n e k: »Takiem prawonkiem = skoro tak, takim sposobem, wobec tego, wskutek tego« Rozpr. XXVI, 390.

P r a w o r n y = »wygadany, cięty, przytomny, biegły w prawie« Pr. fil. IV, 863.

P r a w o w a ć = procesować się: »Staniemy do prawa, będziemy prawować« Kiel. II, 77. »Prawować kogo = pieniać się« Krak. IV, 318. || »Prawować się = procesować się« Mil. Toż Spr. IV, 328. Osip. Rozpr. XXVI, 390. Pobł. 71.

P r a w u ć k o p. P r a w i e ń k o.

P r a w y = »prawdziwy, rzeczywisty« Pr. fil. III, 496. Toż Mil. »Gospodyni kwáli, że parobek żwawy, wymłóci, przewróci, jesce biják prawy« Zb. XV, 60. »Prawe perły« Zmor. 20. »Prawe róże« ib. || »Drużba prawy« = starszy Pozn. II, 238. || »Narzeczona jeżeli była prawa (t. j. czysta), to miała koronę« (na weselu) Kuj. I, 314. »Ja nie ślepá, nie kulawá, ino se mnie panna prawá« Święt. 160. »Panna prawá (nieskalana)« Zb. X, 267. »Mogłach ja jeszcze być prawą panienką« Rog. nº 129. »Gdym ja była prawą panną« ib. nº 154. »Jam jest prawa panna« ib. nº 291. »Prawe panny« ib. nº 298. »A kiedyć byś ty była prawa panienecka« Kiel. I, 153. || »Prawe grzyby = borowiki« Zb. II, 14. »Grzyby... prawe a. prawaki« Zb. X, 196. »Z grzybów

jadają prawy« Wisła III. 725. || »Na prawy czas« = właściwy Hilf. 122. || »Prawy barsc = roślina, do leczenia kołtuna używana« Pr. fil. IV. 798. || Inne odcienie znaczenia: »Jam do ciebie chodził, jak prawy kochanek« Rog. n° 167. »Chodził do mnie po wianeczek, jak nie prawy kochaneczek« Zb. X. 275. »Tylko ci, co szczerze miłują, od prawej miłości poczują« Rog. n° 254. »Jednę chusteczkę toćbych ci dała, gdybym prawe słówko z ciebie wiedziała« Rog. n° 291. »Com mu z prawej rączki wianeczek dała« Rog. n° 293. »Młodzieniec, ten mie wyprowadzi na prawy gościniec; z prawego gościńca na zielono łąkie« Kętrz. 54.

Prazgal = »placek postny, 'co się tak rozlézie'« Pr. fil. IV. 237.

Prazgulę p. Praskolę.

Prazguł p. Praskolę.

Prażaki p. Prażucha.

Prażnica = »jajecznica« Ram. 160. Toż Pobł. 71. Zdr. »Prażniczka« Ram. 160.

Prażniczka p. Prażnica.

Prażnik = »odpust, święto patrona cerkwi miejscowej« Tyg. il. 1. IX, 78. W temże znaczeniu: »Prażnik« Gluz. 431. Witw. 64. Chełm. I. 36. Wisła VI, 278. »Praźnik« Bar. 147. Zb. XI, 135. »Praznik« Kłosy XV, 360.

Prażuch p. Prażucha.

Prażucha = »lemieszka z palonej mąki« Pr fil. IV, 237. »Kluski prażone, zwane prażuchą« Rud. 42. »Kluski na gęsto z żytniej mąki prażonej) zwane prażuchy« Krak. I. 136. »Prażucha a. prażuchy = kluski z palonej mąki« ib. IV, 318. »Prażucha = lemieszka z prażonej mąki, po krakowsku 'kluski palone'« Roczn. 228. »Nagotuję sałamachy (= lemieszka, prażucha) Maz. II, 218. »Paparacha, pataracha, a. tarty = lemięszka, gdzieindziej zwana także prażucha lub prażona mąka« ib. III. 36. »Prażuchy: mąkę palą w ryneczce na sucho, potem zalewają wrzącą wodą« Zb. IV, 24. »Prażucha = kasza z mąki gryczanej« Ust. z Litwy. »Prażucha = jadło z mąki gryczanej prażonej, toż samo co lemieszki« Osip. »Jeden brzuchy na kapustę, drugi na prazuchy« Święt. 301. »Jak się obje 'parki' (prażuchy)« Kolb. 142. »Dopiéro se uprazyli prazuchy« Cisz. I, 202. »Prażuch«: »Ja biere po jednym prazuchu, a ty po dwa« ib. »Naprazyła prazuchów« ib. 295. »Prażaki lub prażuchy z jęczmiennej lub tatarczanej mąki, rozprażonej w rynce na ogniu« Wisła VII, 76. »Prażaki = prażuchy« Parcz. Zdr. »Prażuszka«: »Żur z prażużką« Pozn. V, 7.

Prażyć »mleko = gotować, warzyć« Pr. fil. V, 852. »Prożyć«: »Naprożyła (= naprażyła) t. j. nagotowała w tyglu wódkę z miodem« Maz. V. 117. »Przypija do nich prożoną wódką« ib. 119. »Prużyć = prażyć« Pr. fil. IV, 277. »Prużyć = prażyć, gotować« Parcz. »Prużyc = licho gotować« Pobł. 72. »Prózyć, uprózyć, na prózkę uwarzyć = ugotować groch prózony, czyli do jedzenia na sucho. Prozyć gorzałkę = ugotować wódkę z miodem na krupnik, czyli uprażyć z niej napitek« Pr. fil. IV, 864.

Prażyk p. Pruzyk.

Prăcej p. Prędko.

Prădko p. Prędko.

Prădziućko p. Prędko.

Pręcik p. Pręcik.

Prąd: »Prędy: woda szybko bieżąca w potokach górskich kamienistych

tworzy 'prędy'« Spr. IV, 311. Toż ib. V, 400. »Cemuś mnie, matusia, na wodę nie cisła, ka náwiększe prędy« Wisła VIII, 215. »Woda... stanęła na prędzie« Pauli 218. Toż Oles. 128. Zb. XII, 141. || »Prąd a. wilk = drzewo leśne, zatopione w korycie i groźne dla żeglarzy« Wisła VI, 507.

Prądnik = »chleb od wsi, w której jest robiony« Krak. I, 136.

Prąg: »Jasni prąg = droga mleczna« Hilf. 166.

Prągło (? K.): »Prąnguo = żóraw u studni a. wiadro« Aten. 1877, II, 626.

Prągówka p. Prążatka.

Prątek »a. śpingiel = pręcik drewniany lub drucik około 5 cali długi w czółniku tkackim; na prątek ten nasadza się cewka z nawitą przędzą« Pr. fil. IV, 863. Toż Pleszcz. 27. »Prątek a. szpionek = oś, na której cewka (w warsztacie tkackim) się obraca« Wisła VII. 292. || »Prątek = drut do dziania pończoch« Osip. Toż Ust. z Litwy. || »Prątki« u kosy Chełch. II, 22. || »Prętek« = pręt, rózga: »Trzeba jej na prętek, coby bijał co piątek« Maz. III, 103. || »Boży prątek = piorunowy kamień« Pr. fil. V, 852.

Prążatka »a. prożatka, prągówka, progówka = sieć złożona z trzech drążków, luźno do siebie przymocowanych w rodzaju czworoboku bez jednego boku« Pr. fil. IV, 237.

Prążczany: »Prązcany = w prążki, mający na sobie pręgi np. pas« Pr. fil. V, 852.

Prążczasty = »mający na sobie pręgi« Pr. fil. V, 852 p. w. Prązcany.

Prążczaty: »Spodnie prążczate = w pręgi i prążki szare z białem i czarnem« Pozn. I, 70. Por. Pręczaty.

Prążki: »Szkielet wasągu stanowią drążki wierzchne i spodne, które się łączą 'proskami' (prążkami)« Was. 58.

Pre p. Przeć.

Prebaby = »uczta poweselna« Maz. III, 194 (z pod Sokołowa). Por. Przebaba, Przebabiny.

Precent = procent: »Tysiąc papiérków miáł na precęntak« Zb. VII, 53.

Preceptor p. Adjutant.

Preces = »proces« Udz. Święt. 711. Kuj. II, 285, n⁰ 68. Rozpr. VIII, 183. P. Procesyja.

Precesować = »procesować« Święt. 711.

Precesyjá p. Procesja.

Precz = daleko: »Prec = daleko: od chałupy nie prec do potoku. I. tela juz nie prec« Spr. V, 400. »Prec = daleko« Rozpr. X, 297. »Jesce prec do rana« Święt. 278. »Prec (precz) = daleko: zobácył ze my nie prec: zará za tą kopą juz nie precz« Rozpr. X, 203. Toż ib. 219. »Kanyześ ty jes? — Já jezdek prec« Zb. V, 243. »Posły dziewecki prec za górecki« Sand. 120. »Maszerować już precz mam« Wójc. I, 130. Toż Sand. 145. »Pojedziemy precy (mylnie wydrukowano jak to widać z nut i z rozmiarów wiersza; pow. być: prec) Pozn. III, 210. »Pojedziemy prec« Zb. IV, 210. »Pojadziemy precz« Wójc. I, 230. »Precz powędrowała« ib. 234. »Teraz idziesz z miasta precz« Kuj. II, 38. »Poszli precz« Bib. Warsz. 1864, I, 270. »Precz uciekła« Bar. 89. Toż ib. 122. »Precz« w temże znacz. ib. 179; 209. »Precz iść« Rog. n⁰ 15. »Precz umyka« ib. n⁰ 26. »Precz wędrowała« ib. n⁰ 133. »Precz powędrowała« ib.

nº 170. »Precz pójdziesz« ib. »Precz pójdę« ib. nº 325. »Ciemna nocka już jest precz« ib. nº 265. »Ojcowie... już są precz, już straconi« ib. nº 481. »Być precz«: »Sztŷnja bŷla precz« = godzina upłynęła, przeszła Hilf. 103. »Chora bŷla precz = godzina upłynęła« ib. 104. || »Na precz« = precz, daleko: »Dwoje dzieci... poszli na precz w drogę; a pozostali brat i siostra postanowili ich szukać« Lub. II, 187. || »Pręc« = precz, daleko: »Jeden sokół pręc wyleciáł« Święt. 77. »Musę masierować pręc od ciebie« ib. 234. || »Prycz, pricz« = precz, daleko: »Bŷl... pricz = był daleko« Hilf. 91. »Te mały (= te małe dzieci) bŷli dawno prycz« ib. 132. »Bŷła prŷcz« ib. 134. || »Precz = ciągle, nieustannie, wciąż: »Prec = ciągle, nieustannie« Rozpr. XXVI, 390. Toż Mil. Spr. V, 119. »Wyszedł roczek i dwa, wojna precz się toczy« Łys. 45. »Un prec siedzi« Kozł. 355. »A ten prec śpi« Krak. IV, 80 »Po jednemu precz dusiła« Kolb. 130. »Baba prec tłuce w łyb« Zb. VIII, 301. »Ona prec płace« Maz. II, 9. »Prec siedzi i ceka« Chełch. I, 21. »Prec sie kłóco« ib. W temże znaczeniu ib. 178; 258; II, 14; 15; 32; 36; 54; 91. »Tam se ś nią przemiéskáł, tam ją chowáł prec« Cisz. I, 145. »Potem była dziéwkom; była tam prec« ib. 282. »Rachowáł na głos... za to tyla, za to tyla — i tak prec« Święt. 401. || »Precz« = zupełnie, w zupełności: »Zaskodzi ci ostry miec, zetnie cie prec« Kozł. 256. »Precz zhurkotali (głowę maglami)« Bar. 191. »Herod... precz małe dziatki powycinać kazał« Zb. IX, 13. »Tak i panny zakonne prec pomordowali« Kiel. II, 132, »Nie było go juz po węsielu prec« Kozł. 362. Por. P r e c z k i, P r e k.

P r e c z k i = »precz« Zb. I, 8 p. w. Prek. Kuj. II, 275 p. w. Prek. Kolb. Słown. Wrześ. 18. »Precki = precz« Kuj. II, 281. »Precki = daleko« Spr. V, 400 p. w. Prec. Rozpr. X, 297. »Precki = daleko, np. idę precki« Spr. IV, 359. Toż ib. 381. »Pójść na preczki = pójść sobie precz, albo — jak często mówi Wielkopolanin -- prek« Lip. 104. »Precki odjecháł« Zb. VII, 71. »Nie pójdę ja za mąż preczki« Lip. 104. »Leci het, het, tamok precki w górę» Zb. VII, 38. »Śli do światu precki (= daleko)« ib. 60. »Precki odjechół« ib. 71. »Preczki odjedzie« ib. VIII, 109. »Udali mnie ludzie... preczki« Zejsz. 91. »Pojadą precki« Rozpr. X, 262. »A córunia precki z Jasiem wędrowała« Pauli 92. »Precki węndrowała« Zb. IV, 214. »Kiej pleban w domu oświęci, złe preczki się ztąd wykręci« Kal. I, 81. »Idę od was precki (= precz)» ib. 126. || »Na preczki« = precz: »Pójść na preczki = pójść sobie precz« Zb. I, 22. »Posew na precki = opuścił wieś« Rozpr. VIII, 210. Toż ib. 231. || »Preczka« = precz: »Poszeł preczka« Zb. IX, 202. || »Z preczka = z daleka« Rozpr. III, 375. Toż Wrześ. 18. »Nie trzeba ci będzie z precka wody nosić (prec = daleko)« Wisła VIII, 222. »Z precka idzies?« Spr. V, 400 p. w. Prec. || »Preczki = wciąż« Zb. II, 10. »On preczki powiada« ib. 171. »Precki = ciągle« Spr. V, 119. Por. P r e c z, P r e k.

P r e c z k o w a ć p. **P r y c z k o w a ć.**

P r e d e n c y j á = prowidencja, **w ora-**

cji: »Zesłani my tu ze predencyi Boga« Pr. fil. V, 852.

Prefatynek = »privat-diener« Pr. fil. V, 852. W temże znaczeniu: »Pryfatyner« Rozpr. XXVI, 390. »Prywatyner = sługa oficerski« Zb. I, 74.

Prefekta = »perspektywa« Rozpr. XXVI, 390.

Prefesor = »profesor« Krak. IV, 296. Toż Zb. II, 230. »Prefes°ór« Rozpr. IX, 113. »Prefesór« ib. 154, Toż ib. VIII, 80. Wisła VIII, 107. »Prefesur« (nazwisko) Zb. XIV, 160. »Kiepskiego my mieli prefesora« Mát. 7.

Prefesorzyna = żona profesora: przebrany za 'osła' mówi: »dajcie nam też i garnuszek masła, żeby mi się prefesorzyna upasła« Krak. I, 267.

Prefesyjá = »profesja« Rozpr. VIII, 75. Toż ib. 80. »Prefesyjo« ib. IX, 113. »Prefesyjá« ib. 151, 154, 161. Święt. 711. »Machonik... zarzucił prefessyją« Kam. 97.

Prefikt p. Profit.

Prefiktować p. Profitować.

Prefit p. Profit.

Preje p. Przeć.

Prek = »precz« Kuj. II, 275. Toż Lip. 104. Zb. I, 8; ib. 22. »Perek a. prek = precz« Bisk. 41. || »Prek« = daleko: »Idą od ołtarza prek« Pozn. III, 194. »Wygnać prek« ib. VI, 53. »Wypędziła ze swego podwórza prek« ib. 80. »Poszed prek« ib. 96. »Z piekła pójdę prek« ib. 196. »Ućkli (= uciekli) prek« ib. 269. »Idź prek« Parcz. || »Prek« = ciągle: »A ty też prek nie ruszaj się« Pozn. VI, 74. »Leży prek« ib. || »Prek« = zupełnie: »Zytko i owiesek, prek wsytko (się) zieleni« Kal. I, 130, || »Prek«: »Usze prek trzŷmac = nastawić uszy (o psach lub koniach)« Hilf. 177.

Prekiel p. Prykiel.

Prekurát = »piec« (w zagadce) Cisz. I, 357.

Prekurator: »Prekurat°ór = prokurator« Rozpr. IX, 113.

Prekuratum p. Proryjernum.

Premaryjá = »prymarja, pierwsza msza w niedzielę« Spr. IV, 381.

Premicyjá = 1, pierwsza msza, którą świeżo wyświęcony ksiądz odprawia w swojej parafii 2, uczta, którą wydaje przy tej sposobności swoim znajomym i krewnym« Spr. IV, 381.

Premytka = »ubiór żeński« Ust. z Galicji.

Prepinacyja = »propinacja« Kuj. II, 285. »Prepinacyja = dzierżawa karczmy« Krak. IV, 296. »O prepinacyi« Kam. 73.

Prepinat = »propinator t. j. trzymający szynk od pana dzierżawą« Kuj. I, 83.

Prepinator = »propinator« Zb. II, 230. Toż Pr. fil. V, 852. Kam. 74. »U prepinátora« Cisz. I, 238. Por. Prepinat, Pominator.

Prepinatorka = »propinatorka, żona propinatora« Kam. 80. || »Prepinatorka = klacz, kupiona od propinatora« ib. 155.

Preponować = ubliżać(?): »Król: Trza cię zbić, żebyś w tym domu nigdy nie postała. Śmierć: Jeszcze mi tu będziesz preponować!« Wisła VI, 584.

Pres p. Prys.

Pres = »prasa« Rozpr. XII, 46.

Prese = »ściśle, wyraźnie (wyraz łaciński, franc. wyszedł w podobny sposób jak: akurat, rarytas)« Kuj. II, 275. Toż ib. 279. »Powiadá djábeł: 'Jak ciebie niyść, cy nad konopiami, cy po konopiach?' 'Nad konopiami, i żądam prese na stole'. Rychtujom stół« Zb.

XI, 60. »Jedyn król miáł trzech synów: jedyn był od suki, drugi od kucharki, a trzeci prese cysarski« ib. 87. »Okropnie sie gárki gotowały co aże prese piścele z nóg bydlencych było s nich widać« ib. 122. »Jadom dali, leży prese złote pióro« ib. 116. »Prese = prawdziwy« Fed. 415.

Preska = »komoda« Spr. IV, 359.

Presko p. Prusko.

Presówka = »tytoń gnieciony do fajki a. tabaka do żucia« Pr. fil. V, 852.

Prespekt = respekt: »Z prespektem go słuchali« Szymański.

Prétencyjá = »pretensja« Pr. fil. V, 852.

Prewátny = »grymaśny, wybredny w jedzeniu, w ubraniu« Święt. 711.

Prewencyjá = »prowincja: na prewencyji dáwniej nie uczyli pisać« Pr. fil. V, 852.

Prewent: »Pisarz prewent a. prewentowy pisarz = pisarz prowentowy« Pr. fil. V, 852. »Prewent«: »Zasadzili nas za wysokie stoły w prewencie« Pr. fil. IV, 237. Por. Prewot.

Prewentowy pisárz a. pisárz prewent = pisarz prowentowy, zapisujący dochody, prowentny« Pr. fil. V, 852.

Prewet = »miedza: sosna stała na samym prewecie« Pr. fil. V, 852.

Prewizyja p. Prowizyja.

Prewot = »miejsce poczesne: posadziliście nás w prewocie, ani jeść ani pić nie dácie« Pr. fil. V, 852. Por. Prewent.

Prewota: »Ramionami rusza cyli z prewoty, cyli z ochoty, oj cyli go wes kąsa« Lub. I, 223.

Prewotny = »poczesny« Pr. fil. V, 852.

Prezedent = prezydent: »Prezedenta wzięto« Krak. II, 237.

Prezént = »prezydent« Parcz.

Prezentować się = pokazywać z zalotnością przed kawalerami: »'Chodziła po drobny lescynie, prezentowała sie przed mojemi synmi'. 'Bogdaj karki łumoł, kto sie prezentowoł; sami przychodzili'« Kozł. 77.

Pręc p. Prync.

Pręcej p. Prędko.

Pręciany: »Chustecka na syi z pręcianego worka« Święt. 224. »Mám ci já chusteckę s pręcianego worka« Wisła VII, 129. Por. Pręczaty, Prążczaty.

Pręciejszy p. Prędki.

Pręcik = gałązka: »Wzion sobie proncik do gárzci, jak tó ini bierą láski« Zb. V, 218. || »Pręcik« u kosy: »Płat (kosa właściwa) zakłada się jednym końcem zagiętym, 'pręcikiem' w pierścień« Was. 57.

Pręciusieneczko p. Prędko.

Pręciuśko p. Prędko.

Pręciutko p. Prędko.

Pręcy p. Prędko.

Pręczaty: »Chustecka na syji z pręcatego worka« Rozpr. IX, 185. Por. Pręciany, Prążczaty.

Pręćko p. Prędko.

Pręd p. Prąd.

Prędki: st. wyższy: »Pręciejszy« Rozpr. IX, 142. »Prędki (biegany)« taniec Łęcz. 239. »Buty prędkie« = samoloty Pozn. VI, 10. || Zdrobn. »Prędziutki, prędziućki, prędziuteńki« Zb. I, 13.

Prędko: »Prādko« Bisk. 27. »Prāⁿdko« Opol. 21. »Pręćko« Zb. VIII, 81. »Frędko« ib. I, 10. »Sprāⁿdka« Opol. 21. || Stopień wyższy: »Prācej a. pręcy« Pr. fil. V, 851. »Pręcy« ib. IV, 237. »Pręcéj« ib. V, 852. »Przędzy« Chełch. I, 78. Toż ib. II, 102. || »Prędzej = dawniej« Wrześ. 18. »Pryndzej = przedtem« Sab. 185. »Przę-

dzy« = dawniej Chełch. I, 142. || Stopień najwyższy: »Náprędzej« Zb. V, 198; ib. VII, 17. »Najpręcej« Kiel. II, 70. »Nájpręcéj, najprędze« Pr. fil. V, 800. || Zdrobn. »Prādziućko« Pr. fil. V, 851. »Prędziućko« Święt. 711. »Prędziuśko« Pr. fil. V, 852. Kolb. 66. »Prędziuteczko« Rog. nº 119. »Prędziusieńko« Zb. II, 84. »Prędziusińko« Pr. fil. V, 852. Pręciuśko« Kam. 91. »Pręciutko« Wisła VI, 859. »Pręciusieneczko« Zb. VIII, 100.

Prędziućki, Prędziuteńki, Prędziutki p. Prędki.

Prędziućko, Prędziusieńko, Prędziusinko, Prędziuteczko p. Prędko.

Pręga: »Cztery łokcie złotéj wstangi, jadamaszku w białe brangi (= pręgi)« Zb. VI, 111.

Pręgnąć »pryngnąć: o uderzeniu napiętej sprężyny, czasem o człowieku: »Wojtek pryngnął do pola; dziecko mi z ręki wypręgło t. j. wyskoczyło« Spr. V, 400.

Prępel = »nabrzmienie powstałe na ciele wskutek ukłócia komara lub sparzenia się pokrzywą« Pobł. 139.

Pręskiel = »pryszcz (bąbel od sparzenia się)« Kuj. II, 275.

Pręt: »Fręt« Zb. I, 10. || »Pręt u pługa« Pr. fil. V, 852. || »Pręt« u kosy: »Wierzchnie wygięcie wzdłuż kosy zowie się pręt« Lub. I, 84.

Prętować się = »wyprężać się« Czark.

Priz = »cena« Ram. 161.

Prizon p. Pryzon.

Probant = doświadczony, który wypróbował wiele rzeczy« Pr. fil. IV, 864. »Probent r. m. probanta r. ż. z 2 pp. = z czym obeznany, w czym doświadczony; ten, który czegoś doświadczył: 'jestem probent takich rzeczy'« Krasn. 307. »Próbant = doświadczony« Kal. I, 227. Pr. fil. IV, 237. Rozpr. XXVI, 390. »Próbant = wypróbowany, doświadczony np. ho, ho! to próbant dziéwka« Krak. IV, 318. »Próbanta męza« Maz. III, 243. »Próbent« Pr. fil. IV, 237; ib. V, 853. »Prubant« Udz. »Prubent« Parcz.

Probanta p. Probant.

Probantny = »doświadczony« Rozpr. XX, 433. »Próbantny« ib. VIII, 210 i 232. Pr. fil. IV, 237. Jastrz. »Próbanty tego = doświadczony« Mil. »Próbentny« Pr. fil. V, 853.

Probent p. Probant.

Proboj = »skobel« (na Litwie z ros.) Wal. 68.

Probos = »proboszcz« Święt. 503.

Proc = »spinak, rzemień do spinania klamry u chomąt (tegoż pochodzenia co proca)« Rozpr. XVII, 83. Toż Pr. fil. IV, 237. || »Proca« w temże znaczeniu Was. 59. Toż Maz. III, 50.

Proca p. Proc.

Procasyja p. Procesja.

Procesja: »Procasyjá« Spr. IV, 381. »Procesyj r. ż.« Rozpr. XII, 47. »Precesyjá« Pr. fil. IV, 237. »Prosecyjá« ib. V, 852. Rozpr. VIII, 80; ib. IX, 154; ib. X, 242. »Prosacyja« Spr. IV, 29. Krak. II, 188. Wisła I, 188. || »Procesyja = proces« Doman. »Procesyja = procesy« Fed. 72 i 415.

Procesyj p. Procesja.

Proch = »kurz« Ust. z Krakowa. »Prochy = okruchy« Mil. »Z prochów lub paprochów z pod siana« Pleszcz. 125. »Wodka z prochami« Tyg. il. 1, X, 378. »Utłuc kosteczki na proch« ib. »Parch = proch, pył, kurz« Hilf. 174. Toż ib. 102. »Prok a. prah = proch« Sab. 135. || »Proch« =

choroba: »Bydło... dostanie proch czyli kataraktę« Kętrz. 25. »Bydło zachoruje na proch« ib. 24. »Proch = choroba oczów u krów« Was. 245. »Proch« choroba oczu u koni, toż co paskudnik u bydła (opis) Pozn. VII, 282. »Proch« = rozdęcie u krowy« Ust. z Mazowsza.

Procha = »prośba, żebranina« Hilf. 177. »Jic na prochā = iść na żebraninę, prosić o jałmużnę« ib.

Prochać = »niszczyć przyodziewę« Udz.

Prochniak = »drzewo spróchniałe« Czark.

Prochniaty = »spróchniały« Czark.

Prochowe »-ego = nagroda pieniężna, którą strzelec od ubitego zwierza dostaje, inaczej strzałowe, myśl.« Pr. fil. V, 852.

Prochownik = »kajdaniarz, wyraz obelżywy« Bib. Warsz. 1874, I, 21.

Prochówka = »chustka perkalowa duża ciemna w deseń turecki« Pr. fil. V, 852.

Proci = »przeciw: Zakopańscy chłopcy wszyscy kanalije, ino ten nálepsy proci (przeciw) plebanije« Wisła VIII, 219. »Prociw a. proci = naprzeciwko« Spr. V, 401. »Prociw = przeciw« Pr. fil. V, 852. »Procŷm, procŷmko, naprocŷm, naprocŷmko, procmu = przeciw, naprzeciw, w porównaniu« Pobł. 72. »Procómko = w porównaniu« Cen. 65. »Procimu = przeciw« Bisk. 26. Toż ib. 41. »Prociem« (zam. oczekiwanego 'procem'): »To bŷło rychtyk prociem sejmowego domu« Derd. 20. »Prociem niemu... kanąne ścierować« ib. 75. Prociem = naprzeciwko« ib. 137. »Procóm a. procem = naprzeciw: wobec, w porównaniu« Ram. 161. »Procómkô a. procemkô« w temże znacz. ib.

Prociem p. Proci.

Procimu p. Proci.

Prociw p. Proci.

Prociwa = »przekora, przechyra; 'prociwień'« Spr. V, 401.

Prociwić = »sprzeciwiać« Spr. V, 401. »Cy mi sie gościec nie prociwi« ib. 358.

Prociwień p. Prociwa.

Procmu p. Proci.

Procómko p. Proci.

Procym p. Proci.

Procz, »wôprocz = prócz, oprócz« Hilf. 177.

Proćpak = »przezwisko, pochodzące z przeszłego stulecia od słynnego w tej okolicy rabusia Proćpaka« Spr. IV, 359.

Profit = »dochód, zarobek« Osip. »Profit = korzyść, zysk« Ram. 161. »Co to jest za profit kochać się w dziewczynie« Zb. II, 52. Toż ib. 71. »Prefit = profit, zysk« Rozpr. IX, 113. »Prefikt = profit« ib. XVII, 56; ib. 92. Spr. IV, 328. Święt. 711. Dyg.

Profitować = »korzystać« Osip. »Prefiktować = profitować; spotrzebować« Święt. 711.

Progi »(z r. porohy) = skały w poprzek rzeki, utrudniające żeglugę« Roczn. 228.

Progówka p. Prążatka.

Programa = »program (na Litwie)« Wal. 68.

Projdyświt = »włóczęga, na którego charakter liczyć nie można (rus.)« Roczn. 228. »Projdyswit« ib. p. w. Peredrantus. »Projdyświt (Pryjdyświt)« Zb. I, 74.

Projściuk = »prosiak« Pr. fil. V, 852.

Prok p. Proch.

Proktornum p. Proryjernum.

Prolejki: »Kusy Węgier z olejkami, z prolejkami« Wisła VI, 568. Toż ib. VIII, 286. »Węgier kusy

z "olijkami z prolijkami« Zb. XIV, 49.

Proliszczk = »fiołek« Pobł. 72.

Promieniec: »Na świętego Wawrzyńca szukają kobiety we lnie promieńca« Star. przysł. 57. »Promieniec znaczy tyle, co włókno« ib. 79.

Promień: »Księżycu... odwróć swe promienia« Rog. nº 191. »Zakryj swe promienia« ib. »Promiona, -on = promienie, -ni« Czark. || »Promień włosów = kosmyk włosów ludzkich, zestrzyżony z głowy« Osip. »Podaj matulu grzebienia rozczesać promienia« Maz. III, 178. || »Promień« = łodyga, włókno (lniane): »Płoskonki.. układa się promieniami (łodygi) w snopki« Święt. 4. »Garście promieni (włókien) ib. 5. || »Promień« = strumień: »Ciece krewka promieniami« ib. 110. »Krew się leje promieniami, promieniami i dziurami« Sand. 156. »Promieniem krew ciece« Zb. IV, 93. »Między dwoma domostwoma płynie woda promienioma« Maz. II, 97.

Prominator = propinator: »U prominatora« Kuj. II, 178. Por. Prepinator.

Promny = »przedni, wyborny« Spr. IV, 381.

Promowy = »przewoźnik na promie« Pozn. VI, 192.

Promuszczek = strumyk, promyk: »Między dwoma kamiusckami płynie woda promusckami« Kozł. 82. Por. Promień.

Promyk = strumyk: »Ciekła krew święta trzema promykami« Wójc. I, 266. || »Promyk« = warkocz (?): »Masłowiánki zjadły byka, nié mają cépca ni promyka« Zb. IV, 125. Por. Promień.

Pronoza = »człowiek chytry, wyrachowany, przewidujący, zapobiegliwy; lub też naprzyrodzonym sposobem rzeczy widzący (co ma muchy w nosie), charakternik, niesamowity« Roczn. 228.

Propa = »korek« Mrong. p. w. Pfropfen. Por. Propek.

Proparzec p. Praporzec.

Propastnyk = »zły duch« Ust. z Galicji wschodniej.

Propek = »korek« Wisła III, 85. Por. Propa.

Proporcyjá = »obowiązek« Piątk.

Proroctwi = »proroctwo« Rozpr. XII, 48.

Prorocyja: »Anna święta starusieńka na prorocyi uwija się śpieśniusiańko, jak gospodyni« Maz. III, 67.

Prorok: »Nie wysło temu pół roka, niesie dziewcyna proroka« Maz. III, 299. Por. przysłowie: 'Co rok, to prorok«.

Proryjernum: »Proryjernum proktornum prekuratum doktornum« (przyśpiewek) Rad. II, 56.

Prosacki: »Prosackie pieniądze (= dziadowskie, uproszone) Cisz. I, 55. Por. Prosiacki.

Prosacyja p. Procesja.

Prosąk = »róg do prochu (?)« Hilf. 177.

Proscak p. Porscak.

Proscki = »proszki« Pr. fil. V, 852.

Prosecyja p. Procesja.

Prosiacki: »Tak chodziła babka prosiacká (= proszalna, po prośbie)« Zb. XI, 99. Por. Prosacki.

Prosianka = »słoma prosiana po wymłóceniu« Spr. IV, 368. »Siano, zmięszane z prosianką, owsianką, jęczmienianką i żytnią mierzwą« Zb. XIV, 152. || »Prosianka = gąska (grzyb)« ib. II, 10.

Prosić: »Prosiemy« Wal. 69. »Prosemy« Krak. II, 44. Zb. XV, 21. »Proszemy« Pozn. VI, 45. Toż ib. II, 239. »Prosiło nie będę«

Wisła VII, 123. »Prosâ'« = prosiła Hilf. 135. »Prosić« z 3 pp.: »Prosi królewi« (= króla) Pozn. VI, 6. »Prosić z waszecia = prosić bardzo, uprzejmie« Pr. fil. V, 852. || »Prosić« = pytać: »Wyjdź do nich pani matko proszący: 'czyście nie widziały mojej Marysi jadący?« Wójc. II. 42. || »Prosić się« = prosić, błagać: »Żołnierze... prosili się o nocleg« Łys. 46. »Jak cię pochwycę, będziesz się prosić« Kuj. II, 54. »Ona bardzo się prosiła« Bar. 169. »Zaczęła płakać i prosić się« ib. 171. »Co się prosisz o wieniec« Zb. II, 81. »O drugą się prosi« ib. IV, 164. »Prosić się na noclig« Zb. VIII, 315. »Prosić się« z 2 pp.: »Zbójnica prosi się go, żeby ij udarował życie« Kuj. I, 124. »Prosi się go« ib. 181. »Młodzieniec prosił ij się o wieniec« ib. II, 52. »Prosi się Marychny o dary« Łęcz. 81. »Rybka tak gu się prosi« Zb. VIII, 308. »Prosić się« z 3 pp.: »Onać mu się pięknie prosi« Zb. II, 55. »Prosiła sie kumorowi mucha« ib. VI, 10. »Ten sie téj matce prosi« Pozn. VI, 5. »Prosi sie... swoji siejstrze« ib. 45. »Prosiły mu sie« ib. 85. »Prosiéł mu sie« Cisz. I, 236. »Biédny mu sie prosiuł« ib. 136. »Musi mi się bardzo pięknie prosić« Lip. 89. || »Prosić się«: »Prosi się« (zając, gdy w zimie pod wsie podchodzi) Prz. ludu VI, 111. »Polowanie na proszonego« ib. Por. Proszony.

Prosię: »Pârsą = prosię« Hilf. 174. Por. Po prosiętach.

Prosiny: »Ślubiny i prosiny... znosimy i uprzątamy« Pozn. I, 314. »Prosiny« = uroczyste zapraszanie gości na wesele Wisła VI, 193. »Po drugiej zapowiedzi panna młoda ze starszą druchną wybiera się na prosiny... prosi na wesele« (opis) ib. VII, 364.

Prosisko = »pole, gdzie było proso zasiane i zebrane« Spr. IV, 367. »Na... piaskach sieją czerwone proso, a na prosisku dwa razy żyto« Zb. XIV, 149.

Prosiuk, »parsiuk, parszuk = prosiak« Ust. z Litwy.

Proski p. Prążki.

Proskurnia = »krzew leśny« Ust. z Ukrainy.

Prosodzkie, »proso tureckie = nazwa rośliny« Pr. fil. V, 852. || »Proso« = gra (opis) Wisła V, 23.

Prost = wprost: »I prost zenie ku chałupie« Święt. 487. »Idzie se prost do drzwi« ib. 501. »Na ty skale, co prost taká kończystá« Rozpr. X, 202. »Nie prost gęby pańskiej« (= odwrócony tyłem) Kam. 95.

Prostaki: »Iść na prostaki = na przełaj« Pobł. 139.

Prostem = po prostu: (Pan ma tak trudne nazwisko), »co nie móż tak w gębie zakręcić, jakbyś go prostem chciał przezwać« Kam. 163.

Prostka = »spódnica« Wisła VI, 491.

Prosto = wprost, naprost, naprzeciwko: »Prosto mego okieneczka wyrosła mi jabłoneczka« Rog. n° 190. »Prosto okienecka roztocył ogon« Krak. II, 113. »Prosto ogrodu... sie skręciuł« Święt. 487. »Idzie prosto siostry« Wisła IX, 104. »Matka leży prosto w wielki ołtarz« Łęcz. 166. || »Prosto« = po prostu: »Ni to miętuz, ni som jaki, ale prosto rak nad raki« Gl. II, 77. »Jadzie, a tak już jadzie, ze juz prosto powietrzem« Chełch. I, 26. || »Prosto = zwykle« Pr. fil. IV, 237. || »Tŷ mász prosto = masz rację« Hilf. 177. »Wa

glupewo nié chceta slûchac, a że ja glupi jem, a já-ta mam prosto« ib. 137. || »Prosto« znaczenie niejasne: »I uklęknął na grobie (żony) prosto serca wątrobie« Kętrz. 58.

Prostopole: »Wielu gospodarzy... wynajmuje od dworu leśne polanki... Na tych t. zw. prostopolach urodzaje są bardzo dobre« Wisła V, 299.

Prostowy: »Piwo prostowe = zwykłe« Was. 44. Toż ib. 198. »Prostowy chleb = razowy« Ram. 162. Toż Derd. 137. »Prostowy = gruby, razowy; chleb prostowy; prostowa mąka = gruba wraz z otrębami« Pobł. 72. »Prostowých kołáczy« Derd. 78.

Prostucha = »prosta wódka, parucha« Krak. IV, 318.

Prosty = »zwyczajny, ordynarny« Mil.

Prosuk = »prosiak« Pr. fil. V, 853. »Troje prosuków« Kam. 111.

Proszaczka: »Napotkał babę prosackę (= żebraczkę)« Krak. IV, 145. || »Proszaczka« = mowa zapraszająca na wesele: »Mówić te prosacke« Mát. 8.

Proszać: »Já proszaję = zapraszam« Bisk. 52.

Proszak, »prosak = w Sandomierskiem drużba, który zaprasza na gody lub wzywa weselników o podarki dla młoduchy« Mát. 8. »Prosok = proszący na wesele« Udz. »Zaprosiny na wesele przez t. zw. placmistrza lub proszaka, młodzieńca przybranego wstążkami« Wisła IV, 799. »Proszek« w temże znacz. Töp. 84. »Wpuszcza proszaków do izby« Zb. XIV, 83. || »Proszaki« = prośba o dary lub zaprosiny na wesele, na chrzciny Sand. 248. »Iść na prosaki = mówią, gdy panna młoda obchodzi, prosząc o datki lub o przybycie na wesele, albo gdy matka zaprasza kogo na chrzciny, w kumy, lub o datek« ib. »Gdy panna młoda zaprasza na wesele, mówią, że poszła = 'na proszaki'« Mát. 8.

Proszalny = ten który prosi, żebrze: »Dziad proszalny« Beld. 53. »Dziadek proszalny« Zb. IX, 50. Wisła VII, 79. »Baba proszalna« ib. 22. Beld. 46. »Babka proszalna« Wisła III, 21. Toż ib. XI, 69; 87. Kiel. II, 199. Rad. II, 197. »Dziady i baby proszalne« Krak. III, 100. || »Proszalny = proszony, żebraczy: »O proszalnym chlebie« Zb. III, 21. »Prosálny chléb = żebraczy« Cisz. I, 53.

Proszce = »sztachety pionowe« we wstawniaku (płocie) do żerdzi przybite Lub. I, 57.

Proszczak = »prosiak« Kuj. II, 275. »Proszczák = prosię« Pr. fil. V, 853. »Pas(ł) cztyry proszczaki« Pozn. VI, 236. »Proszczaki schudły« Kuj. I, 48. »Dał ji proszczaka« ib. 162. »Dla świń i proszczaków« Pozn. I, 106. »Przyniesie gęś, kurę, proszczaka« ib. II, 63. Por. Prośczak.

Proszczątko = prosiątko: »Dla proszcządków (= prosiąt)« Kuj. I, 227.

Proszejść: »Płótno, będące w robocie na krośnach nazywa się proszejść; mówią np. patrząc na krośna: jak szeroka (lub wązka) jest proszejść« Wisła VII, 292.

Proszek: »Czarci proszek = pulvis vaccarum« Ciesz. 17. »Proszek kapucyński«: »Maścią z kapucyńskiego proszku« Święt. 626. »Proszek koralowy = pulvis pectoralis Kurellae« Ciesz. 80. »Proszek Kureli« w temże znaczeniu ib.

Proszek p. Proszak.

Proszenie: (Narzeczona) »chodzić

musi... po proszeniu, a jak prosty lud mówi: po prosiętach« Rad. I, 160.

Proszkowy: »Zebyśmy se proszkowéj tabacki dostali« Rad. I, 171.

Proszony = który prosi: »Przebrała się za proszoną babkę (= żebraczkę)« Matusiak Kw. 21—22. »Babka prᵘosoná = żebraczka« Rozpr. VIII, 170. »Za proseno babke« ib. 164. || »Proszony« = żebraczy: »Prosony chleb, chodzić po prosonym chlebie = po żebraninie« Pr. fil. IV, 864. »Po prosonem chlebie« Rozpr. VIII, 121. Zb. II, 143. »Nie dajze mi Boze chleba... prosonego« Kiel. II, 57. »Prosonygo chleba« Rud. 195. || »Proszone« = żebranina: »Idą ludy z proszonego« Kozł. 37. »Po proszonem chodzić = żebrać« Pr. fil. V, 853. »Idzie po proszonym« Wisła VII, 159. »Babka po prosoném = żebraczka« Zb. VIII, 250. || »Gra w proszonego« (opis) Fed. 387.

Proszowiak = »taniec« (opis) Kiel. II, I.

Prośba: »Albo mnie zabiją, w sztuki porąbają, lecz prośbę uczynię, że ciebie kochałem« Rog. nº 240. || »Prośba« = mowa zapraszająca: »Drużba... zacząn głośno mowic prosbę na wesele« Derd. 79. || »Po prośbie chodzić« = żebrać Sand. 273. Krak. IV, 117. Zb. VIII, 298. Cisz. I, 301.

Proście = »prosto« Krak. III, 251. »Jechał Pan Jezus proście po srebrnym moście« Pleszcz. 104. »Spotkali się proście na moście« Kon. 105. Por. Poproście.

Prościuchno = wprost: »Wzieni sirotkę prościuchno do nieba« Kozł. 260.

Prościućko = wprost: »Idzie prościućko do izby« Zb. VII, 72. »Prościućko« Rozpr. X, 238.

Prościusieńko: »Prosto, prosto, prościusieńko przyjdźże do mnie« Rog. nº 500.

Prościuśko: »Posedł prościuśko do nieba« Zb. IV, 126.

Prościuteczko: »Prościutecko = prościusieńko« Czark.

Prośczak = prosię: »Prośczaka zmarnować« Zb. VI, 96. »Prośćok« Wisła V, 915. Por. Proszczak.

Prość p. Naprost.

Prośna »świnia = świnia, która ma mieć prosięta« Rozpr. XX, 433. »Prośna śwynia« w temże znacz. ib. XI, 187.

Prośnąć; »Prosnąc = poprosić, zaprosić« Hilf. 177.

Prośniak = »placek z mąki, zmielonej z prosa« Wisła VII, 78.

Prośnianka = »prośniana (słoma) mierzwa« Święt. 711. »Wymłócono prośniánkę« ib. 5. »Rozpościerają stosowną ilość prośnianki« ib. 66. || »Prośnianka lub bedłka świniarka = agaricus trivialis« Pleszcz. 140.

Prośniany = od prosa: »Plewy prośniane (= od prosa)« Pozn. I. 107. »Prośniana mierzwa« Święt. 711 p. w. Prośnianka.

Prośnisko = pole, z którego proso zebrano« Rozpr. XX, 433. Toż ib. VIII, 176.

Protekst = pretekst: »Pod protekstem córki umizga się matka« Oles. 163. »Pod protekstem kuracyi... wrócili« Witw. 46.

Protektor = »proszek trujący« Kurjer Warsz. 1892, nº 287.

Protyczka = »przetyczka« Zb. I, 74.

Prowader = »przewodnik, przeprowadzający przez granicę znanemi sobie manowcami partję przemytników, niosących nocną porą kontrabandę« Osip. »Prowoder

= przewodnik kontrabandzistów« Maz. V, 60.

Prowadnik: »W drugie święto Wielkiejnocy ubierają parobcy chłopaka w grochowiny... prowadzą jako niedźwiedzia przy... gawiedzi, która się za prowadnikiem niedźwiedzia snuje« Pozn. V, 198.

Prowady = »ostatnie dni świąt Bożego Narodzenia i Wielkiejnocy t. j. dzień Trzech Królów i Niedziela przewodnia« O.

Prowadzać: »Nie bydzies mnie da prowadzał, boś mi wódki nie kupował« Zb. IV, 231.

Prowadzenie: »Zapytują ji sie: 'jakiem my prowadzéniém mozemy być wszyscy?' Ona jém odpowiadá: 'wszyscyście se panowie równi, boście wszyscy som jednym Bogiem« Cisz. I, 136.

Prowadzić się = iść, przychodzić: »Cyście nam radzi, nie radzi, niewiele nas się prowadzi« Lub. I, 206.

Prowedencyja: »mówi się w zdarzeniach, kiedy los niespodziewanie wpłynie na poprawienie sprawy; np. przecie to doczekało się swojej prowedencyi« Roczn. 228.

Prowiąsło p. Powrósło.

Prowizyja = »procent« Sand. 269. Toż Fed. 415. »Pr"ôwizyja« Rozpr. IX, 114. »Prewizyja« Krak. IV, 296. »Brał w prewizyi prepinacje, drwa« Kam. 77.

Prowoder p. Prowader.

Proworny = »porządny« Pr. fil. V, 853. Por. Praworny.

Prowoz, Prowóz p. Powróz.

Prożatka p. Prążatka.

Prożek »u pługa« Kuj. II, 275. »Próg a. prożek = deska czy klapka na kołach, podpierająca grządziel« (pługa) ib. I, 87. »Prożek u ośki« (pługa jak u wozu t. j. oś drewniana na osi żelaznej) Zb. IV, 191.

Prożyć p. Prażyć.

Prożyszcze: »Prożŷszcze = stary, popsuty próg« Ram. 162.

Próba fraj: »Ludzie pejdajo, ze pirsa próba fraj, a tobie sie powiodła« Chełch. I, 262.

Próbant p. Probant.

Próbantny p. Probantny.

Próbanty p. Probantny.

Próbent p. Próbant.

Próbentka = »kobieta doświadczona« Pr. fil. V, 853. Por. Probanta.

Próbentny p. Probantny.

Próbka = »zabawa dziewcząt« (opis) Fed. 383.

Próbny: »Prubny = zwyczajny, doświadczony« Udz.

Próchnice = »rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28.

Próć = drzeć: »Baby prójom piérze = drą« Spr. V, 401.

Próg: »Prog, porg = próg« Hilf. 177. »Porch, l. mn. pårgi, parg = próg« Hilf. 176. »Parg = próg« Ram. 131. || »Próg a. prożek = deska czy klapka na kołach, podpierająca grządziel (pługa)« Kuj I, 87. »Próg = część pługa« Spr. IV, 367. Toż Święt. 8. || »Próg a. ławka = część osi żelaznej między kołami wozu« J. Łoś. »Drewno, w którem oś spoczywa (w wozie) zowie się próg« Pozn. III, 138. || »W traczu dwie belki spojone dwoma t. zw. progami na kółkach, na których kładzie się drzewo do piłowania« Spr. IV, 316 p. w. Wóz. || »Próg = grzbiet grobli« Prac.

Prógować = »próbować« Rozpr. X. 297. Toż Wrześ. 18. Sab. 135. »Prugować = próbować« Rozpr. XII, 41. »Prógówać, próguję = próbować« Spr. IV, 328. »Nie proguj iś do nieba« Zb. VII, 38. »Prógowali dokończyć, ale ni mo-

gli« ib. 41. »Prógowáł na rózne sposoby« ib. 51.

Prógówać p. Prógować.

Prósze p. Prószo.

Prósznica »a. prośnica = próchnica, czarnoziem« Krak. IV, 318.

Prószo »a. Prósze (l. poj.) = prochy, perzyna wytrzęsiona z siana, koniczyny, suchych roślin i t. d.« Zb. I, 22.

Prośnica p. Prósznica.

Prówaczka: »Prówacka = oskubująca pierze« Cer. Por. Próć.

Próżaneczka p. Próżanka.

Próżanka = »pierwsze kłosy pszenicy wykruszone i związane« Maz. V, 98. »Prużanka pszenna lub żytnia wykruszona ze słomy żytniej lub pszennej« ib. 52. »Przynieśliśmy... próżaneczkę« ib. 101.

Próżne dni p. Próżny.

Próżniaczyć: »Próżniacyć = próżnować« Spr. IV, 381.

Próżniak = leniwy, także na r. żeński: »Miał okropnóm żonę próżniaka« Zb. IV, 197. »Jedna była mys robotna, a drugá próżniák« ib. XI, 40. || »Próżniák, próżniáki = rzeczy bezużyteczne np. cózeście takich próżniáków ponakupowali« Spr. V, 401. »Nie zaprzątając głowy próżniakami« (t. j. próżnemi rzeeczami) Kłosy XIII, 72. »Na co ty karmisz dziecko temi próżniakami« Tyg. il. 1, XII, 18. »Próżniaki = sprzęty bezużyteczne; bzdurzycie lada próżniaki = bajecie głupstwa; próżniaki gadać = figlami, żartami mowę pstrzyć« Krak. IV, 318 p. w. Próżnica. || »Na próżniaki (przysłówkowo) = nadaremnie, napróżno np. ja tam nie będę na próżniaki chodził« Zb. I, 49.

Próżnica = »próżnia, próżne miejsce, świat szeroki« Krak. IV, 318. || »Próznica = błahostka« Pleszcz. 41. Por. Po próżnicy.

Próżnie = napróżno: »Nie gádalibyście próżnie« Święt. 395.

Próżnieć: »Prozniec, -eję = lenić się« Hilf. 177.

Próżno = nadaremnie: »Lezy w trzeciem pokoju, ale próżno, do nigo nie chodź« Chełch. I, 218. || »Próżno« = bez niczego: »My bedziémy chodzić próżno, a ty bedzies torby nase nosiuł« Cisz. I, 36. »Wziéni leciéć próżno« (bo łup im podstępem wzięto) ib. 260. Por. Po próżnu, Po próżnie.

Próżny = pusty: »Prózny« Rozpr. XII, 34. Cinc. 8 i 9. »Próżny« Pr. fil. IV, 237. Mil. »Prozny« Wisła II, 310. || »Próżny = bez niczego, z gołemi rękami: »Óny tez nie pojechały próżne, jéno wziény sobie wojsko« Cisz. I, 13. »'Podwież mie'. — 'Widzisz, że jadę nie próżny'« Gliń. IV, 152. || »Próżne wiły = głupstwa« Zb. IV, 192. || »Dzień próżny«: »Uważać, jakie będą dnie od Bożego Narodzenia aż do Trzech Króli, czy pogodne, czy też psotne (słotne); wedle tego bowiem ułożą się następnie 12 miesięcy całego roku (trzynasty zaś jest dzień próżny)« Krak. III, 137 (= litewskie 'liszni' np. trzynasty dzień w dwunastnicy, trzydziesty pierwszy w miesiącu K.). »Próżne dni = przed nowiem« Fed. 280.

Próżnyma = próżno, bez ciężaru: »Próżnyma legczej« Ust. od Święcian.

Próżyć p. Prażyć.

Prrr = »nawoływanie na konie, żeby stanęły« Wisła VI, 227. W temże znaczeniu: »Prr! prr!« ib. VII, 386. »Czsza. prrr!« ib. III, 378. »A prr!« ib. 665. »Prr« ib. 739. »Prru, stój« ib. IV, 690. »Pruuu« ib. VI, 317. »Prau, stój«

Zb. XI, 126. »Ptru-u-u« ib. XIV, 158. || »Prrr« = zatrzymanie wołów« Wisła III, 665. »Pasterze, kiedy się bydło gzi, wołają: 'Siedzi żaba na ogonie, pakośnika załapuje. Taraj, taraj, pru, gzi!'« Zb. X, 253. || »Prr, prr = wabienie owiec« Pobł. 149. »Prrr!« = wołanie na owce, zachęta wyjścia z obory« Wisła III, 665. »Prruć, prru (r wargowe) = wołanie na owce« Rozpr. XVII, 56.

Prss, prss = »przywoływanie koni« Wisła VI, 227.

Prś = »nawoływanie owiec« Rozpr. X, 267. »Prśś, prśś« w temże znaczeniu Wisła VI, 227.

Prtia = »woda w języku dzieci« Pr. fil. V, 853.

Pru p. Prr.

Prubant, Prubent p. Probant.

Pruch = »prosię nędzne, staroniem. paruk« Pobł. 72.

Prucha = »odrobina« Pleszcz. 41.

Pruchawka p. Purchawka.

Pruchwa p. Prukwa.

Prucka = »zupa z mąki, rzuconej na gorącą wodę lub mleko« Parcz.

Pruclik = »rodzaj kamizelki, włóczką wyszywanej dla ozdoby« Spr. IV, 348. Toż Rozpr. XVII, 56. P. Brzuszlak.

Prudło = »rękojeść od ręcznej sikawki« Święt. 711.

Prukwa = »kleszcz« Zb. II, 10. »Purchwa = wesz owiec« Pobł. 80 p. w. Ropucha. »Pruchwa« w temże znacz. ib. 139. Por. Pejka.

Pruńka = »wczesna dobra śliweczka (z franc.)« Roczn. 228.

Prus = Prusak, Niemiec: »Do wojny przybyła, trzysta Prusów zabiła« Kiel. II, 160.

Prusáczka = »śmierć« Wisła VIII, 98. Por. Agnieszka.

Prusák = »karakon, persak« Mát. Zap. 18. P. Persak.

Pruski mur: »Stodoły... budowane w pruski mur. U pruskiego muru pola między słupami ulepiają albo pacami, albo nakładą kołków i zalepią takowe gliną, albo też i cegłami wypełniają, zwyczajną surówką« Pozn. II, 50. Toż ib. I, 86. Toż Ust. z Litwy.

Prusko: »Preskô = Prusy« Ram. 161.

Prusze, Pruszo p. Prószo.

Prutki = »tęgi, sprężysty (o włosach szczotki dla koni)« Ust. z Lidy.

Prużyć p. Prażyć.

Prużyk: »Dajciez im pruzyka (= prażyka, kołacza), napijem się piwka« Maz. III, 134. »Pruzyk = kołacz weselny« Zb. I, 90.

Pry »przysłówek = podobno, mówią że...; jest to właściwie ściągnięta forma słowa: prawi« Rozpr. XII, 45. »Pry, używane w różnych zwrotach np. słońce straśnie pry dopieka; bedzie nawalnica« Udz.

Prychać = »parskać, kichać« Czark. »Kot prycha« Wisła V, 648.

Prychapcy: »Pryhapcy = dorywczo, np. budę sklecić pryhapcy, ladajako, na krótki czas« Roczn. 228. »Na perechapki: znaczy = dorywczo« Zb. I, 74 p. w. Prychapcy.

Prychcić p. Prykcić.

Prychna = »strojnisia« O.

Prychta = »mysz« w zagadce Cisz. I, 357.

Pryciać = »szukać« Pr. fil. V, 853. || »Pryciać = drobić krok« Święt. 711.

Prycić = »gotować, smażyć, prażyć« Pr. fil. V, 853. Por. Prykcić.

Prycie = »łóżko; w Olszynach = liche łóżko, dobre zaś nazywają 'pościel'« Udz. »Pryć a. wyrek = tapczan, prycza« Spr. V, 401.

»Ostał sie ta na pryciu« Wisła VII, 363. Por. Prycz.

Prycz = »tapczan« Wrześ. 18. »Prycza«: »Já sie w areście do prycy przewracám« Rud. 209.

Prycza p. Prycz.

Pryczka: »Pr̊yczka = szpicruta, batog, oścień, prus. niem. Pricke« Ram. 161.

Pryczkować: »Pr̊yczkowac = bić, podcinać, uderzać, prus. niem. pricken« Ram. 161. Toż Pobł. 71.

Pryczyć = »smażyć ladajako« Pobł. 7 p. w. Bryżdżyć. Por. Prykcić.

Pryć = »precz (rzadko)« Święt. 711.

Pryć p. Prycie.

Pryć = »przeć: głowa ci opry, umrze« (?) Święt. 711.

Pryfatyner p. Prefatynek.

Pryhapcy p. Prychapcy.

Pryjań p. Peristy.

Pryjmak p. Prymak.

Pryk: »Pr̊yk = żywo, ruchliwie np. wôna to tak pr̊yk robi: wusze pr̊yk trz̊ymac = strzyc uszami« Ram. 161.

Pryka = »długi i mocny drążek zaostrzony w końcu dolnym do wbijania go w dno wód, celem przytwierdzenia (czyli zaprykowania) do tego drążka nad wodą czółna lub łodzi, gdy zachodzi potrzeba zatrzymania takowych w jakiem miejscu. Pryka więc pełni obowiązki kotwicy« Osip.

Prykcić = »pryczyć, gotować, smażyć« Pr. fil. V, 853. »Prychcić = byle jak uwarzyć, po partacku kucharzyc« Spr. V, 141.

Prykiel: »Pr̊yciel = źdźbło chwastu, chróst, koniec czegoś ostry, prus. niem. »Prickel« Ram. 161. »Prękiel (prykiel)« w temże znacz. Pobł. 72.

Prykować »zaprykować = przytwierdzić do pryki statek wodny, jakby na kotwicy« Osip. || »Prykować = kłaść przemocą, ściskać, nieść, dźwigać np. prykuje kawał drzewa« Spr. V, 119. »Prykować = nieść ciężar« Zb. II, 10. || »Prykować = nasypywać do wózka węgle lub piasek« Pr. fil. III, 497. »Prykować = ładować ściśle, ugniatać« ib. V, 853. »Prykować = silnie napychać (worek)« Mil. »Prykować = pakować w siebie, jeść chciwie« Pr. fil. IV, 277.

Prym »przysł. = 1, w istocie, w samej rzeczy: Prym żeby tak było to... 2, w oczy, wbrew — Mówił mnie prym: w oczy« Kolb. rękop.

Prymak »(przyjmak) = zięć w Mińszczyznie) Tyg. il. II, 84, 67. || »Pryjmak zowie się parobek, za którego gospodarz wydał córkę i razem ich przy sobie trzyma« Kraszewski, Wspomnienia z Wołynia II, 113. || »Prymak = najemnik« Ust. z Polesia.

Prymcha = »durnowaty, któremu nie dostaje piątej klepki« Zb. I, 74.

Prymchowaty = »głupi« Zb. I, 64 p. w. Bisnowaty.

Prymkowanie = »żucie tytoniu« Wisła V, 737.

Prymnica = »kobieta, lubiąca się stroić, strojnisia« Święt. 711. »Przejmują się kobiety nowościami odzienia... Takie kobiety nazywają tu drwinkowato prymnicami, wydernicami i wygwarnicami« ib. 64

Prymnie = »wyniośle, okazale, wystawnie, strojno, paradnie« Święt. 711.

Prymnik p. Prymny.

Prymny = »dumny« Lidz. »Prymny = dziarski, zuchowaty« Rozpr. XXVI, 390. »Prymnik, prymny = wyniosły, zarozumiały o swojej powierzchowności, strojniś« Święt. 711. »Myślał, ze jaki náprymniejsy

wyjedzie i ón bedzie miał ładnego i krzepkiego zięcia« ib. 356. »Same bogate, same prymne dziewki« Wisła II, 103.

Prymulorz = »preliminarz« Udz.

Prymuśnica p. Frymuśnica.

Prymuta = »pycha, duma« Pobł. 156.

Prymutny = »pyszny, zarozumiały« Pobł. 156.

Prync »a. pręnc = książę« Rozpr. IX, 271. »Sam prync tam stał« Pozn. VI, 56. »Byli przy nim (królu) pryncami do niczego« ib. 112. »Został przy królu pryncem« ib. 171. »Zobaczyć... prynca« ib. 172. »Nie wiemy o takim pryńcie« ib.

Pryncesa = »księżniczka«: »Princesą« 4 pp. l. poj. Rozpr. IX, 266. »Pryncesa, 2 pp. pryncese« ib. 317.

Pryncesk a = »księżniczka: 4 pp. l. p. pryncéském, 6 pp. l. p. pryncesków, pryncesk om« Rozpr. IX, 341.

Pryncezna = »księżniczka« Ust. z Jaworza. 4 pp. l. p. »Pryncezn em« Rozpr. IX, 339. »Pryncezne« ib. 347. — 3 pp. l. mn. »Pryncezną« ib. 353. || »Pryncyzna« Zb. V, 253.

Pryncoski = książęcy: »Pryncoskie ubranie« Pozn. VI, 271.

Pryncuś = »panicz« Udz.

Pryncypał = »1, człowiek dziwaczny 2, człowiek nielada jaki, filut« Rozpr. X, 297. »Pryncypał = figlarz, człowiek przebiegły« ib. 230. »A já sobie pryncypáł, co na piecu orywáł« ib. 263.

Pryncyzna p. Pryncezna.

Pryndzej p. Prędko.

Pryngnąć p. Pręgnąć.

Prys: »Prŷs, prĕs = ogier (słwń.)« Hilf. 177. »Prys = wieprz, knur (byt.)« ib. »Prys = pies« Pobł. 156. || »Prys = żerdź do odbijania statków« O. (Oryle) »mają od przypadku prysy, czyli kilkosążniowe mocne tyki, zwane nad Narwią laskami, któremi na tej ostatniej rzece z przyczyny powolniejszego jej biegu muszą drzewo popychać« Wisła II, 83. Por. Prysa.

Prys p. Prysnąć.

Prysa = »laska, długi drąg, używany przez oryli« Petr. »Czy wiosło, czy prysa« Syrokomla Niem. 9. Por. Prys.

Prysk = »żar, popiół gorący, w którym przechowywano zarzewie z dnia na dzień; także nazwa piasku sypkiego na polu, który od promieni słonecznych latem rozgrzewa się do gorąca« Pr. fil. IV, 864. »Prysk = żar, popiół z ogniem« Pleszcz. 41. Toż Osip. || »Prysk = gwałt, nawał« Kam. 21. »Koło św. Magdaleny sam prysk na robotę w polu« ib.

Pryskać = rzucać się, skakać: »Jeden pryska bez drudziego, jak ciej rŷbŷ w secŷ« Derd. 16. || »Pryskać« o głosie wiewiórki Prz. ludu VI, 126.

Prysnąć = zemknąć: »Powalił kilku pijanych parobczaków o ziemię i prysnął« Choc. 107. || »Prysnąć« = skoczyć: »Z konika pryśnie« Zb. VI, 116. »Prysła z łóżka« Derd. 69. »Prys jak kozeł bez trzŷ stołcie« ib. 98. »Przysed do pałacu, prys do pokoju i siedzi« Chełch. II, 96.

Pryszcz = »ciasto, pieczone z mąki hreczanej. Wydobyty z pieca, macza on się w świeżem roztopionem maśle i póki jeszcze ciepły, pożywa« Lub. I, 46.

Pryszczeć: »Prŷszczec = szumieć (o wodzie) np. morze wzburzone prŷszczy« Pobł. 72. »Pryszczec = pryskać« Hilf. 177. »Pryszczą wodę« (na żagiel) Derd. 115.

Pryszczek = pstryczek, prztyczek: »Jak panu dáł pryscka, tak mu zaráz łeb odleciáł« Zb. V, 205.

Prytocha »a. syto, dziad, lemięska, pierdziocha = potrawa, gotowana z razowej mąki z wodą« Zb. VIII, 263.

Prywata: »Tyści mi kawaler, cóż z twojej prywaty! Na nic cię nie użyć, do żadnej ochoty« Rog. n⁰ 347.

Prywatny p. Préwátny.

Prywatyner p. Prefatynek.

Prywatyzować z niem. privatisieren Tyg. il. 1, XIV. 174 (W. Pol).

Pryza = »więzienie« Derd. 137. Por. Pryzon.

Pryzglowy: »Maść pryzglowa = unguentum Cantharidarum« Ciesz. 58.

Pryzon: »Prizon = areszt, więzienie« Ram. 161. »Won prézóné njewujndzé = on nie ujdzie więzienia« Cen. 75. Por. Pryza.

Przaciel p. Przyjaciel.

Przać »kogo a. komu = kochać kogo, sprzyjać komu« Parcz. »Pszać. pszy = sprzyjać« O. »Przáć = sprzyjać. być przyjaznym: wam sam wszesce przajom« Pr. fil. V, 853. »Przá"ć = sprzyjać« Opol. 13 Toż ib. 30 i 38. »Przać = lubić: przajem, przajesz. przajom, przał, przała« Rozpr. XII, 68. »Przać komu« ib. 99 »Przajać = sprzyjać. lubieć: jo ci przajam, jako siostra bratu« Pr fil. III. 307. »Choć nam nic nie przają« Rog. n⁰ 108. »Já przaja Marynie« Rozpr. IX. 275. »Já' tobie przaję« ib. 285. »Dziewki mi tak przają, jako kocur rzepie« Zb IX. 241. »Komu Pan Bóg przaje, temu też daje« Cinc. 20. »Ja przał tobie« Rog. n⁰ 281. Toż ib. n⁰ 282. »Miałam ci ja kochaneczka, com mu bardzo przała« ib. n⁰ 298. »Siostra bratu nie przaje« ib. n⁰ 524. »Przeć« = przać: »Bóg miłości rad przeje« Wędr. XXVI, 159. || »Przać« p. Przeć.

Przajać p. Przać.

Prząśniak p. Prześniak.

Przaśny p. Prasny.

Prządać = prząść: »Uczyła... kądziołkę prządać« Pozn. II, 244. »Prózne miejsce, gdzie siedziała, na złotém wrzecionku prządała« ib. VI, 266. »Nocki nie spała, kłacki prządała« Maz. III, 160. »Rano wstała, kądziołkę cianko prządała« ib. 331. »Przychodziły... prządać kądziel« Święt. 371.

Prządka: »Psondka = niewiasta, która przędzie« Rozpr. XX, 433. »Przôdka = ta, co przędzie« ib. VIII, 176. || »Prządki« = kolejne przędzenie w domach sąsiadów (opis) Zb. II, 224. W temże znaczeniu: Bal. 108. Aten. 1877, II, 117 i 657. »Béłam na przôdkach« Rozpr. VIII, 107. »Prządki a. wieczory prządkowe« (opis) Fed. 171. Toż ib. 310. »Psondki = wieczorne zebrania prządek« Rozpr. XX. 433. || »Przondki a. przodki = koniki polne, szarańcza« Hilf. 178.

Prządkowy wieczór p. Prządka.

Prząść: »»Przisc = prząść« Ram. 177. »Przesc = prząść« Hilf. 177. || »Przesc = mruczeć: kot przedze (słowińs.). Kôt prządze (kaszubs.) = kot mruczy« Hilf. 177.

Prząślica p. Przęślica.

Prząśniczka = prząśliczka: »Złota prząśniczka« Zb XI, 254.

Prządany p. Hużlanka.

Przątер p. Piętro.

Przątro p. Piętro.

Prząttrz p. Piętro

Prze = przez: »Przię = przez; przieto = przez to« Kal. I, 36.

|| »Prze« = przez, z powodu: »Prze wasze spódniczki« Zejsz. 47. »Prze = dla, przez np. prze Wojtkam hań poseł« Spr. V, 401. »Pse zdrade« Goszcz. Tatry 274.

Przebaba = »wkupienie się (nowozaślubionej) do grona kobiet, jako już prawdziwa mężatka (po wywodzie)« Rad. I, 206. Por. Prebaby, Przebabiny, Przewaby.

Przebabiny = »poprawiny a. przenosiny« (po weselu) Krak. II, 61. »Przebabiny« = uczta poweselna w domu rodziców nowożeńca (opis) ib. 72. Toż Zb. I, 90. Kiel. I, 106. Pr. fil. V, 853. Wisła VII, 367.

Przebaczować: »Przebacować = darowywać« Spr. IV, 381.

Przebaczyć = zapomnieć: »Pan nakazował, kieby Matusek nie przeprzebaczył« Kam. 178. »Nie przeboczcie też o raju (= nie zapomnijcie)« Kuj. I, 47. »Przebacyć = zapomnieć« Fed. 406.

Przebałękać »a. przesforniać, przetonckać, przełandycyć = zmitrężyć: on ta dzień przebałękał« Spr. V, 401.

Przebatożyć: »Przebatozyć = obić« Rozpr. X, 297. Toż ib. 229.

Przebicie: »Żegawki używają na spuchnienie nogi, powstałe skutkiem przebicia« Zb. VI, 304.

Przebić = zwyciężyć: »Kto kogo zmoze, kto kogo przebije, ten wygrá« Wisła VI, 314. || »Przebić = przestać bić«: »Gadaj, gadaj, choć przegados, ja nie przebiję (t. j. nie przestanę bić)« Kuj. II, 56.

Przebidować = przebyć z biedą: »Jaś... jeden rok przebidował« Bar. 106.

Przebiegać = »uciekać z kniei, o jeleniu, gdy w czasie łowów przez psy jest goniony; myśl.« Pr. fil. V, 853.

Przebieganiec = taniec w Krakowskiem: 'piękny taniec przebieganiec'« Pr. fil. V, 156.

Przebiegany = »taniec, mający niejakie podobieństwo do kozaka, atoli spokojniejszy« (opis) Krak. II, 59. Toż (opis) ib. 378. Toż (nuty) ib. 460. Toż (nuty) ib. 495. Toż (opis) Rud. 70. Toż (nuty) Kiel. II, 34. »Taniec przebiegany a. ścigany« Kiel. II, II.

Przebiegi: »Na przebiegi biegnąć, cwałować = usiłować krótszą drogą, z boku lub manowcami ukośnie przebiec komu drogę« Pr. fil. IV, 864.

Przebieglec = przebiegły, figlarz: »A przebieglec nas druzbecka, przebieglec« Maz. III, 121.

Przebierać »w czem = mieć czego poddostatkiem, do wyboru; przebierać w rozumie = być mądrej głowy; przebierać w świadkach = mieć ich aż zanadto« Krak. IV, 318. »Zebym wybierała i psebierała« (w tysiącu zalotników) Was. 210. »Przebierować«: »Przebieruje (uwodziciel) w mojej cnocie« Kiel. II, 70 || »Przebierać« = przewyższać: »Wszystkich przebierał w mądrości« Krak. III, 12. »Zeby nie przebyrała go (żona męża) w mądrości« Aten. 1877, II, 649. Toż Zb. XI, 67. Cisz I, 244 || »Przebierać włosy = rozdzielać na dwie połowy, robić t. zw. rozdział« (na głowie) Pr. fil. V, 853. || »Przebierać p. Przybierać. Por. Przebrać.

Przebierajka: »Zawołała na sukę najgorszą, co się przebierajką nazywała« Zb. XIII, 110.

Przebieranie: »Zbiéli (chłopa przebranego za świętego) i wygnali. Takie mu dali przebieranie« Cisz. I, 269.

Przebierańce: »Przebirańce = ludzie przebrani, maski« Kow. (z Łodzi).

Przebieratka = »piszczałka, zrobiona z rogu« Lip. 130. Por. Przebierka.

Przebierka = »fujarka rogowa« Pr. fil. V, 853. »Przebirka = róg stróża nocnego« Zb. I, 27. Por. Przebieratka.

Przebierować p. Przebierać.

Przebijacz = »narzędzie kowalskie do przebijania dziur« Święt. 32.

Przebijać: »Kalina, malina, różą przebijaná; powiadają ludzie, że já malowaná« Zb. XV, 81. || »Półpoście przebijają t. j. gdy we środę, dzielącą post na dwie części... psotnicy uderzają o ściany lub o drzwi sąsiadów garnkami, często napełnionemi popiołem« Pleszcz. 85.

Przebiorny »a. przeklaśny = wybredny« Spr. IV, 311. Toż ib. V, 401.

Przebirańce p. Przebierańce.

Przebirka p. Przebierka.

Przeblask: »Świéci sie w lesie; przeblask, łóna taká jak od ognia« Wisła II, 471.

Przebłądzenie = omyłka, uchybienie: »Rŷbák chcáł za przebłądzenie burmistrza przeprosŷc« Derd. 107.

Przeborny = »przebierający, wybredny, np on straśnie przeborny w jedzeniu« Pr. fil. V, 853.

Przeborować = prześwidrować: »Przez oś jest przeborowana dziura« Zb. VIII, 260.

Przeboć p. Przebóść.

Przebóść = przebić: »Dał se przeboć ręce i nogi« Pleszcz. 176. »W bitwie przebodli Francuzi twego (miłego)« Rog. nº 20.

Przeboże: »Oj Boże przeboże!« Zb. IX, 175.

Przebóg: »Cyńcie za dusę, przebóg!« Kiel. II, 146.

Przebój = »szydło, szwajca« Pr. fil. V, 853. Toż Wrześ. rękop.

Przebrać »np. rów, studnię = przekopać« List. z Nałęczowa. || »Przebrać« = ubrać, odziać na wzór kogoś: »Dejcie mi sutannę i przebiercie mie« Cisz. I, 250. »Przebrał sie na dziada« ib. 184. || »Przebrać kogo = przezwyciężyć« Święt. 711. »Przebrałeś me« Wisła VI, 145. »Józef, przebrawszy króla w mądrości« Krak. III, 13. »Tak sie wyucył, ze juz wszystkich przebráł« Cisz. I, 259. »Ón nás tak przebráł« ib. »Przebrać np. przebrał cie Kuba w robocie a. z woze = wyprzedził, zrobił lepiej, a szybciej, ma lepszy wóz« Spr. V, 401. || »Przebrało się« = zabrakło: »Oj miała ja, miała, rozumu nie mało, kiedy przyszła ta godzina, to mnie sie przebrało« (rozumu) Maz. V, 260. || »Przebrać rękę = sforsować pracą przy żniwie sierpem lub kosą tak, że przez kilka dni do pracy jest niezdatną« Pr. fil. IV, 864. Por. Przebierać.

Przebrany: »Przebranym nazywają tego, co zmienia chłopskie na pańskie ubranie« Parcz.

Przebredzać »a. przewredzać np. na dzieci = hałasować: także: wyśmiewać« Doman.

Przebrnąć: »Przebrynie = przebrnie« Wisła II, 253.

Przebród = »miejsce na wodach, które można przejść w bród pieszo« Osip. »Spojrzy na rów, a obok przebrodu stoi czarny koń w rowie« Nadm. 124.

Przebrydny »a. gardy = wybredny w jedzeniu« Kuj. II, 270 p. w. Gardy.

Przebudzować = budzić: »Ze snu przebudzować« Rog. nº 260.

Przebuksować = »stracić, przehulać« Pr. fil. III, 311.

Przebuwanie: »Buty do przebuwania na obie nogi« Pozn. II, 157.

Przebyć: »Pies przebuł u króla pare miesięcy« Chełch. I, 32.

Przebywek: »Przebŷwk swiata = zgrzybiały starzec« Hilf. 177.

Przeca p. Przecie.

Przecâ p. Przecie.

Przece, Przecę p. Przecie.

Przechcianka, Przechcijanka p. Przechrzcianka.

Przechechłać: »Jużeś zaś ty galaty przechechłáł = te spodnie przetarł« Pr. fil. IV, 280 p. w. Babrać.

Przechéra = »człowiek lubiący się sprzeczać, drażnić« Parcz. Przechéra = stary skąpiec, nieużyty« Udz. »Przechyra = pyszałek, co się za lepszego, jak jest, rad wydaje« Wrześ. 18. »Przechyra = przekora« Rozpr. VIII, 232.

Przecherać = »sprzeczać się« Mil. »Musiemy się z ludziskami i babami nasemi poswarzyć, przechérać, ofuknąć« Łęcz. 9.

Przechernik = »sporny, lubiący oponować« Mil.

Przechlać = »przepić« Zb. VIII, 250. »Przechlać = przejeść« Udz.

Przechlastać = »przeputać, stracić« Wędr. XXVI, 173. »Przechlastać = przepić, przebalować« Cinc. 38.

Przechlastnąć: »Przechlastnąc = 1, przerzucić 2, przepuścić, przemarnotrawić« Ram. 164. Toż Pobł. 72. »Przechlastnąc sâ = przerzucić się« Ram. 164. »Przechlastnąc sę = przełamać się (o dzieciach niedobrze spowitych)« Pobł. 72.

Przechlipka = »przepicie (żartobl.): jedząc ziemniaki mają mleko 'na przechlipkę' Spr. IV, 328.

Przechlusnąć: »Lada wietrzyk (na jeziorze) przechluśnie bałwanem na ziemię« Choc. 116.

Przechodni »zwierz = zwierzyna przechodząca, która nie przebywa stale w danej miejscowości« Pr. fil. IV, 864. »Przechodni dziad« = wędrowny Zb. II, 151.

Przechodzić: »Ma miła przechodzi se po rynku« Zejsz. 119. || »Przechodzić« = przekraczać: »Niech chłopu nie przechodzi za korczyk wysiewu« = niech nie będzie więcej, jak korczyk Kam. 47. || »Przechodzić się« = przechadzać się: »Przechodzą się po placu« Pozn. VI, 172. »Przechodzi się ślicná pani« Zb. IV, 102. »Ogląda się... gdzie się miły przechodzi. Przechodzi się po berlińskim moście« Rog. nº 260. »Po ogrodzieś sie przechodziła« ib. nº 398. || »Przechodzić się« = przechodzić: »Ale przechodzi sie ten król i powiadá mu« Cisz. I, 37. »Ráz ksiądz sie przechodziéł koło kościoła i uwidziáł dwók djebłów« Zb. V, 199.

Przechodzować = »przechodzić« Pr. fil. V, 854.

Przechopać się = pomieniać się: »Przechopał sie chłop« (z djabłem na konie) Zb. XI, 9. Por. Chopać się.

Przechoszczać: »Przechoszczac = przywabiać« Hilf. 178.

Przechować = schować: »Jeden nie tańcował, bo mu ktoś czapkę przechował« Zb. II, 62.

Przechód: »Na przechód iść = iść za potrzebą« Pr. fil. IV, 864. Toż Krak. III, 74. Rozpr. XVII, 56. »Siedział (chłop) na przechód« Pozn. VI, 304. »Wywiedła dzieci na przechód« Święt. 482.

Przechódek = przejście: »Idzie

się tam pod ściany bez przechódek na łącki« Ogończ. 5.

Przechówek = przechowanie, przetrzymanie: »Przepijają do matki, mówiąc: 'Pijcie, to gorzałka od Walka, boby się tam zmartwił, gdybyście nie napili za przechówek tej gąski« (narzeczonej) Łęcz. 56

Przechrzcianka: »Przechrzciánki nie chce z zydoskiego rodu« Święt. 197. »Przechciánki nie chce« Kon. 20. »Nie chce przechcijanki« Pr. fil. V, 854. »Przechścianka« ib.

Przechrzty »a. chrzesty = przezwisko« Pobł. 139.

Przechścianka p. Przechrzcianka.

Przechyba = »przełęcz, siodło w górach« Wrześ. 18.

Przechybować = »przerzucać« Pr. fil. V, 975.

Przechylinka »a. przełącka = miejsce w górach na pochyłości będące; czasem mówią: przegiba« Spr. V, 401.

Przechylisko = »zagłębienie terenu faliste« Pr. fil. V, 156.

Przechynąć = »złamać lub nadwyrężyć stos pacierzowy małemu dziecku, które się o swych siłach utrzymać nie zdoła. Mówią wtedy: dziecko przechynięte. schynięte« Udz. Toż Zb. I, 49. || »Przechynąć się«: »Dzieci strzedz trzeba, aby się nie przechyliły nadto w tył: aby się nie przechynęło« Rozpr. VIII, 229 p. w. Chynąć.

Przechyra p. Przechera.

Przeci p. Przecie.

Przeci p. Przeki.

Przecia p. Przecie.

Przeciā p. Przecie.

Przeciāńć p. Przecie

Przeciąć: »Przecyc = przeciąć«: »Przeciąć = zlekka uderzyć«: »Świadkowi kupna każe (kupujący) przeciąć swą dłonią trzymane obojgu interesentów ręce« Krak. I, 188. »Przeciąć targ = uskutecznić« Ust. z Krakowskiego.

Przeciągać = »przelatywać na berło, o sokole puszczonym, myśl.« Pr. fil. V, 854. || »Przeciągać a. ciągać = mówić z litewska« powszechne. || »Przeciągać się do ostatniego = dokładać wszelkich starań, aby wybrnąć z trudnego położenia« Święt. 711.

Przeciąganie = »lot (ptaka) słomki« Prz. ludu VI, 126.

Przeciągnąć: »Przecygnąc = przeciągnąć« Ram. 163. || »Przeciągnąć się«: »Uczta długo się przeciągła« Krak. IV, 153.

Przeciążki = »podzelowanie, podzelówka butów, na Litwie« Wal. 69.

Przecidły p. Przekidły.

Przecidnąć p. Przekidnąć.

Przecie = »jednakże« Zb. I, 35. »Przeciek« ib. II, 171. Toż Matusiak Kw. 11. Rozpr. VIII, 94; ib. 103. Arch. V, 655. Pr. fil. IV, 237. Kud. »Przeca a. przecę = przecie, przecież na Szląsku« Pr. fil. V, 853. »Przeca« Cinc. 32. Toż Rozpr. IX, 353. »Przeca, przece, przecy« Rozpr. XII, 24. »Przeca, przecy« ib. 43. »Przece« Wędr. XXVI, 158. »Przecā« Opol. 23 i 36. Rozpr. IX, 264; ib. 282; ib. 316; ib. 329. »Przeciāńć« Zb. VIII, 303. »Przecāch cie nie dostała« Rozpr. IX, 264. »Przędcę« ib. 282. »Przeci« ib. »Przecyć« ib. »Przedce« ib. 295. »Przeciāś = przecie-ś« ib. 303. »Przedcem = przecie-m« ib. »Przecia« ib. »Przecymeś = przecie-ś zapewne z przecie-jesm-jeś« ib. Por. Przeć.

Przecie p. Przeczka.

Przeciek p. Przecie.

Przecielić = »rzemiennym pasem chłosnąć« Święt. 711. »Jak ci na

to Wojtek nie skoknie, jak nie złapi lági i jak ci nie przecieli Jaśka bez plecy kilka razy, tak omało ón ze skóry nie wyskocuł« Święt. 488.

Przecielnica = »kobieta sprzeczna« Pr. fil. IV, 237.

Przeciér »a. przeciór = duża kadź do wody (przed zaprowadzeniem gorzelni 'przecierano' w takich kadziach słód i żyto)« Krak. IV, 318.

Przecierać się: »Przecirá sie = zapowiada się pogoda po deszczu« Dyg. »Przecierać« p. Przeciér.

Przeciór p. Przecier.

Przecisnąć = przerzucić: »Przecisne chustecke przez Wisłe« Kozł. 285. Toż Pauli 206. »Brycke przecisnoł bez pałac« Zb. XV, 5. »Przeciść = przecisnąć« Pr. fil. V, 854.

Przeciść p. Przecisnąć.

Przeciudzieśny = »przecudny« Kuj. II, 275.

Przeciw, Przeciwko: »Na Litwie używają tylko z 2 pp. W jęz. polskim z 2 pp. tylko wtedy, kiedy chcemy określić nieruchome stanowisko osoby lub rzeczy względem innej osoby lub rzeczy. Skoro zaś tylko wyrażamy: czynność, działanie, ruch, dążenie, stosunek lub porownanie, natenczas zawsze z 3 pp. np. 'mieszkam przeciw kościoła', lecz: 'walczył przeciwko kościołowi'. Błędnie: 'Przeciw napastnika występowały' (u Pługa)« Wal. II wyd. 177. || »Niedźwiedź zbliża się do stai przeciw wiatru« (= pod wiatr) Witw. 99. »Gdzie się bierzesz przeciw nocy« (= wybierasz się pod noc) Wisła VII, 691. Por. Przećko.

Przeciwa = przeszkoda: »Żadnej przeciwy w niczem nie zrobi« Dygasiński. || »Przeciwa = sprzeciwiający się, zbytnik, łobuz« Pr. fil. V, 854.

Przeciwiać się: »Przecywiac sę = być przesadnym, udawać skromnego« Pobł. 72.

Przeciwić się = »sprzeczać się, dokuczać« Kud. || »Przeciwić się = obrazić się« Pr. fil. V, 854. || »Przeciwić sie = starać się, aby dobrze zrobić« Święt. 711.

Przeciwieństwo: »Nie daruję tego, abym się przekonał przeciwieństwa twego. Zdradniku, nie bądź mi katem« Lub. I, 305.

Przeciwko p. Przeciw.

Przeciwnica = »febra, zimnica« Pleszcz. 41. »Zimnica, przeciwnica, ciotka lub frebra« ib. 138.

Przeciwnik: »Pająka zabić dobrze jest, bo on przeciwnik. Gdy Matka Boska przędła, pająk chciał prząść cieniéj, przeciwował jej« Krak. III, 115.

Przeciwno: »Przecywno = przeciwnie, inaczej; nie na rękę« Ram. 163.

Przeciwność: »Niek cie djabli weznom z twojom przeciwnościom, coześ mi dziewcyne siékiéreckom "ościon« Rozpr. X, 235. »Przecywnosc = przeciwieństwo; sprzeciwianie się« Ram. 163.

Przeciwny: »Być przeciwny = nie podobać się, nie zadowalniać, być niegodnym, np. musiałem panu pisarzowi w czém być przeciwny, kiedy mi zaprzecył zarobku (od roboty oddalił)« Krak. IV, 318. »Przeciwny = sprzeciwiający się« Rozpr. XXVI, 390. || »Przeciwny = niezgodny« ib. XI, 187. || »Przeciwny = uprzykrzający się, kapryśny« ib. XII, 100. »Przeciwny = łatwo obrażający się« ib. VIII, 211. »Przeciwny = grymaśny, kapryśny« ib. 232. Toż ib. IX, 213. Święt. 711. Rozpr. XX, 433.

Przeciwować = »sprzeciwiać się« Krak. IV, 318. »Gdy Matka Boska przędła, pająk chciał prząść cieniéj, przeciwował jej« Krak. III, 115. »Nie dá nad sobą przeciwować« (zapewne: przewodzić) Święt. 678.

Przecknąć = przebudzić się: »Matka przeckneła i pyta sie« Chełch. II, 19. || »Przecknąć się = przebudzić się« Pr. fil. V, 975. Por. Przecnąć, Przecykać, Przecyknąć się, Przecynać się.

Przecnąć = przebudzić się: »Gospodarz przecnół« Krak. IV, 52. »Jak sie wyspáł, przecnuł« Cisz. I, 90. »Ón przecnuł« ib. 243. »Panna... jak troche przecnena« Zb. XI, 117. || »Przecnąć sie = zbudzić się« Pr. fil. III, 497. Por. Przecknąć się.

Przecucić = obudzić: »Przecucili go (= obudzili)« Pozn. VI, 9. || »Przecucić« = obudzić: »Dziewcę przecuciło zwycaju swojego, widzi myśliwecka« Maz. III, 294.

Przecudny: »Psiecudne = bardzo piękne, przecudne« Spr. IV, 359.

Przecy p. Przecie.

Przecyć p. Przecie.

Przecykać = budzić się: »Pan na ten cas przecyka« Chełch. I, 138. »Przecykać sie = budzić się« Czark.

Przecyknąć się = »ocknąć się, przecknąć się: 'przecyknena się'« Pr. fil. IV, 237.

Przecymeś p. Przecie.

Przecynać się = budzić się: »Spać nie moze, ino sie przecyna (= przecyka, budzi)« Krak. IV, 36.

Przecz: »Zagon poprzeczny, łączący wszystkie, zwą przeczem« Wisła III, 496.

Przecz = »dlaczego?« Wisła III, 89.

Przecz = przez: »Niczego mi nie żal, jeno okieneczka, com ja przecz nie wglądał, co robi dzieweczka« Rog. nº 13.

Przecza = »działek poprzeczny pola« Pr. fil. V, 854.

Przeczak = zagon poprzeczny: »Przycák« Rozpr. VIII, 232; ib. X, 298. Wrześ. 18. »Przyczak« Rud. 17. »Przycák« Rozpr. XXVI, 390. »Psycák« Zb. XIV, 149.

Przeczasieć = »spóźnić się, przejść swój czas: to jeszcze nie przeczasiało« Pr. fil. V, 854. »Przeczasieć, -eje, -ało = minie czas, będzie zapóźno« Krasn. 307. »Przeczasiało = zapóźno; nie przeczasiało = jeszcze czas« Ust. z Podlasia. »Przeczasieć (w Rzeszowie: przeczesieć) = przejść, minąć swój czas, zestarzeć się« Krak. IV, 318. »Przeczasieć komu = nie być starym: jeszcze jej nie przeczasiało, ma 20 lat« Kuj. II, 275.

Przeczka = »poprzecznie zorana część gruntu; orka w poprzek« Krak. IV, 318. »Przecka = pole na spadku góry zaorane w poprzek« Wisła V, 649. »Przécka = kawałek roli, na którym zagony biegną w kierunku szerokości gruntu, przeciwieństwo do stajania, gdzie zagony ciągną się w kierunku długości gruntu« Pr. fil. IV, 308. »Przyśnica = to co przécka« ib. 309. || »Przeć (r. m.) a. Przecie (l. p. r. n.) a. Przeczka = poprzecznica; na przeciu = na poprzek, t. j. gdzie zagon idzie na poprzek innych« Zb. I, 22. || »Przecka« w uździe końskiej: »Uzda... ma dwie główne części: przeckę i wodze« Święt. 11. || »Przecka = skrzyp (roślina)« ib. 711. || »Po przedzkę« p. Po.

Przecznica = »rów poprzeczny przez zagony« Pr. fil. V, 854.

»Prześnica = nazwa drogi, bo leci w poprzek« Lud. I, 180. Por. Przeczka. || »Przecznica = kobieta, lubiąca się sprzeciwiać, przekorna« Ram. 163.

Przecznik = »1, człowiek, który się lubi sprzeciwiać, przekorny 2, belka poprzeczna« Ram. 163.

Przeczno = »przeciwnie, przekornie np. Wôn... robi przeczno« Ram. 163.

Przeczność: »Przecznosc = sprzeciwianie się, przekora« Ram. 163.

Przeczny = 1, przeciwny, sprzeciwiający się np. przeczná baba 2, poprzeczny np. przeczná balka 3, przeciwny, niepomyślny np. przeczny wjater« Ram. 163. »Przeczny = przeciwny np. wiatr« Pobł. 73.

Przeczyć = »orać grunt w poprzek« Krak. IV, 318. »Aby... na skosę przeczono, nigdy zaś wprost« ib. I, 356. »Kosić, skosać = na ukos, na skosę orać (w Krakowskiem: przeczyć)« Zb. I, 19. || »Przecyć = nie pozwalać. zabraniać, np. ociec zaprzecył synowi zeniacki« Pr. fil. IV, 864.

Przeczyszczać się: »Gdy gwiazda latająca czy ognik przeleci po niebie, mówią, że gwiazda przeczyszcza się« Kuj. I, 91.

Przeć p. Przeczka.

Przeć = »przecież, jednakże« Lub. II, 212. »Przeć cię Boże strzeż« Kam. 22. »Chociaż nieraz i pan ich mitygują, przeć dziaduś przemogą« ib. 19. »A przeć nie wszyscy ladaco« ib. 35. »A przeć... nie każdy jeszcze chłop musi umiéć czytać« ib. 47. »Choć i poskoczy kiedy (cena), to przeć nie na długo« ib. 48. »Choćbyś ujął jedno ziareńko, przeć nie stanie ci jednego« ib. 52. »Ładno to wygląda... ale przeć ładniej potem« ib. 72.

Przeć = »uciskać, gnieść, uwierać: nogi harzéj bolą, jak sie idzie z góry, bo pre od palcy« Rozpr. X, 220. »Nogi barzéj bolą z góry, bo pre do palcy = przypiera, ciśnie« ib. 203. »Słowa: mrzeć, wrzeć, przeć, trzeć, drzeć mają w part. praet. act. wrzeł, trzeł, przeł, w part. praet. pass. mrzety, trzety i t. d.« Rozpr. XII, 67. »Parć = przeć« O. || »Od.. przéć w 3 os. l. mn. słyszymy formę prają i preją = pchają, spieszą« Rozpr. X, 193. || »Przéć = zapierać się« Spr. V, 401. »Przyć sie cego = zapierać się« Rozpr. X, 298. »Pietrzątko, niźli pirwy przáł, to wzion sie hnet przyznajać, ze to ón zjád« Wisła VI, 142.

Przeć = palić, parzyć: »Pre: słonko pre, słonko sie zapiéra = słońce dopieka« Spr. V, 400. »Pre a. prze = gorąco dopieka« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 18. »Iskierki na nią padały, bez kosulinę ją przały« Kal. I, 156. »Przać (? raczej: przeć Ł.) = odparzać się z wilgoci: zboże naprzało; nogi przeją = odparzają się od potu« Osip. »Preje« (? K): »Oj wreje, wreje, trzy postronki preje, oj wszystko to się na Kasiunię zleje, będę Kasię w domu bić« Oles. 508.

Przećko »a. Naprzećko = przeciwko, naprzeciwko np. postaw stół przećko drzwi; Jan nie nie znacy naprzećko Piotra« Pr. fil. IV, 864.

Przećwiczyć się: »Posed do skoły, ucył sie bardzo piéknie. Jak sie juz dobrze przećwiczył...« Wisła II, 469.

Przed, Przede: »Wyrosła tam brzezinecka przed moje wroty« Kozł. 122. »Wysła Kasia przede wroty« Fed. 113. »Przede młyn« Lub. I, 284. »Przede wroty; przede

żniwy« Pr. fil. IV. 864. »Psede śmiercią« Was. 97. »Pered = przed« Bisk. 16. »Pered laty = przed laty« ib. 22. »Pered laty, ale: przede dworem« ib. 41. || »Przed« = o: »Ostrzegać przed kontrabandą« Zacharjasiewicz, Wiktorja Regina. || »Przed« = przy: »Wy sie tam tak sprawujecie, ize nawet spokojnie przed wami przespać sie nie mogę« Święt. 322. || »Przed« = od: »Dziękują wszyscy Maćkowi za takie wybawienie ich przed boćkiem« Święt. 359. || »Przed« = dla, z powodu: »Bo mu nijak było opowiedziéć przed dziurgiem krwi i ciężkiej boleści« Kam. 166. || »Przed = dla: 'czy to przede mnie'« Wisła III, 83. »Przede mnie kawałek schowajcie = dla mnie« ib. VII, 94.

Przed p. Przód.

Przedać = »sprzedać« Spr. V, 119. »Przedać (rósade) po kosykach« Chełch. II, 109. »Przedała ji taki bucicek« Zb. V, 259. || »Przedać = sprzedać lub wystawić źle np. Paweł mnie przedał (doniósł) we dworze« Sand. 264. || »Przedać = zanadto dać« Petr.

Przedaj = »przedaż, sprzedaż« Zb. I, 22. »Przedáj« Rozpr. XII, 46. »Przedaj mąki, krup; fabryka i przedaj... tronku« Pr. fil. V, 854. »Na przedaj« = na sprzedaż: Pozn. II, 243. Toż ib. 331. Rozpr. XI, 187. »Na przedáj« Pozn. VI, 294. Toż ib. 341. Cisz. I, 222; ib. 235. Wisła II, 469; ib. IX, 228. Pr. fil. IV, 291. Rozpr. VIII, 210; ib. 232; ib. IX, 177; ib. 213. »Na psedáj« Rozpr. XX, 433.

Przedanka: »Przedąnka = przodownica« Derd. 137.

Przedarmować = »przepróżnować np. 'dzień przedarmować'« Kolb. rękop.

Przedawać = »sprzedawać« Udz. »Przedáwá« (= sprzedaje) Zb. IX, 271. Toż Cinc. 26. »Tam panienki przedawają« Lub. II, 29.

Przedáwatel = »sprzedający« Pr. fil. IV, 291.

Przedáwca = »kupiec« Zb. II, 251.

Przedce p. Przecie.

Przedcę p. Przecie.

Przedchodzić = »wychodzić na spotkanie np. gdy po długim czasie powraca, przedchodzi mu syneczek, siedém lát stary« Ust. z Jaworza.

Przede = przódy, przedtem, dawniej: »Drobne (kraśnięta) bywali na Babim Dole przede« Hilf. 124. || »Przede« p. Przed.

Przedeczek: »Bodajże cię ty przedecku (na przodzie) piorun trzas, co chodziłeś na poleczko bardzo wczas« Łęcz. 38.

Przedecznik: »Przedecnik = przodek, przedecnicy = przodkowie« Pr. fil. V, 854. Toż Wisła VIII, 147.

Przedednie = »najwcześniejsza część doby« Krak. IV, 298. »Kogut pieje na przedednie« Zb. XV, 33. »Przededni«: »Kogut pieje na wczasne przededni« Kopern. P. Bydłożenie.

Przedegradować: »Te obore gdzieindziej przedegráduję (= przestawię)« Pozn. VI, 221.

Przedeńdać = przepiłować: »Zegnał chłopów z piłami i rzno: deńdu, deńdu; gdzie tam, ni mogo przedeńdać uny karpy« Chełch. II, 113.

Przedepnąć = przedziurawić: »Jeziórko zamarzło... o, jeszcze nie bardzo... siekierką nie przetnę... koryszkiem (obcasem u buta) przedepnę« Pozn. V, 169.

Przedeptać = wydeptać, zniszczyć (?): »Jesce moja córusieńka

drózek nie przedepce... piwka nie przepije« Maz. II, 16. »Jesceć mi to moja córka progów nie przedepce... podwórka nie schodzi« ib. III, 254. || »Przedeptać = tupać: »Koniki przed sienią stoją, przedeptają i się oglądają« Wisła VII, 91.

Przedeptywać: »Konik... cugle przedeptuje« Kuj. II, 35.

Przedewsie: »Przedewsia są odrębne (od wsi) o tyle, że przybierają podłużny kierunek inny, niż we właściwej wsi, i ze względu na rozstawienie budynków jeden tylko łuk zataczają« Święt. 40. »Rozeszła się wieść po wsi Targowisku, że w jednym domu na przedewsiu Ostrá sie tłukuje« ib. 483.

Przedeżniwek = »przednowek« Derd. J. 16. »W śpiżarni na przedeżniwku coraz większe pustki« Star. przysł. 76. »Przybrakło na przedeżniwku« Pozn. VI, 142.

Przedgodna Matka Boska = »święto Niepokalanego Poczęcia N. M. Panny« Pr. fil. V, 845. »Przedgodnia = dzień Niepokalanego Poczęcia N. M. P. d. 8 grudnia« Kuj. II, 275. »Przedgodniá, M. Boska przedgodniá = 8 grudnia« Spr. V, 401.

Przedgodnia p. Przedgodna.

Przedgodowy czas = »adwent« Fed. 146.

Przedgody »a. przedgodzie = czas przed Bożem Narodzeniem« Pr. fil. V, 854. »Przedgody = adwent« Gluz. 439. »Przedgody = czas od Bożego Narodzenia do Nowego Roku« Mil. Toż Czark.

Przedgodzie p. Przedgody.

Przedkiepnik = »fartuch« Pobł. 139.

Przedkrośnie = »osnowa, przeniesiona na warsztat i gotowa do roboty« (tkackiej) Wisła VII, 292.

Przedmiejski: »Przedmjesci = przedmiejski« Ram. 164.

Przedmieszczek: »Przedmjeszczk = poprzedni mieszkaniec, poprzednik, przodek« Ram. 164. Toż Pobł. 73.

Przedmieścianki: »Wszystkie panny przedmieścionki w wionecku, tylo jedna burmistrzówna w rąbecku« Maz. III, 123.

Przednica = przodownica przy żniwach: »Idą dwie przednice, kłosami uwieńczone« Lub. I, 124. »Przednica bierze wieniec z kłosów, kwiatów i płodów różnych uwity« Nadm. 93.

Przedniczki: »Części żywotka (gorsetu) są: oplecek, ramiączka i przedniczki« Aten. 1877, II, 111.

Przednik = »przodownik przy sprzęcie zboża na kosy« Pozn. II, 70. »Przednik = pierwszy kośnik« (przy sprzęcie zboża) Nadm. 92. »Przednik = pierwszy owczarz« Hoff 41. Toż Aten. 1877, II, 116. »Przednikę« 6 pp. l. p. Rozpr. IX, 358. || »Przednik = sznur, którym z przodu żerdź na wozie pełnym snopów a. siana do wozu się przytwierdza. Tylny taki sznur zowie się podwoje« Ust. od Święcian.

Przednowek = »czas przed żniwami« Rozpr. VIII, 232. Toż Święt. 711. »Przednᵘöwek« Rozpr, IX, 213. »Przednówek« ib. IX, 187. || »Obfitość grzybów zapowiada, że w roku następnym będzie przednówek« Zb. III, 19.

Przedny = »przedni, przodkowy« Ram. 164. »Przyjechał w przedne podwóreczko, zakołatał w tylne okieneczko« Kolb. 100.

Przedobiedzie: »Na białym koniu święty Marcin jedzie; nie bój się gościa, ruszy w przedobiedzie« Star. przysł. 65.

Przedobyć: »Przedobŷc = przemóc, przezwyciężyć« Ram. 164. Toż Cen. 79. »Przedobŷc sã = przemóc się, przezwyciężyć się« Ram. 164.

Przedobywać: »Przedobŷwac = przemagać, przezwyciężać« Ram. 164. »Przedobŷwac sã = przemagać się, przezwyciężać się« ib.

Przedoc(z)nie = »jawnie np. zrobiła to przedocnie« Pr. fil. V, 854.

Przedoc(z)ny = »jawny np. Bogu wsyćko przedoczne« Pr. fil. V, 854.

Przedodwieczerz: »W przedodwieczérz = w czasie przed wieczorem« Pr. fil. V, 854.

Przedojka = »krowa - jałowica, która jednakże doi się« Petr.

Przedoleć = »przemóc« Wisła VI, 145.

Przedpiecny: »Zapiecni, przedpiecni (= siedzący za piecem, przed piecem)« Zb. IV, 259.

Przedpołudnie: »Przedpołednie« Krak. IV, 298. Por. Bydłożenie.

Przedroższy = najdroższy: »Przedrozsy klénocie« Kozł. 244.

Przedsienie p. Przedsień.

Przedsień = »miejsce przed sienią« Święt. 711. Toż ib. 35. »Przedsienie«: »Na przedsieniu« Sand. 269.

Przedsiębiorstwo »zam. przedsiębierstwo« Wal. 70.

Przedsięwzięcia = »żartobl. piersi kobiece« Ust. z Warszawy.

Przedsobek = »przód ciała, gors koszuli, kamizelki, górnicy« Święt. 711. »Przedsobek = 1, przód, przednia część ubrania 2, fartuch; na przedsobku = przed sobą np. nieść« Pr. fil. V, 854. »Nieść coś na przedsobku = przed sobą« Rozpr. XXVI, 390. »Przedsobek — zasobek = przód — tył« Zb. II, 251. »Przedsobek = kawałek materyi, wprawiony (wstawiony) z przodu do spodnicy w miejscu, gdzie jest zapaska dla zaoszczędzenia materyi, z której jest spodnica. Zwykle przedsobek bywa z grubego płótna« Spr. IV, 381. »Przedsobek = gors« Święt. 47. »Przedsobki« u sukmany ib. 45.

Przedsobnik = »zapaska, niem. Schurzfell« Mrong. 673.

Przedsobny = przedni: »Zamby przedsobne = przednie« Zb. VIII, 255.

Przedsoby = »biust, gors« Parcz. || »Jakie zasoby, takie przedsoby« Rad. II, 5. »Jakie przedsoby, takie zasoby« Maz. III, 216. »Fartuszek bielusieńki jak śnieg był przed soby« Kuj. I, 70.

Przedstanowczy = nie ostateczny: »Wydał wyrok przedstanowczy, że oskarżony... skazany być nie może, dopóki poszkodowany nie zapozwie wilka« Del. 108.

Przedstawiać »się przed kogo = starać się podobać komu« Mil.

Przedstolny: »Starsza druchna tak się odzywa: 'Panowie zastolni, panowie przedstolni!'« Fed. 55. »Starszy drużba... odzywa się do starosty i towarzyszy: 'Panowie zastolni i przedstolni!'« Kal. 131.

Przedświątce = »czas od niedzieli przewodniej do Zielonych świątek« Mil. Toż Spr. V, 119.

Przedświty: »W przedświty = o świcie« Lud. I, 198.

Przedwcześnie = dawniej, poprzednio: »Oświadcyła rodzicom, że niesłuśnie postępowali z nio, ze za kogo jensygo chcieli jo wydać, ze una przedwceśnie temu poprzysięgła i ten jy męzem bedzie« Chełch. I, 44.

Przedwczorem = »przedwczoraj« Rozpr. XII, 46. Toż ib. 51.

Przedwieczny: »Mój wianeczkŏ,

mój przedwiecny, spad-ześ ci my na wiek wiecny« Pozn. III, 198.

Przedzapuście = »czas przed zapustami« Spr. V, 119. »Przedzapuście = czas od Nowego Roku do tłustego czwartku« Mil.

Przedziadek = »pradziadek« Pr. fil. V, 854.

Przedział: »Przedzioł = przedział włosów na głowie« Rozpr. XVII, 56. »Przydział« w temże znacz. Wrześ. 18. »Przydziáł« Zaw. 78. Pr. fil. V, 857. || »Widziáłześ mie, widziáł, kiedym zena przedziáł« Zb. XII, 150.

Przedzielić = »oddzielić, rozdzielić« Zb. I, 22.

Przedzierzgnąć się = przecisnąć się: »Póki nie wyrobił dziury, przez którąby się mógł przedzierzgnąć« Bar. 218. »Przedzierzgnąć się« = wydrzeć się, ujść: »Ciej Czorlińści mocno w żŷda ną kapuzą szmergnąn, Tej sę zaro mul piecielny na wierzch z ni przedzierzgnąn« Derd. 133. || »Przedzierzgnąć się« = przemienić się: »Tak się to w byle co dzierzgało... na ostatku przedzierzgło się w tę dziewcynę« Zb. VIII, 291.

Przedzimek: »Przedzymk = czas przed zimkiem, przed wiosną; używa się tego wyrazu zwykle w znaczeniu: przednówek« Pobł. 73. »Przedzymek = wiosna« Derd. J. 24.

Przedzionko p. Przędzionko.

Przedziwiać = przekręcać, przeinaczać: »Niejeden się domyślał, że jego wywołują, ale się nie stawił: 'co kto ma przedziwiać moje nazwisko', mówił jaki taki« Dyg.

Przedzka p. Przeczka.

Przedźwignienie = »choroba« Pozn. I, 53. »Przedźwignienie = poderwanie się« Ust. z Litwy.

Przedżniwna = »dzień Nawiedzenia Matki Boskiej, 2 lipca« Kuj. II, 275.

Przefertnąć się = »przewrócić się z jednego boku na drugi« Parcz.

Przeformacyć = »przeszyć igłą« Pr. fil. IV, 237.

Przefortasić = »stracić fortunę« Pr. fil. V, 854.

Przefrunąć = »przelecieć (o ptaku)« Wisła III, 89.

Przefurtać = »strwonić« Spr. IV, 22 p. w. Furtać.

Przegadać = »przemówić« Kopern. rękop. »Ani przegadać nie mógł od strachu« Wrześ. T. 48. Toż Zb. XV, 4. »Przegadała woda, przegadała skała, moja kochaneczka przegadać nie chciała« Zejsz. 104. »Kasia nie wstrzymała, słówko przegadała« Wisła II, 132.

Przegadować p. Przegadywać.

Przegadywać = przemawiać: »Bydlęta... o samej północy 'przegadują' ludzką mową« Wisła II, 102. || »Przegadywać« = przedrzeźniać: »Sikora zaczęła przegadywać chłopa« Zb. VII, 113. || »Przegadować = rozpowiadać, robić plotki« Cer.

Przegalina = »przejście w lesie na kształt drogi, lecz powstałe naturalnym sposobem wskutek rzadszych w tem miejscu drzew“ Czark. Toż Maz. V, 53. »Przehalina«: »Na polanach leśnych i przehalinach stają myśliwi na słomki« Tyg. il. XIII, 242 (W. Pol). »Przehalina = przesmyk w lesie niezarosły« Rocz. 199. »Wśród przehaliny« Fed. 325.

Przeganiać = pędzić: »Pewnego razu 'przeganiał' tamtędy owczarczyk owce« Cisz. I, 79.

Przeganica = »w Krakows. przewodnia przegonowa na polu, wyorana pługiem« Zb. I, 22.

Przeganicowy pług = »płużek

do wyorania przegonowej« Zb. I, 22. Przeganica.

Przegarlać = »przedrzeźniać« O.

Przegarlanie = »przedrzeźnianie« O.

Przegarnąć = »przebrać ręką zboże« Święt. 711. || »Przegarnąć« = przejść, przebyć: »My przegarniem — przejedziemy przez rzekę« Hilf. 177, wywodząc to od: przegrabić. »Przegarnąć się = przejść, minąć« Święt. 711.

Przegárzać się = »przekomarzać się np. przegárzáł sie ze mnu° o to« Pr. fil. V, 854. Toż Spr. IV, 328.

Przegawędzić = strawić na rozmowie: »Noc całą przegawędziliśmy z sobą« Bib. Warsz. 1873, II, 354.

Przegiąć: »Przedzic = przegiąć« Ram. 164.

Przegiba p. Przechylinka, Przegiby.

Przegibać = »zginać, bujać« Spr. V, 141. »Przedzibac = przeginać« Ram. 164.

Przegiby = »skały, formą zewnętrzną przypominające siodła» Rozpr. X, 220. Toż Stęczyński Tatry 86, ods. 50. Por. Przechylinka.

Przegichnąć = »przelać płynem naczynie« Parcz.

Przegięcina = »wklęsła część stopy ludzkiej w połowie długości między piętą i palcami, gdzie się stopa ta pod spodem przegina« Pr. fil. IV, 864.

Przeglądać = rozglądać się: »Bydło ino przeglądało (= rozglądywało się)« Kuj. I, 50.

Przeglądy »a. oględziny, oględy, opatry = zwyczaj oglądania gospodarki przez swatów« Zb. I, 88 p. w. Oględziny. »Przeględy = przeszpiegi, zwiady, szpiegowanie« Święt. 711. »Młodzieniec, upatrzywszy sobie dziewczynę, którą za żonę pojąć chce (są to 'przeględy'), wysyła... swatów« Pozn. I, 179.

Przeględować się = przeglądać się: »Bedem já sie przeględować, cy mi licko zbladło« Zaw. 92. »Przeględuje się w przejźradle« Lip. 59.

Przeględy p. Przeglądy.

Przegnać = przepędzić: »Cisnon jedén trzewik, ci przegnali (woły), nie wziéni tego trzewika« Cisz. I, 256. »Przegnâ' zam. przegnala« Hilf. 89. || »Przegnać« = wypędzić: »Przegnała koziołka do boru do wilka« Lub. I, 308. || »Przegnać« = przebić (? K.): »Tako 'na weznie drûgi gozdz, a wkinie zas w mur. Te wôna (môra) miała wu reminja przegnáne« Hilf. 109. || »Przegnany = wytrawny, doświadczony« Pr. fil. IV, 237. || »Przegnany = spędzony, przeżyty: »Ta lipa ma przegnane osiemset roków« Mát. Szczep. 5.

Przegnanie = rozwolnienie żołądka: »Dać na przegnanie = dać na rozwolnienie« Rozpr. III, 375.

Przegnany p. Przegnać.

Przegnieść: Przegniesc = ugnieść, zgnieść: 'Przegniece sã chleba s masłę é sã wurobi setme kulajk' = ugniecie się chleba z masłem i zrobi się siedm pigułek« Ram. 164.

Przegniewać = rozgniewać: »Przeproś Marysiu swoją mateńkę w czemeś ją przegniewała« Wójc. II, 71. »W czemeś ją przegniwała« Skrz. 34. »Przeproś... jeśliś ją przegniewała« Lub. I, 188. »Przeproś matulę, a boś ją przegniewała« ib. 213. »Przeproś... tatula jeśliś go przegniewała« ib. 221. || »Przegniewać« = pogniewać, kogo z kim: »Ludzie... wy źle

radzicie, coście mnie z nim przegniwali« Kolb. 12.

Przegon = »droga, którą przeganiają bydło« Fed. 406. »Wilk na zagonie a kozuchna w gonie (= przegonie)« Zb. VI, 142. »Przegóń = droga a. ścieżka między krzakami a. krzewami, przez którą przegania się bydło« ib. II, 251. || »Przegon = głęboka brózda poprzeczna, lub ukośna w kierunku spadu dla ścieku wody« Pr. fil. IV, 864. »Damy przeguny, to sie obsusy ta parowa« Chełch. II, 110. »Przegóna a. wodnica, jak to wyorzą po siewach, co woda odlatuje« Pozn. VI, 336.

Przegonisko = »droga polna między gruntami, którędy się bydło przepędza« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 18. Spr. V, 401.

Przegorlać się = »przemawiać się« Spr. IV, 338.

Przegorzać = »drażnić słowami, docinać, zuchwale odpowiadać« Święt. 711. »Przegorzać się = przemawiać się, swarzyć się, np. ociec z matką przegorzali się« Zb. II, 251.

Przegorzeć = być przepalonym przez słońce: »Słoma przegorzała« (w żętem zbożu) Kam. 71.

Przegóna p. Przegon.

Przegóń p. Przegon.

Przegórować: »Nie góruj... nic nie przegórujesz« (mówi kochanek dziewczynie, która wbrew jego żądaniu nie chce wrócić do rodziców) Rog. n⁰ 142.

Przegrabić p. Przegarnąć.

Przegrać: »Ty przegrajesz sto talarów« Pozn. IV, 12. »Teraz twoja sprawa przegraje« Cisz. I, 252.

Przegryzka = »przekąska« Kłosy IV, 289. »Młoda pani, przyniósłszy z domu chleba... przegryzkę im zastawia« Pozn. II, 253. »Podaje na przegryzkę prostowȳch kołáczy« Derd. 78.

Przegryźliwy = »zarozumiały, niem. schnippisch« Mrong. 664.

Przegrzać = przygrzać: »Kucharka... jém usmarzy jajeśnice, wódki przegrzeje z tłustościom« Wisła IX, 242. »Wieczerzą przegrzać« Derd. J. 34.

Przegrzecha = »człowiek, który grzechem swoim wywołuje coś złego« Ram. 164. »Przegrzecha = ten, który się przegrzesza, niegodziwiec« Pobł. 73.

Przegrzeszenie »czynność słowa: przegrzeszyć się« Pobł. 73.

Przegrzeszyć się: »Przegrzeszec sę = nie to samo, co grzeszyć, lecz czynić co takiego, czym się łatwo i prawdopodobnie zgrzeszy i na karę Boską zasłuży. O człowieku, który udawał z żartów niemowę. mówi się, że się przegrzeszył, gdy naprawdę mowę utracił. 'Wȳbrydzają w jedzeniu, jeszcze sę przegrzeszą, że nie będą mieli co w gębę wząc'« Pobł. 73. »Przegrzeszȳc sā = grzechem coś spowodować np. 'Sā nie nasmjewáj z môje slepôtȳ, jesz sā przegrzeszysz, ȳ sám bądzesz slepy'« Ram. 164. »Przegrzeszyć się czym = zgrzeszyć« Pr fil. V, 854.

Przegubie = »staw; przegubia = stawy członków. Na przegubiu = w samym stawie. Liszki (gąsienice) mają siłka (wiele) przegubiów = z wielu stawów są złożone« Osip.

Przegun p. Przegon.

Przegwoździć = przebić gwoździem: »Palce u rąg i nóg były przegwożdżone« Zb. V, 122—123.

Przehalina p. Przegalina.

Przehodzić = »przerzucić« (z czeskiego) Listy paedagogické a filologické XII, 470.

Przehulnąć = »przeskoczyć« Pr. fil. V, 854.

Przehycnąć = przeskoczyć: »Nie może przehycnąć« Pozn. I, 237.

Przehysnąć p. Przehysywać.

Przehysywać = przeskakiwać: »Cielęta przehysują« (zagrodę) Kam. 38. »Panowie nauczyli... jangielskie konie przehysywać bez płoty« ib. 63. »Przehysnąć«: »Konie raz przehysły na ściganiu bez płotek« ib. 181.

Przeimać się = kończyć się: »Okrzyki się nie przeimały« Rozpr. XII, 100. Por. Przejąć się.

Przeinaczyć = »zmienić, przemienić« Parcz. Toż Krak. IV, 318. »Przejenacyć = zmienić« Mil.

Przeiskać = skończyć iskać: »Bedzie go tam panna iskała... jak ona go przeiska« Krak. IV, 69.

Przejachać: »Przejachac = przejechać« Ram. 165.

Przejazdowy = »stróż na przejazdach przez szyny kolei żelaznej« Pr. fil. V, 855.

Przejąć = »nauczyć się ze słuchania melodji jakiej, pieśni lub roboty przypatrywaniem się np. przejął od niej tę nutę, od niego szewstwo przejął« Roczn. 228. || »Przejąć« = uwięzić: »Wsadzono go do wiezy, na wieki przejęto« Maz. III, 275. || »Przejąć« = schwycić, ogarnąć: »Uciek, bo go taki strach przejon« Chełch. II, 60. || »Przejąć« = sforsować: »Takem sie nazęna, rąckem sobie przejena« Kal. I, 116. || »Przejąć się« = przebrać się, skończyć się: »Robota sie nigdy nie przejmie (= nie przebierze)« Cinc. 33. Toż Rozpr. XII, 100. Por. Przeimać się, Przejęty.

Przejdziświat »a. obiezyświat, pędziwiatr = włóczęga, latawiec, 'talafus'« Pr. fil. IV, 864.

Przejechać = wyprzedzić, wyścignąć: »Złe dźwiérzęta lecom za nimi; ale przecie ik przejechali« Zb. V, 253. || »Przejechać« = przesunąć: »Weź... kwiaty... i przejedź ji (jej) popod nos, to wstanie« Zb. VII, 6.

Przejemca »nazywał się pies, który ruszonego z miejsca zająca przejmował, jako rączejszy od 'znalazcy'« Prz. ludu VIII, 215.

Przejeść = przekąsić: »Dej mi có przejeś« Zb. V, 226. »Żeby mu dała choć kawałek przejeść« ib. XI, 122. »Trzeba każdemu dać co przejeść« Chełch. I, 228. »Po niem (po motaniu) przejedzono« Was. 94, || »Przejeść« = zjeść, spożyć do końca: »Potraw co nie miara, aż ich przejeść nie mogą« Zb. II, 164. »Tak wielką obfitość mleka, że go nie przejedzą« Krak. III, 127. »Tak wiele mają, że przejeść nie mogą« Wisła V, 756. || »Przejeść« = zwyciężyć jedzeniem: »Jak to zimno zacnie bić cłeka, to powinien tyla jeś; zeby miał brzuch pęknąć, to niech jé, a przejé go« Święt. 632. || »Przejeść się« = wgryźć się: »Bedzie kąsał i kąsał, a łacwo sie przejé do mózgu« Święt. 583.

Przejęty = »na wskroś zły, nieprzyjazny, zawzięty np. babsko to przejęte« Krak. IV, 318. »Ty przejęty bębnie!« ib. I, 119. »Ty przejęty objesie! (obwiesie)« ib. »O wionku mój, wionku, przejęto manijo! Straciła cię niejedna, to cię stracę i jo« Rud. 211.

Przejma »a. przetok = wązki pas wody pomiędzy dwoma przeciwległemi brzegami położony, cieśnina geograficzna« Osip.

Przejmo = »znaleźne, gościniec za zwrócenie zgubionej rzeczy« Ust. z Litwy. || »Przejmo = prosto« Rozpr. XVII, 56. »Na przejmo = na przełaj« ib. XII, 100.

Przejrzadko = »przejrzadełko, zwierciadło małe« Kuj. II, 275. »Przejrzadko a. zwieściadko = zwierciadło« Pozn. I, 93. »Przejrzadko« Pr. fil. IV, 237. Toż Parcz. »Przejrzádko zdr. od przejrzadło« Pr. fil. V, 855. »Przerziatko« Kiel. II, 235. »Przeźdrzo"dko« Rozpr. IX, 137. Przeźrádko« Rud. 127. Rozpr. XXVI, 390.

Przejrzadło = »zwierciadło, lustro« Pr. fil. V, 855. Toż ib. IV, 237. »Do przejźradła« Sand. 141. »Przejrźiadło a. przejźradło« ib. 264. »W przejźradle« Lip. 59. »Przejźradło« Zb. I, 28. »Przeziadło« Rozpr. VIII, 100. »Przerziadło« Pr. fil. V, 856. Wisła VI, 309. »Przeźradło« Święt. 41. »W przeźradle« Zb. X, 273. »Przeźradła« (l. mn.) Krak. IV, 196. »Przeźrádło« Święt. 712. Zdr. »Przeźradełko« : »Przeźradełek« 2 pp. l. mn.) Krak. IV, 196. Por. Przezieradło.

Przejrzeć: Formy: »Przerzić« Lis. Kozł. 268; ib. 281. »Przerziała« Sand. 51. »Przerźij« Kozł. 129. »Przeźryć« Udz. Święt. 277. Zb. XV, 112. »Przezdrzec« Ram. 170. Toż Pobł. 115 p. w. Zdrzec. »Przezdrzec sę = oglądać się« Hilf. 177. »Przeździeć«: Przeździoł = przejrzał« Pr. fil. III, 307. || »Przejrzeć« = wyjrzeć: »Przerźij, wyjrźij pani matko, cy nie jedzie chto do nas« Kozł. 129. »Já z boku pod pierżiny przejrzáłem« (= wyjrzałem z pod pierzyny) Zb. IV, 200. || »Przejrzeć« = odzyskać wzrok: »Potar sobie ocy tą rosą i zaráz przeźrál« Zb. V, 212. »Wonj dzesątego dnia przezdrzą« Cen. 82. || »Przejrzeć« = ?: »Ludzie płacą i modlą sie, ze na sumie przejrzeli i zezgnoili sie (spocili się) święci« (osoby żywe za świętych przebrane) Zb. VII, 76. || »Przedrze Bog = pomagaj Bóg« Hilf. 178.

Przejrziadło p. Przejrzadło.

Przejść: »Przenc, przendă, przeszed, przendzé = przejść« Ram. 166. »Przinc = przejść« Hilf. 118. »Przeńść« Pozn. VI, 84. »Przeńde, przeńdziesz, przeńdymy (czas teraźn.); przeńdź, przeńdźmy, przeńdźcie (rozkaz.)« Rozpr. IX, 147. || »Przejść się« = pójść: »Ni moze sie prze-iść od ławy do ławy« Zb. XV, 57. »Niechże ja się przejdę do rodzonych na poradę« Wójc. II, 71. || »Przejść« = przesiąknąć, nasycić się: »Pasza przeszła śryzogą = czuć ją stęchlizną« Hemp. || »Co to i (jej)... drugim przypominkiem przeszło = druga zapowiedź przedślubna« (wyszła) Kam. 136. »Co juże niczem przeszło« = na niczem się skończyło ib. 181. »Co przez dzień przesło, to dziesięć jáj zniesła« Święt. 445.

Przejźradło p. Przejrzadło.

Przejźrzyty = »przejrzysty« Zb. I, 7.

Przekabacać = »mówić na przekór« Wisła III, 746. »Przekabacać się = sprzeciwiać się« Piątk.

Przekabacić = »skłonić na czyją stronę np. przekabaciółem ojca na swoje stróne« Spr. V, 119. Toż Mil. Pr. fil. III, 497. »Przekabácić = przeciągnąć na swoją stronę« Święt. 711. »Przekabacić się = odstąpić od wiary i narodowości« Osip.

Przekawęczać: »Przekawęcać = dokuczać, przeszkadzać« Fed. 406.

Przekaz: »Przekáz = przekaz, spuścizna, testament« Ram. 165.

Przekazać = pokazać: »Goście wsyscy prosom, zeby im przekázáł« (zwierzę bez języka) Zb. XV,

13. »Przekazać się« = pokazać się: »Tak mu sie przekázała ta bestyja: 'já jes, widzis, bestyja'« Wisła VII, 108. || »Przekazać się = okazać się: 'gdyby się na stróża co przekazało'« Pr. fil. V, 855. Por. Przekazować.

Przekazca = »wichrzyciel, niem. Störer« Mrong. 735.

Przekazić = przeszkodzić: »Bądźmy weseli... pan ojciec nam nie przekazi« Oles. 85.

Przekazować: »Przekazówać, przekazuję = pokazywać: 'różne rzecy przekazówały ji (jej) przed ŭocy' (mamony)« Spr. IV, 328. || »Przekazować sie cém = chełpić się z jakiego przedmiotu, ukazując go często« Święt. 711. »Przekazuje się, ze má taką ładną suknię« ib. 367. »Przekazować sie z cym = chwalić się« Spr. V, 401. »Przekazować sie = przechwalać się« Rozpr. XXVI, 390. Por. Przekazać.

Przekąsowo = z przekąsem, ironicznie: »Przebrani nazywają przekąsowo obstających przy dawnych ubiorach kamzelokami« Pozn. II, 334.

Przekąsywać = »drwinkami przeszkadzać mówiącemu« Czark.

Przekąszać: »Przekãszac, kãszajã, -kąszył, -kãszáj = przegryzać« Ram. 165.

Przeki: »Przeci = w poprzek, na poprzek« Ram. 163. W temże znacz.: »Przéki« Pobł. 73. »Przèki« Hilf. 177. »Przèkj a. pòprzèk« Cen. 65.

Przekidać »a. przekinąć = przerzucić« Pr. fil. V, 855. Por. Przekidnąć.

Przekidły: »Przecidły = przełamany« Ram. 163 p. w. Przecidnąc.

Przekidnąć: »Przecidnąc = przełamać, przetrącić, przetłuc« Ram. 163. »Przecidnąc = gwałtownie przebić« Derd. 137. »Przekidnąc = przetłuc« Pobł. 73.

Przekiepka = »przegryzka, kpienie« (kpiny) Pobł. 139.

Przekinąć »a. przekidać = przerzucić« Pr. fil. V, 855. || »Przekinąć się = przemienić się: 'przekinął się w wilka', 'przekinąć się na inną wiarę'« Pr. fil. IV, 237. Toż ib. 864. »Przekine ja się w siwą zyzulę« Skrz. 15.

Przekińczyk p. Perekińczyk.

Przekipiający: »Świadom swej siły w przekipiającej zuchwałości witał krzykiem wszystkich towarzyszów« Huc. 711.

Przeklasować: »Ną cóz já mám przeklasować (= przebierać)« Zb. V, 262.

Przeklaśnica = »kobieta wybredna« Rozpr. X, 297.

Przeklaśnik = »wywyższający się« Pr. fil. III, 497.

Przeklaśny = »wybredny« Rozpr. X, 297. Toż Wrześ. 18. Spr. IV, 311 p. w. Przebiorny; ib. V, 401. Sab. 135. »Przeklaśny = wybredny w jedzeniu« Spr. IV, 349.

Przekląć: »Przeklic = przekląć« Ram. 165.

Przeklęta panna = »roślina: Cichorium intybus a. Cichorium silvestre« Wisła III, 91.

Przeklętnica: »Każda... pijaczka, przeklętnica... zostać może czarownicą« Zb. XIV, 187.

Przeklętnik = »potępieniec, djabeł« Pr. fil. V, 855. »Idź prec przeklętniku! Djebáł na to« (rzekł) Zb. V, 195. || »Przeklętnik« = przeklęty, potępiony: »Przeklętnicy! idźcie... przeklętniki do piekła« Zb. IV, 88. »Przeklętnicy! nie słuchali posłanego« Kiel. II, 146. »Pseklentnicy! idźta wy tám, káj lichotá« Zb. XIV, 224. || »Przeklętnik« = wymyślanie: »Ha!

przeklętniku!« Zmor. 116. || »Przeklętnik = taki co przeklina« Pr. fil. V, 855. »Przeklętnik = nałogowo klnący« Święt. 711. »Nałożyła na przeklętnika różaniec« ib. 549. »Zémstowniki, przeklętniki« Cisz. I, 285.

Przeklęty = djabeł: »Kto Wojtkowej kobiécie zadał przeklętego, co juże ją trzy dni dławi« Zmor. 32.

Przeklinacz: »Tęn kląn z początku, bo to był bezecnik, psieklinác« Zb. VII, 59.

Przeklinać »na kogo = przeklinać kogo: »Jak ci jo wyzymá, to na nie przeklina« Rozpr. VIII, 167. || »Przeklinać = zaklinać« Pr. fil. IV, 237. »Diak przeklina się, że nie było wątróbki« Bar. 138.

Przeklon = »przekleństwo« Pr. fil. V, 855. Toż Pleszcz. 41.

Przekludzać się = przeprowadzać się: »Gdo sie dziewięć razy przekludzá, to tak jakby ráz wygorzáł« Cinc. 13. »Przekludzić się = przeprowadzić się« Tyg. il. 2, XIV, 185.

Przekludzić się p. Przekludzać się.

Przekłudziny = »przenosiny po weselu« Wędr. XXVI, 135.

Przekładać = »przechodzić z jednego miejsca na drugie, nie omijając żadnego, któregoby myśliwy albo pies nie zwiedził; o wyżle« Pr. fil. V, 855. || »Juże na połniu przekłada« = nadchodzi popołudnie Kam. 157. || »Przekładać komu = tłumaczyć komu, pojaśniać kogo, przekonywać« Święt. 711.

Przekładaniec = placek, strucla z makiem lub serem« Pr. fil. IV, 238. »Przekładańce i mazurki« Krak. I, 282.

Przekłapać: »Kłapie, zeby go ani miądlicą nie przekłapáł (o gadatiwym)« Święt. 675.

Przekobiały = »gdy bydlę ma w poprzek tułowia biały pas, a całe gniadej, karej lub płowej maści« Czark. Toż Osip. Maz. V, 55.

Przekoléć = »zdechnąć« Petr.

Przekomarny = »gniewliwy, obraźliwy« Święt. (str. nie wskazana Ł.).

Przekomary = »kłótnie« Spr. IV, 338.

Przekomarzać się = »kłócić się« Spr. IV, 338. »Przekomarzać sie = sprzeciwiać się« Fed. 406.

Przekomorzyć = »przemódz« Fed. 406.

Przekonać się: »Ale mu ten przekłádáł biskup, ze to jes prάwda, i ón nie chciáł sie przekónać na tem« Cisz. I, 35. || »Przekonać się« = dowiedzieć się: »Já tam pojadę i przekonám sie, co to jes za światło« Święt. 511. »Niech se tam świéci, a ty sie nie przekonuj« ib. || »Nicegój sie za żywota nie przekonał, bo jemu wszendzie nie dobrze było« Zb. IV, 197. || »Przekonać się do kogo« = powziąć uczucie przyjazne Wilkoński, Ramoty III, 178.

Przekopyrtnąć = »przewrócić« Rozpr. X, 297. »Przekopyrtnąć się = przewrócić się« Spr. IV, 29. Toż ib. V, 401. Rozpr. XXVI, 390. »Przekopyrtnąć się = kozła wyminąć« Wrześ. 18. »Przekopyrtnon sie i spád« Zb. V, 237. »Az sie kowál przekopyrtnół« ib. XV, 23.

Przekosić = »oczarować? urzec? 'jeno mie nie przekoś czernemi oczyma« Rozpr. III, 375. »Jeno mie nie przekoś carnemi ocyma« Zb. XII, 185.

Przekosztować = pożreć: »Przekostówane = niem. verzehrt« Opol. 16.

Przekować: »Przekôwac = 1, czynić cośkolwiek na poprzek 2, bronować (hakować) na poprzek 3, czynić na przekór, sprzeciwiać się« Ram. 165. Toż w 2 i 3 znaczeniu Pobł. 73.

Przekraczować = przestępować, przekraczać: »Wiśta koniu, wiśta, nie przekracuj dyśla« Zaw. 78. »Gdo granice przekráczuje, ten se życia ukrócuje« Cinc. 14.

Przekrasny = piękny: »Przekrasnego syneczka nosiła« Rog. nº 5. »To przekrasne dziewczątko« ib. nº 59. »Niesę wieniec przekrasnej dziewczynie« ib. nº 280. »W dalse królestwo, tam, gdzie je panna, przekrasna Helena« Chełch. I, 206. »Przekraśny« Wędr. XXVI, 135.

Przekropny = wilgotny, trochę dżdżysty: »Po śnieżnej zimie a przekropnym spozimku przepowiadali wszyscy rok mokry« Pozn. III, 227. »Powietrze przekropne... wpłynęło na okopowe rośliny« Korespondent Handl. Roln. i Przemysł. 1872, nº sierpniowy.

Przekrócić = »przerwać, zatrzymać« Petr.

Przekrzta = »żyd ochrzczony« Hempel. »Przeksta« w temże znacz. Ust. z Litwy.

Przeksta p. Przekrzta.

Przekściały p. Przekścieć.

Przekścieć = przekwitnąć, okwitnąć: »Przekściały = przekwitły« Pr. fil. IV, 834 p. w. Kścieć. »Czeromcha juże przekściała« Osip.

Przekuczać: »Przekucać kogo = dokuczać komu« Wrześ. 18. Toż Rozpr. X, 297.

Przekuda = »przekora« Pleszcz. 41.

Przekulić = przetoczyć, potoczyć, obrócić: »Wilk przekulił się trzykroć w powietrzu i... o ziemię hrymnął« Gliń. III, 167. »Jak dam, to aż przekulisz się«. »Kiedy kura zapieje, to ją przekulić kilka razy po podłodze; jeżeli przypadnie ogon na próg, to ocalona; jeżeli głowa, to ją uciąć«. »Aby dziecię nie płakało, położyć gacie ojcowskie na progu i przekulić przez próg dziecię« (nie podano, zkąd te cytaty wzięto Ł.). »Przekulnąć« w temże znaczeniu. »Te kamienie były przekulnięte« Pozn. VI, 48. »Panny przekulnęły ten kamiń« ib. 105.

Przekulnąć p. Przekulić.

Przekumlać komu = »dokuczać komu« Parcz.

Przekwaterować się = przenieść się na mieszkanie, zamieszkać: »Biédny chłop... tam sie przekwaterowáł« Święt. 365.

Przelać się: »Przeleje się« = dostanie się: »Chwat jesteś... ale tera to i chwatom sie przeleje... młóćmy go« Chełch. I, 231.

Przelamparcić »majątek = puścić, stracić« Pr. fil. V, 855.

Przelampkować »a. przelampować = wydać na lampki, przepić« Wrześ. 18. Por. Przelompować.

Przelampować p. Przelampkować.

Przelaszczkowy zając = »marczak, zając młody, tegoroczny, na którego w końcu wiosny charty wprawiają, myśl.« Pr. fil V, 855.

Przelatać: »Przelata bez usy = przelatuje przez uszy« Zb. VIII, 253.

Przelazać: »Ma trzewicki z zelaza, ledwie bez (przez) próg przelaza« Sand. 115.

Przeląbić: »Przeląbic = rozbić, rozwalić (np. drzwi)« Hilf. 177. Por. Przełąbka.

Przeledwie = »zaledwie: i ocudziła swego Jasieńka przeledwie« Pr. fil. V, 855.

P r z e l e k = »przełyk, łyk« Hilf. 177.

P r z e l e w a c z = »handlarz bydła« Aten. XLV, 227. »Przeléwác = handlarz bydła, przekupień« Święt. 711. »Przeléwoc = przekupień« Udz. »Przeliwacz a. przelewacz = handlarz, prędko odprzedający rzecz kupioną; pośrednik kredytem zwykle, lub 'pyskowaniem' (gardłowaniem) kupno załatwiający« Krak. IV, 318. »Przeliwacz = przekupień miejski, okpisz« ib. 310. Toż ib. 316.

P r z e l e w a ć s i ę = zbywać: »Ónému sie takze nie przeléwá (= nie obfituje w dostatki)« Święt. 679.

P r z e l ę k n ą ć s i ę: »Staneli... przelęknioni« Cisz. I, 251.

P r z e l i n a = »1, grunt, ziemia, co się pokazuje z pod topniejącego na wiosnę śniegu 2, golizna, miejsce przetarte np. Mało nie szpetniejsze bywa srebro, kiedy się na niem przeliny z otartego pozłocenia ukażą« O.

P r z e l o m p o w a ć = »zmarnić, stracić majątek« Święt. 711. Toż Rozpr. XVII, 92. »Miáłeś tyla gruntu i bydła, toś przelompowáł« Święt. 440.

N a p r z e l o t — na wylot: »Cierlicę stanowi deszczka bukowa z dwoma... rowkami, wyrzniętemi na przelot« Lub. I, 86.

P r z e ł a j: »Przechodnie drzwi na przełaj, t. j. na drugą stronę (domu) na podwórze« Krak. I, 154. »Wpatrywać się (w kogoś) z przełaju« (= na bakier, z pod oka) Kraszewski, Kopciuszek II, 207.

P r z e ł a m a ć »niedźwiedzia = zabić oszczepem, myśl.« Pr. fil. V, 855. Por. P r z e ł a m a n y.

P r z e ł a m a n i e: »Tak zwane przez lud oberwanie lub przełamanie« (= choroba) Wisła V, 421.

P r z e ł a m a n y »jastrząb = który się przyzwyczai być posłusznym na gwizdanie ptasznika i przylatywać przynajmniej z odległości stu kroków, myśl « Pr. fil. V, 855.

P r z e ł a m i a ć: »Przełamjac = przełamywać« Ram. 165.

P r z e ł a m i ć: »Przełamic = przełamać, złamać« Ram. 165.

P r z e ł a n d y c z y ć p. P r z e ł a n d y d ż y ć.

P r z e ł a n d y d ż y ć a. P r z e ł a n d y c z y ć = przepróżniaczyć: »Przełandycyć a. przełandydzyć: Przełandydzyliście cały dzień, a roboty mało« Spr. V, 401.

P r z e ł a s u n i ć = »powydawać na łakotki, niem. vernaschen« Mrong. 845.

P r z e ł a z = »miejsce w płocie przeznaczone do przełażenia« Osip. »Przełaz = kołek, kamień, lub ławeczka pod płotem, ułatwiająca przełażenie na drugą stronę« Fed. 406. »Przełaz = ławeczka poprzeczna w płocie do przełażenia« Pr. fil. IV, 865. Toż Tyg. il. 1, IX, 228. Sand. 264. Roczn. 229. Zdr. »Przełazek« Święt. 711. »Wysokie przełazki mój ojciec pogrodził« Pauli 206. »Przełazik« Sand. 25. || »Przełaz« = przewóz?, most?: »Na onej rzece nie było przełazu, więc... zwróciła się z prośbą do konia, aby ją przeniósł na drogą stronę« Zb. VII, 108.

P r z e ł ą b k a = »przerębla« Zb. XII, 8. »Przełomka = przerębla« O.

P r z e ł ą c z k a p. P r z e c h y l i n k a, P r z e ł ę c z.

P r z e ł ę c z = »siodłowate przejście na grzbiecie góry lub pomiędzy szczytami« Wrześ. 18. »Przełęc = wązki pas ziemi lub skały, łączący dwie góry« Rozpr. X, 220. »Przełęcka, przełącka (= przełęcz, na grzbietowej linii góry albo pasma gór (tak zwanej grani) miejsce nieco spłaszczone (najczęściej pomiędzy dwiema wysta-

jącemi ścianami skał znajdujące się), przez które można przejść na drugą stronę góry« Spr. V, 401.

Przełęczka p. Przełęcz.

Przełęczysty: »Przełęcysty = wygięty, przegięty w grzbiecie np. koń przełęcysty, dach przełęcysty« Spr. V. 401.

Przełamka p. Przełąbka.

Przełożek p. Przełóg.

Przełożyć: »Przełożyć kijem« = obić: »Nie paskudujcie, bobym was kijem przełozył« Krak. IV, 77. || »Przełozyć sie = przebrać miarę w jedzeniu« Święt. 712. || »Przełożyło«: (Chłopakowi) »przełożyło na Gromnicę na trzeci po dwudziestu« = zaczął 23 rok życia Kam. 10. Toż ib. 170. »Już mi po pięćdziesiąt przyłożyło« ib. 135. »Przełożyło się« w temże znaczeniu: »Przełożyło mi sie na pietnasty = zacząłem 15-ty rok« Pr. fil. IV. 238.

Przełóg: »Nacieli my grochu na przełogu« Wisła VIII, 507. »Zasadziłem grochu tam przy przełogu, przy dolinie« Łęcz. 50. Zdr. »Przełożek«: »Nasieję ja groszku tam, tam przy przełożku« Rad. I, 186.

Przełudzać (może przyłudzać): »Przełudzac = wabić« Hilf. 177.

Przełykować = wysmagać: »Wzioł postronka, bez tylec ją przełykował« Maz. II, 148. »On też jej podziękował, przez plecy ją przełykował« Lub. I, 299.

Przemachlować = »zamienić z kimś jakąś rzecz na inną mniejszej wartości, dać się oszukać« Święt. 712.

Przemacierzały = »zleżały« Rozpr. XVII, 56.

Przemanikować = »przepuścić, np. pieniądze, ojcowiznę« Pobł. 139.

Przemarcować = »przemianę zrobić: mój chłop przemarcował koło u sąsiada« Spr. IV, 338. Por. Przemarcyć.

Przemarcyć = »zamienić się na cośkolwiek« Pr. fil. III. 497. »Przemarcyć sie = zamienić się« Święt. 712. »Przemarcyć sie (zfrymarczyć) = zamienić się« Rozpr. XVII. 92.

Przemarznąć: »Przemarłnąć« Rozpr. IX, 276. »Przemjarłnąć« Ram. 166. || »Przemarznąć = zaziębić się« Osip.

Przemaszkiecić = »przetrwonić pieniądze na łakocie« Pr fil. V. 855.

Przemawiać = przymawiać: »Zaczęli mu zazdrościć i przemawiać, że co on ma być taki przemądrzały« Zb. XII. 105. »Przemawiać sie = robić sobie wzajemnie wyrzuty« Święt. 712.

Przemawianie = zamawianie: »Wróżbit t. j. szarlatan, trudniący się kuracją chłopów: przemawianiem, wypędzaniem złego ducha« Kam. 108. Baba znana z przemawiania nad choremi« ib. 112.

Przemazgować = »przemazywać« Święt. 712.

Przemądrzały: »Jak... doskonale brał na rozum nauki, to mu zaczęli zazdrościć i przemawiać, że co on ma być taki przemądrzały« Zb. XII, 105.

Przemiarkować: »Ino ze go (diabła) ksiądz przemiarkował« (i nie dał mu iść tam, dokąd ten zamyślił) Wisła I, 103.

Przemiarty = »przegłodzony« Pobł. 73.

Przemiarznąć p. Przemarznąć.

Przemiąć: »Já se młócę, z jedny strony trochę przemnę, na drugą przewrócę« Święt. 198.

Przemienić: »Toby sie byli przeminyli w ludzi« Pozn. VI, 93.

»Przemienić się czem« = zamienić się w co: »Przemienię ja się małą płociczką... Przemienię ja się siwym gołębiem... Przemienię się gwiazdeczką« Rog. nº 285.

Przemierzać: »Przemnirzać« Chełch. I, 183. Toż ib. II, 20. »Na przełamanie niemowlęcia przemierza się je. W tym celu należy wziąść chustkę i wznak dziecko rozłożywszy, ręce mierzyć od łokcia do łokcia chustką« Kuj. I, 94.

Przemierzły = »obmierzły« Fed. 406.

Przemileny = miły, drogi: »Mój brat przemileny« Zejsz. 68. »Matko moja psemilena« Goszczyński, Tatry 278.

Przemikicić = »przekabacić, zjednać dla siebie« Pr. fil. V, 855.

Przemiknąć (? K.) = przemoknąć: »Jeszcze dwie takie tęcze (ulewy), a ziemia przemiknie« Pobł. 101 p. w. Tęcza.

Przeminąć: »Przeminął go gniew« = ochłonął z gniewu Zb. II, 143.

Przemiotniczek = »koszulka dziecinna krojem ornatu z otworem na głowę« (Nie podano zkąd wzięte Ł.).

Przemknąć: »Przemknąc = przemknąć, przejść szybko« Ram. 166.

Przemnirzać p. Przemierzać.

Przemocować się: »Przemôcowac sã = przeforsować się, przemęczyć się, przepracować się« Ram. 166.

Przemoczysty: »Przemocysty rok dżydżysty, mokry« Pr. fil. IV, 865.

Przemorzyć się = strawić zjedzone, poczuć głód: »Niém tén ugotował, tén sie przemorzuł; jak wzion jeś, zjád« (= nim ugotowano drugie jadło, chłop po pierwszem jadle głód poczuł) Cisz. I, 263.

Przemot = »gdy nitka na okrągłem motowidle opuści jeden z kołków, na okręgu koła umieszczonych« Ust. z Lidy.

Przemowa = »mowa pogrzebowa« Mil.

Przemożenie = »możność« Zb. I, 28.

Przemóc się = zerwać sobie siły np. potrzebne ci było dźwigać, ześ sie az przemogła« Krak. IV, 318.

Przemówić z 3 pp. = przemówić do kogoś: »Karolince przemówił« Rog. nº 59. »Przemowiłabym słoweczko, ale nie mam komu« ib. nº 192. || »Przemówić kogoś« = namówić: »Stary nie móg sie odwazyć, ale ze un go przemowiuł, wzieni i pośli« Chełch. I, 248. »Przemówił (namówił) jednego żołniérza« Kiel. II, 230. || »Przemówić« = zamówić: »Ułanicha kila razy przemówiła« (chorobę) Kam. 158.

Przemówka = »wymówka, wyrzut« Święt. 712.

Przemrzeć: »Człowiek głodu nie przemrze, wszycko ine przeciérpi« Cinc. 10.

Przemsza = »ścieżka lub drożyna do przebywania przez mszary« (t. j. miejsca bagniste, mchem obrosłe) Osip.

Przemycić = »popełnić coś złego, zbroić, zawinić« Święt. 712. || »Przemycić się« = przestać mieć rozwolnienie: »Prosięta przemyciły się« Maz. V, 56. Por. Mycka, Mycić się.

Przemykać: »Moja matusicko, daj mnie za muzykę, bo ja za muzykom dobrze nie przemykám (= rada go widzę)« (właściwie: za muzykantem o mało nie latam Ł.) Wisła VIII, 219. Por. Przenikać.

Przemyknąć = »przelecieć wartko« List St. Witkiewicza.

Przemylić się = omylić się: »Gdybym się w czem cokolwiek przemylił« Wisła IV, 801. »Jusci to ja sie psiemylił« Del. 105.

Przemysł: »Jak do organisty przysed, tak sie takim podáł, ze wsystkie przemysły wié, co tyn organista robi« Zb. VIII, 316.

Przemyśl: »Zajdę do Przemyśla« Rud. 147.

Przemyślać: »Przemýszlac=przemyśliwać« Ram. 166. || »Przemyślać«: »A já jezdem taki, który przemyślá do tego młynarza« = zamierza młynarza okraść Wisła VIII, 811.

Przemyślny: »Rzuca się myśliwy na przemyślne strony« Pozn. IV, 265. Por. Przesmyczy.

Przemyślować = rozmyślać: »Teráz dopiéro zacon nas Twardoski przemyślować nad tém« Zb. V, 192. »Okropnie sie Jaś zaturbował i przemyśluje, jakby tu ucic« ib. XI, 81. »Wciągle przemyśluje, jakby go tu zgubić« ib. 94.

Przenadobny: »Panienka wyszła przenadobnych obyczajów; musiała bydź z cudzych krajów« Wójc. II, 241.

Przenagabany = nadużywany(?): »Przenagabana cierpliwość obraca się w popędliwość« Star. przysł. 24.

Przenaglać się = spieszyć się: »Nie należy się przenaglać (spieszyć), lecz trzeba czekać« Huc. 599.

Przenajszlachetniejszy: »Drzewo przenajślachetniejse« (krzyża świętego) Rozpr. IX, 191.

Przenamówić = »namówić kogo do zmiany powziętego zamiaru« Pr. fil. IV, 238. »Przenamówić = 1, odradzić 2, odmówić służącego komu np. przenamówieł moje dziwke do siebie« Mil.

Przenaszać: »Przenaszac = przenosić często« Ram. 166.

Przenąkać: »Przenąkac = zbliżyć się« (? K.) Hilf. 177.

Przenc p. Przejść.

Przenikać = dążyć, biec: »Przenika gwiazdeczka, przenika na niebie i ja też przenikam, chłopczyno, do ciebie« Sand. 137. »Ja moja matusiu daj mie za muzykę, bo já za muzykom dobrze nie przenikám« Zb. XII, 160 (p. objaśnienie do Przemykać Ł.). || »Przenikać« = przychodzić na myśl: »I oto przenika igo rodziców i igo samygo... ze pewnie to wyrok boski« Chełch. I, 273.

Przenizać = »przeciągnąć nitkę przez igłę, lub cokolwiek przez dziurkę jakąś« O.

Przenocować = przyjąć na nocleg: »Prosi, żeby ją... przenocowała« Kuj. I, 120. »Przyjemnie jéch przyjęna i przenocowała« ib. 155. »Przenocuj mnie« Kolb. 315. Toż Maz. III, 309. »Przenocujże mię« Pozn. IV, 310. Tak samo z 4 pp. Pozn. VI, 19. Zb. IV, 100. Zb. V, 264. Zb. VIII, 79. Zb. XII, 138. Chełch. I, 187. Zejsz. 83. Wisła II, 114; ib. VII, 122. Fed. 124. »Aby go przenocówała« Cisz. I, 118. || »Przenocować się = spędzić noc: »Ni miał sie gdzie przenocować« Kuj. I, 119. »Chcę się przenocować« Krak. IV, 150. »Przenocował się« Pozn. VI, 18. Tak samo: Kiel. II, 227. Lub. II, 185; ib. 205. Zb. IV, 196. Zb. VIII, 316; ib. 319. »Kcę sie u nik psienocować« Zb. VII, 61. »Sie przenocówali« Cisz. I, 90. »Tamok sie przenocówać« ib. 152.

Przenosić: »Mam cie o coś prosić: zebyś mnie nie chciała ockami przenosić« Wisła IX, 348.

Przenosie = »przegródka pomiędzy nozdrzami nosa« Osip.

Przenosiny = »przeprowadzenie państwa młodych na miejsce ich zamieszkania« Zb. X, 235. Toż Zb. XIV, 114. Fed. 125. Kal. I, 142. »Przenosiny = zabawa poślubna u państwa młodych« Wisła III, 513. Toż ib. VII, 731. Zb. I, 90. || »Przenosiny = udręczenie, kłopot« Spr. IV, 338. Por. Przenoszenie.

Przenoszenie = »przykre przejście, zatarg np. miáłek ś niom wielgie przenosenie« Spr. V, 401.

Przenukać: »Przenûkac = przegnać, przepędzić« Ram. 166.

Przeoblec — przebrać, przeodziać: »Przeoblecony = przebrany« Listy paedagogické a filologické XII, 470. »Przeobluk sie zara i przychodzi do bidnego« Chełch. I, 200.

Przeoczać = »o ptaku, gdy przez sieć ucieka« Prz. ludu VI, 126.

Przeonaczyć = »przeinaczyć, zmienić« Wrześ. 18. »Przeonaczyć = przeistoczyć, przemienić« Udz. »Przeunacyć« Rozpr. X, 298. Toż Spr. V, 386 p. w. Onacyć. »Przeonaczyć się = przeinaczyć się, odmienić się, przebrać się« Zb. I, 31. »Przeonacyć (sie) = zepsuć (się), przemienić (się) na gorsze« Spr. IV, 359.

Przeor: »Przewuór = przeor« Rozpr. VIII, 89.

Przeora: »S tej ta strony jęziora zielini się przeora. Jeno ja się rosśmielę, to przeorę zasieję« Lip. 55. »S tej ta strony przeory stoi lipa zielona« ib. 120.

Przeorać: »Będę orał i przeorał kochance odłóg« Pozn. V, 89.

Przeoryna = »przegroda, klatka w stajni na konia« Zb. XI, 260. »Posadził (parobka) konno na przeorynie« ib. »Przeoryna = ścianka, oddzielająca konia od konia w stajni, przegroda« ib. 264.

Przepadać się = przepadać, zachwycać się: »Matka przepada się za kwiatami« Orzeszkowa.

Przepadlisko = »bagno grzęskie, 'no to jest mokradle'« Ust. od Olkusza.

Przepadlista: »Tylko przyszed ten przepadlista, ten czárt« Pozn. VI, 44.

Przepadlisty = »który dużo i często je, a mimo to jest chudym« Rozpr. IX, 213. Por. Przepadzisty.

Przepadniony p. Przepaść.

Przepadować = przepadywać: Desce przepadowały« Wisła VI, 144.

Przepadzisty = »dużo jedzący, a zawsze głodny i chudy; na Mazowszu 'przepadziwy'« Spr. IV, 311. Toż ib. 348. Por. Przepadlisty. || »Przepadzisty rok = nie wróżący dobrych urodzajów« Osip. »Przepadzista zima = zmienna« Kłosy VII, 279. »Pora roku nieraz przepadzista z deszczem i śniegiem« ib. 279.

Przepadziwy p. Przepadzisty.

Przepalać: »Djabeł przesusza tu skarby czyli przepala pieniądze« Krak. III, 62. »Pieniądze (zakopane w ziemi) przepalają się« Zb. XIV, 135. »Skarby... przepalają się« Święt. 104. || »Przepalać wódkę«: »Jest gorzałka przepalana« Kiel. II, 100.

Przepálanie = »środek przeciw przelęknieniu« (palenie lnu nad głową chorego) opis Święt. 622.

Przepalanka = »wódka z miodem gotowana« Töp. 104. »Uraczyć się przepalanką« Kal. I, 74. »Przepalanka = krupnik« Ust. z Litwy.

Przepalczysko = »kawałek gruntu, na którym zwykle zboże wy-

sycha przedwcześnie« Od St. Mleczki ze wschodniej części Płockiego.

Przepalić = »1, prędko przebiec np. zając przepalił przez pole 2, przejść kogo w czym« Pr. fil. IV, 285.

Przepałkonić sie = »przetrzeć się, wyjaśnieć (o chmurach i pogodzie)« Sand. 264.

Przeparzeniec = »człowiek nie mający ukończonego wykształcenia (coś wiedzący i lepiej ubierający się)« Udz.

Przeparzyć = »uderzyć kogo np. dobrze chłopca wicią bez zadek przeparzył« Krak. IV, 318. »Przeparzyć = uderzyć rózgą lub patykiem« Udz. Toż Święt. 712. Zb. I, 53 p. w. Sparzyć. »Radaby je (dzieci) nieraz przeparzyć patykiem lub ręką« Mát. W. 5. »Zeby go kto kijosem przez bary dobrze przeparzył« Wisła VIII, 283.

Przepasanka = »tasiemka lub sznurek do przewiązywania kądzieli« Pr. fil. V, 855.

Przepastliwy: »Przepastlfwy = przepaścisty« Ram. 165. »W przepastliwym dole« Derd. 116.

Przepaścisty = zawzięty: »Głupiaś ty z takiem przepaścistem kochaniem!« Tyg. il. 1, X, 378.

Przepaść = »zgubić jakąś rzecz, stracić np. jużeś te pieniądze przepasł« Udz. »Przepaść co = zgubić, za bezcen sprzedać« Święt. 712. »Przepaść = zgubić, stracić np. jużeście mi to przepaśli!« Zb. I, 49. »Miałak se kochanka, alek go przepasła« Zb. XII, 181.

Przepaść = zginąć: »Przepadło macocho!« = już zapóźno Rozpr. VIII, 168. »Konie przepadszy się« = przepadły Ust. z Litwy. »Przepadł kamień woda« = przepadł, jak kamień w wodzie Wisła VIII, 105. »O bodaj to bagno listeckiem przepadło« Kętrz. 61. »Przepadniony« = zgubiony, zabity: »Ten pon wstoł... bo i ón też był przepadniony i zmartwychwstáł« Pozn. VI, 44.

Przepaść: »Maju, maju, dej mi maści, przepuscę cie bez przepaści« Święt. 593. || »Przepaść = wielka ilość np. przepaść jest grzybów« Mst.

Przepaśny = przepastny, zawzięty: »E! to garlác przepaśny« Spr. V, 355 p. w. Garlác.

Przepaśnica = »pasek św. Jerzego« Maz. III, 344. || »Przepaśnica = gdzieindziej 'nieszczęśnica', wielka choroba, ciężka choroba (z Krakowskiego)« Bib. Warsz. LXXX, 629.

Przepatrzeć: »Psiepatrzáł« = przejrzał, przepatrzył Zb. VII, 66. || »Przepatrzeć się« = przywidzieć się: »Może ci się też przepatrzało, że to klecha, może to chtó inny« Pozn. VI, 338.

Przepatrzowiny = »pierwsze odwiedziny u panny, po których dopiero mogą nastąpić 'námówiny'« Spr. V, 401. Toż ib. IV, 311.

Przepedać p. Przepowiadać.

Przepedzieć p. Przepowiedzieć.

Przepełszczyzna: »Przepełscyzna = grunt, na którym rośnie bujnie słoma i nacina, ale nie ziarno« Pr. fil. IV, 865.

Przepenetrować »a. spenetrować = przejrzeć« Wisła III, 746 p. w. Penetrować. »Trzeba przepenetrować torbę... cy tez niema zaszytych talarków« Zb. X, 186.

Przepęd = »1, pędzenie bydła 2, zbytnie gnanie np. koni« Ust. z Litwy.

Przepędzać: »Zapusty przepędzają (miotłą), ażeby Post święty już nadchodzący miał miejsce« Kiel. I, 50.

Przepić: »Inne znowu zimna można przepić« (półkwaterek wódki wypić, kieliszek do góry dnem postawić i wyjść szybko nie zapłaciwszy, to febra przejdzie) Święt. 632. || »Przepić się = chorować po upiciu się« ib. 712.

Przepiecek: »Siadła sobie na przepiecku« Wójc. II, 335.

Przepieczny = »bezpieczny, zabezpieczony, pewny« O.

Przepiekny p. Przepiękny.

Przepiełać = wyrywać zielsko co większe« Pr. fil. IV, 857 p. w. Pleć.

Przepiełucha = »przepiórka (żartobl.) Osip. »Przepiełucha (przepiórka) przyzywa: 'Pójdźcie pleć, pójdźcie pleć!'« Wisła VII, 175.

Przepierać się = spierać się, sprzeczać się: »Dzieci jak sie zaceni nad jadłem przepirać i bić« Chełch. I, 55. »Jak sie tak zaceni przepirać« ib. 264.

Przepieraga: »Maga, maga, przepieraga« Łęcz. 35.

Przepierdásek: »Ptasek przepierdásek« (wyraz improwizowany K.) Zb. X, 138. || »Przepierdoski = przysmaczki« Udz.

Przepierdować: »Przepierdówać = grymasić, przebierać« Spr. IV, 328.

Przepierka: »Przepiérka = małe pranie« Pr. fil. IV, 238. || »Przepiérki = spory« Pozn. VI, 306.

Przepierkować = »o głosie skowronka« Prz. ludu VI, 126.

Przepierować »a. Przepiórować = wywodzić trele, śpiewać« O. »Ptaszek... głosem przepieruje« Wójc. I, 227.

Przepierzenie = »przegroda z desek lub drzewa, dzieląca np. jednę izbę na dwie« Udz. »Przepierzenie = przegródka z desek w izbie, przeforsztowanie« Osip. »Przepierzenie = przedział« Święt. 712.

Przepierzę = pisklę przepiórki: »Płoszą wszystkie dzikie przepierzęta« Pozn. IV, 100. Por. Przepiórka.

Przepierzica = »przepiórka« Hilf. 175.

Przepierzyć = »przedzielić pewną przestrzeń deszczkami« Święt. 712.

Przepiękny = bardzo piękny: »Przepiękne kwiaty« Wójc. II, 189. »Przepiekny« Udz. »Przepiekne saty« Łęcz. 150. »Przepiekną szateczke« Zb. IX, 272. »Wiedom przepieknom paniom« Wisła I, 311. »Przepikny jarzec« ib. VI, 145. »Przepiykne marmułowe swody (schody)« Zb. V, 218.

Przepikny p. Przepiękny.

Przepilnować = spędzić czas na pilnowaniu: »Bez te dwie noce przepilnował« Chełch. I, 21.

Przepiór: »Młoda przepióreczka nie ma ogoneczka, bo jej stary przepiór ogoneczek przebił« Rud. 137. Por. Przepiórka.

Przepiórczę = pisklę przepiórki: »Młode przepiórczęta« Wójc. II, 112. Toż Kal. I, 177. Por. Przepiórka.

Przepióreczka p. Przepiórka.

Przepióreńka p. Przepiórka.

Przepiórka: »Formy: »Trzepiórka« Kuj. II, 285. Zdr. »Przepiereczka« Lip. 67. »Trzepiereczka« Pozn. V, 105. »Przepiórenka« ib. II, 315. »Trzepiereńka« ib. V, 105. || »Przepiórka = taniec, czasami po oczepinach i po udawaniu kulawej« Pozn. II, 315. »Przepiórka = taniec« Pozn. III, 201; ib. V, 105. Zb. X, 74. Rad. I, 114. Was. 139. Juc. 198. »Przepióreczka = taniec ludu sandomierskiego pląsany w nocy po oczepinach« Zb. I, 90. Toż Sand. 45. »Przepióreczka = taniec« Pozn. III 187. Kiel. I, 74. Kal. I, 141.

|| »Przepiórka = gra« Rud. 137. Wisła II. 64. »Przepióreczka = gra« Wisła V, 558. || »Przepiórka = garstka nieżżętego zboża zostawiona na polu po żniwach i spleciona w trzy warkocze« Maz. V, 100. »Przepiórka = kępka żyta, zostawiona przy dożynkach na polu 'dla przepiórki' gwoli starożytnego zwyczaju« Pr. fil. IV, 865. Toż Kłosy VII, 106. Por. Przepierczę, Przepierzica, Przepiórczę, Przepiór, Przepiórzyca.

Przepiórować p. Przepierować.

Przepiórzyca: »A stane já sie dzikom przepiórzycom« Wisła VIII, 702. »Dziką przepiórzycą« Zb. VI, 112. »Przepierzica« Hilf. 175 p. w. Piepierzica. »Przepjerzica« Ram. 167. Zdr. »Przepiórzyczka« Pozn. IV, 100. Por. Przepiórka.

Przepiórzyczka p. Przepiórzyca.

Przepisać = napisać: »Papier, na którym było przepisane, że ten, kto złapie tę skrzyneczkę, żeby wiedział« Zb. XIII, 104.

Przepitek = »1, niesmak po wytrzeźwieniu się z pijanego stanu 2. pijatyka« Święt. 712. »Po przepitku ma być dobra kwaśnica« ib 6. »Zaprasza... drużba do przekąski i przepitku« Maz. I, 224.

Przeplamitować = przepowiedzieć: »Plamitarka przeplamitowała, co bedzie mniała dziecko« Chełch. I, 139.

Przeplenić = »stracić majątek« Pr. fil. V, 855.

Przepletać = »przeplatać« Pr. fil. IV, 238.

Przeplęgnąć się = »wyrodzić się« Pr. fil. V, 855.

Przeplota = »wicie lub prątki, któremi wiąże się kołki w płocie: na nich opierają się oblaki lub żerdzie« Spr. IV, 367.

Przepłacić = przypłacić: »Niejedna przepłaciła to zdrowiem« Zb. XIII. 78.

Przepławka = »urządzenie, ułatwiające rybom przebywanie przeszkód w ich wędrówkach. Niem. Fischweg, Fischtreppe« Prac.

Przepłochy: »Żyto nie obiecuje świetnego omłotu skutkiem t. zw. przepłochów w kłosach« Czas 1885, nº 178.

Przepłot = »drabina na bierwionach wkopanych do ziemi na podwórzu, bardzo długie ma szczeble, pomiędzy które zasadza się zboże do suszenia« O. »Przepłot = miejsce do suszenia na słońcu przez długi czas snopów zbożowych« Petr. »Na przepłocie... wisiała... skóra kusego wilka« Gliń. III, 178.

Przepłynąć = przejść, upłynąć: »Przepłynęło już temu kilka lat« Zb. IV, 194.

Przepojne pieniądze = »pieniądze, składane przez gości weselnych na korzyść państwa młodych przy piciu piwa« Pr. fil. IV, 238.

Przepołowić = »rozdzielić na połowę« Tyg. il. 2, IV, 274.

Przepomnieć = »zapomnieć« Święt. 712. Lis. W temże znaczeniu: »Psepomnieć« Rozpr. XX, 433. »Przepómnieć« Mil.

Przepomóc »kogo = przekonać« Święt. 712. || »Przepomóc = pokonać, zmóc: »W imie Boze, który ktorego przepomoze« (w bijatyce) Wisła VIII, 284. || »Przepomóc się = 1, zdobyć się na co 2. dostać zapomogę« Pr. fil. IV, 238. »Przepomóc sie = poradzić sobie« Święt. 712.

Przeporuczyć = »poruczyć, oddać« Petr.

Przepowiadać = mówić, opowiadać: »Jak se tam chłopi o nim

przepowiadają, to on z wokomona poszeł na prepinatora« Kam. 14. »W drukowanem pisaniu (w książkach) o gospodarstwie... przepowiadają« ib. 51. »Jegomość o nim przepowiadają, co uściwy« ib. 75. »Przepowiadał = opowiadał« ib. 94. »Okolicne rzecy o ni przepowiádáł« Zb. IV, 208. || »Przepowiedać = 1, wróżyć na przyszłość 2, opowiadać opowieść, powtarzać to, co się od innych słyszało« Pr. fil. IV, 865. || »Przepedać = podawać komu słowa do powtórzenia« Święt. 712. »Jak człowiek śpiewa, tak śpiewa, a jak ten... co przepowiada. to hoda się myli« Lub. I, 323. »Śpiewają nabożne pieśni za przewodnikiem, który im je zwrotkami 'przepowiadá'« Święt. 548. || »Przepowiadać = powiedzieć do kogo, przemówić np. dopiero św. Józef przepowiada do niego« Pr. fil. V, 855. || »Przepowiadać« = podpowiadać, wskazywać: »Dwa mie wiedą za ramiona, bych nie upád na kolana, a ten trzeci przepowiadać, kierą noge naprzód stawiać« Zb. IX, 260.

Przepowiadka = »powiastka, bajka« Pr. fil. IV, 238. »Przepowiádka = powiastka, gadka« Wisła V, 162. Toż Jastrz. »O niebie są u nas także różne przepowiadki (opowiadania) i to wszystko jest prawda« Matusiak Kw. 15. Por. Przepowiastka.

Przepowiastka = »powiastka, legenda, anegdota« Pr. fil. IV, 865. Toż ib. V, 856. »Przepowiástka powiastka, anegdota« Spr. IV, 328. »Powieści... noszą w gwarze ludowej nazwy przepowiastek, bajek i gadek« Chełch. I, 10. »O panie, co lubiał słuchać przepowiastków« ib. 50. Por. Przepowiadka.

Przepowiedzieć: »Przepedzieć = przepowiedzieć« Święt. 712. || »Wróz źle mu roki przepowiedziáł« (= odgadł) Święt. 489. || »Przepowiedzieć« = przemówić: »Nic pan więcej do chłopów nie przepowiedział« Kam. 32. »Kużdy chłop ciszkiem do się przepowie« ib. 193. »Ani słowa przepedzíéć nié mogli« Święt. 472. »Nie dobrze o nim przepedzieli« ib. 490. || »Przepowiedzieć« = zażartować: »Pan zajedno cosik przepowiedział (opowiadał, żartował) chłopom, a oni w lepsze robili« Kam. 32. »Do niektóréj dziéwki... wogrodnik co przepowié (zażartuje)« ib. 129. || »Przepowiedzieć« = zmienić: »Czyby ni można przepowiedzieć (z ambony) na Kaśkę?« (zapowiedzi przedślubnych zam. na Zofkę) Kuj. I, 50. || »Przepowiedzieć = 1, powtórzyć (zadaną lekcję) 2, opowiedzieć coś nieprawdziwego« Mil.

Przepowijać p. Przepowinąć.

Przepowinąć = »odmienić powicie« Pr. fil. V, 856. »Przepowijać« = toż ib.

Przepój = »obrzęd przepijania wianka podczas wesela« Pr. fil. IV, 238.

Przepómnieć p. Przepomnieć.

Przepór = »przesmyk między skałami« Pr. fil. V, 156.

Przepragnąć = »przekisnąć np. mleko się przepragnie« Spr. V, 401.

Przepraszać = mówić egzortę na pogrzebie: »Mówi jeden egzortę, 'jes obrany, to przeprásá' na tym pogrzebie« Mát. 16. || »Przepraszać = zamawiać« Pr. fil. V, 856.

Przeprosić: »Przeproś Marysiu swoją Mateńkę, w czemeś ją pogniewała« Wójc. II, 71. »Jasio (jadąc na wesele) ojca przeprosił« ib. 70. »Przeprojze go« = prze-

prośże go Święt. 383. || »Przeprosić się« = udobruchać się, dać się przeprosić: »Słoneczko wysoko, śniádaniá nie widać; cy sie pogniwali, cy ni mają co dać. Jak sie pogniwali, to niech sie przeproszą; niechże mi śniádanie na pole wynoszą« Zb. XV, 60. »Niech se tam gádają i krzycą; przeprosą sie óni, przeprosą, jak uźrą, ze já jest królem« Święt. 374. || »Przeprosić się na śmierć« = zginąć, umrzeć: »Tam się wszyscy wojaczkowie na śmierć przeprosili; jedno jeden nie przeprosił... bo on pedział, iż nie zginie, iż go kula minie« Rog. nº 31. Toż ib. nº 33.

Przeprosiny = »część obrzędu weselnego« (opis) Pr. fil. V, 856. »Przeprosiny = gdy przy wyjeździe do ślubu panna młoda przeprasza rodziców swoich« Zb. I, 90. W temże znaczeniu: »Pseprosiny« Zb. XIV, 173. »Przeprosiny« Maz. I, 222. Lub. I, 199. Pleszcz. 63. || »Przeprosiny pośmiertne« = mowa pogrzebowa przed wyniesieniem zwłok na cmentarz ze stodoły lub trupiarni parafialnej Zb. XIV, 183.

Przeproszka = »zaprosiny na wesele przez t. zw. placmistrza lub proszaka« Wisła IV, 799.

Przeprośba = »przepraszanie: prosi Marysia swoich rodziców do przeprośby do stołu (wesel.)« Pr. fil. V, 856. »Pojadę ja (Drewicz w niewoli) na przeprośbę pana Puławskiego« Maz. II, 127.

Przeprowadzić = spędzić, przebyć: »Przeprowadziłam tyla lat w bidzie = spędziłam« Zb. II, 236.

Przeprowadziny = »gdy pan młody zabiera żonę do swego domu« (opis) Święt. 162.

Przeprowadzka = »przeprowadzanie się« Pr. fil. IV, 238. Toż Tyg. il. 2, V, 176. Kłosy XIII, 43.

Przeprząc: »Przeprzidz = przeprząc« Ram. 167.

Przeprzeczyć = »przejść przed kim drogę na poprzek np. zając przeprzeczył mi drogę« Spr. V, 141.

Przeprzęgać: »Przeprzégac = przeprzęgać« Ram. 167.

Przeprzeć = przekonać: »Rodzice mu nie chco dozwalać, ale nie mogli go przeprzyć« Chełch. I, 139. »Kiedy cie przeprzyć nie moge, to mozes jechać« ib. 225.

Przepuknąć się = pęknąć: »Gdy obrane (gdzie się zbierze materja) miejsce (w ciele) przepóknie się« Zb. V, 280. »Zeby sie odbitek (miejsce bolące na pięcie) przepuk« Święt. 619. || »Bądź cicho, bo ci sie przepuknie (rodzice lub starsi grożą dzieciom chłostą« ib. 670.

Przepuknięcie = pęknięcie: »W następstwie ich (bolączek) przepuknięcia« Święt. 610.

Przepusta = »odstęp, szczerba, luka pomiędzy zębami« Ust. z Płockiego od St. Mleczki. || »Przepusta = dopuszczenie Boskie, zamieszanie, wielkie nieszczęście np. powstała prawdziwa przepusta« Krasn. 307.

Przepustka: »Śpiewają: jedna przepustka, groch i kapusta« (w grze w anioła i djabła) Wisła V, 562.

Przepustne: »W grze tak się mówi: pierwsze przepustne, drugie kapustne, trzecie darowane, czwarte ukarane« Pr. fil. V, 856.

Przepuszczać p. Przepuścić.

Przepuszczenie: »Przepuscenie = dopust Boży« Mil.

Przepuszczka = »kawałek płótna do cedzenia mleka« Pr. fil. V, 856.

Przepuścić = »przeprowadzić« Kłosy VIII, 86. || »Przepuścić, przepuszczać« = przebaczyć, przebaczać: »Ze i nám pán Bóg przepuscá, i já mu tez przepusce« Cisz. I, 250. »Przepuścić = darować« Mil. || »Przepuścić = zmarnotrawić, przepić majątek« Święt. 712. || »Przepuścić sie na kogo = uprzedzić się do kogo« Mil.

Przeputać = »fortunę zmarnotrawić« Tyg. il. r. 1871, str. 166.

Przepytować = »przepraszać« Spr. IV, 348. Toż Sab. 135. »Przepytujem wás bar-z piknie, cobyście sie na nás nie gniéwali« Spr. V, 401 p. w. Przepytywać. Toż ib. IV, 311. || »Przepytujem« = z przeproszeniem: »Uchowaliśmy — przepytujem — piknego wieprzka« ib. V, 402. »Kciáł świni, (przepytujem), dać nádługse zycie« Wisła VI, 141.

Przerabiać = »szuflować (zboże)« Pozn. I, 102. || »Tańcowała, nie umiała, ino zadem przerabiáła« ib. V, 151.

Przeraduch = »niezgodny« Udz.

Przaraza = »ziarnko nierozwinięte, które zaniknie i kłos będzie pusty« Z listu S. Udzieli. »Będzie przeraza na zboże« Zb. XIV, 133. »Przeraza na zimniáki = zaraza, kiedy liście czernieją i schną« Udz.

Przerazić = »porazić, uszkodzić, poniszczyć, chybić np. latoś pszenica była przerażona« Krak. IV, 319. || »Przerazić kogo lub się = przestraszyć kogo lub się« Osip.

Przerażenie = »przelęknienie« Osip.

Przerābić: »Przerābic = przerąbać« Ram. 167. || »Przerābic sā = przerąbać się, rąbaniem utorować sobie drogę« ib.

Przerābla p. Przerębel.

Przerābować: »Przerābôwac = przerębywać« Ram. 167. || »Przerābôwac sā = przerębywać się, rąbaniem torować sobie drogę« ib.

Przerąbka = »przerębla« O.

Przerebek »(zam. przerębek) = wyszycie na rękawach koszuli kobiecej przy ramionach« Pr. fil. V, 975. Por. Przeremki.

Przeredzić = »zdradzić« Kolb. Słown. »Do innej sie komendujes a mnie przeredzis« Maz. III, 241. »Bo cie ten hultaj przeredzi (zdradzi)« ib. I, 232. »Dzisiaj... mnie przeredził (zdradził)« Kolb. 11. »Przeredziłbym cie Anuś, ale mi cię zal. Inne se przeredzaj, a mnie pokój daj« Rad. II, 111.

Przeremki: »Składa się ona (koszula kobieca) z następujących części: stan, rękawy, przeremki, ćwikle, kołnirz osewki« Was. 52. Por. Przerebek, Przyramki.

Przerębel: »Jezioro, w którem... wyrąbano przerębel« Choc. 107. »Przerębla«: »W przeręblę« Pozn. VI, 120. »Przerābla« Ram. 167. »Scerębel = przerębel« Mil. »Przyrębel« Rozpr. XII, 9; ib. IX, 141. »Przyręblá« Rozpr. VIII, 193; ib. IX, 161. Święt. 713.

Przeręczyć: »Przeręcyć = wyręczyć np. przeręc ze mnie, bok sie cysto umordowáł« Spr. V, 402.

Przeroczać = zapraszać: »Do jedzenia przeroczáli (= zapraszali)« Hilf. 136.

Przerok = urok: »Lipę... przeciwko czarom i przerokom używają« Pozn. III, 44.

Przeruszka: »Przeruska = przerwa« Rozpr. XVII, 56.

Przeruszyć = przerwać: »Jeżeli się kto ważyć będzie przeruszyć nasz sen« Huc 462.

Przeruwać sie = »przerywać się

np. wiwaty sie nie przeruwały« Pr. fil. IV, 287.

Przerw: »Do przerwi = do przerwania się, do oberwania się, do wyczerpania sił. np. do przerwi bym robiła, żeby mieć na wszyćko« Pr. fil. V, 856.

Przerwa = rodzaj rośliny: »Lysimachia Nummularia u ludu ruskiego wołoknyk a. pererwa t. j. przerwa« Zb. VI, 272.

Przerwać = rozerwać: »Chusteczkę... na poły przerwała« Rog. nº 36. »Przerwać« = rozerwać, w grze w rzepę lub buraczek Wisła III, 60. || »Przerwać się, przewziąść się = zmordować się, dźwigając ciężary i z tego powodu chorować« Święt. 712. »Przerwáł się, jak dym na górę wynosiuł« ib. 68. »Beldonek... sam dźwigał dalej, o mało sie z tego nie przerwał w sobie« Beld. 107.

Przerwibok = »przetacznik, roślina (na Szląźku)« O.

Przerwaniec = »przetacznik zwyczajny, Veronica, roślina« Lub. II, 155.

Przerwiec: »Czerwiec = przerwiec« Zb. VI, 171.

Przerwij-żelazo: »Drugi (piesek) miał imie Przerwij-żelazo« Pozn. VI, 86.

Przerwisko = »rozpogodzenie się po długich deszczach, np. hnet sie zrobi przerwisko« Spr. V, 402.

Przerywany król = »nazwa gry« (opis) Zb. X, 79.

Przerzec = rzec, powiedzieć: »Niektóry przerzek« Kam. 17. »Czy ja też aby słowo przerzek do jegomości ż« ib. 74. »Ciężko mu było przerzec słowa« ib. 122. »Baba żalem przerzece« ib. 129. »Ni słowem nie przerzekła« ib. 136. »Ni mu słowem dało przerzec« (= nie mógł ani słowa wymówić) ib. 145. »Nie przerzek: 'niech będzie pochwalony'« ib. 163. »Ani słowem mu nie przerzekła« ib. 164. »Język ledwo przerzecze« Pozn. I, 270. »Ni słówka z kim przerzec« Kiel. II, 117. »Jesce słowa nie przerzek« Rad. II. 91. Toż Łęcz. 170. »Przerzec-ze aby jedno słowo« Kal. I, 129. || »Przerzec się« = wymówić coś nieopatrznie. »Przerzekłam się tatusiu jakoś i tak mię Pan Bóg nawidził« Krak. IV, 162.

Przerzeczka = »przemówienie« Spr. IV. 338.

Przerzeszać: »Przerzeszac = przewiązywać« Ram. 168.

Przerzeszyć: »Przerzeszŷc = przewiązać« Ram. 168.

Przerzetnica p. Przerzytnica.

Przerziadko p. Przejrzadko.

Przerziadło p. Przejrzadło.

Przerzić p. Przejrzeć.

Przerzucić się = »przeistoczyć się, przedzierzgnąć się, np. djabeł w psa, czumak w gęś się przerzucił« Roczn. 229. »Przerzucić się czym = przemienić się w co« Pr. fil. IV, 238. »Przerzucę ja się złotym pierścieńcem« ib. Toż Wójc. I, 243.

Przerzypić = przekaszlać: Suchotnik całą noc przerzŷpił« Pobł. 83 p. w. Rzŷpic.

Przerzytnica: »Przerzetnica (przerzutnica) = pierzyna wierzchnia« Pobł. 74.

Przesadno = zanadto: »'Nie drogo płacicie'... 'A już to Bogiem nie przesadno« Kam. 15.

Przesady = »zmowy, zasadzki« Kopern. »Nie wiedziáł, jakie przesady na niego som« Zb. XV, 43.

Przesadzić przez kij = zbić: »Przesadzę ja cię bez kij = zbiję ja ci skórę« Kuj. I, 52.

Przeseblec = »przewdziać np. kôszũlã przeseblec, bo je décht mókrá« Ram. 166.

Przeseliny p. Przesyliny.

Przesforniać = przewałęsać: »Przesforniać sie, zesforniać. sforniać sie np. całyś dzień tak ino przesforniáł; zesforniáłek całućki dzień koło chałupy i nicek nika nie zrobił; nie sforniáj sie koło mnie. idź ka fces« Spr. V, 402.

Przesiadować = przesiadywać: »Przesiadował« Kam. 87. Toż Święt. 338.

Przesiedzieć = przesiadywać: »Walek ino u niego przesiedzi« Kaspr. 10.

Przesieweczki: »Będziesz moją, jéno mi się przesieweczki w polu dostoją« Pozn. V, 27.

Przesilać się = »ważyć się (o niepewnej pogodzie) np. jakoś dzisiaj od samego rana tak się przesila« Ust. z Nałęczowa.

Przesilenie = nadmierny wysiłek: »Z przesilenia i choroby... umarli« Pozn. VI, 212.

Przesilić = »zwyciężyć« Ust. z Jaworza. || »Przesilić się« = wysilić się: »Palce tej ręki zdają się jakby przesilone, skościałe po jakimeś czynie gwałtownym« Siem. 59.

Przesipianie p. Przesypianie.

Przesiurczeć: »Jak kto spomniáł ňo nim, to az krew przesiurcała po jéj twarzyцce« Zb. VII, 49.

Przeskarżać: »Przeskarzać = oskarżać« Pleszcz. 41.

Przeskoczka = matka niezamężna« Kam. 146. Toż Krak. IV, 319; ib. II, 117. Pozn. II, 151. Święt. 712. Hempel. Rud. 37. Wisła VIII, 493. Spr. V, 402. Piątk. Udz. || »Przeskoczka = przepiórka« Lub. II, 142. Por. Przeskoczna.

Przeskoczna: »Przeskocná a. przezimka = kobieta. która miała nieślubne dziecko« Spr. IV. 381. Por. Przeskoczka.

Przeskoknąć = przeskoczyć: »Przeskokła« Chełch. II. 21.

Przeskokować = przeskakiwać: »Przeskokowali« Cisz. I. 181.

Przeskrobać = »zawinić, zbroić, zrobić coś złego« Święt. 712. Toż Krak. IV, 319. »Przeskrobać = zawiele sobie pozwolić« Ust. z Litwy. || »Przeskrobać = obić« Rozpr. X, 297.

Przeskubać »a. przeskrobać = zawinić« Krak. IV, 319 p. w. Przeskrobać.

Przesłyszeć się = »źle. niedokładnie usłyszeć np. on się przesłyszał« Kopern.

Przesmradzać = »grymasić w jedzeniu. w ubraniu« Parcz. Toż Pr. fil. V, 856. || »Przesmradzać się = często z domu wychodzić niepotrzebnie« Pr. fil. IV, 278.

Przesmutny: »Ach biada mnie przesmutnemu« Rog. n⁰ 199. »A mnie przesmutnemu ciężko listu przecytać« Rad. II. 68. Toż Kozł. 130.

Przesmycze (?) = przesmyk (?): »I wysed myśliwy na przesmyce stroną« Maz. III, 293. Por. Przesmyczy.

Przesmyczy: »Rzuci się myśliwy na przesmyczą stronę« Oles. 63. Toż Krak. II. 211. Por. Przesmycze, Przemyślny.

Przesmyk = »którędy zwierzyna zwykle przechodzi. Na takich przesmykach zastawiano niegdyś sieci łowieckie« Pr. fil. IV, 865.

Przesmykacz = »1. włóczęga 2, zwierz przechodni« Wrześ. 18.

Przesny p. Prasny.

Przespać = »zapłodnić dziewczynę np. wôna była wnet przespáná« Ram. 168. »Dzewczą było... przespáne« Hilf. 123. Toż Pobł. 74. || »Przespać się = mieć dziecko nieślubne np. przespała sie Kaśka od Kuby« Spr. V, 402.

»Przespać się = dziewczyna wolnego stanu zapada w ciążę. Tu zwroty: 'Kto ją przespał?' — 'od kogo się przespała?'« ib. IV, 348.

Przespanie = sen: »Idź do izby i prześpij się; ostatnie to i przespanie. dusa z ciałem się rozstanie« Maz. V. 291.

Przespanica »a. przespánka, przeskocka = matka nieślubnego dziecka« Spr. V, 402. Toż ib. IV, 311, 348. »Przespanica = cudzołożnica« Wrześ. 18. Toż Rozpr. X, 298.

Przespánka: »Nieślubny ino od przespánki« Spr. V, 342 p. Przespanica.

Przesperacja p. Desperacja.

Przesprada p. Przestrada.

Przestać: Formy: »Przestaj« = przestań Sand. 66. Toż Kiel. I, 101. Nieosobowo: »Od tego casu przestało stękać« Wisła VII, 107.

Przestany = przejrzały: »Poziemki przestane« = przejrzałe Ust. z Nałęczowa.

Przestańsko = nazwa miejscowości (podanie o powstaniu tej nazwy) Wisła V, 648.

Przestawić: »Matka go przestawiéła do wojska, do polskiego, za Poláków i oddała« Cisz. I, 130.

Przestawka = »sieć różnej długości, obsadzona na kijach, używana podczas połowu ryb na spustach« Prac.

Przestąpić = zastąpić drogę: »Ugnijże się panieneczko do pasa, przestąpisz-ci pawiowi od lasa» Kuj. I. 270.

Przestąpienie: »Cy mie Bóg skárał za przestompiénie słowa matki, cy co!« Cisz. I, 130.

Przesterczyć = wytknąć: »Przesterczyć głowę« Huc 511.

Przesterkować = wytykać: »Przesterkuje głowę« Huc. 715.

Przestęp = »nazwa rośliny, zwanej inaczej uśpiwrzodem lub śpiwrzodem« Pr. fil. IV. 865. »Przestęp = Bryonia alba« Wisła I, 102. Toż Zb. VI. 235. »Jeden przestęp jest 'c(ł)owiecy. światowy', a drugi jes 'krowi'« Mát. śp. II, 4.

Przestępnik = »bezbożnik« Parcz. || »Przestępnik = ziele, które się na płotach obwija« Gluz. 514.

Przestępować = zastępować drogę: »Jasio jedzie... przestępuje w drodze Kasińce« Maz. V, 299. »Jasio (Kasi)... przestępuje drogi« Wójc. I, 62.

Przestojały = »przestały, zadojrzały« Was. 245.

Przestojeć się: »Przestojec sã = stać zadługo, przestać się« Ram. 169.

Przestrach = »roślina lecznicza od przestrachu dzieci« Pr. fil. V, 856. Toż Wisła VIII, 353. »Przestrach = skrzyp, przęstka (Hippuris, Tannenwedel)« Lub. II, 160.

Przestrada »a. przesprada = przestroga« Pozn. IV, 274. »Jam nie słuchał ojca, ni przestrady brata« ib.

Przestraszliwy = »łatwo się przestraszający« Pr. fil. V. 856.

Przestrasznie = bardzo wiele: »Miáł król córke. Przestraśnie sie uo nie królów ubiégało« Zb. V, 251.

Przestraszny = okropny: »Przestraszna... nowina« Zb. X, 177. || »Przestraszny = ogromny« Mil. »Nie bądź kobito, tylo stuń sie przestraśno śkapo« Chełch. I, 34.

Przestrono: »Przestróno = przestrono, przestronnie« Pr. fil. IV, 238. »Má przestrono w gębie = wszystko mu jedno, czy powie prawdę, czy fałsz« Cinc. 23. »Potem táńcą dzie przestrono, dzie ciásno to nie« Mát. 9. »Prze-

stworno = przestrono« Kuj. II, 275. Por. Przestrzeniej.

Przestrony = obszerny: »Rękawiczka i trzewiczek, kiedy są przestrone« Oles. 151.

Przestrzał = »bywalec« Rozpr. III, 375.

Przestrzegać się = dybać, czyhać, zasadzić się: »Liptowiánie sie przéstrzégáli na niego« Zb. XV, 5.

Przestrzeniej = bardziej przestrono: »Bedzie mi przestrzenij« Zb. XII, 143. »Wydżze sobie do sieni, bedzie ci tam przestrzeni« ib. 199. »Bedzies miał tam przestrzeni« ib. XIV, 93. »Bedzie mu przestrzeni« ib. 99.

Przestrzeń r. m.: »Chcę panom pokazać, jak na małym przestrzeniu sprytnie urządzić się można« Zb. I, 22

Przestworno p. Przestrono.

Przesuch »a. przesusza = przeschnięcie dróg na wiosnę« Ust. z Litwy.

Przesukiwać »a. sukać = za pomocą kołowrotka przenosić nici wątku z przędzion, umieszczonych na wijakach, na cewki« List. Bystronia. Por. Sukać.

Przesusza p. Przesuch.

Przesuwać = »przebiegać (o dziku, o jeleniu) myśl.« Pr. fil. V, 856.

Przeswarzyć = przekrzyczeć: »Nikt nie móg (baby) przegadać ani przeswarzyć... Pan... dawał... kobity do nij swarzyć się, zeby ją przekrzycały« Krak. IV, 229.

Przesyliny = »zasiągnięcie wiadomości przez kobietę przed skojarzeniem się małżeństwa« Święt. 712. Toż Rozpr. XVII, 92. »Przeseliny«: »Wiecie? u Galichy muzyka, przeseliny Grzesia z Maryną« Sewer.

Przesypać = posypać: »Leżą... z twarzami mąką przesypanemi« Bar. 24. || »Przesypać = drewniany budynek przebudować ze starego drzewa na nowo. Wincenty Pol pisze: 'ilekroć tylko młyn był przesypany'. Przesypać statek = przerobić na nowo naczynie z klepek« Pr. fil. IV, 865.

Przesypianie = sen, spanie: »Prześpijze sie. — Trudne moje przesypianie« Wisła II, 139. Toż ib. III, 585. »Przesipianie«: »Wieczne przesipianie« Kuj. II, 49.

Przeszadzać = wymawiać ż, cz, sz zamiast z, c, s: »Organista... nadętym językiem porządnie łaciną upstrzonym przeszadza w mowie czyli oracyi powitalnej« Krak. I, 255.

Przeszary: »Co ładne to ładne my tu rzeczy nadybali, ale... my tylko stare i przeszare nabywać umiemy« Lub. I, 180.

Przeszatrować = »przetrzeć« Petr.

Przeszczerzać: »Przescyrzać a. wyscyrzać sie = wykpiwać« Mil.

Przeszczyknąć: »Przescyknąć = przerwać paznogciami« Święt. 712.

Przeszeptać = zapewne przegadać: »Świekry-matuli nigdy nie przesepce... świekry-matuli nigdy nie przesceka« Rad. II, 54.

Przeszkadzać = straszyć: »Nocą, powiadają, że tutaj przeszkadza« Tyg. il. 1, X, 456. »Teraz nieczysta siła nie przeszkadzała widomie« Zmor. 158. »Dzwoniącemu tamże pochowani przedniejsi wodzowie Krzyżaków jękiem, a nawet otwieraniem się mogił przeszkadzali« Kuj. I, 32. »Tam bardzo kusi i przeszkadza« ib. 116. Toż ib. 117. »Przez poświęcenie domu, w którym to licho przeszkadza, można się pozbyć przeszkody« Gluz. 508. »W.. starym zamku... przeszkadzało« Bal. 85.

»Przeszkadza = domowy duch, zwany szpukiem, straszy t. j. hałasuje na poddaszu domu mieszkalnego nocą« Osip. »W tym kościele przeszkadza« Kozł. 350. »Po śmirci chodzić i przeszkadzać« ib. 359. »Złe przeszkadza« Was. 92. »Nic nie prześkadzało« (= nie straszyło) Chełch. I, 21. »Prześkadzało« ib. II, 36. »Prześkadzać« ib. 78.

Przeszkoda = strachy: »Przez poświęcenie domu... można się pozbyć przeszkody« Gluz. 508. »Prześkoda = nadprzyrodzone straszydło« Mil. »Przeszkoda« w temże znaczeniu: Was. 85. Lub. II, 197. Wisła VIII, 272. || »Tu má pán jakąś przeskode w ogrodzie, ze jabłonka złote jabka rodziéła i uschła« Cisz. I, 148. || »Za przeskodom być = nie podobać się« Rozpr. XI, 187.

Przeszkodnica: »Złośliwa czarnoksiężnica przebiła mnie... i dopokądem się nie wydobył na wierzch z uwziątku przeszkodnicy, nie mogłem świecić« Krak. III, 29.

Przeszkodnik: »Przeskodnik = szkodnik, przeciwnik« Krak. IV, 319.

Przeszkodzić = przeszkadzać: »Już ci tu nie będę matulu moja... więcyj przeszkodzić« Rad. II, 54. || »Przeszkodzić« = szkodzić: »Bijom z harmát, coby sie to (syrena) kryło, bo to jest przeskodzące« Zb. XI, 4.

Przeszpieg: »Prześpieg = wszystkowiedz, ciekawiec. Wysłać na prześpiegi = na zwiady, dla zasięgnięcia języka« Pr. fil. IV, 865. »Prześpiegi = podpatrywania, schadzki i zmowy« Krak. IV, 319. »Ktoby... był tam na prześpiegach« (= podpatrywał) Krak. III, 95. »Chcąc się wywiedzieć o usposobieniu 'ojców' dziewczyny, wysyłają 'na prześpiegi' swachę« Fed. 33. || »Prześpiegiem = fortelem« Lub. II, 154. »Prześpiegi = pomysły« Mil.

Przeszturnąć = przebić: »A ciej hocie pekanowi przeszturnęne skorę« (= a gdy haki węgorzowi przebiły skórę) Derd. 106.

Przeszybnąć = »przebić, przekłóć np. ostry, zimny wiatr na wskróś przeszybnie« Czark.

Przeszykować: »Luśnie (co się drabiny przesykuje)« u wozu na luśniach wspierają się drabiny Maz. III, 52.

Prześcielić = podesłać: »Wyjon smatke z kiesonki, prześcielił panu, a ten suchom nogom przeseł« Zb. V, 190.

Prześcień p. Pierścień.

Prześcieradko: »Prześciradko = prześcieradło« Zb. I, 22.

Prześcieradło: »Pieściradło = prześcieradło« Mil.

Prześcigły = »przejrzały« Krak. IV, 314 p. w. Naścigły. Por. Naścigły.

Prześcipny = »dowcipny« Parcz. Toż Mil.

Prześkadzać, Prześkoda p. Przeszkadzać, Przeszkoda.

Prześladować »a. naśladować = 1. napierać, nacierać, deptać po piętach 2. nastawać na kogo, napastować, tępić« Krak. IV, 313 p. w. Naśladować.

Prześladownictwo: »Przesladownictwô = prześladowstwo, prześladowanie« Ram. 168.

Prześlady = »dolegliwości: dziękować trza Bogu za Jego prześlady t. j. za dolegliwości zesłane« Zb. II, 236.

Prześlągły = 1. przemokły 2. rozlazły, nieporadny« Święt. 712. Toż Rozpr. XVII, 92. »Prześlągły = o szyi przylękowatej« ib. 68 p. w. Uśląknąć. »Prześlągły =

niedołężny, powolny, zmęczony« Spr. V, 402.

Prześlepić = »omylić się« Udz.

Prześlica p. Przęślica.

Prześluzony = »o robocie nierówno zrobionej np. przędza prześluzoná t. j. nierówna« Spr. V, 402.

Prześmianki = »niedorzeczności« Pr. fil. IV, 238.

Prześmiargnąć = prześmierdnąć: »Nie chcę siewski córki, bo prześmiargła smołą« Kozł. 111.

Prześmiewny = »lubiący szydzić, żartować« Parcz.

Prześniak »a. praśniak = rodzaj sucharków, przaśny placek« Petr.

Prześnica p. Przecznica.

Prześpekulować = zauważyć, podpatrzyć: »Wzion prepinator kluce i posed zamknąć swoją krowe na noc. Tak osust prześpekulowáł... wstáł w nocy... i wywiód krowe« Cisz. I, 239.

Prześpieczeństwo p. Przezpieczeństwo.

Prześpiecznie p. Przezpiecznie.

Prześpieczny p. Przezpieczny.

Prześpieczyć się: »Prześpiecyć sie = ubezpieczyć się, spuścić się na kogo« Zb. I, 35.

Prześpieg a. Przeszpieg.

Prześpiewać: »Choćby ten słowicek prześpiwáł gáicek, juz sie nie powróci pirsy zálotnicek« Wisła VII, 147. || »Prześpiewać« = spędzić na śpiewaniu: »Moja każda godzinecka prześpiewana; śpiewam godzinkę« Pleszcz. 218.

Przeświadować p. Perswadować.

Przeświárcać = »sprzeczać się« Pr. fil. V, 856.

Przeświárcyć sie = »przekonać się« Pr. fil. IV, 238. Toż Rozpr. XVII, 83.

Przeświecić: »Małe dziecko, jak się w nocy odkryje i padnie na nie promień miesięczny, zostaje przeświecone, t. j. nagle dostaje gwałtownej choroby, która najczęściej śmiercią, często kalectwem się kończy« Tyg. il. 1, XII, 51.

Prześwitować: »Gdy się niebo z chmur przeciera, mówią, że: prześwituje« Krak. IV, 319.

Przetacek p. Przetak.

Przetacuś p. Przetak.

Przetaczarz: »Budzowianie (mają przezwisko) przetacárze, bo robią przetaki« Wisła IX, 80.

Przetaczysko: »Capcysko niby stare przetacysko« Sand. 68.

Przetaić: »Żebyś kaszy (gotując) nie przetaił!« Beld. 43. Por. Dotaić.

Przetak = »sito z dużemi otworami« Rozpr. XI, 187. Zdr. »Przetacek« Rad. I, 219. Toż Spr. IV, 381. »Przetacuś« Zb XV, 88. || »Wziąć kogo na przetak = obmawiać kogo« Cinc. 40.

Przetalać się = »przewracać się« Zb. X, 251.

Przetalina = »przerąb, dukt. w lesie, rozkryte miejsce, łysina wśród śniegu etc. przerwa a. szpara na ziemi, łące, lodzie« Ust. od Lidy.

Przetápianie = »środek przeciw przelęknieniu« (topienie wosku, opis) Święt. 622.

Przetarć = »przetrzeć« Petr.

Przetargować = »targować się, lecz nie sprzedawać mleka« środek na odczynienie 'przyroku', zadanego nabiałowi Pozn. VII, 113.

Przetargowanie = »pozorne sprzedawanie nowo kupionej świni, gdy ta u nowonabywcy jeść nie chce« Chełm. II, 171.

Przetasiek: »Za przetaśkiem (= płot, gdzie ułatwione jest przejście zabitym kołkiem lub deską w płocie) zmawiała się Baśka z Staśkiem« Wójc. II, 196. (Za-

pewne omyłka druku, zam. za przełaśkiem K.).

Przetłoka = »przedeptanie śniegu dla umożliwienia komunikacyi« Spr. V, 402.

Przetłuc: »Wielu ginęło przetłuczonych przez padające dęby, buki, modrzewie« Lud. I, 205.

Przetłuczenie: »Baba w łyb tłukła, a znaku jescy nie buło do przetłucenia« (baba, tłukąc kijanką płótno na głowie męża, chciała je przedziurawić) Zb. VIII, 301.

Przetłumaczyć = wytłumaczyć: »To mu przetłumacy, ze nic nie zrobiła« Wisła IX, 105.

Przetmienić = »przemienić« Kuj. II, 285. Toż Pr. fil. V, 856. Parcz.

Przetnica = »przecznica, brózda poprzeczna przez zagony, którą ścieka woda z pól« Święt. 712. Toż ib. 2. Rozpr. XVII, 92.

Przetok p. Przejma.

Przetonckać = zmarnować: »Calućki dzień przetonckáł i nie zrobił nic« Spr. V, 402.

Przetornić = »przetrząść, o dreszczach np. tak mnie przetorniło« Pr. fil. V, 856.

Przetracić = stracić: »Pieniędzy, które... przetracił« Bar. 26.

Przetranowić: »Przetranowic = przemarnować, przemarnotrawić« Ram. 169. Toż Pobł. 74.

Przetrącenie = przekąska: »Na pierwsze przetrącenie mają być trzy dania« Tyg. il. 1, XIV, 172.

Przetrącić = przełamać: »W krzyżu niby przetrącony« Kam. 170. »Jedna sośnia to sie na dwoje przetrąciła« Chełch. I, 144. || »Przetrącić = zjeść co, przegryźć co« Zb. I, 49.

Przetryźnić = »zmarnować« Pawł.

Przetrząsnąć = »utrząsnąć, oberwać się, przełamać« Pr. fil. V, 856. »Zbójca z przetrząśniętym językiem« = z językiem skaleczonym Kuj. I, 159. Por. jednak: »Dźwi... jednemu nogę przytrzasły« ib. 160.

Przetrzeć się: »Niech gospodarz wyprzęże kunie i puści za chałupe, niech sie przetro« Chełch. II, 107.

Przetrzeźwić się = »polepszyć się np. przetrzeźwiło mi się w chorobie« Zb. II, 251.

Przetrzwać = »przetrwać, przecierpieć« Pr. fil. V, 856.

Przetrzymać: »Niektóre zimna (febry) można przetrzymać, gdy 'náwiecy sie w tem zimnie chodzi'« Święt. 632. »Wszystkie trzy córki już nie żyły, bo przetrzymały swoją godzinę« (trzy 'mory') Pozn. VII, 41.

Przeturmanić = »przehulać« Pr. fil. V, 856. Toż Święt. 712. Por. Przetyrmanić.

Przetwierać się = »otwierać i zamykać co chwilę drzwi, wychodząc z izby i zaraz wracając« Święt. 712. »Drzwiami od chléwa ktosik sie przetwierá« ib. 419.

Przetwierdzać się »w czem = grymasić, przebierać np. ludzie mieli duzo chleba i przetwierdzali sie w niem« Spr. IV, 328. Toż Wisła VII, 110.

Przetyczek: »Nad przetyckiem tycki, na polu krzemycki« Krak. II, 110.

Przetyczka: »Przetycka = drut, służący do przetykania fajki« Udz. »U pasa na smyczku wisi kozik i przetyczka« Dygas.

Przetynąć = zam. przepłynąć?: »Szeroki jareczek nie można przetynąć... szeroki jareczek a bystry« Zejsz. 75.

Przetyrmanić = »zniszczyć majątek, stracić pieniądze np. to tyrmák, przetyrmanił całom ojcyzne« Spr. V, 402. »Przetyrmanić = zniszczyć« Rozpr. X, 298. Toż

Wrześ. 18. Por. Przeturmanić.

Przeukázka = »czasem znaczy przepowiednia« Spr. V, 403.

Przeukazować = »przepowiadać« Spr. V, 403 p. w. Przeukázka.

Przeumarcie = »letarg« Spr. V, 403.

Przeumarty »człowiek = człowiek w letargu« Spr. V, 403 p. w. Przeumarcie. Toż ib. IV, 311.

Przeunacyć p. Przeonaczyć.

Przewaby = »uczta u młodych małżonków, która kończy cały obrzęd weselny« Pleszcz. 77. Por. Przebaba.

Przewalać = »grzebać, przewracać w czem np. nie przewalaj w jadle« Spr. V, 119. »Ten głupi przewala w piniędzach« Chełch. I, 91.

Przewalić = »przewrócić« Pr. fil. III, 307. || »Przewalić kogo = uderzyć kijem« Święt. 712. »Przewalić logą = uderzyć laską« Pr. fil. III, 307. || »Przewalić się = przejść« Święt. 712. »Jak to sie przewali, wtenczas zlézę« Beld. 30. »Jak sie ta robota troche przewali, to przydémy do ciebie« Pr. fil. III, 285.

Przewalisty = »dużo jedzący« Spr. IV, 367.

Przewałkownić = »przebiedować np. przewałkowniłam całą zimę z tym gułájem (niezdarą)« Zb. II, 251.

Przewarzyć = »przegotować« Mil. »Wdowa mliko przewarzyła im, jako podróżnym ludziom« Kuj. I, 155.

Przeważać: »W połowie wielkiego postu przeważają post w ten sposób, że w gałązkach drzew przywiązują... flaszeczki z olejem« Mát. Zap. 15.

Przeważanka: »Bo te krakowianki wielkie przeważanki, nie chcą chleba, sera, jeno obwarzanki« Pozn. IV, 43.

Przewdziać się p. Przewlec się.

Przewdziánie = »bielizna« Święt. 712.

Przewdziáty = »przeodziany, ubrany na nowo« Pr. fil. V, 856.

Przewernąć = »przewrocić« Pr. fil. IV, 238. Por. Przewertnąć się.

Przewertnąć się = »przewrócić się np. z jednego boku na drugi« Parcz. Por. Przewernąć, Przewyrtnąć.

Przewiadować się p. Przewiedzieć.

Przewiąsło p. Powrósło.

Przewidzieć p. Przewiedzieć.

Przewiedzenie: »Zeby uchronić oborę od przewiedzenia, t. j. przejścia tego, co jest dobre, gdzieindziej« Pleszcz. 100. Por. Przewieść się.

Przewiedzieć = poznać, zwiedzić: »Do ciebie... dróżeńkę (nogi) przewiedziały« Zb. II, 49. »Antoś... chciał przewiedzieć świata« Lip. 174. Toż Lub. II, 6. »Przewidzieć«: »Ja niewiele przewidział świata« Sien. 254. || »Przewiedzieć się, przewiadować się = wypytywać« Pr. fil. IV, 865. || »Przewiedzieć się = dowiedzieć się« Spr. V, 119. »Jakby to mozna... na prawde sie o tem przewiedzieć« Chełch. I, 56. »Przewiemy sie o wszystkiem« ib.

Przewielce: »Toć tam były widelce, toć to wsystko przewielce (długie)« Maz. III, 148.

Przewieldzyć = »zrobić zawiele (iron.)« Święt. 712.

Przewiesizna = »wystająca część budowli, niem Ueberhang« Mrong. 780.

Przewieść = przesunąć: »Wzie-

na... trawke, przewiedła popod nos pieskowi« Zb. XV, 17. || »Przewieść« = oszukać: »Toś ty mnie tak przewiodła« Tyg. il. 1, XII, 18. || »Przewieść« = spsocić: »Cosi przewiódł = coś przeskrobał« Cinc. 9. || »Przewieść się« = wynieść się, zniknąć, zmarnieć: »Żadnego nasienia... na siew nie odstępować, bo się przewiedzie« Wisła VII, 733. »Aby się gospodarstwo nie przewiedło t. j. nie poszło za nieboszczykiem« Zb. XIV, 122. || »Przewieś se = znaleźć punkt oparcia, wybrnąć z trudności, poradzić sobie« Święt. 712.

Przewieźć się = przejechać się: »Tatuś nie jeździł za życia na koniu, to niech się przewiezie« (po śmierci) Zb. X, 186.

Przewięzisty = »szczupły w pasie np. przewięzisty jak osa« Osip.

Przewięź = »wązki pas ziemi po obu stronach wodą oblany; jeograficzny przesmyk, czyli międzymorze« Osip.

Przewijać: »Przepił sam pieniążki, żonka moja nie wie, przewijaj, wywijaj, jak się ona dowie« Zejsz. 105.

Przewinąć się = przejść: »Wláz... przewinon sie po izbie« Zb. XI, 122. || »Przewinąć się czym = przemienić się w co np. przewinę já się... tą siwą gąsecką« Pr. fil. IV, 238.

Przewiosło p. Powrósło.

Przewitać = »przywitać« Pr. fil. V, 856.

Przewitanie = »przywitanie« Oles. 405.

Przewlec się »a. przewdziać się = zmienić brudną bieliznę na czystą« Święt. 712. »Przewlec się« = przebrać się: »Przewlók sie w czyste pradło« Krak. IV, 318 p. w. Pradło. »Nie mając w co się przewlec« Pozn. II, 66. »Sum (sam) przewlók sie« Chełch. II, 94.

Przewleczenie = »ubranie, w które się kto ubiera lub przebiera« Doman. »Przewlecenie = bielizna« Spr. V, 402.

Przewlekać się = »przebierać się« Kud.

Przewlekły = ciągnący się długo: »Przewlekłe wycie« (wilka) Gliń. III, 173.

Przewłácka = »mitręga spowodowana przechodzeniem z miejsca na miejsce np. przy gazdowaniu na kilku dzierżawak« (dzierżawach) Spr. V, 402.

Przewłádać = poradzić sobie z czym: »Roboty w chałupie béło duzo, ale my jom przewłádali« Spr. V, 403.

Przewłoczka: »Powłocka a. przewłocka = włóczęga, przeprowadzanie się« Sand. 264. »Powłóczki a. przewłóczki = włóczęgostwa« Lub. II, 212.

Przewłoczny rok = »rok ani suchy ani mokry« Pr. fil. IV, 308. »Przewocny rok = rok mierny, ani za mokry ani zbyt suchy« Udz.

Przewłoka = »chodząca powoli« Pr. fil. IV, 238. »Przewłoka = włóczący się« ib. V, 857. || »Przewłoka = 1, przenoszenie się z miejsca na miejsce 2, zmiana bielizny 3, bielizna« Święt. 712.

Przewłóczki p. Przewłoczka.

Przewłóczyć się: »Przewłócyć sie = 1, przenosić się 2, przedziewać się« Święt. 712

Przewocny p. Przewłoczny.

Przewodnica = »niedziela przewodnia« Pozn. I, 137. || »Przewodnica a. szczernica, sternica« = przodownica Lub. I, 128.

Przewodny = »przedsiębiorczy, rzutny« Święt. 712. || »Przewo-

dna niedziela = przewodnia niedziela« Ust. z Litwy.

Przewody = »przewodnia niedziela« Kurjer Warsz. 1875, nº 69, str. 2. »Przez cały tydzień świąteczny i po przewodach« Wisła V, 752. »Przewody« = obyczaj obdarzania się w dwa tygodnie po wielkanocnym śmigusie« Lub. I, 117.

Przewodzić = dowodzić, kierować, rządzić: »Przewodzi (kieruje, ciska) piorunem« Zb. X, 93. »Przewodzić = 1, wynosić się nad innych 2, robić wymówki« Rozpr. XI, 187. »Przewodzić nad kim = dokuczać komu« Mil. »Przewodzić = wyrzucać komu, że źle zrobił« Rozpr. IX, 213. »Przewodzić nad kimś = zawiele dowodzić, rozkazywać« Pr. fil. III, 497. || »Przewodzić« = donosić, oskarżać: »Zaczął przewodzić na mnie przed pana, że ja owce pokryjomu doję« Krak. IV, 110. || »Przewodzić«: »Dawno było i po wodę chodzić, nie z krawczykiem w pokoju przewodzić« Kolb. 95 (por. »Pani... po krawczyka słała, żeby przyszed nocować« ib. 93).

Przewodzień »a. spernal = gwóźdź gruby, przebijający z boku dyszel i śnice u wozu« J. Łoś.

Przewodziny: »Po południu są przewodziny, t. j. pan młody zabiera swoją żonę do domu« Rud. 74.

Przewoje = »obręczka żelazna w jarzmie, która za pomocą kołka zaczepia się na grządziel pługa« J. Łoś. »Przewoje w jarzmie są żelazne, albo z witki się kręcą« Zb. VIII, 261.

Przewojować = zwyciężyć: »Jak zacon wojować, przewojował tygo drugigo« Chełch. II, 136.

Przewozne = opłata za przewóz: »Kto nie miał przewoznego, precz go odpędzali« Gliń. IV, 29.

Przewoźnik: »Psewoźnik = człowiek, przewożący ludzi na drugi brzeg« Rozpr. XX, 433. »Psewoźnik« Zb. XIV, 150. »Przewieźże mnie, przewieź, oj przewoźniczku młody, zapłacę ja tobie z tej tu strony wody« Pozn. V, 147. Toż Kętrz. 55.

Przewoźny = dający się przewozić« Petr.

Przewód = »rodzaj sieci« Kuj. II, 275.

Przewójca = »przewódzca, przewodnik« Święt. 712.

Przewór p. Przeor.

Przewracać p. Przewracany.

Przewracany = »taniec: po kilkakrotnem przetańczeniu par w koło izby w jednym kierunku, odmieniają kierunek. Do tego śpiewają: »Albo mi szóstaka wracaj, albo się ze mną przewracaj; lepiej mu szóstaka wrócić, niżeli się z nim przewrócić« Lub. I, 153.

Przewredzać p. Przebredzać.

Przewrotna »kawa = mająca więcej mleka niż kawy (niem. verkehrt)« Ust. z Zakopanego.

Przewrotnica = »wódka w języku flisów: flisy mówiom na wódke: chodźmy na przewrotnice« Pr. fil. V, 857.

Przewrotnik = »fartuch« Pr. fil. IV, 238.

Przewrócić: »To sie wsystko przewróciło« (las został ścięty) Chełch. I, 143. || »Przewrócić« = zmienić, sfałszować: »Ten list został przewrócony« Pozn. VI, 71.

Przewszystek: »Dopiero wiedziáł co gadzina wszyćká, przewszyćká gadá« Wisła II, 475.

Przewyrtnąć = »przewrócić« Sab. 135. Toż Spr. V, 403. Wrześ. 18. Rozpr. X, 298. Kopern. »Przewyrtnon« Rozpr. X, 238. || »Prze-

wyrtnąć się = upaść wskutek poślińięcia« Spr. IV, 348. »Przewyrtnąć się = przewrócić się« Wrześ. T. 45. »Leci zając i cuo jaki kopecek... to sie przewyrtnie« Zb. VII, 20. »Przewyrtnon sie do góry garłem« Wisła VI, 143. »Una sie przewyrtła« Zb. V, 229. »Tak sie pies przewyrtnąn« ib. 246. »Jak strzeli, tak sie przewyrtło« ib. 256. || »Przewyrtnąć się = zachorować« Rozpr. X, 298. Por. Przewertnąć się.

Przewzimka = »dziewczyna niepokalana« Rozpr. III, 375.

Przewziąć — przemóc: »Przeweźniem = przemożemy« Fed. 406. »Myśleliście kmiecie, że mnie przeweźniecie, já konisia przedám, wám sie, kmiecie, nie dám« Zb. XV, 59. »Mróz cię w boru na nic przeweźmie« Konopnicka, Na drodze. || »Przewziąś się = zmordować się dźwiganiem i z tego powodu chorować, przerwać się« Święt. 712. »Przewziąś sie = zachorować wskutek ciężkiej pracy fizycznej« Spr. IV, 29.

Przez: Formy: »Psiez« Spr. IV, 359. »Psez« Rozpr. XX, 433. Toż Kiel. I, 69. Znaczenia: »Przez« z 4 pp. = przez: »Przez tyle casy« (= tak długo) Wisła VII, 733. »Przewiązać przez wpół« Chełch. I, 67. »Janicek... przez poły cieniućki« (w pasie) Wisła VIII, 216. || »Przez« z 4 pp. = w z 4 pp. »Przez plecy uderzyć = w plecy« Mil. || »Przez« z 4 pp. = po z 7 pp. »Przez te (= po tych) śternaście lat« Pozn. VI, 220. || »Przez« z 4 pp. = z powodu, z przyczyny: »Przez co = dlaczego« Mil. Toż Zb. IV, 212. »Przez to = dlatego« Mil. Spr. V, 119. »Wypytować ich, przez co uni tak płaco« Chełch. I, 175. »Przez co ja gruzek ni mum« ib. II, 18. »Przez to ni móg trzymać... bo sie bojeli« ib. 36. »Przez cóż« (dlaczego) ib. I, 115. »Pisarzyki sprawiają przez nas buksiki« Kętrz. 88. »Wzion ciezkie wiezy na siebie przez te kobiéte« Rozpr. VIII, 94. »Já cie oddám do wojska przez twoje zuchwałość« Cisz. I, 130. »Óni sie przezémnie powiesiéli« ib. 187. »Bo jo przez kochanie trzy dni siedział w kozie« Kozł. 288. »Nie przyjdzie, mój Boze, przez ludzi nie moze« Kiel. II, 33. »Juz teraz nie będe (kochać) przez ludzkie gadanie« ib. »Zeby nie przez ludzi, nie przez matke swoje, posłabym za niego« Kozł. 123. »Żeby nie przez ludzi, poszłabym za niego« Oles. 139. || »Przez« z 4 pp. = bez: »Psez cię nie bedzie zadne wesiele« (o chmielu) Kiel. I, 69. Toż Wójc. II, 8. || »Przez« z 2 pp. = bez: »Przez i bez używają się każde w obu znaczeniach« Rozpr. IX, 147. »Psez = bez« Rozpr. XX, 433. »Przez« = bez: Rozpr. III, 375. Toż Mil. Czark. Chełch. I, 138; ib. 278. Kiel. II, 144. Lub. I, 267; ib. 281. Łęcz. 208. Krak. II, 26; ib. III, 38; ib. IV, 36. Maz. III, 345. Pozn. I, 231; ib. II, 219; ib. VI, 118. Kuj. I, 254; ib. II, 67. Sand. 131; ib. 141. Wisła VIII, 505. Zb. VII, 37; ib. 102; ib. VIII, 293; ib. IX, 20; ib. X, 183; ib. XI, 96; ib. XII, 176. Kozł. 45; ib. 83. Oles. 135; ib. 139. Kolb. 259; ib. 266. »Przez uroku a. psie ocyska (na Mazowszu: na psa urok) powiada człowiek dla odpędzenia uroku, wchodząc do cudzej obory dla obejrzenia koni lub bydła« Spr. V, 403.

Przezalécać = »stracić coś, zalecając się do dziewczyny« Spr. IV, 29. »Przepił, przezalicał«

Kon. 25. Toż Zb. IV, 146. Krak. II, 450.

Przezbyć = »przekonać« Spr. IV, 29.

Przezbywać się = »sprzeczać się, dowodząc rzeczy przeciwnie« Święt. 712.

Przezdenność = »bezdenność« Pr. fil. V, 857. »Posed na przezdenność na potępienie« Chełch. I, 28.

Przezdno = »nazwa pewnego dołu w Pielgrzymowicach« Cisz. I, 22.

Przezdrowieć = »przyjść nieco do zdrowia« Pr. fil. V, 857.

Przezdrowiewać = »przychodzić nieco do zdrowia, np. dzieci poprzezdrowiewały« Pr. fil. V, 857.

Przezdrzec p. Przejrzeć.

Przezdzieku: »Bo mi się już w tym to wianku chodzić nie chce i przezdzieku« Sand. 256 (z pieśni r. 1640; por. Linde I, 600: bez dzięki, przez dzięki = chcąc nie chcąc, koniecznie, niewstrzymanie).

Przeziadło p. Przejrzadło.

Przezierać się = przyglądać się: Kresnią... ná mią so przeziralo« Hilf. 136. »Przezerając sę... na nien« (= przypatrując mu się) Hilf. 138.

Przeziéradko = »zwierciadło« Zb. II, 252.

Przezieradło = »zwierciadło« Pr. fil. V, 857. »Przeziéradło = zwierciadło« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 18. Spr. IV, 348; ib. V, 403. »Przeziradło« Krak. IV, 77. »Przeziéradło« Rozpr. XXVI, 390. Por. Przejrzadło.

Przeziernik = »sztyfcik na wierzchu lufy przez który się celuje« Ust. z Litwy.

Przeziębły = »czuły na zimno« Święt. 712.

Przeziębnąć: »Przezébnąc = przeziębnąć« Ram. 170.

Przezimka = »kobieta, która miała nieślubne dziecko« Spr. IV, 381. »Brzezimka« toż znaczenie ib. 375. P. Przeskoczna.

Przeziora = »taki człek niezręcny, co sie od niego i statek popśni, kie zaźre do sopy, a i urok sie łapi od przeziory« Spr. V, 403.

Przezmąt = »bezmian« Pr. fil. V, 857.

Przezmian »a. bezmian = rodzaj wagi« Pr. fil. IV, 799. »Przezmian (powsz.) = zwykła waga do mięsa« Krak. IV, 319. Toż Wrześ. 18.

Przeznaczyć: »Żebyś mi do zádnego niják nie gadáł inacy, ino tak, jak ja ci przeznáce« Zb. XV, 24. »Jo mom przeznaczone po świecie chodzić« Kuj. I, 118.

Przeznobić: »Przeznobic = przeziębić. Przeznobic sã = przeziębić się« Ram. 170. Toż Pobł. 74.

Przezpieczeństwo = »bezpieczeństwo« Pozn. VI, 174. »Prześpieceństwo« Pr. fil. IV, 865.

Przezpiecznie = »bezpiecznie« Krak. III, 37. »Prześpiecnie« Pr. fil. IV, 865. Toż ib. 238.

Przezpieczny = »bezpieczny« Mil. Toż Parcz. Czark. Osip. »Prześpieczny« Matusiak Kw. 21. Zb. I, 22. »Prześpiecny« Pr. fil. V, 865. »Psiespiecny« Spr. IV, 359. Rozpr. VIII, 163.

Przezpomóc się = »zdobyć się na co« (?) Święt. 712. »Chcieli... zeby za takiego potworáka nie szła, ale óna nie dała sie przezpomódz« (= nie dała się przekonać) Święt. 350. Por. Przepomóc się.

Przezustanku = »ciągle, ustawicznie« Czark.

Przezuwane buty »a. buty na przezuwkę = z których każdy da się nosić na obydwóch nogach. Nosić buty 'na jedną nogę' należy

do elegancyi lub zbytku« Zb. I, 49. Toż Udz.

Przezwa = »przezwisko« Spr. IV, 29. Toż ib. 381.

Przezwisko = »nazwisko rodowe« Osip. »Przezwisko = nazwisko« Parcz. Lis. »Przezwisko a. przydomek = nazwisko rodowe« Pr. fil. IV, 865. »Jest zwyczaj, że prawie każdemu nadają jakieś przezwisko np. ktoś się nazywa Karwowski, lecz to tylko urzędowy 'przydomek', we wsi nazywają go np. Chytrym« Pleszcz. 94. »Imię i przezwisko w sercu mojém kryję« Oles. 158.

Przezwodzie: »Płynąłbym za nią w przezwodzie przez (bez) wiosła« Kuj. II, 26.

Przezwyciężyć = »wytrzymać np. juz ni moge ty boleści przezwyciężyć« Mil.

Przezywka = »przezwisko« Huc 200.

Przezywanie = nazwisko: »Wołał go po jego przezywaniu« Kam. 167.

Przezżak = »niedouczek, ein halber Gelehrter« Mrong. 369.

Przeździadko p. Przejrzadko.

Przeździeć p. Przejrzeć.

Przeźradełko p. Przejrzadło.

Przeźradko p. Przejrzadko.

Przeźradło p. Przejrzadło.

Przeźryć p. Przejrzeć.

Przeżal = wielki żal: »A żal-cić mi przeżal pawigo pióreczka« Zb. IX, 180.

Przeżałośnie = bardzo żałośnie: »Przeżałośnie zapłakała« Zb. IX, 264.

Przeżasnąć się: »Przerzasnąc sę = przelęknąć się« Pobł. 73. Toż Ram. 168. (Obaj piszą: przerzasnąc).

Przeżąć = zżąć: »Ja staje przeżena« Was. 160.

Przeżecholić: »Przeżecholić = przekrajać« Ram. 170.

Przeżegnać: »Psiezegnać = przeżegnać« Spr. IV, 359. »Przeżegnać = błogosławić« Zb. I, 74. »Najświętsza Barbaro, przeżegnaj mię sama« Zb. X, 334. »Jidze ksodz s nim w cerki, as jewo przeżegno« Hilf. 90. || »Przeżegnać po krzyżu = uderzyć szkapę po krzyżu« Sand. 264. »Przezegnać kogo = uderzyć« Święt. 712.

Przeżerać: »Przezérać kogo = dokuczać komu słowami, docinać, odpowiadać zuchwale« Święt. 712.

Przeżreć = przegryźć, przekąsić: »Bede orał, kunie juz galancie przezerły« Chełch. II, 105.

Przeżwać: »Przeżwac = przeżuć« Ram. 170.

Przeżycie »a. komorne przy dziecku, siedzenie przy dziecku, utrzymanie a. trzymanie do śmierci = dożywocie« Wisła III, 372.

Przęcka = »sprzążka« Święt. 711. || »Przęcka = łodyga płonna skrzypu polnego (equisetum arv.)« Pawł. »Przęcka = skrzyp: kaj rośnie przęcka to abo węgiel, abo kamień jaki« Pr. fil. V, 156. Por. Przęstka.

Przędać: »To będę brząkała, kądziołkę przędała« Pozn. IV, 133. »Kobietka... na wrzecionie przędała« Prz. ludu 1891, 101.

Przędcę p. Przecie.

Przędza: »Socha... składa się z cepigi i grądzieli. Grądziel jest drewniana, podyma — żelazna a. drewniana, przędza jest żelazna a. z postronka« Zb. VIII, 260.

Przędzenie = »kwitnienie kukurydzy« Pr. fil. V, 857.

Przędzienko = »talka czyli motek nici, składający się z 20 pasem lub więcej« Kuj. I, 87. »Przę-

dzieńko« = toż ib. II, 275. Por. Przędzionko.

Przędziona = przędza: »Nie kosmykowałbyś tylkobyś mi przędzionę uprał« Rad. II, 190.

Przędzionko »a. łokieć = 18 pasm przędzy na motowidle« Święt. 18. »Popraw mi kądziele, za tydzień wrzecionko, za miesiąc przędzionko« Zb. XII, 152. »Uderza pasterz lub pasterka krowę przędzionkiem nici« Święt. 67. »Podkłada pod krzyże przędzionko« ib. 601. »Powiédz mi, ile nici w przedzionku? — A tylo jedna« ib. 663. »Kázała jij tyla i tyla uprząść... idzie tam po swoje przãndzionko« Zb. VIII, 306. Por. Przędzienko, Przędziono.

Przędziono = »nici snute na krosna, półłokciówka, złożona z pewnej liczby pasem« Pr. fil. IV, 865. »Przędziono = kilkanaście motków razem« Aten. 1879, I, 507. »Przędziono« Was. 94. »Zona przepiła mi przędziona« Kiel. II, 21. »Pięć przędzion« Krak. II, 498. »Dwa przędziona« Zb. IV, 147. »Motają tu przędziona na t. zw. półłokciówki« Maz. V, 59. »Przãndziono« Zb. VIII, 276. »Przędziuno« Chełch. II, 41. »Przedzono = przędziono« Ram. 164. Por. Przędziona, Przędzionko.

Przędziwo = »len, konopie: po Bożem Ciele siej przędziwo śmiele« Zb. III, 32. »Psendziwo = len« Rozpr. XX, 433.

Przędzy p. Prędko.

Przęsło = »luka czyli przestrzeń w ścianie między jedną a drugą reglówką i słupami, strychulcem albo gliną wypełniona« Pozn. I, 89. || »Przęsło« = w płocie: »Pomiędzy prostopadłymi słupkami w pewnych odległościach stanowiących przęsła, przesunięte są trzy lub cztery poziome żerdzie, poza które pionowo przeplatają cienkie gałęzie sośniny lub jedliny« Krak. I, 89.

Przęstka »a. przestrach = skrzyp« Lub. II, 160. »Przęstka = niem. Schalchtelhalm« Mrong. 636. Por. Przęcka.

Przęślica = »kij u kądzieli, na który zakłada się krężołek z owiniętym lnem do przędzenia« J. Łoś. Toż Krak. I, 183. »Jeden jedzie na krężelu, drugi (zalotnik) jedzie na przęślicy« Zb. XII, 169. »Prząślica« w temże znacz. Zb. VIII, 261. »Prześlica = część składowa kądzieli; czasem osadzony na niej bywa krężel, a częściej wprost na prześlicy przytwierdzają kądziel (t. j. len) do przędzenia« Spr. V, 402. || »Prześlica = słupek u wózka do przędzenia dla podtrzymywania kądzieli« Święt. 712. »Przęślica = część kołowrotka, do której przytwierdza się kądziel do przędzenia« Osip. »Pzęślica = deska osadzona pionowo w stołku kołowrotka, do przywiązania kądzieli służąca. Gdy nie znano jeszcze kołowrotków, to do przędzenia służyła tylko przęślica i wrzeciono« Pr. fil. IV, 865. »Przęślica = część kołowrotka« Kuj. I, 87. || »Przęślica = deszczka bukowa (w kądzieli)... na której się robotnica przysiaduje« Lub. I, 86. || »Przęśnica« Wisła V, 486. || »Zdr. »Przęślicka« ib. IV, 810. »Prześlicka = w kądzieli część, którą prządka przysiada« Was. 56. »Prząśniczka« Zb. XI, 254.

Przęśliczka p. Przęślica.

Przęśnica p. Przęślica.

Przętek: »Wziął za pępek, wrzucił za przętek (zagadka: pokrywa od garnka)« Zb. VII, 139.

Przęter »a. przętrze = piętro, góra,

strych nad oborą lub podszopiem« Pr. fil. IV, 238. Toż Rozpr. XVII, 83. »Przętrz = strych nad budynkiem; przęter, przętrze, przętro, przętr, przanter, przantrz« Pr. fil. V, 857. Por. Piętro.

Przętr, Przętro p. Piętro.

Przętrz, Przętrze p. Przęter.

Przod... p. Przód...

Przodek = »przód« Spr. V, 119. Toż Wrześ. 18. »Przodek = przednia część« Rozpr. XI, 187. || »Przodek = przednia część wozu« Pr. fil. V, 857. Toż Rozpr. XXVI, 390. Rud. 18. »Przodek = półwozie przednie« Zb. IV, 189. || »Przodek a. od przodka« = taniec Pozn. V, VI (opis). »Przodek a. na k'sób« = taniec ib. I, 196. || »Przodek = konie przodowe w czwórce« Spr. V, 119. || »Przodek = czoło roboty w chodniku kopalnianym« Pr. fil. III, 497. »Przodek = przód chodnika« (w kopalni) Zb. X, 334. »Przodek = przód roboty« (w kopalni) Zb. XI, 24. »Przodek w kopalni = to. co niem. Ort« Pr. fil. V, 857. || »Przodek = u żniwa ten, kto pierwszy żnie« Rozpr. XI, 187. »Przodek = przodujący lub przodująca u żniwa« Zaw. Etn. 8. »Przodek = dziewczyna, która przy żniwie przodowała« ib. 12. || »Przodki = płachciki wiatraczne małe« Spr. IV, 368. || »Przodka« = wprzód, przedtem: »Zakryj panie ciało moje, gdyż ja niegodna przodka (wprzód) na twe ciało patrzeć« Łęcz. 179. »Przód, przodki, przodka = przodem, naprzód« Hilf. 178. || »Przodkiem«: »Przodcię = z przodu« Bisk. 54. || »Przodek trzymać = prowadzić robotę, sam na przedzie pracując« Święt. 712. »Trzyma przodek« = żnie na przedzie ib. 119. »Przodek trzyma = przewodniczy« (w tańcu) Fed. 104. || »Mieć przodek« zap. mieć przewagę, znaczenie: »Mądrzy ludzie przodek mają« Cinc. 23. || »Do przodku« a. »do przodka« w tańcu: »Dziewczyny wybrane do przodku czyli w pierwszą parę tańca« Pozn. I, 123. »Do przodka« w temże znacz. ib. 241. »Odtańcować do przodku« ib. II, 61. »Wyskakuje do przodku przed muzyką« ib. 103. »Idzie... do przodka« (w tańcu) ib. III, 156. »Każe do przodka sobie zagrać« ib. 178. || »Do przodku, szybki« (taniec) ib. II, 231. »Taniec powolny i krótki zowie się do przodka a. przodek« ib. III, 175. »Taniec z kobietami zowie się do przodka« ib. III, 195. »Taniec do przodku« ib. II, 249. »Taniec do przodka« Zb. I, 35. || »Od przodka«: »Płaci pieniążek od przodka w tańcu« Pozn. II, 228. || »Od przodka« a. »Przodek« = nazwa tańca ib. V, VI. »Tańczą powolnego (od przodka)« ib. I, 196. || »Na przodek« = na przód: »Posed z kacmárką na przodek« (w tańcu) Zb. VII, 45. »Wyleciał na przodek« = naprzód Zaw. 58. »Przelecoł mu na przodek pies« = na spotkanie Derd. 131. »Drudzi, co na przodek wýszed, beł to mały Jąnek« ib. || »Na przodku« = na przedzie Zb. XV, 18. »Sed na przodku, a kozy... za nim« Zb VII, 23. »Na przôdku« = najpierwej Hilf. 131. »Zamiás mocniéjsego na przodku, to uóni go puścili piérsego« Zb. VII, 54. || »W przodku = na przedzie« Pozn. III, 174. Toż Kuj. I, 88. »W przodku... przetańczą« Święt. 146 »W przodku tańcowała« Maz. II, 228. »Kto w przodku tańcuje?« Zb. IV, 248. || »Z przodku« = z przodu, na przedzie: »Jeden

ci go z przodku wita, a drugi go z tyłu chwyta« Kolb. 244. »Jeden stoi, z przodku wita, drugi z tyłu szablą wita« Łys. 38. »Pĕszno z przudku, lĕpji slude = źle z przodku t. j. na przedzie, lepiej śladem t. j. z tyłu Hilf. 139. »Kocis z przodku, dwók hajuków na zadku« (= na przedniem siedzeniu powozu, na tylnem siedzeniu) Wisła VI, 143.

Przodka p. Przodek, Przód.

Przodnica = »sznur, którym przymocowywa się powęz do przodu wozu« Osip. || »Przodnica = dziewka, przodkująca przy żniwach« Kiel. I, 56. Por. Przodownica.

Przodować = »wyprzedzać w robocie, np. w żniwie« Osip.

Przodownica = »dziewczyna, która żnie pierwsza i na głowie niesie wianek dożynkowy« Kłosy VII, 106. »Prowadziemy przodownice, całe żniwa przodowały, wszystkich ludzi pociągały« Kuj. I, 233. »Przodownice czyli sternice« Sand. 163. »Przodownica« w temże znaczeniu Kozł. 202 i 204. Pozn. II. 70; ib. III, 149. Maz. I, 206; ib. III, 87 i 90. Rad. I, 129. Łęcz. 36. Was. 108. Kal. I, 109. Wisła VII, 594. Pleszcz. 193. Zdr. »Przodowniczka«: »Całujta nas... przodownicki« Wisła V, 749. Por. Przodnica.

Przodownik = »naczelnik, na przedzie pracujący« Święt. 712. »Przodownik« w tańcu Krak. I, 269. »Przodownik = zawodzący taniec« Pozn. I, 251. »Przodownik = ten co siekł zboże na przodzie« Pozn. I, 160. »Przodownik« w temże znaczeniu ib. II, 209; ib. III, 154. Kal. I, 109. Maz. III, 87. Wisła VIII, 270. »Przodownik a. przednik« w temże znacz. Pozn. II, 70.

Przodziu p. Przódzi.

Przosonki: »Przôsonki = niem. Keilbeere« Hilf. 178.

Przód »a. przodek = przednie półwozie« Ust. z Litwy. »Przód = przednie koła z osią, dyszlem i śnicami« Pr. fil. IV, 865. || »Przód« = wprzód, pierwej: »Ja się przód ożenię« Kuj. I, 137. »Przódem chodziła we złocie, a teraz bede w żałobie« Wisła VI, 859. »Przód« w temże znaczeniu: Rog. n° 343. Kuj. I, 137. Zb. IV, 176. Cisz. I, 70; ib. 317. »Prz"ód = wprzód, pierwej« Rozpr. VIII, 168. || »Przód« = przed: »Spójrzeli przód siebie« Bar. 144. »Przeleciała... dzika świnia przód nij« (siostry) = przed nią Pozn. VI, 186. »Przód = przodem, naprzód« Hilf. 178. || »Przodem«: »Przodę = przodem, na przedzie, z przodu np. chłop szed przodę, bjałka sláde = żona z tyłu« Ram. 177. »Slode... przede« = śladem (z tyłu)... przodem Nadm. 88.

Przódki: »Przodki a. przodka, przod = przodem, naprzód« Hilf. 178. »Przódci = 1, przysł. z przodu, na przedzie np. já pudă przódci 2, przyim. z przodu, na przedzie np. przódci wôza« Ram. 177.

Przódy a. przody = wpierw, pierwej: »Przódy = wprzód« Zb. I, 49. Toż Udz. »Którą nogę przódy stawiać« Rog. n° 408. »Kto przódy na góre wyleci« Zb. XV, 22. »Przódÿ = wpierw, dawniej« Ram. 177. »Przody = pierwej, naprzód« Opol. 16. »Przody« Rozpr. XII, 22. »Byłeś bogatym przody« Cisz. I, 37. »Musisz dać ładnie gęby przody« Rog. n° 81. »Musisz dać buziulenki przody« Lip. 67. »Któż nas-ci tam obudzi?... Jaskólinka ranny ptak, ona

przódy, jeżli tko« Zb. IV, 209. || »Przody = prędzej: przody byk tobie dał, jak "onymu« Spr. IV, 29. || »Przódy« z 3 pp. = pierwej niż: »Przyjmuj.. Pana Jezusa przódy mnie, potem Jasieńka koło mnie« Skrz. 36. || »Przódy« a. »Przody« = na przedzie: »Kto tańcuje przódy« Oles. 132. »Kto tańcuje przody« Zb. IV, 234. || »Przódy« = naprzód (w znaczeniu miejsc.): »A juz ta przedtym, niźli ón wyjéchał, bracia starsi wybrali sie konno przódy« Sand. 275. »Já przody du.. nie chodzę« Cinc. 16. Por. Przódzi.

Przódzi a. przodzi: »Przódzi = wprzód« Zb. I, 49. W temże znaczeniu: Zb. XV, 164. Rad. II, 201. »Przódzi, naprzódzi = naprzód, pierwej« Pr. fil. IV, 238. »Przódzi = przedtym« Pr. fil. V, 857. »Boś ty przódzi rano wstała« Zb. XIV, 119. »Kciał przódzi do rodziców zaźryć« Zb. VII, 11. »Przodzi = wprzód« Zb. I, 49. »Nie wiedział, które złoto brać przodzi« Cisz. I, 106. || »Przódziej = pierwej« Ogoń. 7. »Kogutek przodziej był u niego... niz ten pan zajechał« Krak. IV, 74. »Przodziéj = pierwej, najprzód« Rozpr. III, 375. »O umrzéj ty przodziéj, umrę ja za tobą« Rog. n⁰ 229. || »Przodziu« = pierwej, wpierw: »Przodziu dziciątko... niźli suknia« Rad. I, 148. Por. Przódy.

Przódziej p. Przódzi.

Przy: »Przŷ = niem. bei« Hilf. 95. »Przy a. psy« Rozpr. X, 206. »Służyć a. być przy wojsku, przy ułanach, przy piechocie« Ust. z Galicji. »Przy wojsku« Rozpr. X, 206. Toż Zb. VII, 10. Zb. XIV, 65. Zb. XV, 139. Krak. III, 29. Święt. 232. Pozn. VI, 171. »Służyć przy gimajnie« ib. 170. »Służył przy wojnie« Rozpr. X, 255. »Przy świętej niedzieli« = w niedzielę Kam. 128. »Wiela... wełnianki na białej owieczce, tyla uczciwości przy każdy dzieweczce« Rog. n⁰ 463. »Kat ścíón mu głowe przy króleskich oczach« Pozn. VI, 61. || »Przy« z 3 pp.: »Posiedźze na kwile przy Wojtkowi« Spr. V, 403.

Przybaczać: »Przŷbaczac = przypominać« Ram. 170. »Przŷbáczała = przypominała« Derd. 46.

Przybaczyć: »Przŷbaczŷc = przypomnieć« Ram. 170. »Przybacyć = przypomnieć« Spr. V, 119. Toż Fed. 406. Mil. Wtemże znaczeniu: Kam. 119; ib. 144. »Przybacuł sobie« Chełch. II, 131. »O Dorocie przybacył« Łęcz. 171. »Jak mi się przybacy = gdy przypomnę sobie« Doman. »Przybácyć«: »Przybácyć se = przypomnieć sobie« Rozpr. XXVI, 390. »Przybácyć« Święt. 712. W temże znacz. Zb. VII, 73. Spr. V, 403. »Przýbácuł« Święt. 331. »Przŷbáczŷła sobie« Derd. 37. »Mąż so żonę przŷbáczy« ib. 46. »Mu sie przybácyło« Zb. XI, 61. »Przybaczyć sobie = przypomnieć« Mil.

Przybałować = »przydźwigać, z trudem przynieść, przywlec. 'Takie ciężkie, ledwiem przybałował'« Czark.

Przybicie = »uderzenie dłoni w dłoń, kończące akt kupna« Pleszcz. 96.

Przybierać = brać, zbierać: »Przybierajum różnygo ziółecka we swoje gniázdecka« Wisła VIII, 486. || »Przybierać« = wzrastać: »Na noc tędzi mroz przŷbjerał« Derd. 97.

Przybieżeć = przybiec: »Ja wnet za wami przybieżę« Krak. I, 212. »Na św. Kazimierza czajka przybieża« Star. przysł. 40. »Do dworu

przybiezył« Wisła II, 151. »Przybieżała« Kiel. I, 197. »Przybiezała« Rad. II, 1. »Aniołowie... przybieżeli« Wójc. I, 195. »Przybieżeli« Zb. II, 40; ib. IX, 6. »Przybiezeli« Rad. II, 62.

Przybijacz: »Przybijac = rodzaj kowalskiego młotka« Święt. 712.

Przybijaczka »a. płocha, przez której szczebelki przechodzą nici osnowy« (w warsztacie tkackim) Wisła V, 918.

Przybiór »a. przyoblecze = ubiór: żadnego przybioru, przyobleczá« Ust. z Jaworza. »Przybiór = przybieranie np. włosów: rozczesała, rozpuściła, jako bór i prosiła matuleńki o przybiór« Pr. fil. IV, 238.

Przybłanykać się = »przywlec się Bóg wie zkąd, przyplątać się, przybłąkać się« Kolb. rękop.

Przybłęda »a. znajda = dziecko przybłąkane niewiadomych rodziców« Osip.

Przyboczyć p. Przybaczyć.

Przyborgować = »dać na kredyt« Pr. fil. IV, 278.

Przyboś = »obuty bez pończoch« Mil. »Przyboś« = boso Kam. 20. »Przyboś = na gołą nogę« (kładzenie obuwia) Wisła II, 129. »Przyboś = bez pończoch, a w trzewikach« Spr. V, 141. W temże znaczeniu »Przybóś« Zmor. 173. »Przybuś a. w przybuś« Maz. V, 38. »Przybuś« Czark. »Ona i w zimie przybuś chodzi« ib.

Przybór = »miejsce, gdzie podczas połowu sieć wyciąga się z rybami« Prac.

Przybrać »do głowy = zabić sobie klina w głowę (o turbacyi) np. cosik se przybráł do głowy« Spr. V, 403. || »Przybrać się« = przyplątać się, przyłączyć się: »Zabiera mordacza z wielką gębą, następnie przybrał się długoręká« Bar. 94.

Przybraknąć = zabraknąć: »Więcy dáwajcie (gorzałki), bo nám już przybrakło« Pozn. VI, 75. »Jak im przybrachło (zabrakło wiktu)« ib. 77. »Nigdy już nie przybrakło« ib. 226. »Bo mu już przybrakło« ib. 344.

Przybránek = »zagon mniejszy z boku, niby przybrany« Rozpr. XXVI, 390.

Przybrózdek = »zagon mniejszy« Pr. fil. V, 156.

Przybuś p. Przyboś.

Przybylec: »Przy̆by̆lc = przybysz« Ram. 171.

Przybytnik: »Ziół suszonych: przybytnik, mokrzycę, miętę« Wisła V, 482.

Przycák p. Przeczak.

Przycápić = »nakryć czapką szukany przedmiot (autor wpada w słoworód ludowy! K.), przychwycić kogo na gorącym uczynku« Święt. 712.

Przycátek p. Przyczatek.

Przycechtać = »słowo złożone z 'cechtać', co znaczy: deptać, drobne i gęste zostawiając ślady (o zającach)« Spr. IV, 320 p. w. Cechtać.

Przychadzać: »Przy̆chadzac = przychodzić często« Ram. 172.

Przychał = przyjechał: »Jedzie zapust na wozie, Ciągnie mięso na powrozie, I przychał k nam, k nam« (pomyłka? K.) Wójc. I, 262 (u Kurpiów).

Przychętne = przynęta: »Jak ta kto przydzie... poczęstuj kieliskiem wódki, dej, pedá, takie przychętne, zeby, pedá, mieli ludzie do ciebie ściąg« Cisz. 276. Por. Przychętny.

Przychętny = »skłonny, potulny« Święt. 712. Por. Przychętne.

Przychlebiać się = »zaszmajchlować z niem. schmeicheln« Rozpr. XVII, 72 p. w. Zaszmajchlować. »Przychlebićsię«: »Chces mi sie przychlébić, zebym ci dál jałmuznę« Święt. 359.

Przychlebić się p. Przychlebiać się.

Przychlebstwo: »Mimo przychlebstwa... dziewczyna zaczynała tęsknić za domem« Sewer.

Przychluścić »dach = ułożyć na stropie dachu gałęzie powiązane zamiast koźlin. Gałąź zowie się chlustą, zwykle brzozowa« Pr. fil. IV, 866.

Przychłaszczać: »Przŷchłaszczac = przywabiać« Ram. 172. »Przŷchłoscŷc = przywabić« ib.

Przychłościć p. Przychłaszczać.

Przychodne »miejsce a. przystup dobry cy ku kolibie, cy ku hałupie« = przystęp, dostęp Spr. V, 403.

Przychodzić = przypadać, należeć: »Na te dziéwke przychodziół grunt« Zb. V, 256. »Lepiej niech Kiryło nie wtrąca się, co do niego nie przychodzi« (Wołyń) K. Gliński. || »Przychodzić = być względem kogo w stosunkach pokrewieństwa: on mi przychodzi stryk = on jest moim stryjem« Wrześ. 18. Toż Wisła II, 468; ib. VI, 588. Spr. V, 403. || »Przychodzi się« = trafia się, zdarza się: »Skoro potem przychodzi sie, że nie meszyjaszy, jéno córka« Cisz. 275.

Przychopać się »do dzieła = pilnie wziąć się do dzieła« Wisła III, 89.

Przychować = urodzone na swojem gospodarstwie zwierzę wychować Święt. 712.

Przychowek = przybytek w żywym inwentarzu przez hodowlę Święt. 712.

Przychód = wschód: »Od przychodu i zachodu słońca« Lub. I, 54.

Przychwacić: »Przŷchwacŷc = przychwycić, przycapić« Ram. 172. Por. Przychwycić.

Przychwalać: »Przykwálać a. dotuzać = dodać ochoty, podjudzić, przytakiwać« Spr. V, 351.

Przychwycić = schwytać: »Złodzieja przychwycą« Zb. V, 136. || »Przychwycić się = do jadła łakomie a. do roboty brać się gorąco« Roczn. 229. Por. Przychwacić.

Przychylny = »czuły, kochający, nadskakujący: zięć dosić przychylny« Mil.

Przyciapnąć = »przykucnąć« Fed. 406.

Przyciarek p. Przyciorek.

Przyciąć: »Przŷcyc = przyciąć: jemu trzeba przŷcyc rogów« Ram. 171. || »Przyciąć = dokuczyć« Zb. II, 240. || »Przyciąć« = zaciąć, uderzyć batem: »Przytniesz konie« Kętrz. 25.

Przyciągnąć: »Przŷcygnąc=przyciągnąć np. wóz« Ram. 171. || »Przyciągnąć = przybyć« Święt. 712.

Przyciekać = »przychodzić; przycieknąć = przyjść, przydybać« Udz.

Przycieknąć p. Przyciekać.

Przyciemno: »Przŷcemno = za ciemno, nieco za ciemno« Ram. 171.

Przyciemny: »Przŷcemny = przyciemniony, zacieniony« Ram. 171.

Przycień (?): »Pogródka t. j. ziemia, usypana wyżej naokoło przycień domu« Rozpr. VIII, 231 (zapewne pomyłka zam. przyciesi Ł.).

Przyciepło: »Przŷcepło = za ciepło, dobrze ciepło« Ram. 171.

Przyciepły: »Przýcepły = dobrze ciepły, cieplejszy, zanadto ciepły« Ram. 171.

Przyciérać = »młócić snopki zboża, nie rozwiązując« Święt. 712. Toż Rozpr. XXVI, 390. »Przycirać = młócić« Spr. IV, 29.

Przycieś »a. przyciesie a. cwela = podwalina, jaka się daje pod zabudowanie« Kuj. I, 78. Toż ib. II, 275. »Przycieś = najniższa belka domu, spoczywająca na peckach« Rozpr. VIII, 232. Toż ib. IX, 213; ib. XI, 187. Hoff 70. »Przycieś = najniższa belka zrębu« Rozpr. XXVI, 390. Toż J. Łoś. »Przyciesie chałupy lub stodoły = belki spodnie, oparte na podkładnych kamieniach... przy narożnikach, lub na podmurowaniu« Krak. I, 150. »Pod przycieś = pod fundament« ib. III, 134. »Fundament czyli podwaliny (chaty) stanowią cztery kłody, zwane przyciesiami« Wisła VI, 426. »Kapusta = dębowá przycieś« Cinc. 19 (t. j. kapusta jest tem w pożywieniu człowieka, czem przycieś w domu. List Cinciały). W temże znaczeniu: »Przycieś« Zb. III, 24; ib. V, 140; ib. IX, 41; ib. X, 86; ib. XV, 120. Wisła VI, 308; ib. VII, 279. Pozn. I, 87; ib. VI, 259. Kiel. II, 244. Cisz. 297. »Przyciesie« l. mn. Zb. X, 200; ib. XIV, 8; ib. 9. Święt. 34; ib. 39 etc. Lub. I, 54. »Przyciesi« l. mn. Zb. VII, 101. »Psycieś« Rozpr. XX, 433. || »Przycieś = belka, wiążąca jarzmo mostu od dołu« Cer. »Przycieś, l. mn. przyciesi = belek czworograniasty do budowli i na poręcze do mostu« Rozpr. III, 375.

Przyciężki: »Przýcäžci = zanadto ciężki, nieco za ciężki« Ram. 171.

Przyciężko: »Przýcäžkô = za ciężko« Ram. 171.

Przyciołek p. Przyczołek.

Przyciorbać się = »przywlec się powoli« Pr. fil. IV, 238.

Przyciorek = »beczułka na wino« Rozpr. III, 375. »Aleś (dziewczę) hruba, jak przyciorek« Zb. XII, 140. »Przycirek = beczułka do parzenia sieczki krowom« Zb. X, 201. »Takaś gruba, jak przycirek« Kiel. II, 55. Toż Zb. XV, 70. »Przycirek = cebratka, w której dają jeść świniom« Doman. »Przyciarek = naczynie podobne do szaflika, z góry szersze« Hoff 41.

Przycirać p. Przycierać.

Przycirek p. Przyciorek.

Przycisk: »Z przyciska grać = grać silniej« Pr. fil. IV, 238.

Przycisnąć: »Przycisła« = przycisnęła Krak. IV, 172.

Przyciuknąć = »dokuczyć« Zb. II, 240. »Przyciuknąć = dociąć komu w mowie słowem« ib. 251.

Przycłapić p. Przyczłapić.

Przycobić = »przydusić kogo« Udz.

Przycupać = »przypaść do ziemi a. w krzakach (o zającu)« Prz. ludu VI, 111.

Przycupkać p. Cupnąć.

Przycupkować = »uderzać nogami o ziemię, tupać« Spr. IV, 381.

Przycupnąć = »usiąść nizko, schylić się« Parcz. »Przycupnąć = usiąść sobie, pochyliwszy się; zdrzymnąć się, siedząc« Święt. 712. »Przycupną"ć = przypaść do ziemi« Rozpr. XI, 187. »Ten... odejdzie... do stodoły, tam przycupnie i tam się wyśpi« Pozn. I, 193.

Przycwałować = szybko przyjechać: »Starosta koni nie żało-

wał... w czwał przycwałował« Pauli 101.

Przycyknąć = »przylać np. trochę mleka« Spr. IV, 29.

Przyczak p. **Przeczak**.

Przyczasie = »zawczasu« Grajnert, Z domu i ze szkoły str. 193, 194.

Przyczatek: »Przycátek = komora celna przy drodze a. przy rogatkach miejskich« Spr. V, 403.

Przyczekać = zaczekać: »Przyczekał chwilę za parobkiem« Zmor. 150.

Przyczepa = »przyczepka« Pr. fil. IV, 238.

Przyczepić: »Przycypię się« = przyczepię się Wisła VII, 686.

Przyczłapić = przycisnąć: »Trawa pokosy z wowsem przycłapi do ziemi, niby wiciami« Kam. 66. »Przycłapił djabła pod dzwonkiem« Kuj. I, 189. »Przyczłapić = przykrywkę włożyć na coś« Wisła III, 89.

Przyczołek: »Przycółek = ubranie głowy weselne« Wisła I, 154. || »Przyczołek = część przednia drzewa u czółna« Prac. || »Przyciołek«: »Przy niej (szafie) są dwa dłubane przyciołki, w nich 3 półki krótsze, a czwarta, górnia, dłuższa« Lub. I, 61. || »Przycołek = przegroda w stodole« Święt. 712. »Składają koniczynę do przycołków« ib. 3. »Stodoła... ma dwa przycołki i jedno boisko« ib. 39. || »Przyczołek = bok chałupy« Chełm. I, 71.

Przyczubaty; »Kokoskę... troseckę przycubatą« Maz. V, 259. Toż Rad. I, 151. Oles. 204.

Przyczyna = powód: »Nie będę ja wycinał (lipy na kolebkę), bo nie moja przyczyna« Wójc. I, 98. »Aniżeli (jeżeli) chłopiec, będe ja mu ociec... aniźli dziewcyna, nie moja przycyna, kazę ja jej bydło gnać« Sand. 132. »Chtóz ci przycynum był, chto cię na wojnę doł?« Kozł. 129. Toż Was. 211. »Któz ci był przycyną?« Kozł. 167. »Powiadają, żem herna (zarozumiała); nie jest przyczyna żadna. Z każdym tańcuje rada... Powiadają, żem ładna, nie jest przyczyna żadna, bo się codzień na na wschodzie myję rosą w ogrodzie« Zb. X, 271. »Cóz ci to za niewola? Nie niewola, nie przycyna, bo mnie mama dziś wybiła« Was. 154. »Coz za przycyna, dyć já nie sarna, jeno dziewcyna.. Powiem kazdemu, ześ ty był przycyną wieńcowi memu« Kiel. II, 158. »Nie róbta przycyny, nie róbta pośmiechów« Lub. II, 66. || »Przyczyna« = czary (?): »Oświadczyła (lekarka), że... w chacie jest przyczyna. Przyjechała więc i... odczyniała zadaną« Lud. I, 198. »Przyczyna« = przygoda: »Ażeby się przy tym twardym gryzeniu komu nie dostała jaka przyczyna« Wisła VII, 94. »A gdy się komu dostanie jaka przyczyna« ib. 91. »Może tam będzie i ta przyczyna, że tam będzie nie jedna butelka wina« (objaśniono tu, że 'przyczyna' = przyczynek) ib. »Stała sie przycyna jedny dziewcynie« Święt. 212. »Jescebyś ognia przycynił w kulawą nogę. Nie bójze się, moja Kasiu, zadny przycyny« Łęcz. 90. »Przyczyna = klęska« Ust. z Lidy. || »Przyczyna«: »Kocioł, nadsztukowany u góry drewnianą 'przycyną', niby kadzią bez dna, aby się więcej śliwek zmieściło« Zb. XIV, 28.

Przyczynek = przyczynienie się, pomoc: »Cierpienia ustąpią same t. j. bez przyczynku lekarza« Krak. III, 84. || »Na przyczynek«

= na dodatek Domnik, Wigilja św. Andrzeja 7.

Przyczyniać p. Przyczynić.

Przyczynić = uczynić, sprawić: »Chtóz ci to przycyniuł, ze cie na wojnę wydoł?« Kozł. 131. || »Przyczynić się« = pomagać: »Jasieńku, zetnij lipkę dla dziecięcia na kolibkę. Ja tam mu się nie przycyniał, przycyniali się tam drudzy« Kuj. II, 37. || »Przyczyniać« = przygotowywać, »Przyczynić« = przygotować: »Swaszcusia sie przycyniuła na cały tydzień« Zb. XIV, 98. »Psycyniąją na weszele troiste pieczywo« ib. 172. »Niech w zimie przyczyni gwoździe« Kam. 71. W temże znaczeniu ib. 81 i 173. »Psycynić sie = napiec, nagotować« (właściwie = przygotować się) Rozpr. XX, 433. || »Przyczynić = dodać« Wrześ. 18. »Przycyniać = dodawać« Pr. fil. III, 497. »Jesce mu dwadzieścia dukatów przycynię« Krak. IV, 174. »Gotują (barszcz) przyczyniając do tego otrąb« Zb. VIII, 263. || »Przyczyniać = ugniatać ciasto« Spr. IV, 368. »Przycynić = chleb po wyrośnięciu przerobić« Mil. »Zabrał sie przycyniać do unego chleba« Chełch. II, 57. »Przycynić a. doprzycynić = wyrobić (o chlebie i o cieście)« ib. 150. || »Przyczynić się« = przytulić się: »Styczeń, do pieca się przyczyń« Star. przysł. 33.

Przyczynowaty: »Myśleli, że to jaki przyczynowaty, jaki warjat« Padalica: Opowiadania i krajobrazy I, 29.

Przyczyńca: »Przycyńca = który się do czego przyczynia, daje powód« Sand. 264. »Nie wiem, kto mnie tę niedolę psyniós. Ale ja wiem — powie pisarz — bo ja byłem tego przycyńcą« Rad. II, 181.

Przyćpić: »Bo by ci się ogień rzucił (a. przyćpił) w kulawą nogę« Pozn. IV, 25. Por. Przyćpować.

Przyćpować = »przyrzucać: to gani towar, to przyćpuje (przyrzuca) po groszu« Pozn. I, 236. Por. Przyćpić.

Przydać się = »zdarzyć się np. nieszczęście mi się przydało« Pr. fil. V, 857. W temże znaczeniu: Aten. 1877, I, 643. Kiel. I, 155. »Serce mi się kraje, płacz mi się przydaje po tym moim dziewczęciu« Łęcz. 107. || »Przydać się = czepić się (o urokach)« Pr. fil. V, 857. »Boby ci się ogień przydał w kulawą nogę« Zb. II, 44. »Barwy (czerwonej) panna młoda nie ma, aby jej się gorączka nie przydała« Pozn. II, 272. || »Przydać się na co a. na kogo = mieć podobieństwo do czego lub kogo np. syn przydał się na ojca t. j. podobnym jest do ojca« Roczn. 229. || »Przydać się na co = zdać się na co« Mil. Por. Przydany.

Przydajny = »przydatny« Krak. IV, 319. »To mu to zielazo przydajne bădzie« Zb. VIII, 314.

Przydán = »drużba« Udz. »Panów przydanów i panny przydanki« Sien. 255. »Przydanom i przydankom« ib. »Przydanowie i przydanecki« ib. 262. »Przydany« a. »Przydanek« = młodszy drużba: »Starszy drużba z towarzyszem przydanym czyli przydankiem« Kuj. I, 280. »Przydanek = młodszy drużba« Zb. I, 91. »Przydani = weselny orszak, który jedzie z panną młodą do domu jej męża, wioząc wiano i sprzęty dane w posagu« O.

Przydaneczka p. Przydan, Przydanka.

Przydanek p. Przydan.

Przydanie: »Ej przyjechali swatkowie nasi z przydania, spodziwali się u pana drużebki śniadania« (z pieśni weselnej) Lub. I, 187.

Przydaniec: »Przydańcy = rodzina panny młodej i blizcy przyjaciele« Przem. 77. »Prédańci« ib. 75.

Przydanka = »młodsza druchna« Zb. I, 91. W temże znaczeniu: Sien. 252; ib. 255; ib. 262. »Przŷdánka = drużka ślubna, towarzyszka panny młodej« Ram. 171. Toż Pobł. 73; ib. 123. »Przŷdąncie« l. mn. Derd. 81. »Przydanka = starościna« (weselna) Chełm. I, 325. Zdr. »Przydaneczka« Sien. 262.

Przydany = ten, który się przyczynił: »Któz ci do tego był przydany? Był ci mi przydany da ten Klonoski pán. Kazał ci mie okuć« Kiel. II, 159. Por. Przydać się. || »Przydany« p. Przydan.

Przydański »taniec tańczą swacia i starościny, gdy muzyka grać zaprzestanie. Tańcząc biją w komin« Chełm. I, 325.

Przydatek = »dodatek: dał mu esce troche piniędzy w przydatku« Chełch. I, 58. Toż Mil.

Przydawać sobie = »być nienaturalnym: óna sobie tylko przydaje« Mil.

Przydeklarować = obiecać: »Un jej przydeklarował zatrzymać sie te trzy dni« (na jej prośbę) Chełch. I, 36.

Przyderzać = przybijać: »Przyderzają tą ladą do tej przędzy, z czego robi się płótno« Pozn. I, 109.

Przydki p. Przytki.

Przydłubać: »Nasz lokaj... keń sie obróci, to przydłubie« (= zliże, urwie K.) Kuj. I, 234.

Przydłużyć = przedłużyć: »U takiej żony wiek mam przydłużony« Sand. 141.

Przydole: »Tam na Podolu, tam na przydolu, tam dziewczyna sława« Pr. fil. V, 857.

Przydomek = »nazwisko rodowe, przechodzące z ojca na syna« Pr. fil. IV, 866. »Przydomek = przezwisko, charakteryzujące kogo lub ośmieszające, nadawane żartem lub ze złości« Osip. P. Przezwisko.

Przydreptywać = »przystąpić na co« (? K.) Cer.

Przydroże = »miejsce wolne od jazdy kołowej po obu stronach drogi« Osip. Por. Przydrożek.

Przydrożek = »miejsce wązkie między drogą a rolą, trawą porosłe« Spr. IV, 367. »Przydrózkiem« 6 pp. l. p. Kozł. 158. Por. Przydroże.

Przydróżnić = »siedzieć i żebrać przy drodze: wypadnie na starość przydróżnić« Pr. fil. V, 857.

Przydu = »przydatek darmo do ilości czegoś, za pieniądze nabytej« Osip.

Przyducha = »zepsute powietrze pod lodem, kiedy się ryby duszą« Prac.

Przydusić: »Przŷdůšŷc = przydusić: wôna gô przŷdůšŷła pjerzŷną« Ram. 171. || »Przydusić« = ugotować pod pokrywą: »Kumusia kumusi w rynecce przydusi; zjedzą i wypiją« Maz. III, 288.

Przydybać = »schwycić na gorącym uczynku« Święt. 712. Toż Mil.

Przydymać = »miechem robić« Święt. 712. || »Przydymać = przybiec szybko« Ust. z Królestwa.

Przydyrdać = »przybiegnąć, szczególnie o dzieciach, drobno stąpających« Pr. fil. V, 857.

Przydział p. Przedział.

Przydzierżeć = »przytrzymać« Listy filologické a paedagogické XII, 470.

Przyfasować = »przyrobić, nagromadzić, napełnić faskę; przenośnie = bić« Sand. 261 p. w. Fasować.

Przygadać: »Jaz sie psigadał ŭo żeniacce« (= aż się dogadał do... K.) Zb. VII, 66.

Przygadka: »Pan daje mydła pomorusanym dziewkom z przygadką: weźże se... i umyj się« Kam. 58.

Przygadować = »przytakiwać, schwalać. Przygadować za kim = popierać kogo« Święt. 712.

Przyganobić »a. naganobić, ganobić = starać się usilnie, zbierać, skrzętnie chodzić koło czego« Spr. V, 356 p. w. Ganobić.

Przygarsteczka, Przygarsteczek p. Przygarstek.

Przygarstek = »to, co można ująć w garść« Ust. z Litwy. Zdr. »Przygarsteczek a. przygarsteczka« Ust. z Litwy.

Przygarstnia = »garstka, garść, tyle ile można wziąć w dwie garści« Pr. fil. V, 857. »Przygásznia = garść (zboża) na polu« Rozpr. XXVI, 390. »Przygarśnie blp = ujęcie oburącz jakiego przedmiotu, to co się mieści w obu stulonych razem dłoniach« Osip. »Przygasznie« Pr. fil. V, 857. »Przygárznie = garść« Święt. 712. Toż Sab. 135. »Przygarznie = obie ręce złożone w garści« Kow. Toż Mil. Zdr. »Przygásteczka = garść« Pr. fil. V, 857.

Przygarśnie p. Przygarstnia.

Przygarznie p. Przygarstnia.

Przygasteczka p. Przygarstnia.

Przygasznia p. Przygarstnia.

Przygatawiać = przygotowywać: »Zaczynają przygatawiać jej (świekrze) kąpiel« Zb. II, 207.

Przygężały: »Ja stary, przygężały, nie mogę się zgiąć« Pozn. V, 108. Por. Ogęziały.

Przygiąć: »Przŷdzic = przygiąć« Ram. 171.

Przygibać: »Przŷdzibac = przyginać« Ram. 171. || »Przygibać«: »Koguty... wołają: 'Pijak idzie'. Inne odpowiadają: 'Przygibaj go'« Kiel. II, 204.

Przyglądować = przyglądać się: »Jasio stoi w okienecku przyglądujący« Kiel. II, 72.

Przyglądziwać się = przyglądać się: »Żydzi przyglądziwali się na tę jego kobyłę« Kuj. I, 190.

Przygładnąć: »Przŷgładnąc = przycichnąć, uspokoić się: morze przŷgładło« Ram. 172 (właściwie = stać się gładkim, wygładzić się Ł.).

Przygłaskować = gładzić, głaskać: »Zacon na niem przygłaskować« (ornat przymierzany) Cisz. 237.

Przygłownik = wezgłowie: »Siedzi (wrona) na przygłowniku (łóżka)« Wisła VIII, 104. »Zaczena (leżąca na łóżku) bić w przygłownik« ib. || »Przygłownik = zagon poprzeczny na początku i końcu staja« Święt. 712.

Przygłówek = »część prawa twarzy człowieka; strzelać z przygłówka t. j. przyłożyć przykład strzelby do twarzy« Pr. fil. V, 858.

Przygłupek = »człowiek głupkowaty« Pr. fil. V, 858. Toż ib. IV, 813 p. w. Durek. »Przygłupek = 1, idjota 2, głupi« Mil.

Przygłupi = głupi: »Jeden z nich (z synów) był przygłupi... Un głupi« Chełch. I, 76. »Przŷgłupy = głupkowaty« Ram. 172.

Przygłupie: »Przŷgłûpje = nieco głupio, głupkowato« Ram. 172.

Przygłupy p. Przygłupi.

Przygnać = »przypędzić« Spr. IV, 348. »Przygnać do kapsy (= zarobić)« Cinc. 33. »Wás wnet dés (deszcz) przyzenie« (= przypędzi) Święt. 513.

Przygnębić: »Gwiázdę przygnębię do ziemi« Maz. III, 247.

Przygodny = »przypadkowy, zastosowany do potrzeby« Krak. IV, 319.

Przygoić się = przyrosnąć: »Zeby buł ten listek przyrós, zeby sie buł przygoił, przyrós, toby sie dziwce nic nie stało« Mát. śp. II, 5.

Przygorek: »Psygorek = komórka na poddaszu przy jednej stronie dachu czyli przy górze« Pr. fil. IV, 867.

Przygospodarować sobie = zyskać: »Co ojczym przygospodaruje sobie na sierocem gospodarstwie, staje się jego własnością« Zb. XIV, 166.

Przygotowieć się = przygotować się: »Niech się dobrodziéj przygotowie jechać« Zb. II, 236.

Przygrajdać się = przyleźć, przywlec się: »Ledwie sie przygrajdáł« Rozpr. XXVI, 376 p. w. Grajdać sie.

Przygrozić: »Zeby tyz pán wzion gałąske i tego pieska wycion, abo mu choć przygroził, by mie nie ukąsił« Zb. XV, 15.

Przygruby = za gruby: Jest tam i druga trochę przygruba« Maz. II, 4.

Przygryzka »a. przysrywka = przymówka, docinek« Czark.

Przygrzać się: »Zmitrężenie się nagrodzi, jak się człek przygrzeje = pospieszy w robocie« Kam. 25

Przygrzebać = zakopać: »Wrazili gö nazád dö grobu i przygrzebali« Rozpr. IX, 200.

Przygrzmić = przyjechać (z hałasem): »Rodzinecka z podola przygrzmiła« Rad. II, 58.

Przyhadać sobie = »przypomnieć sobie« Zb. I, 74.

Przyhławek: »We młynie wodnym dwa są przyhławki t. j. dwa kawały czworograniastej belki, na których obracają się koła« Spr. V, 403.

Przyhołomszyć = »przydusić tak, że coś np. zwierzę straci na chwilę przytomność« Maz. I, 68 p. w. Hołomszyć. Por. Zahołomszyć.

Przyhołubić = »przyciągnąć do siebie, przytulić« Pr. fil. IV, 238 »Przyhołubić = przynęcić« Roczn 200 p. w. Hołubić.

Przyiłek = »zimná, tępá ziémia, trzeba marglu na nią« Ust. od Olkusza.

Przyjachać: »Przŷjachac, przŷjadã = przyjechać« Ram. 172. »Przyjadzie« Chełch. II, 35. Toż Wisła VI, 145. »Przyjachał« Kętrz. 41. Toż ib. 92. Pozn. II, 246 i 278. Lip. 56 i 142. »Przyjachali« Kętrz. 84. || »Przyjechać«: »Przyjechaliśta« Chełch. I, 20. »Przyjechałsy (Joanuś) do dumu, pan go się wypytuje« ib. 40. || »Przyjeć«: »Przŷjeli = przyjechali« Hilf. 101.

Przyjaciel = przyjaciółka: »Mówią, że ja jestem płocha... jam przyjaciel Stasia mego« Rog. n° 364. »Przyjaciel = krewny« Piątk. Toż Cer. Aten. 1877, II, 614. Rozpr. XII, 52. Sand. 264. Pozn. II, 78. Wisła I, 154. Zb. XIV, 70; ib. 170. Święt. 712. Spr. IV, 328. Rozpr. XX, 433; ib. XXVI, 390. Pr. fil. V, 853; ib. 858; Pobł. 73. || »Przyjaciel = mąż« Pr. fil. V, 858. Pobł. 139. Wisła II, 152. Doman. »Przyjaciel = mąż, żona«

Pleszcz. 41. || »Formy: »Przyjáciel« Wisła II, 152. Spr. IV, 328. Rozpr. VIII, 131; ib. XXVI, 390. »Psyjáciel« Zb. XIV, 170. Rozpr. XX, 433. »Przÿjacél« Pobł. 73. »Przáciel« Aten. 1877, II, 114. Cinc. 32. Rozpr. XII, 52. Pr. fil. V, 853. »Prze̊ciel« Rozpr. IX, 333. Opol. 30. »Prz'aciele o mnie nie dbają« Rog. nº 478. || Deklinacja: 1 pp. l. mn. »Przáciele« Rozpr. XII, 52. 2 pp. l. mn. »Przácieli« ib. »Przyjácieli« ib. VIII, 131. »Przyjacielów« Maz. III, 279. 3 pp. l. m. »Przyjácielom« Rozpr. VIII, 131. »Przácielom« ib. XII, 52. »Prze̊cielą« ib. IX, 133. 6 pp. l. m. »Przyjácielåmy« ib. VIII, 131. »Psyjácielámi« Zb. XIV, 170. »Przá°ciołmi« Aten. 1877, II, 642. 7 pp. l. m. »Przyjácielach« Rozpr. VIII, 131. »Psyjácielach« Zb. XIV, 171. || Zdr. »Przyjacieliczek« Rog. nº 367.

Przyjacieliczek p. Przyjaciel.

Przyjacielstwo = »pokrewieństwo« Spr. V, 403. Toż Krak. IV, 319. »Przyjácielstwo = dalekie pokrewieństwo« Rozpr. XXVI, 390. »Blizkie przyjacielstwo... ma z nami już Bóstwo« Rog. nº 424.

Przyjaciółka = »krewna« Parcz. Toż Sand. 264. || »Przyjaciółka małżonka« Pobł. 139. || »Przyjaciółka = rodzaj sukmany z granatowego sukna« Wisła III, 240. »Przyjaciółka = długi za kolana tołubek sukienny do stanu, gładki z przodu, fałdowany z tyłu, ubiór niewieści, dawniej zwykle granatowy« Pr. fil. IV, 866. »Przyjaciółka = suknia sukienna zielona aż po kostki, podbita u góry futrem, z boku także futerko przy kieszeniach« Maz. I, 50. »Przyjaciółka z sukna granatowego zimą z kołnierzem długim z jagniąt i z takiemiż wyłogami (klapami)« ib. III, 33. »Niewiasty noszą granatowe sukienne kaftany czyli przyjaciołki długie do kolan, niekiedy na metalowe guziki zapinane« ib. V, 37. Toż Łęcz. 15. »Zamożniejsze kobiety noszą rodzaj długiego marszczonego z tyłu surduta z mnóstwem żółtych guzików; ubiór ten, gdzieindziej nazywany przyjaciółką a tutaj sukienką, bywa czasem zielonego koloru, obszyty szerokiemi jedwabnemi taśmami, z kołnierzem, wyłogami, mankietami i podbiciem z białych baranków« Rad. I, 54. »Przyjaciółka = duży szlafrok kobiecy« Kuj. II, 275. »Przyjaciółka = sukmanka barankiem podbita (ubiór kobiet)« Krak. I, 103. Toż ib. IV, 319. »Bogatsze gospodynie używają t. zw. przyjaciółek sukiennych, jasno-zielonych i takąż taśmą bramowanych, z mosiężnymi guzikami, podbitych barankiem, z klapami i kołnierzem lisowym« Kozł. 373. »Kobiety poubierane w zielone przyjaciółki« Gazeta Polska 1877, nº 14. »Z wierzchu (kobiety) przywdziewają przyjaciółkę, t. j. sukmankę z samodziału siwego, na kształt kozakiny fałdowaną i zaopatrzoną w troczek czyli pasek z tegoż sukna, czarną tasiemką oblamowany, którym się spinają dla nadania sobie wdzięczniejszej talji« Połuj. 205. Toż Wisła II, 57. »Kobiety... noszą sukienne granatowe t. zw. przyjaciółki t. j. do stanu przykrojone, z tyłu mocno fałdowane, na haftki zapinane kapotki« Pleszcz. 17. »Przyjaciółka = dostatni i ciepły kaftan kobiecy« Osip. »Przyjaciółka = kurtka« Wisła I, 319. »Przyjaciółka = kaftan zimowy z fałdami dla kobiet« Zb. VIII, 253. »Przyjaciółka = kaftan z sukna

granatowego z fałdami z tyłu, dawniej noszony przez kobiety« Zb. VIII. 262. || »Przyjaciółka = wódka« Zb. I. 74.

Przyjazność = miłość, przyjaźń: »Zakochał się Jasio i musi się rozstać, a byłoć to nigdy przyjazności nie znać« Pozn. IV. 140. »Sywka… jest teraz z Nawtką w przyjazności« Kam. 175.

Przyjaźnić się »z kim = być z kim w pokrewieństwie« Sand. 264.

Przyjaźń: »Pościelże mu pani matko… pięć podusek, dwoje pierzynie: dziękuje ci pani matko za te przyjaźni« Kon. 107.

Przyjąć: »Przyjie = przyjąć« Ram. 172. Toż Hilf. 141. »Ja przyjmie« Pozn. V. 204. »Przyjmyjcie« Wisła VII. 96. || »Przyjąć się«: »Mówiłem ja tobie, dajmy pokój sobie, a ty ino, ino, jaz ci się przyjeno« Kie.. II. 50. »Trzebno memu konikowi siemienia, żeby mi się ta dziewula przyjęna« Pozn. III. 145. »Tam sie przyjon za menża« Zb. XI. 100. »Przyjał się, jak żyd do tańca« Zb II. 177.

Przyjechać p. **Przyjachać**.

Przyjeć p. **Przyjachać**.

Przyjednacz: »Przyjeinác = najęty chłop do pługa« Spr. IV. 311. Toż ib. 348; ib. V. 403.

Przyjemnieszki: »Oczka moje czarniutkie… usta moje przyjemnieszkie« Rog. nº 128.

Przyjemno: »To mi jest przyjemno i do serca tak wdzięczno« Kętrz. 64.

Przyjemność: »Wziąść przyjemność do kogoś = mieć do kogoś sympatyę: 'Zaraz taką powziena przyjemność do mnie'. 'Mam do niej przyjemność'« Mil.

Przyjemny: »Trzyjemny = przyjemny« Zb. I. 19 || »Przyjemny« [illegible] ten, komu jest przyjemnie K.: »Cemu żaba we wodzie jes przyjemná?« Wisła VII. 108. Toż Mát. śp. II. 14. || »Przyjemny = dostępny, popularny« Osip.

Przyjeść się: »Przyjeś sie = uprzykrzyć się« Święt. 712. »Jak ci sie co przyjé, to zaráz cie mierzi« ib 444.

Przyjezdny = przybywający: »Przyjezdne goście zatrzymują się« Wisła VII. 727.

Przyjeżdżać: »Przyjizdza« 3 os. l. p. Chełch. I. 40.

Przyjma = kawałek drzewa, poprzecznie łączącego włóki, który w środku na sworzeń do tylnego nasadu gnatek przymocowany łączy gnatki z włókami« (u wozu) Spr. IV. 311. Toż ib V. 403.

Przyjmać = »przyjmować« Zb. VIII. 253. Toż Pr. fil. V. 858. »Wszak ty gości masz, a czem ty wesołych kozaczków przyjmasz?« Wójc. I. 27. »Cy ty mnie, Kasiu, do sie psyjmas, i cy mi zaraz swą rękę dasz?« ib. II. 370. »Pan ojciec (go) wianecka nie przyjma« = nie przyjmuje) ib. II. 33. Toż Maz. I. 230; ib. III. 99; ib. 126; ib. 134. »Mój kum taki biedny, a zawdy me przyjma; trzeba i nam go kiedy przyjąć« Chełch. I. 269. »Tyś przyjmała innego« Zb. II. 68.

Przyjmak = 1. zbieg 2. zięć zamieszkały u teścia« O.

Przyjrzeć się: »Przyzdrzec sâ« Ram. 177. Toż Bisk. 36. Pobł. 115. »Przyzdrzy się« Rog. nº 27. »Przyjdrzał sie« Opo.. 37. »Przyźrzyj sie« Zb. XI. 27. »Przyźrzy cie sie« Zb. X. 238. Toż ib. 336. »Przyźrzyjcie sie« Fed. 114. »Przyrzéć« Arch. V. 643. »Przyrzij sie« Wisła VI. 198. »Przyrzy sie« Kozł. 283. »Gazda kce sie przyrzéć na krowy« Zb. VII. 42. »Przyjrzys sie rumieńcu mojego«

Zb. IV, 260. »Przyźryć sie w co = spojrzeć na co« Spr. IV, 29.

Przyjście = przybycie: »Przyjście Jadwigi« Szajnocha. || »Przyjście = przykład; na to przyjście = na ten przykład« Pleszcz. 41.

Przyjść: Formy: »Przyjdię, przyjdiesz, przyjdzią« Zb. I. 13. || »Przyjńdzie« Pozn. II, 57. »Przyjńdą« ib. I, 106. || »Przyńść« Zb. I, 6. »Przyńć = przyjść« Bisk. 56. »Przindz« Hilf. 178. »Przinjc« ib. 130. »Przync« Ram. 177. »Przyńdę« Nadm. 103. »Przyńde« Chełch. I, 16. Kuj. I, 164. »Przyńdã« Bisk. 56. »Przyndã« Ram. 177. »Przyńdzesz« Derd. 51. Nadm. 101. »Przyńdzie« Pozn. VI, 76. Sand. 268. Kuj. I, 154; ib. 252; ib. II, 68. »Przińdze« Hilf. 112. »Przyndzie« Zb. I, 35. »Przindze« Hilf. 131. »Przyndze« Ram. 177. »Przyńdą« Kuj. I, 164. Kozł. 112. »Przyńdź« Kuj. I, 285; ib. II, 284. Kozł. 355. »Przyńdz« Derd. 9. »Przyńdzij« Chełch. I, 63. Toż. ib. 72 i 192; ib. II, 20. »Przyńdźta« Nadm. 103. || »Przyść« Zb. I, 6. Opol. 38. Cisz. 255. Rozpr. VIII, 115. »Psyść« Rozpr. X, 220. »Prześć« ib. »Przeć = przyjść« Hilf. 90. »Przydę« Rozpr. VIII, 199. »Przyde« ib. IX, 168. »Przydã« Opol. 31. »Przidą« Hilf. 91. »Przydziesz, nie przydziesz = hokanie na zwierzęta domowe« Wisła IV, 690. »Przydzie« Rozpr. VIII, 199. Kozł. 109. Kam. 62. Sand. 29; ib. 276. Rozpr. XII, 28. »Psydziemy« ib. X, 220. »Przydémy« Cisz. 283. »Przydziewa« Sand. 48. »Przydzieta« Kam. 28. »Przydą« Rozpr. VIII, 199. »Przydź« Kuj. II, 284. »Przydze = przyjdźże« Zb. II, 241. || »On przi zam. przydze, tŷ przisz zam. przidzesz, ma przîma zam. przidzema« Hilf. 89. »Przî = przyszedł« ib. 90. || »Psisedłem« Spr. IV, 359. »Przŷszed« Ram. 177. »Przysed« Zb. XV, 66. »Przyszeł« Zb. IX, 175. Parcz. Kam. 80. »Przyseł« Rozpr. X, 200. Wisła II, 310. »Przyszał« Rog. nº 146. »Przyszáł« Zb. V, 154. »Przyjszoł« Opol. 37. »Przyjszła« Zb. V, 177. || Znaczenia: »Przyjść« = przybyć: »Prędko goście przyjść miały« Bar. 232. || »Przyjść« = nastać: »Nastać mają kraśne ludki... wprzód jeszcze mają przyjść karły« Choc. 6. || »Przyjść« = kosztować, wypaść: »Po cemu kazda koza przyszła?« (ile kosztowała) Zb. VI, 12. || »Wyrażenia osobowe: »Przysed jakby nigdy nic = przyszedł, jakby nic nie zaszło« Mil. »Do luftu przyjdzie = przyleci powietrzem« Ust. z Jaworza. »Przyseł na nią mroz (bieda)« Wisła II, 310. »Przyszła do niemocy« = zachorowała Rog. nº 196. »Szkapsko przŷszło mu do szkodŷ« (= zginęło) Derd. J. 34. »Miała przyjść w połóg« Pozn. VI, 70. »Przyjść na zabicie« (= być przeznaczonym...) Wisła VIII, 65. »Na bide przysed« (zbiedniał) Zb. XV, 66. »Gdze já przidą do legniniá« = gdzie mi się przyjdzie położyć Hilf. 91. »Przyńdzesz w zemię = umrzesz« Nadm. 101. »Tak marnie przyńdzesz do smnierćŷ« Derd. 51. »Gdyby przyszedł do wody« (= gdyby dotknął się wody) Kiel. II, 138. »Na cŭóś teráz przysed« = do czego (jak nizko) doszedłeś Zb. VII, 19. || »Wyrażenia nieosobowe: »Przysło co do cego, to mi go nie stało« (= jak przyszło do rzeczy) Łęcz. 99. »Przyszło ji na sen« (= śniło jej się) Pozn. VI, 83. »Ciężko mu się przydzie zbroić = trudno mu będzie się wymówić« Zb. II, 238.

»Przysło pŭó niego, zeby sed do wojny« (= wezwano go...) Zb. VII, 8. »Poścináj nám głowy, bo na to inakcéj nám już nie przyjdzie« Pozn. VI, 93. »Przyjdzie na to« (= dojdzie do tego) Krak. I, 322. »Obacys ty zydzie, na co tobie przydzie« Koz*ł*. 86. »Możeć wam też na to przyjdzie, co mnie« Kuj. II, 36. »I wam samym na to przyjdzie« ib. 61. »Na co wronie przydzie, jak ji 7 lát minie? (To jej przyjdzie na ósmy)« Zb. X, 153. »Na co sroce przyszło, kiej jej 7 lat wyszło? Na ósmy (rok) jej się obróciło« Krak. IV, 246. »Miałach ja miłego 4 lata, jak przyszło na piąty, to mię niechał« Rog. n⁰ 382. »Jak przyszło na prędce« = prędko się stało, że... Rog. n⁰ 10. »Gdy przyjdzie na sąd Pański« Rog. n⁰ 154. »Jak mi przyjdzie na sąd Pański« ib. n⁰ 155. »Nie przyńdzie ci wiele z niego« (= nie zyskasz wiele) Kuj. I, 154. »Jak psisło, to sie zawse rano i wiecór modlił« (= jak był czas po temu) Zb. VII, 65. »Przyszło o północy« (= nadeszła północ) Rog. n⁰ 458. »Aż tu przyszło w pół nocy, wóz sie... tocy« Oies. 454. »Przyszło w niedzielę« (= nadeszła niedziela) Pozn. VI, 332. Toż Rozpr, IX, 195. »Przyjdzie ku wieczoru« (= nastanie wieczór) Rog. 455.

Przykandybać = »przyjść kulejąc« Petr.

Przykaręcić = »strofować, ukarać: jak wy ją ráz, drugi przykaręcicie to sie poprawi« Pr. fil. V, 858.

Przykarować p. Karować.

Przykazać = »surowo zalecić« Mil. »Na cmętarzu siedzieć ma śmierć podobno przykazane od Boga« Wisła VIII, 112.

Przykidać = pogrzebać, pochować: »Kopidół (grabarz) Torgolika (imię własne) przykidáł« Aten. 1877, II, 663.

Przykidka = »dosypka przy mierzeniu zboża« Rozpr. XII, 100.

Przykietować = »przyciągnąć« Chełch. I, 58.

Przyklapa = »szopa« Pr. fil. V, 156. Por. Przykłapa.

Przyklęknąć: »Przyklęknęła do óntarza« Krak. II, 124.

Przykliniać = »nakłaniać, upominać« Pleszcz. 41. »Przyklinić = zapowiedzieć, przykazać« Czark.

Przyklinić p. Przykliniać.

Przykludzić = »przyprowadzić« Wędr. XXVI, 123. Toż Ust. z Jaworza. »Co go tu tak daleko przykludziło« Rozpr. XII, 77. »Przykludzić się = przywędrować, przyjść« Pr. fil. III, 497.

Przyklupić = »przygnieść coś mokrego, wilgotnego, np. dészcz przyklupił zboże do zagona« Zb. I, 49. Toż Udz.

Przykład: »Na ten przykład« (= naprzykład) Sand. 271. Toż Chełch. II, 50. »Czy sa w mieście sklepy? Ano jest na ten przykład jeden katolicki« Lis. »Na jaki jest ono przykład« (= na co służy) Kal. I, 120. || »Przykład letni t. j. długi, przykład zimowy t. j. krótki albowiem szeroka odzież i gruba na ramieniu takiego wymaga, myśl.« (tutaj przykład = kolba fuzji) Pr. fil. V, 858. || »Przykłády = przykazania: umie cały pacierz i przykłády« (właściwie = dodatki) ib. || »Przykłádek«: »Tutáj majom ten przykłádek, ze mówiom: chodźma, tamek, sawek« Wisła II, 173.

Przykładać: »Przŷkładac = 1, przykładać 2, przystawiać (bat do brzegu), przybijać« Ram. 172. || »Przykładać = porównywać: co ty mnie do świni przykładas«

Krak. IV, 319. Toż Rozpr. XI, 187. »Przykładać ku cemu = przyrównywać z czem« Spr. V, 404. »Nie przykładając« = nie przymierzając Junosza, Wybór VI, 193. || »Przykładać kogo do kogo = posądzać o stosunek nieprawy« Pr. fil. V, 858. Toż Pleszcz. 41. »Mój mnie przykłada do kuma = mąż mnie posądza o stosunki z kumem« ib. 48. »Mąż bije i gada i do kuma przykłada (= prześladuje kumem)« Maz. V, 284.

Przykładek p. Przykład.

Przykładka »do kogo = przykład, wzór« Sand. 264.

Przykładność = przykład: »Powagą pańską, słowem... przykładnością swoją« Kam. 23.

Przykłady p. Przykład.

Przykładzina: »Nizkie nadgrobowe domki i przykładziny« H. Skirmuntowa: Z życia litwinki 17.

Przykłapa = »przystawka przy chałupie na przechowanie paszy« Krak. I, 157. Toż ib. IV, 182 i 319. Por. Przyklapa.

Przykłapać się = »przybudować sobie szopę, przykłapę« Krak. IV, 319.

Przykłapcić = »zesłabnąć« Spr. V, 403.

Przykłotek = »wiązka słomy okłotowanej (t. j. omłóconej cepami, prostej, niezmierzwionej) mniejsza od okłota, służąca do pokrywania dachów; zowie się także snopkiem« Roczn. 229.

Przykolankować = »przycisnąć kolanami do ziemi« Rozpr. X, 298. Toż Zb. VII, 72. Wrześ. 18. Spr. V, 403.

Przykołkować = przytwierdzić kołkiem: »U cierlicy przykołkowany miecz« Lub. I, 86.

Przykomórek = w kącie stodoły rodzaj małego śpichrza z pułapem, do którego drzwi prowadzą z klepiska« Wisła I, 110.

Przykońce: »Grube końce dolne (gałązek iwy i tataraku) ucinają i rzucają na górę (strych) ponad sień, które to miejsce przykońcami zowią« Zb. VI, 288.

Przykopa = »rów krótki« Święt. 712. »Przykopa = rów« Pr. fil. V, 858. Toż Parcz. W temże znaczeniu: Krak. I, 230; ib. IV, 134. Wisła VII, 121. Cisz. 302. Rud. 209. Zb. IV, 157; ib. 236. Zb. VI, 8. Zb. VIII, 302. Fed. 215. Zdr. »Przykopka« = dołek: »Umácáł sie w przykopce« Zb. VII, 20. »Biegnie ona do przykopki... przyniosła tej wody« Krak. IV, 48. || »Przykopa = sztuczne koryto, którem wodę z potoka skierowują do młyna albo tartaku« Spr. V, 403. »Czasem przykopę nazywają młynárką« ib. 378. || »Przykopa« = wąwóz: »Tarnowa przykopa« = nazwa wąwozu Wisła VIII, 591. || »Przykopa = wał ziemny na lądzie, kierujący wodę z górnej części potoku lub rzeki do młyna lub tartaku, niżej położonego« Wrześ. 18. »Przykopa = ziemia wybrana nad rowem, szkarpa nad rowem« Krak. IV, 319. »Na wzniesionej przykopie« Krak. I, 139. »Siedział z żoną na przykopie« ib. IV, 93. »Patrzą sie dwóch braci bez przykope, a zobácyć sie nié mogą. Oczy i nos« Cisz. 342. »Dwa dziadki sięgają się bez przykopkę, a dosięgnąć się nie mogą. Oczy« Rud. 255. || Inne formy: »Psykopa« Zb. XIV, 149. »Krzykopa« Zb. I, 44. Zb. XV, 82; ib. 171. Spr. IV, 378. Rozpr. IX, 310; ib. XII, 41. Udz. Pr. fil. III, 306. Rozpr. XXVI, 380. »Krzykopa a. przykopa« List od Bystronia. »Krzypopa« Wisła I, 188. Toż Pr. fil. V, 774. »Krzy-

pop« Opol. 39. Pr. fil. V, 774. »Krzypak = rów« Zb. I, 30.

Przykopek: »Bez przykopek to tam ciecze woda; nad przykopkiem rozmaryjan kwitnie« Rog. nº 332. Por. Przykopa.

Przykopitnik p. Przykopytnik.

Przykopka p. Przykopa.

Przykopytnik = »roślina lecznicza, którą okadzają bydło« Pr. fil. V, 858. »Przykopitnik = Tussilago farfara« Wisła III, 91.

Przykosa = »ławica piasku na rzece, mielizna« Pr. fil. V, 858.

Przykra: »Coś im robił na przykrę.. tak im różnie na złość robił« Krak. IV, 195.

Przykradać się »a. przystrzygać się = przybliżać się ukradkiem« Wrześ. 18.

Przykrącka = »drewniana śruba« Święt. 712. »Przykrącka« u wózka do przędzenia ib. 18. »Przykrącki« u prasy do robienia serów ib. 43.

Przykręcać: »Nie przykręca = nie oszukuje« Wisła VIII, 230.

Przykrócić »kogo = skarcić, ukarać, poprawić« Święt. 712.

Przykrótki: »Przŷkrótci = nieco za krótki« Ram. 172.

Przykrótko: »Przŷkrótkô = za krótko« Ram. 173.

Przykryć: »Przekrół = przykrył« Bisk. 27. »Przekryłeś« = przykryłeś Wisła VII, 703. || »Przykryć = uderzyć; mówią: jak go przykruł, to się zaraz przewróciuł« Udz.

Przykrywa = »deska, na której spoczywają drabinki wozu« Spr. IV, 333.

Przykrzępło »a. przyskrzępło = mówi się o przymrozku po odwilży np. dziś na polu przykrzępło, sanica będzie dobrá« Spr. V, 404.

Przykrzno = »przykro« Pleszcz. 41.

Przykucnąć = »przysiąść na nogach« Spr. IV, 368. »Przykucnąć = przysiąść« Święt. 712. »Przykucnąć = usiąść nizko, schylić się« Parcz.

Przykuć: »Jezus dᵘö krzyza ᵘökrutnie przykuwian« Rozpr. IX, 191.

Przykulnąć = »przytoczyć coś okrągłego« Pr. fil. V, 858.

Przykupiać: »Przŷkupjac = przykupywać« Ram. 173.

Przylasek: »W sołtysim przylasku kąpała sie kacka« Zb. XII, 205. W sołtysim przylasku narobiła wrzasku« ib. 221.

Przylaszczka: »Przylascka = pierwiosnek« Pr. fil. IV, 866. »Twoje modre ocki jak przylácki grajo« Kętrz. 75. »Przyłaszczki = anemone hepatica« Wisła III, 91. »Proliszczk = fijołek« Pobł. 72.

Przylatać: »Przylata« = przylatuje Zb. VIII, 249.

Przylatować p. Przylatywać.

Przylatywać: »Słowik przylatywa« Kętrz. 42. »Nazád przylatowały« Cisz. 184.

Przylec = położyć się: »Komu łózko ścieles? Tobie Jasiu, tobie, podźze ku mnie przylęz« Zb. XII, 138. Por. Przylężony.

Przylecieć: »Ony przyletą« = przylecą Kuj. I, 180.

Przylegać = »kłaść się na ziemi, o psie zmordowanym po polowaniu, myśl.« Pr. fil. V, 858. »Płakała Jantosia do stoła przylegała« Wisła VII, 699. Por. Przylec.

Przylegnąć = położyć się na: »Nó njeo przŷlègnie« (= na nim się położy) Hilf. 117.

Przyleniwy = nieco leniwy: »Urodliwa, ino do roboty trochę przyleniwa« Maz. II, 4.

Przylepić się: »Przylepiło mu się = ukradł« Udz.

Przylepka »a. piętka = pierwsza nacięta z bochenka chleba kromka czyli krajanka ze skórką« Krak. IV, 316. »Przylépka« w temże znacz. Zb. XIV, 92. »Przylipka« Rad. II, 166. || »Przylepka = das Unterste von einem Brode« Töp. 103. || »Przylipka = wydęte miejsce na chlebie« Roczn. 229. || »Przylipka = kobieta, lub dziecię miłe, lgnące do ludzi, które wszyscy lubią i chwalą« ib. »Przylepka« w temże znacz. Ust. z Litwy. Por. Piętka.

Przylesie = miejscowość pod lasem: »W przylesiu, gdzie mają liczne barcie po lasach, nawarzą mu (gościowi) krupniku« Maz. V, 362. »Szkapy na przylesiu, chodząc po ściegnach, cl rupotały trawę« Fed. 317.

Przylewać: »Ona posła do komory przylewać serwatki« Maz. III, 270.

Przylewka = »dodatek: przyniesła na gospodę mlika z przylewką = z dodatkiem« Zb. I, 32 p. w. Tkliwy.

Przyleźć: »Ón tylko przyláz, bo mu wilcy kónia zjedli« Cisz. 193.

Przyleżytość = »sposobność, okoliczność« Pr. fil. V, 858. Toż ib. I, 726: ib. IV, 286. Aten. 1877, I, 374. »Robił wielko przyleżytość« Rozpr. IX, 312. »Ospowiedziáł przylezytość swoja« ib. 319.

Przylękowaty: »Prześlągły = o szyi przylękowatej« Rozpr. XVII, 68 p. w. Uśląknąć.

Przyleżony: »Śpiąc, nie należy leżeć na lewym boku, bo wtedy człowiek ma serce przyleżone« Zb. XIII, 71.

Przylgnąć = »być przywiązanym do czego: óna je do gór przylgniona« Spr. V, 373 p. w. Lgnąć. »Przylnąć«: »Nie przylnie kochanie do serca twojego« Wisła III, 577. »Poniechał mnie miły, przylgnął cały świat« Zejsz. 73. Por. Przyligać, Przylinać.

Przylica = »dowód« Pozn. IV, 331.

Przyligać: »Marysieńka płakała, do stołu przyligała« Lub. I, 221.

Przylina: »Siwa kobylina na przylinę (?) wysła, dała z d... "ognia, zajęna sie Wisła« Zb. XIV, 48.

Przylinać = »przylegać« Mrong. p. w. Ballen. Por. Przylinąć.

Przylinanie = »przyleganie« Mrong. 442.

Przylinąć = »przylgnąć« Mrong. 442. Por. Przylgnąć.

Przylisić się = »przyłasić się« Wisła III, 89. »Jak się ktoś powróci do dawnych stosunków, to się mówi: 'snowa sie przylisył'« Spr. V, 385 p. w. Odlisyć sie.

Przyliszyć się p. Przylisić się.

Przylizować = »przygładzać« Lub. II, 212. »Mać dalejże przylizować córkę na głowie (= przyczesywać)« Kam. 132.

Przyliźnik = »pochlebca« Spr. IV, 29.

Przylnąć p. Przylgnąć.

Przylubić: »Coś nie widać Mośka mego: cy go woda przymuliła, cy go jaká przylubiła« Zb. XII, 180.

Przyładować = przygotować: »Ja ci przyładuję dobre jedzenie« Rad. II, 195. »Przyładować wieczerzę« Tyg. il. 1, IX, 210. »Grób już przyładowany« Kozł. 55.

Przyłagodzić: »Przyłagodź wszystko i czekaj na mnie« (w znacz. przyładź, przygotuj) Bar. 199.

Przyłap = »okap (chaty) wysunięty naprzód wsparty na słupie« Kuj. I, 78.

Przyłaz: »Przyłáz = ostatni u góry okrąglak w ścianie boiska, po którym przechodzi się na poddasze« Spr. V, 404. Toż ib. IV, 311. »Jusz był przyłas rozgrodził y woły

wygnać chciał« Zb. III, 41 (z roku 1706).

Przyłoga p. Przyłóg.

Przyłon: »W pole pasterze zaszli, tam gdzie owieczki paśli... a na przyłonie paśli i konie« Kozł. 180.

Przyłonić: »Przyłoń wodą = przypłyń« Zejsz. 70. »Przyłonić« Wrześ. 3.

Przyłop: »Budynek pod przyłop, stawiać pod przyłop, wszelka przybudówka« Spr. V, 404.

Przyłożek p. Przyłóg.

Przyłożyć się »do czego = przyzwyczaić się« Doman. Toż Ust. z Litwy.

Przyłóg = »ugór, niwa podorana« Pr. fil. III, 497. Toż Hoff 41. List Bystronia. Zb. II, 252; ib. XI, 7. »Dożęliśmy zytka na przyłogu« Maz. I, 207. »Zasiała ja grochu na przyłogu« Łęcz. 69. »Straciłam go (wianek) na przyłogu« ib. 134. »Wygnała je (wołki) na przyłóg« ib. 160. »Mieliśmy na polu przyłogi« Lub. I, 128 »Zielona byliczka na przyłogu« Kal. I, 111. »Jest pseniczka na przyłogu« ib 114. || »Przyłóg = pole skoszarowane przez owce, zdatne do zasiewu« (górals.) Enc. R. II, 827. || »Przyłóg = pastwisko, przypierające do łąki« Fed. 407. »Pasając owce na przyłogu« Krak. IV, 61. || »Mikołajcowe przyłogi = nazwa części lasu« Zb. X, 199. || »Przyłoga«: »Przy zielonej przyłodze« Rad. I, 215. || Zdr. »Przyłożek«: »Zasialiśmy grosku przy przyłozku« Kal. I, 169.

Przyłudzać p. Przełudzać.

Przymagać = »pomagać« Wisła III, 89

Przymanać = zdołać co uczynić: »Żeby jon przymanał, toby tylo leżał i nic nie robiuł = żeby on zdołał i t. d. Żeby on przymanał, toby nieba człekoju przychyluł« Osip.

Przymarznąć: »Przŷmjařnąc = przymarznąć« Ram. 173.

Przymaszerować: »Przymasirowali« Święt. 398.

Przymawiać: »Przymáwiać za kim = wstawiać się za kim, prosić za kogo; przymawiać komu = dokuczać słowami« Święt. 712. »Pięknie mu przymawia i doda ochoty« Rog. nº 390.

Przymiarek = »to co przenosi miarę, dodatek do miary« Spr. V, 404. P. Nadmiarek.

Przymiarek = »przymierzenie np. ubrania« Pr. fil. IV, 238.

Przymiarki blp. = »kawałki pola« Pr. fil. IV, 238. »Przymiarki = kawałki pola, stanowiące dodatki do pola głównego« Pr. fil. V, 858. »Przymiarki = nazwa ról, 'bo były później przymierzone chłopom do gruntów'« Lud I, 180.

Przymierać: »Psymierać = obumierać« Rozpr. XX, 433. || »Przymierać głodu« (= cierpieć głód) Pozn. IV, 305. Maz. III, 284. »Idzie żołnierz borem lasem, przymierając głodu czasem« Sand. 256. Toż Oles. 72. Kozł. 132. Pozn. IV, 255. Zb. VI, 134. Podobnie Zb. IV, 86. Por. Przymrzeć.

Przymierzać: »Przymierzał pięścią« (= groził) Kiel. II, 221. »Przymierzać się«: »Na św. Kazimierza dzień się z nocą przymierza« Zb. VI, 166.

Przymierzchnąć się: »Na wiecór, jak sie przymiérzchło« Cisz. 278. Por. Przymnirzkać się.

Przymierze: »Piorun nie będzie miał przymierza do tego domu« (= nie uderzy weń) Zb. X, 89.

Przymieszywać: »Przymieszują (sól) do kawałka sera« Zb. VI, 306.

Przymiot = »krosty wszelkiego rodzaju« Pr. fil. V, 858. »Przymiot = wrzód« Krak. IV, 319.

Przymiotnik = »bolączka, wrzodzianka« Krak. IV, 319.

Przymknąć = przytulić się: »Kiejś sie ty tutaj do mnie przymykała, przymknij i tam ku mnie« Kuj. II, 29. || »Przymknąć się = przyłożyć się: »Przymknie się (starszy drużba) do flaszy« Kuj. I, 284.

Przymłózek = »przypłodek« Święt. 712.

Przymnirzkać się = zmierzchać się: »Przymnirzka sie« Chełch. I, 190. Por. Przymierzchnąć się.

Przymodłować p. Modła.

Przymoknąć = »gdy czegoś przybędzie, np. mówią: dużo ci ta podatku przymokło? (przybyło)« Udz.

Przymordać (się) = »zmordować (się): Kónie sie przymordały« Pr. fil. V, 975.

Przymorek = śmiertelność: »Będzie przymorek na dzieci« Zb. VI, 162. »Będzie przymorek« Zb. X, 106

Przymost = »przednia część mostu« Pr. fil. V, 858.

Przymowa = »przysłowie« Spr. V, 404. (Tamże podano 100 takich przymów).

Przymowisko = »przymówka« Sand. 264. Toż Ust. z Litwy. || »Przymówisko = mniemanie, przesąd« Pr. fil. V, 858.

Przymóc = »zdołać« Ust. z Litwy. »Przymóc = zdołać, toż co 'przymanać'« Osip.

Przymówić = zrobić przymówkę, docinek: »Oj głupiam ja wpierwej była, com ci w razie przymówiła« Kolb. 12. || »Przymówić« = potwierdzić: »Przymówiéli = potwierdzili« Cisz. 225.

Przymówisko p Przymowisko.

Przymówka = »przysłowie« Wisła I, 148. »Przymówka = 1, przysłowie 2, docinek« Święt. 712.

Przymrok: »Z wiecora na przymroku« Rad. II, 67.

Przymrzeć: »Przŷmrzec = zniszczeć pod względem fizycznym, podupaść na zdrowiu i siłach, głównie skutkiem głodu« Ram. 173. »Przymrzeć głodu«: »A jak czasem głodu przymrze, żarnowy chleb dobry będzie« Pozn. V, 50. »Trzeba przymrzeć głodu« Pauli 157. Por. Przymierać.

Przymulić: »Co nie widać Mośka mego!... cy go wódka przymuliła?« Wisła II, 115. »Cy go woda przymuliła? Zb. XII. 180. Toż Fed. 121. »Wije wiánki (Kasia)... bystrá woda ji (jej) przymulá« Święt. 189.

Przymuszczki = »kosmyki włosów, obcięte przy uchu: czesać się z przymuszczkami« Pr. fil. V, 858.

Przymykać = »przysuwać« Fed. 407. || »Przymykać się« = zbliżać się: »Będe sie przymykał« Sand. 220. »Do Torunia się przymykał« Rad. II, 26. »Do mnie się przymyka« ib. 76. »Do bocku sie przymykaj« Łęcz. 101. »Kiejś sie ty do mnie tutaj przymykała, przymknij i tam ku mnie« Kuj. II, 29. »Chłopcy się przymykają« Krak. II, 505. »Pod jabłoneczkę się przymykaj« Zb. X, 282. »Jak ja będę śpiewać, to ty będziesz krzykać, będzie nam się będzie wieczorek przymykać« ib. 308.

Przynajm p. Przynajmij.

Przynajmij = »przynajmniej« Pozn. VI, 186. W temże znaczeniu: »Przynájm« ib. 225. »Przŷnámi« Ram. 174. »Przŷnamj« Cen. 78.

Przynależyty: »Przynależyty = należący się komuś, przypadający mu« Krak. IV, 313 p. w. Nalezyty.

Przynałożyć się = przyzwyczaić się: »Jak się przynałoży, to i w piekle niezgorzej« Zb II, 175.
Przynamáwiać = »namawiać« Pr. fil. V, 858.
Przynami p. Przynajmij.
Przynamsię = »przynajmniej« O.
Przynaodziać = uderzyć kogo: »Przynaodział złodzieja kłonicą pizez plecy« Spr. V, 119.
Przynapijać się = upijać się: »Bartek je dobry chłop, ino sie rád przynapijá« Spr. V, 406 p. w. Przynapić.
Przynaszać: »Przŷnaszac = przynosić często« Ram. 173. »Przynaszać« w temże znacz. Zb. VIII, 275. Toż Ust. z Litwy.
Przynawrócić się = wrócić: »Że sie on zaś przynawróci« Rozpr. XII, 63.
Przynękać (? K.) = przybliżać się: »Wôna... przŷnąkota = oni (dwaj) się zbliżają« Hilf. 96. »Pán przŷnąka = zbliża się« ib. 105.
Przynęta = »zachęta« Święt. 713. »Przynęta = wabik na ryby: przynęta denna = na dnie wody dawana; przynęta wędkowa = do wędek« Prac.
Przynicić się = »przyrumienić się, o chlebie« Pr. fil. V, 859.
Przynieść: »Trzynieść« Zb. I, 10. Toż Pozn. VI, 28 i 94. »Dam ja tobie z Wiednia przynieść bielony czépeczek« (= każę przywieźć) Rog. nº 64. »Przynieść z 2 pp. często np. »Przynieś mnie byle szmatki« Kolb. 244.
Przyniewolać = zmuszać: »Nie zenie sie z tobom, nie moja to wola, choć mie tak matusia do cie przyniewola« Wisła IX, 348.
Przyniewolić = »zmusić« Święt. 713. Toż Jastrz. »Któż mię na to przyniewoli?« Zb. IV, 147. Toż Wisła IX, 348. »Któz go przyniewoli?« Krak. II, 502. »Mnie ty nie przyniewolis« Zb. XII, 170. »Któz mi ją przyniewoli« Kiel. II, 79. »Chtóż mie przyniewoli« Zb. XV, 98. || »Przyniewolić« = zwyciężyć, podbić: »Basista... siepiąc... na masynie niebo sobie przyniewoli (albo: wyrzępoli)« Kuj. II, 203. »Kot kotkę przyniewolił« Krak. II, 495.
Przyniewolisko = »przymus« Święt. 713. »Szła za mąż z przyniewoliska« Krak. IV, 159.
Przyniżać = nachylać: »Nie sama... kalinę łomała: chłopcy mi łomali, ja im przynizała« Rad. II, 113. »Przyniżać się = zniżać się: góra, przyniżaj sie« Pr. fil. V, 859.
Przyniżyć = »nachylić« Jastrz. »Wysokie, zielone, na dół przynizone a łyse. Orzech« Zb. VI, 16.
Przynoga »a. psinoga = przy pługu rękojeść prawa« Pozn. I, 110.
Przynos = »przyniesienie« Pr. fil. V, 859.
Przynośny: »Najprzynośniejszy = najdochodniejszy: A kiedy Bóg dobry da dziadu kalectwo, te najprzynośniejsze dziadowskie dziedzictwo« Pozn. I, 275.
Przynuka = »przymuszanie kogo łagodnymi sposobami, znaglanie gości do jedzenia i picia (z r. prynuka)« Roczn. 229.
Przynukać = »gwałtownie zapraszać« Spr. V, 406. || »Przŷnŭkac przypędzić, przywlec« Derd. 137. »Przŷnŭkac = przygnać, przypędzić« Ram. 173. || »Przŷnŭkac sã = przybiec, przyjść, powrócić« ib. »Do dóm sę przŷnŭkáł« Derd. 4.
Przyobiecywać: »Przyobiecuje sobie iść« (= zamierza) Pozn. VI, 89. »Przŷwôbjecowac = przyobiecywać« Ram. 176.
Przyoblec = wdziać, włożyć: »He-

lena przyoblekła jo« (suknię na siebie) Chełch. I, 212. »Przŷwôblec = przyoblec« Ram. 176.

Przyobleczé »2 pp. przyobleczá a. przybiór = ubranie, odzież« Ust. z Jaworza.

Przyoblekać: »Przŷwôblekac = przyoblekać« Ram. 176.

Przyochrunić = »zaoszczędzić np. pieniądze, ubranie« Mil.

Przyodwieczerz = »czas przed wieczorem« Pr. fil. IV, 239.

Przyodziać: »Przyodziać kijem kogo« = uderzyć: »By cię jeszcze kijem nie przyodział« Wisła III, 30. »Kijem dziewkę przyodziać« Mát. W. 5. »Tego kijem przyodzieje« Rud. 120.

Przyodziew: »Przy"odziéw = odzież« Rozpr. XXVI, 390. »Jaz ji sie przyodziéw zdarła« Krak. IV, 18. »Przyodziéw« Cisz. 97. Toż ib. 259.

Przyodziewa = »odzież« Krak. IV, 319. Toż Kopern. rękop. W temże znacz. Krak. III, 96 i 101. »W ty sáfie más przyodziewe« Zb. XV, 24. »Przyodziéwa« Cisz. 36. »Przyodziwa« Pr. fil. V, 156. »Przy"ödziewa« Rozpr. IX, 213. »Psyodziewa« Del. 41.

Przyodziewek = »garderoba, ubiór« Fed. 407. Toż Pr. fil. IV, 866. Sand. 263. Pleszcz. 42. W temże znacz. Wisła II, 824. Spr. V. 119. »Przyodziéwek« Cisz. 70; ib. 248. Zb. I, 22. Ust. z Jaworza. »Przyodziwek« Chełch. I, 97. Mil. Pozn. VI, 174. »Przywodziwek« Kam. 64. »Przŷwôdzewk« Ram. 176. »Przŷodzewk« Bisk. 41. »Przïodzewk« Hilf. 178.

Przyodziewie = odzież: »W jakiém przyodziéwie posed, odziezy, w takiém przysed« Wisła VI, 589.

Przyodziéwka = »odzież« Święt. 713. »Uźrał na płocie duzo przyodziéwki« ib. 325. W temże znacz. »Przyodziéwka« Zb. XIV, 81. »Przyodziwka« Zb. XV, 151.

Przyodziéwko: »Mam... koziczek wyostrzony, przy nim fajka i krzesiwko, na to dobre przyodziéwko« Wójc. II, 202.

Przyolować = »przydźwignąć« Pr. fil. IV, 239.

Przyozdobić: »Przŷwozdobiło« = Hilf. 142.

Przypadać »przypaść = przytulać (-ić) się do ziemi, o zającu, gdy jest bardzo od psów gończych sforsowany: kot gdzieś przypadł, kot przypadły, myśl.« Pr. fil V, 859.

Przypadek = »niemiła przygoda« Osip. »Złapał go przypadek« = konwulsje Rad. II, 168.

Przypalanka = »wódka gotowana z miodem i tłuszczem, krupnik« Pr. fil. IV, 239.

Przypamiętać = »przypomnieć« Pr. fil. IV, 239. Toż Zb. II, 236.

Przypamiętować »sobie = przypominać sobie« Rozpr. IX, 213.

Przypaniaty = »pankowaty, chłop nieco z pańska ubrany« Wrześ. 17 p. w. Popaniaty.

Przyparek: »Przypárek = upał« Rozpr. XXVI, 390. »Po deszczu albo na przyparek« Tyg. ib. 1, XIV, 137. »Zaraz po południu był przyparek« Beld. 24.

Przyparka »a. pryparka, przywory = tytoń z dna fajki, sokiem przesiąkły, przysmak Słowaków« Wrześ. 18.

Przypas = »1, kłody suche z powału i leżaków, dające się bezpłatnie kupcowi do przewożenia wodą beczek smoły 2, maszt i ster na statkach wodnych« O.

Przypasek = »chłopiec lub dziewczyna do pomocy pasterzowi« Zb. II, 24.

Przypasować się = zaopatrzyć

się: »Tak sie dziady przypasówały w te świadectwa« Cisz. 37.

Przypaść p. Przypadać.

Przypaśniczek: »W świętego Józefa przypaśniczek, w to powijała Pana Jezusa panna Maryja« Lub. I, 108.

Przypatoczyć się p. Napatoczyć się.

Przypatrować się = przypatrywać się: »Przypatrował się« Kam. 139. Toż Wisła VI, 198. »Przypatrowáł sie« Cisz. 192. Toż Zb. XV, 122. »Przypatrówáł sie« Cisz. 233. »Przypatrowáł sie« Święt. 392. »Będę się przypatrował« Pleszcz. 61. Toż Wójc. II, 372. »Będą się przypatrować« Kam. 68. »Miał... przypatrować sie« Święt. 441. »Przypatrywajcie się« Chełch. I, 135. »Przypatrzować się«: »Więc przypatrzuje sie do tej jaskinie i uwidziáł... djeblika« Zb. V, 189.

Przypatrunek = przypatrywanie się: »Iś (iść) na przypatrunek« Cisz. 181. »Farbowane gęby (portrety) po ścianach dla przypatrunku« Kam. 192.

Przypatry = »przypatrywanie się: chodzić na przypatry« Pr. fil. V, 859.

Przypatrzeć się p. Przypatrzyć.

Przypatrzonek = »przypatrywanie się: iść na przypatrzonek« Rozpr. XXVI, 390.

Przypatrzować się p. Przypatrować się.

Przypatrzowiny »a. dowiady = pierwsze odwiedziny, mające na celu ożenek« Spr. V, 351 p. w. Dowiady.

Przypatrzyć = zobaczyć: »Przypatrzcie wszystkie panny, jako go (Jasia Marysia) lubiła« Rog. n° 230. || »Przypatrzyć się«: »Przypatrzół sie na to ździebło« Zb. VII, 23. »Carownica brzydko sie na nik psipatrzała« ib. 55. »Psiparcie sie« = przypatrzcie się ib. 65. »A matka, przypatrzyłsy sie... pise do syna« Chełch. I, 275. || »Przypatrzyć się« = przejrzeć: »Chlusła mu na uocy i zaráz sie przypatrzół« Zb. V, 242.

Przypawęzić = »przycisnąć pawęzem naładowaną furę« Pr. fil. V, 859. Toż Krak. IV, 316. Sand. 264. W temże znacz. »Przypáwęzić« Spr. V, 141.

Przypewnić = przytwierdzić: »Rakiety całymi snopkami były przypewnione do bambusowych żerdzi« Huc. 698.

Przypiasek = »grunt, w którym z gliną zmięszany piasek« Krak. IV, 319. »Przypiásek = piásek z glinkom« Ust. od Olkusza. »Ziemia zimna... składa się z przypiasku nawpół z gliną zmieszanego« Fed. 2.

Przypiaszczysty = »sapowaty« Krak. IV, 319.

Przypiąć: »Wiersza, zastawiana na raki i ryby, 'przypina się' do dna w wodzie kijami« Pr. fil. IV, 866. »Przypiął konia do bramy« Bar. 106. »Dzwonki przypięli do okien i drzwi« Zb. VI, 265. »Przyleciał sokół... pad, pad w ogródecku, przypiąn na ziółecku« Rad. I, 118. (Zapewne pomyłka zam. przypadł lub przysiadł K.).

Przypić = przepić (do kogo): »Przypił do niego« Sand. 166.

Przypiecek = »szeroki cokół do siedzenia i grzania się przy piecu w rodzaju przyźby« Pr. fil. IV, 866. »Przypiecek = ławka przy piecu, murek przy piecu do zasiadania, jak na ławie« Osip. »Przypiecek = ławki koło pieca« Udz.

Przypieczonki = »ziemniaki dobrze przysmażone« Udz.

Przypiek = »nadwaga ciasta ponad wagę użytej do tegoż ciasta mąki« Ust. z Litwy. Por. Napiek.

Przypierać = dopiekać: »Słońce silnie przypiérá« Święt. 579.

Przypiewać = przyśpiewywać: »Kur... przypiewał« = kogut piał Krak. I, 246.

Przypiewki = »niemiłe dodatki« Ust. z Lidy.

Przypijać: »Ojciec przyszłego pana młodego przypija pierwszy do przybyłego gospodarza« Lub. I, 182. Por. Przypić.

Przypijanie = przepijanie wzajemne do siebie: »Przy zwykłem w takich razach (przy zaręczynach) przypijaniu« Zb. VI, 98.

Przypilać »czego = przypilnować« Wisła III, 89. || »Przypilać« = polecać: »Pan przypila furmanoju, zeby go wywióz« Chełch. I, 284. »Ociec przypila mu, zeby na trzecio noc przysed ten średni« ib. II, 133. Por. Przypilić.

Przypilić = »pilnie coś nakazać« Chełch. II, 150. Toż Mil. »Przypilił mu, zeby pilnował« Chełch. I, 30. »Zydówcunce przypil, zeby sie... nie patrzyła« ib. 73. »Ale jy przypiliła, zeby sie... nie oglądała« ib. Podobnie ib. II, 47. Por. Przypilać.

Przypirło: »Śniegiem przypirło = śniegiem przyprószyło (przypierzyło)« Spr. V, 406.

Przypir-zek = »nowy niewielki śnieg: wiesnom na przypir-zkach zwiezieme reśte gnoja na pole« Spr. V, 406. »Przypyr-zek« w temże znacz. Rozpr. XVII, 54 p. w. Popiérszek.

Przypis = »summa, albo zapis żonie od męża uczyniony, przywianek« O.

Przypisać = »napisać: »Przypis do mnie listek, aby dwa słowecka« Kętrz. 55.

Przypiski = niesłusznie przypisane należytości: »Oj karcmarze... Pan Bóg was pokarze za ludzkie przypiski« Maz. II, 185.

Przypisować = notować kredką więcej niż należy: »Kazałeś mi przypisować« Pozn. VI, 271. »Powiedział... że ona (szynkarka) przypisuje (więcej jak należytość jest)« ib.

Przyplasnąć: »Na lewej cię dłoni posadzę, prawą przyplasnę, a nikt nawet kości twoich nie znajdzie« Gl. III, 55.

Przypleźć się = przypełznąć: »Na czworakach ledwie się przyplusł« Zb. VII, 107.

Przypłacina = »wszelka łata, którą cieśla przy budowie domu 'nadstawiá' (sztukuje) czy to płazę w ścianie izby, czy deskę w powale« Spr. V, 406.

Przypodchlebić się = przypodobać się: »Wójtaszek lubi się przypodchlebić za kieliszek wódki i może zdradzić« Kaspr. 94.

Przypole = »fartuch« Maz. V, 318.

Przypoł...: »Sam (rak) z sieci do rybaka idzie, wpełzł do przypoła i rybak z nim do domu poszedł« Gl. II, 77.

Przypołnie = »pora obiadowa« Łęcz. 16. Toż Mil. »Przypołnie = czas od 12 do 2 godz. w dzień« Spr. V, 119. »Na przypołnie = na przypołudnie« Kuj. II, 275 p. w. Południca. Por. Przypołudnie.

Przypołudniák — 1, człowiek urodzony lub spłodzony w południe 2, człowiek z białymi włosami 3. 'na przypołudniáka robić w polu' = robić szkodę w cudzym gruncie w porze obiadowej« Święt. 713. »Przypołudniak = bardzo jasny blondyn; jest mnie-

manie, że jeśli ma taką barwę włosów, musiał się urodzić w południe« Mil.

Przypołudnica = »postać mitologiczna, zjawiająca się w południe (opis)« Krak. III, 41. Toż Wisła VII, 105. Toż (opis) Święt. 472. Jastrz.

Przypołudnie = »czas południowy. od godz. 12 do 1« Święt. 713. »Przypołudnie = południe« Parcz. »Przypołudnie = czas odpoczynku południowego; bez przypołudnie = przez czas popołudniowy« Pr. fil. V, 859. »Odpoczywając na przypołudnie« Krak. III, 34. »Przypołudnie = przed południem« Piątk. Por. Przypołnie.

Przypołudnik = istota mitologiczna: »Przypołudnik = strzyga« Beld. 23.

Przypominek = »ogłoszenie z ambony na czyjąś prośbę np. o przedmiocie zgubionym; 'dać na przypominek' = dać kilka groszy dziadowi, aby coś ogłosił ludowi przed kościołem« Pr. fil. IV, 866. »Przypominek = zapowiedź; na przypominek dać = dać na zapowiedzi« Lub. II, 212. W temże znacz. Kam. 136. »Przypominki« = wypominki, pacierze za dusze zmarłych, ogłaszanych z ambony: »Dawać za zmarłych krewnych na przypominki, czyli zdrowaśki« Kozł. 374.

Przypomnąć = przypomnieć: »Muszę mu przypomnąć, by słowa dotrzymał« Sand. 136. Toż Oles. 288.

Przypomnieć = przypomnieć sobie: »Wówczas także przypomniałem, że... wspominałeś« Bib. Warsz. 1873. II, 359 (Horain). || »Przypomnieć się«: »Przypomnią się mi« Arch. VIII, 472.

Przypora = kawałek sukna przy spodniach przy zapięciu« Cer.

Przyporuczyć = polecić kogo, oddać pod opiekę: »Siostrze, którą mnie umierające rodzice przyporuczyli, zmarnować się nie dam« Orzeszkowa, Bene nati 38.

Przypory = »dwa otwory na przodzie w spodniach góralskich« Spr. IV, 311. Toż ib. V, 406. »Załykace a. przypory w spodniach góralskich zasłonięte są od spodu dwiema wszytemi zakładkami z sukna, które u góry zaokrąglone wystają z pod sprzączki paska po zapięciu spodni« ib. IV, 316. Por. Przypora.

Przyporządek = »przybór, narzędzie jakieś specjalne np. przyporządki do robienia sieci« Pr. fil. IV, 866.

Przyporzysko »a. przyporysko = dobra przystań do czegoś, przytułek, schronisko; port dogodny, przyjazne miejsce; pochodzi od słowa: przyprzeć, przypierać« Pr. fil. IV, 866.

Przypowiadka = »przysłowie« Parcz. »Przypowiádka = przypowieść« Pr. fil. IV, 239. »Usłyszeć też można od chłopa historyczne 'przypowiadki'« Wisła VII, 118.

Przypowiastka p. Przypowieść.

Przypowiedzieć się = zapytać: »Rozwaligóra przypowiedział sie jy: 'Chto? co za jeden?'« Chełch. I, 223.

Przypowiedź = »zapowiedź« Zb. VIII. 253. Toż Pr. fil. V, 859. W temże znacz. zapowiedzi weselnej: Pleszcz. 51 i 206: »Kawaler ze swatem jadą do panny i wiozą na przypowiedzie« Wisła VII, 725.

Przypowieść »a. przypowiastka = przysłowie« Pleszcz. 157. ||

»Przypowieść = zapowiedź« Pr. fil. V, 859.

Przypowinąć = »powinąć« (dziecko) Pr. fil. IV, 239.

Przyprawa = »przykrycie« Wisła I, 154.

Przyprowadzić: »Wszystkich ludzi przyprowadziła do życia« (= wskrzesiła) Kuj. I, 133.

Przyprzążka: »Drugiego (konia) obok hołobli na przyprzążkę bierze« Chełm. I, 102. »Przyściążka« w temże znacz. Ust. z Litwy.

Przypsnąć = przylgnąć: »Aże ci kosiula przypsnie« Kam. 27. »Pokosy z wowsem przypsną do zlemi« ib. 66. »Skorznie przẙpsłẙ dẙcht do stołu« Derd. 108.

Przypulać = »przynieść coś ciężkiego« Czark.

Przypustek: »Na przypustku = pod płotem« Wisła VIII, 147.

Przypuszczać: »Krowa więcej mleka przypuszcza« Was. 50. »Oj Kaśka i Maryna da skopiec mlika dały, a ja ich jesce trącam, da zeby przypuscały« Sand. 231.

Przypuścić = dodać: »Zeby jém jesce choć trzy dni przypuściéł niezápustu« Mát. Zap. 9. »Przypuścić = o krowie jeżeli daje mleko« Spr. V, 119. || »Przypuścić« = przypędzić: »Przypuściéł (owce) pod te góre« Cisz. 40. || »Przypuścić się = rozpędzić się, rzucić się w bieg« Swięt. 713.

Pzypuśnica = »gruby drąg, który przybija się do krokwy. Na potwach budynku stawia się krokwy tak, że od ostatnich krokiew do końca potwy są pewne odstępy; wtedy łączy się końce potew z krokwą w ten sposób, że na końcu potwy przybija się gruby drąg jednym końcem, a drugim do drąga krokwy w tem miejscu, gdzie łączy się bunt z drągiem krokwy. Do krokwy przybija się dwie przypuśnice, przez co dach z tej strony robi się ukośnym« Pr. fil. IV, 308. »Przypuśnica = słupy dla podtrzymania strzechy na czołach domu« Święt. 713. »Przypuśnice pod kątem ostrym do ostatnich krokwi u wierzchołków przymocowane« ib. 35. »Ażeby okap był odsadzony od domu, daje się druga płatew 'leksza' dokoła budynku, a od każdej krokwi przeprowadza się przepuśnicę, czyli krótszą krokiew okapową do płatwi lekszej« Krak. I, 151.

Przypyrkasy = »przyprawy« (do potraw) Lub. I, 45.

Przypyr-zek p. Przypir-zek.

Przypytać się = »wtrącić się do rozmowy« Krak. IV, 319. Toż Święt. 713.

Przyraczyć: »Przẙraczẙc = zaprosić do czego« Ram. 174. »Przẙroczẙła (rybą) Czorlińściego« Derd. 69.

Przyramiąska = »haft na rękawach koszuli kobiecej czerwony, niebieski lub czarny« Aten. 1877, II, 110.

Przyramiennica p. Przyremnica.

Przyramki = »haft na rękawach koszuli kobiecej« Ust. z Litwy. Por. Przeremki.

Przyrąbki = »część koszuli męzkiej (na ramionach)« Rud. 22. »Przyrębek = część koszuli na ramieniu« Święt. 713. »Przyrąbka« w temże znacz. Pr. fil. V, 156.

Przyremnica: »Przẙremnica = listewka u koszuli, kaftanika i t. d.« Ram. 174. »Przẙremnica (przyramiennica) = przyramek u koszuli« Pobł. 73. (Raczej to jest 'przyrębnica' = obrąbek Ł.). Por. Przyrąbek.

Przyrębek p. Przyrąbki.

Przyrębel, Przyrębla p. Przerębel.

Przyrębisko: »Nie śmie złapać w lesie ptaka... Z przyrębiska też im płać, a tam nie masz ráz co nabrać. Z przyrębiska jest pożytek, do dziechetki zbiere wszytek« Zb. IX, 279.

Przyrędzinek = »gatunek gruntu słabszy od rędziny« Spr. IV, 368.

Przyrobiska = »grunta dorobione z lasów i karczowisk« Enc. R. II, 823.

Przyroczny »człowiek« = który rzuca przyrok Pozn. VII, 265. P. Przyrok.

Przyroczyć = zaczarować: »(Krowę) przyroczyła ciota« Pozn. VII, 113. »Przyroczył = urzekł« ib. 125.

Przyroczyty: »Dziecko przyroczyte = zczarowane, mające przyrok« Pozn. II, 76.

Przyrodny = przyrodni: »Siostra przyrodna« Kozł. 304.

Przyrodzenie »a. krok = części płciowe u ludzi« Osip. (Topielec) »chwyta (człowieka) za przyrodzenie i topi« Święt. 465.

Przyrok = »urok« Kuj. I, 247. Toż Zb. I, 22. »Czary zadać... wzrokiem, co lud nazywa rzuceniem przyroku« Pozn. VII, 98. W temże znacz. ib. 113. »Dziewucha przyroku dostała... Jakiego przyroku, czy z wiatru, czy też od przyrocznego człowieka?« ib. 265

Przyrosnąć: »Nie płacz go dziewczyno, nie płacz żałośnie, bo ci twego Stacha na wojnie przyrośnie« Wisła III, 527. »Dziecię leży pod ławą przyrośnięte murawą« Kuj. II, 52. || »Przyrosnąć się«: »Jak prędko ji te ręke ucieni, tak jesce prędzy nazád sie przyrosła« Zb. XV, 17.

Przyród = »usposobienie wrodzone« Spr. V, 406.

Przyrucić się p. Przyrzucić się.

Przyrychtować = »przygotować« Pr. fil. IV, 497. »Przyryktować = przysposobić« Spr. IV, 348. Toż Święt. 713. »Ławek duzo psiryktowanyk« Zb. VII, 64. »Niechze się jegomość przyryktuje« Krak. III, 97. »Wszyćko przyrychtował« Zb. XI, 90. »Przyrychtowała sobie ta córka kłąb nici« Cisz. 57. W temże znacz. Święt. 366 i 380.

Przyrygować = przybyć: »Przyrygował (= przybył)... Francuz do Gdáńsku« Kętrz. 86.

Przyrypać = »ostro przybiedz, powrócić« Krak. IV, 320 p. w. Rypać.

Przyrywać = »nagle pociągać« Krak. I, 185.

Przyrząd = narzędzie. Powszechne, u Lindego i O. nie zanotowane.

Przyrzeknąć = przyrzec: »Musiała przyrzeknąć« Zaw. 55.

Przyrzeszać: »Przŷrzeszac = przywiązywać« Ram. 175.

Przyrzeszyć: »Przŷrzeszŷc = przywiązać« Ram. 175.

Przyrzić się p. Przyjrzeć się.

Przyrznąć = »uderzyć« Spr. IV, 29.

Przyrzucić: »Przyrzucić rękawy = przyszyć« Zb. XI, 61. || »Przyrzucić się = przyczepić się, mówi się o chorobie, zwłaszcza skórnej« Roczn. 229. »Przyrucić się« w temże znacz. Spr. V, 406. || »Przyrzuciła się rana = rozjątrzyła się« Osip.

Przysada = »rozsada« Aten. 1877, II, 119. || »Przysada p. Odwód.

Przysadzać p. Przysadzić.

Przysadzić = przystawić, podać do piersi: »Matka przysadziła psa i kota do piersi synowy« Kuj. I,

125. »Do Anusi przysadziła psa« Kozł. 320. || »Przysadzić« a. »Przysadzać = nie sprzedać cyckowego cielęcia, lecz zostawić je do chowu« Święt. 713. »Cielę ssie krowę do 4 tygodni, jeżeli 'má sie go przysadzić'« ib. 635. »Przysadziémy sobie ciele« Cisz. 221. || »Przysadzić« = przyłożyć: »Królewna... złote pieczęć na głowie (królewicza) przysadziła« Chełch. II, 136. || »Przysadzić« = przyprawić: »Lecy jako gapa. mając skrzydła przŷsadzone« Derd. 37. || »Przysadził się za krzakiem« = przysiadł Krak. IV, 36. »Przysadź sie do mnie« = przybliż się, usiądź przy mnie ib. 315 p. w. Odsadzić się. »"Ona jak sie przysadziéła, tak przeciéna go na dwoje« Wisła II, 28.

P r z y s ą d z o n y = narzeczony: »Na środku pozostają oboje przysądzeni« (wołyńs.) Śnieżko-Zapolska.

P r z y s e c h ł y: »Język w ustach kołem stanął, przysechły do podniebienia« Zmor. 10.

P r z y s é ł a ć s i ę p. P o s é ł a ć s i ę.

P r z y s i a d a ć: »Innej za morzem przysiada mój Jasiek« Łys. 12. »Przysiadywać«: »Jasinek innej przysiaduje« ib. 11.

P r z y s i a d k a = »w kądzieli prosta laska, osadzona pod kątem prostym w cienkiej deszczułce. Tę deszczułkę przysiada się, a na laskę zakłada się krężel« Udz. W temże znacz. »Przysiádka a. siádka« Spr. V, 364 p. w. Kądziel. »Przysiadka« Zb. I, 49.

P r z y s i a d n ą ć: »Przŷsadnąc = przysiąść; wôn so szâtkã przŷsád = przysiadł sobie połę od surduta« Ram. 175.

P r z y s i a d y w a ć p. P r z y s i a d a ć.

P r z y s i ą c: Formy: Bezokol.: »Przesydz« Ram. 175. »Przésyc« Cen. 75. »Przysięgnąć« Zb. VII, 29. »Przysiengnonć« Wisła I, 308. Czas przeszły: »Przysiengnon« Zb. XI, 92. »Przysiąg« Święt. 368. »Przysiągnuł« ib. »A przysięgsy Bogu, cóz ja teraz będe robiuł?« Rad. II, 196. || »Przysiąc się«: »Mógbym sie przysiądz« Zb. X, 146.

P r z y s i ą g a ć = »przysięgać« Święt. 368. || »Przysięgać się« = przysięgać: »Przysięga się« Łęcz. 105.

P r z y s i ą ś ć: »Trzeba przysiądz fałdy i zagiąć rękawy« Witw. 124. »Przysiedli go« (Janosika) = siedli na nim. Zb XV, 5. »Päni młoda musi stać na wozie... to na to nie siadá, boby wszytkie dziéwki przysiadła i zádná by sie nie wydała« Wisła IX, 240. || »Przysiąść« = przytrzymać: »Pan jak gdzie chłopa przysiądzie, to go gadką oprzędzie« Kam. 186.

P r z y s i e k = »duże dłuto z obuchem« Pozn. I, 111.

P r z y s i e l a k: »Przełożony gminy oznacza, ile kto powinien ludzi dostarczyć do miejscowej służby (pobaby). Jeden przysielak powinien dostarczyć 3, 4 a nawet 10« Huc 342.

P r z y s i e w: »Dożywotnik ma kilka oddzielnych cząstek (gruntu) na t. zw. przysiew« (przy każdym działku spadkobierców) Wisła III, 372. »Przysiewek«: »Obiecał mi mój gospodarz przysiewek« Pozn. IV, 276. »Ino mi się te przysiewki da na twém polu dostoją« Kiel. II, 78. W tejże piosnce: »Przysiewecki« Maz. II, 212. »Przysiwecki« Kozł. 287. »Przysieweczki« Kuj. II, 20. »Przysiewacki« Wójc. I, 279. Por. D o s i e w e k.

P r z y s i e w a c z k i, P r z y s i e w e c z k i, P r z y s i e w e k p. P r z y s i e w.

P r z y s i ę g a ć s i ę p. P r z y s i ą g a ć.

P r z y s i ę ż n a: »Przysiëzná = żona zaprzysiężonego urzędnika wiej-

skiego« Rozpr. VIII, 87. »Przysiëzno« ib. 104. »Przysięzná« ib. IX, 161.

Przysiężniak: »Przysiężniák = przezwisko chłopa, ponieważ jego ojciec był przysiężnym, t. j. pomocnikiem wójta« Rozpr. IX, 218.

Przysiężnik: »Wiedli Pana (Jezusa) do starych bozników, srogich śmierci jego przysiężników« Pleszcz. 179.

Przysiężny = »pomocnik wójta« Rozpr. VIII, 218. »Przysiężny = przysięgły« Zb. I, 74. »Przysiężny = dzierży nadzór policyjny we wsi« Święt. 125. »Przysiężny = urzędnik gminny, ławnik« Nadm. 28. »Przysięzny« Rozpr. X, 256. W temże znacz. Zb. XII, 124; ib. 209. Święt. 179. || »Przysiężni = zapisani do bractwa wstrzemięźliwości« Krak. I, 136. Toż Pozn. I, 81.

Przysilać = »przysyłać: pocóześ ty do mnie séna przysilała« Wisła VII, 139.

Przysiołek = »drobna wioska, folwark do gminy należący« Wrześ. 18. »Mam... żyta i grochu pełne dwa przysiołki« Oles. 54.

Przysiud = taniec: »Ukraińcowi, który przysiudem ubawiwszy widzów...« Krak. I, 197. »Przysiudy = taniec przysiadany, rodzaj kozaka, przez dwu chłopców tańczony« Pr. fil. IV, 866. »Przysiudy, prysiudy = taniec« Roczn. 229.

Przysklebiać = pochlebiać: »Przysklebiej a. schlebiaj« Opol. 2. Por. Przyszklebiać się.

Przysklepek = »przedsionek w piwnicy, poddasze nad piwnicą« Pr. fil. IV, 866.

Przyskoczek = »chwilowy, przypadkowy kawaler, bałamut« Rozpr. III, 375. »Ja jest kawalir, nie zaden przyskocek« Zb. XII, 198.

Przyskorupieć = »stać się skorupą, zaschnąć« Prac.

Przyskrzępło p. Przykrzępło.

Przyskrzynek = »szufladka u stołu« O.

Przyskrzynąć = »przywrzeć, uchwycić przedmiot między drzwi na zwarciu« Święt. 713.

Przyskrzynić = »przywrzeć (palec drzwiami)« Gaz. Olsztyńska 1886, nº 12. »Nie kładź palca między drzwi, by ci się nie przyskrzynił« Star. przysł. 6. »Karany siedział przy tej kłodzie... miał pomiędzy owymi dwoma klockami przyskrzynione ręce« Pozn. VII, 87. Por. Przyskrzynąć.

Przyskwiérać = »przygrzewać, dopiekać« Święt. 713.

Przyskwiérzyć się = »przyschnąć« Święt. 713.

Przysłać się = »przyjść. przybyć: przysłał się jeden kawaler« Pr. fil. V, 859.

Przysłać się: »Gdy dziewczynie lub wdowie śni się, że łóżko ściele, to się jej mąż przyściele« Chełm. II, 201.

Przysłowie = »zwyczaj: mam takie przysłowie mówić Anioł Pański« Zb. II, 239. »Przysłowie mam kląć« ib. 236. »Mam takie przysłowie (zdanie), to go wyplunę« (= wypowiem) ib. 238.

Przysłuchać się: »Przŷsłûchac sa: przŷsłûcháj sā dobrze temu kázaniu« Ram. 175. »Szeper sa neprzŷslûcha« = pasterz źle usłyszał, nie przysłuchał się Hilf. 96.

Przysłuchnąć: »Przysłuchnéna« przysłuchnęła Rozpr. IX, 283.

Przysłuchować się: »Przŷsłûchôwac sā = przysłuchiwać się« Ram. 175. »Przysłuchᵘöwał sie« Rozpr. IX, 154.

Przysługować się: »Przŷsłûgôwac sā = przysługiwać się« Ram. 175.

Przysłużność: »Przŷsłûžnosc = usłużność« Ram. 175.
Przysłużny: »Przŷsłûžny = usłużny« Ram. 175.
Przysłużyć się = »zrobić komu co złego« Udz.
Przysłysza się p. Podpadać.
Przysmakować: »A trzynasta (żona) jeść gotuje, a ćternasta przysmakuje« Rad. II, 137.
Przysmargnąć: »Przŷsmargnąc = przysmażyć (nie przywrzeć, przydymieć)« Pobł. 74.
Przysmażenie: »Sztukę mięsa z wołu, z gęsi przysmarzenie« Rog. n⁰ 443.
Przysmektać: »Nózkamy przydepce, ogunkiem przysmekce i zjem« Chełch. I, 173.
Przysmędzić = »okopcić, uwędzić« Święt. 713. »To mu ino brwie przysmędziło i pod nosem okopciło« ib. 507. || »Przysmędzić się = najść dymem« ib. 713.
Przysmyczyć = »przyciągnąć« Pr. fil. V, 859.
Przysobić »sobie a. sobić se, swoić se = przywłaszczyć« Spr. V, 406. Toż ib. IV, 311.
Przysoszek = »u pługa rękojeść prawa, boczna« Kuj. I, 87. || »Przysoszek a. radło = narzędzie o jednym tylko narogu« Maz. III, 50.
Przyspolny = »pokrewny, blizki« Pr. fil. V, 859.
Przysporek: znaczenie niewiadome Kłosy VII, 188.
Przysrywka p. Przygryzka.
Przystacz: »Przystac = obywatel żywiecki, zasiedziały wprawdzie, ale w Żywcu ani urodzony, ani wychowany« Spr. IV, 359.
Przystać »do kogo = 1. zgodzić się na służbę np. przystać na chłopca 2, przyczepić się np. pies nie wiem czyj przystał do mnie« Ust. z Litwy. »Ogól wąsy, ogól brode, to ku tobie przystać moge; jak ty wąsów nie ogolis, to mie ty nie przyniewolis« Zb. XII, 170. »A coże wam moje ludzie do tego, kiedy przystało serdeńko do jego« Lub. I, 235. »Przystaj, przystaj po farfury, bedzies jodoł kocki, kury« Rud. 177. »Przystać do kogo = zamieszkać razem z kim: przystała do niego = o związku nieślubnym« Pr. fil. V, 859. || »Przystać komu = dobrze leżeć (o ubraniu) być do twarzy: ten serdak wam przystaje« Wrześ. 18. || »Przystać« = zgodzić się: »Co brat powie, to przystanę« Kuj. I, 125. || »Na inną wiarę, pogańską, przystał« Choc. 75.
Przystająć p. Przystawać.
Przystanie »młodych = zamieszkanie nowożeńców u rodziców pana młodego lub panny młodej« Pr. fil. IV, 239.
Przystarać się = »postarać się, przysposobić« Lub. II, 212.
Przystaw = »dozorujący ludzi na polu przy robocie« Zb. II, 10. Por. Przystawa.
Przystawa: »Przŷstawa = ekonom, dozorca robotników« Ram. 175. || »Ju sie rozerwała na przystawie grobla« Wisła IX, 245.
Przystawać: »Przystajać = przystawać« Ust. z Jaworza. || »Przystawać = przyczepiać się, leźć w oczy: czego do mnie przystajesz?« Ust. z Litwy. || »Przystawać = zamieszkać u kogo: »Jeżeli parobek przystaje po weselu do dziewki« Chełm. I, 286. Toż Krak. II, 67. || »Jemu do rąk przystaje = on kradnie« Pleszcz. 48. || »Przystaje« = trzeba, należy: »Nie robią, jak przystaje« Kam. 47.
Przystáwca = »dworski sługa, urzędnik, oficjalista« Święt. 713. »Przystáwcy pańscy nie pożałują

mu batów« ib. 318. »Przystawca, zdr. przystaweńko = pilnujący, dozorujący ludzi przy robocie« Pr. fil. IV, 239. »Przystawca« w temże znacz. Hempel. Przem. 45. Sand. 163. Pieszcz. 193. Mil.

Przystaweńko p. Przystawca.

Przystawić się = przyczaić się?: »Wlazła do chlebowego pieca, przystawiéła sie, siedzi« Cisz. 295.

Przystawka: »W razie przepełnienia barci lub ula plastrami miodu, wyjmują z otworu t. zw. wzdłuż i przymocowują skrzynkę, która zowie się przystawką; zalepiają szpary po bokach, aby pszczoły prowadziły dalszą robotę plastrów w tej przystawce« Pr. fil. IV, 866. || »Dać na przystawkę«: »Wierzono, że bywa skutecznem 'dać na przystawkę' t. j. postawić na ołtarzu świecę... a złodziej skończy życie wraz z dogorywającą świecą« Rad. II, 168.

Przystąpić: »Nicht do psa ani przystąp« (bo się wściekł) Kam. 148. »Przystómpnijcie do Kasiuni« Zb. IV, 254. || »Przystąpić co« = nastąpić na co: »Głowiczkę przystąpił, karkiem jej zakręcił« Rog. nº 117. || »Przystąpić do żony, pójść w przystępy, czyli na jej gospodarkę« Zb. I, 91. || »Przystąpiło jemu cości do głowy = dostał chwilowego obłąkania« Osip. »Przystąpiło = nagabnęło lub opanowało licho kogo, np. czy przystąpiło do ciebie?« Roczn. 229.

Przystąpnięcie = »przystęp: żydzi do panów największe przystąpnięcie mają« Pr. fil. IV, 239.

Przysterbać się = »przywlec się« Spr. IV, 388.

Przystęp = »wstęp, wstępna przemowa« Aten. 1877, II, 642. || »Przystępy« p. Przystąpić.

Przystępień = »mężczyzna, który się przyżenił do domu lub majątku żony« Święt. 713.

Przystępnie = dogodnie: »Mieszkali daleko... nie było im przystępnie iść do kościoła« Krak. IV, 129.

Przystępny = »popularny w obejściu z ludźmi, nie dumny: Nas książek to barzo przystępny« Mil.

Przystojno = przystojnie, ładnie: »Bo ci tak przystojno w tym wianecku chodzić« Rad. I, 193. || »Przystojno« = przyzwoicie, zasobnie: »Przystojno do ludzi tatulo mię wyrządzi« Wisła VII, 701.

Przystojny = »porządny, schludnie ubrany« Sand. 265. || »Dejże Boże żonki... aby była... do wszystkiego przystojna« Kuj. II, 29. »Mám Jasia ładnego, do się przystojnego« Kiel. I, 113.

Przystrajać się »na kogo« = robić zasadzkę: »Pozgániali nāmocniejsyk chłopów... i przystrajali sie na niego« Zb. XV, 5. Por. Przystroić.

Przystroić: »Kiej je pięknie przystrojemy« Rog. nº 493. »Przystroić = ubrać, przybrać, przyrządzić, dopasować np. u maszyny śrubkę przystroił« Krak. IV, 319. »Przystrojić = przygotować« Rozpr. XXVI, 390. »Cůo ustrzele i przyśle, zeby mi tůo było przystrojone« (= przygotowane do jedzenia) Zb. VII, 17. »Kazáł przystroić (= przygotować) ogrómny obiád« Cisz. 63. || »Przystroić się na kogo = zaczaić się« Wrześ. 18. Toż Wrześ. T. 49.

Przystronka = »ilość jęczmienia lub innego zboża, za raz jeden otłuczonego w stępie« O.

Przystrzec się = zaczaić się: »Tén sie przystrzég (= zaczaił) pod stodołom« Cisz. 312. Por. Przystrzegać się.

Przystrzegać się: »Przystrzégać

się = zasadzać się na kogo« Święt. 713. »Przystrzygać się = przybliżać się ukradkiem« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 18. »Przystrzygać się = zaczajać się, robić zasadzkę« Rozpr. XXVI, 390. »On w nocy posed sie przystrzygać« Wisła VII, 103.

Przystrzygać się p. Przystrzegać się.

Przystrzygnąć: »Przystrzygnął mu na gałaty Cinc. 33, to znaczy: »wybił go« List Cinciały.

Przystupać = przystępować, przebywać: »By Francuz przystupáł zywo« Kętrz. 85.

Przysturzyć = »przyprzeć, przycisnąć« Kopern. rękop. »Wół go przysturzył ku słupowi« Zb. XV, 41.

Przysucha = »cienkie warstewki mięsa w połciu słoniny. Takie przysuchy usmażone stanowią duży przysmak« Spr. V, 141. »Przysuchy = skwarki ze słoniny, które się przy wędzeniu ususzą« Zb. VIII, 253. »Beżs (= będziesz) miał przysuchę w barszczu« Lub. II, 217.

Przysuć = przysypać, dodać: »Nie dość, jeszcze trzeba przysuć« (pieniędzy) Rog. n° 111. Toż Sand. 70. Kuj. II, 13. Pozn. III, 181; ib. IV, 153. Maz. II, 15. Łęcz. 63 i 100. Kal. I, 166. || »Przysuć« = przysypać, przykryć: »Położył na miedzy i przysuł ziémią« Cisz. 212.

Przysuszać: »Krowy przysuszają = dają mniej mleka« Zb. V, 119. »Krowa przysuszy = dojić będzie mało« Krak. III, 110. »Krowa psisusyła« w temże znacz. Zb. VII, 41.

Przysuszka = »krowa nie dająca mleka« Krak. IV, 319.

Przysuwnica = »podparcie krokwy (część dachu)« Udz.

Przyswędzić = przydymić: »Ugotuj, a nie przyswędź« Łęcz. 159.

Przysypiać = przysypywać: »Jego panienecke ziemią przysypiają« Zb. XV, 132.

Przysypować: »Przŷsŷpôwac = przysypywać« Ram. 175.

Przyszalić: »Przŷszalîc = przywabić« Ram. 176. Toż Pobł. 74.

Przyszczemić = ścisnąć: »Zemknęła się kłoda, marucha... z przyszczemioną łapą stanął« Gliń. II, 199.

Przyszczuwać = szczuć: »Szczekał na mnie pies kulawy, panna wstała, w oknie stała, jeszcze barzy przyszczuwała« Pozn. IV, 241.

Przyszczypka: »Przyscypka a. zascypka = łatka na boku buta lub trzewika« Mil. || »Przyszczypki = docinki« Pr. fil. IV, 239.

Przyszewki: »Koszulka... z przyszewkami« Oles. 108.

Przyszklébiać się = »schlebiać« Ust. od Bystronia.

Przyszlic: »Przŷszlîc = przyrząd z dziurką, w którą się krężel wtyka, przęślica« Pobł. 124.

Przyszło się = przyszło, trzeba było Tyszkiewicz, Wilja i jej brzegi 32.

Przyszpilić = »przypiąć szpilką« Osip. »Dziewucha... przyszpili go (rozmaryn) do gorsa« Pozn. II, 290. Por. Przyśpilić.

Przyszpuntować = przycisnąć?: »Każdy listek (kapusty) zwinąć osobno, założyć do garczka ciasno... przyśpuntować z wierzchu patyczkami, żeby się listki nie rozdymały« Zb. VIII, 263.

Przyszwędać się = »przywlec się, przyleźć, przytryndać się« Pr. fil. V, 859.

Przyszykować = przygotować: Przyszykowała sobie pod płaszczem sztylet« Kuj. I, 135. »Ksiądz

wszystko przyszykował« ib. 173. »Musisz być przyszykowany jutro« ib. 149.

Przyścianek: »Na boisku przy ścianie mała zamykana przegroda na sieczkę i ziarno« Spr. V, 406. Toż ib IV, 311. »Przyścianek = jata« ib. 349. || »Przyścianek p. Pierścionek.

Przyściążka p. Przyprzążka.

Przyścibiać p. Przyścibić.

Przyścibić = dodać: »Przyścibił pocesor w gadce z chłopem: ja i ty... (= dodał w rozmowie, w pogawędce)« Kam. 105. »Jeno se pomaluśku miarkuj, nie pełno na to, co tam w nadrukowanem stoi, ale przyścibiaj dobrze do tego, co się i w życiu ludzkiem praktykuje« ib 19.

Przyściegnąć = przyszyć, przypiąć: »Przyściegła igłą na koszulinie« Konopnicka, Na drodze.

Przyściepny p. Przyścipny.

Przyścignąć = dopędzić: »Przyścigli pannę Maryjannę w połboru« Maz. III, 115.

Przyścipny = »umiejący sie pochlebiać, nadskakiwać« Krasn. 307. »Urodziwy jak lalka, prosty jak świca, a przyścipny, a wesołutki« Sewer. »Przyściépny = przychylny, przymilający się, miły, posłuszny« Święt. 713.

Przyściubić = niedbale przyszyć a. przypiąć« (krakows.) Bib. Warsz. LXXX, 629.

Przyślubić = obiecać: »Przyślubię« Rozpr. IX, 297. »My sobie przyślubili« Kolb. 255. »Co mi Bóg przyślubił, to mie to nie minie« Zb. IX, 175. || »Przyślubić się«: »Przyślubiuł sie = zobowiązał się« Listy filologické a paedagog. XII, 470.

Przyśnica p. Przeczka.

Przyśpiać = »dojrzewać (o zbożu); przyśpiało mi = pilno, trzeba spieszyć« O.

Przyśpiewać = »dojrzewać (o zbożu)« O.

Przyśpieszyć = »dokuczyć komu: a to mi przyśpieszył!« Udz.

Przyśpiewka = »melodja« Zb. II, 10. »Starodawnych śpiewek i przyśpiewek« Wisła IV, 837.

Przyśpilić = dokuczyć?: »Choć Kaśka nie jest furjatka, ale mogłaby mu dobrze przyśpilić, a on tego wcale nie pragnie« Śnieżko-Zapolska. Por. Przyszpilić.

Przyświadczać = »potakiwać, pochlebiać« Krak. IV, 319. W temże znacz. »Przyświácać« Rozpr. IX, 206. Toż Święt. 713: ib. 197 i 351. »Przyświádcać« Zb. V, 246. »Przyświadcuł« Chełch. I, 294. »Przyświárcza« Pozn. VI, 345.

Przyświęgły = »przywrzały« Zb. I, 50. Por. Przyświęgnąć.

Przyświęgnąć = »przywrzeć, np. koszula przyświęgła do rany« Zb. I, 50. Toż Udz.

Przyświtować = »przyświecać, gdy mowa wyłącznie o ciałach niebieskich« Pr. fil. IV, 866.

Przyta?: »Te krosniąta (krośnięta)... przeszle do przŷte, co mŷ mogle jich decht widzec« Hilf. 149.

Przytacić się: »Przŷtacŷc sã = przyczaić się: wláz za cierz y sã przŷtacŷł = wlazł za krzak i przyczaił się« Ram. 176.

Przytaknąć = przyświadczyć: »Prepinator przytaknie« Kam. 189.

Przytarasić = »przystąpić, przygnieść« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 18.

Przytątożyć = »przybrać się« Udz.

Przytchlina = »tęchlizna, gnilizna« Petr.

Przytchłość = »tęchłość, gnilizna« Petr.

Przytchły = »tęchły, zgniły« Petr.

Przytelepać się = przywlec się: »Przytelepał się nareszcie do domu« Krak. IV, 323 p. w. Telepać się.

Przytęchnąć = »przygasnąć: ogień już przytęchł« Zb. I, 50. Toż Udz. Święt. 713.

Przytępo: »Przŷtãpô = trochę tępo, słabo« Ram. 176.

Przytępy: »Przŷtãpy = nieco tępy, osłabiony« Ram. 176.

Przytępywać = »przytupywać w tańcu« Zb. I, 24 p. w. Tępać. Toż Pozn. IV, 115; ib. 116. »Przytępuje = tupie« ib. VI, 364. Por. Przytupować.

Przytęsić = »przygasić, stłumić ogień, zalać ogień wodą« Święt. 713.

Przytkać: »Przŷtkac = zatkać« Ram. 176.

Przytki = »stromy, spadzisty« Pobł. 74. W temże znacz. »Przidki« Hilf. 178. »Przŷtci« Ram. 176.

Przytknąć: »Przytykać = dobiec do pola, o zwierzu gonionym: rogacz przytknął o pole, myśl.« Pr. fil. V, 859.

Przytko = »spadzisto« Pobł. 74. »Přzŷtkô« Ram. 176.

Przytkość: »Przytkosc = spadzistość« Pobł. 74.

Przytłonisko = »przytułek, chałupa, posiedzenie« Lub. II, 212.

Przytnica = »poprzeczny kawał pola« Pr. fil. V, 156.

Przytomny = pomocny: »Bylica jest przytomna (pomocna) na bóle« Krak. III, 128.

Przytorować: »Przytorowali go (psa) na płone pole« Zb. XI, 73.

Przytrafunek = przypadek: »Czy jaki przytrafunek kobita miała« Kam. 101. »Wopatrzność przytrafunkiem oddała lud pod wopiekę panów« ib. 124. »Nie było nijakiego przytrafunku« ib. 158. »Przytrefunek« Lub. II, 97. Krak. IV, 319. »Przytrefunki« Pozn. VI, 229. »Psytráfunek = przygoda« Rozpr. XX, 433.

Przytragać = »przynieść« Pr. fil. IV, 239.

Przytragować = »przynieść« Pr. fil. V, 859.

Przytrefić = »przytrafić się« Krak. IV, 319. »Trzewicek na zádno (dziewczynę) sie nie przytrefiuł« (= nie przypadł do miary) Rozpr. IX, 196.

Przytrefny = »przypadkowy« Krak. IV, 319.

Przytrefunek p. Przytrafunek.

Przytrudno = »ciężko, trudno (na Mazowszu)« Kuj. II, 279 p. w. Z potrudna.

Przytryndać się = »przyleźć, przywlec się« Pr. fil. IV, 239.

Przytrynić = »przynieść, przyciągnąć; przytrynić się = przywlec się, przyleźć« Pr. fil. V, 859.

Przytrzask = potrzask: »Ptactwo chwytają na sidła lub też na przytrzaski« Wisła III, 508.

Przytrzasnąć = mocno zamknąć: »Przytrzasła wieko (skrzyni)« Kuj. I, 326. »Przytrzasnąć« = przycisnąć: »Drzwi spadły, jednemu (zbójcy) nogę przytrzasły« ib. 160.

Przytrząska: »Pierścionek a wstążka to jedna przytrząska« Fed. 350.

Przytrzępować: »Oj depce, depce, przytrzępuje« Wisła III, 571.

Przytrzymawać = przytrzymywać: »Chciała mu naráz uciéc, ón jóm przytrzymáwáł« Rozpr. XII, 76.

Przytrzymować: »Przŷtrzŷmôwac = przytrzymywać« Ram. 176.

Przytulić: »Przytuliła szklankę do ust« Bar. 112. »Kukułka... główkę w listek przytuliła« Wójc. II, 350.

Przytulić kogo = dać komu przytułek u siebie« Osip.

Przytulnica: »Oprócz parobków i ratai istnieją t. zw. komornicy, dwudniacy, przytulnice i kopiarze« Zb. VI, 95. Por. Przytulić.

Przytulnie = »miło i wygodnie« Maz. V, 34.

Przytulny = »łagodny, uprzejmy« Osip. »Przytulny = zaciszny« Mil.

Przytupować = przytupywać: Jęli wywijać i przytupować« Kam. 139. Por. Przytępywać.

Przytuszać: »Przytusać = dodawać odwagi, zachęcać, podburzać« Święt. 713. Toż Rozpr. XVII, 92.

Przytwieranie = »zamykanie« Pr. fil. IV, 867 p. w. Przytworek.

Przytworek = »wewnątrz skrzyni przy boku schowanie z wieczkiem do zamykania czyli 'przytwierania', zwykle w połowie wysokości boku« Pr. fil. IV, 867. »Przytworek = szufladka, przegródka w kuferku, półskrzynek« ib. V, 859. Toż Mil. Wisła III, 726; ib 89. Pobł. 139. »Lepiej z worka, niż z przytworka« Wisła III, 726. || »Przytworek = izdebka w głębi sieni« Pleszcz. 20. || »Przytworek = zasuwka« Mrong. 671.

Przytworzyć = przymknąć: »Przytwarte okno« Sienkiewicz, Krzyżacy

Przytyczek = przytyk: »Do nas nie robić żadnych przytycków« Sand. 271.

Przytyk: »Przytyki dawać = wytykać komu wady jego i ułomności moralne i fizyczne, natrząsać się z kogo złośliwie« Osip.

Przytyka = »kobieta, przybyła z mężem z innej okolicy« Pr. fil. IV, 239.

Przytykać = »porównywać: coz ty mie más przytykać do kogo« Rozpr. XXVI, 391. || »Przytykać«: »O drózke sie nie pytaj, do Torunia przytykaj« Kon. 104. || »Przytykać« p. Przytknąć.

Przytyłek: »Ucioł Waligórze kawałek przytyłka« Lub. II, 183. »Kawałek przytyłka wyleciał ptakowi z gardła, a on go sobie znów do tyłka przyczepił, jak dawniej, i był zdrów« ib. 185.

Przywadzić = »zawadzić o co« Święt. 713.

Przywalać = przyciskać. przyłożyć: »Łońskie zyto latosiem przywalał« Was. 177.

Przywalić się = »przyjść powoli, zawitać w gościnę niepożądany« Święt. 713.

Przywara = »zagotowane piwo z dodatkiem cukru i żółtka« Pobł. 74. Toż Ram. 176. || »Przywara: w brudnym, oddawna nie mytym garnku przywrze do ścian wewnętrznych brud i niedojedzona strawa, ztąd po garnku przywary« Spr. V, 407. »Przywary = resztki pozostałe w garnkach« Wisła VIII, 499. »Przywary = części jadła przypalone« Udz. »Dziewczyna skrobie garnki z przywarów« Zb. X, 86 »Kto jada przywary (gorąco) — to lubi swary« Krak. IV, 257. Zdr. »Przywarki«: »Wyskrobywać garnki i zjadać przywarki« Zb. XIV, 193. || »Przywary = przyparka t. j. tytoń z dna fajki, sokiem przesiąkły« Wrześ. 18.

Przyważać = »przywozić« Ust. z Litwy.

Przywąkroić = przynęcić, przyswoić zwłaszcza zwierzę dzikie, aby przychodziło do ręki« Pr. fil. IV, 867. »Przywąkroić sobie coś = 1, zabrać, przywłaszczyć sobie 2, zmyślić« ib. V, 860. || »Przywąkroić się = 1, przyczepić się,

przystać: choroba przywu"kroiła sie 2, nawinąć się, podpaść pod oczy 3, przybłąkać się, przyswoić się« ib. »Przywękroić się a. przywąkroić się = przyczepić się« ib. IV, 239. Toż Mrong. 248. Toż Ust. z Siedleckiego, pow. Radzyński. »Przywąkroić się = przyjść nie będąc oczekiwanym« Spr. V, 119. »Przywokrolić się = przybłąkać się« Wisła VI, 869. »Przywąchrolić się« w Kronice Bielskiego r. 1597, str. 609. »Przywąkronić się« ib. »Przywonkroić sie = przybłąkać się« Mil.

Przywąkrolić, Przywąkronić p. Przywąkroić.

Przywczas = »dość czasu, wczesny czas: czy będzie jeszcze ciepło? Będzie, bo to jeszcze przywczas« Pr. fil. V, 860.

Przywdziać się = »włożyć jeszcze wierzchnią suknię na siebie« Krak. IV, 325 p. w. Wdziać. »Przywdziany = odziany jak należy« ib. 319.

Przywdziewać = nakładać: »Rozkázáł... chodzić p"ö domach i przywdziéwać trzewicek« Rozpr. IX, 196. || »Przywdziewać wieniec = otrzymać rogi, o jeleniu: rogacz przywdziewa wieniec = jeleniowi rogi wyrastają, myśl.« Pr. fil. V, 859.

Przywdziewywać = przywdziewać: »Marysia.. nadobną kosulkę przywdziewuje« Święt. 84.

Przywędrowały = przyniesiony, zapożyczony: »Tańce... z Polski od takichże panów-braci przywędrowałe« Juc. 197.

Przywędzoná dusza = »przezwisko żartobliwe« Pr. fil. V, 860.

Przywękroić p. Przywąkroić.

Przywiać = przysypać: »Te matke śnieg przywiał i tak samo umarzła« Pozn. VI, 166.

Przywiarek = »zabobon« O.

Przywiązałość = »przywiązanie« Zb. VIII, 253. Toż Kuj. II, 275. »Dwanaście lat gdy człek ze zwierzęciem przeżyje, to przywiązałości do niego nabierze« Szymański. »Zadny przywiązałości do ni ni mniał« Chełch. II, 76.

Przywiązały = »przywiązany« Zb. VIII, 253. »Pies przywiązały = wierny« Ust. z Nałęczowa »Lud... do swego chlebodawcy przywiązały« Pozn. I, 48.

Przywiązka: »Mam... buciki wywracane, podkoweczki nitowane... z uszeczkami, z przywiązkami« Wójc. II, 203.

Przywieść = przyprowadzić: »Przywiedź krowę do chałupy« Kam. 102. »Przywiedą« Rog. n⁰ 51. »Przywiedę« ib. n⁰ 237. || »Przywieść« = urodzić: »Kulaszcycha już czwartą dziewkę przywiodła (= urodziła)« Kam. 143. || »Przywieść o co« = pozbawić czego: »Miałać-ech ja zielony wianeczek, a tyś mnie przywiód oń. A já ciebie oń nie przywiód, przywiódłaś sie ty sama« Zb. IX, 204.

Przywieźć: »Pannę przywiózem« (= przywiozłem) Chełch. I, 137.

Przywilej »a. przywilejka = usposobienie, przyzwyczajenie: wada« Święt. 713. »Przywileje = nałogi, narowy, wady« Sand. 264. »Dobre wase bydle, ale moze ma jakie przywileje?« ib. 43. »Przywilej« = przyzwyczajenie, właściwość: »Tutáj majom tén przykłádek, ze mówiom: chodźma, tamek, sawek ale innych przywilejów ni majom« Wisła II, 173. »Przywilejá = nawyknienie, zajęcie, właściwość« Rozpr. XXVI, 391. »Przywilija«: »O Boże mój Boże, co za przywilija, kogo rada widze, to mie ten omija« Zb. XII, 186. »Miała matka śtery córki, wszyć-

kie miały przywilejki« (= wady) Święt. 243.

Przywileja, Przywilejka p. Przywilej.

Przywiśnie = »paraliż« Zb. II, 252.

Przywitaczka: »Przywitacka = przywitanie« Pr. fil. III, 497.

Przywlakać: »Przŷwlakac, przŷwlákajä = przywlekać« Ram. 177.

Przywłaszczyć = przywabić: »Ja ciebie przywłascę do siebie swoim wiankiem rucianym« Kozł. 86. »Ja ciebie przywłascę do siebie swojem lickiem rumianem« ib.

Przywłoka = »nie tutejszy, z obcej okolicy przybyły« Święt. Toż Udz. »Urzędnicy, nauczyciele... są u mieszczanina 'przywłoki', nic nie warte wobec niego« Zb. XIV, 17. || »Przywłoka = sieć, 30—40 sążni długa, ma skrzydła« Pozn. III, 136.

Przywodny: »Wojna swobodná, Hej dziewczę! przywodná« Zb. IX, 199.

Przywodzić na co = doprowadzać do czego: »Ta miłość na żałość mię przywodzi« Rog. n° 222.

Przywory p. Przyparka.

Przywóz: »Na święty Mikołaj (6 grudnia) przywozu nie wołaj« Zb. XIV, 195.

Przywrot, »przywrotek, przywrotnik = alchemilla vulgaris, roślina« Zb. VI, 218. »Wianki (na Boże Ciało) wiją z dzwonków... przywrotku...« Zb. VI, 203.

Przywrotek, Przywrotnik p. Przywrot.

Przywrotny »a. odwrotny korzeń = Radix Bistortae« Wisła II, 90.

Przywrzeć: »Przywrzyć = zamknąć« Rozpr. XI, 187. »Przywrzéjciez sień« Krak. IV, 326 p. w. Wrzeć. »Przywár ocy« Zb. IV, 201. »Wszyćką zwiérzyne przywarli aze siedém dźwiami« Cisz. 89. »Drzwi przywarła« Święt. 482. »Ocy chłopa tak same ze siebie sie przywarły« ib. 507.

Przywrzeć: »Przywrzyć = przylepić się« Rozpr. XI, 187. »To mu przywrzá̦ł (= przylepił się) palec, chyciéło mu palec« Cisz. 84. »Chart wylizował śmietanę, przywartą pod szyją we zbanku« Kam. 149.

Przywtarzać = opowiadać: »Tak mu przywtarza, tému panu, wszésko co było« Pozn. VII, 106.

Przywtórzać: »Gdy anioł święty mówi: oto jest moja para, ja im przyświecę, czart przeklęty przywtórza mu: to jest moja para« Kuj. I, 286.

Przywyczka: »Przywycka = przyzwyczajenie« Pr. fil. V, 860.

Przywyknąć: »Przywyknął« = przywykł Bal. 143. »Od maléjka przywykniëtyś do prácy« Rozpr. VIII, 119.

Przyzamknąć = zamknąć na chwilę: »Gdy zajadą do panny młodej, trochę im przyzamkną sień i zara nie puszą« Pleszcz. 56.

Przyzapuście: »Na przyzapuściu = w karnawał« Maz. III, 106.

Przyzba = »ława usypana z ziemi zewnątrz domu pod ścianą z dwóch lub trzech stron« Maz. V, 48. Toż Czark. Roczn. 229. »Obok drzwi jest przyzba t. j. ławka przypróżna« Kuj. II, 78. »Pod ścianą, najczęściej szczytową i od ulicy, urządzają przyżbę, t. j. ławkę z ziemi, pokrytą deskami« Was. 33.

Przyzdorędzić = »przysposobić, przygotować« Święt. 713.

Przyzdrzeć się p. Przyjrzeć się.

Przyziemie = »parter« Huc. 483.

Przyzierać = doglądać: »Żeby...

dziedzicowi przyziérál gruntu« Zaw. 67.

Przyznać = potwierdzić: »Zbójnica przyznaje, że tu jest niewiasta« Kuj. I, 124. »Já se parobecek, przyznácie mi tego« Zb. XV, 60. »Krakowiocek ci jo, przyznojciez mi tego« Kozł. 290. || »Przyznać się do kogo = poznać kogo« Wrześ. 18. »Idź se prec odemnie, nie przyznaj sie do mnie, ześ córka moja« Lub. I, 279. »Czarnoksiężnik wmawia w nią, że jest jego siostrą; óna sama nie wiedziała dobrze, ale wreszcie się przyznała« Kuj. I, 133.

Przyznajać się = »przyznawać się« Spr. V, 407. Toż Pr. fil. IV, 239. »Wzion sie hnet przyznajać, ze to on zjád« Wisła VI, 142. »Długo sie do tego źrebięcia przyznajali, ale sie ni mogli zgodzić« Święt. 408.

Przyznawać się do siebie = »poznawać się« Pr. fil. IV, 239.

Przyzucie: »Falgi do kołów przyzucia = dzwona do kół« Nadm. 71.

Przyzuć »koła = przypasować do wozu« Kuj. I, 84.

Przyzwoitka = »towarzyszka (młodej panienki)« Ust. z Warszawy.

Przyzwoito: »Gospodyni... cypecek na główce se stroi... bo ji przyzwoito« Maz. III, 81. Toż Wisła V, 758. »Stroi, bo ji przyzwoita« Kozł. 195.

Przyzwoity p. Przyzwoito.

Przyzwyczaj = obyczaj: »Pojedziemy w cudze kraje, tam są ładne przyzwyczaje« Zb. X, 71.

Przyzwyczka = »zwyczaj« Pr. fil. IV, 239.

Przyździorbić = »uciułać, chciwie zbierać« Spr. V, 407.

Przyźreć się p. Przyjrzeć się.

Przyżenę p. Przygnać.

Przyżeniać się = osiąść w majątku żony: »Pan młody... się przyżenia do rodziny panny młodej« Zb. XII, 233.

Przyżenić się = osiąść w majątku żony: Zb. I, 50. Krak. II, 26. Wrześ. 19. Rud. 74. Spr. IV, 328; ib. V, 407. »Przyzynić sie« Rozpr X, 298. »Przyżenić się do gruntu« Zb. I, 50. Toż Udz. »Przyżenić się ku dziewczynie a. ku gruntu« List Bystronia. »Przyżeniuł sie do gruntu« Zb. XIV, 34. »Do majątku się przyżenić« ib. 81. »Kto przyżenił się do kogo« Krak. III, 136.

Przyżółknąć: »Słonina juz przyzołkniāta« Zb. VIII, 302.

Ps = »wołanie na zwierzęta« Wisła VI, 227.

Psa, psa = »wołanie, gdy się szczuje psa« Wisła VII, 386.

Pscyc się p. Pszczyć się.

Psi... p. Przy...

Psi, psi = wołanie na psa: Zb. V, 237. Wisła III, 219; ib. 664. Spr. IV, 372; ib. 29. »Na psi, psi!« Kuj. I, 161. Toż ib. 163. »Na tu, na, psi psi psi!« Wisła IV, 690.

Psi = podobny do czegoś psiego lub jakoby z psa wzięty: »Zawiązać węzeł na psie ucho = coby oba końce szły do pośrodka« Spr. V, 407. »Psie języczki a. babka = roślina Plantago« Kk. 13. »Psi kołtun = rośl. widłak, Lycopodium« Pr. fil. V, 860. »Psi smalec = rodzaj leku« ib. »Psie sadło« w temże znacz. ib. IV, 239. Rozpr. XXVI, 391. Parcz. || »Psi« = godny psa: »Psiá kudła = sierść gruba i długa na koniu« Spr. V, 407. »Psa uzda (psia uzda) = roślina lejcowata, żółtawa, między wrzosem rosnąca« Pobł. 123. »Psie koło« = jakaś roślina Fed. 274. »Psi czosnek = mieczyk, Gladiolus imbricatus« Tyg. il. 1, XII, 18. »Psie mleko

a. psi mlécz = ostromlecz« Zb. VI, 251. »Psia ruta = piołun« Pobł. 74. »Psidni = kanikuła« O. »Psidni = czas między żniwem a kopaniem kartofli« Aten. 1877, II, 117. »Psim swędem = zręcznie« Ust. z Warszawy. || »Psia baba = młoda mężatka od oczepin do następnej niedzieli. Psie baby = poprawiny« Zb. VIII, 280. Por. Przebaba. || »Psi = wyraz w rozlicznych połączeniach służy za przekleństwo, i tak: psia krew, psia dusza, psia wiara, psie miso, psie ścierwo, psia jucha, psia noga, psia myrcha, psia kula, psi pysk« Udz. »Psi - w przekleństwach lub żartobliwych przezwiskach: psia krew, psia dusa, psia mać, psia noga, psia myrcha, psia para, psia wiara, psie nyry, psi pysk i t. d.« Spr. IV, 328. »Psionkrew, psi naród, psia nyga — przekleństwa« Parcz. »Klątwy: psiá berdyjo, psiá bestyjo, psiá duso, psiá jucho, psiá krew, psiá kryminář, psiá kryśná, psiá krzéś, psiá kula, psiá mać, psiá nimátwárz, psiá para, psie ścierwo, psiá sierć, psiá wiara« Święt. 713. »Psia wiara, psia jucha, psia marcha, psia dusza, psie miso, psia krew, psia posoka« Pr. fil. III, 312. »Psiakrew, psiajucha, psiadusa, psianoga, psiawiara, psiapara, psiaskóra, psiawełna, psieścierwo« ib. IV, 867. »Psia treść, psiá trew, psiátre zam. psiá krew« Jastrz. »Psiá wełna, psiá sierć, psi náród« Pr. fil. IV, 239. »Psiakość zatraconá, psie ucho, psiá kudła« Spr. V, 407. »Psi náród« Kal. I, 256. »Psi drek, psia mać, psia cię mać, psie mięso, psie ścierwo, ścierwo psie, psia treść, psia tre, psia try, psia kość, psia morda, psia para« Pr. fil. V, 860. »Psiá krew, psiá bestwa, psiá kręć, psiá kręmci, psiá para, psiá jucha, psiá berdyjá, psiá mać, psiá nimátwárz, psie ścierwo, psie mięso, psie sadło« Rozpr. XXVI, 391. »Psi narodzie, śleporodzie mazowiecki« Pozn. IV, 129. »Psie krwie« (l. mn.): »Psiekrwie polskie ptaki« Zb. XI, 41. »Psia hyclu« Was. 246. »A psie jucho!« Lub. II, 29. »Psi narodzie« Łęcz. 115. »Psianoga a. psianyga = nicpoń, wisielec« Pobł. »Psie pyski (czarownice)« Wisła III, 285. »Psiá bestyjá« Zb. II, 257. »Psiá para« Zb. IV, 192. »Psiá jucha« ib. 216. »A psie nogi Siewierzanki, co mnie nie chciały« Kiel. II, 121. »Psiá cie mać« Dyg. »Będziemy mieć muzykę, nazywa się psia mać, ma nam dobrze grać« Pozn. I, 206. »Kokot psia dusza w las mi uciekł« Beld. 31. »Psiá moc, psiá jucha, psiá para, psiá krew i t. d.« Zb. XIV, 34. »Bo sie psiáwełnie robić nie chciało« Pr. fil. IV, 239. »Zleciały sie psiowiary« Wisła VII, 524. »Już psiąkrew ma sucho w garle« Kuj. I, 100. »Widłami go, tego psiąkrew« ib. 195. »Z tàma psiekrwiema« Rozpr. VIII, 134. »Tej psiakrewi, z tą psiakrewią« Ust. z Litwy. || »We psią« = na stracenie, na zgubę: »Cudzego nie pragnij, swego we psią nie dâj« Kaspr. 21.

Psiaczek = piesek: »Dała mi psiaczka« Kuj. I, 162.

Psiaczyć: »Psiácyć = ujadać na kogo« Rozpr., XXVI, 391. »Psiocyć (właśc. psiáczyć) = przeklinać, beształ od psa np. psia krew, psia jucha« Udz. || »Psiocyć = przeszkadzać« Sand. 264.

Psiaga = suka: »Psiaga tylko oczami łypnęła« Śnieżko-Zapolska.

Psiák = »piesek« Święt. 713.

Psianka = »owoc śliwki zwyrodniały lub zawcześnie opadły« Pr.

fil. IV, 867, Toż ib. 239. »Psánka« w temże znacz. Ram. 177. || »Psianka a. kanikuła = gwiazda: Sirius a. Canicula a. Procyon« Mierzyński, Źródła do mitologji litewskiej 146. Por. Psiarka.

Psiarczyk = »chłopiec przy psiarni dla pomocy łowcy i dojeżdżaczowi« Prz. ludu VIII, 207. || »Psiárcyk = oprawca« Spr. V, 407.

Psiarek: »Król zawołał na psiarka... kazał wszéstkie psy wypuścić« Pozn. VI, 306. Por. Psiarczyk.

Psiarka = »licha nizka trawa« Spr. V, 407. Toż Rozpr. X, 220. Toż Cer. W temże znacz.: »Psiarka a. psia trawka« Wrześ. 19. || »Psiarka = owoc suchy, spadły z drzewa« Pr. fil. IV, 239. Toż Rozpr. X, 298. »Psiárki = rodzaj gruszek« Zb. XIV, 28. »Psiárki = rodzaj śliwek« ib. »Psiarki = lubaszki, rodzaj śliwek« Hempel. || »Psiáka = przezwisko« Rozpr. X, 298. Toż Spr. V. 407. »Dziwne cęniła ta psiárka postępy: zawse był piersęm« Zb. VII, 53 (o chłopcu). »Zebyś ty psiárko za tego złodzieja sła« ib. 62. || »Psiarki = czerwone krostki, na które dzieci chorują« Pr. fil. V, 860.

Psiarstwo = »1, młode pieski 2, (rub.) dzieci« Święt. 713.

Psibiskunt = »nieprzyjemność, np. psibiskunt zrobiłem przyjacielowi« Zb. II, 252.

Psie... p. Prze...

Psieki: »Hoj psieki, hoj = wołanie przy wypędzaniu owiec z obory« Wisła III, 665.

Psieć = »podczas pracy być wystawionym na znoszenie niewygód np. słoty (Galicja)« Bib. Warsz. LXXX, 630.

Psienię = szczenię: »Macocha... kaze jeść... mnie, sierotence, ledwo z psieniętami« Pleszcz. 196.

Psię = szczenię: »Zabił to psię« Wisła VIII, 247. »Dwa psięta« Zb. VII, 16. »Psięta scekają« Kiel. I. 74.

Psiętrz = »poddasze, piętro« Pr. fil. IV, 239.

Psik = »piesek« Wrześ. 19. Spr. IV, 311. Por. Pies. || »Psik« = wyraz tkacki. Ust. ze Szlązka austr. || »Psik, a psik« = odpędzanie kota Święt. 22. Ust. z Litwy. Wisła III, 220; ib. 664; ib. 741; ib. IV, 690; ib. VII, 749. Spr. IV, 372. W temże znacz. »Psik, a. psikot« Pobł. 155 p. w. Mycek. »Pšikac« Cen. 77. || »Wyrażenia: a psik! używają w języku dzieci, gdy kto kichnie« Pobł. 155.

Psikura = psikus (? K.): »Pan im za psikurę kazał obić skórę« Zb. IV, 102.

Psikus = »1, djabeł 2, djabelski figiel, djabelska sprawa« Święt. 713.

Psikusować = psocić: »Zły duch zaczął psikusować« Zb. VII, 110.

Psina = »febra« Pr. fil. IV, 291. || »Psina = Nardus stricta« Rozpr. XII, 108.

Psinek = nazwa rośliny Pozn. VII, 201.

Psiniec = psie łajno (por. Krowiniec K.): »Kto ma Biniec, ma psiniec« Zb. IV, 192. »Na św. Wawrzyniec żnarka za psiniec = żniwo za nic« Star. przysł. 79. »Psiniec = nic, w zwrocie: jest tam psiniec = niema tam nic« Spr. IV, 29. »Psińco« w temże znacz. Ust. ze Szlązka.

Psinka = »1, niedojrzały owoc 2, wilcza jagoda« Święt. 713. Toż Parcz. »Psinki = roślina trująca« Wisła VIII, 142. »Psinki = trujące grzyby« Lud. I, 177.

Psinoga p. Przynoga.
Psińco p. Psiniec.
Psiocha »a. psioszka = vulva« Pr. fil. V, 860. Toż Zb. II, 10. »Psiocha = 1, vulva 2, kobieta, dziewucha« Ust. z Podola.
Psioczka: »Psiocka = 1, vulva 2, galareta« Pr. fil. V, 156.
Psioczyć p. Psiaczyć.
Psiokulacka = przekleństwo: »Tak sie psiokulacká opierała« Wisła VIII, 248.
Psioszka p. Psiocha.
Psiuba (psia huba K.) = psi grzyb: »Psiuby = psie grzybki« Zb. X, 106. Toż Udz. »Psiuby = grzyby niejadalne« Rozpr. XX, 433. »Psuby« = toż ib. VIII, 232.
Psnąć się p. Psuć.
Psocić: »Psocÿc = dokazywać« Hilf. 178. »Wracają się psocąc i krzycząc« Pozn. II, 178. || »Psocić« = psuć? »Nic im się nie rodziło ani wiodło, a wiele owszem psociło« Pozn. II, 19. || »Psocić = padać (o drobnym deszczu)« Rozpr. IX, 213. || »Psocić się = sprzeciwiać się« Kuj. II, 276. »Bracia ij sie psocą przed sienią« ib. I, 123. »Ciągle psocił się ojcu« Zb. II, 166. »Psocąc się i bijąc, usiłują ogień rozrzucić« Rad. I, 111.
Psocisko p. Psota.
Psota = »szkoda« Rozpr. XXVI, 391. »Żeby krowie mleko odebrać, na psotę, kobiety dają krowie kamforę« Kuj. I, 99. || »Psota = deszcz drobny przez dłuższy czas padający« Rozpr. IX, 213. »Psota = deszcz ze śniegiem i mgła« ib. X, 220. Toż Stęcz. Tatry 82. Zb. IV, 192. Zejsz. 13. Rozpr. III, 375. Wrześ. 19. Święt. 713. Pr. fil. IV, 239. Spr. V, 407; ib. IV, 349. Rozpr. XXVI, 391. Fed. 407. Tyg. il. 1, XII, 70. »Psota a. psocisko = słota, deszcz z wiatrem« Krak. IV, 319. »Otwórz mi dziewcyno, bo mie zbiła psota« ib. II, 62. »Bo mnie bije psota« Zejsz. 111. Toż Rozpr. X, 263. Zb. XII, 138. Wisła VII, 302. »Taká była psota, désc« Cisz. 310. || »Psota = upławy kobiece« Rozpr. III, 375.
Psotliwie: »Psotlłwje = dokuczliwie« Ram. 177.
Psotliwość: »Psotlłwosc = dokuczliwość« Ram. 177.
Psotliwy: »Psotlłwy = dokuczliwy« Ram. 177.
Psotnik »a, strala, srala = djabeł, w postaci niziutkiego człowieka w czerwonym fraku« Krak. III, 41.
Psotno = słotno, niepogodnie: »Gdy chwila (= pogoda) piékná, to jom (brodę) se ujek rozpuści, gdy psotno, poskłádaná« Cisz. 118.
Psotny: »Psotne dnie = słotne« Krak. III, 137.
Psować: »Psowac, psejā. pseł = psuć« Ram. 177. »Zebyś Uliwnej góry nie psowała« Zb. III, 53. »Psować a. psuć głowę = męczyć kogo o co, naprzykrzać się« Sand. 264. Por. Psuć.
Psowaty = »nieposłuszny« Spr. V, 407.
Psowy = psi: »Do psowego jádła« Święt. 346. »Za głosę psowę« Rozpr. IX, 302.
Psów = »psi« Rozpr. IX, 178.
Pst! = »wołanie przy odpędzaniu kotów« Nadm. 148.
Psternadel »(zam. sternadel) = trznadel« Pr. fil. V, 860. »Psternal« w temże znacz. ib.
Psternal p. Psternadel.
Pstrąg »a. pstrążek = salmo fario, ryba z łososiowatych« Prac.
Pstrążek p. Pstrąg.
Pstro: »Pestro = pstro, srokato« Ram. 133. || »Pstro = mniej więcej: do Pragi będzie ze sto mil, pstro rachować« Rozpr. XVII,

56. »Pstro rachować = lekko licząc. Jakze ci ta wysło, Wojtek? Jesce ta fała Bogu wysła mi pstrá sroka = skończyło się na niewielkiej biedzie« Spr. V, 407.

Pstroch = »wół pstrej maści« Hilf. 178. »Pestroch« = toż Ram. 133.

Pstrocha: »Pestrocha = krowa srokata« Ram. 133. »Bystrocha = nazwa krowy o czerwonawej sierści z głową białą« Spr. IV, 20. »Bystrocha = krowa z rozłożystymi rogami i wysoka« Rozpr. X, 266. »Bystrocha« ib. XII, 76.

Pstrocina »a. zepstrzyło sie, zepstrzyły sie góry = śnieg miejscami przeginął« Spr. V, 407.

Pstrohula = »nazwa krowy« Wisła V, 923.

Pstrost = »ostropest plamisty, roślina« O. p. w. Ostropest. Toż Wisła II, 7.

Pstrucha = »pstra suknia« Ust. z Litwy. »Pstrucha = materjał wełniany domowego wyrobu, rodzaj prześcieradła, używanego przez kobiety wiejskie zamiast chustek« Pr. fil. IV, 239. »Pstrucha = płachta« Pozn. II, 194. »Miała na sobie nowiusieńką pstruchę« Kuj. I, 70. »Obszerne okrycia, pstruchy, barwy amarantowej w niebieskie i białe pasy« Pozn. III, 24. »Pstrucha = okrycie na łóżko« ib. 31. »Tkaniny... na pstruchy« ib. 122. »Parę pstróch (!) = poszewki pstre« Maz. III, 148. »Pstrucha = spódnica« ib. 224. »Wełnianą pstruchę (do odziewania się)« Rad. I, 57. »Pstruchy = dywaniki« Wisła VII, 80. Toż Was. 52. »Pstrucha = fartuch wielki wełniany« Pozn. I, 67. »Wełniana pstrucha = rodzaj prześcieradła do odziewania się« ib. 75. »Pstrucha = wełniana płachta w kratki czerwone, niebieskie i t. p.« Zb. I, 31. »Z wełny tką... pstruchy« Zb. VIII, 261. »Pstruszka«: »Spodnica kamlotowa... albo pstruszka jaka« Kuj. I, 69. || »Pstrucha« = nazwa krowy Wisła IV, 691. Por. Pstrocha.

Pstrum: »Per dominum pstrum = pospiesznie, niedbale« Ust. z Warszawy.

Pstruszka p. Pstrucha.

Pstruszyna: »Jego brat (odziewał się) pstruszyną (pstrucha = spódnica)« Maz. III, 224.

Pstry: »Pestri« Ram. 133. »Bestry« Mil. »Bystra = pstra« Wisła V, 923.

Pstryczek = »szczutek, byk« Osip.

Pstrzyć: »Pastrzyć = pstrzyć« O. Por. Pszczyć.

Pstrzyk »a. pstyk = uderzenie palcem w nos« Petr.

Pstrzykać »a. pstykać = uderzać palcem w nos« Petr.

Pstuła = »stuła« Pr. fil. V, 860.

Psuby p. Psiuba.

Psuć = »urzekać, czarować« Rozpr. III, 375. »Nieboszczyk... psuje, bo ze złym trzymá« Wisła VIII, 148. || »Psuć się = womitować« Zb. II, 240. Toż ib. 252. || »Psnąć się«: »Żyto psnęło się = nie udało się« Hempel. Por. Psować.

Psuj = »psotnik« Święt. 713. Toż Beld. 63.

Psuja = »człowiek, co wszystko psuje« Pr. fil. V, 286.

Psujko = »psotnik« Bib. Warsz. 1875, II, 453.

Psumatry: »Psumatry bratajo sie w Grembowie z byle kim« Rozpr. XX, 433.

Psy... p. Przy...

Psy = »listwy na ramionach u koszul szyte« Zb. II, 252. || »Psy = w grze w marchew« (opis) Rud. 123. || »Psy paść = prowadzić życie rozpustne, rozwiązłe« Spr. V, 407. »Psŷ pasc: pasą

z sobą psy̑ = cudzołożą« Pobł. 74. Por. Psyga.

Psycák = »zagon poprzeczny« Rozpr. XX, 433. Por. Przeczak.

Psyga: »Psyk, psyga = wołanie przy odpędzaniu kotów. Psy-go = wołanie przy szczuciu zwierząt« Wisła VI, 907.

Psy-go p. Psyga.

Psyk p. Psyga.

Pszać p. Przać.

Pszczelarz = »pasiecznik« Zb. II, 22.

Pszczoła: »Pczoła« Zb. I, 73. »Pcoła« Święt. 709. »Pcowa« Spr. IV, 380. Tož Rozpr. VIII, 202. »Pcoy a. pcoụy« 1 pp. l. mn. Zb. VII, 8. Zdr. »Pcółka« ib.

Pszczonóg »a. pconóg = chwast, zwany ognisko« Rud. 16. »Pconóg = pszczonóg« Spr. IV, 380. »Pconóg = dziki rzepak, pszonak« Święt. 709.

Pszczólny: »Maść psculna« Wisła III, 354.

Pszczyć: »Pscyć a. pszczyć się = świecić maleńkiem światełkiem np. robaczek świętojański 'pscy sie wiecorową porą w murawie'« Pr. fil. IV, 867. »Psceć (błsceć) = błyszczeć: pscy mu sie w ślipiach, jak kotoju« Spr. V, 119. »A to sie tak pscyło« Wisła III, 578. Por. Pstrzyć.

Pszemionczysko p. Pszeniczysko.

Pszeniączysko p. Pszeniczysko.

Pszenica: Formy: »Przénica« Pozn. VI, 339. »Pszenca« Ram. 178. Hilf. 178. || »Pszenice a. pieczarki = rodzaj grzybów« Zb. X, 197. || »Pszenicę dobrze sprzedać: mówią o kobiecie napitej, której się chustka na głowie skręciła, że dobrze pszenicę sprzedała« Udz.

Pszeniczanka = »słoma pszenna po wymłóceniu ziarna« Spr. IV, 368.

Pszeniczany p. Pszeniczny.

Pszeniczeńka = »pszeniczka« Kozł. 289. Wisła VII, 700.

Pszenicznisko p. Pszeniczysko.

Pszeniczny = z pszenicy: Ram. 178. »Pszenicny a. pszenicany« Zb. XIV, 76. »Psenicny« Lub. I, 129.

Pszeniczysko = pole po pszenicy: »Groch w... pszeniczyskach naraz zoranych« Lub. I, 79. »Pszenicnisko« = tož Święt. 1. »Pseniąⁿcysko« = tož Rozpr. XI, 188. »Psemioncysko = ściernisko po pszenicy« Mil. »Pszenisko« = tož Ust. z Litwy.

Pszenisko p. Pszeniczysko.

Pszenka = »pszenica« Wisła IV, 773.

Pszennak p. Pszenniak.

Pszenniak: »Psénniak, szenniak = pszonak, dziki rzepak« Pr. fil. V, 860. »Pszennak« = pewna roślina Wisła VII, 77.

Pszenny »a. pszeniczny = z pszenicy« Ram. 178.

Pśkać = »wybuchać śmiechem« Spr. V, 407. »Pśkać = śmiać się bardzo« Wrześ. 19. Tož Rozpr. X, 298. || »Pśkać = kichać« Święt. 713. »Pśka się = kicha się« Rozpr. XXVI, 391.

Pśtykać = »trącać, dawać szczutki w nos« Pr. fil. III, 497.

Ptach p. Ptak.

Ptaczy = ptasi: »Wesele ptáce« Rozpr. IX, 192.

Ptaczysko p. Ptak.

Ptak: Formy: 3 pp. l. p. »Ptakoju« Chełch. I, 209. »Ptaku« Wisła VIII, 793. 1 pp. l. mn. »Ptácy« Wisła VIII, 64. Rozpr. VIII, 131. ib. XII, 52. »Ptách« Petr. Ram. 178. Zb. II, 10. Przem. 215. Bisk. 48. 1 pp. l. mn. »Ptáchi« Cen.

79. 2 pp. l. mn. »Ptáchów« Bisk. 49. »Ftach, ftoch« Hilf. 164. 1 pp. l. mn. »Ftâchi« ib. 112. || »Ptaszek«: »Ptaskoju« 3 pp. l. p. Chełch. I, 33. 1 pp. l. mn. »Ptaszkowie« Rog. nº 154 etc. »Ptaskowie« Was. 208. »Ptaszcy« Rozpr. XII, 52. »Ftaszk« Hilf. 164. »Ptaszek = wróbel« Wisła V, 648. »Ptaszka« r. ż. Zb. XI, 278. Toż Ust. z Litwy. »Ptáska« Pr. fil. IV, 867. »Ptasecka« Maz. III, 255. »Ptaszyna«: »Mówił ptaszyna« Łys. 12. »To bystre ptasyna latało« Maz. I, 276. »Ptasina latała« Kuj. I, 252. »Ftaszyzna« Hilf. 164. »Ptasicek« Fed. 119. »Ptásicy = ptaki« Rozpr. XX, 433. »Ptasiuki = ptaki« Wisła VII, 750. »Ptaszeńka« Rad. II, 68. »Ptásie« Zaw. 89. »Ptasiątko« Zb. IV, 103. »Ptasięcina« Lub. I, 192. »Ptaszyszcze« Ram. 178. »Ptaczysko« Kuj. I, 327. Kozł. 315. Krak. IV, 30. »Ptácysko« Rozpr. VIII, 165. Arch. V, 641. »Ptasisko« Zb. VIII, 305. || »Ptak a. ptach = gatunek orła« Ust. z Litwy. || »Ptak chrztu = latawiec, mitol.« Zb. V, 159. || »Ptaki« = gra (opis) Krak. I, 323. Toż Zb. X, 252. »Gra w ptaszka« (opis) Wisła VIII, 713. »Ptaszek« = gra Zb. II, 31; ib. VIII, 101; ib. X, 248; ib. XIV, 136 i 218. Wisła III, 64; ib. IV, 840; ib. V, 22; ib. 558. Pozn. II, 326. || »Ptak = penis« Chełch. II, 150. »Uwiązała go za ptaka« ib. 142. || »Ptásek« = gatunek grochu Zb. XIV, 26. Por. Boże ptaki.

Pta-pta »a. pta-ptuś = ptak, w języku dzieci« Pr. fil. V, 860.

Pta-ptuś p. Pta-pta.

Ptasi w różnych połączeniach: »Ptasi król a. mysi król = Troglodytes parvulus, gatunek ptaka« Zb. XI, 44. »Ptasia wyka = nazwa rośliny« Wisła VIII, 142. »Ptasie gniazdo = dziki pasternak, rośl.« ib. »Ptasie mleko = mleko makowe« Wisła III, 724. Zaw. Etn. 5. »Ptasie oczko = Myrsytis, rośl.« Wisła V, 638. »Ptasie wino = nazwa rośliny« Pr. fil. V, 861.

Ptasiątko, Ptasiczek, Ptasię, Ptasięcina, Ptasina, Ptasisko, Ptasiuk p. Ptak.

Ptaszeczka, Ptaszek, Ptaszka p. Ptak.

Ptaszkarnia = »ptaszyniec« Petr.

Ptaszkować = »chwytać ptaki« Ust. ze Żmudzi.

Ptaszniczka = »strzelba na ptaki« Prz. ludu VI, 126.

Ptasznik = »nazwa gry (opis)« Zb. X, 79. Toż ib. XIII, 82.

Ptaszyna p. Ptak.

Ptaszynka = »strzelba na ptaki« Ust. z Litwy,

Ptaszyszcze p. Ptak.

Ptru = »koń w języku dzieci« Wisła VII, 748. »Ptru-u-u« p. Prr.

Pu = »ku« Mil. Pr. fil. V, 861. Spr. V, 141. Rozpr. XI, 179; ib. XXVI, 391. »Pó miastu« Parcz. »Poszła... pu ogrodyszkowi« Kuj. I, 259. Toż ib. 275; ib. 302. »Pu ogródkowi« ib. II, 14. »Pu ogrodowi« Krak. II, 113. »Byście pu nám przyśli« Wisła II, 104. »Zacon iś pu wsi« Cisz. 172. »Wychodzić pu drodze« ib. 43. »Postawili pu kościele« Wisła III, 251.

Publiczyć: »Publicyć = jawnie wobec pospólstwa łajać, kląć, wyzywać« Rozpr. XX, 433.

Publik = »publicznie np. leżał publik dukat (na drodze)« Zb. I, 22.

Publika = »zgorszenie publiczne, skandal, wstyd np. publike i hańbe robi« Pr. fil. V, 861. »Publika = 1, skandal, hańba, wstyd 2, wsze-

tecznica« Roczn. 229. »Publika = hańba, hańbienie, łajanie, szpetne przezwisk dawanie« Kolb. rękop.

Publikować = »znieważać publicznie słowem« Pr. fil. V, 861. Toż Kolb. rękop. »Publikować = wywoływać z ambony w celu zgromienia« Rozpr. XXVI, 391. Toż Mil. »Kublikować« w temże znacz. Święt. 701. »Publikować się« = pokazywać się publicznie: »Może on wcale nie zechce publikować się z nią na ulicy« Śnieżko-Zapolska.

Puc = »imię boginki« Krak. III, 45. || »Puc, puc go! = szczucie psa« Kolb. rękop. »Puc« = bęc!: »Ta bierze (sygnet) i puc go na ziemie« Zb. XI, 109. Por. Puk.

Puca = »twarz tłustego dziecka« Pr. fil. V, 867. »Puca = twarz pucułowata, nabrzmiała« Święt. 713. || »Puca a. pucka = dziecko pucułowate« Pr. fil. V, 861. »Siedzi sowa... odęła się jak puca« Pleszcz. 73.

Pucać »a. pucyć sie = nadymać się« Święt. 713. Por. Puczyć.

Pucán, Pucánka p. Pucczán, Pucczánka.

Pucaty = »mający nabrzmiałe policzki« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 19.

Pucczán »a. Pucán = Puccanin, mieszkaniec Pucka« Ram. 178.

Pucczánka »a. Pucánka = Puccanka, mieszkanka Pucka« Ram. 178.

Puch »a. puk = stęchlizna, smród« Rozpr. XVII. 57. »Puk (puch) = stęchlizna« Spr. IV, 311. »Puch = zaduch« Wrześ. 19. || »Puch, puch! = odgłos uderzania siekiery o drzewo« Wisła VIII, 237. »Wraził palec w brzuch, to powiedziało: puch! Kłódka na sypani (sąsieku)« Zb. VII, 98.

Pucha = »policzek, twarz« Pr. fil. IV, 240. »Pucha = policzek tłusty« ib. V, 861. »Pucha = twarz człowieka tłustego« Spr. IV, 29. »Pucha a. puszka = twarz« Ust. z Chmielnika pod Bełżycami. || »Pucha = otwór w drabinach kopnych (w wielkich drabiniastych wozach, w których niema szczebli, a miejsce ich zastępują powrozy)« Pr. fil. IV, 240.

Puchaczewski: »Wśród pola puchaczewskiego (od Puchaczowa, miasteczka)« Wisła VII, 698.

Puchaczów: »W Puchaczowie ślub bierze« Wisła VII, 698.

Puchać »a. popuchać = wąchać, powąchać coś pachnącego« Osip. Toz Ust. od Augustowa. || »Puchać« = dmuchać: »Wołek pucha« Zb. IX, 10. || »Puchać« = wiać: »Najmniejszy wietrzyk nie puchał« Zb. II, 242. »Puchnąć«: »Co wiaterek puchnie, to jabłusko buchnie« Zb. II, 252. Toż Zb. IV, 105. Por. Pąchać.

Puchanie = wianie: »Lada wietrzyka puchanie« Zb. VII, 117.

Puchaty p. Pyzaty.

Pucherak »a. puchernik = chłopak, sadzami uczerniony, odgrywający 'puchery' (opis)« Krak. I, 277.

Puchernik p. Pucherak.

Puchery = »obrzęd, którego nazwa (z pueri) pokazuje, że zapożyczony został od żaków szkolnych« Krak. I, 274. Toż z opisem Kon. 71.

Puchlizna = opuchnięcie: »Nie bójze sie moja panno, ognia z puchlizny« Zb. IV, 243.

Puchnać = »spać w jęz. dzieci: puchnaj = śpij, zap. powstało ze 'śpiuchnać'« Pr. fil. V, 861.

Puchnąć p. Puchać.

Puchówka = »lekka pierzynka

z puchu do okrywania się w łóżku zamiast kołdry« Osip.

Pucia = »dziecię a. dziewczak pucołowaty« Osip. || »Pucia, kaszubs. pujki = roślina Typha« Kk. 14.

Puciepki = »gatunek dzikich śliwek« Pr. fil. IV, 240.

Pucier p. Puciera.

Puciera »a. pucierz = naczynie (cebrzyk) z nogami, w którem się mleko klaga na ser, i żętycę przechowuje« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 19. Spr. V, 407. »Puciér, a. puciora, puciera, putyra« w temże znacz. Rozpr. XVII, 12. »Pucierz« Enc. R. II, 820. »Pucier« Ust. z Zakopanego. »Puciera« Rozpr. X, 220. Zejsz. 135; ib. 137. »Puciora« Spr. IV, 309 p. w. Piesek. Toż ib. 315 p. w. Udój. Por. Bucior.

Pucierz p. Puciera.

Puciora p. Puciera.

Pucka = »drewniany tłuczek z twardego drzewa w kształcie dużego młota« Spr. V, 407. »Pucka = młotek kamieniarski« Pr. fil. V, 156. »Pucka = pałka, tłuczek« Wrześ. 19. Rozpr. X, 298. || »Pucka = policzek« Kud. || »Pucka« p. Puca. Por. Puczka.

Puckać »a. pę"ckać = uderzać, bić« Rozpr. XXVI, 391. »Coś w lesie... pucka: puch, puch, jak gdyby kto drzewo rąbał« Wisła VIII, 237. »Puckać = miażdżyć np. jabłka« Cer.

Pucki »-ów = pączki (na drzewach)« Czark. || »Z pucków czyli drobków wieprzowych« Pozn. II, 231.

Puclek »(Putzpfleg) = sługa oficerski, czyszczący ubranie« Święt. 713.

Pucnąć »w rękę = pocałować« Pr. fil. V, 861. || »Pucnąć« = uderzyć: »Baran go pucnon, pobód« Zb. XV, 42.

Pucołowaty: »Pacałowaty« Zb. I, 73. »Puculowaty« Ust. z Litwy.

Pucować = »czyścić« Święt. 713. Toż Kolb. Spr. IV, 29; ib. V, 319. Tyg. il. 2, XIV, 185. Rog. n⁰ 6. Zb. I, 74. Rozpr. XXVI, 391. »Gwer pucować« Rog. n⁰ 8. »Karabin pucować« Zb. IV, 239. »Pucuju... kônie« Hilf. 121. »Buciki pucujcie« Pozn. II, 298. »Sablim nie pucowáł« Wisła VIII, 220. || »Pucować = stroić, od niem. putzen« ib. VII, 90. »Pucuj swoje włoski« ib. || »Pucować = tynkować« Ust. z Jaworza. || »Pucować = obsługiwać np. on pucuje kapitana« Rozpr. XXVI, 391. || »Pucować = jeść dużo a prędko« Spr. IV, 29. »Dopadł psa, co mu (majstrowi) klajster pucował« Zb. VII, 32.

Pucowanie = czyszczenie, doprowadzanie do porządku Derd. 29.

Pucówka = »złajanie, zbesztanie, strofowanie: dać komu pucówkę, dostać pucówkę« Kolb. rękop. »Dać komu pucówkę = wybić kogo« Rozpr. IX, 164.

Pucu: »Pucu, pucu po nalepie, hyc pod piec. Pomietło« Cisz. 347.

Puculec = »deska do czyszczenia noży, z niem. Putzholz« Pr. fil. V, 861.

Puculowaty p. Pucołowaty.

Pucybut = »1, czyszczący buty, fagas 2, brudas« Pr. fil. V, 861.

Puczenie = »1, rozdęcie brzucha 2, gniecenie, zgniatanie: puczenie sera = zgniatanie twarogu w jedną bryłę« Wrześ. 19.

Puczery »z niem. = szczypce« Tyg. il. 2, V, 70.

Puczka »a. pucka = brzuszek palca« Pr. fil. IV, 240. »Puczka = 1, dłoń, garść 2, tyle ile się w garści zmieści np. puczka mąki.

Wziąć w puczkę« Kolb. rękop. Por. Pucka.

Puczyć: »Pucyć = męczyć, gnieść« Spr. IV, 29. Toż ib. V, 407. Rozpr. X, 298. Wrześ. 19. »Obręcz dupę puczy« Zb. IX, 230. »Buczyć (czy puczyć?) = ? 'Kołton wewnątrz buczy'« Rozpr. III, 268. || »Puczyć = wydawać głos, o puszczyku i sowie« Pr. fil. V, 861. || »Puczyć się« p. Pucać.

Puczwartek p. Półćwiartek.

Pućć, puć! = »głos sowy pućki« Gluz. 516. »Sowa... krzyczy... pójdź, pójdź« Zb. II, 132.

Puć, puję p. Płóć.

Pućka = »sowa płomienista, strix flamea« Gluz. 516. »Pućka = puszczyk« Mil. Osip. Tyg. il. 1, X, 283. Pozn. I, 169. Zb. VIII, 253. Fed. 369. Pr. fil. IV, 240. Rozpr. XVII. 83. Wisła VII, 175. Pódźka« Spr. V, 119. »Pujdźka« Osip. »Pójdźka« Zb. I, 104. Zb. V, 165. Spr. V, 140. »Póżdźka« Zb. II, 132. || »Pućka = kwiat mlecza« Pobł. 156.

Pućkać = »wydawać głos, wołać: o sowie zwanej pućka: pućki zaczynają pućkać« Kow. (z pod Łodzi).

Pućwiartek p. Półćwiartek.

Pudełeczko, Pudełko p. Pudło.

Pudla = »skrzynia we młynie« Rozpr. XVII, 57. »Nie stawiej mie na pudli« (w młynie)« Zb. IX, 188.

Pudlarz = »myśliwy nie celnie strzelający« Ust. z Warszawy.

Pudlasty = »krzewiasty, rozgałęziający się« Pr. fil. IV, 240.

Pudława: »Pudława się dowiedziała = pies zaszczekał« (w zagadce) Zb. II, 182.

Pudło: »Chłopiec spał na gałęzi drzewa, jak mysz na pudle« Beld. 29. »Pudło = skrzynia podługowata do wiktuałów« Zb. I, 22. »Beczka lub śpiżarka, inaczej pudło = rodzaj podługowatej skrzyni« Pozn. I, 97. Zdr. »Pudołko« Święt. 205. Rozpr. IX, 112. »Pudołko« Opol. 4. »Pudołeczko« Lip. 60. Pozn. IV, 154. || »Pudełko = łono« Rozpr. VIII, 94.

Pudłować = »nietrafnie strzelać, chybiać« Roczn. 229.

Pufiasty: »Z rękawami niezgrabnymi i pufiastymi« Łęcz. 13.

Puga = »owca chuda« Nadm. 148. »Iks puga a. iks pugu = odpędzanie owiec« ib.

Pugilares: »Pularys« Zb. VII, 46. Zaw. 69. »Pularus« Parcz. »Fularys« Udz. Święt. 491. »Pulerans« Wisła I, 154. Pr. fil. IV, 240. »Puleraus« Spr. V, 119. Pr. fil. V, 975.

Pugroszek p. Półgrosz.

Puhać = »głos puhacza« Prz. ludu VI, 126. »Sowy... zaczęły puhać żałośnie« Gliń. I, 212.

Puharek = »szklanka« Spr. V, 407. Toż Wrześ. 19. »Poharek = kieliszek« Rozpr. XVII, 12.

Puhu: »Puhacz mówi: puhu! Ach mój miły druhu« Wójc. II, 274.

Puhutkało = »sowa pójdźka« Zb. V, 165.

Puj, puj = »przywoływanie kota« Ram. 178.

Puja »zdr. pujka = 1, kotka, koteczka; woła się na kota: pujka, puj, puj! 2, kotka, baśka u brzozy, wierzby i t. p.« Pobł. 74. Toż Ram. 178. »Pujka = u dzieci kot; pujka, py, py = nawoływanie kota« Wisła III, 741.

Pujdźka p. Pućka.

Pujek: »Pujk = w języku dzieci kot« Nadm. 149.

Pujka p. Puja.

Pujki »podobno także: mojkiet u Kaszubów = wełnianka, Eriophorum, rośl.« Kk. 13. Por. Pucia.

Puk p. Puch.

Puk = bęc!: »Tak sie zrobił sygnetem i puk na ziymie« Zb. XI, 109. Por. Puc. || »Puk = dawna ludowa gra w karty, przy której w fazach oznaczonych pukano palcami o stół« Osip. »Lud zna grę (w karty)... w labeta, zwanego gdzieindziej pukiem, tutaj także szewską grą« Krak. I, 330. || »Pukiem«: »Zając za nim stukiem, pukiem w surowym pogoniu« Wójc. II, 274.

Pukacz = »wyrobnik chodzący wiosną po wsiach z rodzajem arfy, na której czyści siemię lniane do siewu; przyczem, że wypukują młoteczki, do składu tej arfy należące, przeto pukaczem go nazwano« Kuj. II, 87.

Pukać: »Kukułecka kuka, serce we mnie puko« Rud. 209. »Pukać« = przy paleniu fajki wargami odgłos wydawać: »Zapaluł se fajke... i puká« Święt. 449. »Pukać = strzelać« ib. 713. || »Pukać = rozpuszczać pączki (o drzewach)« Spr. V, 141. Toż Wisła V, 754. || »Pukać« = pękać: »Skóry na nich pukały« (od bicia) Wisła VI, 144. »Pukła = pękła« Cer. || »Pukać się« = pękać: »Wtenczas się będzie moje serce pukać« Rog. n⁰ 250. »Serce mi sie kraje, serce mi sie puka« Zb. VI, 119. »Aż jej się ledwie nie puka serce« Wójc. II, 164. || »Pukać się« = pukać: »Zased do bramy piekielny, puka sie, zeby mu otwarli« Cisz. 25.

Pukany = »rodzaj gry« (opis) Zb. XIII, 82.

Pukawka = »trzaskawka bicza« Pr. fil. IV, 240. »Pukawka = cewka bzowa do strzelania głąbiem kapuścianym lub ziemniaczanym« Święt 713. »Pukawka = strzelba« Hilf. 178.

Pukiel: »Puciel = garb« Ram. 178. »Pukel = garb« Hilf. 108. »5000 garbatych byli, ci tornistry na puklach nosili« Wisła VI, 265.

Pukiet p. Bukiet.

Puklaski (l. mn.) = »gatunek jabłek« Rud. 28.

Puklowato = »garbato« Ram. 178.

Puklowatosc = »garbatość« Ram. 178.

Puklowaty — »garbaty« Ram. 178.

Puknąć = »pęknąć« Rozpr. X, 298. Toż ib. XII, 26. Spr. V, 407. Wrześ. 19. »Serce pukło = pękło« Rozpr. IX, 265. »Puknie skórka na ziemniaku« Ust. z Jaworza. || »Puknąć się« = uderzyć się: »Puknył sie gową o łóżko« Pozn. VI, 335.

Puko p. Póko.

Pukopek p. Półkopek.

Pukować = »jęczmień obijać cepami z wąsów, bukować, pojsać« Pobł. 74.

Pul, pul = »nawoływanie indyków« Wisła III, 664. »Pŭl, pŭl« = toż ib. »A pul, a pul = odpędzanie indyków« ib. »A pūla, ha!« = toż ib. »Pul = głos, którym się zwołuje indyki w Krakows.« Bib. Warsz. LXXX, 630. Toż Lub. I, 82. || »Pul, pul, pul = głos, jaki ma wydawać śmierć, gdy kosą ścina człowieka« Święt. 713.

Pulać »a, przypulać = robić z trudem, nieść, przynieść coś ciężkiego: 'ledwiem pulał', 'sochę, kosę pulać', 'wypulał trzy zagony', 'ledwiem dopulał do południa, do granicy', 'żyto takie nawalne (bujne, gęste), a tu pulaj cały dzień« Czark.

Pularus, Pularys p. Pugilares.

Pulas = »indyk« Spr. V, 407.

Pulda = »nazwa kury« Rozpr. X, 267.

Pulerans, Puleraus, p. Pugilares.

Pulica: »Pulicam« 4 pp. l. p. znaczenie nie podane Rozpr. IX, 304.
Puliki = »policzki« Parcz.
Pulka = »indyczka« Spr. V, 407.
Pulso = »skronie« Rad. II, 180.
Pultynek = »poduszeczka do szpilek, igieł i robót kobiecych. Żeby była ciężką i służyła do przypięcia roboty, wkładano w środek pultynka cegłę. Pultynkiem zwano i skrzyneczkę z poduszeczką na wieku. Pasek przywiózł z Danji dla jednej panny 'pultynek na lipowe trzewiki'« Pr. fil. IV. 867. »Pultynek = przytworek w skrzyni« Pobł. 156.
Pulwer = »spalona na węgiel szmatka, używana niegdyś zamiast hubki do krzesania ognia i do zatamowania krwi« Osip. Toż O. »Zakładają ranę pulwerem, t. j. popiołem ze spalonej szmaty« Wisła VI, 915.
Pulwy = »łąki wilgotne« Pr. fil. IV, 240.
Puł- p. Pół-.
Pułap = »ściel z desek na belkach izby« Osip. »Pułap = sufit« Rozpr. XI, 188. W temże znacz.: »Połap a. pułap« Pr. fil. IV, 867. »Półap« Mil.
Pułki p. Półcy.
Pułowka p. Połówka.
Pułżonka = »kochanka, niem. Maitresse« Mrong. 501.
Pumejsk p. Pomejsk.
Pumiana = »coś niesłychanego, niebywałego« Spr. IV. 141. Por. Pomiana.
Pumiń = »płomień« Zb. I, 28.
Pumoroncowy = pomarańczowy: »Krople pumoroncowe« Wisła VIII, 355,
Pumrzeć p. Pomrzeć.
Punia »a. odryna = szopa, stodoła na siano« Petr.
Punkowie = »pąkowie, pąki drzew« Mil.
Punkt: »Pąkt« Was. 121. »Pącht« Cisz. 189. || »Punkt« = zadanie: »Más mi jesce jeden punkt zrobić« Zb. XI, 10. »Takie pąchta miała zadane« Cisz. 189. || »Punkt« = rozkaz: »Na mój punkt i na moje zawołanie niech tu furmarszałek stanie« Zb. X, 217. Toż Zb. XI, 81.
Punkteczek: »Pełnił służbę do punkteczku jednego« Zb. VII, 48.
Punktownie = »akuratnie« Krak. III, 36.
Puno p. Pono.
Punocek p. Północek.
Punok p. Pono.
Punt p. Funt.
Puny p. Pono.
Punza = »ryba z wielką głową« Ust. z Wilna.
Pupa = »lalka« Pr. fil. VI, 240. »W czasie żniwa... robią lalkę czyli puppę męzką, zwaną starym« Pozn. III, 152. || »Pupa, pupcia = anus w jęz. dzieci« Pr. fil. V, 861. || »Sęk, pęk, pcoła, pupa...« w mętowaniu Zb II, 34. || »Pupa« = kupa: »Pupy = kupy zboża, mędle w Wielkopolsce« O.
Pupcia p. Pupa.
Pupek = »pępek« O.
Pupka = »lalka« Ram. 178. W temże znacz. Pozn. I, 124; ib. VI, 93. || »Pupka = poczwarka« Mil. || »Pupki = pączki kwiatowe na drzewach owocowych« Pr. fil. IV, 867. || »Pupka = brodawka cycki kobiecej, ssawka« Osip.
Pupuszka: »Na czterech rogach korony sterczą pupuszki (pół-puszki) z papieru czerwonego, zielonego i t. d. a w każdej pupuszce umieszczone jest jabłuszko« Pozn. III, 150.
Pur »2 pp. l. p. pura (czes. půra) = taczki« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 19. Spr. V, 408. »Pór = taczki« Rozpr. XVII, 55. || »Pur

= miara zawierająca 24 garnce« Petr.

Purák = »mamiciel, zwodziciel« Pobł. 74. Toż ib. 156.

Purchada p. Purchawka.

Purchatka p. Purchawka.

Purchawa p. Purchawka.

Purchawka »a. purchatka, a. bzdziuch = bedłka kulista z pyłem nasiennym wewnątrz« (Lycoperdon) Pr. fil. IV, 867. »Purchawka, pruchawka, purchatka, bzducha, kurawka« = toż Lub. II, 160. W temże znacz.: »Purchawa« Spr. V, 141. »Purchada« Kuj. II, 276. || »Ćtery rogi, zádny nogi, we środku jest purchawa. Poduszka« Cisz. 347. »Purchatka = poduszka w gwarze złodziejskiej« Ust. z Warszawy. || »Purchowka = przezwisko dziewczyny nizkiej, a ubierającej się szeroko« Udz. || »Purcháwka = (przen. porówn.) mały, słaby« Święt. 713.

Purchel = »bąbel na skórze po wezykatorji« Ust. z Warszawy. || »Purchel, purchelek = jaje niedostatecznie sformowane, bez skorupy, samo żółtko w błonce« Pr. fil. IV, 240. Por. Burchla.

Purchelek p. Purchel.

Purchla = »mysz« w zagadce Cisz. 357. || »Purchla« p. Burchla.

Purchwa p. Pejka.

Purciáwka = »turkawka« Pr. fil. V, 156.

Purcle = »gatunek jabłek« Spr. XIV, 28.

Purczać: »Poszed ksiąd za zając(e), pojął sucke w łycko (łyko), latajże, purcajże moje ogarzycko« Pozn. V, 101.

Purda = »nieporządna, niedbała dziewczyna« Rozpr. X, 298. Toż ib. XVII, 24. Wrześ. 19. »Purda a. ciura: wymyślając np. e, purda, kaześ tak długo siedział?« Spr. V, 408.

Purdać = »duhać: purdać do watry, ozpurdáj watre« Spr. V, 408.

Pure p. Purek.

Purek = »zupełnie« Mil. »Pure« w temże znacz. (Nie podano zkąd wzięte Ł.),

Purgać się: »Purgac sę = ślizgać się na lodzie« Pobł. 74.

Purgáwka = »ślizgawka« Pobł. 74.

Purlaczek = »pieszczotliwe przezwisko dziecka« Cer.

Pursz = »dzieciak, bęben, niem. Bursch« Pobł. 75.

Purt = »rozwolnienie, wypróżnienie« Ram. 178. »Purt = pierdel, piard, saskie furt« Pobł. 75.

Purtać: »Purtac = mieć rozwolnienie, wypróżniać się« Ram. 178. »Purtac = pierdzieć w jęz. dzieci« Pobł. 75.

Purták = »dziecko, które purta« Pobł. 75. »Purták = sracz, zasraniec« Ram. 178. || »Purták = duch nieczysty, djabeł« ib. Toż Nadm. 120.

Purtudło = »niezdara« Mil. Toż Spr. V, 119.

Purum: »Pan Wojciech już purum = już sobie podchmielił« Roczn. 230.

Puryta = »dziewczyna-powsinoga« Pobł. 156.

Purzyce, Purzyta p. Półrzyt.

Pusetek p. Półsetek.

Pusiążek p. Półsiążek.

Puskać = »puszczać« Lub. II, 212. »Puskać = puszczać: puskać krew; puskać żywinę (bydło) w pole« Osip. »Kiejś mię do karcmy puskała« Pauli 78. »Będą puskać komedyje = przedstawiać« Zb. I, 70 p. w. Komedyja. »Gdy zajadą do panny młodej, trochę im przyzamkną sień i zara nie puską« Pleszcz. 56.

Puskrzyneczek p. Półskrzynek.

Pusna = »pustka, chata na pustkowiu« Pr. fil. V, 861.

Pusny = »pusty« Pr. fil. V, 861.

Pust = post: »Zesed sie pust z mięsopustem« Rud. 173. Por. Post.

Pusta = warta: »Żałmirze na puście czyli na wasze« Pozn. VI, 92. »Stojał na puście (= na warcie)« ib. 173. »Kole tej samej pusty, gdzie żołmierz stał« Zb. IV, 199. Por. Post.

Pustacieć = »psuć się« (o gruncie) Enc. R. II, 813.

Pustacina = »pustkowie« Rozpr. IX, 213. Toż ib. VIII, 176. »W tych górach, lasach, manowcach, dolinach, betlejemskich pustacinach« Zb. X, 180.

Pustać = »torfowisko« Spr. IV, 348. Toż Kłosy VIII, 22. Enc. R. II, 813. »Pustacie = pustki, nieużytki« ib. V, 408. Toż Tyg. il. 1. XII, 25 i 27. Wrześ. 19. »Są po górach pustacie i łyse góry« Wisła VII, 102.

Pustaja p. Półstaja.

Pustelnik = »nazwa gry« Wisła IV, 850.

Puster = »pokrycie głowy kobiet w Głowczycach« Hilf. 51. »Puster = czarny ubiór głowy dziewczęcej« ib. 178.

Pustkowie = »toż co w Prusach zachodnich wybudowanie t. j. dom z budynkami na działku zdala od wsi« Z listu Łęgowskiego. Por. Wybudowanie.

Pusto: »Pusto ma w głowie = jest lekkomyślny« Mil.

Pustocha = dziewiczy wieczór, żegnanie panny młodej przez towarzyszki« Fed. 40. Toż Wisła VII, 736. »Pustocha = zabawa taneczna młodzieży w przeddzień wesela« Pr. fil. V, 861. || »Pustosz = Anemone ranunculoides, rośl.« Zb. III, 98.

Pustodomnik = »bezładnik« Ust. z Litwy.

Pustosz = »miejsce niezajęte pod uprawę« Petr. »Pustosz = domostwo niezamieszkane i gospodarka opuszczona, będąca w sporze« Osip. || »Pustosz = pustak: taki pustosz z niej, że zará zapomni« Pr. fil. V, 861.

Pustoszyna = pustka: »Na pustoszynie siał« Prz. ludu r. 1891, 102.

Pustota = »swawola« Roczn. 230. || »Pustota« = dziatwa: »Jak wróci ta pustota do chałupy« Kam. 10.

Pustotka »a. zapusty weselne = zabawa przedweselna« Kal. I, 128.

Pusty = »opustoszały« Mil. »Pusty = próżny: staw pusty (osuszony)« Krak. IV, 319. »Puste miejsce = pustka« Mil. »Pusta droga = ostatni zagon przy żniwie próżny, t. j. nie przykryty garściami zboża« Krak. II, 92. || »Puste dusze = dusze zmarłych zapomniane, opuszczone« Pozn. III, 45. || »Pusta noc = noc, podczas której ludzie nie śpią np. gdy kto umrze, podczas wesela i t. p.« Pr. fil. IV, 240. »Pusta noc = spędzana przy umarłym« Pr. fil. V, 861. Toż Pozn. III, 52, 163. 165; ib. IV, 312; ib. VI, 181; ib. VII, 149. Kuj. II. 276. Derd. 83 i List Derdowskiego. List Chełchowskiego (o skrajnych powiatach gub. Płockiej i o ziemi Dobrzyńskiej). Nadm. 129. Wisła III, 732 i 746. || »Puste dni = dni po pełni« Ust. z Lidy. || »Puste nacynie (w gusłach) = trup żydowski« Fed. 407. Toż ib. 240.

Pustyrał p. Pastorał.

Pusy: »Dej mi pusów (= buzi)« Rozpr. XII, 108.

Pusza = »włos przy samem ciele zwierząt drapieżnych, znacznie krótszy i delikatniejszy niż podsad, myśl.« Pr. fil. V, 861.

Puszczaczka: »Puscacka = ślizgawka« Rozpr. XXVI, 391.

Puszczać: »Puscać: w górach, o miejscach, przez które niema przejściach, górale mówią: nie puscá« Spr. V, 408. »Puszcza = można przejść (po niebezpiecznem przejściu np. w górach)« Aten. r. 1877, IV, 505. || »Puszczać« = wydzierżawiać, wynajmować: »Kto w jednym domu z żydem siedzi lub dom mu swój 'pusca'« Pleszcz. 98. || »Puszczać znamię« = zwoływać gromadę przez wici (opis) Wisła V, 426. || »Puszczać na glans = powtarzać dobrze wyuczoną lekcję, szk.« Pr. fil. V, 861.

Puszczak: »Kurpie nazywają się 'puscanami' a. 'puscakami' z 'puscy'« Wisła VII, 378. »Puszczak a. puszczyk« = nazwa Kurpiów Bib. Warsz. V, 1892, III, 539.

Puszczanin p. Puszczak.

Puszczanka p. Rahulka.

Puszczáwka = »kij rozszczepiony na końcu, służący do wyrzucania kamieni w dal« Ram. 178. Toż Pobł. 75.

Puszczony = obszerny, nie wcięty w pasie: »Kabat puszczony« Pozn. I, 67.

Puszczować = puszczać: »Puszczowała« Wędr. XXVI, 159.

Puszczyk p. Puszczak.

Puszek = puch: »Da spodobały mi się da u dziewczyny pużki (puchy)« Kolb. 379.

Puszka »a. pucha = twarz« Ust. z Chmielnika pod Bełżycami. || »Puszki = końce dłoniowe palców« Zb. I, 74. || »Puszka = łono« Rozpr. XVII, 57. || »Puszka = fuzja« Hilf. 178.

Puszorek p. Półszorek.

Puszwa p. Poszwa.

Puszyć = »pachnąć« Was. 246. Toż Pr. fil. IV, 240. Pleszcz. 42. Kud. »Głowa puszy« Gaz. Polska r. 1877, n° 6. »Zapusały mu piecone dziãcioły... Okropnie mi pusą te dziãcioły« Zb. VIII, 299. »Chléb pusy« ib. 320. »Koniusy bardzo pusy« Kon. 29. Toż Krak. II, 496. »Niech cie nie pusy mój wianek ruciany« Maz. III, 159. »Niech cie nie pusą moje podusecki« ib. || »Pusyć = 1, rozdymać 2, tańczyć zapamiętale« Święt. 713.

Puścian p. Pościan.

Puścić: »Puś mie« = puść mię Cisz. 192. »Puśmy« = puśćmy ib. 203. »Pujze« = puśćże Rozpr. IX, 199. Toż Święt. 265. »Puźze« = puśćże Wisła VII, 302 i 303. »Mój wianku... jak sie mojej głowy puścisz, po ziemi sie walać musisz« Nadm. 105. »Bydło nie puści sierci t. j. nie lenieje« Wisła VIII, 811. »Puścić krew komu = skaleczyć kogo« Pr. fil. V, 861. »Puść to na stronę = zaniechaj tego« Zb. II, 236. »Puść chustecke« = upuść Zb. III, 21. »Puscę w lekce« = nie będę dbał Zb. IV, 213. »Z Dydakiem się żeniła a tamtego puściła« = opuściła Pozn. VI, 99. »Puścił ci pieskom te skórecke chleba« = rzucił Łęcz. 167. »Puścić kulę« = posłać kulę dla zwołania gromady wiejskiej Wisła VI, 917. »Puściół córce trzy morgi grontu = oddał, zapisał« Rozpr. XXVI, 391. || »Puścić się«: »Puścił sie ś nim do gadki« = wdał się w rozmowę Zb. VII, 45. »Puscele sę« = rozstali się Derd. 98. »Jak się gorzalisko po świecie puściło« = rozpowszechniło Kiel. II, 168.

Puściński = puszczański, pocho-

dzący z puszczy: »Miałbyś sukmanek z sukna puścińskiego« Kolęda kurpiowska; Pol, Półn.-wsch. Eur. III, 439.

Puścizna = »kępa drzew w uprawnem polu« Spr. IV, 381. »Puścizna = torf, torfowisko« ib. V, 408. Toż ib. IV, 349.

Puśkin = »człowiek, mający twarz pełną, okrągłą, tłustą« Pr. fil. V, 861.

Puślednik p. Półślednik.

Puślisko »w l. mn. puśliska = paski rzemienne, na których wiszą strzemiona u siodła« Pr. fil. IV, 867.

Put, put = »wabienie prosiąt« Pobł. 156.

Puta = 1, kawał kory wielkości ręki, przymocowany u sieci zw. klepą, aby się unosiła na wodzie 2, partes tegendae mulieris« Pobł. 75. Toż (w 2 znaczeniu) Hilf. 178. »Puta = członek, Glied« Mrong. 352. Zdr. »Putka«: »Malutki, okrąglutki, ni má d.... ani putki, każdy rok to má młodziutki. Groch« Rozpr. XII, 84.

Putek »a. putka = prosię« Pobł. 156. »Putka = świnia, zwłaszcza w języku dzieci« Wisła III, 740.

Putéra = »skopek na mleko« Rozpr. III, 375.

Puterja = »powierzchowność nęcąca, świeżość« Roczn. 230.

Putka p. Patka, Pąć, Puta, Putek.

Putnia = »naczynie, szaflik z jednem uchem do wody« (rysunek) Krak. I, 165. Toż ib. 156; ib. IV, 319. Aten. 1877, II, 116. Zb. I, 75. Zb. V, 125. Rozpr. IX, 205 p. w. Dęga; ib. XVII, 12; ib. XXVI, 391. Wrześ. 19. Spr. IV, 29; ib. V, 408. Święt. 713.

Putora p. Półtora.

Putra = »zgotowana żytnia lub jęczmienna mąka na sposób kaszy« Ust ze Żmudzi.

Putrzecia p. Półtrzecia.

Putyna = »osoba tłusta, gruba« Pr. fil. V, 861.

Putynasty p. Póty.

Putyra p. Puciera, Bucior.

Puwać p. Pływać.

Puwirtelewy = półwiertelowy: »W puwirtelewy koszyczek z pręcia« Pozn. I, 82.

Puwozie p. Półwozie.

Puza p. Peza.

Puzaty = »brzuchaty« Roczn. 230.

Puzdrák = »wyżłobienie w dyszlu tylnego półwozia« Rozpr. X, 298.

Puzdro = »jądra u konia« Spr. V, 408.

Puzdrówka = »kij wydrążony, używany przez chłopców zamiast dmuchawki« Pobł. 75.

Puziaty = »zanadto tłusty na twarzy i zarosły« Rozpr. VIII, 126.

Puziczka = »świętojanka (jagoda)« Pobł. 156.

Puzo = »brzuch« Roczn. 230.

Pużycia = »pożywienie? 'mucha płace cozcici, komar ni má puzyci« Pr. fil. V, 156. (Może: pół rzyci por. Półrzyt Ł.).

Puźdźka p. Pućka.

Pwać = »ufać: 'może to ci ludzie, co to pismu pwali'; śpiewający wymawiał: 'chwali'« Pr. fil. V, 862.

Pwóz = »płóz (u pługa)« Spr. IV, 334.

Pwug = »pług« Spr. IV, 334.

Pycek »a. pyculek = kawałeczek« Krasn. 307. »Pycek = kawałek« Pobł. 156.

Pych = »pył« Pobł. 75. »Pych = proch, pył« Ram. 178.

Pych = »pchnął: on go pych ze schodów« Pr. fil. V, 862.

Pychota = »pycha« Pr. fil. V, 862. Toż Rozpr. III, 375. W temże znacz. Zb. XII, 152; ib. 170.

Pycię, Pyciurka p. Pecię.
Pyculek p. Pycek.
Pyćkać p. Peckać.
Pyda = »bicz, batog« Krasn. 307. »Kręci z chustki pydę« Zb. II, 31. Por. Pyta.
Pydy p. Pedy.
Pyjácek = garnek: »Wziąn... pyjácek, w którąm była kiełbasa. Zjád kiełbasą, a do garcka włozył zamias kiełbasy kawáłek sierciáka« Zb. V, 203.
Pyk = odgłos przy paleniu fajki: »Pyk, pyk« Krak. IV, 319. »Pyk = kłęb dymu z fajki« Sand. 264. »Życie lada pyk zakończę« = lada chwila Kam. 45.
Pyka = »zięba« Hoff 41. || »Pyka = twarz« Ust. z Ukrainy.
Pykać = wydawać głos: »Mleko i śmietanka... przystawione do ognia pykają« Chełm. I, 66. »Pykać = pociągać dym krótkimi kłębami z fajki« Krak. IV, 319. »Pykać = palić fajkę, puszczać dymy« Spr. IV, 29.
Pykon = »węgorz mały« Pobł. 75. »Pŷkon = węgorz« Ram. 133. »Pŷkąn« Derd. 137. »Pikon« Hilf. 175. »Pŷkonk = mały węgorz« Ram. 133. »Pykąnk« Derd. 106.
Pykonek p. Pykon.
Pyl, pyl, py-li-li = »zwoływanie gęsi« Ram. 178. »Pylulu« = toż ib. Por. Pele, Pile.
Pyla = »gęś« Ram. 178. Zdr. »Pylka« ib.
Pylać = »iść prędko, drobno« Udz.
Pyląteczko, Pylątko p. Pylę.
Pyleniec = »gatunek rośliny« Wisła V, 423.
Pylę = »gąsię« Ram. 178. Zdr. »Pylątko, pyląteczkô« ib. »Pylę = gąsię« Pr. fil. V, 862.
Pylić = »przynaglać« Pleszcz. 42.
Pylić = »kurzyć się, pokrywać się kurzem« Petr.
Pylka p. Pyla.
Pylnąć = »palnąć np. w mordę; czasem: pojechać w drogę« Ust. z Litwy.
Pylulu p. Pyl.
Pylusia = »1, gęś młoda 2, człowiek szczebiotliwy« Udz. »Pylusie = wołanie na gąsięta« Zb. VIII, 256, por. Pyl, Pyla.
Pyłgać = »buchać, o ogniu« Pr. fil. IV, 240. || »Pyłgać = suwać się po powierzchni, np. pług pyłga, t. j. nie wchodzi głęboko w ziemię« Pr. fil. V, 862. Por. Pełgać.
Pyłgnąć p. Pełgnąć.
Pyłgotki = »dreszcze połączone z gorączką, w chorobie lub strachu« Mil. »Pyłgotki = iskry, płomyki; (mnie) pyłgotki przechodzą = dreszcze przejmują« Chełch. I, 225.
Pyna = »guzik blaszany z dziurkami, używany do spodni« Mil. Toż Spr. V, 120.
Pynt = »funt« Ram. 178.
Pyntowy = »funtowy« Ram. 178.
Pyńdel = węzełek, pakunek, niem. Bündel: »Żŷdŷ powsádałŷ z pyńdlami« Derd. 13. »Ukrád żŷdąm pyńdle« ib. 30.
Pypa p. Pepa.
Pypeć = »choroba języka u ptaków drapieżnych, używanych do łowów, myśl.« Pr. fil. V, 862. »Pypeć = choroba kur« Dyg. Toż Święt. 713. »Pypeć = narośl kur na języku« List Cinciały. »Trzeba mu dać, boby dostał pypeć« Cinc. 37.
Pypka = »żartobl. fajeczka« Krasn. 307. Toż O.
Pyplać »a. tytlać = ruszać coś nieczystemi rękami, miąć« Zb. I, 50. »Pypłać a. tytłać = walać się czemś, robić coś niedbale« od Bystronia. »Pypłać = gwazdać, babrać« Spr. V, 408. »Pypłać = robić coś nieporządnie, niedbale

i powoli« Pr. fil. IV, 281. »Pypłać = poruszać coś tłustego; pypłać się = z czemś tłustem robić« Święt. 713.

Pypłaczka p. Pypłanina.

Pypłać p. Pyplać.

Pypłanina »a. pypłaczka = robota żmudna, nieprzyjemna« Pr. fil. IV, 281. Por. Pypnanina.

Pypnanina = »czynność marudna, zawiła, mitrężna« Roczn. 230. Por. Pypłanina.

Pyra = »zadek, tyłek« Zb. II, 10. Por. Pera.

Pyraki p. Pyrzaki.

Pyrchać = »podlatywać w górę za zbliżeniem się myśliwego, myśl.« Pr. fil. V, 862.

Pyrcia = »wołanie na konie gdy się gżą« Pr. fil. V, 156. || »Pyrcia = ten co drobno chodzi« Spr. IV, 328.

Pyrciać = »biegać drobniutko« Zb. I, 50. Toż Spr. IV, 328. »Pyrcieć = ślad zostawiać, pracować pilnie« ib. 349. »Pyrcić = robić péré, chodząc przez pola po trawie lub śniegu« ib. V, 408.

Pyrcić, Pyrcieć p. Pyrciać.

Pyrczeć: »Pyrceć = pryskać« Wrześ. 19. Por. Perczeć.

Pyrczyska p. Perka.

Pyrć p. Perć.

Pyrda p. Perda.

Pyrdel = »anus, podex« Rozpr. XII, 36.

Pyrdka: »Kupiła sobie (baba) prosiaka a jemu na imię było pyrdka« Zb. II, 124. Por. Perda.

Pyrgać = »skakać« Pr. fil. V, 862. »Pyrgać = biec« Zb. II, 10. »Ona pyrga nogą = kopie« Zb. VIII, 268. »Pyrgnąć = popchnąć« ib. 253. »Pyrgać, pyrgnąć = rzucać, rzucić: pyrgnęła mi tak, jak psu« Pr. fil. IV, 240.

Pyrgnąć p. Pyrgać.

Pyrk p. Perk.

Pyrka = »kozica skalna, która w tym roku nie miała jagnięcia« (Górale tatrzańscy) Łowiec r. 1889, str. 105. || »Pyrka = zeschłe krowie łajno« Spr. V, 141. || »Pyrka« p. Perka.

Pyrkać się = »coire, o owcach« Pr. fil. V, 862.

Pyrlik p. Perlik.

Pyrnąć = »pierdnąć« Zb. II, 10.

Pyrnica p. Pernica.

Pyrniczek p. Pyrnik.

Pyrnik = »perz« Ust. z Litwy. »Pyrnik a. pyrniczek = perz« Petr.

Pyroki p. Perzaki.

Pyrskać = »pryskać« Rozpr. XII, 44. Toż Ust. z Litwy. »Maślánka z gęby pyrská« Zb. IX, 240. »Pyrzkać = pryskać« Rozpr. XXVI, 391. || »Pyrskać« = skakać: »Kot... wziãn pyrskać po ty izbie cyli skakać« Zb. XV, 35.

Pyrsy = »czoło zająca: zając siedzi pyrsami obrócony przeciw wiatrowi, myśl.« Pr. fil. V, 862.

Pyrszczeć: »Pyrsceć = pryskać: woda pyrscy« Rozpr. X, 298. »Lód pyrscał = pryskał« Zb. XI, 34. Por. Pyrskać.

Pyrteczka p. Perć.

Pyrtnąć p. Pertnąć.

Pyrzaki »a. pyraki = resztki spalonej słomy, gdy się piec chlebowy ogrzewa« Dyg. || »Pyrzaki« p. Perzaki.

Pyrzkać p. Pyrskać.

Pyrzna p. Perzyna.

Pyrzoki p. Perzaki.

Pyrzówka p. Perzówka.

Pyrzych = »prędki, żywy, nieuważny« Spr. V, 120.

Pyrzylinka, Pyrzyna, Pyrzyneczkę, Pyrzynk, Pyrzynka p. Perzyna.

Pyrzyny = »popiół z węgli« Spr. IV, 338.

Pys, Pysek, Pysio p. Pysk.

Pysk = 1, usta 2, twarz« Mil. »Jakbym go w pysk liznuł« = uderzył Wisła VII, 122. »Tak ciemno, że w pysk daj = zupełnie ciemno« Kuj. II, 281. »Daj mi pyska« = pocałunek Kolb. 413. »Za pysk (t. j. za gadanie) biją w pysk« Zb. II, 25. »Pyskie (tj. gadaniem) me nie zratujes« Wisła VI, 145. »'Pysk niewymieciony' mówią o prostakach używających w mowie szpetnych i cynicznych wyrażeń, np. ta má pysk niewymieciony« Spr. V, 408. »Pys«: »Ozpuścił pys, jak bat. Ozwar ten pys na ćtery łokcie« Święt. 679. »Pysek«: »A tyś pana Kaniowskiego... w pysek uderzyła« Wójc. I, 30 por. ukraińs.: »hop w pysok« Oles. 429. Zdr. »Pysio«: »Pysio rozkoszne« Oles. 152. »Kochałbym cię lepiej, żebyś pysia dała« ib. »Pysio jak pampuch« ib. 304. Zgr. »Pyszczysko« Pr. fil. V, 862. »Pyscysko« Maz. II, 132. Por. Pyszczak.

Pyskacz: »Pyskác = człowiek kłótliwy« Spr. IV, 29.

Pyskać = »ryć« Kuj. II, 276 p. w. Ryć. »Pŷskac, ja pyszczą = ryć« Hilf. 175. Toż Ram. 133. »Kierda pyszcze« Kuj. I, 234. »Świnia pyszcze« Kal. I, 112. Toż Łęcz. 38. »Świnie pyszczą« Nadm. 93. »Niech cie wroble pyszczą« (= dziobią) Nadm. 141. || »Pyskać = wybredzać w jedzeniu« Pleszcz. 42.

Pyskatość: »Pŷskatosc = zuchwałość, kłótliwość« Ram. 133.

Pyskaty = »gadatliwy« Spr. V, 120. »Pŷskaty = zuchwały, krzykliwy, kłótliwy« Ram. 133. »Pyskᶦaty = 1, otyły na twarzy 2, kłótliwy« Spr. IV, 348. »Bogata pyskata i do tego pysna« Was. 174.

Pyskota: »Azeby to było kómu, nie zalby to sercu memu; alem dała tej pyskocie, co se bujoł w moi cnocie« Zb. IV, 148.

Pyskowacz: »Pyskowác = okówka na pysk bydlęcia, upleciona z korzeni« Spr. V, 408. || »Pyskowacz = człowiek hardy, kłótnik« Mil.

Pyskować = »gadać dużo i hardo« Pr. fil. IV, 240. Toż ib. 867; ib. III, 497. Pleszcz. 42. Mil. »Pyskować = 1, gadać dużo 2, obmawiać 3. kłócić się« ib. V, 862. »Pyskować = wykrzykiwać, wrzeszczeć« Krasn. 307. »Pyskować = wygadować« Udz. »Pyskować = wymyślać« Spr. IV, 368.

Pyskowanie = »gardłowanie« (tj. gadanie) Krak. IV, 318 p. w. Przeliwacz.

Pyskowaty = »pyskaty, kłótliwy, hardy« Pr. fil. V, 862. Toż Mil.

Pyszałeczka: »Pysny Jasio, pysny, kieby pysałecka, a cóz go spysniło? selma gorzałecka« Pleszcz. 215.

Pyszały p. Pełnomocny.

Pyszczak = pysk: »Kreci pyscákiem, jak świnia ryjákiem« Święt. 676. Zdr. »Pyszczaszek«: »Pyscasek« Zb. VI, 11. »Pyscásku« 5 pp. l. p. Cisz. 309. »Pyscosek« Fed. 374. Por. Pysk.

Pyszczaszek p. Pyszczak.

Pyszczysko p. Pysk.

Pyszka = »ziarna pszenicy lub jęczmienia, otłuczone z łupinek w stępie« Wisła III, 747 p. w. Stępa. || »Pyszki = roślina Coronilla« Kk. 13.

Pyszniasto = »pysznie« Pr. fil. IV, 240.

Pysznica = »kobieta dumna« Pr. fil. IV, 240.

Pysznicki: »Kocháłám jednego durnia pysnickiego« (= mieszkającego w Pysznicy) Zb. XIV, 229.

Pysznić = pysznić się: »Darmo

Jasiu pyśnis« Zb. X, 125. Toż ib. XIV, 227. »Chociaz wasan pyśnis« Rad. I, 182.

Pysznieńki p. Pyszny.

Pyszno: »Pÿszno = pięknie« Ram. 133. Toż Cen. 70. »Z pyszna«: »Wyszła, stąpając z pyszna, oczka zapłakała« (panna młoda) Kiel. I, 106.

Pyszny: »Pysny« Rozpr. XXVI, 391. »Pyśny = dumny« Spr. V, 120. »Spyszny = pyszny« Maz. II, 37. »Spyszna = harda« Rad. II, 190. »Pÿszny = piękny, dobry« Pobł. 64. »Pyszny = pięknej budowy, śliczny« Witw. 92. »Pyszna kuropatwa« = tłusta Prz. ludu VI, 111. Zdr. »Pysznieńki«: »Pysznieńkie wesele« Lub. I, 155. || »Pysny = wybredny w jedzeniu« Pr. fil. V, 862. Toż Rozpr. XXVI, 391. || »Pyszny Andrzej = gatunek łubinu, hodowany po ogródkach wiejskich dla kwiecia« Osip.

Pyszy »a. pyszyńcy = pięknie« (w języku dzieci) Nadm. 149.

Pyszyńcy p. Pyszy.

Pyślić = »zamawiać« (w czarach) Pr. fil. IV, 240. Toż Rozpr. XVII, 83.

Pyt, pyt, pyt = »wołanie kur« Wisła III, 378.

Pyta = »bicz na krótkim batogu« Spr. V, 120. »Pyta = chustka skręcona nakształt batożka« Wisła III, 606. Toż ib. V, 561. Kuj. I, 220. Rad. I, 93. Zdr. »Pytka« w temże znacz. Wisła III, 606. || »Pyta = penis« Spr. V, 311; ib. 408. Pr. fil. V, 862. Zdr. »Pytka« w temże znacz. Święt. 713. Spr. V, 311; ib. 408. || »Pyta = rodzaj dziesięciny dawanej organiście« Pr. fil. V, 156.

Pytacz: »Pytac = drużba« Wrześ. 19. Toż Rozpr. X, 298. Spr. V, 408. »Pytac = jeden z dwu drużbów zapraszających na wesele« Sab. 135. »Pytac = zapraszający na wesele« Cer.

Pytaczka = żebranina: »Po pytacce chodzić = po żebraninie« Rozpr. X, 298 p. w. Pytać.

Pytać = »prosić« Rozpr. X, 298. Toż Pr. fil. IV, 286. Sab. 135. Spr. IV. 311; ib. 349; ib. 358 i 381; ib. V, 408. Wrześ. 19. Zaw. 60. Cer. »Pytać a. petać« Rozpr. X, 220. W temże znacz.: ib. 263. Zb. I, 126; ib. V, 189; ib. 203; ib. VII, 5, 25, 27, 44; ib. IX, 180. Zejsz. 60. Wisła II, 17; ib. VIII, 214. Wrześ. T 28. »Pytáł já cie tu? = czym cię tu prosił?« Zb. V, 244. »Pytać o co« = prosić o co: Zb. V, 190; ib. 197; ib. 234; ib. XV, 37. »Pytać czego« = prosić o co Pr. fil. V, 862. || »Pytać = prosić na wesele« Spr. IV, 29. || »Pytać = żebrać« ib. || »Pytać« = żądać: »Kiela bedzie pytáł za krowine« = ile będzie żądał Zb. VII, 56. || »Nie pytać = nie dbać, nie zważać« Święt. 713. »Nic nie pytajcie« Rozpr. X, 53. »Nie pytajta na to« ib. VIII, 142. »Drumla na to nie pytała« Wisła VI, 234. »Na to nie pytáj« Cisz. 66. »Na biedę nie pytá« Mát. Zap. 6. »Na to nic nie pytała« Święt. 349. »Nie pytáł nic na swoich braciá« ib. 366. || »Pytać się« = pytać: »O dratewki się pytaje« Pauli 157. »Pyta sie... po swoim kochanku« Rcg. n⁰ 302. »Pytać się u kogo = pytać kogo« Ust. z Litwy. »Pytáł sie za drogą« Derd. J. 10. »Nie pytaj sie.. bym pieniądze miała« Zb. IV, 181. »Za drużbą się nie pytajcie« Pozn. III, 176. »Pytam ci się?« Was. 191. »Czy ja ci się pytam?« Zb. XI, 14. »Kto mu sie pytáł« Cisz. 208. || »Pytać się« = wpraszać się:

»Oj pytajciez sie do komory, jest tam cepcyk rąbkowy« Sand. 96. || »Pytać się« = prosić: »Pytał sie uo nocnik« = prosił o nocleg Zb. VII. 23.

Pytanie = żebranina: »Po pytaniu chodzić = po żebraninie« Rozpr. X, 298. Toż Wrześ. 19. Spr. IV, 23; ib. V, 408. Wisła VI, 141. Cer.

Pytanki »a. względziny« = pierwsze odwiedziny młodego i drużby w domu panny młodej (opis) Pozn. I, 203. »Pytanki« w temże znacz. ib. 225; ib. II, 250; ib. 254. »Pytanki = zaręczyny« ib. V, 324. »Pytanki = oświadczyny« ib. III, 95; ib. 187; ib. 191; ib. V, 184. Pr. fil. V, 862. »Pytanki a. zmowy« w temże znacz. Wisła VIII, 279.

Pytka p. Pyta.

Pytkowanie = »bicie pytką« Wisła III, 63.

Pytliczek = woreczek: »W pytliczku piniądze« Zb. IX, 259.

Pytlikować »a. tyrlikać = biec drobnym krokiem« Spr. V, 408.

Pytlować = »trząść, o febrze: tak go pytluje« Pr. fil. V, 862. »Pytlować językiem = gadać dużo i prędko« Ust. z Warszawy.

Pytlówka = »napiwek, dawany chłopcu od korca spytlowanej mąki« Spr. IV, 367.

Pytusie, tju, tju, tju = »przywoływanie kur« Wisła III, 219.

Pytwać = »rznąć, krajać niezgrabnie, robić coś marudnie, dłubać« Pr. fil. V, 863.

Pyty, pyty = »nawoływanie kur« Spr. IV, 29.

Pytyniá = »nazwa krowy« Zb. XIV, 27.

Pyza p. Peza.

Pyzać = »ryć, jeść od niechcenia« Święt. 713. »Pyzać = grzebać na misce za lepszem« Udz. Por. Pezać.

Pyzaty »a. puchaty = pełny, tłusty na twarzy« Pleszcz. 41. »Pyziaty a. pyziasty« w temże znacz. Spr. V, 120. Por. Póziaty.

Pyzda = »hycel« Spr. IV, 29. »Pyzda = ten, który padliny ze skóry ociąga« O.

Pyzer »2 pp. pyzra = biedak, mizerak« Pobł. 76.

Pyzglacz = »chłopiec brudny, niemyty, nieczesany« Spr. IV, 29.

Pyzglać się = »robić z czemś brzydkiem (np. z węglami) i powalać się« Spr. IV, 29.

Pyzglaki blp. = »chłopcy nieporządni, niemyci, nieczesani« Spr. IV, 29.

Pyzglić: »Pÿzglîc = gmerać, zajmować się czem mozolnie« Ram. 134. Toż Pobł. 64.

Pyzia p. Peza.

Pyziasty, Pyziaty p. Pyzaty.

Pyzy p. Peza.

Pyż = »drewniana zatyczka, przybitka« Petr.

Wykaz skróceń.

a. = albo.
Adalb. = S. Adalberga Księga przysłów.
Archiv = Archiv für slavische Philologie Jagicza.
Aten. = Ateneum (warszawskie).
Bal. = K. Balińskiego Powieści ludu.
Bar. = S. Barącza Bajki, fraszki, podania, przysłowia i pieśni na Rusi.
Beld. = Beldonek p. A. Dygasińskiego.
Bib. Warsz. = Bibljoteka Warszawska.
Bisk. = L. Biskupski Beiträge zur slavischen Dialektologie. I. Die Sprache der Brodnitzer Kaschuben 1. Heft. Ab. A.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
Cen. = F. Cenowa Zarŷs do gramatŷki Kaszûbsko-słowinskié mowŷ.
Cer. = S. Cerchy Słowniczek gwary od Łopuszny (rękopis).
Chąd. = J. Chądzyńskiego Historyczno-statystyczne opisy miast... w ziemi Sandomierskiej.
Chełch. = S. Chełchowskiego Powieści i opowiadania ludowe z okolic Przasnysza.
Chełm. = O. Kolberga Chełmskie.
Choc. = J. Chociszewskiego Powieści i podania ludowe.
Ciesz. = T. Cieszyński Der polnische Apotheker.
Cinc. = A. Cinciały Przysłowia... ludu polskiego na Śląsku.
Cisz. = S. Ciszewskiego Krakowiacy. Tom I.
Czark. = L. Czarkowskiego Słowniczek gwary od Drohiczyna (rękopis).
Del. = L. Delavaux Gorale Beskidowi zachodniego pasma Karpat.
Derd. = J. Derdowskiego O panu Czárlińskim, co do Pucka po sece jachâł.
Derd. J. = Tegoż Jasiek z kniei.
Doman. = Słowniczek gwary od Domaniewic, w Łowickim (rękopis).
Dowg. = T. Dowgirda nazwy wątków na pisankach (rękopis).
Dyg. = A. Dygasińskiego Słowniczek gwary od Szkalmierza (rękopis).
Enc. R. = Encyklopedya Rolnicza.
Enc. W. = Encyklopedja wielka Orgelbranda.
Estr. = K. Estreichera Gwara złoczyńców.

Fed. = M. Federowskiego Lud okolic Żarek, Siewierza i Pilicy.
Frischb. = Frischbier Preussisches Wörterbuch.
Gliń. = A. J. Glińskiego Bajarz polski 1862.
Gluz. = J. Gluzińskiego Włościanie polscy (od Zamościa i Hrubieszowa) w K. W. Wójcickiego Archiwum domowe.
Gołęb. = Ł. Gołębiowskiego Lud polski, jego zwyczaje, zabobony.
Goszcz. = S. Goszczyńskiego Dziennik podróży do Tatrów.
Hemp. = L. Hempla Słowniczek gwary od Janowa Lubels. (rękopis).
Hilf. = A. Hilferdinga Ostatki Slavjanъ na južnomъ beregu Baltijskago morja.
Hoff = B. Hoffa Lud Cieszyński.
Huc = Huc i Gobet Podróże... w Mongolji i Chinach. Cieszyn 1898.
ind. = i gdzieindziej, passim.
Janota = Janoty artykuł w Przyrodniku lwowskim.
Jastrz. = S. Jastrzębowskiego Słowniczek gwary z Radomskiego (rękopis).
Juc. = (Jucewicza) Litwa pod względem starożytnych zabytków, obyczajów i zwyczajów p. Ludwika z Pokiewia.
Kal. = O. Kolberga Kaliskie. Cz. I.
Kam. = S. Kamińskiego Chłop polski i jego gawędy.
Kaspr. = J. Kasprowicza Świat się kończy, dramat 1891.
Kętrz. = W. Kętrzyńskiego O Mazurach.
Kiel. = O. Kolberga Kieleckie.
Kk = Kozłowskiego Ludowe nazwy niektórych roślin z Prus Królewskich (w Pamiętniku fizyjograficznym t. V).
Klecz. = J. Kleczyńskiego Melodje Zakopańskie i Podhalskie.
Kł = Kłosy (czasopismo).
Kolb. = O. Kolberga Pieśni ludu polskiego.
Kolb. rękop. = O. Kolberga Słowniczek gwary krakowskiej (rękopis).
Kon. = J. Konopki Pieśni ludu krakowskiego.
Kopern. = J. Kopernickiego Słowniczek gwary góralskiej (rękopis).
Kow. = Z. A. Kowerskiej Słowniczek gwary lubelskiej (rękopis).
Kozł. = K. Kozłowskiego Lud. Pieśni, podania... ludu z Mazowsza Czerskiego.
Kozł. Sł. = W. Kozłowskiego Słownik leśny, bartny, bursztyniarski i orylski.
Krak. = O. Kolberga Krakowskie.
Krasn. = A. Krasnowolskiego Język... ziemi Chełmińskiej, w Albumie młodzieży dla Kraszewskiego.
Kud. = W. Kudelskiego Słowniczek gwary powiatu Lubelskiego (rękop.)
Kuj. = O. Kolberga Kujawy.
L. = Lindego Słownik języka polskiego.
ld. = liczba podwójna.
Lip. = J. J. Lipińskiego Piosnki ludu wielkopolskiego.
Lis. = Leona Lissowskiego Słowniczek gwary od Krośniewic i z Radomskiego (rękopis).
List. = wiadomość listowna.
lm. = liczba mnoga.
lp. = liczba pojedyncza.
Lub. = O. Kolberga Lubelskie.
Lud = Lud, organ Towarzystwa ludoznawczego we Lwowie.
Łab. = H. Łabęckiego Słownik górniczy.
Łęcz. = O. Kolberga Łęczyckie.
Łomż. = Abecadłowy spis wyrazów języka ludowego w Kujawach i Galicji Zachodniej, w Bibljotece Warszawskiej 1860, tomach II i IV.
J. Łoś = Słowniczek gwary Opa-

towskiej (rękopis), zebrany przez p. Jana Łosia w r. 1885.

Łys. = J. Łyskowskiego Pieśni gminne i przysłowia ludu polskiego w Prusach zachodnich.

Maj. = E. Majewskiego Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich.

Majk. = A. Majkowskiego Jak w Koscérznie koscelnégo obrâlî.

Masz. = P. Maszyńskiego Słowniczek gwary od Tłuszcza (rękopis).

Mát. = Mátyása Z ust ludu.

Mát. Odb. = K. Mátyása Kamienie, Przestęp i t. d. (odbitka).

Mát. P. = K. Mátyása Podania i baśnie krakowskie.

Mát. Szczep. = K. Mátyása Podania z Szczepanowa.

Mát. śp. = Mátyása Świat i przyroda.

Mát. Zap. = Mátyása Zapust.

Matusiak Kw. = S. Matusiaka Nasze kwiaty polne.

Maz. = O. Kolberga Mazowsze.

Mil. = A. Milewskiej Słowniczek gwary wielkopolskiej (rękopis).

Mrong. = C. Mrongoviusa Słowniki niemiecko-polski i polsko-niemiecki.

Mst. = Słowniczek gwary od Mstyczowa, dar ks. Siarkowskiego (rękopis).

Much. = A. Muchlińskiego Źródłosłownik wyrazów... z języków wschodnich.

Myszk. = Myszkowski O strachach.

Nadm. = Dra Nadmorskiego Kaszuby i Kociewie.

O. = Słownik języka polskiego M. Orgelbranda.

Ogończ. = Ogończyk W Kolibie r. 1899.

Oles. = Wacława z Oleska Pieśni polskie i ruskie ludu galicyjskiego.

Opol. = L. Malinowski Beiträge zur slavischen Dialectologie. I. Ueber die Oppelnsche Mundart in Oberschlesien. I. Heft.

os. = osoba.

Osip. = A. Osipowicza Słowniczek gwary Augustowskiej (rękopis).

p. = patrz.

Parcz. = M. Parczewskiej Słowniczek gwary Kaliskiej (rękopis).

Pauli = Ż. Paulego Pieśni ludu polskiego w Galicji.

Pawł. = B. Pawłowicza Słowniczek gwary od Tarnowa (rękopis).

Petr. = A. Petrowa Słowniczek gwary Polaków litewskich (rękopis).

Piątk. = I. Piątkowskiej-Kuczborskiej Słowniczek gwary Sieradzkiej (rękopis).

Pleszcz. = A. Pleszczyńskiego Bojarzy Międzyrzeccy.

Pobł. = G. Pobłockiego Słownik kaszubski.

W. Pol = W. Pola Pieśń o ziemi naszej.

Połuj. = A. Połujańskiego Wędrówki po gubernji Augustowskiej.

por. = porównaj.

pp. = przypadek.

Pozn. = O. Kolberga Poznańskie.

Pr. fil. = Prace filologiczne.

Prac. = Prackiego Słowniczek gwary rybackiej z różnych okolic (rękopis).

Prz. ludu = Przyjaciel ludu (Leszno).

Przem. = O. Kolberga Przemyskie.

przym. = przymiotnik.

przys. = przysłówek.

Rad. = O. Kolberga Radomskie.

Ram. = S. Ramułta Słownik języka pomorskiego.

Roczn. = Rocznik Towarzystwa naukowego krakowskiego, tom XLI.

Rog. = J. Rogera pieśni ludu polskiego w Górnym Szląsku.

Rozpr. = Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń wydziału filologicznego Akademji Umiejętności.

Rud. = S. Polaczka Wieś Rudawa.
Rzecz. = L. Rzeczniowskiego Urywek z podróży do Tatr i Pienin, w Kłosy i Kwiaty 1869.
Sab. = A. Stopki Sabała.
Sand. = O. Kolberga Sandomierskie.
Siark. = W. Siarkowskiego Słowniczek gwary Kieleckiej (rękopis).
Siem. = L. Siemieńskiego Podania i legendy.
Sien. = Dra Sieniawskiego Biskupstwo Warmińskie.
Skrz. = K. Skrzyńskiej Kobieta w pieśni ludowej.
Słownik Warsz. a. Wielki = Słownik języka polskiego J. Karłowicza, A. A. Kryńskiego i W. Niedźwiedzkiego.
Spr. = Sprawozdania Komisji językowej Akademji Umiejętności.
Star. przysł. = Starodawne przysłowia dla ochronek.
Stęcz. = M. B. Stęczyńskiego Tatry w 24 obrazach.
Świd. = Świderski Wieś Wisła.
Święt. = J. Świętka Lud Nadrabski. Gdzie nie wskazano strony, tam patrzeć w dodanym do dzieła od str. 687 Słowniku.
Töp. = Töppen Aberglauben aus Masuren 1867 (toż tłumaczone w »Wiśle« t. VI i VII i w odbitce).
Tyg. il. = Tygodnik ilustrowany.
Udz. = S. Udzieli Słowniczek gwary od Ropczyc (rękopis).
Udz. P. = Udziela Piski. Tarnów 1888.
Wal. = A. Walickiego Błędy nasze w mowie i piśmie.
Was. = Z. Wasilewskiego Jagodne.
Wisła = Wisła, miesięcznik gieograficzno-etnograficzny.
Witw. = S. Witwickiego O Hucułach.
Wójc. = K. W. Wójcickiego Pieśni ludu Białochrobatów, Mazurów i Rusi.
Wójc. Kl. = K. W. Wójcickiego Klechdy 1851—1852.
Wrześ. = A. Wrześniowskiego Spis wyrazów Podhalskich (odbitka z Pamiętnika Towarzystwa Tatrzańskiego).
Wrześ. dod. = A. Wrześniowskiego Słowniczek góralski (rękopis).
Wrześ. T. = A. Wrześniowskiego Tatry i Podhalanie (odbitka z Pamiętnika Tatrzańskiego).
Zaw. = R. Zawilińskiego Z powieści i pieśni Górali Beskidowych.
Zaw. Etn. = Zawiliński Z etnografji krajowej.
Zb. = Zbiór wiadomości do antropologji krajowej.
Zejsz. = L. Zejsznera Pieśni ludu Podhalan.
Zmor. = R. Zamarski Podania i baśni ludu w Mazowszu.

Stanford University Libraries
3 6105 012 031 642

